GÜNTER GRASS

Colecţia BIBLIOTECA >0 – CV esn de Bogdan-Alexandru Sâesc

Günter Grass. *Hunoeiaare*

traduki” 1”.

Această carte a apărut cu sprijinul oferit de TRADUKI, o reţea pentru promovarea literaturii din care fac parte: Ministerul Federal al Afacerilor Europene şi Internaţionale din Republica Austria, Ministerul Afacerilor Externe din Republica Federală Germania, fundaţia culturală Pro Helvetia din Elveţia, Kultur Kontakt Austria, Institutul Goethe, Agenţia Slovenă de Carte JAK, Ministerul Culturii din Republica Croaţia, Resortul pentru Cultură al guvernului principatului Liechtenstein, Fundaţia Culturală Liechtenstein şi Fundaţia S. Fischer.

Foto copertă: GNUFDLE Florian K, 2004

Foto autor: <§) iStockphoto.com/JacobH

www.*polirom.ro*

Editura POLIROM

laşi, B-dul Carol I nr. 4; P.O. BOX 266, 700506 Bucureşti, Splaiul Unirii nr. 6, al. B_3A, sc. 1, el. 1, sector 4, 040031, O.P. 53

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României:

GRASS, GÜNTER

Ani de câine /Günter Grass; trad. din lb. germ. şi note de Mariana Bărbulescu. – Iaşi: Polirom, 2014

ISBN: 978 – 973 – 46 – 2435 – 5

I. Bărbulescu, Mariana (trad.)

821.112.2 – 31 = 135.1

Printed in ROMÂNIA

GÜNTER GRASS

ANI DE CÎINE

Traducere din limba germană şi note de Mariana Bărbulescu

POLIROM

2014

GÜNTER GRASS s-a născut în 16 octombrie 1927, la Danzig, unde şi-a petrecut copilăria şi adolescenţa. La şaptesprezece ani s-a înrolat în Waffen-SS, iar în 1945 este luat prizonier de către americani. După război a urmat Academia de Artă din Düsseldorf (1947 – 1952), apoi Universitatea de Arte Plastice din Berlin. A trăit un timp la Paris, apoi în Italia, iar din 1960, în Berlinul de Vest şi la

ţară, în landul Schleswig-Holstein. A debutat în 1956 cu volumul de poezii *Avantajele găinilor-giruetă*, dar ulterior s-a afirmat ca prozator, cu romanul care îl va consacra pe plan internaţional, *Toba de tinichea* (1959). împreună cu *Pisica şi şoarecele* (1961) şi *Ani de câine* (1963), acesta intră în alcătuirea „Trilogiei Danzigului”. Poet, prozator şi dramaturg, Günter Grass a publicat numeroase cărţi, dintre care amintim romanele *Anestezie locală* (1969), *Calcanul* (1977), O *chestiune încurcată* (1995) şi *în mers de rac* (2002), volumele de proză scurtă *întâlnire la Telgte* (1979), *Rubrica naşteri sau germanii sunt pe moarte* (1980) şi *Povestiri lugubre* (1992), volumul de eseuri şi polemici politice *Din jurnalul unui melc* (1972), volumele de versuri *Ultimul dans* (2003) şi *August stupid* (2007). În 2006 i-a apărut prima carte de memorii, *Descojind ceapa*, urmată doi ani mai târziu de *Aparatul de fotografiat*, ambele stârnind controverse aprinse. Activitatea sa literară a fost recompensată cu cele mai prestigioase distincţii, culminând cu Premiul Nobel pentru Literatură (1999). La Editura Polirom au apărut: *Toba de tinichea* (2005, 2007, 2012), *Anestezie locală* (2008), *Pisica şi şoarecele* (2009), *Secolul meu* (2011), *în mers de rac* (2002, 2013), *Descojind ceapa* (2007, 2012), *Aparatul de fotografiat* (2010), *între Germania şi Germania* (2012), *Cuvintele Fraţilor Grimm* (2013).

În memoriam Walter Henn

CARTEA ÎNTÂI TURE DE DIMINEAŢĂ

9

Prima tură de dimineaţă

9

Povesteşte tu. Nu, dumneavoastră! Sau tu. Oare să înceapă actorul? Sau sperietorile, toate de-a valma? Sau să aşteptăm până s-au adunat cele opt planete sub semnul Vărsătorului? Vă rog, începeţi dumneavoastră. La urma

urmei, câinele dumneavoastră a fost atunci. Dar înainte de câinele meu a fost câinele dumneavoastră şi câinele câinelui. Unul dintre noi trebuie să înceapă: tu sau el sau dumneavoastră sau eu... Cu multe, multe asfinţituri în urmă, cu mult înainte ca noi să fi existat, Vistula curgea zi de zi, fără să ne oglindească, şi se vărsa întruna.

Cel care ţine condeiul aici e numit deocamdată Brauxel, conduce o mină care nu scoate nici potasă sau fier şi nici cărbune şi totuşi dă de lucru, de la un schimb de tură la altul, la o sută treizeci şi patru de muncitori şi funcţionari, în galeriile de transport şi în cele de subetaj, în galeriile de abataj şi în cele de tavan, la casierie şi la ambalare.

Pe vremuri Vistula curgea neregularizată şi primejdioasă. Aşa că au fost chemaţi o mie de săpători care, în anul o mie opt sute nouăzeci şi cinci, au fost puşi să sape aşa-numitul canal de corectare a albiei, de la Einlage spre nord, între Schiewenhorst şi Nickelswalde, cele două sate de pe cordonul litoral. El i-a dat Vistulei o nouă gură de vărsare, în linie dreaptă, micşorând pericolul de inundaţii.

De cele mai multe ori cel care ţine condeiul scrie Brauksel într-un fel care seamănă cu Castrop-Rauxel[1] şi, uneori, cu Hăksel. Când are chef, Brauxel îşi scrie numele la fel ca

Weichsel, cum i se zice Vistulei. Plăcerea jocului şi pedanteria impun regulile şi nu se contrazic între ele.

Digurile Vistulei se întindeau de la un orizont la altul şi, sub supravegherea comisariatului pentru diguri de la Marienwerder, trebuiau să stea proptite în calea viiturilor de primăvară şi a puhoaielor de Sf. Dominic. Vai şi amar să fi fost şoareci în dig!

---

1 Oraş minier din bazinul Ruhrului, în landul Renania de Nord-Westfalia.

Cu şaptezeci şi trei de mucuri de ţigară, câştigul de pe urma fumatului din ultimele două zile, cel care ţine aici condeiul, care conduce mina şi îşi scrie numele în felurite chipuri a conturat cursul Vistulei pe tăblia goală a mesei de scris, înainte şi după regularizare: fărâmele de tutun şi scrumul făinos înfăţişează râul[2] şi cele trei guri de vărsare; chibriturile arse sunt diguri şi îl stăvilesc.

Cu multe, multe asfinţituri în urmă: iată-l pe domnul comisar de dig venind dinspre Kulm, unde s-a rupt digul în anul cincizeci şi cinci, lângă Kokotzko, pe unde este cimitirul menonit – la săptămâni după aceea încă mai erau sicrie prin copaci –, el însă, pe jos, pe cal sau cu barca, în redingotă şi niciodată fără sticluţa de arac în buzunarul larg, el, Wilhelm Ehrenthal, care scrisese în versuri, în metru antic, dar şi cu mult haz, acea „Epistolă despre contemplarea digurilor", trimisă la scurt timp după apariţie, cu dedicaţie amicală, tuturor vătafilor de diguri, primarilor de sate şi predicatorilor menoniţi, el, numit aici pentru a nu mai fi numit vreodată altundeva, iată-l cum inspectează căptuşeala taluzului, barajele şi digurile de colmataj în susul şi-n josul râului şi alungă porcii de pe dig, fiindcă, potrivit regulamentului poliţiei agrare, paragraful opt, din noiembrie o mie opt sute patruzeci şi şapte, niciun animal, fie el cu pene sau copite, nu are voie să pască şi să scurme pe dig.

Soarele apunea în stânga. Brauxel frânge un chibrit: a doua gură a Vistulei a apărut fără ajutorul săpătorilor, pe doi februarie o mie opt sute patruzeci, când, din cauza gheţii adunate, râul a străpuns cordonul litoral mai jos de Plehnendorf, a luat cu sine două sate şi a îngăduit întemeierea altor două, satele pescăreşti Ostlich-Neufähr şi Westlich-Neufähr. Dar, oricât de bogate ar fi în poveşti,

2 Termen folosit pe parcursul romanului pentru ceea ce e cunoscut generic drept fluviul Vistula (germ. Weichsel).

bârfe şi întâmplări nemaiauzite cele două Neufähr, noi avem de-a face mai mult cu satele de la estul şi de la vestul primei guri de vărsare, deşi e mai nouă: Schiewenhorst şi Nickelswalde, aşezate de-a dreapta şi de-a stânga canalului Vistulei, erau – sau sunt – ultimele sate cu feribot, fiindcă şi în ziua de azi, la cinci sute de metri în josul râului, marea îşi amestecă apa sărată în concentraţie de zerovirgulăoptlasută cu scurgerile întinsei Republici Polonia, adesea cenuşii, dar de cele mai multe ori de un galben lutos.

Vorbe de descântec: „Vistula eunriu larg, care se tot lăţeşte în amintire, navigabil în ciuda multelor bancuri de nisip… – aşa murmură Brauchsel şi mută un rest de radieră în chip de feribot între digurile de chibrituri de pe tăblia mesei, devenită o imagine desluşită a deltei râului Vistula, şi, pentru că tura de dimineaţă a coborât, pentru că ziua începe zgomotos cu vrăbii, îl pune acum pe coama digului de la Nickelswalde, faţă-n faţă cu soarele care apune, pe băiatul de nouă ani, Walter Matern – cu accent pe ultima silabă. El scrâşneşte din dinţi.

Ce se petrece când un fiu de morar, în vârstă de nouă ani, stă pe dig, se uită la râu, este expus soarelui care apune şi scrâşneşte din dinţi în bătaia vântului? Asta a moştenit de la bunica lui, care a stat nouă ani ţintuită în scaun, neputând să-şi mişte decât ochii.

Multe lucruri trec pe apă şi Walter Matern le vede. Inundaţii de la Montau până la Käsemark. Aici, cu puţin înainte de vărsare, le ajută şi marea. Se zice că au fost şoareci în dig. Când se sparge un dig, întotdeauna se zice că au fost şoareci în el. Catolicii din partea polonă au pus şoareci în dig peste noapte – aşa spun menoniţii. Alţii pretind că l-ar fi văzut pe *Deichgraf*[3] pe calul lui alb. Dar

3 Vătaful obştii care construieşte şi întreţine un dig. G. Grass combină elemente care amintesc de nuvela lui Theodor Storm Der

societatea de asigurări nu vrea să creadă nici în şoareci care scurmă şi nici în *Deichgraf-ul* de la Guttland. Când s-a spart digul, din cauza şoarecilor, calul cel alb a sărit cu tot cu *Deichgraf* în râul care se umfla, cum fusese scris în legendă, dar asta n-a prea folosit nimănui, fiindcă Vistula i-a luat pe toţi vătafii de diguri. Şi Vistula a luat toţi şoarecii catolici din partea polonă. Şi i-a luat pe menoniţii necioplіţi, cei cu haine prinse în copci, dar fără buzunare, i-a luat pe menoniţii mai de soi, cei cu nasturi, cheotori şi cu buzunare diavoleşti, i-a luat şi pe cei trei protestanţi din Giittland şi pe profesor, socialistul. A luat vitele muginde din Giittland şi leagănele sculptate din Giittland, a luat Giittland cu totul: paturile din Giittland şi dulapurile din Giittland, ceasurile din Giittland şi canarii din Giittland, l-a luat şi pe predicatorul din Giittland – acela era necioplit şi avea copci la haine –, a luat-o şi pe fiica predicatorului – şi cică ea fusese frumoasă.

Toate astea şi multe altele erau purtate de apă. Ce poate să ducă un râu cum e Vistula? Tot ce se face bucăţi: lemn, sticlă, creioane, învoielile dintre Brauxel şi Brauchsel, scaune, oase şi, de asemenea, asfinţituri. Tot ce fusese uitat de multă vreme îşi face loc în amintire, plutind pe spate şi pe burtă, cu ajutorul Vistulei: a apărut Adalbert1. Adalbert vine pe jos. Securea îl loveşte. Dar ducele Svantopolk[4]îngăduie să fie botezat. Care e soarta fiicelor lui Mestwin[5]? Scapă una de acolo, fugind desculţă?

Schimmelreiter (Năluca), dar şi de un text anonim apărut în 1838 în revista „Danziger Dampfboot“, Der Deichgeschworene von Guttland (Vătaful digului de la Guttland).

4 Sfîntul Adalbert din Praga (956-997), episcop de Praga, misionar creştin şi martir. A fost ucis în timpul unei misiuni de creştinare a Prusiei baltice, în nordul Poloniei de azi.

5 Mestwin al II-lea (1220-1294), duce al Pomeraniei răsăritene, fiul lui Svantopolk al II-lea, implicat în luptele fratricide pentru supremaţie în Danzig. Nu a avut descendenţi de sex masculin.

Cine o ia cu sine? Uriaşul Miligedo[6], cel cu măciuca de oţel? Perkunos cel roşu ca focul? Palidul Pikollos, care priveşte mereu de jos în sus? Copilandrul Potrimpos[7] râde şi-şi mestecă spicul de grâu. Sunt tăiaţi stejari.

Dinţii scrâşnind – şi fiica cea mică a ducelui Kynstute1, care s-a dus la mănăstire; doisprezece cavaleri fără cap şi douăsprezece călugăriţe fără cap dansează în moară[89]: moara se-nvârte domol, moara se-nvârte mai iute, făină din suflete face, da' nu-ntrece albul zăpezii cernute; moara se-nvârte domol, moara se-nvârte mai iute, din blid cu doişpe cavaleri bucatele-nghite; moara se-nvârte domol, moara se-nvârte mai iute, în beci sunt doişpe cavaleri pe douăşpe călugărite; moara se-nvârte domol, moara se-nvârte mai iute, stretenia prăznuiesc, cu vânturi şi lălăieli pe-ntrecute; moara se-nvârte domol, moara se-nvârte mai iute… dar când moara a ars, cu focul pornit dinăuntru, şi în faţa ei au oprit trăsuri pentru cavaleri fără cap şi pentru călugăriţe fără cap, mult mai târziu – asfinţituri –, când Sfântul Bruno a t[10]recut prin foc şi tâlharul Bobrowski, în[11]soţit de camaradul lui, Materna, de la care porneşte

6 Erou prezent în legendele prusace, convertit la creştinism, care se remarcă în luptele împotriva păgînilor.

7 Zeităţi din mitologia baltică: Perkunos, zeul focului şi al tunetului; Pikollos, zeul morţii; Potrimpos, zeul războiului, al apei şi al fertilităţii.

8 Kestutis (Kynstute) (1297-1382), duce al Marelui Ducat al Lituaniei în perioada 1345-1377.

9 Tema cavalerilor şi a călugăriţelor fără cap se regăseşte în legenda Die Ritter und die Nonnen (Cavalerii şi călugăriţele), culeasă şi publicată de Ludwig Bechstein în 1853 în volumul Deutsches Sagenbuch.

10 Sfîntul Bruno sau Bonifatius din Querfurt (974-1009), arhiepiscop, misionar şi martir creştin.

11 Numele Bobrowski şi Materna trimit la romanul Levins Miihle {Moara lui Levin) al lui Johannes Bobrowski (1917-1965), poet şi prozator german.

totul, a dat foc la case dinainte însemnate – asfinţituri, asfinţituri – Napoleon înainte şi după –, atunci oraşul a fost asediat cu multă iscusinţă, pentru că au pus la încercare, de mai multe ori şi cu felurite urmări, rachetele Congreve: în[12] oraş, dar şi pe zidurile de apărare, pe bastioanele Wolf, Bär, Braunes Roß, pe bastioanele Aussprung, Maidloch şi Kaninchen tuşeau franţujii sub Rapp, se[13]uipau polonejii sub principele lor, Radziwill1, răguşea corpul de armată al căpitanului de Chambure, e[14]e[15]l cu un singur braţ. Dar la cinci august au venit apele Sfântului Dominic, s-au căţărat fără scări pe bastioanele Braunes Roß, Kaninchen şi Aussprung, au udat praful de puşcă, au înecat cu ţiuituri rachetele Congreve şi au adus mulţi peşti, mai ales ştiuci, pe străzi şi în bucătării; s-au săturat cu toţii de minune, deşi hambarele de pe Hopfengasse erau arse până în temelii – asfinţituri. Tot ce îi stă bine Vistulei, ce dă culoare unui râu ca Vistula: asfinţituri, sânge, lut şi cenuşă. De fapt toate astea s-ar cădea să fie ale vântului. Nu toate poruncile sunt îndeplinite; râurile care vor să ajungă în cer se varsă în Vistula.

A doua tură de dimineaţă

Aici, pe masa lui Brauxel şi peste digul de la Schiewenhorst, ea se rostogoleşte zi de zi. Iar pe digul de

---

12 Rachete de război proiectate în 1804 de sir William Congreve (1772-1828), ofiţer şi inventator britanic, şi folosite în timpul războaielor napoleoniene.

13 Jean Rapp (1771-1821), general francez, participant la războaiele napoleoniene şi guvernator al oraşului Danzig/Gdansk, devenit „Oraş Liber“ în urma păcii de la Tilsit.

14 Principele Michal Gedeon Radziwill (1778-1850), ofiţer polonez, participant la luptele pentru apărarea oraşului Gdansk în 1813, sub comanda generalului Rapp.

15 Laurent-Augustin Pelletier de Chambure (1789-1832), general francez. în timpul asediului oraşului Gdansk a comandat compania de o sută de oameni supranumită L’Infernale.

la Nickelswalde stă Walter Matern şi scrâşneşte din dinţi; pentru că soarele apune. Despuiate, digurile se îngustează; numai braţele morilor de vânt, nişte turnuri boante de biserică şi plopi – Napoleon a pus să fie plantaţi pentru artileria lui – stăruie pe crestele digurilor. Doar el stă acolo. Eventual, şi câinele. Dar acum a plecat, e când ici, când colo. În spatele lui, deja umbrit şi sub oglinda râului, e Werder şi miroase a unt, a brânză de vaci, a brânzărie, e un miros întremător şi greţos de lapte. La nouă ani, cu picioarele depărtate, cu genunchi vineţii de martie, stă Walter Matern, îşi desface cele zece degete, mijeşte ochii şi face să i se umfle, să capete relief, toate cicatricile de pe capul tuns scurt, mărturii ale căzăturilor, bătăilor şi zgârieturilor de la sârma ghimpată, scrâşneşte din dinţi dinspre stânga spre dreapta – asta a moştenit-o de la bunică-sa – şi caută o piatră.

Pe dig nu-i nicio piatră. Totuşi el caută. Găseşte beţe uscate. Însă nu poţi arunca un băţ uscat împotriva vântului. Dar el vrea trebuie vrea să arunce. Ar putea s-o fluiere pe Senta, e când aici, când plecată, dar nu fluieră, doar scrâşneşte – asta toceşte vântul – şi vrea să arunce. Ar putea să atragă asupra lui privirea lui Amsel, de la piciorul digului, făcând hei! hei!, dar are gura plină de scrâşneală şi nu de hei! hei! – şi totuşi vrea trebuie vrea, dar nici prin buzunare nu are pietre, măcar că de obicei are mereu una sau două prin vreun buzunar. Aici pietrele se cheamă *zellacken*. Protestanţii spun *zellacken*, cei câţiva catolici: *zellacken*. Menoniţii cei necioplіţi: *zellacken*. Cei de soi: *zellacken*. Şi Amsel, căruia îi place să facă excepţie, tot *zellack* spune când se gândeşte la o piatră; şi Senta aduce o piatră când cineva îi zice: adu un *zellack*. Kriwe spune *zellacken*, Kornelius Kabrun, Beister, Folchert, August Sponagel şi majoreasa von Ankum, toţi spun aşa; şi predicatorul Daniel Kliewer din Pasewark le

spune enoriaşilor lui, neciopliţi sau de soi: „Şi numai ce a luat micul David un *zellack* şi l-a lovit pe uriaş, adică pe Goliat...” Pentru că zell*ack e o* piatră uşor de mânuit, cât un ou de porumbel.

Însă Walter Matern nu găseşte nici în buzunare. În dreapta, numai firimituri şi seminţe de floarea-soarelui, în stânga, printre sfori şi resturi foşnitoare de lăcuste – în vreme ce sus scrâşneşte, în vreme ce soarele a dispărut, în vreme ce Vistula curge, ducând cu ea ceva din Giittland, ceva din Montau, Amsel e aplecat şi tot timpul nori, în vreme ce Senta în calea vântului, pescăruşii în vânt, digurile goale la orizont, în vreme ce soarele a dispărut, dispărut, dispărut –, el îşi găseşte briceagul. Asfinţiturile durează mai mult în regiunile estice decât în cele vestice; asta ştie orice copil. Aici Vistula curge de la un cer până la celălalt din faţa lui. La debarcaderul de la Schiewenhorst feribotul cu aburi se desprinde deja şi, mergând pieziş şi sfidător împotriva cursului râului, vrea să ducă la Nickelswalde două vagoane de marfar pentru linia spre Stutthof. Bucata de piele numită Kriwe îşi întoarce faţa tăbăcită din bătaia vântului şi măsoară cu ochi lipsiţi de gene creasta digului din faţă: câteva braţe de moară care se învârt şi plopi de numărat. Acum vede ceva neclintit, care nu se apleacă, dar ţine mâna în buzunar. Şi îşi lasă privirea să lunece în josul taluzului: acolo e ceva rotund, ciudat, care se apleacă, părând că vrea să-i smulgă ceva Vistulei. E Amsel, caută haine vechi – la ce i-o fi trebuind haine vechi? –, asta ştie orice copil.

Dar pielea zisă Kriwe nu ştie ce a găsit în buzunar Walter Matern, cel care căuta în buzunar un *zellack*. În vreme ce Kriwe îşi întoarce faţa din bătaia vântului, briceagul se face tot mai cald în palma lui Walter Matern. Amsel i-l dăruise. Are trei lame, un sfredel, un ferăstrău, un dorn. Amsel grăsun roşcovan şi de tot râsul când

plânge. Amsel pescuieşte la piciorul digului, prin mâl, pentru că Vistula, chiar dacă tot scade cu câte un deget, ajunge până la creasta digului, fiindcă de la

Montau la Kăsemark sunt inundaţii, şi aduce lucruri care înainte erau în Palschau.

Dispărut. E dincolo de dig şi a lăsat în urmă un roşu care sporeşte întruna. Walter Matern strânge pumnul peste briceagul din buzunar – asta numai Brauxel poate s-o ştie. Amsel e puţin mai mic decât Walter Matern. Senta, dusă departe, în căutare de şoareci, e cam la fel de neagră pe cât e de roşu cerul peste creasta digului de la Schiewenhorst. O pisică adusă de apă rămâne agăţată printre lemnele care plutesc. Pescăruşii se înmulţesc, venind în zbor: hârtie de mătase ruptă, mototolită, netezită la loc, desfăcută larg; şi ochii de sticlă, ca nişte gămălii de ac, văd tot ce pluteşte, se agaţă, aleargă, stă sau doar e acolo, cum sunt cei două mii de pistrui ai lui Amsel şi că el poartă o cască, cum se purtau înainte de Verdun. Şi casca alunecă, trebuie împinsă înapoi spre ceafă, alunecă din nou, în timp ce Amsel pescuieşte din mâl şipci de prin garduri şi araci de fasole şi, de asemenea, haine vechi, grele ca plumbul; pisica se desprinde, se roteşte, se îndepărtează, le revine pescăruşilor. Şoarecii din dig se pun din nou în mişcare. Şi feribotul se tot apropie. Apa aduce un câine mort, galben, care se rostogoleşte. Senta stă în calea vântului. Pieziş şi sfidător, feribotul aduce două vagoane de marfar. Apa aduce un viţel, nu mai trăieşte. Vântul se împiedică, dar nu-şi schimbă direcţia. Pescăruşii se opresc în aer, şovăiesc. Acum Walter Matern a scos pumnul cu briceagul din buzunar – în vreme ce feribotul, vântul şi viţelul şi soarele de dincolo de dig şi şoarecii din dig şi pescăruşii la un loc – şi, pe când Vistula curge, l-a ridicat, ţinându-l în faţa puloverului şi, pe fundalul tot mai roşu, toate încheieturile lui se fac albe ca varul.

A treia tură de dimineaţă

Orice copil dintre Hildesheim şi Sarstedt ştie ce se scoate din mâna lui Brauksel, care se află între Hildesheim şi Sarstedt.

Orice copil ştie de ce regimentul de infanterie o sută douăzeci şi opt[16] a fost nevoit să părăsească la Bohnsack casca de oţel pe care o poartă Amsel, împreună cu alte căşti de oţel, pe lângă un morman de uniforme de postav şi câteva bucătării de campanie, atunci când a plecat cu trenul în anul douăzeci1[17].

Pisica a apărut din nou. Orice copil o ştie: nu e aceeaşi pisică, numai şoarecii nu o ştiu şi pescăruşii nu o ştiu. Pisica e udă udă udă. Acum trece ceva, nu e câine, nu e oaie, e un dulap. Dulapul nu se ciocneşte cu feribotul. Şi când Amsel scoate din mâl un arac de fasole şi pumnul lui Walter Matern începe să tremure pe briceag, o pisică dă de libertate: cea a largului mării, care ajunge până la cer, într-acolo se-ndreaptă ea. Pescăruşii se împuţinează, şoarecii din dig se mişcă, Vistula curge, pumnul de pe briceag tremură, vântul se cheamă de nord-vest, digurile se subţiază, largul mării se propteşte cu tot ce are împotriva râului, soarele încă apune, tot mai mult, feribotul încă se apropie, tot mai mult, aducând două vagoane de marfar: feribotul nu se răstoarnă, digurile nu se sparg, şoarecii nu se tem, soarele nu vrea să se întoarcă, Vistula nu vrea să se întoarcă, feribotul nu vrea să se întoarcă, pisica nu vrea, pescăruşii nu vor, nici norii, nici regimentul de infanterie, Senta nu vrea să se întoarcă la lupi, ci cumintecumintecuminte… Nici Walter Matern nu vrea să

16 Regiment de infanterie din divizia 36 a armatei prusace, cantonat în Danzig şi desfiinţat odată cu demobilizarea armatei germane după Primul Război Mondial.

17 Aluzie la proclamarea Oraşului Liber Danzig în 1920, conform Tratatului de la Versailles, care îl desprindea de Germania.

lase briceagul dăruit de Amsel cel gras scund umflat să se întoarcă în buzunar; dimpotrivă, pumnul strâns pe cuţit reuşeşte să se facă puţin şi mai alb. Şi deasupra dinţii scrâşnesc de la stânga la dreapta. În vreme ce curge vine dispare duce se roteşte creşte şi descreşte, pumnul de pe briceag se destinde şi tot sângele alungat năpădeşte acum mina abia strânsă: Walter Matern repede spre spate pumnul care ţine obiectul înfierbântat, stă doar într-un picior, talpă, vârf, pe cinci degete dintr-o gheată cu şireturi, îşi saltă greutatea, fără ciorap în gheată, lasă toată greutatea să-i lunece în mina dată la spate, nu ţinteşte, aproape că nu mai scrâşneşte; şi, în acea clipă pierdută, care curge încremeneşte clipa pierdută – fiindcă nici Brauchsel nu poate să-l salveze, pentru că a uitat, a uitat ceva –, acum deci, când Amsel îşi ridică privirile din putregaiul de la piciorul digului, împingându-şi spre ceafa casca de oţel cu dosul mâinii stângi şi cu o parte din cei două mii de pistrui ai lui spre o altă parte din cei două mii de pistrui ai lui, mâna lui Walter Matern e departe, în faţă, goală, uşoară, şi pe ea se văd doar urmele lăsate de un briceag care avea trei lame, un sfredel, un ferăstrău şi un dorn; în a cărui carcasă se prinsese o crustă de nisip, marmeladă, ace de pin, rumeguş şi puţin sânge de cârtiţă; a cărui valoare de schimb ar fi fost o sonerie nouă de bicicletă; pe care nimeni nu-l furase, pe care Amsel, cu banii câştigaţi de el, îl cumpărase din magazinul mamei lui şi-l dăruise apoi prietenului său, Walter Matern; care vara trecută ţintuise un fluture pe poarta de la hambarul lui Folchert, care nimerise patru şobolani într-o singură zi sub pontonul feribotului lui Kriwe, care era cât pe-aci să atingă un iepure în dune şi care, cu două săptămâni în urmă, nimerise o cârtiţă înainte s-o fi prins Senta. În palmă se văd în continuare urmele lăsate de acelaşi cuţit cu care Walter Matern şi Eduard Amsel şi-au zgâriat braţul pe

când aveau opt ani şi voiau să devină fraţi de cruce, pentru că aşa le povestise lor că se face Kornelius Kabrun, care fusese în partea germană a Africii de Sud-Vest şi ştia de hotentoţi.

A patra tură de dimineaţă între timp – pentru că în vreme ce Brauxel dezveleşte trecutul unui briceag şi acelaşi briceag, transformat în proiectil, ascultă de forţa de aruncare, de forţa vântului care i se opune şi de propria forţă gravitaţională, mai rămâne destul timp, de la o tură de dimineaţă la alta, ca să socoteşti încheiată o zi de lucru şi să spui între timp –, deci între timp Amsel îşi împinsese casca de oţel spre ceafa cu dosul mâinii. A măturat cu privirea taluzul, în aceeaşi privire l-a cuprins şi pe cel care aruncase, apoi şi-a trimis privirea în urma obiectului aruncat; şi briceagul, cum susţine Brauxel, a atins între timp acel punct final, sortit oricărui obiect care tinde să se înalţe – l-a atins în vreme ce Vistula curge, pisica e dusă de apă, pescăruşul ţipă, feribotul vine, în vreme ce căţeaua Senta e neagră şi soarele nu mai încetează să apună.

Între timp – pentru că, atunci când a atins acel punctişor după care începe coborârea, un obiect aruncat ezită o clipă, simulează nemişcarea –, deci în vreme ce briceagul stă nemişcat în aer, Amsel îşi smulge privirea de la punctişor-obiect şi din nou – cuţitul cade deja spre râu, iute, zvâcnind, fiindcă e şi mai expus vântului – e cu ochii pe prietenul lui, Walter Matern, care încă se balansează pe vârful piciorului şi pe degete, fără ciorap în gheata cu şireturi, şi care ţine mâna dreaptă ridicată, departe de trup, în timp ce braţul stâng îi vâsleşte, încercând să-i păstreze echilibrul.

Între timp – pentru că în vreme ce Matern se balansează pe un picior, preocupat de echilibrul lui, în vreme ce Vistula şi pisica, şoarecii şi feribotul, câinele şi soarele, în vreme ce briceagul cade în râu, în mâna lui

Brauchsel a intrat tura de dimineaţă, tura de noapte a ieşit şi a plecat pe biciclete, paznicul de la gura minei a încuiat baraca, vrăbiile şi-au început ziua prin toate jgheaburile... Cu o privire scurtă, urmată imediat de un strigăt, Amsel a reuşit atunci să-l scoată pe Walter Matern din echilibrul instabil. E drept că băiatul de pe creasta digului de la Nickelswalde n-a ajuns să cadă, dar a început să se clatine şi să se împleticească atât de tare, încât şi-a pierdut briceagul din ochi înainte ca acesta să atingă Vistula curgătoare şi să se facă nevăzut.

„Hei, Scrâşnitorule!", strigă Amsel. „Iar ai scrâşnit din dinţi şi te-ai apucat s-arunci, ca adineauri?"

Walter Matern, căruia aici i se spune Scrâşnitorul, stă iarăşi cu picioarele depărtate şi cu genunchii ţepeni şi îşi freacă palma mâinii drepte, în care se mai văd, în negativ, profilurile încă dogoritoare ale unui briceag.

„Doar ai văzut, trebuia să arunc, ce mai întrebi?"

„Da' n-ai aruncat un *zellack*".

„Păi, dacă nu-i niciun *zellack* pe-aici".

„Şi ce arunci când n-ai *zellacken*?"

„Păi, dacă aş fi avut un *zellack*, aş fi aruncat un *zellack*" „S-o fi trimis pe Senta, aia ţi-ar fi adus un *zellack*".

„S-o fi trimis pe Senta... asta poa' să zică oricine. Trimite tu un câine după ceva când umblă după şoareci".

„Şi ce-ai aruncat dacă n-ai avut *zellack*?"

„Ce mă tot întrebi? Ceva, o chestie. Ai văzut doar".

„Ai aruncat briceagul meu".

„Era briceagul meu. Ce-i dat e bun dat. Şi dacă aş fi avut un *zellack*, n-aş fi aruncat briceagul, aş fi aruncat un *zellack*". „Măcar să fi zis ceva, o vorbuliţă, că nu găseşti *zellacken*, ţi-aş fi aruncat eu, că-s destui aici.

„Vorbeşti şi vorbeşti şi baţi câmpii – acu s-a dus şi gata". „Poate c-o să capăt un briceag nou de înălţare".

„Da' nu vreau alt briceag".

„Da dacă ţi-l dau, o să-l iei”.
„Facem prinsoare că nu?”
„Facem prinsoare că-l iei?”
„Facem?”
„Facem!”

Apoi bat palma: nişte husari contra unei lupe. Amsel ridică mâna plină de pistrui spre dig, Walter Matern coboară mâna cu urme de briceag şi, cum îşi strâng mâinile, îl trage pe Amsel pe creasta digului.

Amsel e tot prietenos: „Eşti ca bunică-ta la moară. Şi ea îşi tot scrâşneşte dinţii, câţi mai are. Numai că ea n-aruncă lucruri. În schimb, bate cu lingura”.

Pe dig, Amsel e puţin mai scund decât Walter Matern. În timp ce vorbeşte, arată cu degetul mare peste umăr într-acolo unde, în spatele digului, se află satul Nickelswalde şi moara de vânt a Maternilor. Amsel târăşte în susul taluzului o legătură voluminoasă de scânduri de la acoperişuri, araci de fasole, cârpe stoarse. E mereu nevoit să împingă cu dosul mâinii marginea din faţă a căştii lui de oţel. Feribotul a ancorat la debarcaderul de la Nickelswalde. Se aud cele două vagoane de marfar. Senta se face mai mare, mai mică, mai mare, se apropie neagră. Pe apă trec iarăşi animale mici, moarte. Vistula curge lată în umeri. Walter Matern îşi înveleşte mâna dreaptă în marginea zdrenţuită a puloverului. Senta stă pe cele patru picioare între unul şi celălalt. Limba îi atârnă în stânga şi-i zvâcneşte. Şi-a îndreptat ochii spre Walter Matern, pentru că el, cu dinţii. Asta-i de la bunica lui, care, nouă ani ţintuită în scaun, şi numai ochii.

Acum pleacă: de înălţimi diferite, pe creasta digului, spre debarcaderul feribotului. Neagră, căţeaua. Cu jumătate de pas mai în faţă: Amsel. După el: Walter Matern. El cară vechiturile lui Amsel. Pe urma lăsată de legătură iarba se îndreaptă iarăşi, încet, şi în timpul ăsta,

pe creasta digului, cei trei se fac tot mai mici.

A cincea tură de dimineaţă

Aşadar, după cum era prevăzut, Brauksel s-a aplecat deasupra hârtiei şi – în vreme ce, la termenul stabilit, şi ceilalţi cronicari s-au aplecat asupra trecutului, punându-se pe scris – a lăsat Vistula să curgă. Încă îl mai amuză să-şi amintească exact: cu mulţi, mulţi ani în urmă, când a venit copilul pe lume, dar încă nu putea să scrâşnească din dinţi, pentru că venise pe lume fără dinţi, ca toţi copiii, bunica Matern şedea ţintuită în scaun în odaia de sus, cea cu pereţii ieşiţi în afară; de nouă ani nu mai putea să-şi mişte decât ochii, să bolborosească şi să saliveze.

Odaia era deasupra bucătăriei, avea o fereastră care dădea spre sală – de acolo putea fi urmărită munca slujnicelor – şi mai avea o fereastră în spate, spre moara de vânt a Maternilor, una cu proţap, pusă pe-o capră de lemn – aşadar, o moară de vânt cu pivot veritabilă, asta era ea de o sută de ani încoace. Maternii puseseră să fie construită în anul o mie opt sute cincisprezece, la scurt timp după ce victorioasele trupe ruseşti şi prusace cuceriseră oraşul şi fortăreaţa Danzig. În timpul asediului îndelungat, condus cam fără tragere de inimă, August Matern, bunicul bunicii noastre ţintuite în scaun, a ştiut cum să ţină pe picioare negoţul cu amândouă taberele: pe de-o parte a început să facă în primăvară scări de asalt, în schimbul talerilor convenţionali, pe de altă parte, pentru taleri cu frunze de laur sau monede de Brabant, chiar şi mai bune, a găsit cum să-l înştiinţeze pe general, contele d'Heudelet[18], prin scrisorele strecurate pe ascuns, că totuşi era cam ciudat că ruşii cereau să li se facă o mulţime de scări primăvara, când încă nu erau mere de cules.

18 Etienne Heudelet de Bierre (1770-1857), militar francez din epoca războaielor napoleoniene.

Pe când guvernatorul, contele Rapp, semnase în cele din urmă capitularea fortăreţei, în îndepărtatul Nickelswalde August Matern numără *species* danezi şi guldeni de argint, ruble ruseşti care creşteau rapid în valoare, mărci hamburgheze, taleri cu frunze de laur şi taleri convenţionali, săculeţul cu guldeni olandezi, cât şi banii de hârtie de curând apăruţi în Danzig, găsi că stătea bine şi se lăsă în voia plăcerilor reconstrucţiei: puse să fie dărâmată până la capră, al cărei lemn era încă bun, vechea moară în care se zice că ar fi înnoptat regina fugară Luise[19], acea moară istorică ale cărei aripi suferiseră mai întâi de pe urma unui atac danez dinspre mare, apoi a unei lupte nocturne cu roiurile de voluntari din corpul de armată al căpitanului de Chambure, şi construi pe-o capră veche moara cea nouă, cu proţap, care tot pe capră era şi atunci când bunica Matern a fost nevoită să se aşeze pe scaun, încremenită pentru totdeauna. Aici Brauxel doreşte să recunoască înainte să fie prea târziu: cu banii câştigaţi mai cu trudă, mai cu uşurinţă, August Matern n-a construit doar noua moară de vânt, ci a donat micii capele din Steegen, una a catolicilor, o madonă care, e drept, nu ducea lipsă de foiţă de aur, dar care n-a stârnit pelerinaje demne de amintit şi nici nu făcea minuni.

Catolicismul familiei Matern depindea de felul cum bătea vântul, aşa cum se cuvine în cazul unei familii de morari, şi pentru că pe Werder sufla mereu un vânticel prielnic, şi moara Maternilor mergea tot anul, împiedicând umblatul excesiv la biserică, supărător pentru menoniţi. Numai botezurile şi înmormântările, nunţile şi marile

19 Luise von Mecklenburg-Strelitz (1776-1810), soţia regelui prusac Friedrich Wilhelm al III-lea. După înfrîngerea Prusiei la Jena şi Auerstedt la 14 octombrie 1806, ea a fugit la Ortelsburg şi apoi la Memel. A jucat un rol important în organizarea rezistenţei împotriva lui Napoleon. Nu există date despre oprirea ei în Danzig, respectiv la moara de la Nickelswalde. La Danzig a fugit cumnata ei, Marianne, prinţesa Prusiei.

sărbători mai aduceau o parte a familiei la Steegen; de asemenea, o dată pe an, în Joia

Verde[20], cu prilejul procesiunii de la Steegen, moara, capra cu toate cepurile ei, grinda şi lada morii, stâlpul cel mare şi proţapul, dar mai ales aripile morii îşi primeau partea de binecuvântare şi de apă sfinţită, un lux pe care Maternii nu şi l-ar fi putut îngădui vreodată în satele menoniţilor necioplţi, cum erau Junkeracker şi Pasewark. Totuşi menoniţii din satul Nickelswalde, care cultivau pământul gras din Werder şi depindeau de moara catolică, se dovedeau a fi menoniţi mai de soi – aveau, aşadar, nasturi, cheotori şi buzunare adevărate, în care se putea pune ceva. Numai pescarul şi micul cultivator Simon Beister era un adevărat menonit-cu-haine-prinse-n-copci, necioplit şi fără buzunare; de aceea deasupra hangarului unde îşi ţinea barca atârna o placă de lemn vopsită, purtând o inscripţie înzorzonată:

Eşti cu copci încheiat – Tatăl din ceruri te-a salvat.

De nasturi sunt şi buzunare – Dracuy te ia în spinare.

Dar Simon Beister a rămas singurul din Nickelswalde care nu-şi ducea grâul la măcinat la moara catolică, ci la aceea din Pasewark. Cu toate astea, nu trebuie să fi fost numaidecât el acela care, în anul treisprezece, cu puţin înainte de izbucnirea Marelui Război, a stârnit un mulgător decăzut din Freienhuben, cu îndemnuri de tot felul, să dea foc morii Maternilor. Deja ardea sub capră şi sub proţap când Perkun, ciobănescul cel tânăr, negru şi cu coada întinsă, al argatului Pawel, căruia toţi îi spuneau Paulchen, a început să se învârtă în cercuri tot mai strânse în jurul deluşorului, caprei şi morii, scoţându-i din casă, cu lătrături seci, pe argat şi pe morar.

Pawel sau Paul adusese animalul din Lituania şi, când

20 Corpus Christi sau Joia Verde, sărbătoare romano-catolică, însoţită de procesiuni, care are loc anual la şaizeci de zile după Paşti.

i se cerea, arăta un fel de arbore genealogic, din care oricine putea afla că bunica lui Perkun dinspre tată fusese o lupoaică lituaniană, rusească sau poloneză.

Şi Perkun a zămislit-o pe Senta, şi Senta l-a flatat pe Harras, şi Harras l-a zămislit pe Prinz, şi Prinz a făcut istorie… Dar deocamdată bunica Matern încă stă ţintuită în scaun şi poate să-şi mişte doar ochii. Inertă, ea e nevoită să privească ce fac nora ei în casă, fiul ei în moară şi fiica Lorchen cu argatul. Dar pe argat îl duce războiul şi Lorchen se sminteşte: de-acum înainte, în casă, în grădina de zarzavat, în moară, pe diguri, în urzicile din spatele şopronului lui Folchert, desculţă pe ţărm şi printre tufele de afin din pădurea de pe coastă, ea îl caută pe Paulchen al ei – despre care nu se va afla niciodată cine l-a băgat în pământ, prusacii sau ruşii. Doar câinele Perkun o însoţeşte pe fata cam ofilită: stăpânul lui fusese şi stăpânul ei.

A şasea tură de dimineaţă

Cu mult mult timp în urmă – numără Brauxel pe degete când lumea se afla în al treilea an de război, când Paulchen rămăsese în Mazuria, când Lorchen şi câinele umblau aiurea, însă morarul Matern tot mai avea voie să care saci cu făină, fiindcă nu auzea bine cu nicio ureche, într-o zi însorită, când avea loc botezul unui copil – ştrengarul aruncător-de-briceag din turele de dimineaţă anterioare primea numele de Walter –, bunica Mattern şedea ţintuită în scaun, rostogolea ochii, bolborosea, saliva şi tot nu reuşea să lege o vorbă.

Şedea în odaia cu pereţi ieşiţi în afară şi la ea ajungeau umbre ce goneau nebuneşte. Se lumina într-o străfulgerare, se pierdea în penumbră, şedea în lumină crudă, şedea întunecată. Şi porţiuni din mobilă – partea ornamentală de la scrin, capacul curbat al cufărului şi catifeaua roşie, nefolosită de nouă ani, a scăunelului de rugăciune sculptat – se luminau, păleau, îşi arătau

conturururile, se întunecau informe: fire de praf scânteietor, întunecare fără praf peste bunică şi peste mobila ei. Boneta ei şi pocalul albastru-sticlos de pe scrin. Mânecile cu franjuri ale jachetei cu care doarme. Duşumeaua frecată, fără lustru, pe care broasca-ţestoasă umblătoare, mare cam cât o palmă, pe care i-o dăruise argatul Paul, îşi tot schimba locul dintr-un colţ într-altul, se lumina brusc şi îi supravieţuia argatului, muşcând mărunt mici semilune din foi verzi de salată. Şi toate foile de salată împodobite cu muşcături de broască-ţestoasă, împrăştiate în odaia cu pereţi ieşiţi în afară, erau atinse de lumina crudă crudă crudă; pentru că afară, în spatele casei, moara de vânt a Maternilor măcina grâul, făcându-l făină, la o viteză a vântului de opt metri pe secundă, iar cele patru aripi ale ei ascundeau soarele de patru ori în trei secunde şi jumătate.

Şi chiar în timp ce în camera bunicii se scurgea demonic alternanţa de lumină crudă şi întunecare, copilul era dus la Steegen cu trăsura pe drumul care trecea prin Pasewark şi Junkeracker, ca să fie botezat, iar floarea-soarelui de lângă gardul care mărginea spre drum grădina de zarzavat a Maternilor se făcea tot mai mare, florile se închinau una alteia şi erau ridicate în slăvi neîntrerupt de acelaşi soare, acoperit de patru ori în trei secunde şi jumătate de aripile morii; fiindcă moara de vânt nu se aşezase între soare şi floarea-soarelui, ci doar – în timpul dimineţii – între bunica ţintuită şi un soare care pe Werder nu strălucea mereu, dar totuşi destul de des.

De câţi ani şedea bunica ţintuită?

Nouă ani de odaie cu pereţi ieşiţi în afară.

Câţi ani după steliţe, flori de gheaţă, măzăriche sau volbură?

Nouă ani de crud întunecat crud, într-o parte faţă de moară.

Cine o ţintuise în felul ăsta de scaun?

Asta i-o făcuse nora Ernestine, născută Strânge.

Cum de se întâmplase aşa ceva?

Mai întâi protestanta din Junkeracker o alungase pe Tilde Matern, care pe atunci încă nu era bunică, ci mai curând o femeie vânjoasă şi gureşă, din bucătărie, apoi se făcuse stăpână pe sală şi acum ea spăla geamurile pentru Joia Verde. Când Stine a alungat-o pe soacra ei din grajduri, s-a ajuns pentru prima oară la încăierare, printre găini, care şi-au mai pierdut din pene: femeile s-au bătut cu vasele pentru mâncare.

Asta, numără Brauxel, trebuie să fi fost în anul o mie nouă sute cinci, pentru că doi ani mai târziu, când Stine Matern, născută Strânge, tot nu cerea mere verzi şi castraveţi muraţi şi sorocul îi venea neabătut, după calendar, Tilde Matern i-a zis nurorii, care stătea în faţa ei, cu braţele încrucişate, în odaia cu pereţi ieşiţi în afară: „M-am gândit eu întotdeauna că muierile protestante îl au pe şoarecele dracului în borta lor. Şi ăla roade tot în jur, de nu mai poa' să iasă nimic de-acolo. Pute ş-atât!"

De la vorbele astea s-a ajuns la un război religios purtat cu linguroaiele de lemn, care pentru partea catolică s-a încheiat în scaun, pentru că scaunul acela cu rezemătoare, făcut din lemn de stejar şi aşezat în faţa ferestrei, între soba de teracotă şi scăunelul de rugăciune, a prins-o pe Tilde Matern, doborâtă de-o lovitură. De-acum şedea în el de nouă ani, când n-o ridicau de acolo Lorchen şi slujnicele, de dragul curăţeniei, cât dura să-şi facă nevoile.

Când au trecut cei nouă ani şi s-a dovedit că femeile protestante nu adăposteau în poală vreun şoricel drăcesc care mănâncă totul primprejur, nelăsând nimic să rodească, că, dimpotrivă, ceva fusese dus până la capăt, venise pe lume în chip de fiu şi i se tăiase buricul, în timp ce la Steegen se boteza pe vreme prielnică, bunica încă

şedea la fel de neclintită în odaia cu pereţi ieşiţi în afară. Sub odaie, în bucătărie, o gâscă în cuptor şuşotea cu propria-i grăsime. Asta făcea gâsca în cel de-al treilea an al Marelui Război, când gâştele deveniseră atât de rare, încât erau socotite o specie pe cale de dispariţie. Lorchen Matern, cea cu semn din naştere, cu piept plat şi păr creţ, Lorchen care nu căpătase niciun soţ – fiindcă Paulchen intrase în pământ, lăsând în urmă doar câinele cel negru –, Lorchen, care trebuia să aibă grijă de gâsca din cuptor, nu era în bucătărie, n-a stropit gâsca nici măcar o dată, a uitat să întoarcă gâsca, nu i-a rostit gâştei niciun descântec, ci dimpotrivă, stătea în rând cu floarea-soarelui, după gard – noul argat de la moară îl văruise proaspăt în primăvară –, şi vorbea cu cineva, mai întâi prietenos, apoi cu îngrijorare, câteva cuvinte cu supărare, apoi iarăşi familiar, vorbea cu cineva care nu se afla de cealaltă parte a gardului, care nu trecea cu cizmele unse şi totodată scârţâind, care nu purta pantaloni bufanţi şi era numit totuşi Paul sau Paulchen şi care trebuia să-i înapoieze ei, lui Lorchen Matern cea cu privire apoasă, ceva ce îi luase. Dar Paul nu-i înapoia, chiar dacă ceasul era prielnic – multă linişte, cel mult nişte zumzete –, şi vântul, cu o viteză de opt metri pe secundă, avea măsura potrivită cât să apese moara pe capră în aşa fel încât să meargă o idee mai repede decât vântul şi să prefacă într-o singură tură grâul lui Michlke – el dăduse atunci la măcinat – în faina lui Michlke.

Pentru că şi atunci când în capela mică de lemn de la Steegen era botezat un fiu de morar, moara lui Matern tot nu stătea liniştită. Când era vânt de măcinat, trebuia să macine.

O moară de vânt cunoaşte doar zile cu şi zile fără vânt bun pentru măcinat. Lorchen Matern ştia doar de zile în care Paulchen trecea pe acolo şi stătea la gard şi zile în

care nu trecea nimic şi nimeni nu stătea la gard. Pentru că moara măcina, Paulchen trecea pe acolo şi se oprea. Perkun lătra. Departe, dincolo de plopii lui Napoleon, după gospodăriile lui Folchert, Michlke, Kabrun, Beister, Mombert şi Kriewe, după şcoala cea scundă, cârciuma lui Liihrmann şi centrul pentru lapte, se auzeau vacile mugind una la alta. Atunci Lorchen zise prietenos „Paulchen”, de mai multe ori, „Paulchen”, în vreme ce gâsca din cuptor, nestropită, nedescântată şi neîntoarsă, era tot mai bine friptă şi mai duminicală: „Hai, dă-mi înapoi. Hai, nu fi aşa. Hai, nu te purta aşa. Şi dă-mi înapoi, fiindcă am nevoie. Hai, dă-mi, hai, nu fi, şi dacă nu vrei să-mi dai...”

Nimeni n-a înapoiat nimic. Câinele Perkun şi-a răsucit capul pe gât şi a privit, scheunând încet, în urma celui care se îndepărta. Sub vaci se aduna laptele. Moara stătea cu proţapul pe capră şi măcina. Florile-soarelui îşi spuneau una alteia rugăciuni de floarea-soarelui. Aerul zumzăia. Şi gâsca din cuptor a început să se ardă, mai întâi încet, apoi atât de repede şi cu un miros atât de pătrunzător, încât bunica Matern, din odaia ei cu pereţi ieşiţi în afară, deasupra bucătăriei, îşi rostogolea ochii mai iute decât puteau s-o facă aripile morii. În vreme ce la Steegen se pleca din capela cea mică, în vreme ce broasca-ţestoasă din odaie, mare cât palma, umbla pe duşumea de la o scândură frecată la alta, ea a început să bolborosească, să saliveze şi să fornăie crud-întunecat-crud din cauza mirosului de gâscă arsă, care ajungea până sus în odaie. Întâi a scos păr pe nări – fire de păr, aşa cum au toate bunicile în nas –, dar când fumul amar, străfulgerat de lumina crudă, a împânzit încăperea, făcând broasca să şovăie şi frunzele de salată să se chircească, n-au mai ieşit din ea fire de păr-de-nară, ci aburi. Mânia de bunică, veche de nouă ani, s-a eliberat: locomotiva bunicească s-a pornit. Vezuviu şi Etna. Elementul favorit al

iadului, focul, o făcea pe bunica dezlănţuită să zvâcnească, contribuia ca un dragon la alternanţa crud-întunecat şi, în mijlocul luminii schimbătoare, după nouă ani, ea a încercat din nou scrâşnirea seacă a dinţilor. Şi a reuşit: de la stânga la dreapta, strepezite de mirosul pătrunzător, ultimele cioate rămase în gură se frecau între ele; şi, în cele din urmă, pocnetele şi trosnetele s-au amestecat în fornăitul de balaur, jetul de abur, scuipatul de flăcări, scrâşnitul din dinţi: scaunul de stejar, făcut în vremuri prenapoleoniene, care o ţinuse pe bunică timp de nouă ani, cu excepţia scurtelor pauze de curăţenie, a cedat şi s-a desfăcut în bucăţi chiar în clipa când broasca-ţestoasă a fost zvârlită de pe duşumea, căzând înapoi pe spate. În acelaşi timp, mai multe plăci ale sobei au explodat în reţele de plesnituri. Jos, gâsca a crăpat, lăsând să i se scurgă umplutura. Scaunul se prefăcu în faină de lemn, mai fină decât putea măcina moara Maternilor, care urcă în aer ca un nor, tot mărindu-se, un monument al vremelniciei somptuos luminat, şi învăluind-o pe bunica Matern, care nu a luat-o pe urma scaunului şi nu s-a transformat în pulbere de bunică. Ceea ce se aşternuse pe foile de salată chircite, pe broasca-ţestoasă trântită pe spate, pe mobilă şi pe duşumea era pulberea lemnului de stejar; ea, Cea Cumplită, nu s-a aşternut, stătea dreaptă în mijlocul colbului şi a putregaiului, pârâind, electrizată, atinsă de alternanţa crud-întunecat a aripilor morii, scrâşnea de la stânga la dreapta şi din scrâşnire a trecut la primul pas: un pas din lumina crudă în întunecare, păşea crud, păşea întunecat, a trecut peste broasca-ţestoasă mai mult moartă decât vie, a cărei burtă era galbenă ca sulful şi frumoasă, a păşit hotărât după nouă ani de nemişcare, n-a alunecat pe frunzele de salată, a deschis cu piciorul uşa odăii, a coborât cu papuci de fetru scara spre bucătărie, o întruchipare a esenţei de bunică, iar acum, stând pe dalele

acoperite cu rumeguş, căuta cu amândouă mâinile pe un raft şi încerca prin tertipuri de bucătărie de bunică să salveze gâsca de botez, care ardea amarnic. Şi a şi salvat câte ceva, răzuind şi stingând ce era pârjolit şi punând gâsca în altă oală. Dar oricine avea urechi în Nickelswalde a auzit-o pe bunică strigând cumplit, grozav de limpede, din gâtlejul ei odihnit în timp ce tot salva: „Lepădătură, tu, lepădătură! Unde eşti, lepădătură? Lorchen, lepădătură ce eşti. Ţi-arăt eu ţie, lepădătură. Lepădătură blestemată! Lepădătură, tu, lepădătură!”

Ieşise deja, cu tot cu lingura tare de lemn, din bucătăria cu miros înţepător în mijlocul grădinii zumzăinde şi avea moara în spate. În stânga a călcat în căpşuni, în dreapta în conopidă, n-a rămas agăţată în tufele de agrişe, după ani de zile era pentru prima oară iarăşi printre tulpinile de bobi, dar apoi, imediat, după şi printre cele de floarea-soarelui şi, repezindu-şi braţul drept, susţinut la fiecare mişcare de rotirea regulată a aripilor morii, a lovit în biata Lorchen şi în floarea-soarelui, nu şi în Perkun, care a sărit, negru, în spate, între spalierele cu bobi.

În ciuda loviturilor şi aşa cum era, lipsită cu totul de Paulchen, biata Lorchen scâncea către el „Hai, ajută-mă, Paulchen, ajută-mă, hai, Paulchen...”, dar nu avea parte decât de lovituri lemnoase şi de cântarea bunicii dezlănţuite: „Lepădătură, tu, lepădătură! Lepădătură blestemată!”

A şaptea tură de dimineaţă

Brauksel se întreabă dacă nu cumva făcuse prea mare risipă de efecte infernale în scena învierii bunicii Matern. N-ar fi fost un miracol îndeajuns de mare dacă femeia s-ar fi ridicat, cu picioarele cam înţepenite, şi s-ar fi dus la bucătărie ca să salveze gâsca? A fost neapărat nevoie să scoată abur şi să scuipe foc? Trebuiau să plesnească plăcile sobei şi să se chircească foile de salată?

A fost nevoie de broasca-ţestoasă muribundă şi de scaunul cu spetează transformat în pulbere?

Dacă Brauksel, devenit azi un om cu mintea limpede din economia de piaţă liberă, trebuie totuşi să răspundă afirmativ la aceste întrebări şi să insiste pe foc şi aburi, va fi nevoit să dea nişte motive. A existat şi există un unic motiv pentru înzorzonarea pompoasă a scenei cu învierea bunicii: Maternii, mai cu seamă cei din ramura scrâşnitoare din dinţi a familiei, pornind de la tâlharul medieval Materna, ajungând până la bunică, o Matern autentică – se măritase cu vărul ei –, şi la botezatul Walter Matern, avuseseră un simţ înnăscut pentru scene măreţe, da, ca la operă; şi adevărul adevărat e că în luna mai a anului şaptesprezece bunica Matern n-a pornit la drum calm şi firesc, ca să salveze gâsca, ci întâi şi-ntâi a dus până la capăt jocul de artificii descris mai sus.

În plus, mai trebuie să se spună: în vreme ce bunica Matern încerca să salveze gâsca, încolţind-o imediat după aceea cu lingura de lemn pe biata Lorchen, cele trei trăsuri cu câte doi cai veneau de la Steegen, trecând pe lângă Junkeracker şi Pasewark, încărcate cu lumea flămândă, strânsă la botez. Şi, oricât de mult l-ar mânca palmele pe Brauxel să relateze despre masa de botez care a urmat – fiindcă gâsca n-a fost de ajuns, s-au mai adus din beci piftie de gâscă şi saramură –, se vede totuşi nevoit să lase lumea de la botez să se ospăteze fără martori. Nimeni nu va afla vreodată cum s-au îndopat alde Romeike şi Kabrun, Michlke şi văduva Strânge cu gâscă arsă, piftie, saramură şi dovleac în oţet în toiul celui de-al treilea an de război. Lui Brauxel îi pare rău mai ales de marele spectacol al bunicii Matern, dezlănţuită şi din nou sprintenă; numai pe văduva Amsel are voie să o desprindă din idila sătească, pentru că ea este mama lui Eduard Amsel al nostru, grăsunul, care de la prima şi până la a

patra tură de dimineaţă a pescuit din Vistula în creştere araci de fasole, scânduri de acoperiş şi zdrenţe grele ca plumbul şi care acum urmează să fie botezat, la fel ca Walter Matern.

A opta tură de dimineaţă

Cu mulţi mulţi ani în urmă – pentru că nimic nu-i place mai mult lui Brauksel decât să spună poveşti – trăia în Schiewenhorst, un sat pescăresc din stânga gurii de vărsare a Vistulei, negustorul Albrecht Amsel. El vindea gaz, pânză de vele, canistre pentru apă, parâme, plase, coşuri pentru anghile, vintire, orice fel de scule de pescuit, catran, vopsea, glaspapir, fire, pânză cerată, smoală şi seu, dar avea şi unelte, de la secure la briceag, avea un stoc de măsuţe de rindeluit, pietre de şlefuit, cauciucuri de biciclete, lămpi de carbid, scripeţi, cricuri şi menghine. Pesmeţii marinăreşti erau stivuiţi în faţa vestelor de plută; un colac de salvare, care mai trebuia doar inscripţionat, cuprindea borcanul mare cu bomboane de malţ; un rachiu de secară numit „Brötchen” era turnat dintr-o damigeană pântecoasă de sticlă verde; oferea ţesături la metru, resturi de stofa, dar şi haine noi sau purtate şi, în plus, umeraşe, maşini de cusut la mâna a doua şi bile de naftalină. Şi, în ciuda naftalinei, catranului şi gazului, a şelacului şi carbidului, în prăvălia lui Amsel, o construcţie încăpătoare de lemn pe temelie de beton, vopsită la fiecare şapte ani în verde-închis, mirosea în primul rând a apă de colonie şi abia apoi a peşte afumat, înainte să poată fi vorba de bile de naftalină; pentru că se ştia că Albrecht Amsel, pe lângă tot comerţul lui cu mărunţişuri, cumpăra peşte cu ridicata, atât de apă dulce, cât şi de mare: făcute din lemn uşor de pin, aurii şi pline ochi cu anghile afumate, cambule afumate, şprot vărsat sau cu legătura, hadine, icre de cod şi somon de Vistula, afumat mai tare sau mai slab, lăzile aveau pe partea din faţă, marcat cu

fierul roşu, numele firmei A. Amsel – Peşte proaspăt – Peşte afumat – Schiewenhorst – Großes Werder; erau desfăcute cu leviere de mărime mijlocie în piaţa din Danzig, o clădire de cărămidă aşezată între Lawendelgasse şi Junkergasse, între Biserica Dominicană şi Altstädtischer Graben. Lemnul capacului pocnea sec. Cuiele ieşeau din scândurile laterale cu un scârţâit strident. Şi, prin ferestre ascuţite, neogotice, lumina halei cădea peste peştii proaspăt afumaţi.

În plus, fiind un negustor perspicace, căruia îi păsa mult de viitorul afumătorilor de peşte din delta Vistulei şi din lungul cordonului litoral, Albrecht Amsel a angajat un hornar care găsea destul de lucru de la Plehnendorf la Einlage, adică prin toate satele de pe Vistula Moartă, cărora coşurile de afumătoare le dădeau o înfăţişare ciudată, de ruine: aici era de reparat un horn care nu trăgea bine, dincolo trebuia reconstruit un coş dintr-acelea zdravene de afumătoare, care întreceau în înălţime toate tufele de liliac şi casele ghemuite de pescari, şi toate astea în numele lui Albrecht Amsel, care era socotit bogat, nu fără motiv. Amsel cel bogat, se zicea – sau „evreul Amsel”. Fireşte că Amsel nu era evreu. Fiindcă nu era nici menonit, el îşi zicea bun protestant, avea locul lui permanent, ocupat duminică de duminică, în biserica pescarilor de la Bohnsack şi s-a însurat cu Lottchen Tiede, o fată de ţăran din Grob-Zunder cu părul blond-roşcat şi predispusă la îngrăşare; ceea ce vrea să însemne: cum putea Albrecht Amsel să fie evreu dacă Tiede, ţăranul înstărit, care mergea de la Grob-Ziinder la Käsemark numai în trăsură cu patru cai şi cu cizme de lac, care intra şi ieşea după voie la prefect, care îşi trimisese fiii la cavalerie, mai precis, la husarii din Langfuhr, unde era destul de scump, i-a dat-o totuşi pe fata lui, Lottchen, de nevastă?

Mai târziu cică mulţi ar fi spus că bătrânul Tiede i-ar

fi dat-o evreului Amsel pe Lottchen a lui numai pentru că, asemenea multor ţărani, negustori, pescari şi morari – la fel ca morarul Matern din Nickelswalde –, ar fi avut şi el datorii primejdios de mari la Albrecht Amsel, pentru întreţinerea trăsurii lui cu patru cai. Se mai spunea, din dorinţa de a dovedi ceva, că în faţa comisiei provinciale pentru reglementarea pieţei Albrecht Amsel respinsese fără ocol sprijinirea peste măsură a creşterii porcilor.

Brauksel, care ştie totul mai bine, pune capăt deocamdată tuturor presupunerilor, fiindcă, indiferent dacă iubirea sau poliţele neplătite au adus-o în casă pe Lottchen Tiede, indiferent dacă Albrecht Amsel stătea duminica în biserica pescarilor de la Bohnsack în calitate de evreu botezat sau de creştin botezat, negustorul harnic de pe malul Vistulei – în treacăt fie spus, cofondator cu umeri laţi al clubului sportiv Bohnsack 05 şi bariton cu glas puternic în corul bisericii – a reuşit să ajungă locotenent în rezervă, fiind decorat de mai multe ori în luptele de pe malurile râurilor Somme1 şi Marna[21][22], şi a căzut în anul şaptesprezece aproape de fortăreaţa Verdun, exact cu două luni înainte de naşterea fiului său Eduard.

A noua tură de dimineaţă

Walter Matern a văzut lumina acestei lumi în aprilie, îmbrâncit de berbec. Pe Eduard Amsel peştii lunii martie, sprinteni şi pricepuţi, l-au tras din peştera mamei. În mai, când a ars gâsca şi bunica, Matern s-a ridicat de la locul ei, a fost botezat fiul morarului. Totul s-a petrecut după rânduiala catolică. Fiul răposatului negustor Albrecht

---

21 Bătălia de pe Somme (1916), una dintre cele mai lungi şi mai sîngeroase confruntări din Primul Război Mondial, cu mai mult de un milion de morţi.

22 Bătălia de pe Mama (1914), denumită şi „Miracolul de pe Mama“, importantă victorie franceză din timpul Primului Război Mondial, care a compromis definitiv planul strategic german.

Amsel a devenit un bun protestant în biserica pescarilor de la Bohnsack încă de la sfârşitul lui aprilie, fiind stropit cu apă, jumătate din Vistula, jumătate din Marea Baltică, după cum era obiceiul pe-acolo.

Orice ar relata ceilalţi cronicari care se întrec la scris cu Brauksel de nouă ture de dimineaţă încoace, abătându-se de la părerile lui Brauksel, ei vor fi nevoiţi să-mi dea dreptate în ceea ce-l priveşte pe pruncul de botez din Schiewenhorst: dintre toate personajele menite să dea viaţă acestei scrieri aniversare – îndată se fac zece ani de când mâna lui Brauchsel nu mai scoate nici cărbune sau fier şi nici potasă –, Eduard Amsel sau Eddi Amsel, Haseloff, Gură-de-aur şi aşa mai departe este eroul cel mai activ, cu excepţia lui Brauxel.

Chemarea lui a fost de la bun început să născocească sperietori. Cu toate astea, el n-avea nimic împotriva păsărilor; în schimb păsările, indiferent de felul cum zburau sau de penaj, aveau ceva împotriva lui şi a spiritului său născocitor-de-sperietori. De cum s-a terminat botezul – încă se auzeau clopotele –, ele l-au şi recunoscut. Însă dolofanul Eduard Amsel era culcat sub învelitoarea de botez bine întinsă şi nu lăsa să se vadă dacă păsările însemnau ceva pentru el. Naşa se numea Gertrud Karweise şi, mai târziu, tot ea i-a împletit an de an şosete de lână, fix pentru Crăciun. Copilul botezat a fost purtat de braţele ei puternice în fruntea unui grup numeros, venit la botez şi poftit la un nesfârşit praznic. Văduva Amsel, născută Tiede, rămăsese acasă, unde supraveghea pusul mesei, dădea ultimele indicaţii la bucătărie şi potrivea sosurile de gust. Însă toţi cei din neamul Tiede din Groiî-Zunder, în afară de cei patru fii, care trăiau primejdios la cavalerie – mai târziu penultimul dintre ei a căzut în luptă –, păşeau îndesat în urma învelitoarei de botez, îmbrăcaţi în haine bune. Au luat-o de-a lungul Vistulei Moarte: Christian

Glomme, pescarul din Schiewenhorst, cu nevasta Martha Glomme, născută Liedke; Herbert Kienast şi nevasta lui, Johanna, născută Probst; Carl Jakob Ayke, al cărui fiu, Daniel Ayke, murise pe Dogger Bank1, în serviciul Marinei Imperiale; văduva de pescar Brigitte Kabus, al cărei cuter era condus de fratele ei, Jakob Nilenz. Între nurorile lui Ernst Wilhelm Tiede, în roz, verzui şi vioriu de oraş, călcând pe tocuri înalte, păşea, în negru bine periat, bătrânul pastor Blech – un urmaş al vestitului diacon A.F. Blech[2324], care, fiind preot la Sf. Maria, scrisese cronica oraşului Danzig de la o mie opt sute şapte până la o mie opt sute paisprezece, deci în vremea ocupaţiei franceze. Friedrich Bollhagen, mare proprietar de afumătoare din Westlich-Neufähr, mergea alături de căpitanul pensionat Bronsard, care în vremea războiului îşi găsise o ocupaţie în Plehnendorf, ca supraveghetor de ecluză voluntar. Pe August Sponagel, hangiul din Wesslinken, majoreasa von Ankum îl depăşea cu un cap în înălţime. Pentru că Dirk Heinrich von Ankum, moşier din Klein-Ziinder, nu mai era pe lume de la începutul anului cincisprezece, Sponagel o ţinea pe majoreasă de braţul oferit, încremenit în unghi drept. La urmă, după soţii Busenitz, care făceau negoţ cu cărbuni în Bohnsack, venea primarul invalid al satului Schiewenhorst, Erich L-au, cu a lui Margarete L-au, gravidă în ultimele luni, care, fiind fiica primarului Momber din satul Nickelswalde, nu se măritase sub rangul ei. Inspectorul de dig Haberland fusese nevoit să-şi ia rămas-bun încă de la portalul bisericii, fiindcă era de serviciu. E posibil ca o droaie de copii, toţi prea blonzi şi în

23 Banc de nisip din mijlocul Mării Nordului, unde adîncimea apei măsoară pe alocuri numai cincisprezece metri.

24 Abraham Friedrich Blech (1762-1830), profesor şi diacon, autorul unei cărţi despre „suferinţele oraşului Danzig“, devenit „republică“ în intervalul 1807-1814, din ordinul lui Napoleon.

haine prea sărbătoreşti, să fi prelungit alaiul.

Nişte cărări nisipoase, care abia acopereau rădăcinile târâtoare ale pinilor de pe ţărm, duceau, în lungul malului drept al râului, la trăsurile cu doi cai ce aşteptau şi la trăsura cu patru cai a bătrânului Tiede, pe care el reuşea s-o păstreze, în ciuda vremurilor de război şi a lipsei cailor. Nisip în încălţări. Căpitanul Bronsard a râs în hohote, cu răsuflarea întretăiată, apoi a tuşit mult timp. Discuţiile voiau să fie purtate după praznicul de botez. Pădurea de pe ţărm avea un miros prusac. Râul era aproape nemişcat, un braţ mort al Vistulei, care mai primea un imbold abia ceva mai departe, în aval, în locul unde se vărsa Mottlau[25] în el. Soarele lumina cu precauţie hainele de sărbătoare. Nurorile lui Tiede tremurau roz verzui vioriu şi ar fi fost bucuroase să aibă şalurile văduvelor. Se prea poate ca atât de mult negru de doliu, uriaşa majoreasă şi mersul clătinat, monumental, al invalidului să fi favorizat un eveniment care se anunţase chiar de la început: nici nu ieşiseră bine din biserica pescarilor de la Bohnsack, că pescăruşii, altminteri greu de urnit din loc, se şi ridică ca un nor peste piaţa din faţa bisericii. Nu porumbei, pentru că în bisericile pescarilor se adăpostesc pescăruşi, nu porumbei. Din stuful de pe mal şi din lintiţă urcă acum, abrupt-pieziş, bâtlani, rândunele-de-mare, lişiţe. Duşi sunt toţi pescăruşii moţaţi. Din pinii pădurii de pe mal se înalţă ciorile. Graurii şi mierlele renunţă la cimitir şi la grădinile din faţa caselor pescăreşti, văruite în alb. Din tufele de liliac şi păducel: codobaturi, piţigoi, măcălendri, cinteze şi sturzi, tot ce mai apare în cântec; ca norii, vrăbii din jgheaburi, de pe sârme; rândunele din grajduri şi îmbinări de ziduri – de cum iese la lumină învelitoarea de botez, tot ce ţine de neamul păsăresc o ia din loc, se împrăştie, zbârnâie iute ca

25 Denumirea germană a rîului Motlawa.

săgeata, se lasă purtat de vântul de mare deasupra râului, formează un nor negru, smucit încoace şi-ncolo de groază, în care se întâlnesc la nimereală, minate de aceeaşi spaimă, păsări care altminteri se evită: pescăruşi şi ciori, perechea de creţi în mijlocul pestriţelor păsări cântătoare, coţofana coţofana!

Şi cinci sute de păsări, fără a mai număra şi vrăbiile, se retrag în masă între soare şi alaiul de la botez. Şi cinci sute de păsări aruncă prevestitor o umbră peste oaspeţii de la botez, asupra învelitorii de botez şi a copilului botezat.

Şi cinci sute de păsări – cine o să numere vrăbiile? – îi fac pe oaspeţii de la botez, începând cu primarul satului, L-au, şi până la cei din familia Tiede, să se strângă mai aproape unii de alţii şi, mai întâi în tăcere, apoi murmurând şi aruncând priviri înmărmurite, să se repeadă înainte, păşind iute, cuprinşi de mare grabă. August Sponagel se împiedică de rădăcinile de pin. Printre căpitanul Bronsard şi pastorul Blech, care ridică braţele mai mult într-o doară, încercând să calmeze spiritele, aşa cum îi cere profesia, se năpusteşte înainte uriaşa majoreasă, cu fustele adunate ca la o ploaie cu bulbuci, trăgându-i pe toţi după ea: pe cei din familia Glomme şi pe Kienast cu nevasta, pe Ayke, pe cei din neamul Kabus şi Bollhagen şi pe soţii Busenitz; ţineau pasul gâfâind până şi invalidul L-au şi nevasta lui, gravidă în ultimele luni, care, mai târziu şi nu de sperietură, avea să nască o fetiţă normală; şi numai naşa cea cu braţe puternice rămâne în urmă şi ajunge ultima, cu tot cu copil şi cu învelitoarea de botez alunecată într-o parte, la trăsurile cu doi cai şi la trăsura cu patru cai a neamului Tiede, care aşteptau între primii plopi ai drumului spre Schiewenhorst.

Plângea copilul botezat? Nu scâncea, dar nici nu dormea. S-a risipit imediat norul de cinci sute de păsări şi

nenumărate vrăbii după plecarea grăbită şi deloc sărbătorească a trăsurilor? Norul nu şi-a găsit încă mult timp liniştea deasupra râului leneş: când zăbovea peste Bohnsack, când se ascuţea peste pădurea de pe ţărm şi dune, lăţindu-se apoi, curgător, deasupra celuilalt mal şi lăsând să cadă o cioară în lunca mlăştinoasă – se vedea acolo, cenuşie şi ţeapănă. Abia când trăsurile cu doi cai şi cea cu patru cai au intrat în Schiewenhorst, s-a destrămat şi norul în specii de păsări, găsindu-şi drumul înapoi către piaţa bisericii, cimitir, grădini, grajduri, stuf, tufe de liliac şi pini. Dar până în seară, când lumea de la praznicul de botez, deja sătulă şi băută, împovăra cu coatele masa cea lungă, neliniştea a rămas în multe inimi de pasăre, de mărimi diferite, fiindcă spiritul născocitor-de-sperietori al lui Eduard Amsel li se vestise tuturor păsărilor încă de pe când el se afla în învelitoarea de botez. De-acum înainte îl ştiau.

A zecea tură de dimineaţă

5

Cine vrea să ştie dacă negustorul şi locotenentul în rezervă Albrecht Amsel fusese totuşi evreu? Nu l-o fi numit evreu bogat lumea din Schiewenhorst, Einlage şi Neufähr chiar fără niciun motiv. Şi numele? Nu e tipic? Ei? Oare numele păsării[26] vine din olandeză, fiindcă la început de Ev Mediu nişte colonişti olandezi au drenat şesul Vistulei, aducând cu ei particularităţi de limbă, mori de vânt şi nume de-ale lor?

După ce Brauksel a susţinut de mai multe ori, în timpul turelor de dimineaţă trecute în registru, că Amsel n-a fost evreu, spunând cuvânt cu cuvânt „Fireşte că Amsel nu era evreu”, cu aceeaşi îndreptăţire – pentru că orice origine e după plac – poate să vrea acum să convingă: fireşte că Albrecht Amsel era evreu. Se trăgea dintr-o

26 în limba germană Amsel înseamnă „mierlă“.

veche familie de croitori evrei din Preubisch-Stargard, a fost nevoit să părăsească Preubisch-Stargard de timpuriu, când avea doar şaisprezece ani, mergând pe direcţia Schneidemiihl, Frankfurt pe Oder, Berlin – deoarece casa tatălui său era plină de copii –, şi s-a întors la gurile Vistulei paisprezece ani mai târziu – schimbat convertit înstărit –, trecând prin Schneidemiihl, Neustadt, Dirschau. Canalul de corectare care făcuse din Schiewenhorst un sat cu ieşire la râu nu avea niciun an când Albrecht Amsel şi-a cumpărat proprietatea la un preţ avantajos.

Aşadar, şi-a început comerţul. Ce altceva ar fi putut să înceapă? Aşadar, a cântat în corul bisericii. De ce să nu fi cântat ca bariton în corul bisericii? Aşadar, a întemeiat împreună cu alţii un club sportiv şi, dintre toţi locuitorii satului, el era cel mai încredinţat că el, Albrecht Amsel, nu era evreu, că numele Amsel venea din olandeză: mulţi oameni se numeau Specht[27] şi un vestit explorator al Africii se numea chiar Nachtigall[28][29], doar Adler[30] era un nume tipic evreiesc, însă Amsel niciodată. Timp de paisprezece ani fiul de croitor fusese preocupat să-şi uite originea şi doar în treacăt, dar cu acelaşi succes, să-şi adune o avere bun-protestantă.

Atunci, în anul o mie nouă sute trei, un tânăr precoce pe nume Otto Weininger[31] a scris o carte. Această carte unică se numea *Sex şi caracter*, a fost publicată la Viena şi

27 Joc de echipă înrudit cu oină şi baseballul.

28 Ciocănitoare (germ.).

29 Privighetoare (germ.). Gustav Nachtigal (1834-1885) a fost un medic şi explorator german în Africa.

30 Acvilă (germ.).

31 Filosof austriac (1880-1903) care şi-a cîştigat notorietatea datorită scrierii Geschlecht und Charakter (Sex şi caracter), publicată în anul morţii sale şi transformată într-un succes editorial datorită conţinutului misogin şi antisemit.

Leipzig şi se străduia să demonstreze, pe şase sute de pagini, că femeia nu are suflet. Pentru că tema s-a dovedit actuală, fiind epoca emancipării femeilor, dar mai ales pentru că, sub titlul „Evreitatea”, al treisprezecelea capitol al acestei cărţi unice arăta că, aparţinând unei rase feminine, nici evreii nu aveau suflet, cartea nou apărută a atins tiraje ameţitoare şi a ajuns în gospodării unde altminteri nu era citită decât Biblia. Aşa a intrat isprava genială a lui Weininger şi în casa lui Albrecht Amsel.

Poate că negustorul nu ar fi deschis cartea aceea groasă dacă ar fi ştiut că un anume domn Pfenig[32] era pe cale să-l numească pe Weininger plagiator, pentru că în anul zero şase a apărut deja o broşură agresivă care îi acuza fără milă pe Weininger cel mort – tânărul îşi pusese capăt zilelor – şi pe Swoboda, colegul lui Weininger. Oricât ar fi dezaprobat el tonul broşurii agresive, nici măcar S. Freud, care îl numise pe răposatul Weininger un tânăr foarte înzestrat, n-a putut trece cu vederea faptul confirmat de documente: ideea centrală a lui Weininger, referitoare la bisexualitate, nu era originală, ci îi venise mai întâi unui anume domn Fließ. Prin urmare, neştiind de toate acestea, Albrecht Amsel a deschis cartea lui Weininger – care, prin intermediul unei note de subsol, se declara evreu – şi a citit: Evreul nu are suflet. Evreul nu cântă. Evreul nu face sport. Evreul trebuie să învingă evreitatea din el… Şi Albrecht Amsel a învins-o cântând în corul bisericii şi nu doar fondând clubul sportiv Bohnsack înreg. 05, ci şi prezentându-se îmbrăcat corespunzător în echipa de gimnastică, făcând exerciţii la paralele, bară fixă, sărind în înălţime şi-n lungime, participând la alergări

32 Aluzie la disputa stîmită la trei ani după moartea lui Weininger, în care a fost implicat şi Sigmund Freud, acuzat de medicul Wilhelm Fließ că i-ar fi divulgat lui Weininger conceptul său de „bisexualitate necondiţionată a tuturor fiinţelor“.

cu ştafetă şi, în ciuda unor piedici – din nou în calitate de fondator şi pionier –, introducând un sport relativ tânăr, schl*agball\ pe* malurile din stânga şi din dreapta celor trei guri de vărsare ale Vistulei.

Ca şi locuitorii de pe Werder, Brauksel, care poartă aici condeiul cum ştie el mai bine, n-ar fi avut habar de orăşelul Preußisch-Stargard şi de bunicul croitor al lui Eduard Amsel dacă Lottchen Amsel, născută Tiede, ar fi păstrat tăcerea. La mai mulţi ani după ziua ucigaşă de la Verdun, ea a deschis gura.

Tânărul Amsel, despre care va fi vorba de-acum înainte, totuşi nu fără întreruperi, venise în grabă din oraş la patul de agonie al mamei lui şi ea, victima diabetului, i-a şoptit febril la ureche fiului ei: „Ah, băiatul meu. Iart-o pe biata ta mamă. Amsel, pe care tu nu-l cunoşti, dar care a fost tatăl tău, a fost tăiat împrejur, cum se zice. Numai de nu te-ar prinde – acum, că legile-s atât de aspre”.

La vremea legilor aspre – dar care încă nu erau aplicate pe teritoriul statului liber Danzig – Eduard Amsel a moştenit afacerea şi averea, casa şi inventarul, în care intra şi un raft cu cărţi: *Regii Prusiei*, *Marii bărbaţi ai Prusiei*, *Bătrânul Fritz*, *Anecdote*, *Contele Schlieffen*, *Coralul de la Leuthen*, *Friedrich şi Katte*, *La Barbarina* şi cartea de excepţie a lui Otto Weininger, pe care de atunci încolo Amsel a purtat-o mereu la el, în vreme ce cărţile celelalte s-au pierdut încetul cu încetul. Citea din ea în felul lui, citea şi însemnările de pe margini făcute de tatăl său, cel care făcea sport şi cânta, a 1 salvat cartea cât au durat vremurile grele şi s-a îngrijit să poată fi deschisă azi şi în orice clipă pe masa lui Brauxel; de altfel, Weininger i-a sădit câteva idei şi celui care poartă condeiul. Sperietoarea este creată după chipul omului.

A unsprezecea tură de dimineaţă

Părul lui Brauchsel creşte. În timp ce el scrie sau

conduce mina, părul tot creşte. În timp ce el mănâncă, merge, dormitează, respiră sau îşi ţine respiraţia, în timp ce tura de dimineaţă coboară, cea de noapte urcă şi vrăbiile încep ziua, părul creşte. Da, în timp ce frizerul cu degete reci scurtează părul lui Brauksel după dorinţă, pentru că anul se apropie de capăt, el continuă să crească sub foarfecă. Cândva Brauksel va fi mort, ca şi Weininger, dar părul lui, unghiile de la picioare, unghiile de la mâini îi vor supravieţui o vreme – la fel cum manualul ăsta despre construcţia sperietorilor eficiente va fi citit şi când cel care poartă condeiul nu va mai exista de multă vreme.

Ieri a fost vorba despre legi aspre. Dar la vremea poveştii noastre care abia porneşte, legile sunt încă blânde, nu pedepsesc deloc originea lui Amsel, Lottchen Amsel, născută Tiede, nu ştie nimic despre groaznicul diabet, Albrecht Amsel nu era evreu, „fireşte”, Eduard Amsel este de asemenea bun protestant, are părul blond-roşcat al mamei, care creşte repede, şi, grăsun cum e şi deja în posesia tuturor pistruilor, umblă printre plasele pescăreşti puse la uscat şi preferă să privească lumea prin plase de pescuit: nici n-ar fi de mirare dacă în curând lumea i se va înfăţişă cu modele de plasă, ajustată cu araci de fasole.

Sperietori! Aici se susţine că la început micul Eduard Amsel – şi el a construit prima sperietoare vrednică de luat în seamă cam pe la cinci ani şi jumătate – n-a avut intenţia să construiască sperietori. Dar oamenilor din sat şi comercianţilor aflaţi în trecere, veniţi pe Werder cu asigurări pentru incendii şi cu mostre de seminţe, ţăranilor care se întorceau de la notar, tuturor celor care se uitau la el când îşi punea figurile să fluture pe dig, lângă pontonul de la Schiewenhorst, tocmai spre aşa ceva le mergeau gândurile; şi Kriwe i-a zis lui Herbert Kienast „Ia uite ce a făcut băiatu’ lui Amsel: sperietori în toată regula”. Ca şi

după botez, nici mai târziu Eduard Amsel n-a avut nimic împotriva păsărilor, dar tot ce se lăsa purtat de vânt, uşor ca pasărea, de-a dreapta şi de-a stingă Vistulei, avea ceva împotriva produselor lui, numite sperietori. Nu semănau niciodată între ele – şi făcea câte una în fiecare zi. Ce construise cu o zi înainte, muncind trei ore, din nişte pantaloni dungaţi, o cârpă cu carouri mari, semănând cu o haină, şi o pălărie fără bor, cu ajutorul unei scări oloage şi putrede şi al unui braţ de ramuri proaspete de salcie, strica în dimineaţa următoare şi construia cu aceleaşi accesorii o ciudăţenie de alt neam şi de altă credinţă – dar în orice caz o născocire care ţinea păsările la distanţă.

Toate aceste construcţii efemere dovedeau mereu hărnicia şi fantezia meşterului constructor, dar numai simţul treaz al lui Eduard Amsel faţă de nenumăratele forme ale realităţii, ochiul lui curios de deasupra obrajilor rotofei i-a înzestrat creaţiile cu detalii bine observate, făcându-le să-şi îndeplinească funcţia şi transformându-le în nişte produse de alungat păsările. Ele se deosebeau nu numai prin formă, ci şi prin efect de sperietorile de prin partea locului, care se legănau în grădinile şi pe câmpiile de primprejur: pe când niciuna dintre celelalte sperietori nu era în stare să înregistreze decât succese mărunte, aproape de neluat în seamă, faţă de lumea păsărilor, creaturile lui, făcute fără niciun scop şi împotriva nimănui, aveau acel dar lăuntric de a stârni panică în păsăret.

Sperietorile lui păreau vii şi, dacă le priveai îndeajuns, chiar erau cât se poate de vii încă din timpul facerii lor sau chiar în chip de torsuri, când erau smulse: goneau pe dig, făceau semn cu mâna în timp ce alergau, ameninţau, atacau, loveau, trimiteau saluturi de pe un mai pe altul, se lăsau purtate de vânt, duceau conversaţii cu soarele, binecuvântau râul şi peştii lui, numărau plopi, întreceau norii, frângeau turle de biserici, voiau să se

înalţe la cer, să apuce, să urmărească feribotul şi să scape cu fuga; nu erau niciodată anonime, ci îi înfăţişau pe Johann Lickfett, pescarul, pe pastorul Blech, de nenumărate ori pe podarul Kriwe, care stătea cu gura deschisă şi capul plecat într-o parte, pe căpitanul

Bronsard, pe inspectorul Haberland şi pe cine mai avea de oferit şesul acela. Aşa a ajuns pe digul de la Schiewenhorst, unde a şi zăbovit trei zile, în chip de femeie uriaşă, sperietoare de păsări şi copii, ciolănoasa majoreasă von Ankum, chiar dacă moşia ei clisoasă era în Klein-Zünder şi ea nu apărea decât rareori pe feribot. Puţin mai târziu, când pentru Eduard Amsel a început şcoala, domnul Olschewski, tânărul învăţător din satul Nickelswalde – pentru că Schiewenhorst nu avea şcoală –, a fost şi el nevoit să stea nemişcat atunci când elevul lui cel mai bogat în pistrui l-a plantat, uşor ca o sperietoare, pe duna cea mare din dreapta gurii de vărsare a râului. Între cei nouă pini încovoiaţi de vânt de pe creasta dunei a pus Amsel copia învăţătorului, iar la picioarele încălţate cu pânză de velă i-a aşternut tot ţinutul Werder, întins ca un fund de oală, de la Vistula până la Negat, şi, în plus, tot şesul până la turnurile oraşului Danzig, până la dealurile şi pădurile de dincolo de oraş şi, de asemenea, râul de la vărsare până la orizont, largul mării până la peninsula Hela, abia întrezărită, laolaltă cu vapoarele ancorate în radă.

A douăsprezecea tură de dimineaţă

Anul se îndreaptă spre capăt. Un sfârşit de an deosebit, deoarece, din cauza crizei Berlinului1, Anul Nou va fi sărbătorit doar cu lumini, nu şi cu petarde. În plus, aici, în Saxonia Inferioară, a fost dus la groapă cu puţin

timp în urmă Hinrich Kopf[33][34], un adevărat părinte al landului, un motiv în plus ca să nu se arunce petarde la miezul nopţii. Prevăzător şi în bună înţelegere cu consiliul întreprinderii, Brauxel a dispus să se pună anunţuri în vestiarul de la gura minei, în clădirea administraţiei şi, de asemenea, pe rampa de descărcare şi pe rampa de încărcare din subteran: muncitorilor şi personalului de la firma Brauxel & Co. – Export Import – li se recomanda insistent să sărbătorească Anul Nou în linişte şi potrivit gravităţii vremurilor. Cel care poartă condeiul nu s-a putut opri să se citeze pe sine, cerând să se tipărească cu mult bun-gust, pe hârtie lucioasă, cugetarea „Sperietoarea este creată după chipul omului”, pe care a trimis-o ca felicitare de Anul Nou clienţilor şi partenerilor de afaceri.

Primul an de şcoală i-a adus lui Eduard Amsel multe şi mărunte. Caraghios de rotund şi stropit cu pistrui, aşa cum se înfăţişa el zilnic privirilor din două sate, lui i-a revenit rolul de ciuca bătăilor. Oricum s-ar fi chemat jocurile băieţilor, el trebuia să participe – sau mai curând era băgat cu de-a sila în ele. Sigur că Amsel-cel-mic plângea când hoarda îl târa prin urzicile din spatele hambarului lui Folchert, îl lega de un par cu nişte funii putrede, puţind a catran, şi îl tortura – dacă nu cu prea multă fantezie, măcar atât cât să-l doară –, însă printre lacrimile care, după cum ştie toată lumea, dau o vedere tulbure şi, totodată, mai mult decât precisă, ochişorii lui verzi-cenuşii, înveliţi în grăsime, nu încetau să observe, să evalueze, să perceapă obiectiv gesturile tipice. La două-trei zile după o asemenea bătaie – se mai întâmpla ca între

---

33 în 1961 Republica Democrată Germană închide ermetic graniţele spre Berlinul de Vest şi spre Germania Federală, apogeul crizei fiind marcat de construirea Zidului Berlinului.

34 Hinrich Wilhelm Kopf (1893-1961), prim-ministru al landului Saxonia Inferioară, care a murit la 21 decembrie.

zece lovituri, pe lângă alte porecle şi vorbe de ocară, să i se zvârle, neintenţionat intenţionat, cuvântul „Iţic!” –, aceeaşi scenă de păruială se regăsea reprodusă într-o singură sperietoare cu multe braţe, în pădurea de pe ţărm, între dune sau chiar pe ţărm, linsă de mare.

Walter Matern a pus capăt acestor bătăi şi replicilor care urmau bătăilor. Într-o zi, poate pentru că descoperise pe ţărm o sperietoare de ciori cam zdrenţuită, dar care totuşi lovea în jur cu furie şi care nu-i era neasemănătoare, ba chiar îl multiplica de nouă ori, el, cel care luase parte la păruieli destulă vreme şi lansase neintenţionat intenţionat cuvântul „Iţic”, şi-a coborât pumnii în toiul bătăii şi – dacă putem zice aşa – şi i-a lăsat să mediteze preţ de cinci lovituri, apoi a izbit iarăşi; numai că de-acum înainte nu Amsel-cel-mic a fost nevoit s-o încaseze fără să crâcnească atunci când se slobozeau pumnii lui Walter Matern; el lovea în torţionarii lui Amsel, câţi mai rămăseseră, şi a făcut-o cu atâta dăruire, scrâşnind regulat din dinţi, încât continua să boxeze mult timp în aerul blând de vară din spatele hambarului lui Folchert, deşi acolo nu mai rămăsese nimeni în afară de Amsel, care clipea din ochi.

Ştim de prin filme pline de suspans că prieteniile încheiate în timpul unei încăierări – sau după ea – trebuie adesea puse la încercare tot într-un fel plin de suspans. Iar în cartea asta prieteniei Amsel-Matern vor trebui să i se scoată în cale multe încercări – numai şi numai de aceea ea se va tot lungi. Încă de la început, pumnii lui Walter Matern au avut mult de lucru în folosul noii prietenii, pentru că puşlamalele, odrasle de pescari şi de ţărani, refuzau să înţeleagă legătura de prietenie încheiată aşa, dintr-odată, şi, de cum se termina şcoala, îl târau ca de obicei pe Amsel, care se zbătea, în spatele hambarului lui Folchert. Fiindcă Vistula curgea încet, digurile se subţiau încet, încet se schimbau anotimpurile, încet treceau norii,

încet ostenea feribotul, încet s-a trecut în ţinutul acesta neted de la lampa cu gaz la lumina electrică, şi celor din satele din dreapta şi din stânga Vistulei le-a trebuit mult până să priceapă: cine vrea să pună mina pe Amsel-cel-mic trebuie mai întâi să stea de vorbă cu Walter Matern. Încetul cu încetul, taina prieteniei a început să facă minuni. O scenă, reprezentativă pentru multe şi colorate împrejurări ale unei noi prietenii de la ţară, printre figurile tipice ale vieţii rurale – ţăran, argat, pastor, învăţător, şef de poştă, negustor ambulant, proprietar de brânzărie, inspector al cooperativei producătorilor de lapte, învăţăcel în silvicultură şi prostul satului –, şi-a păstrat unicitatea mulţi ani în şir, fără să fie fotografiată: undeva printre dune, cu spatele la pădurea cu porţiuni defrişate de pe ţărm, Amsel lucrează. Haine de felurite croieli sâni; înşirate şi ordonate cât să poată fi cuprinse cu privirea. Nu predomină niciun fel de modă. Grămăjoare de nisip şi lemne aduse de apă îngreunează docul defunctei armate prusace şi captura pestriţă, înscorţoşată prin uscare, de după ultimele inundaţii, împiedicându-le să zboare: cămăşi de noapte, redingote, pantaloni fără fund, cârpe de bucătărie, tunici, uniforme de oraş încreţite, perdele cu găuri, pieptare, bavete, haine de birjar, centuri, şaluri, covoare roase, cravate ca nişte măruntaie, steguleţe de la serbarea ţintaşilor şi o grămadă de feţe de masă emană mirosuri şi atrag muşte. Omida cu multe inele, făcută din pălării de fetru şi de catifea, căciuli, căşti, toci, bonete de noapte, caschete, berete şi pălării de pai, se răsuceşte, dă să se muşte de coadă, îşi ţine la vedere fiecare inel, zace, brodată cu muşte, aşteptând să fie folosită. Soarele pune toate scândurile de gard, fragmentele de scări, aracii de fasole, bastoanele netede şi cu noduri, bâtele simple, aşa cum le aduc marea şi râul, toate înfipte în nisip, să arunce umbre hoinare, de lungimi diferite, care iau timpul cu ele

în trecerea lor. Pe lângă asta, un munte de sfoară, sârmă pentru flori, funii pe jumătate putrezite, bucăţi de piele sfărâmicioasă, văluri scămoşate, încâlceală de lână şi mănunchiuri de paie înnegrite de putregai, căzute din acoperişurile dărăpănate ale hambarelor din câmp. Deoparte stau sticle pântecoase, găleţi de muls fără fund, oale de noapte, oale pentru supă. Şi, printre toate rezervele astea, surprinzător de sprinten, Eduard Amsel. Transpiră, calcă desculţ pe scaieţii de pe mal, dar nu-i ia în seamă, geme, mormăie, chicoteşte puţin, înfige un arac, trânteşte de-a curmezişul o scândură de acoperiş, mai aruncă după aceea şi nişte sârmă – el nu leagă lucrurile între ele, ci le aruncă unele peste altele şi toate ţin ca prin minune –, pune o draperie maro-roşcată, cu fir argintiu, să urce de trei ori şi jumătate în jurul aracului, iar pe scândură îngăduie unor mănunchiuri de paie împâslite să devină un cap deasupra unui butoiaş de muştar, alege o beretă, schimbă bereta de student cu o pălărie de *quaker*, răscoleşte omida de acoperăminte pentru cap şi, totodată, muştele colorate de pe ţărm, pentru o clipă e cât pe ce să dea câştig de cauză unei bonete de noapte şi în cele din urmă îi confirmă funcţia de pe creştet unui capişon de cafetieră, căruia ultima inundaţie îi dăduse o formă mai rigidă. îşi dă seama la vreme că întregului îi mai lipseşte o vestă şi anume o vestă lucioasă la spate, alege dintre zdrenţe şi cârpe mucegăite şi, mai mult peste umăr, fără să se uite cu adevărat, aruncă o vestă pe creatura de sub capişonul de cafetieră. Deja plantează în stânga o scăriţă istovită şi în dreapta, puşi în cruce, doi pari cât un stat de om, încrucişează o bucată de gard lată cât trei scânduri, răsucind-o într-un arabesc, ocheşte scurt, aruncă nişte dril scorţos şi nimereşte, asezonează totul cu nişte curele care pârâie, îşi înzestrează figura, înaintaşul grupului său, cu oarecare autoritate militară folosind nişte lână încâlcită şi,

imediat după aceea, încărcat cu ţesături, cu bucăţi de piele agăţate pe el, înfăşurat în funii, purtând pe cap şapte căciuli şi aclamat de muştele din jur, apare în faţă, într-o parte, la sud-estul şi la tribordul micii sale cete, care devine tot mai mult o grupă de sperietoare de păsări; fiindcă dintre dune, din ovăzul sălbatic de pe ţărm, din pădurea de pini se ridică păsări obişnuite şi – din punct de vedere ornitologic – rare. Cauză şi efect: ele se adună într-un nor sus, deasupra locului unde lucrează Eduard Amsel. îşi scriu spaima cu litere păsăreşti tot mai strânse, mai abrupte şi mai încurcate. Textul acesta adăposteşte în el rădăcina *craa*, stimulează ramura porumbeilor de pădure cu *mah-ru-cruu* şi, când se încheie, se încheie cu *pii*, dar are ca ferment şi o mulţime de *uibiu*, mult *oekk*, *re-eac* de raţă sălbatică şi mugetul de bivol al bâtlanilor de stuf. Nu există spaimă care, stimulată de producţia lui Amsel, să nu-şi găsească expresia. Dar cine îşi face turul pe crestele dunelor, unde se prelinge nisipul, asigurând tihna necesară muncii sperietoare-de-păsări a prietenului său?

Pumnii aceştia sunt ai lui Walter Matern. Are şapte ani şi privirile-i cenuşii scrutează marea ca şi cum ar fi a lui. Tânăra căţea Senta latră la valurile slabe ale Mării Baltice. Perkun nu mai există. L-a luat una dintre numeroasele boli câineşti. Perkun a zămislit-o pe Senta. Senta, din neamul lui Perkun, îl va făta pe Harras. Harras, din neamul lui Perkun, îl va zămisli pe Prinz. Prinz, din neamul lui Perkun Senta Harras – unde, chiar la început, latră lupoaica lituaniană –, va face istorie… dar deocamdată Senta latră la Marea Baltică cea domoală. Însă el stă desculţ în nisip. Prin propria-i voinţă şi din cauza unei vibraţii uşoare, care coboară de la genunchi spre tălpi, se poate cufunda tot mai adânc şi mai adânc în dună. Nisipul îi va ajunge îndată la pantalonii de catifea reiată, suflecaţi şi scorţoşi de la apa mării; dar acum

Walter Matern ţâşneşte din nisip, împrăştie nisip în vânt, dispare de pe dună, Senta dispare şi ea de lângă valurile domoale, probabil că au adulmecat amândoi ceva, se reped amândoi – el cafeniu şi verde, în catifea reiată şi lână, ea neagră şi alungită – peste creasta următoarei dune, în ovăzul sălbatic, apoi apar iarăşi într-alt loc, oarecum plictisiţi, timp în care marea cea fără vlagă a plesnit ţărmul de şase ori. Nu fusese nimic. Gogoaşe de aer, zeamă de vânt. Nici măcar un iepure.

Dar sus, pe un albastru de halat de spălătorie, unde nişte nori vin înotând dinspre golful Putzig spre Haff, toţi cam de aceeaşi mărime, păsările nu mai încetează să confirme strident răguşit că sperietorile lui Amsel, aproape terminate, sunt nişte sperietori terminate.

A treisprezecea tură de dimineaţă

La sfârşitul anului la mină a fost o linişte demnă de recunoştinţă. Sub supravegherea maistrului Wernicke, ucenicii au lansat din turnul de extracţie câteva rachete frumuşele, care au reprodus însemnul firmei noastre, binecunoscuta pasăre. Din păcate, pătura de nori era prea jos pentru ca farmecul să fie desăvârşit.

Făcutul figurilor: jocul ăsta între dune, pe coama digului sau în mijlocul unui luminiş plin cu afine din pădure, a mai căpătat un înţeles într-o seară – feribotul îşi încetase deja cursele –, când podarul Kriwe i-a condus la marginea pădurii pe primarul de la Schiewenhorst şi pe fetiţa lui, îmbrăcată în carouri albe şi roşii. Acolo Eduard Amsel, păzit necontenit de prietenul său Walter Matern şi de căţeaua Senta, înşirase în faţa dunelor împădurite, care începeau abrupt, şase sau şapte produse de-ale lui, fără să le fi aliniat milităreşte.

Soarele se lăsa în jos peste Schiewenhorst. Prietenii aruncau umbre prelungi. Dacă umbra lui Amsel a rămas totuşi mai plină, era, poate, fiindcă soarele, care se tot lăsa

în jos, dovedea cât de gras era puştanul; mai târziu se va îngrăşa şi mai mult.

Niciunul dintre ei nu s-a mişcat când au ajuns acolo, însoţiţi de trei umbre, Kriwe cel strâmb, cu faţa ca o bucată de piele, şi ţăranul invalid L-au, care-şi trăgea fiica după el. Senta a devenit atentă şi a mârâit scurt. Cu priviri goale – rezultatul a numeroase exerciţii –, cei doi se uitau de pe creasta dunei, peste sperietorile înşirate şi peste pajiştea în pantă în care sălăşluiau cârtiţe, spre moara Maternilor. Era cu proţap, pusă pe-o capră, înălţată în vânt de un deluşor, însă nu mergea.

Dar cine se afla la piciorul dealului, ţinând în dreapta un sac frânt peste umăr? Morarul cel alb, Matern, stătea sub sac. Nemişcat şi el, ca aripile morii, ca şi cei doi de pe creasta dunei, ca Senta, chiar dacă din alte motive. Kriwe a întins încet braţul stâng, cu degete noduroase, maronii ca pielea tăbăcită. Hedwig L-au, îmbrăcată cu haine de duminică şi în zilele de lucru, scormonea nisipul cu vârful pantofului de lac cu cataramă. Arătătorul lui Kriwe era îndreptat spre expoziţia lui Amsel: „Ei, frate. Iaca, despre astea-ţi ziceam”. Şi degetul lui se plimba atent de la o sperietoare la alta. Capul aproape octogonal al ţăranului L-au urmărea cu mişcări sacadate degetul de piele şi, până la sfârşitul prezentării – şapte sperietori erau –, a rămas în urmă cu două.

„Face băiatu’ nişte sperietori, măi frate, de nu-ţi mai stă o pasăre pe loc”.

Fiindcă pantoful de lac cu cataramă scormonea nisipul, mişcarea se transmitea tivului de la rochie şi panglicilor de la cozi, făcute din acelaşi material. Ţăranul L-au s-a scărpinat în cap pe sub căciulă şi a trecut din nou în revistă, de data asta cu o încetineală solemnă şi în ordine inversă, cele şapte sperietori. Amsel şi Walter Matern şedeau pe creasta dunei, legănându-şi picioarele în

ritmuri diferite, cu privirile prinse în aripile nemişcate ale morii. Guma de la ciorapii trei sferturi sugruma pulpele grăsune ale lui Amsel: carnea rozalie era bulbucată ca la păpuşi. Nemişcat rămânea morarul cel alb la piciorul dealului. Umărul lui drept frângea sacul de o sută de livre. Morarul putea fi văzut; dar el era în cu totul altă parte. „Aş putea, frate, dacă vrei, să-l întreb pe puştan cât poa' să coste aşa o sperietoare, dacă o fi costând ceva”. Nimeni nu e în stare să încuviinţeze din cap aşa de încet cum a făcut-o ţăranul Erich L-au, primarul satului. Pentru fata lui era mereu duminică. Senta, cu capul pieziş, urmărea sau anticipa adesea toate mişcările, întrucât căţeaua era prea tânără ca să n-o ia înaintea semnelor făcute fără grabă. Când fusese botezat Amsel şi păsările dăduseră un prim semnal, Hedwig L-au încă înota în lichid amniotic. Nisipul marin dăunează pantofilor de lac cu cataramă. Kriwe, în încălţări de lemn, s-a întors pe jumătate spre creasta dunei şi a scuipat într-o parte o zeamă cafenie, care s-a rotunjit în nisip ca o bilă: „Hei, băiete, e cineva care vrea să ştie cât poa' să coste aşa o sperietoare pentru grădină, dacă o fi costând ceva”.

Morarul alb din depărtare, cu sacul frânt pe umăr, n-a scăpat sacul, Hedwig L-au n-a scos din nisip pantoful de lac cu cataramă, în schimb Senta a sărit scurt, stârnind praful, când Eduard Amsel şi-a dat drumul de pe creasta dunei. S-a rostogolit de două ori. Imediat, cu elanul celor două rostogoliri, a ajuns între cei doi bărbaţi îmbrăcaţi cu jachete de lână şi chiar în faţa pantofului scormonitor, cu cataramă, al Hedwigei L-au.

Atunci morarul alb din depărtare a început să urce pas cu pas dealul morii. Pantoful de lac cu cataramă nu mai scormonea şi un chicotit uscat ca pesmetul a început să clatine rochia în carouri albe şi roşii şi panglicile în carouri albe şi roşii de la cozi. Avea să se înfăptuiască o

cumpărare. Amsel îşi îndreptă degetul mare cu vârful în jos, spre pantofii de lac. Ţăranul L-au scutură ferm din cap, dând de înţeles că pantofii nu erau de vânzare sau că deocamdată îi elimina din tranzacţie. Oferta de troc a fost înlocuită de clinchetul monedelor, în timp ce Amsel şi Kriwe, mai puţin primarul Erich L-au, tot socoteau, strângând şi ridicând degete, Walter Matern continua să şadă pe creasta dunei şi, dacă te luai după zgomotul pe care îl scoteau dinţii lui, avea obiecţii faţă de o tranzacţie pe care mai târziu a numit-o „învârteală".

Kriwe şi Eduard Amsel s-au înţeles mai repede decât putea să încuviinţeze din cap ţăranul L-au. Fiica scormonea iarăşi cu pantoful. O sperietoare făcea cincizeci de pfenigi. Morarul dispăruse. Moara măcina. Senta, la picior. Pentru trei sperietori Amsel cerea un gulden. În plus, dar nu fără motiv, fiindcă voia să-şi extindă afacerea, el pretindea şi câte trei haine vechi de fiecare sperietoare şi, pe deasupra, pantofii de lac cu catarame ai Hedwigei L-au de îndată ce puteau fi socotiţi uzaţi.

O, tu, zi cumpătată şi solemnă, când se încheie pentru întâia oară o afacere! Primarul ceru ca în dimineaţa următoare cele trei sperietori să fie aduse peste râu, la Schiewenhorst, şi să fie plantate în grâul lui, dincolo de linia de cale ferată. Pentru că L-au, ca mulţi alţi ţărani de pe Werder, cultiva grâu Epp sau grâu de Kujavia, două soiuri cu spice fără mustaţă – aşadar, o pradă uşoară pentru păsări –, sperietorilor li se dădea din plin prilejul să arate de ce erau în stare. Cu capişoanele lor de cafetiere, coifurile din mănunchiuri de paie şi curelele încrucişate, ele puteau să treacă drept ultimii trei grenadieri ai regimentului unu din Garda Imperială după bătălia de la

Torgau1, care, după spusele lui Schlieffen[35][36], fusese una nimicitoare. Încă de pe atunci Amsel lăsa să prindă contur preferinţa lui pentru exactitatea prusacă. Oricum, cele trei figuri şi-au făcut efectul: o linişte de mormânt s-a lăsat în grâul de vară, dat în copt, deasupra lanului odinioară prădat din zbor şi cu mare zarvă.

Vestea s-a răspândit. Curând au venit ţărani de pe ambele maluri, din Junkeracker şi Pasewark, din Einlage şi Schnakenburg şi de departe, din mijlocul ţinutului Werder: din Jungfer, Scharpau şi Ladekopp. Kriwe era intermediarul; dar deocamdată Amsel n-a ridicat preţurile şi, după ce Walter Matern îl mustrase, n-a mai acceptat decât o comandă din două şi apoi una din trei. îşi spunea – şi o repeta tuturor clienţilor – că nu voia o treabă de mântuială şi că putea să facă doar o sperietoare pe zi, cel mult două. Refuza orice ajutor. Numai Walter Matern avea voie să-l ajute, aducându-i material brut de pe cele două maluri ale râului şi continuând să păzească artistul şi opera sa cu cei doi pumni ai lui şi cu un câine negru.

Brauxel ar putea să mai spună că în curând Amsel a avut mijloacele necesare ca să închirieze pe o sumă mică hambarul lui Folchert, dărăpănat, dar care putea fi încuiat. În adăpostul ăsta de lemn – despre care se zicea că ar fi un loc de prost renume, deoarece cu oarecâtva timp în urmă un oareşicine se spânzurase de oareşicare grindă şi din oareşice motive –, aşadar, sub acest acoperiş, care ar fi inspirat orice artist, era depozitat tot ce urma să capete viaţă ca sperietoare sub mâinile lui Amsel. Pe vreme ploioasă hambarul devenea atelier. Se lucra acolo după

35 Ultima mare bătălie din timpul Războiului de Şapte Ani, purtată în 3 noiembrie 1760.

36 Alfred, conte de Schlieffen (1833-1913), şef de stat-major şi creator al aşa-numitului „plan Schlieffen“ al operaţiunilor germane în caz de război.

toate regulile breslei, fiindcă Amsel îşi folosea capitalul şi cumpărase din prăvălia mamei lui, la preţul de vânzare, ciocane, două ferăstraie, burghie, cleşti, dălţi şi acel briceag cu trei lame, un dorn, un sfredel şi un ferăstrău mic. Pe care i l-a dăruit lui Walter Matern. Şi, doi ani mai târziu, când n-a găsit nicio piatră pe coama digului de la Nickelswalde, Walter Matern l-a aruncat în loc de piatră în Vistula umflată. Am auzit despre asta.

A paisprezecea tură de dimineaţă

Domnii ar trebui să ia ca exemplu jurnalul lui Amsel şi să ţină socotelile cum se cuvine. De câte ori le-a descris Brauchsel celor doi coautori modul de lucru? Două călătorii pe cheltuiala firmei ne-au adus laolaltă şi o vreme, când domnii n-au dus lipsă de nimic, au avut prilejul să-şi facă notiţe şi să pună la punct un plan de lucru, precum şi nişte scheme. În loc de asta, se îngrămădesc întrebările: „Când trebuie să fie gata manuscrisul? O pagină de manuscris trebuie să aibă treizeci sau treizeci şi patru de rânduri? Sunteţi într-adevăr de acord cu forma epistolară sau să aleg mai bine o formă modernă, să zicem noua şcoală franceză? E de ajuns dacă descriu Striebbach-ul ca pe un pârâiaş între Hochstrie şi Leegstrieb? Sau trebuie să fie pomenite şi împrejurările istorice, cum ar fi conflictul de frontieră dintre oraşul Danzig şi mănăstirea cisterciană Oliva? Sau scrisoarea de confirmare de la o mie două sute treizeci şi cinci a ducelui Svantopolk, nepotul lui Subistav I, cel care a fondat mănăstirea? Acolo Striebbach este pomenit în legătură cu lacul Saspe: «*Lacum Saspi usque in rivulum Strieza*...» Sau documentul de confirmare al lui Mestwin al II-lea din anul o mie două sute optzeci şi doi, în care pârâul de frontieră Strieb e descris după cum urmează: «Prae*fatum riv*u*lum Str*i*esz usque in* V*is*l*am*...»? *Sa*u scrisoarea din o mie două sute nouăzeci şi unu, care confirmă toate proprietăţile mănăstirilor Oliva şi

Sarnowitz? Acolo Striebbach e scris o dată «Strieze» *şi în* alt loc se spune: «... prefatum flu*uium Strycze cum utroquelittore a făcu Colpin unde scaturit descendendo în Wisla*...» „Celălalt coautor nu face nici el economie de întrebări şi toate scrisorile îi sunt presărate cu dorinţa de a primi un avans: „Dacă îmi este îngăduit să amintesc că s-a convenit verbal: fiecare coautor primeşte la începutul lucrului la manuscris...” Domnul actor n-are decât să-şi primească avansul. Însă jurnalul lui Amsel, dacă nu în original, măcar ca fotocopie, să le şi fie sfânt domnilor.

Probabil că jurnalul de bord l-a inspirat. Pe toate vapoarele, chiar şi pe un feribot, trebuie să se ţină unul. Kriwe: o bucată de piele crăpată, uscată, cu ochii de-un cenuşiu de martie, fără gene şi cu uitătura puţin saşie, care totuşi îi îngăduia să ducă feribotul cu aburi pieziş împotriva curentului, adică tot saşiu, de la un debarcader la altul. Căruţe, vânzătoare de peşte cu coşurile lor pentru cambule, pastorul, copiii de şcoală, călători în trecere, comercianţi cu valize de eşantioane, vagoanele de persoane şi de marfă ale micului tren de pe Werder, vite de abator şi de prăsilă, alaiuri de nuntă şi înmormântări cu sicriu şi coroane, pe toate le trecea Kriwe pieziş peste râu şi înregistra toate evenimentele în jurnalul de bord. Un bănuţ nu puteai să strecori între ponton şi prora învelită în tablă, atât de strâns şi de lin ştia să acosteze Kriwe. În plus, pentru prietenii Walter Matern şi Eduard Amsel el a rămas mult timp un partener comercial de nădejde, care nu pretindea niciodată vreun comision pentru afacerile încheiate, cel mult nişte tutun. Când feribotul nu circula, îi ducea pe cei doi în locuri pe care numai Kriwe le ştia. îl îndemna pe Amsel să studieze ce putea fi înspăimântător la o salcie; toate teoriile despre artă ale lui Kriwe şi Amsel, care mai târziu şi-au găsit locul în jurnal, duceau mereu la „Modelele trebuie luate, de preferinţă, din natură”.

Peste ani, sub numele de Haseloff, Amsel a dezvoltat afirmaţia în acelaşi jurnal: „Tot ce poate fi împăiat face parte din natură: păpuşa, de pildă”.

Dar salcia găunoasă la care i-a dus Kriwe pe prieteni îşi clătina crengile şi încă nu era împăiată. Moara, turtită în fundal, măcina. Ultimul decovil intra încet în curbă, sunând mai repede decât mergea. Untul se topea. Laptele se acrea. Patru picioare desculţe, două cizme date cu untură de peşte. Mai întâi iarbă şi urzici, apoi trifoi. Două garduri sărite prin trei îngrădituri deschise, apoi încă un gard. De-o parte şi de alta a pârâului sălciile făceau un pas înainte, un pas înapoi, se răsuceau, aveau şolduri, burice, şi o salcie – deoarece chiar şi printre sălcii există acea unică salcie – era găunoasă găunoasă găunoasă, până când a umplut-o Amsel, trei zile mai târziu: grăsun prietenos, stă ghemuit pe călcâie şi studiază interiorul unei sălcii, fiindcă Kriwe a zis… Şi de acolo, dinăuntrul sălciei în care stă ghemuit şi curios, el cercetează atent sălciile din stânga şi din dreapta pârâului; mai ales pe una o socoteşte Amsel bună de model, una cu trei capete, care îşi ţine un picior pe uscat, iar pe celălalt şi-l răcoreşte în apă, fiindcă pe vremuri uriaşul Miligedo, cel cu măciuca de plumb, a călcat-o pe piciorul ei de salcie. Şi ea stă nemişcată, chiar dacă pare că vrea s-o ia din loc, mai ales că acum ceaţa vine târâş peste pajişte dinspre râu – e foarte devreme, mai e un secol până la începerea şcolii – şi devorează trupurile sălciilor de lângă pârâu. Curând doar capul-cu-trei-capete al celei care serveşte ca model va mai pluti pe deasupra ceţii, purtând dialoguri.

Atunci Amsel îşi părăseşte adăpostul, dar nu vrea să se ducă acasă la mama lui, care îşi examinează registrele pe faţă şi pe dos şi socoteşte totul încă o dată, prin somn; acum vrea să fie martor la ceasul alăptării, despre care vorbea Kriwe. Şi Walter Matern vrea. Senta nu e cu ei, căci

Kriwe a zis: „Flăcăiaşi, ia nu luaţi dulăul cu voi, că s-ar putea să scheaune şi să se sperie când o să-nceapă”.

Aşadar, fără. Între cei doi e o gaură cu patru picioare şi coadă. Se furişează desculţi pe pajiştea cenuşie, privesc în urmă prin ceaţa tulbure, dau să fluiere, „Aici! La picior! La picior!”, dar nu scot niciun sunet, căci Kriwe a zis… Monumente în faţa lor: vaci într-o zeamă pâlpâitoare. Aproape de vaci, chiar între inul lui Beister şi sălciile de pe cele două maluri ale pârâului, stau întinşi în rouă şi aşteaptă. Dinspre pădure încoace, cenuşiul digurilor e în trepte. Deasupra aburului şi peste plopii şoselei care duce la Pasewark, Steegen, Stutthof, se încrucişează aripile morii cu proţap a Maternilor. Un decupaj plat, făcut cu ferăstrăul. Niciun morar nu face din grâu făină atât de devreme. Deocamdată niciun cocoş, dar curând. Fantomatici şi aduşi mai aproape, cei nouă pini de ţărm de pe duna cea mare, încovoiaţi la fel, după vânt, de la nord-vest spre sud-est. Broscoi – sau, poate, boi? –, nişte broscani sau boi care mugesc. Broaşte mai zvelte îşi spun rugăciunile. Ţânţari, toţi în acelaşi registru. Ceva, dar nu un nagâţ, cheamă sau îşi anunţă prezenţa. Tot niciun cocoş. Vacile respiră, insule în abur. Inima lui Amsel goneşte pe un acoperiş de tablă. Inima lui Walter Matern forţează o uşă, lovind-o cu piciorul. O vacă mugeşte cald. Celelalte vaci răspândesc aer căldicel din burţile lor. Ce zgomot în ceaţă: inimi pe tablă, lovind uşi, cine cheamă pe cine, nouă vaci, broscoi boi ţânţari… Şi, deodată – pentru că nu s-a dat niciun semnal –, linişte. Broaştele, duse, broscanii boii ţânţarii, duşi, nimic nu cheamă n-aude nu răspunde nimănui, vacile se culcă, iar Amsel şi prietenul – aproape că le-au stat inimile – îşi cufundă urechea în rouă, în trifoi: vin! Un târşâit dinspre pârâu. Aşa suspină cârpele de şters, dar ordonat şi fără să se înteţească: pluf pluf pşş – pluf pluf pşş. Să fie strigoi de spânzuraţi? Călugăriţe fără

capete? Gakkos1 duhuri ale pădurii spiriduşi? Umblă careva pe-acolo? Balderle *aschmat*e*i beng l* C*aval*[37]e[38]*r*ul Peege Peegood? Incendiatorul Bobrowski şi camaradul lui, Materna, de la care pornesc toate? Fiica cea mică a lui Kynstute, pe care o chema Tulla?... Iată-le cum lucesc dintr-odată: pline de ţărână, bogate în mâl, unsprezece cincisprezece şaptesprezece anghile de râu vor să se scalde în rouă, acum e ceasul lor, se târăsc strecoară reped peste trifoi şi se preling spre. Trifoiul rămâne culcat la pământ sub urma lor cleioasă. Gâtlejurile broscoilor boilor ţânţarilor tot încremenite sunt. Broaştele zvelte se abţin. Pentru că nimic nu cheamă, nimic nu răspunde. Cald zac vacile pe partea alb-neagră. Ugerele se fălesc, pale gălbui doldora de dimineaţă: nouă vaci, treizeci şi şase de ţâţe, optsprezece anghile. Ele nimeresc locul, apucă strâns, lungesc negru-cafeniu ţâţe cu pete roz: supt sorbit zgomotos plescăit sete. La început anghilele tremură. Cine cui îi face plăcere? Apoi, una după alta, vacile îşi lasă capetele îngreunate să cadă în trifoi. Laptele curge. Anghilele se umflă. Broscoii mugesc din nou. Ţânţarii se pornesc. Broaştele uşoare. Tot nu-i niciun cocoş, dar Walter Matern are glasul îngroşat. Ar vrea să se ducă acolo şi să prindă cu mâna. Uşor ar fi, o joacă de copil. Dar Amsel nu vrea, are altceva în minte şi deja face un proiect. Anghilele se întorc la pârâu. Vacile oftează. Primul cocoş. Moara se învârte încet. Decovilul dă semnalul la curbă. Amsel hotărăşte să construiască o nouă sperietoare.

Şi ea a căpătat formă: s-a făcut rost de o beşică de porc pe nimic, fiindcă la Likfett se înjunghiase unul. Ea a devenit ugerul doldora. Pieile afumate ale unor anghile adevărate au fost umplute cu paie şi sârmă răsucită, cusute şi prinse de beşica de porc – invers, astfel încât

37 Ţigani nomazi.

38 Cuvinte cu sens necunoscut, folosite în vrăjile ţigăneşti.

anghilele, asemănătoare unor şuviţe groase de păr, şerpuiau prin aer stând în cap, pe uger. Aşa a fost înălţat capul de Meduză pe două furci deasupra grâului lui Karweise.

Şi, exact aşa cum cumpărase Karweise sperietoarea – mai târziu peste cele două furci i s-a pus drept mantie pielea găurită a unei vaci moarte –, şi-a desenat şi Amsel în jurnal noua sperietoare, întâi ca proiect – fără mantie şi mai impunătoare –, apoi ca produs finit, cu pielea aceea flendurită.

A cincisprezecea tură de dimineaţă

Domnul actor face probleme! în vreme ce Brauxel şi tânărul scriu zi de zi – unul despre jurnalul lui Amsel, celălalt despre şi pentru verişoara lui el s-a pricopsit la începutul anului cu o gripă uşoară. E nevoit să întrerupă, nu are parte de îngrijirea potrivită, dintotdeauna a fost predispus la boală în anotimpul ăsta, roagă încă o dată să-i fie îngăduit să amintească de avansul promis. A fost trimis deja, domnule actor! Intraţi în carantină, domnule actor, va fi de folos manuscrisului dumneavoastră. O, tu, plăcere austeră de-a avea voie să fii harnic: a existat un jurnal în care, cu minunate litere Siitterlin[39], de curând învăţate, Amsel scria tot ce cheltuise la confecţionarea sperietorilor pentru grădini şi câmp. Beşica de porc nu l-a costat nimic. De pielea de vacă, imposibil de folosit la altceva, i-a făcut rost Kriwe, pentru două batoane de tutun de mestecat.

O, sold, frumos şi rotund cuvânt: a existat un jurnal unde Amsel înregistra cu cifre pântecoase şi ascuţite tot ce încasase din vânzarea diferitelor sperietori pentru grădini şi câmp – anghilele de pe uger i-au adus un gulden întreg.

Eduard Amsel a ţinut acest jurnal vreo doi ani, a tras linii verticale şi orizontale, a caligrafiat Siitterlin ascuţit,

39 Tip de caligrafie creat de graficianul german Ludwig Siitterlin (1865-1917) şi utilizat cu precădere în perioada interbelică.

Siitterlin buclat, le-a adăugat câtorva sperietori schiţe de construcţie şi studii de culoare, a imortalizat ulterior aproape toate sperietorile pe care le vându-se şi a pus note, cu cerneală roşie, pentru el şi produsele lui. Mai târziu, când era la liceu, a rătăcit caieţelul îndoit în mai multe locuri şi învelit în pânză cerată fărâmicioasă şi, peste ani de zile, când a trebuit să părăsească în grabă oraşul şi să ajungă la Vistula, ca să-şi îngroape mama, l-a găsit într-o ladă folosită drept banchetă. Printre lucrurile rămase de la tatăl lui, printre cărţi despre bătăliile şi eroii Prusiei, sub cartea cea groasă a lui Otto Weininger, se afla jurnalul şi mai avea cel puţin douăsprezece file goale, pe care, sub numele Haseloff şi Gură-de-aur, Amsel le-a umplut mai târziu cu tot felul de cugetări, la intervale neregulate, separate de ani de tăcere.

Brauxel, ale cărui registre sunt ţinute de un procurist şi şapte funcţionari, deţine azi înduioşătorul caieţel îmbrăcat în fragmente de pânză cerată. Să nu se creadă că foloseşte fragilul original ca sprijin al memoriei! El se află în seif, laolaltă cu contractele, hârtiile de valoare, licenţele şi secretele întreprinderii în formă definitivă, în vreme ce o fotocopie a jurnalului, pusă între scrumiera împănată cu mucuri şi cana cu cafeaua călduţă de dimineaţă, serveşte drept material de lucru.

Prima pagină a caietului e acoperită de cuvintele mai mult pictate decât scrise „Sperietori făcute şi vândute de Eduard Heinrich Amsel”.

Dedesubt, ca un fel de motto, cu litere mai mici şi fără dată: „Început de Paşti, pentru că nimic nu trebuie uitat. Aşa a zis de curând Kriwe”. Acum Brauksel e de părere că nu prea are rost să reproducă în manuscris graiul comun de pe Werder, folosit de şcolarul de opt ani Eduard Amsel; farmecul acestei limbi care în scurt timp va pieri, odată cu asociaţiile refugiaţilor, fiind, aşadar, utilă

ştiinţei doar ca limbă moartă, ca latina, de pildă, s-ar putea folosi pe parcursul scrierii, eventual în vorbirea directă. Doar atunci când Amsel, prietenul său, Walter, Kriwe sau bunica Matern deschid gura ca pe Werder, ar trebui să scrie şi Brauchsel în graiul acela. Totuşi, fiindcă, după părerea lui, valoarea caietului nu trebuie căutată în ortografia cutezătoare a şcolarului, ci mai curând în strădaniile timpurii şi ambiţioase întru evoluţia sperietorii, atunci când se citează jurnalul, stilul de elev de ţară al lui Eduard poate fi reprodus doar stilizat, adică pe jumătate autentic, pe jumătate artificial, cam aşa: „Az după muls 1 gulden mai mult pe sperietoarea de stă p-un picior şi-l ţine pe ălălalt într-o parte ş-a luat-o Wilhelm Ledwormer. Dat şi o cască de ulan ş-o bucată de căptuşeală care-o fost odată capră”.

Mai multă precizie se găseşte în încercarea lui Brauksel de a realiza descrierea schiţelor însoţitoare: cu felurite creioane colorate, cafeniu cinabru violet verde-vegetal albastru-de-Prusia, care însă nu-şi arată niciunde forţa cromatică prin linii nete, ci, suprapunându-se, sunt nevoite să redea fragilitatea hainelor uzate, a fost înfăţişată sperietoarea „... de stă p-un picior şi-l ţine pe ălălalt într-o parte...”, însă ulterior şi nu ca studiu preliminar. Lângă desenul făcut cu creioane colorate, te surprinde schiţa de construcţie propriu-zisă, executată din câteva linii negre, proaspătă şi-n ziua de azi: poziţia „... de stă p-un picior...” e sugerată de o scară uşor înclinată în faţă, căreia îi lipsesc două stinghii, iar poziţia „... şi-l ţine pe ălălalt într-o parte...” poate fi doar acea bară care, într-un unghi de patruzeci şi şapte de grade, încearcă o postură, depărtându-se de pe la mijlocul scării spre stânga, ca la dans, în vreme ce scara tinde uşor spre dreapta. În special schiţa de construcţie, dar şi desenul ulterior, făcut cu creioane colorate, redă imaginea unui dansator pe care

adastă strălucirea târzie a unei uniforme purtate cândva de muşchetarii din regimentul de infanterie al prinţului de Anhalt-Dessau1 în timpul bătăliei de la Liegnitz. Pe scurt: jurnalul lu'[40]i[41] Amsel mişună de sperietori în uniformă. Iată un grenadier din cel de-al treilea batalion de gardă luând cu asalt cimitirul din Leuthen, Sărmanul din Toggenbur[42]g în regimentul de infant[43]erie von Itzenplitz, un husar de-al lui Bel[44]ling capitulează la Maxen1, [45]ulani albi-albaştri de-ai lui Natzmer şi dragoni de-ai lui Se[46]horlemer luptă pe jos, un puşcaş[47], albastru cu căptuşeală roşie, din regimentul baronului de la Motte Fouqué supravieţuieşte – pe se[48]un, tot ce s-a pus în mişcare timp de şapte ani, dar şi înainte, între Boemia, Saxonia, Silezia şi Pomerania, tot ce a scăpat la Moliwitz,

---

40 Moritz, prinţ de Anhalt-Dessau (1712-1760), feldmareşal în armata Prusiei.

41 Bătălie din timpul Războiului de Şapte Ani, încheiată cu victoria Prusiei, sub conducerea lui Friedrich cel Mare, asupra Austriei (1 august 1760).

42 Bătălia de la Leuthen, Silezia (5 decembrie 1757), încheiată cu victoria Prusiei asupra Austriei.

43 Ulrich Brăker (1735-1798), scriitor elveţian, participant fără voie la Războiul de Şapte Ani în armata Prusiei, cunoscut şi sub numele de „Sărmanul din Tbggenburg*, după titlul uneia dintre scrierile sale.

44 August Friedrich von Itzenplitz (1693-1759), general-locotenent de infanterie în armata Prusiei.

45 Wilhelm Sebastian von Belling (1719-1779), general de husari şi unul dintre cei mai importanţi generali de cavalerie ai lui Friedrich cel Mare.

46 Lupta de la Maxen (20 noiembrie 1759), încheiată cu înfrîngerea trupelor Prusiei.

47 Ludwig Wilhelm von Schorlemer (1695-1776), general-locote- nent, comandant al regimentului 6 de dragoni din armata Prusiei.

48 Ernst Heinrich August de la Motte Fouque (1698-1774), general în armata Prusiei.

şi-a pierdut punga cu [49]tutun la Katholisch-Hennersdorf, i-a depus jurământul l[50]ui Fritz la Pirna, a dezertat la Kolin şi[51] a câştigat repede la[52] Roßbach, totul a căpătat viaţă [53]sub mâinile lui Amsel, dar el n-avea de alungat vreo armată imperială pestriţă, ci păsările din delta Vistulei. În vreme ce Seydlitz a fost nevoit să-l urmă[54]rească pe Hildburghausen11 – „voilà au moins mon martyr*e est fini… /* – p*ână la* r*âul Main*[55], t*r*ecând prin Weimar, Erfurt şi Saalfeld, ţăranii Lickfett, Mommsen, Beister, Folchert şi

Karweise se declarau mulţumiţi dacă sperietorile trecute în jurnalul lui Amsel scoteau păsările din delta Vistulei, alungându-le din griul Epp fără mustăţi şi trimiţându-le în castani, sălcii, anini, plopi şi pini de coastă.

A şaisprezecea tură de dimineaţă îşi exprimă mulţumirile. La telefon, convorbire cu taxă inversă, fireşte, şapte minute bune: zice că banii au sosit, se simte iarăşi mai bine, gripa a depăşit punctul culminant, e deja pe

---

49 Bătălia de la Mollwitz dintre Prusia şi Austria (10 aprilie 1741), din prima fază a războiului de succesiune din Austria, cîştigat de Prusia sub conducerea proaspătului rege Friedrich cel Mare.

50 Lupta de la Hennersdorf (23 noiembrie 1745), încheiată cu victoria armatei prusace în faţa saxonilor.

51 Asediul de la Pirna, încheiat cu dizolvarea armatei saxone, care, conform termenilor de capitulare, a jurat credinţă Prusiei, dînd astfel semnalul de declanşare a Războiului de Şapte Ani.

52 Bătălia de la Kolin, conflict armat dintre Prusia şi Austria (18 iunie 1757), prima înfrîngere a lui Friedrich cel Mare în Războiul de Şapte Ani, cînd o parte dintre soldaţi au dezertat.

53 Bătălia de la Roßbach (5 noiembrie 1757), în care trupele lui Friedrich cel Mare înving armatele aliate ale Franţei şi Austriei, luptă considerată un exemplu de tactică militară.

54 Friedrich Wilhelm von Seydlitz-Kurzbach (1721-1773), general de cavalerie prusac.

55 Iată, măcar martiriul meu s-a sfîrşit (în fr., în orig.).

trecute, mâine, cel târziu poimâine, are de gând să se aşeze din nou la maşina de scris; cum a mai zis, se vede nevoit, din păcate, să scrie direct la maşină, pentru că nu se simte în stare să-şi citească propriul scris, dar spune că în timpul accesului de gripă i-ar fi venit nişte idei excelente… Ca şi cum ideile încolţite la febră ar mai putea fi valabile la o temperatură normală. Domnul actor nu prea pune preţ pe contabilitatea dublă, chiar dacă Brauxel, după ani întregi de bilanţuri calculate în detaliu, l-a ajutat să obţină un sold bine pus la punct.

Se prea poate ca Eduard Amsel să-şi fi însuşit obiceiul de a ţine socoteli nu numai din jurnalul de bord al lui Kriwe, ci şi trăgând bine cu ochiul la mama lui, care suspina până la ceasuri târzii deasupra registrelor; probabil că o ajuta să pună în ordine, să claseze, să mai calculeze o dată.

În ciuda greutăţilor economice din anii de după război, Lottchen Amsel, născută Tiede, a ştiut cum să ţină în viaţă firma A. Amsel, ba chiar să-i transforme şi să-i lărgească domeniul de activitate, ceea ce răposatul Amsel n-ar fi îndrăznit niciodată în timpul războiului. Ea a început să facă negoţ cu nişte cutere noi, de la şantierul Klawitter, sau cu unele mai vechi, pe care le dădea la recondiţionat la Strohdeich, cu motoare exterioare. Vindea cuterele sau le închiria – era mai profitabil – pescarilor tineri care abia se însuraseră.

Dacă Eduard era destul de cuviincios ca să nu-şi înfăţişeze vreodată mama în chip de sperietoare – nici măcar pe departe obiceiurile negustoreşti i le-a copiat fără reţineri cam de prin al optulea an de viaţă: dacă ea dădea cu împrumut cutere pescăreşti, el dădea sperietori deosebit de trainice, făcute special să fie împrumutate. Mai multe pagini din jurnal arată de câte ori şi cui i-au fost împrumutate sperietori. Într-o rubrică verticală Brauxel

socoteşte cât a câştigat Amsel de pe urma sperierii: o sumă frumuşică. Aici poate fi pomenită doar o singură sperietoare din cele de împrumutat, pentru care taxa nu era prea mare, dar care a influenţat decisiv acţiunea poveştii noastre şi, în consecinţă, şi evoluţia sperietorilor.

După deja pomenitul studiu asupra sălciilor de la pârâu, după ce Amsel construise şi vându-se o sperietoare pentru care folosise motivul „Anghile sugând lapte", a luat fiinţă un model făcut după măsurile unei sălcii cu trei capete, pe de-o parte, şi după bunica Matern vânturând lingura şi scrâşnind din dinţi, pe de altă parte, model înregistrat şi el în jurnalul lui Amsel; dar schiţa de construcţie era însoţită de câteva cuvinte care deosebeau acest produs de toate celelalte: „Trebuie stricată az, fiindcă a spus Kriwe c-aduce numa necazuri".

Max Folchert, pe care familia Matern nu-l avea la inimă, împrumutase pe bani de la Amsel sperietoarea jumătate salcie, jumătate bunică şi şi-o pusese în grădina de la şoseaua spre Stutthof, peste drum de grădina de zarzavat a Maternilor, chiar lângă gard. S-a dovedit curând că sperietoarea de împrumut nu alunga doar păsările: caii se speriau şi o luau la goană de săreau scântei. Vacile în drum spre staul se împrăştiau de îndată ce salcia care agita o lingură îşi arunca umbră. Animalelor buimăcite li s-a alăturat biata Lorchen cea cu părul creţ, care în fiecare zi avea de suferit din cauza adevăratei bunici fluturătoare-de-lingură. Acum era speriată de încă o bunică, una care, pe lângă toate celelalte, avea şi trei capete şi arăta ca o salcie; era atât de încolţită, încât a început să umble aiurea, ca vântul, înnebunită de-a binelea, pe câmp şi prin pădurea de pe ţărm, pe dune şi diguri, prin casă şi grădină, şi o dată a fost cât pe ce să nimerească în aripile morii Matern, care se învârteau, dacă n-ar fi apucat s-o tragă de şorţ morarul Matern, fratele lui Lorchen. La sfatul

lui Kriwe şi împotriva voinţei bătrânului Folchert, care după aceea a cerut imediat să i se înapoieze o parte din taxa de împrumut, Walter Matern şi Eduard Amsel au trebuit să distrugă sperietoarea peste noapte. Aşadar, un artist a fost nevoit să priceapă pentru prima oară că operele sale, când erau inspirate cu destulă intensitate din natură, nu aveau putere doar asupra păsărilor de pe cer, ci puteau să le tulbure pasul măsurat al vieţii săteşti şi cailor, şi vacilor, şi, de asemenea, bietei Lorchen, cu alte cuvinte, oamenilor. Acestei înţelegeri Amsel i-a sacrificat una dintre cele mai reuşite sperietori ale sale, iar după aceea n-a mai luat niciodată o salcie ca model, chiar dacă din când în când, pe ceaţă, mai găsea loc în câte o salcie găunoasă sau zicea că anghilele setoase, în drumul lor de la pârâu până la vacile culcate, erau remarcabile. Evita cu grijă să mai asocieze oameni şi copaci şi, înfrânându-se de bunăvoie, n-a mai ales ca modele decât ţărani de pe Werder, simpli şi inofensivi, dar destul de eficienţi ca sperietori. Deasupra grădinilor de zarzavat şi peste grâu şi secară a pus să plutească oameni de la ţară în chip de grenadieri, puşcaşi, caporali, stegari şi ofiţeri ai regelui Prusiei. Amsel şi-a perfecţionat în linişte sistemul de împrumut şi s-a făcut vinovat de mituire, dar fără consecinţe, când a înduplecat un controlor de pe micul tren din Werder, prin daruri bine împachetate, să transporte gratuit în vagoanele de marfă sperietorile de împrumutat – sau istoria Prusiei transformată în ceva util.

A şaptesprezecea tură de dimineaţă

Actorul protestează. Gripa care stătea să-i treacă nu l-a putut împiedica să studieze cu atenţie planurile de lucru ale lui Brauxel, care au fost trimise tuturor coautorilor. Nu-i convine că morarului Matern urmează să i se ridice un monument pe parcursul acestei ture de dimineaţă. Găseşte că lui îi revine acest drept. Brauksel,

care îşi face griji pentru coeziunea colectivului de autori, renunţă la imaginea amplă, dar e nevoit să insiste pe ideea reflectării acelei trăsături a morarului care deja îşi proiectase lumina asupra jurnalului lui Amsel.

Chiar dacă băiatul de opt ani prefera să scotocească câmpurile de bătălie ale Prusiei, în căutare de uniforme fără stăpân, exista totuşi un model – deja numitul morar Matern – care a fost reprezentat direct, fără adaosuri prusace, cu sacul de faină pe umăr.

Rezultatul a fost o sperietoare strâmbă, pentru că morarul era un om cu totul strâmb. Pentru că purta sacii cu grâu şi făină pe umărul drept, umărul ăsta era cu o palmă mai lat, astfel încât oricine îl vedea pe morar din faţă trebuia să se lupte cu dorinţa năvalnică de a-i apuca acestuia capul cu amândouă mâinile şi de a i-l pune la loc. Pentru că nu-şi dădea la făcut nici halat de lucru, nici haine de duminică pe măsură, tot ce purta ca haină, halat sau palton părea tras într-o parte, făcea creţuri la gât, avea în dreapta o mânecă prea scurtă şi cusături mereu crăpate. Ochiul drept îi era tot timpul mijit. Pe aceeaşi parte a feţei, colţul gurii îi era tras în sus chiar şi atunci când pe umăr nu i se frângea un sac de o sută de livre. Nasul se lua după gură. În plus – şi de aceea este schiţat aici acest portret –, urechea dreaptă, strivită şi mototolită, îi era lipită de cap, apăsată dintr-o parte, de zeci şi zeci de ani, de mii de livre, în vreme ce – prin comparaţie, dar prin firea lucrurilor – urechea stângă era mult depărtată. De fapt, privit din faţă, morarul Matern avea numai o ureche, doar că urechea absentă sau detectabilă doar ca relief era mai importantă.

El nu era făcut întru totul – deşi, oricum, mai mult decât biata Lorchen – pentru această lume. Prin sate se zvonea că în copilărie bunica Matern l-ar fi măsurat de prea multe ori cu lingura. Relele cele mai mari erau puse

pe seama tâlharului medieval şi incendiatorului Materna, care a sfârşit împreună cu tovarăşul lui în Stockturm[56]. Menoniţii neciopliţi şi cei de soi îşi făceau cu ochiul, iar Simon Beister, menonitul necioplit şi fără buzunare, o ţinea una şi bună că Maternilor nu li se potrivea catolicismul, mai ales băiatului aceluia care umbla mereu cu grasul de Amsel de dincolo şi scrâşnea din dinţi într-un fel diavolesc-catolic, şi că nu trebuia decât să te uiţi la câine, mai neagră de-atât nu putea fi nici măcar osânda veşnică. Şi totuşi morarul Matern era mai curând blând la fire şi – la fel ca biata Lorchen – n-avea duşmani în niciun sat, în schimb erau mulţi care-l luau în râs.

Urechea morarului – şi când zicem urechea morarului, vorbim întotdeauna de cea dreaptă, lipită de cap, cea strivită de sacul cu făină –, aşadar, urechea morarului e de două ori vrednică să fie pomenită: în primul rând pentru că Amsel a cutezat s-o omită la o sperietoare ajunsă în jurnal ca schiţă de construcţie şi în al doilea rând pentru că această ureche de morar era surdă la orice zgomot obişnuit, cum ar fi tuşea vorba predica, la cântecul bisericesc, la talăngile vitelor, la făcutul potcoavelor, la orice lătrat de câine tril de pasăre ţârâit de greier, în schimb înţelegea cât se poate de limpede, până la murmur, şoaptă şi tăinuială, tot ce se petrecea într-un sac cu grăunţe, într-un sac cu făină. Că era grâu neîmbrăcat sau cu mustăţi, care nu se prea cultiva pe Werder, că era treierat din spice cu ax aţos sau sfărâmicios, că era grâu pentru bere, grâu pentru griş, grâu pentru faină de copt, grâu pentru tăieţei şi amidon, sticlos, semisticlos ori făinos, urechea altminteri surdă a morarului desluşea ce procent de seminţe de borceag, de boabe cu tăciune sau chiar de boabe încolţite se găsea în fiecare sac. Recunoştea şi soiul, pe nevăzute: Frankenstein galben-pal,

56 închisoarea oraşului Danzig.

multicolor de Kujavia, Probstein roşcat, grâu comun, roşu, care, cultivat pe pământ argilos, dă marfă bună pentru berării, grâu englezesc cu bob mare şi două soiuri cultivate experimental în Werder: grâu Urtoba, rezistent la ierni siberiene, şi Schliephacke alb, sortimentul numărul cinci.

Urechea altminteri surdă a morarului dovedea un auz şi mai fin când era vorba de făină. Dacă de la sacul cu grâu afla, ca martor auricular, câte gărgăriţe, cu tot cu pupe şi larve, câte viespi de grâu şi câte grângoaşe locuiau în el, când îşi lipea urechea de sac, el putea să spună exact câţi viermi de faină – *Tenebrio molitor* – se aflau într-o sută de livre de faină de grâu. De asemenea – şi asta e într-adevăr uimitor –, mulţumită urechii lui turtite, ştia imediat sau după câteva minute de fină ascultare câţi morţi aveau de plâns viermii de făină vii rămaşi în sac, fiindcă, după cum zicea el, nu fără oarecare şiretenie, ţinându-şi ochiul drept mijit, colţul drept al gurii tras în sus şi nasul după el, zgomotul făcut de viermii de faină vii trăda câţi viermi se prăpădiseră.

Babilonienii cultivau grâu cu bobul cât mazărea, zice Herodot; dar poţi să-i dai crezare lui Herodot?

Morarul Anton Matern făcea declaraţii amănunţite cu privire la grâu şi faină; dar era crezut morarul Matern?

Proba s-a făcut în cârciuma lui Luhrmann, între gospodăria lui Folchert şi brânzăria lui Luhrmann. Cârciuma era numai bună pentru probe şi în privinţa asta avea un trecut vizibil. În primul rând, acolo se putea admira, înfipt în tejgheaua de lemn, un cui de un ţol, despre care se pretindea că ar avea doi ţoli şi pe care, cu ani în urmă, Erich Block, berar din Tiegenhof, îl bătuse cu pumnul, tot de probă, în scândura groasă şi dintr-o sigură lovitură. În al doilea rând, tavanul văruit al cârciumii purta altfel de mărturii: nişte urme de cizme, vreo douăsprezece, dădeau senzaţia inevitabilă că o fiinţă de provenienţă

succubă s-ar fi plimbat cu capul în jos pe acel tavan. De fapt a fost pur şi simplu o demonstraţie de forţă: Hermann Karweise l-a azvârlit de mai multe ori spre tavan pe un reprezentant al societăţii de asigurări împotriva incendiilor, care se îndoia de forţa muşchilor lui Karweise, ţinându-l cu capul spre podea şi tălpile spre cer şi prinzându-l de fiecare dată, ca să nu păţească ceva şi să poată aprecia apoi cum se distingeau pe tavanul cârciumii urmele încălţărilor lui de reprezentant, dovezi ale unei probe de forţă de pe Werder.

Când a fost pus la încercare Anton Matern, nu a fost vorba de forţă – morarul părea cam plăpând –, ci mai curând de ceva misterios, spiritual. E duminică. Uşa şi ferestrele, închise. Vara rămâne afară. Doar patru hârtii de prins muşte amintesc zgomotos şi pe felurite voci ce anotimp este. În tejgheaua de lemn, cuiul de-un ţol, pe un tavan cenuşiu, dat cândva cu var alb, urmele de încălţări. Obişnuitele fotografii de la concursuri de tir şi festivităţi de premiere de la tir. Pe raft, doar câteva sticle verzi, cu un conţinut distilat din grâu. Mirosurile de tutun, de vacs pentru ghete şi de zer se întrec; respiraţia alcoolizată, care a luat startul încă de sâmbătă, câştigă la limită. Oamenii vorbesc mestecă pariază. Karweise, Momber şi Folchert cel tânăr pun ca miză un butoiaş cu bere tare de Neuteich. Tăcut, cu un păhărel de Kurfürstlicher[57] în faţă – nimeni de pe aici nu dă pe gât aşa ceva, doar orăşenii –, morarul Matern pune şi el în joc un butoiaş identic. Lührmann, aflat în dosul tejghelei, aduce din spate sacul de douăzeci de livre şi stă pregătit cu sita de faină, pentru verificare. Mai întâi, cât morarul cel strâmb se concentrează, săculeţul rămâne culcat cu totul pe mâinile lui, apoi el îşi potriveşte perna la urechea turtită. De îndată, fiindcă nimeni nu mai mestecă, nu mai vorbeşte apăsat, ca prin

57 Marcă de lichior amărui, digestiv.

partea locului, şi abia dacă mai respiră careva aburi de tărie, se aud şi mai bine hârtiile de prins muşte: ce mai înseamnă cântecul lebedelor muribunde la teatru pe lângă cântarea de rămas-bun a muştelor colorate de la şes!

Lührmann i-a împins morarului sub mâna liberă o tăbliţă de ardezie de care e legat un creion. Pe ea stă scris, fiindcă trebuie să se facă un inventar: Unu, larve. Doi, pupe. Trei, viermi. Morarul încă mai ascultă. Muştele zumzăie. Mirosul de zer şi cel de vacs pentru ghete domină, pentru că nimeni nu se mai încumetă să răsufle tărie. Iată că mâna stângace, fiindcă morarul susţine uşor sacul cu dreapta, se târăşte pe tejghea spre tăbliţa de ardezie: după larve, creionul scrâşneşte un şaptesprezece ţeapăn. Douăzeci şi două de pupe, ţiuie el. Pe astea le şterge buretele şi, pe măsură ce pata udă se usucă, se vede tot mai limpede că sunt doar nouăsprezece pupe. Cică în sac ar fi opt viermi vii. Şi, ca supliment – pentru că regulile pariului încheiat nu o cer –, morarul anunţă pe tabla gălăgioasă: „Viermi morţi în sac sunt cinci”. Imediat după aceea respiraţia cu iz de băutură înghite mirosul predominant de vacs şi de zer. Cineva a dat mai încet cântarea de rămas-bun a muştelor. Luhrmann, cel cu sita de faină, capătă importanţă.

Ca s-o scurtăm: numărul de larve pergamentoase, de pupe moi, întărite doar la capete, de larve adulte, numite viermi de faină, corespundea celui prezis. Lipsea doar un vierme dintre cei cinci viermi morţi anunţaţi; probabil că – sau sigur că –, uscat şi fragmentat cum era, reuşise să treacă prin sita de făină.

Aşa şi-a căpătat morarul Anton Matern butoiaşul de bere tare de Neuteich şi le-a făcut celor de faţă, mai ales lui Karweise, Momber şi tânărului Folchert, care puseseră berea ca miză, o profeţie în chip de consolare şi de supliment pentru drumul înapoi acasă. Aşa, în treacăt, în

vreme ce-şi punea butoiaşul pe umărul unde stătuse până atunci sacul cu făină cercetat, tot trăncănea ca din auzite: el, morarul cu urechea turtită, în timp ce ţinea într-o parte cele douăzeci de livre, a auzit clar cu urechea lui turtită cum mai mulţi viermi de făină – nu putea să spună exact câţi, că vorbeau toţi deodată – şi-ar fi dat cu părerea despre recolta viitoare. Cică, după părerea viermilor de făină, grâul Epp s-ar putea tăia cu o săptămână mai înainte de Şapte-fraţi[58], iar grâul de Kujavia şi cel Schliephacke numărul cinci, la două zile după Şapte-fraţi.

Cu ani înainte ca Amsel să fi construit sperietoarea după înfăţişarea morarului cu auz atât de fin, s-a împământenit zicerea şi salutul: „Zi bună, frăţioare, oare ce-i zice acu lu' Matern viermele lui de faină?"

Oricum s-ar zâmbi, aşa sau aşa, mulţi îl întrebau pe morar, ca să întrebe şi el apoi un săculeţ burduşit, care îl informa când să se cultive grâul de iarnă, când cel de vară, şi care ştia destul de exact când trebuia secerat şi când trebuia adusă recolta. Încă dinainte să fi fost clădit sub formă de sperietoare şi să fi fost desenat ca schiţă de construcţie în jurnalul lui Amsel, morarul a făcut şi alte prevestiri, unele sumbre, care s-au adeverit într-un fel mai mult sumbru decât vesel până azi, când actorul din Düsseldorf doreşte să facă din morar un monument.

Pentru că el n-a văzut doar ameninţarea veninoasă a infestării cu pintenul secarei, căderile de grindină pentru care e nevoie de asigurări, cohortele de şoareci de câmp dintr-un viitor apropiat, ci a prorocit şi căderile de curs la bursa de cereale de la Berlin sau Budapesta, spunând şi ziua exactă, crahurile bancare din jurul anului treizeci, moartea lui Hindenburg[59], devalorizarea guldenului la

58 10 iulie. în calendarul catolic, ziua celor şapte fraţi, fiii Sfintei Felicitas.

59 Paul Ludwig von Hindenburg (1847-1934), militar şi politician

Danzig în mai treizeci şi cinci; până şi ziua când au început să vorbească armele i-au prezis-o viermii de făină.

Fireşte că, datorită urechii lui turtite, el ştia şi despre căţeaua Senta, cea care l-a flatat pe Harras, mai multe decât puteai să vezi la căţeaua aceea neagră de lângă morarul alb.

Dar după războiul cel mare, pe când morarul trăia între Krefeld şi Düren cu legitimaţia lui A de refugiat, tot a mai putut afla de la un sac de faină de douăzeci de livre, care îl însoţise în refugiu şi prin haosul războiului, şi prezice felul cum, în viitor… însă, conform înţelegerii din colectivul de autori, despre asta va relata nu Brauxel, ci domnul actor.

A optsprezecea tură de dimineaţă

Ciori în zăpadă – ce temă! Zăpada pune căciuli pe excavatoarele şi troliurile ruginite, rămase din vremurile când aici se scotea potasă. Brauxel va cere să se ardă zăpada, fiindcă cine suportă să vadă aşa ceva: ciori în zăpadă, care, dacă te uiţi mai mult la ele, se preschimbă în călugăriţe în zăpadă. Zăpada trebuie să dispară. Înainte să se îngrămădească în vestiar, oamenii din tura de noapte să facă o oră suplimentară plătită; sau Brauksel va cere să fie aduse modelele noi, deja testate, din galeria de la şapte sute nouăzeci de metri şi le va pune la treabă pe terenul nins: Perkunos, Pikollos, Potrimpos… atunci ciorile şi călugăriţele n-au decât să vadă ce-or face şi zăpada nu va mai trebui arsă. Nepătată, se va întinde în faţa ferestrei lui Brauchsel, putând fi descrisă: şi Vistula curge, şi moara macină, şi micul tren merge, şi untul se topeşte, şi laptele se îngroaşă – puţin zahăr deasupra –, şi lingura stă drept, şi feribotul vine, şi soarele dispare, şi soarele revine, şi nisipul mării se duce, şi marea linge nisipul… Copiii

german, al doilea preşedinte al Republicii de la Weimar, cel care l-a numit pe Adolf Hitler cancelar al Reichului.

aleargă desculţi şi găsesc afine şi caută chihlimbar şi calcă pe scaieţi şi dezgroapă şoareci şi se caţără desculţi în sălcii găunoase… Dar cel care caută chihlimbar, calcă pe scaieţi, sare în salcie şi dezgroapă şoarecele va găsi în dig o fată moartă, uscată cu totul: Tulla, Tulla, asta e fiica cea mică a ducelui Svantopolk, care săpa mereu în nisip, căutând şoareci, care muşca cu doi incisivi, care nu purta vreodată nici ciorapi şi nici încălţări: desculţi aleargă copiii şi sălciile se clatină şi Vistula tot curge întruna şi soarele când e plecat, când aici, şi feribotul vine sau pleacă sau e ancorat şi scrâşneşte, în vreme ce laptele se îngroaşă până ce stă lingura dreaptă în el şi încet merge trenul care dă semnale rapide în curbă. Şi moara pârâie când vântul, opt metri pe secundă. Şi morarul aude ce vorbeşte viermele de faină. Şi dinţii scrâşnesc când Walter Matern, de la stânga la dreapta, cu dinţii. La fel şi bunica: o fugăreşte prin toată grădina pe biata Lorchen. Neagră şi borţoasă, Senta îşi face drum printr-un spalier cu bobi. Fiindcă se apropie, cumplită, ridică braţul îndoit şi-n mâna de la capătul braţului e înfiptă lingura de lemn, îşi aruncă umbra asupra lui Lorchen cea creaţă şi se face tot mai mare, tot mai grasă, mai mult şi mai mult… Dar şi Eduard Amsel, care se uită peste tot şi nu uită nimic, pentru că jurnalul lui păstrează totul, cere acum ceva mai mult, cere un gulden douăzeci pentru o singură sperietoare.

Iată de ce. De când, în şcoala cea scundă, domnul Olschewski vorbeşte despre toţi zeii care au existat pe vremuri, care mai există şi azi, care existau deja şi atunci, Amsel s-a dedicat mitologiei.

Totul a început atunci când câinele ciobănesc al unui rachier a venit cu stăpânul lui, cu trenul, de la Stutthof la Nickelswalde. Animalul se numea Pluto, avea un arbore genealogic fără cusur şi a trebuit să se împreuneze cu Senta, ceea ce a şi dat roade. În şcoala cea scundă, Amsel

a vrut să ştie ce era şi ce însemna Pluto. De atunci, domnul Olschewski, un învăţător tânăr, setos de reformă, căruia îi plăcea să fie stârnit de elevi, a umplut orele prevăzute în programă pentru cunoaşterea patriei cu poveşti ample, în care au dominat mai întâi Wotan, Baldur, Frija1 şi Fafnir[60][61], apoi Zeus, Junona, Pluto, Apollo, Mercur şi egipteană Isis. Elocvenţa lui se revărsa de-a binelea mai ales când îi adăpostea printre crengi de stejari care trosneau pe vechii zei ai Prusiei, Perkunos, Pikollos, Potrimpos.

Bineînţeles că Amsel nu s-a mulţumit doar s-asculte, el a transpus cu măiestrie totul, cum se vede după schiţele făcute în jurnal: i-a dat viaţă lui Perkunos cel roşu ca focul, folosind dosuri de pernă din nanchin, primite de prin casele unde murise careva. O bucată de lemn de stejar despicată, căreia Amsel i-a bătut în stânga şi-n dreapta potcoave uzate şi în ale cărei crăpături a înfipt pene din cozile unor cocoşi tăiaţi, era socotită capul lui Perkunos. Sperietoarea, o veritabilă zeitate a focului, a stat pe dig, incandescentă şi expusă vederii, doar foarte puţin timp. A fost vândută cu un gulden douăzeci şi dusă la Ladekopp, în interiorul ţinutului Werder.

Pikollos cel palid, despre care se zicea că priveşte mereu de jos în sus şi care, din acest motiv, în vremurile păgâne se îngrijea de treburile morţii, n-a fost făcut din aşternuturi rămase de pe urma morţilor tineri sau bătrâni, fiindcă era prea lipsit de imaginaţie să-l costumezi pe zeul morţii în linţolii, ci a fost gătit – o mutare a furnizat accesoriile – cu o rochie de mireasă mucegăită, gălbuie, cu găuri, mirosind a lavandă, mosc şi murdărie de şoarece.

---

60 Zeităţi din mitologia nordică: Wotan sau Odin, conducătorul zeilor; Baldur, zeul luminii, bucuriei, purităţii, frumuseţii şi inocenţei; Frija, Freya sau Frigg, zeiţa dragostei şi a fertilităţii.

61 Monstrul dragon care păzea comoara Nibelungilor.

Garderoba asta, aranjată bărbăteşte, îl făcea pe Pikollos cumplit de impunător, iar zeul, când sperietoarea nupţial-mortuară a fost vândută pentru o fermă horticolă din Schusterkrug, i-a adus doi guldeni în cap.

Potrimpos însă, flăcăul mereu râzător, cu spicul de grâu între dinţi, aşa colorat şi zburdalnic cum l-a desăvârşit Amsel, n-a adus decât un gulden, deşi Potrimpos apăra sămânţa de iarnă şi pe cea de vară de neghină, de muştar de câmp şi de ridiche sălbatică, de pir, măzăriche, troscot şi de veninosul pinten al secarei. Mai mult de o săptămână a stat pe dig, ca ofertă, sperietoarea înfăţişând un tânăr cu trup din nuiele de alun, argintat cu staniol, pe care îl încingeau piei de pisică şi care zornăia ademenitor nişte coji de ouă vopsite în culoarea şofranului; abia după aceea a cumpărat-o un ţăran din Fischer-Babke. Nevasta lui, gravidă şi de aceea mai înclinată spre mitologie, a găsit că sperietoarea promiţătoare de roade era drăguţă şi un bun prilej de chicoteală. Câteva săptămâni mai târziu a născut gemeni.

Dar şi Senta şi-a primit partea ei de binecuvântare de la flăcăul Potrimpos: exact după şaizeci şi patru de zile, căţeaua a fătat sub capra morii Matern şase pui negri, orbi, dar în conformitate cu arborele genealogic. Toţi şase au fost înregistraţi şi vânduţi pe rând – printre ei şi un căţel, Harras, despre care se va mai vorbi adesea în cartea următoare, fiindcă un anume domn Liebenau l-a cumpărat pe Harras ca să fie câine de pază la atelierul lui de tâmplărie. În urma unui anunţ dat de morarul Matern în *Neueste Nachrichten*, meşterul tâmplar a venit cu trenul la Nickelswalde şi a încheiat afacerea.

La începuturi obscure a existat, zice-se, în Lituania o lupoaică al cărei nepot, câinele negru Perkun, a zămislit-o pe căţeaua Senta; şi Pluto s-a împreunat cu Senta; şi Senta a fătat şase pui, printre care şi căţelul Harras; şi Harras l-a

zămislit pe Prinz; şi Prinz va face istorie în cărţi pe care Brauxel nu e nevoit să le scrie.

Dar Amsel n-a proiectat niciodată vreo sperietoare după imaginea unui câine, nici chiar după Senta, care umbla de colo colo între el şi Walter Matern. În jurnalul lui toate sperietorile sunt făcute după oameni şi zeităţi, cu excepţia celei cu anghilele sugând lapte şi a celeilalte, jumătate bunică, jumătate salcie cu trei capete.

În paralel cu ora de curs şi adaptate materiei pe care învăţătorul Olschewski o împrăştia prin bâzâit de muşte şi zumzete de vară peste elevii care picoteau, au luat naştere, una după alta, creaţii alungătoare de păsări care, pe lângă zei, aveau drept model şirul de Mari Maeştri ai Ordinului Cavalerilor Teutoni[62], de la Hermann Balke şi Konrad von

Wallenrod până la von Jungingen: zăngănea multă tablă ondulată şi ruginită, iar pe nişte doage de butoi pline de cuie se despicau în cruci negre nişte bucăţi de hârtie

62 Ordin militar şi religios fondat în 1198, care a contribuit la expansiunea creştină şi germană în jurul Mării Baltice şi care, în 1226, obţine suveranitatea asupra teritoriilor cucerite în zona Vistulei. Ordinul este implicat într-un conflict privind succesiunea în Pomerania şi în 1309 capătă controlul asupra oraşului Danzig. în a doua jumătate a secolului al XIV-lea ordinul devine o putere militară şi financiară de prim rang, ajungînd la apogeu sub Marele Maestru Winrich von Kniprode (cca. 1310-1382), pentru ca apoi, în bătălia de la Tannenberg (1410), să fie înfrînt definitiv de armata polono-lituaniană condusă de regele polonez Vladislav al II-lea Jagiello (1348-1434) şi de Marele Duce al Lituaniei. în anul 1466 Ordinul Cavalerilor Teutoni a fost nevoit să cedeze Pomerania şi oraşul Danzig. în roman sînt amintiţi cîţiva dintre Marii Maeştri ai ordinului: Hermann von Balk (?-1239), Konrad von Wallenrod (cca 1330-1393), Konrad von Jungingen (cca 1355-1407), fratele său, Ulrich von Jungingen (cca 1360-1410), şi Heinrich cel Bătrîn von Plauen (1370-1429), numit şi „salvatorul ordinului“ după catastrofa din 1410.

cerată. Cei doi Jagiełło1, marele Casimir[63][64], faimoşii tâlhari Bobrowski, Beneke, Martin Bardewiek[65] şi bietul Leszcynski[66] erau nevoiţi să stea faţă-n faţă cu Kniprode, Letzkau[67] şi von Plauen. Amsel nu se mai sătura de istoria monarhiei Prusia-Brandenburg[68]; a scotocit secolele de la Albrecht Achilles[69] până la Zieten[70] şi a stors din sedimentele istoriei est-europene sperietori împotriva păsărilor cerului.

Cam pe vremea când tatăl lui Harry Liebenau, meşterul tâmplar, l-a cumpărat pe câinele Harras de la morarul Anton Matern – dar lumea încă nu luase cunoştinţă nici de Harry Liebenau şi nici de verişoara lui,

---

63 Vladislav al II-lea Jagiello (cca 1351/1362-1434), mare principe al Lituaniei şi apoi rege al Poloniei; Casimir al IV-lea Jagiello (1427-1492), fiul său, de asemenea principe al Lituaniei şi rege al Poloniei.

64 Casimir al III-lea al Poloniei (1310-1370), ultimul rege din dinastia Piast, singurul rege care a primit şi şi-a păstrat titulatura de „cel Mare“ în istoria Poloniei.

65 Paul Beneke şi Martin Bardewiek din Danzig, piraţi semi-oficiali ai Ligii Hanseatice.

66 Stanislav I Leszcynski (1677-1766), duce de Lorena şi rege al Poloniei (1704-1709) şi, după exilare, rege al Uniunii Polono- Lituaniene (1733-1736).

67 Conrad Letzkau (7-1412), consilier şi primar al oraşului Danzig, asasinat de cavalerii teutoni după ce, în urma bătăliei de la Tannenberg, oraşul Danzig a trecut de partea regelui Poloniei.

68 Monarhie germană formată prin unirea dintre ducatul Prusiei şi margrafiatul Brandenburg în 1618 şi condusă de o ramură a familiei Hohenzollem. Termenul Brandenburg-Prusia se referă la perioada de la formarea uniunii pînă în 1701, cînd s-a revenit la denumirea de regat al Prusiei.

69 Albrecht Achilles von Brandenburg (1414-1486), margraf de Ansbach und Kulmbach şi, ulterior, al treilea principe elector de Brandenburg din casa Hohenzollem.

70 Hans Joachim von Zieten (1699-1786), vestit general de cavalerie din istoria Prusiei, un apropiat al regelui Friedrich cel Mare.

Tulla –, în rubrica locală a gazetei *Neueste Nachrichten* se putea citi – de către cine ştia să citească – un articol întins, lăţit şi poetic pe tema Großes Werder. Locul şi oamenii, particularităţile cuiburilor de berze şi ale caselor ţărăneşti, cum ar fi stâlpii de la intrare, toate erau descrise bine documentat. Şi, în partea de mijloc a textului, a cărui fotocopie a fost cerută de Brauksel de la Arhiva de Presă din Germania de Est, se spunea şi se spune, păstrând sensul exact: „Chiar dacă şi altminteri totul îşi urmează cursul obişnuit în Großes Werder şi tehnica atoateschimbătoare nu şi-a făcut încă intrarea triumfală, se poate observa totuşi o schimbare uimitoare într-un domeniu poate secundar: sperietorile aflate în pană departe unduitoarele lanuri de grâu din acest ţinut întins şi minunat – de-o banală utilitate cu numai puţini ani în urmă, în orice caz puţin ciudate şi triste, dar înrudite întotdeauna cu sperietorile altor provincii şi zone – îşi arată acum, între Einlage, Jungfer şi Ladekopp, dar şi în sus, până la Käsemark şi Montau, uneori chiar şi până la sud de Neuteich, un nou şi diversificat chip: fantasticul se combină cu obiceiurile populare străvechi; figuri încântătoare, dar şi înspăimântătoare stau în lanurile vălurite, în grădinile binecuvântate. Oare n-ar trebui să atenţionăm încă de pe acum muzeele de folclor responsabile sau chiar Muzeul Landului cu privire la această comoară de artă populară, naivă şi totuşi atât de stăpână pe forme? Ni se pare că aici, în sânul civilizaţiei uniformizante, moştenirea nordică înfloreşte încă o dată sau la rândul ei: spiritul viking şi simplitatea creştină într-o simbioză est-germană. Mai cu seamă un grup de trei figuri dintr-un lan ce se unduieşte până departe, între Scharpau şi Bärwalde, care aminteşte, cu stăruinţa simplităţii, de grupul răstignirii de pe Muntele Calvarului, de Domnul şi cei doi tâlhari, este de o ingenuă pioşenie şi îi merge la

inimă călătorului care-şi vede de drum printre câmpiile unduitoare, preabinecuvântate, fără ca el să-şi poată explica de ce”.

Acum să nu se creadă cumva că Amsel ar fi realizat acest grup – în jurnal era schiţat doar unul dintre tâlhari – din pietate copilărească şi pentru vreo răsplată divină: conform jurnalului, el i-a adus doi guldeni douăzeci.

Ce se întâmpla cu banii aceia mulţi, pe care ţăranii districtului Großes Werder îi puneau într-o palmă întinsă, din toată inima sau după o scurtă târguială? Walter Matern păstra acea avere mereu crescândă într-o punguţă de piele. O păzea înnegurat şi nu fără să scrâşnească din dinţi. Cu şnurul înfăşurat pe încheietura mâinii, el ducea punga plină cu monedele de argint ale Statului Liber printre plopii şoselei, prin luminişurile vântoase ale pădurii de pe ţărm, trecea râul cu ea, o legăna, o lovea de garduri sau, provocator, de genunchi şi o deschidea ceremonios când un ţăran devenea client.

Nu Amsel încasa. În timp ce Amsel se prefăcea că nu-i pasă, Walter Matern trebuia să zică preţul, să bată palma ca negustorii de vite când încheie un târg şi să ia repede banii, în plus, Walter Matern răspundea de transportul sperietorilor vândute sau împrumutate. A ajuns să-şi piardă cu totul independenţa. Amsel făcea din el o slugă. A încercat să scape prin scurte izbucniri de revoltă. Povestea cu briceagul a fost o astfel de încercare zadarnică; pentru că Amsel, aşa cum se rostogolea el prin lume, grăsun şi cu picioare scurte, rămânea mereu înaintea lui. Când alergau amândoi pe dig, fiul morarului se ţinea cu jumătate de pas în urma creatorului de mereu alte şi alte sperietori, aşa cum fac slugile. De asemenea, sluga îi căra stăpânului materialele: araci de fasole şi cârpe ude, tot ce mai adusese Vistula la mal.

A nouăsprezecea tură de dimineaţă

„Sluuga sluuga!” strigau copiii în batjocură când Walter Matern îl slugărea pe prietenul său, Eduard Amsel. Mulţi dintre cei care-l hulesc pe Dumnezeu sunt pedepsiţi, dar cine va urmări în numele legii toate borcănaşele cu unsoare râncedă, care hulesc zilnic diavolul? Cei doi – Brauksel se referă acum la fiul morarului şi la grăsunul de pe partea cealaltă – erau atât de fermecaţi unul de celălalt, la fel ca bunul Dumnezeu şi diavolul, încât batjocura tineretului din sat li se părea cel mult un fel de nectar. În plus, cei doi, la fel ca diavolul şi Dumnezeu, se scrijeliseră cu acelaşi cuţit.

Uniţi astfel – fiindcă slugăreala ocazională era o faptă venită din iubire –, cei doi prieteni şedeau adesea în camera cu pereţi ieşiţi în afară, unde lumina era hotărâtă de soare şi de aripile morii de vânt a Maternilor. Şedeau ghemuiţi unul lângă altul pe scăunel, la picioarele bunicii Matern. Afară era sfârşitul după-amiezii. Carii de lemn tăceau. Umbrele morii cădeau în altă parte. Din ţarcul găinilor zgomotul se ridica stins, pentru că ferestrele erau închise. Numai pe hârtia de muşte murea supra-îndulcit, fără oprire, o muscă. La două etaje sub muscă, morocănoasă, ca şi cum nicio ureche n-ar fi fost pe măsura poveştilor ei, bunica spunea mereu aceleaşi istorii. Cu mâini osoase de bătrână, care indicau toate unităţile de măsură care apăreau în cele istorisite, ea înşira poveşti despre revărsări de ape, poveşti despre vaci descântate, istoriile obişnuite despre anghile, cea despre fierarul cu un singur ochi, cea despre calul cu trei picioare, despre cum a ieşit mezina ducelui Kynstute ca să dezgroape şoareci şi povestea cu delfinul gigant pe care furtuna îl aruncase pe ţărm, mai jos de Bohnsack, tocmai în anul când Napoleon a intrat în Rusia.

Dar mereu – oricât de lungi ar fi fost ocolişurile – ea ajungea, momită de Amsel cu întrebări iscusite, în

culoarele şi pivniţele întunecoase ale nesfârşitei istorii, nici azi încheiate, despre cele douăsprezece călugăriţe fără cap şi cei doisprezece cavaleri care îşi ţin capetele şi coifurile sub braţ şi care, în patru trăsuri – două cu cai albi, două cu cai negri –, au trecut prin Tiegenhof peste pavajul zuruitor, s-au oprit în faţa unui han pustiu şi au intrat acolo, douăsprezece şi doisprezece. Muzica s-a pornit. Fluierată suflată cu ciupituri de coarde, în plus, plescăieli din limbă şi fornăieli dibace. Cântece păcătoase cu refrene păcătoase din gâtlejuri bărbăteşti – astea erau capetele şi coifurile de sub braţele îndoite ale cavalerilor – alternau cu glăsuiri bisericeşti subţiri, aşa cum cântă femeile pioase. Apoi veneau iarăşi la rând călugăriţe fără cap care făceau să izvorască pe mai multe voci din capetele ţinute în faţă, pe palmele întinse, cuvinte deocheate pe-o melodie deocheată, după care se dansa şi se tropăia printre zbierete şi învârtituri. Şi, din când în când, o procesiune smerită, abia mişcându-se din loc, douăsprezece şi doisprezece, fără capete, arunca umbre prin ferestrele hanului pe pietrele pavajului, până când icneala pofticioasă, zbârnâitul, plescăiala şi trosnetul duşumelelor desfăceau iarăşi mortarul şi cepurile casei, în sfârşit, spre dimineaţă, puţin înainte de cântatul cocoşilor, cele patru trăsuri fără vizitii, cu cai negri, cu cai albi, trăgeau în faţă. Şi doisprezece cavaleri zăngănind, din care se împrăştia rugina, cu văluri unduitoare în partea de sus şi chipuri de călugăriţe de paloarea larvelor, părăseau hanul din Tiegenhof. Şi douăsprezece călugăriţe părăseau hanul, însă ele purtau peste veşmântul ordinului coifuri de cavaleri cu viziera închisă. Au urcat şase şi şase şi şase şi şase, dar fără să se amestece între ei – doar îşi schimbaseră deja capetele –, în cele patru trăsuri, cai albi în faţă, cai negri în faţă, şi au străbătut aşezarea ghemuită, al cărei pavaj a răsunat din nou. Cică şi azi – aşa zicea

bunica Matern înainte să-şi depene povestea mai departe şi să ducă trăsurile în alte locuri, să le oprească în faţa unor capele şi castele –, cică şi azi, în hanul pustiu, în care nimeni nu vrea să locuiască, se aud în vatră, ieşind pe din dos, cântece pioase şi rugăciuni hulitoare.

După aşa ceva, cei doi prieteni tare ar fi vrut să plece la Tiegenhof. Dar de fiecare dată când se porneau la drum, nu ajungeau decât până la Steegen, cel mult până la Ladekopp. Abia în iarna următoare, care pentru un constructor de sperietori trebuia să fie, în mod firesc, răgazul de calm cu adevărat creator, a găsit Eduard Amsel prilejul să ia măsura celor fără cap la faţa locului: astfel a construit el primele sperietori mecanice, pentru care a trebuit să se scoată o parte considerabilă din averea adunată în săculeţul de piele.

A douăzecea tură de dimineaţă

Dezgheţul face o gaură în capul lui Brauxel. Apa picură pe învelitoarea de zinc din faţa ferestrei lui. Deoarece în clădirea administraţiei există şi încăperi fără ferestre, unde nu e nimeni, Brauksel ar putea să evite această terapie; dar Brauchsel rămâne şi îşi doreşte gaura din cap: celuloid celuloid – dacă tot e păpuşă, atunci să aibă şi găurele în fruntea uscată, de celuloid. Fiindcă Brauxel a mai avut parte o dată de un dezgheţ şi atunci s-a transformat sub apa omului de zăpadă care se micşora, topindu-se; dar înainte, cu multe multe dezgheţuri în urmă, Vistula curgea pe sub o pătură groasă de gheaţă, străbătută de sănii trase de cai. Tinerii din satele pescăreşti din zonă se întreceau în navigatul pe gheaţă pe nişte patine curbate numite *schlaifjen*. Ţineau câte doi o velă făcută dintr-un cearşaf bătut în cuie pe două scânduri de acoperiş şi vântul o umfla şi-i împingea iute înainte. Toate gurile scoteau aburi. Era multă zăpadă şi trebuia îndepărtată cu lopata. În spatele dunelor, pământul

neroditor şi cel roditor purtau aceeaşi zăpadă. Zăpadă pe cele două diguri. Zăpada plajei se amesteca cu zăpada de pe gheaţa ce se întindea peste marea nemărginită şi peste peştii ei. Cu o căciulă de zăpadă alunecată într-o parte, pe care o adusese ninsoarea din est, moara Maternilor, cu picioare în x, stătea pe un deluşor rotund, alb, în mijlocul păşunilor albe, care îşi păstrau numele doar mulţumită gardurilor solide, şi măcina. Plopii lui Napoleon, pudraţi cu zahăr. Un pictor de duminică mâzgălise pădurea de pe ţărm cu vopsea albă din tuburi. Când zăpada s-a făcut cenuşie, moara şi-a oprit lucrul şi a fost întoarsă din calea vântului. Morarul şi argatul se duceau acasă. Morarul cel strâmb călca în urmele lăsate de argat. Senta, căţeaua neagră, nervoasă de când puii ei fuseseră vânduţi, îşi făcea propriile urme şi muşca zăpada. Pieziş, în faţa morii, pe un gard pe care-l scuturaseră de zăpadă, lovind cu tocul de la cizme, şedeau Walter Matern şi Eduard Amsel, îmbrăcaţi gros şi cu mănuşi cu un singur deget.

Mai întâi au tăcut, privind drept înainte. Apoi au purtat o conversaţie obscură şi tehnică. Despre mori cu o singură pereche de pietre, despre mori olandeze fără proţap, fără capră, dar cu trei perechi de pietre şi cu pietre cilindrice ascuţite. Au vorbit despre aripi de moară, despre pale care se reglează singure când creşte viteza vântului. Jgheaburi, cilindri de sortat faina, grindă, şipci – şi de-astea au fost. Între şa şi frână erau legături. Numai copiii cântă neştiutori: moara se-nvârte domol, moara se-nvârte mai iute. Amsel şi Walter Matern nu cântau, ci ştiau de ce şi când o moară: moara se-nvârte domol şi moara se-nvârte mai iute când frâna abia atinge sau se lasă greu pe arborele aripilor. Chiar şi când cădea zăpada, dar vântul îşi făcea totuşi cei opt metri pe secundă, moara măcina uniform într-o viscoleală schimbătoare. Nimic pe lumea asta nu-i ca o moară care macină pe ninsoare; nici măcar

pompierii care trebuie să stingă pe ploaie un turn de apă care arde.

Dar când moara şi-a încheiat lucrul şi aripile se decupau imobile în viscol, s-a văzut – şi asta numai pentru că Amsel şi-a mijit ochişorii – că moara încă n-avea răgaz. Zăpada venea fără zgomot, când cenuşie, când albă, când neagră, dinspre duna cea mare. Plopii de la şosea pluteau. În cârciuma lui Liihrmann ardea lumina, ca un gălbenuş. Nu era niciun tren care să dea semnal în curbă. Vântul devenea muşcător. Tufişurile scânceau. Amsel dogora. Prietenul lui moţăia. Amsel vedea ceva. Prietenul lui nu vedea nimic. Degeţelele lui Amsel se frecau în mănuşi; ele se strecurară afară, căutară şi găsiră în buzunarul stâng de la haină pantoful de lac, cel drept, cu cataramă: înviorare! Niciun fulg de zăpadă nu rezista pe pielea lui Amsel. Buzele i se ţuguiară şi în ochii mijiţi pătrunse mai mult decât se poate spune dintr-o bucată: opresc în faţă, una după alta. Fără vizitii. Şi moara neclintită. Patru sănii, două cu cai albi – se confundă –, două cu cai negri – se disting –, şi ei coboară şi se ajută între ei: doisprezece şi douăsprezece, toţi fără capete. Şi un cavaler fără cap conduce în moară o călugăriţă fără cap. În total, doisprezece cavaleri fără cap conduc în moară douăsprezece călugăriţe fără cap – dar toţi, şi cavalerii, şi călugăriţele, îşi poartă capetele sub braţ sau ţinându-le în faţă. Însă pe cărarea care duce la moară lucrurile se complică, fiindcă, deşi vălul şi vălul, armura şi armura sunt egale, lor le-au mai rămas între dinţi învrăjbiri de pe vremuri, de atunci când au ridicat tabăra de la Ragnit1: prima călugăriţă nu vorbeşte cu al patrulea cavaler. Dar

amândoi pălăvrăgesc bucuroşi cu cavalerul Fitzwater[71][72], care cunoaşte Lituania la fel de bine cum îşi ştie găurile din cămaşa de zale. A noua călugăriţă ar fi trebuit să nască în mai, dar n-a făcut-o, pentru că al optulea cavaler – pe nume Engelhard Rabe[73] – le-a tăiat capetele – pe cele cu al nouălea şi al şaselea văl –, ei şi celei de-a şasea călugăriţe, aceea care mâncase vară de vară prea multe cireşe, folosindu-se de sabia cavalerului gras, al zecelea, care şedea pe o grindă şi, în spatele vizierei coborâte, smulgea carnea de pe oasele unui pui. Şi toate astea pentru că broderia de pe flamura Sfântului Gheorghe nu era terminată şi râul Szeszupe era deja îngheţat bine. În timp ce călugăriţele celelalte au început să brodeze cu şi mai multă râvnă – ultimul câmp roşu era aproape gata –, a venit a treia călugăriţă de ceară, care se ţinea mereu în umbra celui de-al unsprezecelea cavaler, aducând blidul să-l pună sub sânge. Atunci a şaptea, a doua, a patra, a cincea călugăriţă au râs, au aruncat broderia în spatele lor şi şi-au întins capetele şi vălurile celui de-al optulea cavaler, Engelhard Rabe cel negru. Acela, fără să stea pe gânduri, i-a retezat mai întâi capul, puiul şi coiful cu vizieră celui de-al zecelea cavaler, care stătea pe grindă, uşurându-se, cu pui în spatele vizierei, apoi i-a dat sabia; şi al zecelea, grasul fără cap, mestecând încă, l-a ajutat pe al

71 Denumire germană pentru oraşul Neman din Rusia, care a aparţinut Prusiei istorice. A fost cucerit în secolul al XIII-lea de Ordinul Cavalerilor Teutoni şi disputat de Marele Ducat al Lituaniei.

72 în campaniile împotriva păgînătăţii, Ordinului i s-a alăturat floarea cavalerimii din Europa: Henry Derby, duce de Lancaster, ulterior regele Henric al IV-lea al Angliei, Thomas Percy, conte de Worcester etc. în lipsa altor precizări, se poate presupune că toate celelalte nume - Fitzwater, Jacob Doutremer şi Peege Peegood - sînt folosite mai curînd generic, tocmai pentru a sublinia implicarea internaţională.

73 Engelhard Rabe von Wildstein, mareşal al Ordinului, care s-a remarcat în timpul Războiului Civil Lituanian (1389-1392).

optulea, cel Negru, le-a ajutat pe a doua, pe a treia, cea de ceară, care se tot ţinea în umbră, şi imediat pe a patra şi a cincea călugăriţă să-şi depună capetele, vălurile şi apoi capul lui Engelhard Rabe. Râzând, ele îşi treceau blidul de la una la alta. Puţine călugăriţe brodau la flamura Sfântului Gheorghe, chiar dacă Szeszupe era îngheţat bine, chiar dacă englezii de sub Lancaster erau deja în tabără, chiar dacă sosiseră deja înştiinţările despre drumuri şi principele Witowd1 voia să stea deoparte, iar Wallenrod chema deja la ospăţ. Dar acum blidul era plin şi dădea pe dinafară. A zecea călugăriţă, cea grasă – pentru că, la fel cum exista un cavaler gras, exista şi o călugăriţă grasă –, a trebuit să vină clătinându-se, i s-a îngăduit să mai ridice blidul de trei ori – ultima oară când Szeszupe era deja liber de gheaţă – şi Ursula, a opta călugăriţă, căreia i se spunea peste tot, scurt şi cu tandreţe, Tulla, a trebuit să îngenuncheze, arătându-şi puful de pe ceafă. Făcuse legământ abia în martie şi-l încălcase deja de douăsprezece ori. Dar nu ştia cu care şi în ce ordine, fiindcă toţi aveau mereu viziera lăsată; şi acum şi englezii, sub Heinrich Derby, abia sosiţi în tabără şi totuşi aşa de zoriţi. Era printre ei şi un Percy, dar nu Henry, ci Thomas Percy. Tulla îi brodase mărunt o flamură proprie, deşi Wallenrod interzisese flamurile proprii. Jacob Doutremer şi Peege Peegood pe ea au vrut s-o urmeze. La urmă Wallenrod a ieşit în întâmpinarea celei purtate de Lancaster. A doborât flamura de buzunar a lui Thomas Percy, l-a pus pe von Hattenstein[74] să ducă flamura Sfântului Gheorghe, abia terminată, peste râul eliberat de gheaţă şi i-a poruncit celei de-a opta călugăriţe, numită Tulla, să îngenuncheze, în vreme ce podul se făcea şi, cu

74 Vytautas cel Mare (1350-1430), mare principe al Lituaniei, care, împreună cu vărul său Jogaila, ulterior regele Vladislav al II-lea Jagiello, a creat Uniunea Polono-Lituaniană.

prilejul ăsta, s-au înecat patru cai şi un argat. Ea cânta mai frumos decât cântaseră a unsprezecea şi a douăsprezecea călugăriţă înaintea ei. Ştia să cânte pe nas, să ţârâie ca greierii şi, în acelaşi timp, să-şi fluture limba de un roşu-aprins în roşul întunecat al gurii. Von Lancaster plângea în spatele vizierei, fiindcă ar fi vrut mai curând să rămână acasă, dar avusese o gâlceavă cu familia şi, cu toate astea, mai târziu a ajuns rege. Brusc şi pentru că nimeni nu mai voia să treacă peste Szeszupe, preferând cu toţii să se întoarcă scâncind la casele lor, cel mai tânăr cavaler a sărit dintr-un copac în care dormise şi s-a îndreptat cu paşi mici, săltăreţi, spre puful de pe ceafă. Urcase de la Moers şi voise să-i convertească pe cei din Barten. Numai că toţi fuseseră convertiţi şi Bartenstein fusese deja fondat. Nu mai rămânea decât Lituania, dar mai întâi puful de pe ceafa Tullei. L-a nimerit deasupra ultimei vertebre şi şi-a aruncat de-ndată sabia în aer, prinzând-o cu propriul gât. Aşa de îndemânatic era al şaselea, cel mai tânăr dintre cavaleri. La fel a vrut să facă şi al patrulea cavaler, cel care n-a vorbit niciodată cu prima călugăriţă, dar n-a avut noroc şi, la cea dintâi încercare, i-a despărţit de trup celei de-a zecea, grasa, capul dolofan, iar la a doua încercare, celei dintâi călugăriţe, severei, capul sever. Atunci al treilea cavaler, care nu-şi schimba niciodată cămaşa de zale şi trecea drept un înţelept, a trebuit să aducă el blidul, pentru că nu mai era nicio călugăriţă.

Restul cavalerilor cu capete, urmaţi de englezi fără flamură, de cei din Hanau, cu flamură, şi de cei înarmaţi din Ragnit, au făcut o scurtă călătorie prin Lituania cea lipsită de drumuri. Ducele Kynstute gâlgâia prin mlaştini. Pe sub ferigi uriaşe behăia fiica lui. Peste tot prevestiri rele şi caii se poticneau. Până la urmă Potrimpos tot nu era îngropat; Perkunos nu voia să ardă; şi, neorbit, Pikollos continua să privească de jos în sus. Ah! Ei ar fi trebuit să

facă un film. Doar erau destui figuranţi şi natură din plin. O mie două sute de pulpare, arbalete, platoşe, ghete înalte care putrezeau, harnaşamente muşcate, şaptezeci de baloturi de pânză tare, douăsprezece călimări, douăzeci de mii de torţe, luminări de seu, ţesale pentru cai, gheme de sfoară, batoane de lemn-dulce – guma de mestecat a secolului al paisprezecelea –, armurieri plini de rugină, haite de câini, cavaleri teutoni la tabla de joc, barzi scamatori oameni care să mine animalele de povară, galoane de bere din orz, legături de fanioane, săgeţi, lănci şi frigări pentru Simon Bache, Erik Cruse, Claus Schöne, Richard Westrall, Spannerle, Tylman şi Robert Wendeil la facerea podului, la trecerea râului, la ambuscade, ploaie neîntreruptă: mănunchiuri de fulgere, stejarii se despică, caii se sperie, bufniţele se holbează, vulpile migrează, săgeţile zbârnâie, cavalerii teutoni se enervează; şi, în desişul de anini, văzătoarea cea oarbă strigă: „Wela! Wela!” înapoi înapoi… dar abia în iulie au revăzut râuleţul acela, pe care şi azi îl mai cântă întunecat poetul Bobrowski. Szeszupe curgea limpede, clipocind cristalin pe pietrele malului. Şi vechi cunoştinţe, o droaie: şedeau acolo cele douăsprezece călugăriţe fără cap, îşi ţineau capetele cu văluri în stânga şi cu mâna dreaptă luau apă din Szeszupe ca să-şi răcorească feţele înfierbântate. În spate erau cavalerii fără cap, morocănoşi, şi nu voiau să se răcorească. Atunci cavalerii rămaşi au hotărât să li se alăture celor deja fără capete. Aproape de Ragnit ei şi-au dat jos capetele şi coifurile, unii altora şi în acelaşi timp, şi-au înhămat caii la patru care primitive şi au pornit, cu cai albi şi cai negri, prin ţara convertită şi neconvertită. L-au preamărit pe Potrimpos şi l-au abandonat pe Iisus, l-au orbit din nou, zadarnic, pe Pikollos şi au luat iarăşi crucea. Au coborât la hanuri, capele şi mori, au trecut prin secole petrecând: i-au speriat pe polonezi, husiţi şi suedezi, au

fost de faţă la Zomdorf, când Seydlitz1 şi escadroanele lui au trecut peste Zabem-Grund, şi atunci când corsicanul a t[75]trebuit să se retragă în grabă, ei au găsit în drumul lui patru trăsuri fără stăpân. Le-au luat în schimbul carelor de cruciaţi şi, în trăsuri cu arcuri, au fost martori la cea de-a doua bătălie de la Tannenberg, care a fost la fel de scurtă ca şi prima de la Tannenberg. În mijlocul deznădăjduitei bande de cavaleri ai lui Budionnîi [76]

n-au mai putut decât să întoarcă atunci când Piłsudski[77][78], cu ajutorul Fecioarei Maria, a învins la cotul Vistulei, şi în anii când Amsel construia sperietori şi le oferea spre vânzare, ei au umblat fără tihnă între Tapiau şi Neuteich. Doisprezece şi douăsprezece aveau de gând să rămână fără tihnă până îşi căpătau mântuirea, când fiecare putea să-şi poarte capul sau oricare dintre trupuri putea să ducă orice cap.

Ultima oară o făcuseră lată la Scharpau, apoi la Fischer-Babke. Deja prima călugăriţă purta uneori chipul celui de-al patrulea cavaler, dar continua să nu-i vorbească. Şi uite că acum ei traversau câmpia, între dune şi şoseaua care ducea la Stutthof, au oprit – doar Amsel îi vedea – în faţa morii Maternilor şi au coborât: este tocmai a doua zi a lui februarie sau Stretenia, asta au de gând să

75 Friedrich Wilhelm von Seydlitz (1721-1773), general de cavalerie în armata lui Friedrich cel Mare, participant la bătălia de la ZomdorfySarabinovo, unde Prusia a înfrînt armata Rusiei (în Războiul de Şapte Ani).

76 Semion Mihailovici Budionîi (1883-1973), comandant militar sovietic. Armata I de cavalerie a lui Budionîi a luat parte la invazia

77P oloniei în timpul războiului polono-sovietic (1920) şi a fost înfrîntă în bătălia de la Komarow.

78 Jozef Klemens Pilsudski (1867-1935), revoluţionar şi om de stat polonez, primul şef de stat al Poloniei libere după 1918. Sub conducerea lui, armatele poloneze au oprit înaintarea trupelor sovietice în războiul polono-sovietic.

sărbătorească. Se ajută unii pe alţii să coboare din trăsuri, să urce deluşorul, să intre în moara cu proţap. Dar îndată după aceea – doar Amsel aude – podul de măcinat şi cel pentru saci sunt pline de zumzăială, pălăvrăgeală, ţipete scurte, frânturi de blesteme şi rugăciuni spuse de-a-ndoaselea. Se ţârâie şi se şuieră pe fier, în vreme ce zăpada vine dinspre dună, căzând probabil din cer. Amsel e încins şi freacă în buzunarul adânc pantoful de lac cu cataramă, dar prietenul lui rămâne deoparte şi picoteşte, pierdut în sine. Altă repriză, fiindcă înăuntru ei se tăvălesc prin faină, călăresc stâlpul morii, îşi prind degetele între şa şi frână şi, fiind Stretenia, întorc moara cu faţa la vânt: se-nvârte domol, încă are toane; atunci douăsprezece capete intonează dulcele imn „îndurerată Fecioară Maria" – O, Perkoll, rămas-am şapte atât de reci din noi doisprezece reci – *juxta crucem lacrimosa* – O, Perkun, noi ardem doişpe, scrum de ajung, rămân doar unşpe – *Dum pendebat fâlius* – O, Potrimp, când noi făina spulberăm, sângele lui Iisus îl căinăm… Atunci, în sfârşit, în vreme ce lada morii zgâlţâie capul şi coiful celui de-al optulea cavaler, cel negru, împreună cu capul gras şi prietenos al celei de-a zecea călugăriţe, moara cu proţap a Maternilor merge tot mai repede şi mai repede, chiar dacă nu e nicio boare de vânt. Deja cavalerul de pe cursul inferior al Rinului, cel mai tânăr, îşi azvârle capul, cântând, cu viziera larg deschisă, celei de-a opta călugăriţe. Ea se preface neştiutoare, nu vrea să recunoască, o cheamă Ursula şi nu Tulla, se mulţumeşte cu sine şi călăreşte cepul care încremeneşte grinda morii. Acum el se zguduie: moara se-nvârte domol, moara se-nvârte mai iute; amarnic urlă capetele în lada morii; gâfâială uscată pe cep de lemn; ciori în făină; bârnele de la acoperiş gem şi zăvoarele se desfac; trupuri fără capete în sus şi-n jos pe scări; de la podul de măcinat la cel pentru saci se petrece o

metamorfoză: bătrâna moară a Maternilor întinereşte în trăncăneală dezmăţată şi adoraţie cristalină, devine un cavaler cu proţap, pe capră – doar Amsel, cu pantoful lui de lac cu cataramă, vede –, îşi agită braţele, lovind zăpada care cade, devine – doar Amsel, cu pantoful, înţelege – o călugăriţă care, în straiul ei larg, umflată de fasole şi extaz, îşi învârte mânecile: cavaler-moară-de-vânt şi călugăriţă-moară-de-vânt – sărăcie sărăcie sărăcie. Dar se bea lapte de iapă fermentat. Rachiu distilat din zeamă de neghină. Incisivi care rod osişoare de vulpe, în vreme ce trupurile fără cap tot mai rabdă de foame: sărăcie lemn-dulce. Apoi totuşi, tras-deasupra, împins-dedesubt, capete deoparte; şi din marea crucificare se înalţă, cu glas curat, asceză, abandon, acea Cântare a Cântărilor limpede ca apa a biciuirii preaplăcute Domnului: cavalerul-moară-de-vânt flutură biciul morii de vânt; biciul morii de vânt loveşte călugăriţa-moară-de-vânt, amin – sau încă nu amin, pentru că, în timp ce zăpada cade din cer fără zgomot şi patimă, iar Amsel stă ghemuit pe gard, cu ochi mijiţi, pipăind în buzunarul stâng al hainei pantoful drept de lac cu cataramă al Hedwigei L-au, şi îşi face deja micul lui plan, s-a deşteptat acea flăcăruie care doarme în fiecare moară de vânt.

Şi, după ce capetele îşi găsiră trupuri la întâmplare, ei au părăsit moara tot mai leneşă, care curând abia avea să mai meargă. Însă în timp ce urcau în patru trăsuri şi plecau alunecând spre dune, ea a început să ardă din interior spre afară. Atunci Amsel şi-a dat drumul de pe gard şi şi-a tras prietenul după el. „Arde, arde!” strigară ei spre sat; dar nu se mai putea salva nimic.

A douăzeci şi una tură de dimineaţă în sfârşit au sosit desenele. Brauksel le-a pus imediat sub sticlă şi le-a agăţat pe perete. Format mediu: „Aglomerare de călugăriţe între domul din Köln şi gara centrală din Köln. Congres

euharistie München. Călugăriţe şi ciori şi ciori şi călugăriţe". Apoi foile format mare, DINA1, tuş negru, parţial decolorate: înveşmântarea unei novice, mare stareţă, stareţă ghemuită – o prezentare reuşită. Cinci sute de mărci cere artistul. Îndreptăţit, cu totul îndreptăţit. Foaia este trimisă imediat la biroul de construcţie. Folosim motoare electrice silenţioase: o călugăriţă-moară-de-vânt flutură biciul morii de vânt…

Pentru că, în timp ce poliţia încă mai cerceta locul incendiului, deoarece se bănuia o incendiere premeditată, Eduard Amsel a construit prima lui sperietoare mecanică şi apoi pe a doua în primăvară, când zăpada şi-a pierdut rostul şi s-a dovedit că menonitul Simon Beister dăduse foc morii de vânt catolice, din motive religioase. A băgat mulţi bani în afacerea asta, banii din punguţa de piele. Conform schiţelor din jurnal, el a făcut un cavaler-moară-de-vânt şi o călugăriţă-moară-de-vânt, i-a pus pe amândoi pe capră, cu aripi de moară potrivite costumului, şi i-a lăsat să se supună vântului; însă chiar dacă s-au găsit repede şi cumpărători, nici cavalerul-moară-de-vânt-cu-proţap şi nici călugăriţa-moară-de-vânt-cu-proţap n-au devenit ceea ce-i inspirase lui Eduard Amsel acea noapte cu ninsoare dinspre Stretenie: artistul a rămas nemulţumit. Nici firma Brauxel & Co. nu va putea să încheie şirul experimental de construcţii mobile şi să treacă la producţia de serie înainte de mijlocul lui octombrie.

A douăzeci şi două tură de dimineaţă

9 9

După incendiul de la moară, feribotul şi apoi micul tren de Werder l-au adus în oraş pe Simon Beister, menonitul fără buzunare şi nasturi, aşadar necioplit, mărunt cultivator şi pescar, care dăduse foc din motive religioase. A fost dus apoi la închisoarea orăşenească Schielistange din Neugarten, la poalele dealului

Hagelsberg, care a devenit domiciliul lui Simon Beister pentru următorii ani.

De cum i-au fost vânduţi toţi puii, Senta din neamul lui Perkun, care fătase şase pui şi a cărei negreală contrastase mereu atât de bine cu morarul cel alb, a început să dea semne de nervozitate canină şi, după incendiul de la moară, de năuceală şi s-a pus pe stricăciuni într-un asemenea hal – a sfâşiat lupeşte o oaie şi a sărit la un reprezentant de la asigurările pentru incendii –, încât morarul Matern a fost nevoit să-şi trimită fiul la Erich L-au, primarul satului Schiewenhorst: tatăl Hedwigei L-au avea o puşcă.

Incendiul de la moară le-a adus şi prietenilor ceva schimbări. Soarta sau, mai bine zis, învăţătorul şcolii din sat, văduva Amsel, morarul Matern şi directorul de studii, dr. Battke, au făcut din Walter Matern cel de zece ani şi din Eduard Amsel cel de zece ani doi elevi care au reuşit să stea în aceeaşi bancă, în vreme ce noua moară Matern încă se mai construia – proiectul unei mori olandeze cu zidărie şi acoperiş rotativ a fost abandonat, pentru că trebuia păstrată forma istorică a morii Luise –, a venit sărbătoarea Paştelui, însoţită de un nivel moderat al apei, de primele semne ale potopului de şoareci şi de apariţia bruscă a mâţişorilor de salcie; şi, curând după sărbătoare, Walter Matern şi Eduard Amsel purtau deja beretele verzi de catifea ale liceului real Sankt Johann. Capetele amândurora aveau aceeaşi măsură. Amândoi purtau acelaşi număr la pantofi, numai că Amsel era mult mai gras, mult mai gras. În plus, Amsel avea un singur vârtej în păr. Walter Matern avea două, ceea ce se zice că prevesteşte o moarte timpurie.

Drumul spre şcoală, de la gura de vărsare a Vistulei până la liceul Sankt Johann, i-a transformat pe cei doi prieteni în nişte elevi navetişti. Elevilor navetişti li se

întâmplă multe şi mint mult. Elevii navetişti pot să doarmă şezând. Elevii navetişti sunt nişte elevi care îşi fac temele în tren, învăţându-se astfel cu un scris tremurat. Şi în anii de mai târziu, când nu se mai fac teme, scrisul lor nu se mai destinde, cel mult îşi pierde tremurăturile. De aceea actorul trebuie să-şi scrie manuscrisul direct la maşină: ca fost elev-călător, scrie şi azi crispat şi neciteţ, zgâlţâit pe şine imaginare.

Trenul pleca din gara Werder, pe care orăşenii o numeau „gara Niederstadt", şi mergea prin Knuppelkrug şi Gottswalde; la Schusterkrug era trecut cu bacul peste Vistula Moartă, iar de la Schiewenhorst era dus cu feribotul cu aburi peste aşa-numitul canal de corectare până la Nickelswalde. De îndată ce locomotiva îşi trăgea pe dig cele patru vagoane, unul câte unul, trenul pleca mai departe, după ce Eduard Amsel coborâse la Schiewenhorst şi Walter Mattern la Nickelswalde, prin Pasewark, Junkeracker, Steegen, până la capătul de linie, la Stutthof.

Toţi elevii navetişti urcau în primul vagon de după locomotivă. Din Einlage veneau Peter Illing şi Arnold Mathrey. La Schusterkrug urcau Gregor Knessin şi Joachim Bertulek. La Schiewenhorst Hedwig L-au era adusă la tren de mama ei în fiecare zi de şcoală. Adesea copila avea amigdalită şi nu venea. Oare nu era nepotrivit ca locomotiva aceea cu piept îngust a decovilului să plece şi fără Hedwig L-au? La fel ca Walter Matern şi Eduard Amsel, fiica primarului de sat era în prima clasă de liceu[79]. Mai târziu, dintr-a treia, a devenit mai robustă, n-a mai făcut amigdalite şi, pentru că nimeni nu mai avea motive să tremure pentru viaţa ei, a devenit atât de plictisitoare, încât curând Brauxel nu va mai trebui s-o pomenească pe hârtia asta. Dar la vremea aceea Amsel încă mai avea câte

79(inferior şi superior) din prima jumătate a secolului al XX-lea evoluează ascendent pînă la ultima - a şasea sau a opta de liceu.

o privire de aruncat spre o fată calmă până la adormită şi drăguţă – sau poate că era drăguţă doar după criteriile celor de pe coastă. Cu părul cam prea deschis la culoare, cu ochi cam prea albaştri, cu pielea exagerat de proaspătă şi cu manualul de engleză deschis, ea şade în faţa lui.

Hedwig L-au poartă cozi. Chiar şi când trenul se apropie de oraş, ea miroase a unt şi a zer. Amsel îşi mijeşte ochişorii şi blondul de coastă al cozilor licăreşte. Afară, dincolo de Klein-Plehnendorf, odată cu primele gatere, începe portul pentru lemn: pescăruşii înlocuiesc rândunelele, stâlpii de telegraf rămân. Amsel îşi deschide jurnalul. Cozile Hedwigei L-au atârnă şi se leagănă chiar deasupra cărţii de engleză deschise. Amsel face o schiţă în jurnalul lui: încântător, încântător! Din cozile atârnate, pe care trebuie să le respingă din motive formale, face doi melci de păr care să-i acopere urechile roşii. Să nu se creadă că spune: aşa să faci, aşa arată mai bine, cozile sunt o prostie, melci ar trebui să porţi; nu, în vreme ce afară începe Kneiab, el împinge fără o vorbă jurnalul peste cartea ei de engleză deschisă şi Hedwig L-au priveşte, apoi clipeşte a încuviinţare, aproape cu supunere, chiar dacă Amsel nu are înfăţişarea unui băiat căruia fetele de şcoală obişnuiesc să-i dea ascultare.

A douăzeci şi treia tură de dimineaţă

9 9

Brauxel nutreşte un dezgust de neştirbit faţă de lamele de ras nefolosite. Un factotum care înainte, pe vremea societăţii pe acţiuni Burbach-Potasă, a lucrat ca miner, deschizând bogate zăcăminte de sare, îi inaugurează lui Brauchsel lamele de ras, i le aduce după prima tăietură, aşa că Brauksel nu e nevoit să-şi învingă un dezgust care la Eduard Amsel era înnăscut şi la fel de puternic, chiar dacă nu se îndrepta împotriva unor lame de ras. El nu putea să sufere hainele noi, mirosind a nou.

Chiar şi mirosul de rufe proaspete îl silea să lupte împotriva greţei care i se stârnea. Cât mersese la şcoala din sat, alergia lui fusese ţinută în limite fireşti, fiindcă odraslele celor din Schiewenhorst şi Nickelswalde toceau băncile şcolii îmbrăcaţi în lucruri deformate, mult cârpite şi subţiate de atâta şezut. Însă liceul real Sankt Johann pretindea o altfel de ţinută. Mama lui l-a îmbrăcat cu lucruri noi, mirosind a nou: bereta verde de catifea a fost deja pomenită, iar la ea s-au adăugat cămăşi polo, pantaloni până la genunchi, de culoarea nisipului, dintr-o ţesătură scumpă, o tunică albastră cu nasturi de sidef şi – poate că la cererea lui Amsel – pantofi de lac cu cataramă; pentru că Amsel nu avea nimic împotriva cataramelor şi a lacului, nici împotriva nasturilor de sidef şi a tunicii, dar numai gândul că toate lucrurile astea noi aveau să i se lipească de piele, da, de pielea unui constructor de sperietori, îi dădea fiori, mai ales că el reacţiona la rufe proaspete şi haine nepurtate cu eczeme usturătoare, la fel cum şi Brauxel, după un bărbierit cu o lamă nouă, are a se teme de apariţia îngrozitoarei eczeme.

Din fericire, Walter Matern putea să-şi ajute prietenul, îmbrăcămintea lui de şcoală fusese croită din materiale întoarse pe dos, ghetele cu şireturi trecuseră deja de două ori pe la cizmar, bereta de licean, cumpărată de strângătoarea mamă a lui Walter Matern, era veche, aşa că, timp de paisprezece zile încheiate, drumul făcut cu trenul de elevii navetişti începea mereu cu aceeaşi ceremonie: într-un vagon de marfă, printre neştiutoare vite de abator, cei doi prieteni făceau schimb de haine de şcoală. Cu încălţările şi bereta era uşor, însă jacheta, pantalonii până la genunchi şi cămaşa lui Walter Matern, deloc firav, fără îndoială, îi erau strâmte prietenului său, incomode, şi totuşi o mare mângâiere, fiindcă fuseseră purtate şi întoarse pe dos, fiindcă miroseau a vechi şi nu a

nou. E inutil de spus că hainele cele noi ale lui Amsel, prea largi, atârnau pe prietenul lui şi, de asemenea, lacul şi cataramele, nasturii de sidef şi jachetuţa caraghioasă nu se potriveau deloc cu faţa lui. Totuşi Amsel, cu picioarele lui de constructor de sperietori înfipte în nişte ghete grosolane, brăzdate de cute de la mers, era foarte încântat la vederea pantofilor lui de lac în picioarele lui Walter Matern, care trebuia să umble cu ei până când Amsel avea să-i considere purtaţi, să-i socotească la fel de crăpaţi ca acel pantof de lac cu cataramă crăpat, care se afla în ghiozdanul lui şi care însemna ceva.

Ca să anticipăm, schimbul ăsta de haine a fost ani de-a rândul o componentă, dacă nu chiar un liant în prietenia dintre Walter Matern şi Eduard Amsel. Prietenul trebuia să inaugureze până şi batistele pe care mamai le pusese grijulie în buzunar, proaspete, împăturite cusătură pe cusătură, ca şi ciorapii şi şosetele. Şi lucrurile nu s-au oprit la schimbul de haine: Amsel se arăta la fel de sensibil şi faţă de creioane şi tocuri noi. Walter Matern trebuia să facă vârfuri la creioane, să schimbe înfăţişarea radierei noi, să folosească peniţele Siitterlin – e clar că ar fi trebuit să se şi bărbierească primul cu lamele de ras, ca şi factotumul lui Brauksel, dacă pe vremea aceea pe faţa pistruiată a lui Amsel s-ar fi copt deja un puf roşiatic.

A douăzeci şi patra tură de dimineaţă

Cine e cel de colo, care s-a uşurat după micul dejun şi îşi contemplă excrementele? Un om, gânditor şi îngrijat, pe urmele trecutului. De ce să examinăm mereu doar un craniu neted şi uşor? Atmosferă de teatru vorbărie de Hamlet gesturi de actor! Brauxel, cel care poartă aici condeiul, ridică privirea şi trage apa; în timpul contemplării şi-a amintit de o situaţie care le-a dat prilejul celor doi prieteni – Amsel mai curând realist, Walter Matern cu apucături de actor – să stârnească reflecţii, să

işte adieri teatrale.

Liceul de pe Fleischergasse era repartizat în chip ciudat şi încâlcit în încăperile unei foste mănăstiri franciscane – prin urmare, avea o preistorie şi era un liceu ideal pentru cei doi, fiindcă în sălile fostei mănăstiri erau o mulţime de căi de acces spre ascunzători necunoscute atât profesorilor, cât şi îngrijitorului.

Şi Brauksel, care conduce o mină, care nu scoate nici potasă sau fier şi nici cărbune, dar are totuşi de lucru până la galeria de la opt sute cincizeci de metri, s-ar fi bucurat de încâlcitura subterană – fiindcă sub toate sălile de clasă, sub sala de sport şi sub pisoar, sub aulă, ba chiar şi sub sala de şedinţe a profesorilor se întindeau galerii cu tavane joase, care, dacă le urmai, duceau spre beciuri şi puţuri, mergeau în cerc sau te purtau într-aiurea. Când a început şcoala, după Paşte, Amsel a intrat primul în clasa de la parter. Cu picioare scurte şi încălţat cu ghetele lui Walter Matern, el a înaintat cu paşi mici pe duşumeaua dată cu creozot, a adulmecat puţin cu nări rozalii – iz de pivniţă atmosferă de teatru! –, s-a oprit, şi-a încleştat degetele grăsulii între ele, s-a săltat pe vârfuri şi, după ce a adulmecat şi s-a săltat ici şi colo, a făcut o cruce cu vârful ghetei drepte pe una dintre scândurile duşumelei. Fiindcă reacţia la semnul făcut n-a fost un fluierat de înţelegere, el s-a uitat în spate, sucindu-şi gâtul durduliu: acolo stătea Walter Matern, cu pantofii de lac şi cu catarame ai lui Amsel, nu pricepea, nu arăta decât o faţă bovin-posacă, apoi a început să se lămurească, dumirirea pornindu-i de la rădăcina nasului în sus, şi în sfârşit a şuierat printre dinţi a înţelegere. Pentru că pe sub podele erau numai goluri şi încâlceală, amândoi s-au simţit de-ndată ca acasă în clasa aceea, a celor dintr-a întâia de liceu, chiar dacă prin faţa ferestrelor ei nu se vedea curgând printre diguri Vistula cea lată în umeri.

Dar după o săptămână de şcoală cei doi găsiseră – dacă tot umblau după râuri – drumul până la un râuleţ care le ţinea loc de Vistula. În vestiarul sălii de gimnastică, care pe vremea franciscanilor fusese bibliotecă, trebuia ridicată o trapă. Pătratul prins în pardoseală şi ale cărui rosturi erau bine chituite cu rămăşiţe de la curăţenia făcută vreme de zeci de ani, dar care nu puteau să scape privirilor lui Amsel, a fost ridicat de Walter Matern: iz de pivniţă atmosferă de teatru! Dăduseră peste începutul unei galerii cu tavanul jos, uscată şi cu miros stătut, care se deosebea de celelalte galerii de sub sălile de clasă prin faptul că dădea în canalizarea oraşului şi, prin canale, ducea la Radaune. Micul râu cu nume enigmatic izvora din lacurile Radaune, din districtul Berent, venea încărcat cu peşti şi raci şi, trecând pe lângă Petershagen, se apropia de oraş dintr-o latură faţă de Neumarkt. Parţial vizibil, parţial subteran, el şerpuia prin oraşul vechi şi, brăzdat adesea de poduri şi înfrumuseţat cu lebede şi sălcii-plângătoare, se vărsa în Mottlau, între Karpfenseigen şi Brabank, cu puţin înainte să se amestece cu Vistula Moartă.

Prin urmare, de îndată ce vestiarul se golea de martori, Amsel şi prietenul lui puteau să ridice trapa din pardoseală – aşa şi făceau –, să se târască printr-o galerie – se târau amândoi –, să coboare într-un puţ undeva cam pe la nivelul pisoarului – Walter Matern cobora primul pe nişte scoabe înzidite la distanţe egale – şi, ajunşi pe fundul puţului, să deschidă fără greutate o uşă de fier – Walter Matern o deschidea – şi să alerge printr-un canal uscat, urât mirositor şi populat de şobolani – îl străbăteau în fugă, fiecare cu încălţările celuilalt. Ca să fim mai exacţi: pe sub Wiebenwall şi Karrenwall, unde se află clădirea Asigurărilor Regionale, pe sub grădinile publice ale oraşului, pe sub liniile de cale ferată dintre Petershagen şi

gara centrală, canalul ducea la Radaune. Peste drum de cimitirul Sankt Salvator, aflat între Grenadiergasse şi biserica menonită, lângă Bischofsberg, la poale, canalul se lărgea, vărsându-se. Într-o parte a deschizăturii se vedeau iarăşi scoabe de fier ieşind din malul zidit, abrupt, până la balustrada cu ornamente complicate. Dincolo de ea, o privelişte cum o cunoaşte Brauxel din numeroase gravuri: din verdele de mai al parcurilor se înalţă, cărămizie, panorama oraşului – de la Poarta Oliva până la Poarta Leegen, de la Sfânta Ecaterina până la Sfântul Petru, pe Poggenpfuhl, multe turnuri de înălţimi şi grosimi diferite demonstrează că nu au aceeaşi vârstă.

De două sau trei ori au făcut prietenii excursia asta prin canal, prilej pentru Walter Matern să omoare o duzină şi mai bine de şobolani. Când au ieşit la lumină pentru a doua oară deasupra râului Radaune, au fost văzuţi, dar nu şi denunţaţi de pensionarii care-şi treceau timpul în parc, trăncănind. Deja erau sătui – fiindcă Radaune nu era Vistula – când, sub sala de gimnastică, dar înainte de puţul care ducea la canalizarea oraşului, au dat peste o ramificaţie astupată de mântuială cu nişte cărămizi. Lanterna lui Amsel a descoperit-o. Trebuiau să se târască printr-un culoar care o lua în altă direcţie. Era în pantă. Canalul zidit, înalt de-un stat de om, în care dădea culoarul nu ţinea de canalizarea oraşului: crăpat picurând medieval, el ducea până sub biserica Sfintei Treimi, cu totul şi cu totul gotică. Sfânta Treime se afla lângă muzeu, la nicio sută de metri de liceul lor. Într-o sâmbătă seară, cu două ore înainte de plecarea trenului de Werder, lăsaţi liberi după patru ore de şcoală, cei doi prieteni făcură descoperirea despre care se povesteşte aici, nu numai pentru că galeriile medievale sunt bune de descris, ci pentru că descoperirea i s-a părut vrednică de interes lui Eduard Amsel, liceanul dintr-a-ntâia, şi îi dădea liceanului

dintr-a-ntâia Walter Matern prilejul să facă pe actorul şi să scrâşnească din dinţi, în plus, Brauxel, cel care conduce o mină, are o exprimare deosebit de aleasă sub pământ.

Scrâşnitorul – Amsel a inventat numele, ceilalţi elevi îl repetă deci Scrâşnitorul merge în faţă. În stânga ţine lanterna, în vreme ce în dreapta are o bâtă care să sperie şi, la nevoie, să omoare şobolanii din canal. Nu sunt mulţi şobolani. Zidăria e aspră fărâmicioasă uscată la pipăit. Aerul e rece, dar nu ca de mormânt, mai curând se simte un curent, chiar dacă nu-ţi dai seama de unde vine. Paşii nu au ecou, ca în canalele orăşeneşti. Ca şi culoarul şi pasajul, canalul de-un stat de om e în pantă abruptă. Walter Matern îşi poartă propriile ghete, fiindcă pantofii de lac cu cataramă ai lui Amsel avuseseră destul de suferit când se târâseră prin galerii: acum el umblă în pantofi uzaţi. De aici vine curentul de aer şi ventilaţia bună: din gaura asta! mai că ar fi trecut pe lângă ea dacă Amsel n-ar fi. În stânga lor. Prin deschizătura aceea înaltă cât şapte cărămizi, lată cât cinci, Amsel îl împinge pe Scrâşnitor. Mai greu e cu Amsel. Cu lanterna între dinţi, Scrâşnitorul îl trage pe Amsel prin gaură, contribuind la transformarea costumului acestuia, aproape nou, în nişte jerpelituri obişnuite pentru şcoală. Stau amândoi şi-şi trag puţin sufletul. Se află pe fundul spaţios al unui puţ circular. Imediat privirile le sunt atrase în sus, pentru că de acolo se prelinge o lumină spălăcită. Grătarul perforat, lucrat cu pricepere, de deasupra puţului este montat în pardoseala de piatră a bisericii; asta vor verifica mai târziu. În lumina tot mai difuză, patru ochi coboară iar puţul şi jos – lanterna li-l arată –, în faţa celor patru vârfuri de ghete, zace scheletul.

E strâmb, incomplet, cu fragmente mutate din loc sau împinse unele-n altele. Omoplatul drept e străpuns de patru coaste. Sternul cu apofiza e înfipt în coastele drepte.

În stânga lipseşte clavicula. Şira spinării e frântă deasupra primei vertebre lombare. Braţele şi picioarele, aproape complete, adunate într-o poziţie firească: un om căzut în puţ.

Scrâşnitorul e încremenit şi lasă să i se ia lanterna. Amsel începe să lumineze scheletul. Se produc efecte de lumini şi umbre, fără ca Amsel să urmărească aşa ceva. Cu vârful unui pantof de lac cu cataramă – curând Brauxel nu va mai avea de ce să vorbească de lac –, el trasează prin depunerile făinoase de pe fundul puţului, întărite doar la suprafaţă, o dâră continuă în jurul tuturor oaselor prăbuşite, se dă înapoi, lasă conul de lumină al lanternei să parcurgă dâra din nou, mijeşte ochii, cum face întotdeauna când vede ceva ce-ar putea fi un model, ţine capul aplecat, îşi flutură limba, îşi acoperă un ochi, se întoarce pe loc, se uită peste umăr, scoate de nu ştiu unde o oglinjoară, jonglează cu lumina, schelet şi imagine oglindită, luminează în spate cu lanterna, ţinând-o pe sub braţul îndoit, înclină oglinda uşor, se ridică pe vârfuri ca să-i lungească raza, se lasă repede în genunchi, pentru comparaţie, se întoarce iarăşi cu faţa, fără oglindă, corectează ici şi colo linia trasată, amplifică exagerat, desenând cu pantoful poziţia celui căzut, o transformă cu pantoful ştergător-de-urme şi redesenator, armonizează, accentuează, tempereează, vrea statică dinamică extaz – în principiu, e pornit să facă o schiţă după schelet, s-o păstreze în memorie, iar acasă s-o treacă în jurnal pentru vecie. Nu-i de mirare că, după ce s-a încheiat cercetarea preliminară, Amsel doreşte să ridice craniul acela dintre claviculele incomplete ale scheletului şi să-l bage pur şi simplu în ghiozdan, lângă cărţi şi caiete, lângă pantoful crăpat al Hedwigei L-au. Vrea să ducă tigva la Vistula şi s-o pună la una dintre sperietorile aflate încă în stadiul de armătură sau, dacă se poate, chiar celei tocmai schiţate în

praf. Mâna lui, cu cinci degete groase, caraghios răşchirate, e deja deasupra resturilor de clavicule, dă să se înfigă în orbitele scheletului şi să-l ridice cu precauţie, dar atunci Scrâşnitorul, care a stat mult timp încremenit, fără să-şi facă simţită prezenţa, a început să scrâşnească din şi mai mulţi dinţi. O face la fel ca-ntotdeauna: de la stânga la dreapta. Însă acustica puţului sporeşte şi împrăştie zgomotul într-un fel atât de încărcat de prevestiri, încât Amsel se opreşte, priveşte în spate, peste spinarea rotundă, şi îndreaptă lanterna spre prietenul lui.

Scrâşnitorul nu vorbeşte. Scrâşnitul dinţilor e îndeajuns de grăitor. El înseamnă: Amsel n-are voie să-şi întindă degetele. Amsel n-are voie să ia. Craniul nu e de luat. Nu-l tulbura. Nu-l atinge. Lăcaş pentru cranii. Golgota. Tumul. Scrâşnet din dinţi.

Însă Amsel, care duce mereu lipsă de accesorii şi de recuzită reprezentativă, adică de lucruri indispensabile, dă iar să-şi lanseze mâna spre craniu şi – pentru că nu dai peste un craniu chiar în fiece zi – îşi arată degetele răşchirate în fâşia de lumină colcăind de praf care iese din lanternă. Atunci îl loveşte o dată, de două ori, bâta aceea care mai înainte nimerise numai în şobolani. Şi acustica puţului amplifică un cuvânt icnit între lovitură şi lovitură: „Iţic! u Walter Matern îşi numeşte prietenul „Iţic!” şi loveşte. Amsel cade pe-o parte, lângă schelet. Praful se înalţă şi se reaşază tacticos. Amsel se ridică. Cine poate să verse lacrimi atât de mari, care curg sacadat? în plus, în timp ce din amândoi ochii se rostogolesc picături ce devin perle de colb în praful de pe fundul puţului, Amsel reuşeşte să spună rânjind, pe un ton aflat undeva între bunăvoinţă şi batjocură: „*Walter is a very silly* boy Repetă de mai multe ori cuvintele astea de şcolar din prima clasă de liceu, imitându-l pe profesorul de engleză, pentru că întotdeauna, chiar şi în timp ce-i curg lacrimile, el trebuie

să imite pe cineva, la nevoie chiar pe sine: „*Walter is a very silly boy*”. Şi-apoi imediat, cu graiul din Werder: „Asta e căpăţâna mea. Căpăţâna asta io am găsit-o. Vreau numa s-o încerc. După aia o aduc iar înapoi”.

Dar cu Scrâşnitorul nu se poate vorbi. Priveliştea oaselor căzute la întâmplare îi adună faţa la rădăcina sprâncenelor. îşi încrucişează braţele, se sprijină în bâtă, încremeneşte în contemplare. Când vede ceva mort – o pisică înecată, şobolani pe care i-a omorât cu mâna lui, pescăruşi pe care i-a spintecat aruncându-şi cuţitul în aer –, când vede un peşte umflat pe care-l rostogolesc valurile la mal sau pentru că vede scheletul căruia Amsel vrea să-i ia craniul, lui îi vine să scrâşnească din dinţi, de la stânga la dreapta. Faţa lui băieţească, masivă, se schimonoseşte. Privirea lui, altminteri între adormită şi tâmpă, devine străpungătoare, se întunecă, lasă să se bănuiască o ură fără o ţintă anume: o atmosferă de teatru se simte adiind prin culoarele, beciurile şi puţurile de sub biserica gotică a Sfintei Treimi. De două ori se loveşte Scrâşnitorul peste frunte cu propriul pumn, se apleacă, apucă, ridică craniul spre el şi spre gândurile sale, îl contemplă, în vreme ce Amsel se ghemuieşte într-o parte.

Cine stă ghemuit şi trebuie să se uşureze? Cine stă în picioare şi ţine în mâna întinsă un craniu necunoscut? Cine se uită curios în spatele lui şi-şi contemplă excrementele?

Cine ţintuieşte cu privirea un craniu neted, vrând să se recunoască în el? Cine nu are viermi, dar a avut cândva, de la salată? Cine ţine craniul acela uşor şi vede viermi care într-o zi îl vor roade pe al său? Cine? Cine? Doi oameni: gânditori şi îngrijoraţi. Fiecare are motivele lui. Amândoi sunt prieteni. Walter Matern pune craniul jos, acolo unde l-a găsit. Amsel scormoneşte iar cu pantoful în praf şi caută şi caută şi caută. Walter Matern rosteşte sonor şi în gol cuvinte mari: „Ei, să mergem. Aici e

împărăţia morţilor. Poate că ăsta-i Jan Bobrowski ori Materna, din care se trage neamul nostru”. Amsel n-are urechi pentru simple presupuneri. Nu poate să creadă că marele tâlhar Bobrowski sau că tâlharul, incendiatorul şi strămoşul Materna au îmbrăcat cândva în carne scheletul acela. Ia de pe jos un obiect metalic, îl freacă, scuipă pe el, îl şterge şi scoate la iveală un nasture de metal, despre care zice, sigur pe el, că ar fi nasturele unui dragon de-al lui Napoleon. Datează nasturele ca fiind din al doilea asediu şi îl pune în buzunar. Scrâşnitorul nu protestează, nici n-a ascultat, e cu mintea tot la tâlharul Bobrowski sau la strămoşul Materna. Excrementele care se răcesc îi mână pe cei doi prieteni să iasă prin gaura din zid. Walter Matern e primul. Amsel se îndeasă prin deschizătură, mergând cu spatele şi cu lanterna orientată spre craniu.

A douăzeci şi cincea tură de dimineaţă

Schimb de tură la Brauxel & Co.: la întoarcere prietenii s-au grăbit. Trenul nu aştepta niciodată mai mult de zece minute în gara Niederstadt.

Schimb de tură la Brauxel & Co.: azi sărbătorim a două sute cincizecea aniversare a Marelui Friedrich. Brauxel ar trebui să umple una dintre galeriile de tavan numai cu fredericianisme: un regat al Prusiei subpământean!

Schimb de tură la Brauxel & Co.: în vestiarul de lângă sala de gimnastică a liceului Sankt Johann Walter Matern a potrivit capacul pătrat la locul lui, în scândurile duşumelei. S-au scuturat de praf unul pe celălalt.

Schimb de tură la Brauxel & Co.: ce ne va aduce marea conjuncţie din patru spre cinci februarie? Sub semnul Vărsătorului, Uranus intră într-o opoziţie nu chiar perfectă, în vreme ce Neptun formează o cvadratură. Două aspecte mai mult decât critice! Vom rezista, va face faţă Brauksel fără daune marii conjuncţii? Va putea fi dusă la

bun sfârşit această scriere, în care este vorba despre Walter Matern, câinele Senta, Vistula, Eduard Amsel şi sperietorile lui? Brauksel, care poartă aici condeiul, vrea să evite tonul apocaliptic şi, în ciuda aspectelor critice, să pună pe hârtie, cu simţul măsurii, întâmplarea care urmează; chiar dacă un *autodafé* seamănă îndeaproape cu o mică apocalipsă.

Schimb de tură la Brauxel & Co.: după ce s-au scuturat unul pe celălalt de colbul medieval, Walter Matern şi Eduard Amsel o iau din loc: în jos pe Katergasse, în sus pe Lastadie. O ţin tot pe Ankerschmiedegasse. În spatele Oficiului de Cecuri Poştale se află noul hangar pentru bărcile asociaţiilor şcolare de vâslaşi: bărcile sunt puse pe capre. Aşteaptă până se lasă iar Podul Vacilor, până atunci ridicat, şi scuipă de pe pod, din mers, de mai multe ori în Mottlau. Ţipete de pescăruşi. Căruţe trase de cai, pe scânduri groase. Sunt rostogolite butoaie de bere, un docher beat se agaţă de un docher treaz, vrea un hering sărat pe de-a-ntregul... „Facem prinsoare. Facem prinsoare?” De-a latul, pe Insula Depozitelor: Erich Karkutsch – faină, seminţe, leguminoase; Fischer & Nickel – curele de transmisie, produse din azbest. Peste liniile de cale ferată, rămăşiţe de varză, fulgi de capoc. La Eugen Flakowski, articole pentru şelari şi tapiţeri, se opresc: baloturi de iarbă-de-mare, sisal, iută, păr de cal, bobine cu şnur pentru tende, inele de porţelan şi canafi, pasmanterii pasmanterii! Pieziş, prin urina de cal de pe Münchengasse, peste Noua Mottlau. O iau în sus pe Mattenbuden, urcă în remorca tramvaiului în direcţia Heubude, dar merg doar până la Poarta Langgart şi ajung la timp la gara acelui tren care miroase a unt şi zer, care ia curba încet, sunând repede, şi care merge în Werder. Amsel încă mai ţine în buzunar, fierbinte, nasturele dragonului napoleonian.

Prietenii – şi cei doi au rămas fraţi de sânge de

nedespărţit, în ciuda căpăţânii de mort şi a cuvântului Iţic – n-au mai vorbit despre scheletul de sub Biserica Sfintei Treimi. O singură dată, pe Milchkannengasse, între magazinul cu articole sportive Deutschendorff şi o reprezentanţă a lăptăriilor Valtinat, în faţa vitrinei unei prăvălii unde erau expuse veveriţe, jderi, bufniţe, cocoşi-de-munte în dansul împerecherii, toţi împăiaţi, şi un vultur împăiat, bătând din aripi, care ţinea în gheare un mieluşel împăiat, în faţa unei vitrine în care o etajeră ca o scară cobora treptat chiar până la geam, în faţa capcanelor pentru şobolani, capcanelor pentru vulpi, pachetelor cu insecticid, punguţelor cu prafuri împotriva moliilor, de faţă cu moartea-ţânţarilor, duşmanul-gândacilor-de-bucătărie, otrava pentru şobolani, în faţa uneltelor celor ce nimicesc gângănii şi rozătoare, a hranei pentru păsări, a biscuiţilor pentru câini, a acvariilor goale, a cutiuţelor pline cu muşte uscate şi purici de baltă, a broaştelor, salamandrelor şi şerpilor în borcane cu spirt, a fluturilor incredibili puşi sub sticlă, a cărăbuşilor cu coarne, a păianjenilor păroşi şi a obişnuiţilor căluţi-de-mare, a scheletului omenesc din dreapta, de lângă etajera în trepte, a scheletului unei pisici în fugă, la picioarele cimpanzeului mai mic, în faţa treptei de sus a etajerei, pe care erau expuse, foarte instructiv, cranii – al bărbatului, al femeii, al bătrânului, al copilului, al prematurului şi al avortonului –, în faţa acestei vitrine în care era cuprinsă o lume întreagă – în interiorul prăvăliei puteai să cumperi pui de câine şi să dai pui de pisică pentru a fi înecaţi de mâna unui specialist autorizat de stat –, în faţa vitrinei spălate de două ori pe săptămână Walter Matern i-a propus direct prietenului său să cumpere, cu banii rămaşi în punguţa de piele, un craniu, care o fi, şi să-l folosească la construirea sperietorilor. Amsel a dat din mână a refuz, a răspuns apăsat, scurt, dar nu sec, ca omul ofensat, ci mai curând scurt şi cu superioritate, că tema

căpăţânii de mort nu era depăşită şi definitiv exclusă, dar că nu era totuşi nici îndeajuns de arzătoare încât să fie nevoit să cumpere cu banii rămaşi; că, dacă tot era vorba de cumpărat, se puteau achiziţiona pene de gâscă, raţă şi găină de calitate inferioară, ieftin şi cu livra, de la ţăranii şi crescătorii de păsări din Werder; că el, Amsel, avea de gând să facă ceva contradictoriu, o pasăre uriaşă în chip de sperietoare, şi că l-a inspirat vitrina prăvăliei de pe Milchkannengasse, plină cu animale împăiate, mai ales vulturul de pe miel.

Divin moment ridicol al inspiraţiei: un înger îşi atinge fruntea cu degetul. Muze cu guriţe zdrenţuite. Planete în Vărsător. Cade o cărămidă. Oul are două gălbenuşuri. Scrumiera dă pe dinafară. De pe acoperiş picură: celuloid. Scurtcircuit. Cutii pentru pălării. Ce vine de după colţ: pantoful de lac cu cataramă. Ce intră fără să bată la uşă: Barbarina, crăiasa zăpezii, oamenii de zăpadă. Ce poate fi împăiat: Dumnezeu, anghile şi păsări. Ce se scoate din mine: cărbune fier potasă sperietori trecutul.

Sperietoarea asta se naşte puţin mai târziu. Este ultima sperietoare pe care o construieşte Amsel pentru mulţi ani. Fiindcă figurează ca piesă finală sub numele, bineînţeles ironic, de „Marea Pasăre Piepmatz” – nu Amsel l-a propus, ci, conform însemnărilor, podarul Kriwe –, fiind transmisă ca schiţă de montaj şi studiu de culoare în acel jurnal care se află şi azi în relativă siguranţă în seiful lui Brauxel. Nişte cârpe – cam aşa se spune în jurnal – trebuie date cu smoală sau gudron. Pe cârpele date cu gudron sau smoală trebuie lipite în exterior – şi în interior, dacă sunt destule – pene mari şi mici. Dar nu ca în natură, deloc natural.

Când Marea Pasăre Piepmatz a fost gata, dată cu gudron şi acoperită cu pene – era mai mare decât un stat de om –, a stârnit senzaţie pe dig: penele îi stăteau vâlvoi

într-un fel cu adevărat nenatural. Arăta cu totul înspăimântător. Şi cele mai călite neveste de pescari o luau la goană, fiindcă ziceau că dacă te uiţi la lighioană, poţi să te deochi, să capeţi guşă, să chiorăşti sau să lepezi. E drept, bărbaţii nu se mişcau din loc şi nu cedau, dar lăsau pipele să li se răcească. Johann Lickfett a zis: „Draguliţă, n-aş vrea s-o am nici dacă mi-o dă în dar!”

Greu s-a găsit un cumpărător. Şi nu era scumpă, în ciuda gudronului şi a penelor. Dimineaţa stătea singuratică, profilându-se pe cer, pe digul de la Nickelswalde. Abia când se întorceau din oraş elevii navetişti, mai veneau unii de-a lungul digului, aşa, ca din întâmplare, dar se opreau la o distanţă convenabilă, evaluau, îşi dădeau cu părerea, trăncăneau şi nu voiau să cumpere. Niciun pescăruş pe cerul fără nori. Şoarecii din dig se mutau. Vistula nu putea să ocolească, altminteri ar fi făcut-o. Peste tot, buburuze, numai în Nickelswalde nu. Când învăţătorul Olschewski, dintotdeauna cam exaltat şi râzând mult prea tare, s-a arătat interesat, mai mult ca să se distreze decât ca să-şi apere cei douăzeci de metri pătraţi de grădină din faţa casei – el se declara un om luminat –, Marea Pasăre Piepmatz a trebuit să fie vândută cu mult sub preţul stabilit. Transport pe căruţa cu loitre a lui Olschewski.

Două săptămâni a stat dihania în grădina din faţă, aruncându-şi umbra pe căsuţa joasă, dată cu var alb, unde locuia învăţătorul. Nicio pasăre nu îndrăznea să scoată vreun piuit. Vântul de mare zbârlea penele gudronate. Pisicile s-au isterizat şi evitau satul. Şcolarii mergeau pe ocolite, noaptea îşi udau paturile în timp ce visau şi se trezeau cu ţipete şi cu vârfurile degetelor înălbite. La Schiewenhorst Hedwigei L-au i s-au umflat amigdalele şi, pe deasupra, a început brusc să-i curgă sânge din nas. Bătrânului Folchert i-a sărit un lemn în ochi când despica

butuci. Multă vreme n-a reuşit să se vindece.

Când bunica Matern s-a prăbuşit în mijlocul curţii pentru găini, mulţi au zis că Marea Pasăre era de vină; de altminteri, găinile, ba chiar şi cocoşul, duceau de colo colo paie în cioc de săptămâni întregi: asta prevestise dintotdeauna o moarte. Toţi cei din casa morarului – mai întâi biata Lorchen – auziseră cariul de lemn, ceasornicul morţii. Bunica Matern a luat aminte la toate semnele şi a cerut să i se dea ultima împărtăşanie. Pregătită astfel, a murit printre găinile care cărau paie. În sicriu avea un aer mai curând paşnic. Purta mănuşi albe şi ţinea între degetele încovoiate o batistă cu dantelă, parfumată cu lavandă. Totul era aşa cum se cuvine. Din păcate, toţi au uitat să-i scoată agrafele din păr înainte ca sicriul să fie închis şi pus în pământ sfinţit, după ritualul catolic. Pe seama acestei neglijenţe pot fi puse acele dureri de cap ca nişte junghiuri care au năpădit-o imediat după înmormântare pe morăriţa Matern, născută Strânge, şi care n-au vrut să mai înceteze vreodată.

Când leşul era pe năsălie în camera cu pereţi în afară, iar oamenii, în haine scorţoase, se înghesuiau în bucătărie şi pe scări ca să ajungă sus şi să rostească deasupra cadavrului „Acu nu mai este!”, „Acu nu mai tre’ să muştruluiască!”, „Acu i s-au terminat grijile şi are parte de liniştea veşnică!”, podarul Kriwe a cerut voie să atingă cu arătătorul drept al răposatei unul dintre puţinii lui dinţi, care-l durea şi zăcea în puroi de mai multe zile. Morarul, care stătea între fereastră şi fotoliu, arătând ciudat în negru şi fără sac şi vierme de faină, neatins de vreo schimbare de lumină, fiindcă noua moară încă nu mergea, a dat încet din cap. Bunicii Matern i s-a scos încetişor mănuşa dreaptă şi Kriwe şi-a dus dintele stricat până la vârful încovoiat al arătătorului – sfânt-ridicol moment al unei miraculoase vindecări: un înger atinge uşor, pune

mâna pe netezeşte în răspăr şi încrucişează degete. Sânge de broască ochi de cioară lapte de iapă. În cele douăsprezece nopţi, de trei ori peste umărul stâng, de şapte ori spre răsărit. Ace de păr. Păr pubian. Puf de pe ceafă. Să dezgropi, să presari în vânt, să bei din scursoarea stătută, să torni peste prag, numai noaptea, încă înainte să anunţe cocoşul ziua Sfântului Apostol Matei. Otravă din neghină. Grăsime de nou-născut. Sudoare de mort. Giulgiu de mort. Deget de mort: cică într-adevăr puroiul în care se scălda dintele lui Kriwe a dat înapoi după ce a fost atins cu arătătorul încovoiat al răposatei bunici Matern, iar durerea a scăzut şi a încetat, exact cum zice credinţa populară, că degetul de mort vindecă durerile de dinţi.

Când sicriul a fost scos din casă şi a trecut clătinându-se pe lângă gospodăria lui Folchert, apoi pe lângă căsuţa învăţătorului şi grădina lui, unul dintre ciocli s-a împiedicat, fiindcă Marea Pasăre Piepmatz se înălţa încă înspăimântătoare în grădina învăţătorului. împiedicatul înseamnă ceva. împiedicatul e o prevestire. împiedicatul cioclului a fost hotărâtor: ţăranii şi pescarii din mai multe sate au făcut o petiţie către învăţătorul Olschewski, ameninţând să facă una şi mai şi către inspectorul şcolar.

În lunea care a urmat, când Amsel şi Walter Matern s-au întors cu trenul de la şcoală, învăţătorul Olschewski îi aştepta la pontonul de la Schiewenhorst. Purta pantaloni bufanţi, o jachetă sport cu carouri mari, ghete de pânză tare şi pălărie de pai. În vreme ce trenul era manevrat pentru feribot, el le-a vorbit celor doi, susţinut de podarul Kriwe. Le-a zis că aşa nu mai merge, că unii părinţi au făcut plângere, că aveau de gând să îi scrie inspectorului şcolar, la Tiegenhoi se aflase deja câte ceva, că, desigur, obişnuita superstiţie juca un rol anume, că, în plus, aşa era

explicată şi regretabila moarte a bunicii Matern – „O femeie admirabilă!” –, şi toate astea în luminatul nostru secol XX, că totuşi nimeni, mai ales aici, în satele de pe Vistula, nu putea să înoate împotriva curentului, că lucrurile stăteau astfel: oricât de frumoasă ar fi sperietoarea, ea depăşea înţelegerea locuitorilor unui sat, mai cu seamă a locuitorilor unui sat din Werder.

Învăţătorul Olschewski i-a spus fostului său elev Eduard Amsel următoarele: „Tinere, acum eşti la liceu, ai făcut un pas considerabil în lumea cea mare. De-acum înainte satul îţi va fi prea strâmt. Fie ca sârguinţa ta, firea ta de artist, acest cum i se spune, dar de la Dumnezeu să se adeverească iarăşi acolo, afară. Dar pentru aici ajunge. Ştii că-ţi vreau binele”.

În ziua următoare totul s-a petrecut oarecum apocaliptic: Amsel şi-a desfiinţat depozitul din hambarul lui Folchert.

Adică Matern a descuiat lacătul şi uimitor de mulţi doritori să dea o mână de ajutor au scos la aer materialele pasmantierului, cum i se spunea lui Amsel prin sate: patru sperietori începute, legături de scânduri şi de beţe pentru flori. Capocul era smuls. Saltelele îşi vărsau măruntaiele de iarbă-de-mare. Părul de cal ţâşnea din pernele de canapea. Coiful de atac, frumoasa perucă cu bucle lungi de la Krampitz, ceacăul, bonetele ca nişte coşuri, penajele, bonetele fluture, pălăriile de fetru, pai şi velur, pălăria calabrează şi cea Wellington pe care le oferiseră cei din neamul Tiede din Grofi-Ziinder, tot ce poate proteja un creştet trecea, de pe un cap pe altul, din întunecimea hambarului în lumina galbenă ca mierea a soarelui: „Pasmantier pasmantier!” Lada lui Amsel, al cărei conţinut ar fi înnebunit o sută de slujnice setoase de găteală, revărsa volane, paiete, strasuri, borduri, nori de dantele, şnururi pentru sofale şi canafi de mătase mirosind a

garoafe. Tot ce avea mâini şi picioare, toţi cei care voiau să-l ajute pe pasmantier îmbrăcau şi dezbrăcau şi aruncau în grămadă: pulovere şi sacouri, pantaloni şi tunici *litewka*, verzi ca brotacii de frunziş. Reprezentantul unei lăptării, aflat în trecere, îi dăruise lui Amsel o haină de zuav şi o vestă de culoarea prunei. Aaah, corsetul, corsetul! Doi s-au înfăşurat în mantaua Bliicher[80]. Mirese înnebunite de dans, în straie de nuntă respirând lavandă. Alergare în saci, cu pulpare. Verzui striga rochia *chemise*. Manşonul e o minge. Şoareci tineri în capă. Găuri zimţate. Fără guler. Gulere scrobite, plisate, şi fileuri pentru mustăţi, violete de pânză, lalele de ceară, trandafiri de hârtie, medalii de la concursurile de tir, medalioane pentru câini şi panseluţe, aluniţe artificiale, sclipici. „Pasmantier pasmantier!” Cei cărora li se potrivea sau nu încălţămintea îşi strecurau sau forţau piciorul în galoşi, pantofi cu limbă, ciubote, cizme cu şireturi sau răsfrânte, călcau cu ghete cu vârful întors prin perdele de culoarea tutunului, săreau desculţi, dar cu jambiere, prin draperiile unei contese, principese sau chiar ale unei regine. Erau aruncate grămadă lucruri din

Prusia, Kujavia, din Oraşul Liber: ce sărbătoare pentru urzicile din spatele hambarului lui Folchert. „Pasmantier pasmantier!” Şi sus de tot, pe grămada care încă împrăştia molii, se înălţa, susţinută de araci de fasole, gudronată şi împănată, necazul public, spaima copiilor, Baal, Marea Pasăre Piepmatz.

Lumina soarelui cade aproape vertical. Aprins de mâna lui Kriwe şi de bricheta contra-vânt a lui Kriwe, focul înşfacă repede tot ce are împrejur. Toţi se dau câţiva paşi înapoi, dar rămân şi vor să fie martori la marea ardere. În vreme ce Walter Matern e zgomotos, ca întotdeauna la

80 Gebhard Leberecht von Bliicher (1742-1819), conte, prinţ, general şi feldmareşal prusac care s-a remarcat în războaiele împotriva lui Napoleon.

acţiunile de proporţii, şi încearcă să acopere trosnetele doar scrâşnind din dinţi, Eduard Amsel, numit „pasmantierul” şi strigat din când în când „Iţic”, chiar şi în timpul veselei ceremonii de ardere, stă nepăsător pe picioarele lui pistruiate, îşi freacă între ele palmele grăsune, mijeşte ochii şi vede ceva. Nu un fum galben-verzui, nici vreo bucată de piele arzând înăbuşit, nici zborul de scântei şi de molii nu-l obligă să-şi îngusteze ochii rotunzi până ce ajung nişte crăpături subţiri şi oblice; dimpotrivă, pasărea aceea arzând, cuprinsă de limbile miilor de flăcări, al cărei fum se lasă greu şi se târăşte peste urzici, îi dăruieşte idei sprintene şi alte asemenea bunătăţi. Pentru că în timp ce lighioana aprinsă, o creatură făcută din cârpe, catran şi pene, aruncând scântei, trosnind şi încă în culmea însufleţirii, face o ultimă încercare de zbor şi apoi se prăbuşeşte, împrăştiindu-se, Amsel a hotărât în sinea lui şi în jurnalul său să reia ideea Păsării Piepmatz mai târziu, când va fi mare: vrea să construiască o pasăre uriaşă, care arde întruna, fumegă şi scoate scântei, dar care totuşi nu se consumă niciodată, ci, veşnic şi prin natura ei, va arde, fumega şi scoate scântei, apocaliptică şi decorativă totodată.

A douăzeci şi şasea tură de dimineaţă

9 9 9

Cu puţine zile înainte de patru februarie, înainte ca acel critic ceas astral să pună lumea sub semnul întrebării, Brauxel hotărăşte să-şi îmbogăţească oferta de marfa sau pandemoniul cu încă un număr de catalog: el vrea să pună să se construiască acel *perpetuum mobile* arzând, în formă de pasăre, inspirat de Amsel. Nu e lumea asta atât de bogată în idei, încât să poţi renunţa resemnat la una dintre cele mai atrăgătoare inspiraţii, chiar dacă lumea ar urma să dispară din cauza conjuncţiei astrale peste numai câteva ture de dimineaţă; mai ales că, după acel *autodafé*

din spatele hambarului, Eduard Amsel a dat un exemplu de atitudine stoică, ajutând la stingerea hambarului lui Folchert, care se aprinsese de la scânteile care zburau.

La câteva săptămâni după arderea publică a stocului amselian şi a ultimului model de păsări sperietor, după un incendiu care, după cum vom vedea, a aprins în căpşorul lui Amsel tot felul de fitile şi a stârnit un foculeţ care nu mai era de stins, văduva Lottchen Amsel, născută Tiede, şi domnul Anton Matern, morar din Nickelswalde, au primit nişte scrisori albastre din care se putea afla în ce zi şi la ce oră domnul director, dr. Battke, fixase o întrevedere în biroul directorial de la liceul Sankt Johann.

Cu unul şi acelaşi tren au plecat la oraş văduva Amsel şi morarul Matern – şedeau faţă-n faţă şi aveau locuri la geam. La Poarta Langgart au luat tramvaiul până la Milchkannenbrücke. Cum au ajuns mai devreme, s-au mai putut rezolva unele treburi. Ea trebuia să meargă la Hahn & Lôchel şi apoi la Haubold & Lanser; el, din cauza noii mori, la firma de construcţii Prochnow de pe Adebargasse. S-au întâlnit la

Langen Markt, au băut un păhărel la Springer, apoi au luat un taxi – chiar dacă puteau merge pe jos – şi au ajuns prea devreme pe Fleischergasse.

Ca s-o spunem pe scurt: zece minute au trebuit să aştepte în anticamera domnului dr. Rasmus Battke până când directorul şi-a făcut apariţia, cu pantofi gri-deschis, cu îmbrăcăminte sport şi, în rest, cu un aer important, fără ochelari. Cu o mână mică la capătul unui braţ scurt, i-a poftit pe cei doi în biroul lui şi, cum acei oameni de la ţară nu îndrăzneau să se aşeze în fotoliile de club, a exclamat într-o doară: „Vă rog, fără formalităţi. Mă bucur sincer să-i cunosc pe părinţii unor elevi atât de promiţători”.

Trei pereţi cu cărţi, un perete cu fereastră. Tutunul lui de pipă avea un miros englezesc. Schopenhauer era

furios între rafturile pentru cărţi, fiindcă Schopenhauer… Pahar de apă, carafa cu apă, curăţător de pipă pe biroul roşu-închis, acoperit cu fetru verde. Patru mâini stânjenite pe cotierele îmbrăcate în piele. Morarul Matern îşi îndrepta spre director urechea depărtată de cap şi nu pe aceea care asculta viermele de faină. Văduva Amsel încuviinţa din cap la fiecare propoziţie secundară a fluent-vorbitorului director. În primul rând a vorbit: despre situaţia economică de la ţară, aşadar aşteptata reglementare a pieţei, necesară din cauza legilor vamale poloneze, şi despre problemele brânzăriilor din Grob Werder. În al doilea: despre Grob Werder în general şi mai cu seamă despre lanurile de grâu unduitoare, până departe unduitoare, în vânt unduitoare: avantajele soiului Epp şi ale soiului siberian, rezistent la ger, lupta cu neghina – „însă un pământ întins, binecuvântat, da-da…” în al treilea rând, dr. Rasmus Battke a avut de spus: doi elevi atât de dotaţi, chiar dacă întru totul diferit dotaţi – micului Eduard îi vin toate de-a gata –, doi elevi pe care îi leagă o prietenie atât de rodnică – cât de înduioşător îşi apăra micul Matern prietenul de hărţuiala colegilor, desigur, nu rău-intenţionată –, pe scurt, doi elevi ca Eduard Amsel, dar şi Walter Matern, atât de vrednici de încurajare binevoitoare, erau mai mult decât împiedicaţi să-şi desfăşoare întreaga lor capacitate din cauza lungii călătorii cu nefastul, chiar dacă foarte distractivul decovil; de aceea el, directorul instituţiei, un vechi om al şcolii, după cum se poate presupune, şi, de ani de zile, un bun şi încercat cunoscător al problemelor pe care le au elevii navetişti, propune mutarea celor doi băieţi la altă şcoală încă înainte să înceapă vacanţa de vară, pe scurt, de lunea următoare. Conradinum din Langfuhr, al cărui director, un vechi prieten, aflase deja şi era întru totul de acord, dispunea de un internat, mai pe înţeles, de un cămin

pentru elevi în care puteau locui, mânca, dormi un număr mare de interni, mai pe înţeles, elevi de internat, pentru o sumă rezonabilă – Conradinum beneficia de venituri de la o fundaţie serioasă –, într-un cuvânt, amândoi ar fi pe mâini bune acolo, iar el, ca director de instituţie, nu putea decât să recomande acea şcoală.

Aşa că în lunea următoare Eduard Amsel şi Walter Matern au schimbat beretele de catifea verde de la Sankt Jakob cu cele roşii de la Conradinum. Cu ajutorul micului tren, ei şi geamantanele lor au părăsit gura Vistulei, Grob Werder, digurile întinse de la un orizont la altul, plopii lui Napoleon, afumătorile de peşte, feribotul lui Kriwe, moara cea nouă pusă pe o capră nouă, anghilele dintre sălcii şi vacile, pe tata şi pe mama, pe biata Lorchen, pe menoniţii neciopliţi şi pe cei mai de soi, pe Folchert, Kabrun, Lickfett, Momber, Liihrmann, Karweise, pe învăţătorul Olschewski şi spiritul bunicii Matern, care bântuia casă, pentru că uitaseră să toarne pe prag, în cruce, apa de la spălatul moartei.

A douăzeci şi şaptea tură de dimineaţă

Fiii marilor cultivatori, fiii proprietarilor de pământ, fiii nobililor de ţară întrucâtva îndatoraţi din Prusia de Vest, fiii cărămidarilor caşubieni, fiul farmacistului din Neuteich, fiul preotului din Hohenstein, fiul consilierului general din Ştiiblau, Heini Kadlubek din Otroschken, micul Probst din Schonwarling, fraţii Dyck din Ladekopp, Bobbe Ehlers din Quatschin, Rudi Kiesau din Straschin, Waldemar Burau din Prangschin şi Dirk Heinrich von Pelz-Stilowski din Kladau-de-pe-Kladau, aşadar fiii de săraci, de nobili, de ţărani, de pastor, au devenit, nu toţi deodată, dar cei mai mulţi la scurt timp după Paşte, interni ai internatului de pe lângă Conradinum. Decenii în şir liceul real se putuse menţine ca instituţie privată de învăţământ datorită Fundaţiei Conradiene, dar atunci când au devenit

conradieni Walter Matern şi Eduard Amsel, oraşul îi acorda deja subvenţii considerabile. De aceea Conradinum a trebuit să fie numit liceu municipal. Doar internatul nu era deocamdată municipal, ci o chestiune conradiană privată şi un subiect al subvenţiilor.

Dormitorul celor din prima, a doua şi a treia clasă de liceu, care era numit şi micul dormitor, se afla la parter şi ferestrele dădeau spre grădina şcolii, adică spre tufele de agrişe. Mereu era câte unul care făcea în pat. Ăsta era mirosul de acolo – şi al saltelelor cu iarbă-de-mare. Cei doi prieteni dormeau în paturi alăturate şi sub o oleografie în care se vedeau Poarta Macaralelor, observatorul şi Podul Lung la topirea gheţurilor. Cei doi nu şi-au udat paturile niciodată sau aproape niciodată. Botezul nou-veniţilor, o încercare de-a înnegri fundul lui Amsel cu cremă de ghete, a fost împiedicat de Walter Matern cât ai clipi din ochi. În curtea pentru pauze stăteau amândoi sub acelaşi castan, nu le trebuia altcineva. Eventual micul Probst şi Heini Kadlubek, fiul unui negustor de cărbuni, aveau voie să asculte când Walter Matern păstra îndelung tăcerea, întunecat şi cu privirile aţintite înainte, în vreme ce Eduard Amsel îşi desăvârşea limbajul secret şi redenumea noul mediu.

„Elirăsăp ed icia imun calp”.

Păsările de aici nu-mi plac.

„Eliibărv nici şaro s-un iibărv al araţ”.

Vrăbiile din oraş nu-s vrăbii la ţară.

„Draude Lesma etşebrov ed-a-aelesaodn”.

Fără niciun efort, el răsturna cursiv propoziţii lungi şi scurte, cuvânt cu cuvânt, şi chiar era în stare să vorbească noua limbă întoarsă pe dos păstrând rostirea din Werder: Dootendeetz1 a devenit Zteednetood. Un e incomod, un *ps* de nepronunţat, dificilul *sch*, un nr. riscant, pe toate le şlefuia cu mlădieri din germana de jos şi zicea, în loc de

Liebărchen[81][82], mai simplu: „Nehkrăbeil”. Walter Matern îi înţelegea spusele întocmai şi dădea răspunsuri scurte, tot întoarse pe dos, cele mai multe fără greşeală: „S-o facem – O-s mecaf!” Era mereu hotărât: „Ad aus un?” Micul Probst era năucit. Heini Kadlubek, strigat „Kebuldak”, nu era chiar nepriceput în vorbitul de-a-ndoaselea.

Multe invenţii, egale în rang cu talentele lingvistice ale lui Amsel, au fost făcute deja prin toate curţile pentru pauze din lumea asta, apoi au căzut în uitare; în cele din urmă ele sunt dezgropate cu zel şi perfecţionate de bătrâni copilăroşi prin parcurile orăşeneşti, gândite ca nişte replici ale curţilor pentru pauze din şcoli. Pe când Dumnezeu mai mergea la şcoală, în curtea cerească pentru pauze i-a venit ideea să creeze lumea împreună cu prietenul lui, micul Drac înzestrat. Cică în ziua de patru februarie a acestui an – asta citeşte

Brauxel în multe articole din presă – lumea asta va dispărea; aşa s-a hotărât în nişte curţi pentru pauze.

În plus, curţile pentru pauze au ceva în comun şi cu cele pentru păsări: mersul ţanţoş al cocoşului de serviciu seamănă cu mersul ţanţoş al profesorului supraveghetor. Şi cocoşii, când păşesc, îşi ţin mâinile la spate, se întorc brusc şi privesc dojenitor în jur.

Profesorul Oswald Brunies – colectivul de autori are de gând să-i ridice un monument –, însărcinat cu supravegherea, îi face aici un evident serviciu celui care a inventat comparaţia cu cocoşul şi curtea găinilor: la fiecare nouă paşi, el scurmă cu vârful pantofului stâng în pietrişul curţii; mai mult, îşi îndoaie piciorul de profesor – un obicei nu fără însemnătate, profesorul Oswald Brunies caută ceva, nu aur, nici vreo inimă, nici noroc Dumnezeu faimă: el caută pietre rare. Curtea pentru pauze, presărată cu

81 Craniu, căpăţînă de mort (germ., formă dialectală).

82 Apelativ amical de tipul „drăguţule“, „frate“ (germ.).

pietriş, licăreşte.

Nu e de mirare că elevii vin unul câte unul, uneori câte doi, şi-i întind, gravi sau pişcaţi de obişnuita lor poftă de glume, pietre banale, culese de pe jos. Însă profesorul Oswald Brunies o ia pe fiecare – fie ea şi cea mai amărâtă pietricică – între degetul mare şi arătătorul mâinii stângi, o ţine la lumină, apoi în lumină, scoate din dreapta, din buzunarul de la piept al hainei cafenii-turbă, lustruită pe alocuri, o lupă prinsă cu elastic, mişcă lupa cu elasticul care se întinde între piatră şi ochi cu gesturi măsurate, de cunoscător, lasă lupa să se întoarcă iute în buzunarul de la piept, elegant şi cu deplină încredere în elastic, imediat după aceea are piatra în palma stângă, o face să se rostogolească mai întâi în cercuri mici, apoi mai îndrăzneţe, chiar până la marginea palmei, şi o alungă, lovind cu mâna dreaptă dosul palmei stângi. „Drăguţă, dar inutilă!” spune profesorul Oswald Brunies şi aceeaşi mână, în care ceva mai înainte se rostogolea pietricica inutilă, se cufundă într-o pungă de hârtie care, întotdeauna şi ori de câte ori se va povesti aici despre Oswald Brunies, îi umflă, cafenie şi mototolită, buzunarul lateral al hainei. Cu gesturi ceremonioase şi înflorite, ca ale preoţilor în timpul liturghiei, el duce la gură o bomboană de malţ luată din punga de hârtie: oficiază, suge, soarbe, micşorează, învârte zeama printre dinţii îngălbeniţi de tutun, mută dintr-un obraz în celălalt şi, în timp ce pauza se împuţinează, în timp ce teama de sfârşitul pauzei creşte în sufletele încâlcite ale multor elevi, în timp ce vrăbiile din castani tânjesc după sfârşitul pauzei, în timp ce el merge ţanţoş, scurmă în prundişul curţii şi alungă pietricelele inutile, bomboana lui se face mai mică şi mai sticloasă.

Pauză mică, pauză mare. Jocuri de pauză, şuşotit de pauză. Gustare de pauză şi necaz de pauză: frică, zice Brauksel, îndată clopoţelul o să…

Curţi pentru pauze, pustii, care aparţin vrăbiilor. Văzut şi filmat de mii de ori cum plimbă vântul o hârtie de la pâinea cu unt printr-o curte goală, melancolică, prusacă, umanistă, presărată cu pietriş.

Curtea pentru pauze de la Conradinum era alcătuită din curtea cea mică, pătrată, pe care o umbreau dezordonat castani bătrâni, transformând-o într-o pădure rară de castani, şi în stânga, învecinată cu ea, nedespărţită prin vreun gard, curtea cea mare, lunguiaţă, pe care o încadrau tei tineri susţinuţi de prăjini, plantaţi la distanţe egale. Sala de gimnastică neogotică, pisoarul neogotic şi clădirea neogotică a şcolii din cărămidă roşie acoperită cu iederă, cu patru etaje, având un turn fără clopot, mărgineau trei laturi ale curţii mici şi o apărau de vântoasele care expediau dintr-un cotlon din est cornete de praf peste curtea cea mare; fiindcă doar grădina joasă a şcolii, cu gardul ei de plasă de sârmă cu ochiuri mici, şi internatul cu două etaje, tot neogotic, i se puneau în cale vântului. Până când a fost amenajat un teren de sport modern, cu pistă de zgură şi gazon, în spatele frontonului de sud al sălii de gimnastică, curtea cea mare a trebuit să servească drept teren de joc în timpul orelor de sport. Mai merită amintit şi un şopron din lemn dat cu gudron, lung de cincizeci de metri şi aşezat între teii cei tineri şi gardul grădinii. Aici puteau fi puse la adăpost bicicletele, cu roata din faţă ridicată. Un mic joc: când puneai în mişcare roţile ridicate, lovindu-le cu palma, pietrişul prins în anvelope după o scurtă tură prin curtea mare pentru pauze se desprindea şi cădea răpăind peste tufele de agriş din grădina şcolii, dincolo de gardul de sârmă împletită.

Cel care a trebuit să joace vreodată handbal, fotbal, *vdlkerball1*, *faustball*[83] sau chiar *schlagball* pe un teren de

83 Joc de echipă practicat în special de copii, în care mingea trebuie să nimerească jucătorii din echipa adversă.

sport presărat cu pietriş va fi nevoit mai târziu, când calcă pe pietriş, să se gândească la toţi genunchii zdreliţi şi toate juliturile acoperite cu cruste care se vindecă greu şi fac din toate terenurile de sport acoperite cu pietriş nişte terenuri muiate în sânge. Puţine lucruri de pe lumea asta ţi se întipăresc în minte pentru vecie aşa ca pietrişul.

Dar pentru el, cocoşul din curtea pentru pauze, pentru Oswald Brunies, profesorul care merge ţanţoş, sugând bomboane – lui i se va înălţa un monument –, pentru el, cel cu lupa prinsă cu un elastic, cu punga lipicioasă în buzunarul lipicios al hainei, pentru el, cel care aduna, contempla, arunca sau punea deoparte pietre şi pietricele, rarităţi, de preferinţă gnaisuri micacee – muscovit biotit – sau cuarţ, feldspat şi hornblendă, pentru el curtea cea mare de la Conradinum nu era un neajuns vătămător, ci un necontenit prilej de scurmat cu vârful pantofului, după nouă paşi de cocoş. Fiindcă Oswald Brunies, care preda cam de toate – geografie, istorie, germană, latină, la nevoie şi religie –, nu era acel profesor de sport temut oriunde, negru şi creţ pe piept, negru şi sârmos pe picioare, cu fluier strident şi cheie de la sala cu echipament. Niciodată Brunies n-a făcut vreun băiat să tremure sub bara fixă, să sufere la paralele, să plângă la frânghiile încinse. Niciodată nu i-a cerut lui Amsel să facă sărituri în lungime sau săritura peştelui peste calul lung, întotdeauna prea lung. Niciodată nu i-a fugărit peste pietrişul muşcător pe Amsel şi genunchii cărnoşi ai lui Amsel.

Un bărbat de cincizeci de ani, cu mustaţa pârlită de la ţigară. Toţi perii din mustaţă, dulci la vârfuri de la mereu alte bomboane cu malţ. Pe capul rotund, o pălărie de fetru cenuşiu din care adesea atârnau, o dimineaţă întreagă, scaieţi aruncaţi de careva. Smocuri de păr răsucite îi ieşeau din amândouă urechile. O faţă brăzdată

de cute lăsate de râs-chicotit-mustăceală. Eichendorff, încuibat în sprâncene zburlite. Roata morii, flăcăii voinici şi o noapte fantastică1 în jurul nărilor mereu fremătătoare. Şi doar în colţurile gurii şi peste rădăcina nasului, câteva puncte negre: Heine cu *Poveste de iarnă*[84] şi *Plăcinta* lui Raabe[85]. Îndrăgit şi niciodată luat în serios. Burlac cu pălărie *à la* Bismarck şi îndrumător la prima clasă de liceu: în ea, Walter Matern şi Eduard Amsel, prietenii de la gura de vărsare a Vistulei. Cei doi mai miros doar vag a staul, lapte prins şi peşte afumat; a dispărut şi mirosul de incendiu, rămas în păr şi în haine după arderea publică din spatele hambarului lui Folchert.

A douăzeci şi opta tură de dimineaţă

După schimbul de tură de la ora stabilită şi sâcâiala afacerilor – contractele agricole de la Bruxelles vor crea probleme de desfacere firmei Brauxel & Co. Înapoi la pietrişul din curtea şcolii. Viaţa de elev a celor doi prieteni promitea să devină veselă. Abia fuseseră mutaţi de la Sankt Johann la Conradinum, abia se obişnuiseră mai bine cu internatul stătut, duhnind a băieţi răi – oare cine nu ştie poveşti de internat? abia li se întipărise în minte pietrişul din curtea cea mare, că s-a şi răspândit vestea: într-o săptămână, cei dintr-a întâia pleacă pentru paisprezece zile la Saskoschin. Profesorul Brunies şi profesorul de sport, Mallenbrandt, îi vor supraveghea.

Saskoschin! Ce cuvânt duios!

Căminul-şcoală se afla în pădurea Saskoschin. Cel mai apropiat sat ceva mai mare se numea Meisterswalde. Autobuzul poştei a dus clasa şi pe cei doi profesori până

---

84 Aluzie la poeziile Das zerbrochene Ringlein, Die zwei Gesellen şi Schöne Fremde ale poetului romantic german Joseph von Eichendorff (1788-1857).

85 Wilhelm Raabe (1831-1910), prozator german, autor al romanului Plăcinta (Stopfkuchen).

acolo, trecând prin Schiiddelkau, Straschin-Prangschin şi Grolî-Salau. Un sat dezordonat. Piaţa nisipoasă, destul de mare, cât pentru un târg de vite. De aceea, de jur-împrejur, ţăruşi cu inele vechi de fier, unde să legi animalele. Bălţi lucioase, pe care le încreţea orice pală de vânt. Cu puţin înainte să ajungă autobuzul poştei, căzuse o ploaie torenţială. Dar nicăieri bălegar de vacă sau de cal; în schimb, mai multe pâlcuri de vrăbii care se tot regrupau, ridicându-şi zarva la pătrat când a coborât Amsel din autobuz. Gospodării ţărăneşti scunde, acoperite parţial cu paie, cu ferestre mici, tiveau piaţa. Exista şi o construcţie nouă, cu două etaje, netencuită – magazinul Hirsch. Pluguri noi, scoase din fabrică, grape, maşini de întors finul aşteptau să fie cumpărate. Oişti de căruţă ţinteau cerul. Peste drum, pieziş, o fabrică din cărămidă roşie, moartă, cu ferestrele bătute în cuie, văzută din faţă. Sezonul sfeclei de zahăr avea să aducă viaţă, putoare şi câştig în ziditura aceea abia la sfârşitul lui octombrie. Obişnuita filială a Casei de Economii a oraşului Danzig, două biserici, lăptăria, o pată de culoare: cutia poştală. Şi, în faţa frizeriei, o a doua pată de culoare: placa de alamă galbenă ca mierea, atârnată strâmb în bătaia vântului, trimiţând semnale luminoase la schimbarea norilor. Un sat rece, fără copaci.

Meisterswalde, la fel ca întreg teritoriul din sudul oraşului, făcea parte din Danziger Höhe. Un pământ sărăcăcios în comparaţie cu zona mlăştinoasă de la gurile Vistulei. Sfeclă, cartofi, ovăz polonez fără mustăţi, secară cu bobul sticlos. La orice pas dădeai de-o piatră. Ţăranii care traversau câmpul se aplecau după fiece pas, culegeau câte una din neamul celor multe şi o aruncau orbeşte, furioşi – şi ea cădea pe ţarina altuia. Astfel de gesturi şi duminica: ţărani cu şepci negre, cu cozoroace de lac strălucitor, merg printre sfecle, ţin în stânga umbrele, se

apleacă să culeagă de pe jos şi aruncă la întâmplare; şi pietrele cad – nişte vrăbii împietrite, împotriva cărora nici măcar Eduard Amsel nu ştia să născocească sperietori.

Aşadar, Meisterswalde însemna: spinări negre, încovoiate, vârfuri ameninţătoare de umbrele îndreptate spre cer, culesul de pe jos, aruncarea şi explicaţia pentru mulţimea aceea de pietre: cică atunci când i s-a refuzat ceea ce i se promisese sub jurământ, diavolul s-ar fi răzbunat pe ţărani pentru încălcarea legământului umblând o noapte întreagă peste pământul lor şi vărsând peste câmpuri şi pajişti sufletele osândiţilor, adunate grămadă în burta lui. Atunci s-a văzut că sufletele osândiţilor erau pietre şi că nu mai puteau fi alungate din lume, oricât le-ar fi cules şi aruncat ţăranii, indiferent cât de bătrâni şi gârbovi ar fi fost.

Într-o ordine nu foarte strictă, cu profesorul Brunies în frunte, cu profesorul Mallenbrandt în coadă, clasa a trebuit să meargă trei kilometri, mai întâi pe un teren deluros, unde, în stânga şi în dreapta şoselei, prin semănătura de pietre, creştea ovăz cu zgârcenie, înălţat pe jumătate, apoi pe la marginea pădurii Saskoschin, până când din spatele unor fagi au apărut nişte ziduri văruite cu alb, anunţând clădirea şcolii.

Slab, slab! Brauxel, care poartă aici condeiul, suferă din pricina neputinţei de a descrie peisaje pustii. Nu duce lipsă de puncte de pornire; dar de îndată ce zugrăveşte un deal uşor vălurit, adică verdele saturat şi apoi multele trepte de culoare stifteriene[86] ale dealurilor din fundal, până la albastru-cenuşiul îndepărtat de sub linia orizontului, şi presară apoi în prim-planul încă neatractiv inevitabilele pietre de câmp din împrejurimile satului Meisterswalde, aşa cum le împrăştiase dracul odinioară,

86 Adalbert Stifter (1805-1868), scriitor şi pictor austriac, vestit pentru peisajele descrise în operele sale.

mai pune şi nişte tufe care consolidează prim-planul, adică spune: tufa de ienupăr, alun, grozamă verde-lucioasă, copaci piperniciţi, tufe rotunde, conice, ca pămătuful, pe deal în jos, pe deal în sus, tufa uscată, tufa cu spini, tufa în vânt, tufa şoptitoare – pentru că pe-aici e mereu vânt –, deja îl roade să sufle nişte viaţă în pustiul lui Stifter. Brauksel spune: şi în spatele celei de-a treia tufe, numărate de la stânga, la trei degete deasupra acelui pogon şi jumătate de sfeclă furajeră, nu, nu tufa de alun – ah, tufele astea! –, acolo acolo acolo, mai jos de piatra aia de câmp frumoasă, mare, bine prinsă, acoperită cu muşchi, oricum, în spatele celei de-a treia tufe, pornind de la stânga, stă ascuns un bărbat în mijlocul peisajului pustiu.

Nu-i un semănător. Nu e ţăranul care ară, atât de drag picturilor în ulei. Un bărbat pe la patruzeci şi cinci de ani. Palid cafeniu negru îndrăzneţ ascuns în spatele tufei. Nas-coroiat urechi-căuş fără-dinţi. *More*, bărbatul, poartă *îngustări*, inelul, pe degetul mic şi în timpul turelor de dimineaţă ce au să vină, în vreme ce elevii joacă *schlagball* şi Brunies îşi suge bomboana de malţ, el va câştiga importanţă, fiindcă are la el o bocceluţă. Ce-i în bocceluţă? Cum îl cheamă pe om?

El e ţiganul Bidandengero şi bocceluţa scânceşte.

A douăzeci şi noua tură de dimineaţă

9 9

Schlagball, aşa se numea sportul acelor ani de şcoală. În curtea mare, acoperită cu pietriş, de la Conradinum fusese lansată deja cu atâta măiestrie o „luminare”, încât, în vreme ce mingea sfredelea cerul, căzând apoi, de piele, la pământ, o parte din echipa lansatorului-de-lumânare a putut să alerge în evantai până la cele două marcaje de pe terenul de joc fără să fie încolţită, să se întoarcă şi să adune puncte – o faptă măreaţă, pe lângă care cincizeci şi cinci de rotaţii la bara

fixă sau şaptesprezece tracţiuni erau nişte fleacuri. La căminul-şcoală Saskoschin se juca *schlagball* dimineaţa şi după-amiaza, cu câteva ore de cursuri înainte şi după. Walter Matern, prietenul lui, Eduard Amsel, şi profesorul Mallenbrandt priveau jocul ăsta cu ochi de trei ori diferiţi.

Pentru Mallenbrandt *schlagball* era o filosofie. Walter Matern era un maestru al „lumânărilor”. Lovea şi reuşea cu uşurinţă luminări şi arunca imediat mingea de piele unui coechipier, din poziţia de prindere, ceea ce aducea puncte în plus echipei lui.

În schimb, Eduard Amsel se rostogolea pe terenul de *schlagball* ca prin purgatoriu. Grăsun şi cu picioare scurte, el era o ţintă ideală la încercuire şi lovire. Era punctul slab al echipei. El era cel vânat. îl înconjurau şi executau în jurul lui, câte patru deodată, un dans în care dansa şi mingea de piele. Se făceau fente savuroase pe deasupra lui până când se tăvălea scâncind în iarbă şi deja simţea pielea aceea plină înainte ca mingea să-l ajungă.

Mingea era salvatoare doar când prietenul lui Amsel o arunca în „luminare” – şi de fapt Walter Matern lansa numai „luminări”, pentru ca Amsel să poată îndrăzni să străbată terenul, protejat de mingea de piele care zbura spre cer. Cu toate astea, nu toate „luminările” se menţineau destul de mult în aer: după numai câteva zile de filosofie a vieţii, jucată ca la carte, pe pielea pistruiată a lui Amsel au înflorit o mulţime de astre negre-vineţii, care au pălit după multă vreme.

Schimb de tură încă de pe atunci: după ce Amsel avusese parte de o copilărie blândă în stânga şi în dreapta Vistulei, au început, departe de Vistula, suferinţele lui Amsel. Şi ele nu vor înceta curând. Pentru că profesorul Mallenbrandt trecea drept expert şi scrisese o carte sau un capitol dintr-o carte despre sporturile şcolare, unde vorbea concis şi fără omisiuni despre *schlagball*. În prefaţă îşi

exprima părerea că specificul naţional al jocului era evident, mai cu seamă dacă îl comparai cu internaţionalul fotbal. Apoi stabilea regulile, punct cu punct: un singur fluierat înseamnă minge moartă. Lovitura valabilă este înregistrată de arbitru prin fluierături duble. Nu este permis să se alerge cu mingea. Şi, mai ales, tipurile de mingi: existau mingi verticale, numite „luminări”, mingi lungi, mingi razante, scurte de colţ, „luminări” false, mingi rostogolite, târâte, „plimbate”, mingi oprite, mingi de gol şi mingi de alergare în trei. Mingea era pusă în mişcare prin lovituri în înălţime sau în lungime, executate prin întindere sau rotaţie, lovituri plane, cu lansarea antebraţului, şi lovitura cu două mâini, la care mingea trebuie aruncată cu avânt de la nivelul umerilor. La prinderea mingii înalte, numită „luminare”, ochiul prinzătorului, mâna lui pregătită de prindere şi mingea în cădere trebuie să fie în linie dreaptă, zicea Mallenbrandt. În plus, la propunerea lui – şi asta îl făcea vestit pe profesor –, distanţa de alergare până la marcaje a fost mărită cu cinci metri, ajungând astfel la cincizeci şi cinci de metri. Această dificultate suplimentară a jocului – Amsel a simţit-o pe pielea lui – a fost preluată de aproape toate liceele din estul şi nordul Germaniei. Mallenbrandt era un duşman declarat al fotbalului şi mulţi îl considerau un catolic riguros. Fluierul de metal îi atârna în jurul gâtului, pe pieptul păros: un fluierat simplu însemna minge moartă. Fluierat dublu însemna: elevul Eduard Amsel tocmai a fost atins, lovitură valabilă. Destul de des anula cu fluierul „luminări” executate de Walter Matern pentru prietenul lui: ieşire din teren!

Dar următoarea „luminare” e valabilă. Şi cea de după ea. Dar cea care urmează deviază: mingea, lovită dintr-o poziţie greşită de cel de la bătaie, iese din terenul de joc şi cade cu trosnete şi zgomot de frunziş rupt în pădurea

mixtă care mărgineşte terenul de joc. La fluierul lui Mallenbrandt – „Minge moartă!” –, Walter Matern goneşte la gard, deja e pe partea cealaltă, caută prin muşchiul şi tufele de la marginea pădurii; atunci o tufă de alun îi aruncă mingea înapoi.

Prinde şi priveşte în sus: din frunzişul ramificat se înalţă capul şi trunchiul unui bărbat. La ureche, la cea stângă, i se leagănă un inel de alamă, pentru că râde tăcut. Întunecat palid cafeniu. Nu are dinţi în gură. Bidandengero, adică cel-fară-dinţi. Sub braţ ţine o boccea care scânceşte. Walter Matern, ţinând mingea de piele în cele două mâini, iese din pădure de-a-ndărătelea. Nu povesteşte nimănui, nici măcar lui Amsel, de omul din dosul tufei, care râde fără zgomot. Chiar în dimineaţa următoare, ca şi după-amiază, Walter Matern a executat intenţionat câte o „luminare” falsă, piezişă, menită să arunce mingea în pădure. Încă înainte ca Mallenbrandt să fluiere, el o şi luase la goană pe teren şi sărise peste gard. Nicio tufa şi niciun desiş nu i-au aruncat mingea. A găsit prima minge după multe căutări, sub o ferigă; pe cealaltă probabil că o duseseră de-acolo furnicile roşii.

A treizecea tură de dimineaţă

Trăsături zeloase de creion şi vrăbii: umbre şi porţiuni libere, înmulţire şi explozie.

Zel de albină zel de furnică zel de găină Leghorn: saxoni zeloşi şi spălătorese zeloase.

Ture de dimineaţă scrisori de dragoste Matemiade: Brauxel şi coautorii lui s-au instruit la şcoala cuiva, care a fost zelos toată viaţa, pe o tinichea lăcuită[87].

Şi cele opt planete? Soare Lună Marte Mercur Jupiter Venus Saturn Uranus, cărora s-ar putea să li se alăture – aşa zvonesc înspăimântător calendarele

87 Aluzie la personajul principal al romanului Toba de tinichea, Oskar Matzerath.

astrologice – luna cea tainică, Lilith1[88]? Oare au călătorit ele cu zel vreme de douăzeci de mii de ani ca să le izbutească poimâine teribila conjuncţie din zodia Vărsătorului?

Nu toate mingile înalte erau reuşite. De aceea trebuia lucrat cu zel la „luminări”, chiar şi la „luminările” piezişe, deviate intenţionat.

O construcţie de lemn deschisă, baraca pentru siestă, mărginea partea de nord a pajiştii. Patruzeci şi cinci de priciuri de lemn, patruzeci şi cinci de pături aspre, cu miros acru, corect împăturite la picioarele priciurilor, erau pregătite zilnic pentru odihna de prânz, de o oră şi jumătate, a celor din prima clasă de liceu. Şi, după pauza de prânz, Walter Matern exersa „luminări” la est de baraca pentru siestă.

Căminul-şcoală, baraca pentru siestă, terenul de *schlagball* şi gardul din plasă de sârmă, întins dintr-un colţ în altul, erau înconjurate din toate părţile de pădurea Saskoschin, deasă, nemişcată sau foşnitoare, o pădure mixtă în care erau porci mistreţi, bursuci, vipere şi o linie de graniţă care tăia pădurea în două. Ea începea cu tufişuri şi pini în Polonia, pe suprafeţele sterpe de nisip din stepa Tucholei, dobândea un amestec de mesteceni şi fagi pe valurile de pământ din Koschnaideria[89] şi se trăgea spre nord, într-o climă de coastă mai blândă: o pădure mixtă creştea pe marnele aluvionare şi înceta să mai fie pădure de foioase deasupra ţărmului.

Câteodată ţiganii de pădure treceau graniţa dintr-o

---

88 în astrologie Lilith este considerată o „soră geamănă întunecată a Lunii“, fiind numită şi „Luna neagră“.

89 în orig. Koschneiderei (pol. Kosznajderia), nume atribuit zonei situate la sud-est de oraşul polonez Chojnice, cu o populaţie preponderent germană, pînă la sfîrşitul celui de-al Doilea Război Mondial.

parte în alta. Erau consideraţi inofensivi şi trăiau de pe urma iepurilor sălbatici, aricilor şi a cârpitului de cazane. Ei aprovizionau căminul-şcoală cu mânătărci, bureţi galbeni şi roşcove. Pădurarul avea nevoie de ajutorul lor când viespile şi gărgăunii îşi făceau cuib în trunchiurile găunoase din apropierea drumurilor forestiere şi speriau caii care transportau lemne. Ei îşi ziceau *gakkos* şi se adresau unul altuia cu „*more*!”, iar de obicei li se spunea *mangische* sau *ziganken*.

Şi, odată, un *gakko* i-a aruncat unuia dintr-a-ntâia mingea de *schlagball*, care căzuse în pădure după o „luminare” nereuşită. *More* râdea fără zgomot.

Şi liceanul dintr-a-ntâia a exersat lansarea de „luminări” greşite, după ce până atunci exersase doar „luminări”.

Cel dintr-a-ntâia a reuşit să dea două „luminări” ratate, care au căzut în pădure, dar niciun *mangische* nu i-a aruncat mingea de piele înapoi.

Unde îşi exersa Walter Matern „luminările” şi „luminările” ratate? La capătul dinspre est al barăcii pentru siestă era un bazin de înot de aproximativ şapte pe şapte metri, în care nu putea să înoate nimeni, fiindcă era stricat înfundat pierdea apă; din pătratul de beton crăpat se evapora cel mult apă de ploaie. Chiar dacă elevii nu se puteau scălda în bazin, el era totuşi vizitat mereu: brotaci cât bomboanele de malţ, reci şi vioi, ţopăiau cu râvnă, ca şi cum ar fi exersat ţopăitul – mai rare erau broaştele mari, respirând greu –, mereu erau acolo brotaci, un congres de brotaci, o curte şcolară de brotaci, un balet de brotaci, un teren de joc de brotaci; brotaci care puteau fi umflaţi cu paiul, brotaci care puteau fi strecuraţi sub gulerul cămăşii cuiva, brotaci de strivit cu piciorul, brotaci de băgat în ghete, brotaci care se puteau arunca în supa de mazăre, mereu puţin arsă, brotaci în pat, brotaci în călimară,

brotaci în plicuri de scrisori, brotaci pentru exersarea „lumânărilor”.

Walter Matern exersa zilnic în bazinul uscat. Lua brotaci netezi dintr-o rezervă inepuizabilă. Când lovea de treizeci de ori, treizeci de brotaci gri-albăstrui erau nevoiţi să-şi lepede viaţa răcoroasă şi tânără. De cele mai multe ori doar douăzeci şi şapte de brotaci negri-cafenii trebuiau să-şi găsească sfârşitul când Walter Matern îşi depăna ambiţiosul canon. Intenţia lui nu era să proiecteze brotacii verzi-cenuşii sus, mai sus decât copacii pădurii foşnitoare sau tăcute de la Saskoschin. Nici nu exersa simpla lovire a unui brotac obişnuit cu un loc oarecare al bâtei. Nu voia să se desăvârşească în mingi lungi, razante, sau perfide mingi scurte – oricum, Heini Kadlubek era maestrul la loviturile lungi –, Walter Matern voia mai curând să nimerească brotacii de felurite nuanţe cu acel loc anume care, atunci când mişcai bâta pe lângă trup, de jos, drept în sus, conform indicaţiilor, promitea reuşita unei „luminări” model, strict verticale, supuse moderat vântului. Dacă în loc de brotaci de culori schimbătoare, capătului gros al bâtei i s-ar fi opus mingea de piele searbăd-cafenie, lucioasă numai la cusături, Walter Matern ar fi reuşit, într-o jumătate de oră de amiază, douăsprezece „luminări” excelente şi cincisprezece până la şaisprezece acceptabile. De dragul dreptăţii, mai trebuie spus că, în ciuda zelului şi a loviturilor „luminare”, brotacii din bazinul de înot fără apă nu s-au împuţinat: ţopăiau vioi la distanţe şi înălţimi inegale, în vreme ce Walter Matern stătea în mijlocul lor în chip de moartea-brotacilor. Ei ori nu pricepeau, ori erau într-atât de conştienţi de mulţimea lor – aici se înrudeau cu vrăbiile –, încât în bazinul de înot n-avea cum să izbucnească vreo panică brotăcească.

Pe vreme umedă, în bazinul de moarte născător se găseau şi guşteri, salamandre de foc şi şopârle obişnuite.

Animăluţele astea vioaie n-aveau totuşi de ce să se teamă de bâtă, fiindcă la cei dintr-a întâia se împământenise un joc după ale cărui reguli guşterii şi salamandrele nu plăteau decât cu cozile.

Se face o probă de curaj: e vorba de înghiţirea acelor vârfuri de cozi zvâcnitoare, bezmetice, pe care le lasă guşterii şi salamandrele când îi apuci cu mâna – ele pot fi desprinse şi cu o lovitură de deget –, e vorba deci de înghiţirea de fragmente vii, care se mişcă. După putinţă, trebuie înghiţite, una după alta, mai multe cozi care se zbat pe beton. Cine reuşeşte este erou. De asemenea, cele trei până la cinci cozi agitate trebuie să coboare pe gât fără să fie permis să se toarne apă deasupra sau să fie împinse cu bucăţi de pâine. Cel care are în el trei până la cinci cozi, neobosite chiar şi când ajung înăuntru, fie ele de guşter, salamandră sau şopârlă, nu are voie nici să se strâmbe. Amsel poate toate astea.

Amsel cel hăituit şi torturat la *schlagball* îşi recunoaşte şi-şi înţelege şansa oferită de înghiţitul cozilor de guşter: nu numai că-şi vâră în trupul rotund, pus pe picioare scurte, şapte cozi sprintene una după alta, ci, de asemenea, de cum i se promite să scape de ameninţătorul *schlagball* al după-amiezii şi să fie repartizat la curăţat de cartofi în bucătărie, el este în măsură să execute şi o probă inversă. La un minut după ce a înghiţit de şapte ori, fără să-şi bage degetul pe gât, doar prin puterea voinţei, dar şi mai mult din cauza fricii paralizante de mingea din piele, poate să scoată înapoi cele şapte cozi; şi iată, chiar dacă mai puţin vioaie, fiind împiedicate de zeama vâscoasă ieşită odată cu ele, cozile încă mai zvâcnesc pe betonul bazinului, în mijlocul brotacilor săltăreţi, care nu s-au împuţinat, deşi Walter Matern a exersat „luminări” doar cu puţin înainte ca Amsel să înghită cozi de guşter şi să dea apoi proba inversă.

Cei dintr-a întâia sunt impresionaţi. Tot numără cele şapte cozi reînviate, îl bat pe Amsel pe spatele rotund, plin de pistrui, şi promit, dacă Mallenbrandt n-are nimic împotrivă, să renunţe la el ca victimă a jocului de după-amiază. Dacă însă Mallenbrandt ar fi avut ceva de obiectat faţă de serviciul lui Amsel la bucătărie, ei consimţeau să se prefacă doar la *schlagball*.

La încheierea târgului sunt martori mulţi brotaci. Cele şapte cozi de guşter înghiţite şi apoi scuipate adorm treptat. Walter Matern, sprijinit în bâtă, stă lângă gardul din plasă de sârmă şi priveşte ţintă în tufişurile pădurii Saskoschin care îi înconjoară. Caută ceva?

A treizeci şi una tură de dimineaţă

9 9

Oare ce ni se pregăteşte? Mâine, din cauza multelor stele strânse într-o grămadă clocotitoare, Brauksel va coborî cu tura de dimineaţă şi, sub pământ, în arhiva din galeria de la opt sute cincizeci de metri – cândva acolo era depozitat explozibilul pentru artificieri –, el îşi va încheia relatarea, mereu atent să poarte condeiul cu mult calm.

Prima săptămână de vacanţă de la căminul-şcoală Saskoschin el şi-o petrece jucând *schlagball*, mergând în plimbări organizate şi cu ore de clasă liniştite. Pe de-o parte consum regulat de brotaci şi înghiţiri ocazionale, dependente de vreme, de cozi de guşter, pe de altă parte cântări de grup seara, adunaţi cu toţii în jurul focului de tabără – spinări reci, chipuri înfierbântate. Cineva îşi juleşte genunchii. Doi au dureri în gât. Mai întâi face un urcior micul Probst, apoi Jochen Witulski. Se fură un stilou sau Horst Behlau îl pierde: investigaţii plictisitoare. Bobbe Ehlers, un bun jucător la serviciu, trebuie să se întoarcă la Quatschin înainte de vreme, fiindcă mama lui e grav bolnavă. În timp ce unul dintre fraţii Dyck, care la internat făcea în pat, poate să raporteze pat uscat la căminul-şcoală

Saskoschin, fratele lui, până atunci „uscat”, începe să ude cu regularitate patul de cămin de la şcoală şi priciul din baraca pentru siestă. Somn iepuresc în baracă. Iarba de pe terenul de *schlagball* licăreşte, fără jucători. Somnul lui Amsel stârneşte mărgele pe fruntea netedă. Ochii lui Walter Matern iscodesc dintr-un capăt într-altul gardul de plasă din depărtare, pădurea dinapoia lui. Nimic. Cine are răbdare vede dâmburi crescând pe terenul de *schlagball*: cârtiţele scurmă şi în timpul după-amiezii. La masa de prânz a fost mazăre cu slănină – întotdeauna puţin arsă. La cină ar trebui să fie gălbiori prăjiţi şi apoi zeamă de afine cu budincă de griş, dar se dă altceva. Şi după cină se scriu cărţi poştale pentru acasă.

Fără foc de tabără. Unii joacă „Nu te supăra, frate”, alţii dame sau ţintar. În sala de mese zgomotul sec de ping-pong încearcă să acopere foşnetul pădurii cufundate în întunericul nopţii. În camera lui, în timp ce o bomboană de malţ se tot micşorează, profesorul Brunies pune în ordine prada unei zile de adunat: locurile sunt bogate în biotit şi muscovit; lovite între ele, pietrele scot zgomote de gnais. Licăr argintiu când scrâşnesc gnaisuri; niciun licăr argintiu când scrâşneşte din dinţi Walter Matern.

La marginea terenului de *schlagball*, negru ca noaptea, el şade pe marginea proeminentă de beton a bazinului bogat în brotaci şi sărac în apă. Lângă el, Amsel: „Nî erudăp e cirenutnî”.

Walter Matern se uită ţintă la zidul apropiat, din ce în ce mai apropiat, al pădurii Saskoschin.

Amsel îşi freacă locurile unde l-a nimerit după-amiază mingea de *schlagball*. În spatele cărui tufiş? Oare râde fără zgomot? Oare bocceaua cea mică? Oare Bidandengero?

Nu-s gnaisuri, Walter Matern scrâşneşte de la stânga la dreapta. Broaşte răsuflând greu îi răspund. Pădurea cu

păsările ei geme. Nicio Vistulă nu se varsă acolo.

A treizeci şi două tură de dimineaţă

9 9

Sub pământ poartă Brauxel condeiul: uh, ce întuneric e în pădurea germană! Barbale umblă prin preajmă. Spiritele pădurii se hârjonesc. Uh, ce întuneric e în pădurea polonă! *Gakkos* trec dintr-o parte în alta, căldărarii. *Ashmatai*! *Ashmatai*! Sau *Beng Dirach Beelzebub*, căruia ţăranii îi zic Necuratul. Degete de slujnice, cândva prea curioase, acum nişte biete luminări, luminiţe de noapte: câte ard, atâţia dorm. Balderle păşeşte pe muşchi: *efta* ori *efta* fac patruzeci şi nouă… Uh! Dar cel mai întuneric e în pădurea germano-polonă: Beng *se* încovoaie acolo. Balderle îşi ia zborul, luminiţele de noapte pâlpâie, furnicile umblă, copacii se împerechează, ţiganii trec dintr-o parte în alta: bibi *a l*ui Leopold şi bibi *măt*uşa şi bibi *sor*a şi bibi *a l*ui Estersweh, bibi *a l*ui Hite, bibi *a l*ui Gaschpari, toţi toţi toţi fac să pocnească fulminaţii, fac un mic foc, până când se iveşte ea: imaculata Maschari îi arată băiatului de dulgher de unde îi izvorăşte laptele, din blide albe ca gâsca. Şi el curge verde, e răşinos şi adună şerpii, patruzeci şi nouă, efta *ori* efta.

Printre ferigi hotarul aleargă într-un picior. De partea asta şi de cealaltă: ciuperci alb-roşii luptă cu furnici negru-alb-roşii. Estersweh Estersweh! Oare cine îşi caută surioara? Ghindele cad pe muşchi. Ketterle cheamă, fiindcă ceva pâlpâie: gnaisul e lângă granit şi se freacă de el. Licărirea se împrăştie înjur. Ardezia scrâşneşte. Dar cine poate să audă?

Romno, bărbatul din spatele tufei. Bidandengero, fără dinţi, dar cu auz ascuţit: ghindele se rostogolesc, ardezia lunecă, gheata cu şireturi loveşte, bocceluţa ssst, gheata cu şiret vine, ciupercile zemuiesc, şarpele se strecoară în secolul următor, afinele crapă, ferigile

tremură – de teama cui?

O lumină pătrunde prin gaura cheii, coboară treptele în pădurea amestecată, Ketterle este coţofana – por, pana ei, zboară. Ghetele cu şiret scârţâie gratuit. Iată, pisălogul, tipicarul, belferul, profesorul – Brunies, Brunies! Oswald Brunies! – chicoteşte, fiindcă pietrele se freacă până când se împrăştie în jur – gnais şistos grunjos solzos noduros: şist micaceu dublu, feldspat şi cuarţ. Rar, cât se poate de rar, zice el şi face un pas cu gheata cu şireturi, trage lupa prinsă cu elastic şi chicoteşte sub pălăria *à la* Bismarck.

El ridică de jos şi un granit micaceu roşcat frumos frumos, îl întoarce pe toate feţele în pădurea amestecată, înspre soarele care coboară treptat, până când toate oglinjoarele pot să facă piiih. Pe ăsta nu-l aruncă, îl ţine în lumină, i se alătură în rugăciune şi nu se întoarce. Merge înainte şi mormăie ceva pentru sine. îşi ţine granitul în următoarea şi-n următoarea şi-n răsurmătoarea lumină, pentru ca miile de oglinjoare să poată face iarăşi piiih, una după alta şi doar puţine, în acelaşi timp. Trece cu gheata cu şiret foarte aproape de tufa. În spatele ei stă, fără dinţi, Bidandengero şi e nemişcat. Şi bocceluţa ssst. *Romno* nu mai e coţofana. Ketterle nu mai cheamă. *Por*, pana ei, nu mai zboară. Fiindcă foarte aproape, pisălogul, tipicarul, belferul, profesorul Oswald Brunies.

În adâncul pădurii, râde pe sub pălărie, pentru că în pădurea germano-polonă Saskoschin, acolo unde este ea mai întunecoasă, el a găsit un granit micaceu de culoarea cărnii, cât se poate de rar. Dar pentru că miile de oglinjoare nu vor să înceteze cu piiih-ul lor pe multe voci, profesorul Brunies începe să-şi simtă gura amară şi uscată. Trebuie să adune vreascuri şi conuri de brad. Trebuie să facă o vatră din trei pietre mari, care abia licăresc. Fulminaţi din cutiuţe suedeze au de încins un foculeţ în mijlocul pădurii adânci; imediat după aceea Ketterle

cheamă din nou: *por* – coţofana pierde o pană.

Profesorul are o tigaie în sacul lui. E unsuroasă, neagră, acoperită cu mici oglinjoare de mică, fiindcă el nu ţine în sac doar tigaia, ci şi gnaisuri micacee şi granit micaceu, chiar şi rarele şisturi micacee duble. Dar, pe lângă tigaie şi pietre micacee, sacul profesorului scoate la iveală şi diverse punguţe cafenii şi albastre de felurite mărimi. În plus, o sticlă fără etichetă şi o cutie de tablă cu un capac care se deşurubează.

Focul foşneşte uscat. Răşina sfârâie. În tigaia încinsă sar oglinzi de mică. Tigaia tresare speriată când el toarnă din sticlă. Focul trosneşte între trei pietre. Şase linguriţe cu vârf din cutia de tablă. Turnat cu măsură din punga mare, albastră, şi din cea ascuţită, cafenie. O măsură cu coada lingurii dintr-o pungă mică, albastră, o priză dintr-o pungă mică, cafenie. Apoi amestecă, învârtind spre stânga, şi presară cu mâna stângă dintr-o pudrieră minusculă. Amestecă, învârtind spre dreapta, în vreme ce iarăşi coţofana, în vreme ce, departe şi dincolo de hotar, Estersweh încă e căutată, chiar dacă nu bate vântul.

Se lasă în genunchii de profesor şi suflă până ce focul se înalţă şi arde cu flacără. Trebuie să amestece până când fiertura începe să scadă, se încheagă şi se leneveşte. îşi poartă nasul de profesor, cu fire lungi de păr în ambele nări, încoace şi-ncolo peste tigaia aburindă, care bolboroseşte: din mustaţa pârlită de deasupra buzei îi atârnă stropi, se zaharisesc, devin sticloşi în timp ce el amestecă în fiertură. Din toate direcţiile vin furnici. Fumul se târăşte nehotărât peste muşchi, se încurcă în ferigi. Sub lumina schimbătoare, piezişă, mormanul mare de pietre micacee – cine l-o fi făcut? – ţipă pe multe glasuri: piiih piiih piiih! Deasupra focului fiertura începe să se ardă, dar aşa trebuie, după reţetă. Cafeniul trebuie să se înteţească. Un pergament este întins şi uns cu grăsime. Două mâini

ridică tigaia: un aluat saturat, vâscos, curge cafeniu, cu băşici, ca un râu de lavă, pe hârtia dată cu grăsime, capătă imediat o pojghiţă sticloasă, apoi se încreţeşte de la răcoarea bruscă şi se întunecă. Repede, înainte să se răcească, un cuţit din mâna profesorului taie turta aceea în pătrate de mărimea unei bomboane; pentru că asta a preparat profesorul Oswald Brunies în mijlocul întunecatei păduri germano-polone, sub copacii pădurii Saskoschin – bomboane de malţ.

Pentru că îi era poftă de dulce. Pentru că rezerva lui dulce se epuizase. Pentru că sacul lui e mereu plin cu punguţe şi cutii. Pentru că în punguţe, cutii şi sticlă se află mereu la îndemână malţ şi zahăr, ghimbir, anason şi praf de copt, miere şi bere, piper şi seu de berbec. Pentru că presară mereu peste fiertura care se încheagă, dintr-o pudrieră minusculă – ăsta e secretul lui –, praf de cuişoare măcinate: acum pădurea e parfumată, iar ciupercile, afinele, muşchiul, frunzişul vechi de zeci de ani, ferigile şi răşina renunţă să se mai ia la întrecere cu mirosul ăsta. Furnicile se smintesc. Şerpii ascunşi în muşchi se zaharisesc. Ketterle cheamă altfel. *Por,* pana ei, e cleioasă. Cum să fie căutată Estersweh? Pe calea cea dulce sau pe cea acră? Şi cine plânge dinapoia tufişului şi-i curge nasul dinapoia tufişului fiindcă şade în fumul de arsură? Oare bocceluţei i s-a dat nişte mac, de-a rămas atât de tăcută cât timp profesorul, fără s-audă ceva, a sfărâmat în tigaie, cu coada stridentă a lingurii, rămăşiţele răcite de lavă?

Profesorul Oswald Brunies duce sub mustaţa supra-îndulcită toate aşchiile care n-au căzut pe şi între pietrele micacee: suge, salivează, topeşte. Cu degete lipicioase, nevoite întruna să strivească între ele furnici, stă ghemuit lângă focul împuţinat, care mai scoate doar un fir de fum, şi frânge turta tare, cafeniu-sticloasă, de pe hârtia dată cu grăsime în vreo cincizeci de pătrăţele marcate dinainte.

Pune amestecul acela dulce, cu tot cu fărâmături şi cu furnici făcute de-acum bomboane, într-o pungă mare, albastră, care fusese plină cu zahăr înainte de prepararea bomboanelor. Totul – tigaia, punguţele mototolite, punga cu tocmai obţinută rezervă de bomboane, cutia de tablă, sticla goală şi cutiuţa minusculă de presărat – face cale întoarsă lângă gnaisurile micacee din sac. El e deja în picioare şi ţine lingura acoperită cu o crustă maronie în gura-i de profesor. Deja păşeşte pe muşchi cu ghetele cu şireturi sub pălăria Bismarck. Lasă în urmă doar hârtia unsă cu grăsime şi nişte aşchii minuscule. Iată, deja se apropie elevii gălăgioşi prin tufele de afin dintre trunchiurile pădurii mixte. Micul Probst plânge, fiindcă a nimerit printre viespi de pădure. Şase l-au înţepat. Patru băieţi dintr-a întâia sunt nevoiţi să-l care. Profesorul Oswald Brunies îşi salută colegul, pe profesorul Mallenbrandt.

După ce clasa a trecut mai departe, când n-a mai fost acolo şi n-a mai însemnat decât chemări, râsete, strigăte şi glasuri de pisălogi, tipicari, belferi, de profesori, coţofana a ţipat de trei ori. Por, pana ei a zburat iar. Atunci Bidandengero şi-a părăsit tufişul. Şi ceilalţi *gakkos*: Gaschpari, Hite şi Leopold s-au desprins din tufişuri, au lunecat din copaci. S-au întâlnit lângă hârtia unsuroasă pe care fusese turta de bomboane. Era neagră de furnici şi se mişca spre partea polonă. Atunci *gakkos* s-au luat după furnici: Hite, Gaschpari, Leopold şi Bidandengero se furişau fără zgomot peste muşchi, printre ferigi: spre sud. Bidandengero era ultimul şi se făcea tot mai mic printre trunchiuri. Căra cu sine un scâncet slab, de parcă i-ar fi plâns bocceluţa, un cocoloş, un prunc flămând şi fără dinţi, de parcă ar fi plâns Estersweh.

Dar hotarul era aproape şi îngăduia o traversare rapidă încoace şi încolo. La două zile după prepararea

bomboanelor în adâncul pădurii, contrar obiceiului său şi numai fiindcă Heini Kadlubek îi zisese că ştie să tragă doar „luminări”, nu şi mingi lungi, Walter Matern, stând cu picioarele depărtate în zona de bătaie, a trimis o minge lungă dincolo de cele două repere, dincolo de teren şi dincolo de bazinul de înot bogat în brotaci şi lipsit de apă. În pădure a trimis mingea Walter Matern. Trebuia să se ducă după pielea aceea, sărind gardul de plasă, în pădurea mixtă înainte ca Mallenbrandt să vină şi să numere mingile.

Dar n-a găsit mingea şi a tot căutat-o acolo unde nu era. A ridicat fiecare frunză de ferigă. În faţa unei vizuini de vulpe pe jumătate surpate, despre care ştia că era nelocuită, s-a lăsat în genunchi. A scormonit cu o creangă în gaura cu pământ fărâmicios. Avea deja de gând să se întindă pe burtă şi să îşi bage braţul în vizuina vulpii, dar atunci a ţipat coţofana, a zburat pana şi l-a lovit mingea: care tufiş aruncase?

Tufişul era bărbatul. Bocceluţa păstra tăcerea. Inelul de alamă de la urechea bărbatului se clătina, fiindcă bărbatul râdea fără zgomot. Limba i se zbătea roşie ca focul în gura fără dinţi. Un şnur scămoşat tăia ţesătura hainei peste umărul stâng. În faţă, trei arici atârnaţi de şnur. Nasurile ascuţite sângerau. Când s-a întors puţin, bărbatul avea la spate, agăţat de capătul şnurului, un săculeţ drept contragreutate. Părul bărbatului, lung, negru, uleios la tâmple, era împletit în cozi scurte, ţepene, depărtate de cap. Aşa făcuseră şi husarii lui Zieten.

„Sunteţi husar?”

„Puţin husar, puţin căldărar”.

„Da cum vă cheamă?”

„Bi-danden-gero. Nu mai am dinţi”.

„Şi aricii?”

„De mâncare, în lut”.

„Şi bocceaua din faţă?”

„Estersweh, micuţa Estersweh”.

„Şi sacul din spate? Şi ce căutaţi aici? Şi cu ce prindeţi aricii? Şi unde locuiţi? Şi chiar vă cheamă aşa ciudat? Şi dacă vă prinde pădurarul? Şi e adevărat că ţiganii? Şi inelul de la degetul mic? Şi bocceluţa din faţă?”

Por – striga iarăşi coţofana din măruntaiele pădurii mixte. Bidandengero se grăbea. Spunea că trebuie să ajungă la fabrica fără ferestre. Acolo era domnul profesor. Aştepta miere sălbatică pentru bomboanele lui. De asemenea, voia să-i ducă domnului profesor pietre licăritoare şi încă un mic dar.

Walter Matern stătea cu mingea de piele şi nu ştia încotro s-o apuce şi ce să facă. Până la urmă a vrut totuşi iar înapoi, peste gardul din plasă de sârmă, pe terenul de *schlagball* – fiindcă jocul continua –, dar atunci s-a rostogolit Amsel din tufe, n-a pus întrebări, auzise totul şi nu ştia decât o singură direcţie: Bidandengero… îl trase după el pe prietenul lui. îl urmară pe bărbatul cu arici morţi şi când îl pierdeau, găseau pe frunze de ferigă sânge de arici deschis la culoare, din trei boturi ascuţite de arici. Citeau urma asta. Şi când aricii agăţaţi de şnurul lui Bidandengero au tăcut, sleiţi, coţofana a strigat pentru ei: por – *p*ana lui Ketterle zbura înaintea lor. Tot mai deasă se făcea pădurea, strângând rândurile. Crengile loviră faţa lui Amsel. Walter Matern călcă pe ciuperca alb-roşie, căzu pe muşchi şi îşi înfipse dinţii în perna aceea. O vulpe împietri. Copacii se schimonosiră. Cu feţele prin pânze de păianjen. Degete cu răşină. Coaja de copac avea un gust acrişor. Pădurea mixtă se rărea. Soarele cobora treptat pe pietrele stivuite de profesor. Concert de după-amiază. Gnaisuri, printre ele şi augit, hornblendă, ardezie, mică, Mozart, eunuci ciripind de la Kyri*e pân*ă la Dona *nob*is*: pi*iih pe mai multe voci – dar fără profesor sub pălărie Bismarck.

Doar vatra rece. Hârtia unsuroasă, dusă. Şi abia când fagii de după luminiş s-au adunat iarăşi şi au ascuns cerul, au întrecut şi ei hârtia: neagră de furnici, ea îşi continua drumul. Ca şi Bidandengero cu aricii lui, ele voiau să-şi pună prada la adăpost, dincolo de graniţă. Se înşirau la fel cum mergeau

Walter Matern şi prietenul lui, unul în spatele celuilalt, urmărind chemarea coţofenei: aici aici aici! Prin ferigi înalte până la genunchi. Printre trunchiuri de fagi grupate ordonat. Prin lumină verde de biserică. Din nou înghiţit, îndepărtat, din nou aici: Bidandengero. Dar nu mai e singur. Ketterle îi chemase pegakkos. Gaschpari şi Hite, *bibi* a lui Hite şi Leopold, mătuşa *bibi* şi *bibi* a lui Leopold, toţi *măngische*, căldărarii şi husarii de pădure se strânseseră în jurul lui Bidandengero. *Bibi* a lui Gaschpari o trăgea pe Bartmann, capra.

Şi când pădurea s-a rărit din nou, opt sau nouă *gakkos*, împreună cu Bartmann, capra, au părăsit pădurea. Înainte de copaci, ei s-au cufundat în iarba înaltă a pajiştii vălurite, lipsită de copaci, care se întindea spre sud până departe; şi în câmp deschis se înalţă fabrica, pâlpâind în lumină.

O clădire lunguiaţă, arsă, cu un singur nivel. Construcţie de cărămidă netencuită, cu golul ferestrelor înnegrit de funingine. De la temelie şi până la jumătatea înălţimii se cască hornul, o dantură ştirbă de cărămidă. Cu toate astea, încă stă în picioare şi poate că depăşeşte puţin fagii deşi, care înconjoară pajiştea. Dar nu e un horn de cărămidărie, chiar dacă zona e bogată în fabrici de cărămidă. Înainte el scotea fumul unei distilerii, iar acum, fiindcă fabrica e moartă şi hornul rece, poartă un cuib de berze ale cărui margini îl întrec. Dar şi cuibul e mort. Paie negricioase, putrede, acoperă hornul plesnit şi pâlpâie a gol.

Se apropie de fabrică desfăşuraţi în evantai. Nicio coţofană nu mai ţipă. *Gakkos* înoată prin iarba înaltă. Fluturi se împleticesc deasupra pajiştii. Amsel şi Walter Matern ajung la marginea pădurii, se întind pe burtă, pândesc, privesc peste ţepuşele tremurânde şi văd cum *gakkos* se caţără în fabrica moartă, toţi deodată, dar prin goluri de fereastră diferite. *Bibi* a lui Gaschpari a legat-o pe Bartmann de un cârlig din zid.

O capră albă cu păr lung. Nu pâlpâie doar fabrica, paiele negricioase de pe hornul plesnit şi pajiştea – şi Bartmann se dizolvă în lumină. E primejdios să urmăreşti fluturii împleticindu-se. Ei au un plan, dar nu e important.

Amsel nu e sigur dacă nu cumva sunt deja pe teritoriu polonez. Walter Matern zice că ar fi recunoscut capul lui Bidandengero în golul unei ferestre: codiţe unsuroase, după modelul husarilor, alamă la ureche, iar dispărut.

Amsel pretinde c-ar fi zărit pălăria Bismarck, mai întâi într-un gol de fereastră şi apoi, scurt, în următorul.

Niciunul dintre ei nu vede hotarul. Numai fluturi albi, amăgitori. Şi, peste zumzetul pe diferite tonuri, dinspre fabrică, crescând, descrescând, o încâlceală de glasuri. Fără răcnete, blesteme sau ţipete clare. Mai curând o bolboroseală şi o chirăială crescândă. Capra Bartmann lansează spre cer două salve de behăieli seci.

Atunci printr-al patrulea gol de fereastră din stânga sare afară primul *gakko*: Hite o trage pe *bibi* a lui Hite după el. Ea dezleagă capra. Încă unul, acum sar doi, în flenduri colorate: Gaschpari şi Leopold, a cărui *bibi*, cu multe fuste. Niciunul pe poarta deschisă, toţi ţiganii prin goluri de ferestre, ultimul, cu capul înainte, Bidandengero.

Pentru că toţi *măngische* au jurat pe Maschari: niciodată pe uşă, mereu pe fereastră.

Desfăşuraţi în evantai, aşa cum au venit, *gakkos*

înoată prin iarba tremurătoare spre pădurea care îi înghite. Încă o dată capra cea albă. Ketterle nu cheamă. *Por*, pana ei nu zboară. Linişte, până când apare iar bâzâitul pajiştii: fluturii amăgesc. Bondari ca nişte biplane, libelule ce se închină, muşte preţioase, viespi şi alţi asemenea vagabonzi.

Şi cine a închis cartea cu poze? Cine a picurat lămâie pe norii de iunie copţi în casă? Cine a lăsat laptele să se brânzească? Cum se face că pielea lui Amsel şi pielea lui Walter Matern s-au făcut poroase, ca bătute de piatră?

Bocceluţa. Cocoloşul. Plodul fără dinţi. Din fabrica moartă, Estersweh ţipa peste pajiştea plină de viaţă. Nu golurile întunecate ale ferestrelor, poarta cea neagră scuipă sub cer pălăria Bismarck. Pisălogul, tipicarul, belferul, profesorul: Oswald Brunies stătea sub soare cu bocceluţa urlătoare, neştiind cum s-o ţină, şi striga „Bidandengero, Bidandengero!”, dar pădurea nu răspundea. Nici Amsel, nici Walter Matern, pe care strigătul i-a săltat, mânându-i pas cu pas până la fabrică prin iarba sâsâitoare, nici profesorul Brunies cu bocceluţa, în gura mare, nici lumea de carte cu poze a pajiştii din pădure, nimeni nu s-a mirat când acolo s-a petrecut o nouă minune: dinspre sud, dinspre partea polonă, veneau berze, trecând peste pajişte cu bătăi regulate de aripi. Două dintre ele au cotit solemn şi s-au lăsat, una după alta, pe cuibul negricios şi răvăşit de pe hornul plesnit al fabricii.

Imediat au început să clămpăne. Toţi ochii – cei ai profesorului de sub pălăria Bismarck şi cei ai elevilor – s-au căţărat pe horn. Cocoloşul şi-a întrerupt ţipetele. *Adebar Adebar*. Oswald Brunies a găsit în buzunar un gnais micaceu – sau era un şist micaceu dublu? Să se joace plodul cu el. *Adebar Adebar*. Walter Matern voia să-i dea bocceluţei mingea de piele, care făcuse acel drum lung de la care începuse totul. *Adebar Adebar*. Dar fetiţa de-o

jumătate de an avea deja ce să ţină şi cu ce să se joace: *îngustări*, inelul de argint al lui Bidandengero.

Probabil că Jenny Brunies îl mai poartă şi azi.

Ultima tură de dimineaţă

9

N-a fost chiar nimic. Nicio lume n-a pierit vizibil. Brauxel poate să scrie iarăşi la suprafaţă. Un singur avantaj a avut data de patru februarie: toate trei manuscrisele au fost terminate la data stabilită. Peste teancul lui cu ture de dimineaţă Brauchsel poate să pună scrisorile de dragoste ale lui Harry Liebenau, iar peste „Turele de dimineaţă” şi „Scrisorile de dragoste” va stivui confesiunile actorului. Dacă va fi cumva nevoie de un cuvânt de încheiere, îl va scrie Brauksel, pentru că el conduce mina şi colectivul de autori, el face plăţile în avans, el stabileşte termenele şi va citi corecturile.

Cum a fost când tânărul Harry Liebenau a venit la noi şi a solicitat să fie autorul cărţii a doua? Brauxel l-a supus unui examen. Până la data aceea scrisese şi publicase poezie. Toate piesele lui radiofonice fuseseră difuzate. Putea să prezinte critici măgulitoare şi încurajatoare. Stilul lui fusese considerat antrenant, reconfortant şi schimbător. Brauchsel l-a întrebat mai întâi despre Danzig: „Cum se numeau, tinere prieten, străduţele care legau Hopfengasse de Noua Mottlau?”

Harry Liebenau le-a spus dintr-o suflare: „Kiebitzgasse, Ştiitzengasse, Mausegasse, Brandgasse, Adebargasse, Münchengasse, Judengasse, Milchkannengasse, Schleifengasse, Turmgasse şi Leitergasse”.

„Cum ne puteţi lămuri, tinere domn, de unde vine drăguţul nume de Portechaisengasse?”

Harry Liebenau a explicat cam amănunţit că în secolul al optsprezecelea pe strada aceea stăteau litierele

patricienilor şi ale doamnelor de vază; erau taxiurile acelor vremuri, cu care puteai fi dus prin glod şi spurcăciune fără să-ţi strici straiele scumpe.

Când a întrebat Brauxel cine introdusese la poliţia din Danzig, în anul o mie nouă sute treizeci şi şase, modernul baston italienesc de cauciuc, Harry Liebenau a răspuns prompt, ca un recrut: „Şeful poliţiei, Friboess, a fost!” Dar eu tot nu m-am arătat mulţumit: „Cine a fost, tinere prieten – deşi poate că nu vă amintiţi –, ultimul preşedinte al Partidului de Centru din Danzig? Cum se numea onorabilul domn?” Harry Liebenau se pregătise bine, chiar şi Brauxel a mai avut ce să înveţe: „Preotul şi profesorul Richard Stachnik, doctor în teologie, a devenit în o mie nouă sute treizeci şi trei preşedintele Partidului de Centru şi deputat în Dieta locală. În o mie nouă sute treizeci şi şapte, după dizolvarea Partidului de Centru, stă în arest timp de şase luni. În o mie nouă sute patruzeci şi patru e deportat în lagărul de concentrare de la Stutthof, dar după scurt timp i se dă voie să părăsească lagărul. Toată viaţa dr. Stachnik a fost preocupat de canonizarea Sfintei Dorothea von Montau, care în anul o mie trei sute nouăzeci şi doi a cerut să fie înzidită lângă catedrala din Marienwerder”.

Mi-au venit în minte încă o mulţime de întrebări iscusite. Cursul pârâului Strieß, numele tuturor fabricilor de ciocolată din Langfuhr, am vrut să ştiu şi ce înălţime avea Erbsberg din pădurea Lăschkental şi am primit răspunsuri mulţumitoare. Când, la întrebarea „Ce actori cunoscuţi şi-au început cariera în teatrul oraşului Danzig?”, Harry Liebenau a dat pe loc numele prea timpuriu dispărutei Renate Müller şi al starului de cinema Hans Söhnker, i-am dat a înţelege, din fotoliul meu, că examenul se încheiase cu succes.

După trei şedinţe de lucru, ne-am înţeles să legăm

„Turele de dimineaţă” ale lui Brauxel şi „Scrisorile de dragoste” ale lui Harry Liebenau printr-un fragment de tranziţie. Iată-l:

Tulla Pokriefke s-a născut la unsprezece iunie o mie nouă sute douăzeci şi şapte.

Când s-a născut Tulla, vremea era schimbătoare, mai curând noroasă. Mai târziu au apărut semne de precipitaţii. Un vânt slab mişca crengile castanilor din parcul Kleinhammer.

Când s-a născut Tulla, fostul cancelar, dr. Luther[90], a aterizat pe aeroportul Danzig-Langfuhr, venind de la Königsberg, în drum spre Berlin. La Königsberg vorbise la un congres pe teme coloniale; în Langfuhr a luat o gustare la restaurantul aeroportului.

Când s-a născut Tulla, orchestra poliţiei din Danzig, sub conducerea capelmaistrului Ernst Stieberitz, a organizat un concert în grădina cazinoului de la Zoppot.

Când s-a născut Tulla, Lindbergh, aviatorul transoceanic, s-a suit la bordul crucişătorului Memphis.

Când s-a născut Tulla, conform raportului poliţiei din ziua a unsprezecea a lunii, au fost arestate şaptesprezece persoane.

Când s-a născut Tulla, delegaţia de la Danzig a ajuns la Geneva la a patruzeci şi cincea sesiune a Consiliului Ligii Naţiunilor.

Când s-a născut Tulla, la bursa de la Berlin s-au observat achiziţii externe la mătase artificială şi la acţiuni de energie electrică. Huila de Essen a înregistrat o creştere a cursului de patru procente şi jumătate; lise şi Stolberger Zink, de trei procente. Apoi au crescut unele valori speciale. Astfel, Glanzstoff a deschis cu patru procente în plus, iar Bemberg cu două.

---

90 Hans Luther (1879-1962), jurist, fmanţist şi politician, cancelar al Germaniei în intervalul 1926-1927.

Când s-a născut Tulla, la cinematograful Odeon rula filmul *Cel mai mare bluff*, cu Harry Piei într-un dublu rol de mare succes.

Când s-a născut Tulla, filiala Danzig a NSDAP[91] a chemat la o mare manifestaţie la Sankt Josephshaus, pe Töpfergasse, numerele cinci-opt. Tovarăşul Heinz Haake, membru de partid din Köln, trebuia să vorbească pe tema „Muncitori germani ai pumnului şi ai frunţii, uniţi-vă!”. În ziua de după naşterea Tullei acţiunea trebuia repetată în salonul roşu al cazinoului din Zoppot, sub sloganul „Poporul la strâmtoare! Cine îl salvează?”. Un domn Hohenfeld, membru al Dietei, a semnat apelul cu „Veniţi în masă!”

Când s-a născut Tulla, rata dobânzii la banca din Danzig era neschimbată, cinci procente şi jumătate. Titlul de rentă pentru secară înregistra nouă guldeni şaizeci la suta de livre: bani.

Când s-a născut Tulla, cartea *Fiinţă şi timp*[92] nu apăruse încă, dar era deja tipărită şi anunţată.

Când s-a născut Tulla, doctorul Citron îşi mai avea cabinetul în Langfuhr; mai târziu a fost nevoit să fugă în Suedia.

Când s-a născut Tulla, clopotele din turnul primăriei cântau „Numai Dumnezeu din cer fie slăvit” la orele cu soţ şi „Oaste cerească a tuturor îngerilor” la orele fără soţ. Clopotele de la Sfânta Ecaterina lăsau să se audă la fiecare ceas „Doamne Iisuse Cristoase, întoarce-te spre noi”.

Când s-a născut Tulla, vaporul cu aburi suedez

91 Acronim de la numele partidului nazist, Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei (Partidul Muncitoresc Naţional-Socialist German).

92 Lucrare a filosofului german Martin Heidegger (1889-1976), care a contribuit la reconsiderarea fenomenologiei, exercitînd o influenţă considerabilă asupra gîndirii filosofice din secolul al XX-lea.

Oddewold a sosit gol de la Exelosund.

Când s-a născut Tulla, vaporul cu aburi danez Sophie a plecat încărcat cu lemn spre Grimsby.

Când s-a născut Tulla, în magazinul universal Steinfeld din Langfuhr hăinuţele de rips pentru copii costau doi guldeni cincizeci. Fustele *princess* pentru fete costau doi guldeni şaizeci şi cinci. Găletuşele de jucărie costau optzeci şi cinci de pfenigi. Stropitorile, un gulden douăzeci şi cinci. Şi tobele de tinichea lăcuite, cu accesorii, se vindeau cu un gulden şi şaptezeci şi cinci.

Când s-a născut Tulla, era sâmbătă.

Când s-a născut Tulla, soarele a răsărit la ora trei şi unsprezece minute.

Când s-a născut Tulla, soarele a apus la ora opt şi optsprezece minute.

Când s-a născut Tulla, vărul ei, Harry Liebenau, avea o lună şi patru zile.

Când s-a născut Tulla, profesorul Oswald Brunies a adoptat un copil de şase luni, căruia îi ieşeau dinţii de lapte.

Când s-a născut Tulla, Harras, câinele de pază al unchiului ei, avea un an şi două luni.

CARTEA A DOUA

SCRISORI DE DRAGOSTE

Dragă verişoară Tulla, sunt sfătuit să vă pun, pe tine şi numele tău de botez, la început, să mă adresez ţie, fără formalisme, pentru că tu ai fost, eşti şi vei fi peste tot subiectul, ca şi cum ar fi începutul unei scrisori. Totuşi povestea mi-o spun mie, doar mie şi incurabil mie; ori, poate, îţi povestesc ţie că îmi povestesc mie? Familia voastră, neamul Pokriefke şi Dams, provenea din Koschnaideria.

Dragă verişoară, pentru că fiecare cuvânt al meu către tine e pierdut, pentru că toate cuvintele mele, chiar

dacă îmi povestesc mie, cu neclintită vrere mie, sunt îndreptate doar spre tine, să încheiem în sfârşit pace pe hârtie şi să punem o subţire temelie de beton felului în care îmi câştig pâinea şi îmi petrec timpul: eu îţi povestesc ţie. Tu nu asculţi. Şi modul de adresare – ca şi cum ţi-aş scrie una şi o sută de scrisori – va rămâne toiagul meu formal, pe care l-aş arunca încă de pe acum, pe care îl voi arunca adesea, cu furie în braţ, în Striefibach, în mare, în iazul fabricii de bere Aktien; dar câinele, negru pe patru picioare, mi-l va aduce înapoi, aşa cum a fost dresat.

Dragă Tulla, mama mea, născută Pokriefke şi soră a tatălui tău, August Pokriefke, provenea, ca toţi cei din neamul Pokriefke, din Koschnaideria. La şapte mai, când Jenny Brunies avea cam şase luni, m-am născut eu, după toate regulile. Şaptesprezece ani mai târziu, cineva m-a cules cu două degete şi m-a pus încărcător de muniţie pe un tanc în mărime naturală. În mijlocul Sileziei, adică într-o zonă la fel de necunoscută mie pe cât îmi este de ştiută Koschnaideria, la sud de Konitz[93], tancul a luat poziţie de luptă şi, dând înapoi, a intrat, din motive de camuflaj, într-un şopron de lemn, pe care suflătorii de sticlă silezieni îl umpluseră cu produsele lor. Dacă până atunci căutasem fără încetare un cuvânt care să rimeze cu tine, Tulla, tancul care lua poziţie de luptă şi ţipetele sticlăriei l-au făcut pe vărul tău Harry să ajungă la o limbă fără rimă: de atunci încolo n-am mai scris decât fraze simple şi, fiindcă un domn Brauxel mă sfătuieşte să scriu un roman, scriu acum un roman cu adevărat fără rimă.

Dragă verişoară Tulla, despre lacul Konstanz şi fetele de acolo nu ştiu nimic; dar despre tine şi despre Koschnaideria ştiu totul. Te-ai născut la unsprezece iunie. Koschnaideria se află la cincizeci şi trei de grade douăzeci latitudine nordică şi şaptesprezece grade şi jumătate

93 Denumirea germană a oraşului polonez Chojnice.

longitudine estică. Cântăreai la naştere patru livre şi trei sute de grame. Din Koschnaideria propriu-zisă fac parte şapte sate: Frankenhagen, Petztin, Deutsch-Cekzin, Granau, Lichtnau, Schlangenthin şi Osterwick. Cei doi fraţi mai mari ai tăi, Siegesmund şi Alexander, s-au născut în Koschnaideria; Tulla şi fratele ei Konrad au fost înregistraţi în Langfuhr. Numele Pokriefke se găseşte în registrul parohial din Osterwick încă dinainte de o mie şapte sute şaptezeci şi doi. Neamul Dams, familia mamei tale, e pomenit la mai mulţi ani după divizarea Poloniei, mai întâi în Frankenhagen, apoi în Schlangenthin; probabil că au venit din Pomerania prusacă, fiindcă înclin să pun la îndoială faptul că neamul Dams s-ar trage din Camerau, sat episcopal, mai ales că Camerau, împreună cu Obkass şi Grob Zirkwitz, a fost dat în dar arhiepiscopatului Gnesen[94] încă din o mie două sute şaptezeci şi cinci. Pe vremea aceea Camerau se numea Louisseva Dambrova, uneori Dubrawa, şi nu face parte propriu-zis din Koschnaideria: cei din neamul Dams sunt imigranţi.

Dragă verişoară, ai venit pe lume pe Elsenstrabe. Locuiam în aceeaşi casă. Casa cu apartamente de închiriat aparţinea tatălui meu, meşterul tâmplar Liebenau. Pieziş peste drum, în aşa-numita Aktienhaus, locuia dascălul meu de mai târziu, profesorul Oswald Brunies. Adoptase o fetiţă pe care o numise Jenny, chiar dacă pe la noi nimeni nu se chemase vreodată Jenny. Câinele ciobănesc negru din curtea tâmplăriei se numea Harras. Tu ai fost botezată cu numele Ursula, dar strigată de la început Tulla. Probabil că numele ăsta vine de la duhul koshnev al apei, Thula, care trăia în lacul Osterwick şi se scria în mai multe feluri: Duller, Toile, Tullatsch, Thula sau Dul, Tul, Thul. Pe vremea când cei din neamul Pokriefke locuiau încă în Osterwick,

94 Denumirea germană a oraşului Gniezno, sediul arhiepiscopatului, unul dintre cele mai vechi oraşe din Polonia.

erau arendaşi pe colnicul Mosbrauch, aproape de lac, la şoseaua spre Konitz. De la mijlocul secolului al paisprezecelea până la ziua de naştere a Tullei, în anul douăzeci şi şapte, Osterwick s-a scris astfel: Ostirwig, Ostirwich, Osterwigh, Osterwig, Osterwyk, Ostrowit, Ostrowite, Osterwieck, Ostrowitte, Ostrow. Cei din Koschnaideria spuneau: Oustewitsch. Rădăcina poloneză a numelui de sat Osterwick, cuvântul *ostrow*, înseamnă insulă pe un râu sau insulă pe un lac, pentru că satul Osterwick se aflase iniţial, deci în secolul al paisprezecelea, pe insula din lacul Osterwick. Arini şi mesteceni înconjurau apele bogate în crapi. În afară de crap şi caracudă, babuşcă şi nelipsita ştiucă, în lac mai erau un viţel cu semn roşu în frunte, care putea să vorbească de Sfântul Ioan, un pod legendar făcut din piele, doi saci plini cu aur galben, din vremea asalturilor husite, şi un spirit al apelor capricios: Thula Duller Tul.

Dragă Tulla, tatălui meu, meşterul tâmplar, îi plăcea să spună adesea: „Cei din neamul Pokriefke n-or să facă niciodată mare scofală aici. Ar fi trebuit să rămână acolo de unde au venit, la verzele lor”. Aluziile la varza de Koschnaideria erau anume pentru mama, născută Pokriefke, pentru că ea îşi ademenise fratele, cu tot cu nevasta şi cei doi copii, să vină din nisipoasa Koschnaiderie în suburbia oraşului. La cererea ei, meşterul tâmplar Liebenau îl angajase pe August Pokriefke, ţăran sărac şi lucrător al câmpului, ca ajutor în atelierul de tâmplărie. Mama reuşise să îl convingă pe tata să închirieze la un preţ mic familiei de patru suflete – Erna Pokriefke era deja însărcinată cu Tulla – locuinţa cu două camere şi jumătate care se eliberase cu un etaj deasupra noastră.

Pentru toate binefacerile astea mama ta nu prea i-a mulţumit lui tata. Dimpotrivă, la orice ceartă în familie, ea punea în seama lui şi a atelierului de tâmplărie vina pentru

surzenia fiului ei surdomut, Konrad. Cică ferăstrăul circular, care mugea din zori şi până-n seară şi tăcea numai arareori, care făcea să urle toţi câinii din cartier până ce răguşeau şi, odată cu ei, pe Harras al nostru, i-ar fi ofilit şi surzit lui Konrad urechiuşele când nu-i venise încă sorocul.

Meşterul tâmplar o asculta calm pe Erna Pokriefke, pentru că ea ocăra după felul celor din Koschnaideria. Cine putea să înţeleagă ceva? Cine putea să pronunţe aşa ceva? Locuitorii din Koschnaideria spuneau „*Tehătchhoffu* în loc de *Kirchhof*. *Bäsch* era *Berg*[9596], *Wäsch* era Weg[9798]. „*Preistewäsa* era Pajiştea Preotului din Osterwick, mare cam cât două pogoane în Kulm. Când povestea August Pokriefke despre drumurile lui între satele din Koschnaideria, adică despre negoţul ambulant, pe vreme de iarnă, la Cekzin, Abrau, Gersdorf, Camerau şi Schlangenthin, totul se auzea cam aşa: *Jisch oppn Wäsch na Cetchzia*. *Äsch oppn Wäsch na Obrog*, *na Tiesdöep*, *oppn Wäsch na Domärogy Wäsch na Slagentin*” *A*. Dacă descria călătoria cu trenul la Könitz, *Eisenbahnstrecke5* devenea „*Isäbonsträtch vă Kauntza*. Când zeflemiştii îl descoseau câte pogoane de pământ avusese el în Osterwick, zicea că o sută douăsprezece pogoane în Kulm, apoi se corecta, clipea din ochi şi, făcând aluzie la vestitul nisip zburător al Koshneviei, spunea: „*Uhunnet Moj sunt imme iinewajet*”[99].

Trebuie să recunoşti, Tulla, tatăl tău n-a fost un ajutor bun. Maistrul mecanic nu putea să-l pună nici măcar la ferăstrăul circular. Lăsând la o parte faptul că mereu îi

95 Cimitir (germ.).

96 Munte (germ.).

97 Drum (germ.).

98 Traseu de cale ferată (germ.).

99 Numai că o sută încă mai sînt pe drum (germ. dialectală).

sărea cureaua de transmisie, el a stricat cele mai scumpe pânze de ferăstrău, tăindu-şi lemn de foc din scânduri pline de cuie. O singură treabă făcea la timp şi spre mulţumirea tuturor calfelor: oala cu clei de pe soba de fier de la etajul de deasupra sălii maşinilor era mereu fierbinte şi la îndemână pentru cinci calfe de tâmplar, de la cinci bancuri de rindeluit. Cleiul făcea bulbuci, bolborosea morocănos, se putea face galben ca mierea, tulbure ca lutul, putea să devină supă de mazăre şi să se acopere cu piei de elefant. În parte răcit, în parte încă fluid-vâscos, cleiul escalada marginea oalei, dâre prelinse peste dâre prelinse, fără să lase o fărâmă de email neacoperit şi neîngăduind să se recunoască în oala de clei fosta ei calitate de oală de bucătărie. Cleiul care fierbea era amestecat cu o bucată dintr-o scândură de acoperiş. Dar şi lemnul punea piele peste piele, se îngroşa cu cocoaşe, pielos, în cute, se făcea tot mai greu în mâna lui August Pokriefke şi, când cele cinci calfe numeau monstrul acela cornos sulă de elefant, el trebuia schimbat cu altă bucată din mereu aceeaşi scândură, aparent fără capăt.

Clei de oase clei de tâmplărie! Plăcile de clei, cafenii, ştanţate, erau stivuite pe un raft strâmb, cu praful de-un deget. De la trei până la şaptesprezece ani am purtat cu devotament o bucăţică de clei în buzunarul de la pantaloni, atât de sfânt era cleiul pentru mine; pe tatăl tău îl numeam zeu al cleiului, pentru că zeul cleiului de oase nu avea doar degete cleioasecleioase, care trosneau sec de cum şi le mişca; el îşi lăsa peste tot mirosul pe care îl ducea cu sine pretutindeni. Locuinţa voastră de două camere şi jumătate, mama ta, fraţii tăi, toţi şi toate miroseau ca el. Dar cel mai generos o garnisea pe fată cu aroma lui. O alinta cu degete de clei. Răspândea asupra copilului o ploaie de firicele de clei, făcând scamatorii cu degetele. Pe scurt, zeul cleiului de oase a transformat-o pe Tulla într-o fetiţă-de-clei-de-

tâmplărie; fiindcă oriunde mergea stătea fugea Tulla, unde stătuse mersese Tulla, orice distanţă alergase, tot ce apuca arunca atingea puţin mult Tulla, toate lucrurile în care se învelea îmbrăca ascundea, cu care se juca – talaş cuie balamale –, orice loc şi obiect care se întâlnise cu Tulla păstra un miros de clei de oase, de la vag până la infernal, de neacoperit. Şi vărul tău Harry era lipit de tine: câţiva ani am fost împreună şi am mirosit la fel.

Dragă Tulla, când noi aveam patru ani, s-a spus că ai lipsă de calciu. La fel se zicea despre solul marnos al Koschnaideriei. Depunerile de marnă din vremuri diluviene, când s-au format morenele de fund, conţin, după cum se ştie, carbonat de calciu. Numai straturile de marnă erodate şi spălate de ploi de pe câmpiile Koschnaideriei erau sărace în calciu. Nu ajuta niciun fel de îngrăşământ sau ajutor de la stat. Nicio procesiune desfăşurată pe câmp – koshnevii erau cu toţii catolici – nu injecta calciu ogoarelor; dar ţie doctorul Hollatz ţi-a dat pastile de calciu şi, în scurt timp, la cinci ani, n-ai mai avut lipsă de calciu. Niciun dinte de lapte nu ţi se clătina. Incisivii tăi erau un pic ieşiţi în afară: ei aveau să devină înfricoşători pentru Jenny Brunies, copilul găsit, de peste drum.

Tulla şi cu mine n-am crezut niciodată că ţiganii şi berzele au jucat vreun rol când a fost găsită Jenny. O poveste tipică *papa* Brunies: pentru el nimic nu se petrecea natural, adulmeca peste tot forţe ascunse, reuşea întotdeauna să se ţină în lumina difuză a ciudăţeniei, fie că îşi alimenta sminteala gnaisurilor micacee cu mereu noi şi adesea minunate exemplare – în ciudata Germanie erau şi alţi asemenea ciudaţi, cu care el schimba scrisori –, fie că se purta, pe stradă, în curtea şcolii sau în clasă, ca un druid al vechilor celţi, ca o zeitate prusacă a stejarilor sau ca Zoroastru – se spunea că era mason –, arătând mereu însuşiri pe care toată lumea le îndrăgeşte la oamenii

originali. Dar abia Jenny – purtarea lui cu pruncul acela ca o păpuşă – l-a transformat pe profesorul Oswald Brunies într-un original preţuit nu numai în cadrul liceului, ci şi pe Elsenstralie, pe străzile paralele sau pe cele care o intersectau în marea mica periferie Langfuhr. Jenny era un copil gras. Chiar şi când Eddi Amsel era prin preajma lui Jenny şi a lui Brunies, copila nu părea cu nimic mai zveltă. Despre el şi despre prietenul lui, Walter Matern – amândoi erau elevii profesorului Brunies –, se spunea că ar fi fost martori când a fost găsită Jenny în chip miraculos. Oricum, Amsel şi Matern erau jumătatea acelei formaţii care stârnea zâmbete la noi pe Elsenstrabe şi peste tot în Langfuhr.

Pentru Tulla pictez un tablou timpuriu:

Îţi arăt un domn cu nas mare şi cu mii de riduri, care poartă o pălărie moale, cu boruri largi, pe părul împâslit, sur. Umblă ţanţoş în pelerine de loden verde. În stânga şi-n dreapta lui încearcă să ţină pasul doi elevi. Eddi Amsel este ceea ce în mod obişnuit se cheamă un grăsan. Hainele îi stau întinse să crape. Nişte gropiţe îi marchează genunchii. Acolo unde i se vede pielea înfloreşte o întreagă cultură de pistrui. Impresia generală e de gelatină tremurândă, fără oase. Altfel decât el, prietenul lui: osos, impasibil, el se ţine pe lângă Brunies şi se poartă de parcă profesorul, Eddi Amsel şi Jenny cea dolofană ar fi sub protecţia lui. Fetiţa de cinci ani şi jumătate încă mai e într-un cărucior mare pentru copii, fiindcă are dificultăţi la mers. Brunies împinge. Câteodată împinge Eddi Amsel, rareori împinge Scrâşnitorul. Şi în cărucior, la picioare, e o pungă cafenie mototolită, pe jumătate deschisă. Ţâncii din jumătate de cartier se ţin după căruciorul împins; urmăresc nişte bomboane cărora le zic „bulbucei”.

Dar abia în faţă la Aktienhaus, peste drum de casa noastră, după ce profesorul Brunies oprea căruciorul cu

roţi înalte, Tulla, eu şi ceilalţi copii primeam un pumn din conţinutul pungii maronii şi, cu prilejul ăsta, el nu uita niciodată să-şi dea şi lui, chiar şi atunci când nu-şi terminase resturile sticloase din gura molfăitoare de bătrân. Uneori Eddi Amsel sugea o bomboană ca să-i ţină companie. Pe Walter Matern nu l-am văzut niciodată să ia o bomboană. Dar degetele lui Jenny erau la fel de lipicioase de la pătratele de malţ ca şi degetele Tullei de la cleiul de oase din care făcea bile; se juca cu ele.

Dragă verişoară, aşa cum vreau să mă lămuresc în legătură cu tine şi cleiul tău de tâmplărie, la fel să se întâmple cu numele de koschnaideri sau koshnevi. Ar fi absurd să vrei să pui la baza cuvântului *koshnev* o explicaţie pretins istorică, dar încă neînsoţită de documente doveditoare. Astfel, se spune că în timpul revoltelor poloneze koshnevii s-ar fi lăsat atraşi în acte de violenţă, în numele urii împotriva germanilor, şi că de aceea termenul colectiv *koschneider* ar putea fi derivat din *Kopfschneider*, tăietor de capete. Chiar dacă am toate motivele să-mi însuşesc această interpretare – tu, o koshnevă sfrijită, aveai toată înzestrarea pentru asemenea îndeletniciri –, vreau să mă mulţumesc totuşi cu explicaţia seacă, dar raţională, după care un funcţionar de stărostie din Tuchola, Kosznewski pe numele lui, a semnat din oficiu, în o mie patru sute optzeci şi patru, un document care stabilea drepturile şi îndatoririle tuturor satelor cărora mai târziu li s-a spus sate koshneve după el, semnatarul documentului. Rămâne un rest de incertitudine. Denumirile de localităţi şi terenuri se lasă meşterite în felul ăsta; dar Tulla, mai mult un „ceva” decât o fată, nu poate fi descifrată cu ajutorul ordonatului funcţionar de stărostie Kosznewski.

Tulla, cu pielea albă, bine întinsă, putea să stea atârnată cu capul în jos pe bara de bătut covoare – o

jumătate de oră – şi în acelaşi timp să cânte pe nas. Era toată numai nişte oase cu vânătăi şi muşchi nestânjeniţi de vreun pic de grăsime, care făceau din Tulla un „ceva” care alerga, sărea, se căţăra, într-un cuvânt, zbura întruna. Fiindcă Tulla avea ochii adânciţi, apropiaţi şi mici ai mamei sale, pe faţa ei cele mai mari erau nările. Când se supăra – şi Tulla devenea dură, rigidă şi rea de mai multe ori pe zi –, îşi dădea ochii peste cap până când prin crăpăturile văzului nu i se mai vedea decât albul ochilor, străbătut de vinişoare. Ochii ei răi, întorşi pe dos, semănau cu nişte ochi scoşi, cu ochi de milogi şi pungaşi care se dau drept cerşetori orbi. Când înţepenea şi începea să tremure, noi ziceam: „Tulla iar ş-arată geamurile crăpate”. Dintotdeauna am umblat după verişoara mea, mai exact: cu doi paşi în urma ta şi a mirosului tău de clei de oase, eu încercam să mă ţin după tine. Fraţii tăi, Siegesmund şi Alexander, erau deja buni de mers la şcoală şi aveau drumul lor. Ni se alătura doar Konrad, surdomutul cu păr buclat. Tu şi el – eu, tolerat. Şedeam în magazia de lemne, sub acoperişul gudronat. Scândurile groase miroseau, iar eu eram transformat în surdomut; pentru că tu şi el, voi puteaţi vorbi cu mâinile. Îndoitul sau încrucişatul anumitor degete însemna ceva şi mă făcea bănuitor. Tu şi el, voi vă spuneaţi poveşti care te făceau să chicoteşti, iar pe el îl zgâlţâiau pe tăcute. Tu şi el, voi făceaţi planuri a căror victimă eram eu de cele mai multe ori. Dacă ai iubit vreodată pe cineva, atunci pe el l-ai iubit, pe băiatul cu părul buclat; în timpul ăsta mă puneaţi să ţin mâna sub rochia ta. Era cald sub acoperişul gudronat al magaziei de lemne. Acru mirosea lemnul. Sărat era gustul mâinii mele. Nu eram în stare să plec, eram lipit: cleiul tău de oase. Afară cânta ferăstrăul circular, duduia rindeaua, urla maşina de faţuit. Afară scheuna Harras, câinele nostru de curte.

Ascultă, Tulla, asta era el: un câine ciobănesc, alungit, negru, cu urechi drepte şi coadă lungă. Nu un Groenendael belgian cu păr lung, ci un ciobănesc german cu păr scurt şi aspru. Tata, meşterul tâmplar, îl cumpărase de pui din Nickelswalde, un sat de la gura de vărsare a Vistulei, cu puţin înainte să ne naştem noi. Treizeci de guldeni a cerut proprietarul, căruia îi aparţinea moara reginei Luise. Harras avea un bot puternic, cu buze uscate, care îi acopereau bine dinţii. Nişte ochi întunecaţi, puţin oblici, ne urmăreau paşii. Gâtul ferm, fără încreţituri şi fără piele atârnând pe el. Lungimea trunchiului depăşea înălţimea umerilor cu şase centimetri: am măsurat. Puteai să îl priveşti pe Harras din orice parte: picioarele îi erau mereu drepte. Degetele, bine strânse. Tălpile, tari cât trebuie. Crupa alungită, coborând uşor. Umeri coapse articulaţii: puternice, bine îmbrăcate în muşchi. Şi fiecare fir de păr, drept, lipit de trup, aspru şi negru. Negru şi puful de dedesubt. Nu era o culoare de lup, închisă, pe fond cenuşiu sau galben. Nicidecum – peste tot, până la urechile drepte, puţin înclinate în faţă, pe pieptul adâncit, cu vârtej, de-a lungul coapselor îmbrăcate moderat în blană, părul lui lucea negru, negru-umbrelă, negru-popă, negru-văduvă, negru-SS, negru-tablă-şcolară, negru-falangă, negru-mierlă, negru-Othello, negru-Ruhr, negru-viorea, negru-tomată, negrulămâie, negrufaină, negru-lapte, negru-zăpadă.

Harras căuta, găsea, lătra, aporta şi desluşea urme cu nasul în pământ. La un concurs din Bürgerwiesen a dat greş. Harras era câine de prăsilă, înscris în registrul animalelor de rasă. Mersul în lesă nu prea funcţiona: trăgea. Bun să anunţe lătrând, dar mediocru la descifrarea urmelor străine. Meşterul tâmplar Liebenau îl dăduse la dresat la poliţia din Hochstriefl. Acolo l-au dezvăţat să-şi mănânce excrementele, un obicei urât al câinilor tineri. Pe

plăcuţa de metal de la zgardă era ştanţat numărul cinci sute şaptesprezece: suma cifrelor, treisprezece. Peste tot în Langfuhr, în Schellmuhl, în colonia de la Schichau, de la Saspe până la Brosen, în sus pe Läschkentaler Weg, în jos pe Heiligenbrunn, de jur-împrejurul terenului de sport Heinrich Ehlers, în spatele crematoriului, în faţa magazinului universal Steinfeld, la iazul fabricii de bere Aktien, în tranşeele poliţiei, la anumiţi copaci ai parcului Uphagen, la anumiţi tei de pe aleea Hindenburg, pe soclurile stâlpilor Litfab[100] cu afişele evenimentelor care urmau, pe catargele pentru drapele de la sala de sport, mereu avidă de manifestaţii, pe felinarele încă neîntunecate ale suburbiei Langfuhr, Harras îşi punea însemnele mirositoare: le-a rămas credincios ani de câine în şir.

Până la greabăn Harras măsura şaizeci şi patru de centimetri. La cinci ani, Tulla măsura un metru şi cinci centimetri. Vărul ei Harry era cu patru centimetri mai înalt. Tatăl lui, meşterul tâmplar cu statură impunătoare, măsura dimineaţa un metru optzeci şi trei şi după lucru, cu doi centimetri mai puţin. August şi Erna Pokriefke, cât şi Johanna Liebenau, născută Pokriefke, n-aveau niciunul mai mult de un metru şaizeci şi doi: un neam mic de statură, koshnevii!

Dragă verişoară Tulla, ce mi-ar păsa mie de Koschnaideria dacă voi, Pokriefke, n-aţi veni de acolo? Dar aşa ştiu: satele Koshneviei au aparţinut, din o mie două sute treizeci şi şapte şi până în o mie trei sute opt, ducilor de Pomerelia. După pieirea lor, koshnevii au plătit taxe cavalerilor teutoni până în o mie patru sute şaizeci şi şase. Până în o mie şapte sute şaptezeci şi doi i-a preluat regatul Poloniei. În timpul licitaţiei europene Koschnaideria a fost

100 Stîlpi masivi, de formă cilindrică, destinaţi afişelor publicitare, inventaţi de Ernst LitfaB (1816-1874), editor şi tipograf german.

adjudecată prusacilor. Ei au menţinut ordinea până în o mie nouă sute douăzeci. Din februarie douăzeci, satele Koshneviei au fost sate ale Republicii Polone până când, începând cu toamna anului o mie nouă sute treizeci şi nouă, au aparţinut Marelui Reich German, ca parte a provinciei Danzig-Prusia de Vest: violenţă. Ace de siguranţă îndoite. Steguleţe în vânt. Încartiruiri: suedezi husiţi Waffen-SS. Dacă atunci tunu. Dinrădăcină. Deazi-dimineaţăorapatrupatruzeci şi cinci. Cercuri cu compasul pe planşete topografice. Schlangenthin luat pe contraatac. Vârfuri antitanc pe drumul spre Camerau. Trupele noastre rezistă unei presiuni masive la nord-vest de Osterwick. Atacurile de diversiune ale aviaţiei militare, divizia a douăsprezecea, se împotmolesc la sud de Konitz. Pe parcursul rectificării frontului, aşa numita Koschnaiderie este evacuată. Formaţiuni rămase ocupă poziţii la sud de Danzig. Provocatori de panică, ispăşitori, cumpliţi iubitori de glume agită iarăşi prespapierul, pumnul…

O, Tulla, cum să-ţi pot povesti despre Koschnaideria, despre Harras şi însemnele lui mirositoare, despre clei de oase, bomboane de malţ şi căruciorul pentru copii, când privitul ţintă la pumn devine obligatoriu…? Dar el trebuie să meargă pe roţi. A fost odată un cărucior de copil care mergea. Cu mulţi, mulţi ani în urmă un cărucior de copil mergea pe patru roţi înalte. Mergea pe patru roţi înalte, de modă veche, lăcuit cu negru şi având crăpături pe la toate cutele. Spiţele cromate, arcurile, minerul de împins căruciorul erau cojite, cenuşii-mate, în multe locuri, care se făceau pe nesimţite tot mai mari de la o zi la alta: trecutul: a fost odată: când în vara anului treizeci şi doi: atunci atunci atunci, când eram un băiat de cinci ani, în vremea Olimpiadei de la Los Angeles, existau deja pumni care se mişcau repede, sec şi pământeşte; şi[101], cu toate

101 La Jocurile Olimpice de la Los Angeles din 1932, în timpul intonării

astea, ca şi cum curentul acela de aer n-ar fi fost simţit deloc, milioane de cărucioare pentru copii erau împinse în acelaşi timp la soare, la umbră, pe roţi înalte şi joase.

Pe patru roţi înalte, de modă veche, mergea în vara anului treizeci şi doi un cărucior pentru copii, lăcuit cu negru, puţin cam uzat, pentru care liceanul Eddi Amsel, care ştia toate prăvăliile de vechituri, se tocmise pe Tagnetergasse. împingeau cu schimbul vehiculul: el, profesorul Oswald Brunies şi Walter Matern. Scândurile gudronate, date cu unsoare şi totuşi uscate, pe care era împins căruciorul erau cele ale cheiului Brosen. Prietenoasa staţiune balneară maritimă – deschisă din o mie opt sute douăzeci şi trei –, cu satul ei de pescari pitit şi cupola cazinoului, cu pensiunile Germania, Eugenia şi Else, cu dune de înălţime mijlocie şi păduricea litorală, cu bărci pescăreşti şi cu clădirea băilor făcută din trei părţi, cu turnul de pază al Societăţii Germane de Salvare şi cheiul de patruzeci şi opt de metri, se afla exact la jumătatea distanţei dintre Neufahrwasser şi Glettkau, pe ţărmul golfului Danzig. Cheiul de la Brosen avea două nivele şi se ramifica spre dreapta într-un scurt sparge-val care să înfrunte Marea Baltică. Duminică de duminică, cheiul de la Brosen punea douăsprezece steaguri care trăgeau de douăsprezece catarge: la început doar steagurile oraşelor baltice, treptat – tot mai mult steaguri cu svastici.

Pe sub steaguri şi pe scânduri merge căruciorul pentru copii, îmbrăcat în mult prea mult negru şi umbrit de pălăria cu boruri moi, profesorul Brunies împinge acum căruciorul şi se va lăsa înlocuit de Amsel cel gras sau de Matern cel voinic, în cărucior stă Jenny, care în curând va avea şase ani şi nu are voie să meargă pe jos.

---

imnului german, sportivii francezi şi cei polonezi au rămas aşezaţi în mod ostentativ.

„N-am putea s-o lăsăm pe Jenny să umble puţin? Vă rugăm, domnule profesor. Doar de-ncercare. O ţinem noi din stânga şi din dreapta”.

Jenny Brunies nu e lăsată. „Vreţi cumva să se piardă copilul? Să fie îmbrâncit în înghesuiala de duminică?” Oamenii vin şi pleacă, se întâlnesc se despart se înclină se trec cu vederea, îşi fac semne cu mâna, se iau de braţ, arată spre spărgătorul de valuri, spre Adlerhorst, hrănesc pescăruşii cu ce au adus de acasă, se salută îşi amintesc se supără. Şi toţi, atât de frumos îmbrăcaţi: model cu flori mari, pentru ocazia specială. Fără mâneci şi în haine de sezon. Costum de tenis şi uniformă de navigator. Cravate în vântul de est. Aparate de fotografiat nesătule. Pălării de pai cu benzi noi, anti-transpiraţie. Pantofi de pânză albi ca pasta de dinţi. Tocuri înalte, care se tem de crăpăturile dintre scândurile cheiului. Pseudo-căpitani şi-au pus în funcţiune binocluri. Sau mâinile umbresc ochi ce privesc în depărtări. Atât de multe costume de marinar, atât de mulţi copii: aleargă, se joacă, se ascund şi se sperie. Eu văd ceva ce tu nu vezi. Antantichitan. Hering acru, un doi trei. Uite colo, domnul Anglicker de la Neuer Markt, cu gemenele lui. Ele poartă funde şi, cu limbi palide, ling încet, la fel de încet, câte o îngheţată de zmeură. Domnul Koschnick de pe Hertastrabe, cu soţia şi cu musafiri veniţi din Reich. Domnul Sellke îşi lasă fiii să se uite prin binoclu, pe rând: dâră de fum, suprastructuri, nava Kaiser se apropie. Domnul şi doamna Behrendt nu mai au mâncare pentru pescăruşi. Doamna Grunau, căreia îi aparţine calandrul de rufe de pe Heeresanger, cu cele trei ucenice ale ei. Brutarul Schefâler de pe Kleinhammerweg, cu soţia care râde. Heini Pilenz şi Hotten Sonntag, fără părinţi. Şi, acolo, domnul Pokriefke, cu degetele încleiate. De braţul lui e agăţată nevasta cea zbârcită, care îşi mişcă întruna capul, repede, ca şobolanii. „Tulla”, trebuie ea să strige.

Şi: „Vin aici, Alexander!” Şi: „Siegesmund, ai grijă de Konrad!” Fiindcă pe chei nişte koschnaideri nu vorbesc ca nişte koshnevi, chiar dacă tâmplarul Liebenau şi soţia lui nu sunt de faţă. Duminica dimineaţa el trebuie să stea în atelier şi să facă schiţe, ca maistrul mecanic să ştie luni ce intră la circular. Ea nu iese niciodată fără bărbatul ei. Dar fiul lui e aici, pentru că Tulla e aici. Amândoi sunt mai mici decât Jenny şi au voie să meargă. Au voie să sară într-un picior în zigzag prin spatele profesorului Brunies şi al elevilor lui cam stânjeniţi. Au voie să meargă de-a lungul cheiului până unde se termină, formând un triunghi ascuţit, bătut de vânt. Au voie să coboare treptele din stânga şi din dreapta până la nivelul inferior, unde stau pescarii şi prind plevuşcă ghimpoasă. Au voie să alerge în sandale pe podeţele înguste şi să se simtă ca acasă printre grinzile cheiului, sub cinci sute de pantofi de duminică, sub loviturile uşoare ale bastoanelor şi ale umbrelelor de soare. Acolo este răcoare umbros verzui. Acolo jos nu există zile ale săptămânii. Apa are un miros puternic şi este transparentă până la scoicile şi sticlele care se rostogolesc pe fund. Pe stâlpii care susţin cheiul şi lumea de pe el se unduiesc nehotărâte smocuri de alge brune: încoace şi-ncolo, plevuşti argintii zeloase banale. De pe cheiul de sus cad mucuri de ţigări care se desfac maronii, atrag peşti cât degetul, îi resping. Bancuri de peşti reacţionează zvâcnit, se reped înainte, ezită, se întorc, se destramă, se adună iar cu un etaj mai jos şi pleacă – acolo unde se unduiesc alte smocuri de alge brune. Un dop se leagănă. O hârtie de la o tartină se îngreunează, se răsuceşte. Între grinzile gudronate, Tulla Pokriefke îşi suflecă rochiţa de duminică, pe care sunt deja pete de gudron. Vărul ei să ţină palma întinsă dedesubt. Dar el nu vrea şi se uită în altă parte. Atunci nici ea nu mai vrea nu mai trebuie nu mai poate şi sare dintre grinzile încrucişate

pe podeţ şi fuge cu sandalele ţăcănind, îşi lasă cozile să zboare şi trezeşte pescarii, e deja pe scara care duce sus, spre chei, scara spre cele douăsprezece steaguri, scara spre dimineaţa de duminică, şi vărul ei Harry se ţine după mirosul ei de clei de oase, mai puternic decât mirosul smocurilor de alge, al grinzilor gudronate, dar totuşi atinse de putregai, al podeţelor uscate de vânt – mai puternic decât aerul mării.

Şi tu, Tulla, ai spus într-o dimineaţă de duminică: „Hai, lăsaţi-o. Vreau s-o văd cum merge”.

Şi, minune, profesorul Brunies încuviinţează din cap şi Jenny are voie să meargă pe scândurile cheiului de la Brosen. Unii râd, mulţi zâmbesc, fiindcă Jenny e foarte grasă şi umblă pe două proptele de grăsime băgate în ciorapi albi trei-sferturi, care le gâtuie, şi în pantofi de lac cu catarame.

„Amsel!” zice Brunies de sub pălăria neagră de fetru. „Când erai copil, să zicem de şase ani, ai suferit din cauza, hai s-o spunem fără ocol, din cauza corpolenţei tale?”

„Nu cine ştie ce, domnule profesor. Matern a avut mereu grijă de mine. Numai în banca de la şcoală mi-era greu să mă aşez, fiindcă era prea strâmtă”.

Brunies oferă bomboane. Căruciorul gol stă deoparte. Matern o conduce pe Jenny, stângaci grijuliu. Steagurile trag toate în aceeaşi direcţie. Tulla vrea s-o conducă pe Jenny. Nu cumva s-o ia căruciorul singur din loc. Brunies suge bomboane de malţ. Jenny nu vrea cu Tulla, cât pe ce să plângă, dar Matern e acolo şi Eddi Amsel imită repede şi cu precizie o poiată de găini. Tulla se întoarce pe călcâie. La capătul cheiului se strânge lume: o să se cânte. Faţa Tullei se face triunghiulară şi atât de mică, încât furia e covârşitoare. La capătul cheiului se cântă. Tulla dă ochii peste cap: geamuri crăpate. Cei de la Jungvolk1 stăteau în faţă, în semicerc. O furie koshnevă sfrijită: Dul Dul, Tuller.

Nu toţi băieţii poartă uniformă, dar toţi cântă şi mulţi îi ascultă şi dau din cap aprobator. *Noiiubimfurtunile*... cântă cu toţii şi singurul care nu cântă se străduieşte să ţină drept un fanion negru, triunghiular, cu runa cusută pe el. Căruciorul de copil stă gol, părăsit. Acum ei cântă: Şinz*orieceasul nostru. Ap*oi ceva vesel: Unom*careşiziceacolumb. Un* băiat de cincisprezece ani, cu părul creţ şi braţul drept legat într-o eşarfă, probabil pentru că era într-adevăr rănit, le cere ascultătorilor, pe-un ton pe jumătate poruncitor, pe jumătate stânjenit, să cânte şi ei cântecul lui Columb, măcar refrenul. Fete tinere, care se ţin de braţ, şi soţi curajoşi, printre care şi domnul Pokriefke, domnul Berendt şi negustorul de coloniale Matzerath, se alătură corului. Vântul de nord-est aliniază steagurile şi netezeşte tonurile false ale voiosului cântec. Cine ascultă atent aude, când deasupra, când dedesubtul cântării, o tobă de tinichea pentru copii. Probabil că e fiul negustorului de coloniale. Ala nu-i prea întreg la cap. Glor*ievictorie şi* Wied*ewiedewittjuchheirassa, re*frenul cântecului care nu se mai termină: încetul cu încetul, devine o datorie să intri în cor. Uitat împrejur: „Şi acela de ce nu?” Tras cu ochiul într-o parte: domnul şi doamna Ropiński cântă şi ei. Chiar şi bătrânul Sawatzki, socialist până în măduva oaselor, ţine pasul. Atunci hai! Curaj! Doar cântă şi domnul Zureck, şi secretarul de la poştă, Broński, chiar dacă amândoi lucrează la Poşta Poloneză din Piaţa Hevelius. Wied*ewiedewittbumbum. Şi* domnul profesor? Nu poate măcar să lase deoparte eterna lui bomboană de malţ şi să se prefacă? Glor*ievictorie! De*oparte, căruciorul pentru copii, gol, pe patru roţi înalte. Luceşte negru, cu vopseaua plesnită. Wied*ewiedewittjuchheirassa! Pa*pa *Bru*nies vrea s-o ia pe Jenny în braţe şi să elibereze de greutate proptelele de grăsime din pantofii de lac. Dar elevii lui – Glor*ievictorie! –,* mai ales liceanul Walter

Matern, îl sfătuiesc să n-o facă. Cântă şi Eddi Amsel: Wied*ewiedewittjuchheirassa! Pe*ntru că e gras, glasul lui e frumos, catifelat, de soprană, şi la anumite pasaje ale refrenului, de pildă la”... juchheir*assaaah”, se re*varsă spumos, argintiu. Voce de sus se cheamă asta. Mulţi întorc privirile şi vor să vadă de unde izvorăşte apa aceea cristalină.

Fiindcă, în ciuda aşteptărilor, „Cântecul lui Columb” are şi o strofă ultimă, ei cântă acum un cântec al recoltei: *Plinâmieacumcăruţa*. îl cântă acum, deşi s-ar potrivi mai bine seara: *Niciunpământnuimaifrumoslaceasulista*. Eddi Amsel îşi lasă vocea de sopran-de-băiat-gras să facă tumbe. Brunies suge în văzul lumii şi lansează luminiţe ironice. Matern se întunecă sub cerul fără nori. Căruciorul aruncă o umbră singuratică...

Unde e Tulla?

Vărul ei a cântat împreună cu ceilalţi şase strofe din „Cântecul lui Columb”. În timpul celei de-a şaptea strofe s-a făcut nevăzut. Doar aer de mare, fără miros de clei de oase; fiindcă August Pokriefke, soţia lui şi surdomutul Konrad stau pe partea de vest a promontoriului din capătul cheiului şi vântul a sărit de la nord-est la est. Pokriefkii întorc spatele mării. Cântă. Până şi Konrad deschide gura când trebuie, ţuguie buzele fără niciun sunet şi nu ratează nicio intrare când se încearcă, fără prea mult succes, *Frateiacobfrateiacob*.

Unde e Tulla?

Fraţii ei, Siegesmund şi Alexander, au şters-o. Vărul ei Harry îi vede pe amândoi pe sparge-val. Acolo ei se încumetă să facă sărituri cu capul înainte. Siegesmund exersează rostogolirea şi saltul din stând în mâini. Hainele fraţilor, îngreunate de încălţări, sunt puse pe pintenul bătut de vânt al cheiului. Tulla nu-i cu ei. Dinspre cheiul Glettkau – se poate distinge chiar şi cheiul cel mare de la

Zoppot – se apropie, după program, vaporul cu aburi pentru excursii. E alb şi lasă o dâră neagră de fum, aşa cum au vapoarele în desenele copiilor. Cei care vor cu vaporul de la Brösen la Neufahrwasser se îngrămădesc la capătul cheiului, în partea stângă. Unde e Tulla? Cei din *Jungvolk* încă mai cântă, dar nimeni nu mai ascultă, pentru că vaporul se face tot mai mare. Şi Eddi Amsel şi-a retras vocea de sopranā. Toba de jucărie a renunţat la ritmul cântecelor şi se consacră duduitului maşinilor: e vaporul Hecht1. Dar vaporul Schwan[102] arată exact la fel. Numai vasul cu zbaturi Paul Beneke arată altfel. În primul rând are roţi cu palete, în al doilea rând este mai mare, mult mai mare, şi în al treilea rând el circulă între Danzig-Langebrücke, Zoppot, Gdingen[103] şi Hela – la Glettkau şi Brösen nu vine absolut deloc. Unde e Tulla? La început pare că vaporul Hecht nu vrea nicicum să acosteze la cheiul Brösen, apoi încetineşte şi se pune de-a lungul cheiului mai repede decât ai putea crede. Nu spumegă numai la proră şi la pupă. Stând la îndoială, el bate pasul pe loc şi frământă marea. Se aruncă parâmele: bolarzii scrâşnesc. Tampoanele de la tribord, de culoarea tutunului, amortizează şocul la acostare. Toţi copiii şi câteva femei se tem, pentru că vaporul Hecht va trage îndată sirena. Copiii îşi astupă urechile, deschid gurile, tremură încă înainte să se întâmple; atunci el îşi lansează semnalul cu un glas întunecat, răguşit spre final, şi e amarat. Din nou se ling cornete de îngheţată, dar unii copii de pe vapor şi de pe chei plâng, încă îşi astupă urechile şi se holbează la horn, ştiind că, înainte să plece de la chei, vaporul Hecht va mai trage o dată sirena şi va scoate un abur alb care miroase a ouă stricate.

Unde e Tulla?

---

102 Ştiuca (germ.).

103 Azi Gdynia, localitate care face parte din conurbaţia Gdarisk.

Frumos e un vapor alb când nu are pete de rugină. Vaporul cu abur Hecht n-are nici măcar una, doar drapelul Statului Liber Danzig[104] de la pupa şi fanionul radei „Vistula” sunt decolorate şi zdrenţuite. Unii coboară – alţii urcă la bord. Tulla? Vărul ei se uită în spate: pe partea dreaptă a cheiului căruciorul pentru copii stă solitar şi etern, pe patru roţi înalte. Aruncă o umbră deformată, de ora unsprezece, care se leagă fără înnăditură de umbra balustradei de pe chei. De încâlceala asta de umbre se apropie o umbră slabă, fără ramificaţii: Tulla vine de jos. A fost la smocurile unduitoare de alge, la pescarii vrăjiţi, la plevuştile care-şi făceau manevrele. Osoasă, cu rochia scurtă, ea urcă scara. Genunchii lovesc tivul croşetat. Din capul scării ea vrea să ajungă direct la cărucior. Ultimii călători urcă la bordul vaporului Hecht. Câţiva copii plâng încă sau plâng din nou. Tulla şi-a încrucişat braţele la spate. Chiar dacă iarna are pielea albă-albăstruie, se bronzează repede. Un cafeniu-gălbui sec, un cafeniu de clei de tâmplărie ocoleşte urmele de vaccin: una, două, trei, patru insule pe braţul drept rămân palide, mari cât cireşele şi de netrecut cu vederea. Orice vapor aduce cu el pescăruşi – ia cu el pescăruşi. Partea de la tribord a navei face schimb de cuvinte cu partea stângă a cheiului: „Şi să mai treceţi pe la noi. Şi să duceţi filmul la developat, abia aşteptăm. Şi salută-i pe toţi din partea noastră, auzi?” Tulla stă lângă căruciorul gol. Sirena vaporului sună înalt grav şi se frânge. Tulla nu-şi astupă urechile. Vărul ei şi-ar astupa urechile, dar n-o face. Între Erna şi August Pokriefke, surdomutul Konrad se uită la dâra lăsată de vapor şi îşi acoperă urechile. Punga mototolită, brun-de-ambalaj, e la capătul de la picioare. Tulla nu ia nicio bomboană. Pe sparge-val doi băieţi se luptă cu un al treilea

104 Existenţa oraşului-stat Danzig a început la 10 ianuarie 1920 şi s-a încheiat în 1939, cînd a fost ocupat şi anexat de Germania nazistă.

– doi cad în mare, ies din nou la suprafaţă – râd toţi trei. Până la urmă profesorul Brunies tot a luat-o pe Jenny în braţe. Jenny nu ştie dacă să plângă sau nu fiindcă vaporul a tras sirena. Profesorul şi elevii lui o sfătuiesc să nu plângă. Eddi Amsel şi-a făcut patru noduri la batistă şi cu boneta obţinută astfel şi-a acoperit părul roşcat, ca de vulpe. Pentru că arată oricum caraghios, acum n-arată mai caraghios din cauza batistei înnodate. Walter Matern priveşte sumbru vaporul alb, care se desprinde de chei tremurând. Bărbaţi, femei, copii, tineri din *Jungvolk* cu fanionul negru la bord fac semne cu mâna râd strigă. Pescăruşii se rotesc, se prăvălesc, se înalţă şi se uită, având capetele înşurubate pieziş. Tulla Pokriefke loveşte uşor cu piciorul roata dreaptă din spate a căruciorului: umbra de cărucior abia se mişcă. Bărbaţi, femei şi copii se desprind încet de partea dreaptă din capătul cheiului. Vaporul Hecht lasă o dâră de fum negru, întoarce încet, călcând apa, şi apoi, făcându-se repede tot mai mic, se îndreaptă spre intrarea în portul Neufahrwasser. În marea calmă el sapă o urmă spumoasă, care se şterge imediat. Nu toţi pescăruşii îl urmează. Tulla trece la acţiune: şi-aruncă pe spate capul cu cozi, îl repede înainte şi scuipă. Vărul ei se face roşu ca racul. Se uită împrejur să vadă dacă se mai uita careva când Tulla a scuipat în cărucior. Lângă balustrada din stânga cheiului stă un băiat de trei ani în costum de marinar. O panglică de mătase cu o inscripţie brodată cu fir de aur îi încinge bereta: *SMS Seydlitz*[105]. Capetele panglicii zvâcnesc în vântul de nord-est. Pe băiat atârnă o tobă de tinichea pentru copii. Din pumnii lui se ivesc nişte beţe de lemn pentru tobă, uzate. Nu bate în tobă, are ochi albaştri şi priveşte cum Tulla scuipă a doua oară în căruciorul gol. Multe încălţări de

105 Crucişător de război al Marinei Imperiale germane, care poartă numele generalului prusac Friedrich Wilhelm von Seydlitz (1721-1773).

vară, pantofi de pânză, sandale, bastoane şi umbreluţe de soare se apropie dinspre capătul cheiului când Tulla ţinteşte pentru a treia oară.

Nu ştiu dacă, în afară de mine şi de fiul negustorului de coloniale, a mai fost cineva martor când verişoara mea a scuipat de trei ori la rând în căruciorul gol şi apoi, aşa slabă cum era, a plecat spre cazinou supărător de încet, târşâindu-şi picioarele.

Dragă verişoară, încă nu mă pot abţine să nu te pun pe scândurile lucitoare ale cheiului de la Brösen: într-o duminică din anul următor, dar în luna numită la fel, aşadar în furtunoasa, în meduze bogata lună august, când bărbaţi, femei şi copii, cu genţi de plajă şi animale de cauciuc, părăseau iarăşi periferia prăfoasă Langfuhr, ducându-se la Brösen ca să se aşeze, cei mai mulţi dintre ei, pe plajă şi la băi, să se plimbe – în număr mai mic – pe chei, într-o zi când opt drapele ale oraşelor baltice şi patru cu svastici atârnau fără vlagă pe douăsprezece catarge, când de pe mare se ridica o furtună peste Exhöft, când meduzele coamă-de-leu înţepau şi în apa călduţă a mării înfloreau meduze albe-albăstrii care nu înţepau, aşadar, într-o zi de august Jenny s-a rătăcit.

Profesorul Brunies încuviinţase din cap. Walter Matern o ridicase pe Jenny din cărucior şi Eddi Amsel nu fusese atent când Jenny s-a pierdut în mulţimea îmbrăcată de duminică. Furtuna se înteţea peste Exhöft. Walter Matern n-o găsea pe Jenny. Eddi Amsel nu găsea. Am găsit-o eu, fiindcă o căutam pe verişoara mea, Tulla: mereu te căutam şi o găseam mai mult pe Jenny Brunies.

Atunci, pe când furtuna se tot lăţea, venind dinspre vest, le-am găsit pe amândouă şi Tulla îl ţinea de zgardă pe Harras al nostru, pe care tata îmi dăduse voie să-l iau cu mine.

Pe una dintre punţile care mergeau în lung şi-n lat pe

sub chei, la capătul uneia fără ieşire, deci într-o fundătură, le-am găsit pe amândouă. Ascunsă de proptele şi piloni, stătea ghemuită, în rochiţă albă, într-o lumină verzuie schimbătoare, în semiîntuneric; deasupra ei – târşâit de pantofi uşori de vară; sub ea – lins sorbit clipocit suspin; durdulie, buimacă, plânsă – Jenny Brunies. Fiindcă Tulla o înfricoşa. Tulla îi ordona lui Harras al nostru să lingă faţa lui Jenny. Şi Harras o asculta pe Tulla.

„Zi: rahat”, a spus Tulla şi Jenny a repetat.

„Zi: tata trage vânturi întruna”, a spus Tulla şi Jenny a recunoscut ce făcea profesorul uneori.

„Zi: fratele meu şterpeleşte mereu de peste tot”, a spus Tulla. Însă Jenny a răspuns: „Da’ n-am niciun frate, chiar n-am”.

Atunci Tulla şi-a băgat braţul lung sub punte şi a pescuit o meduză tremurândă, din acelea care nu înţeapă. Era nevoită să ţină cu amândouă mâinile budinca aia gelatinoasă, alburie şi sticloasă, în al cărei miez moale se adunau vinişoare albastre-violacee şi noduri.

„Pe asta ai s-o mănânci acu, pân nu mai rămâne nimica”, a poruncit Tulla. „N-are niciun gust, dă-i drumu’!”

Jenny nu s-a mişcat şi Tulla i-a arătat cum se mănâncă meduze. A sorbit cam cât două linguri de supă pline, a învârtit între dinţi masa gelatinoasă şi a împroşcat printre incisivii de sus un jet de terci chiar pe lângă Jenny. Sus, deasupra cheiului, soarele era deja muşcat de furtună.

„Na, acu ai văzut cum se face. Acum fa şi tu”.

Faţa lui Jenny se pregătea de plâns. Tulla a început să ameninţe: „Să pun câinele să...?” înainte ca Tulla să-l întărâte pe Harras al nostru împotriva lui Jenny – precis că el nu i-ar fi făcut niciun rău –, l-am fluierat pe Harras la picior. N-a ascultat imediat, dar şi-a întins capul cu zgardă spre mine. L-am ţinut. Sus însă tuna, încă departe. Chiar

de lângă mine, Tulla mi-a trântit pe cămaşă restul de meduză, m-a împins şi a plecat. Harras a dat s-o urmeze. A trebuit să strig „Stai!” de două ori. Cu stânga ţineam câinele, cu dreapta am luat-o pe Jenny de mână şi am dus-o pe cheiul în prag de furtună, unde profesorul Brunies şi elevii lui căutau prin toată agitaţia stârnită între cei veniţi la băi, strigau „Jenny!” şi se temeau de ce era mai rău.

Încă înainte de prima rafală de vânt, administraţia băilor a strâns opt drapele diferite şi patru identice. *Papa* Brunies ţinea căruciorul de mâner: căruciorul tremura. De sus s-au desprins primii stropi. Walter Matern a ridicat-o pe Jenny în cărucior: tremuratul nu s-a domolit. Şi când am ajuns la adăpost şi profesorul Brunies mi-a dat, cu degete tremurânde, trei bomboane de malţ, căruciorul continua să tremure. Furtuna, un teatru ambulant, a trecut repede mai departe, cu mare pompă.

Verişoara mea Tulla a fost nevoită să ţipe din răsputeri pe acelaşi chei. La vremea aceea ştiam deja să ne scriem numele. Jenny nu mai era purtată în cărucior, străbătea pas cu pas drumul până la şcoala Pestalozzi, la fel ca noi. Vacanţa a sosit punctuală, cu bilete de transport pentru elevi, cu vreme de ştrand şi cu mereu noul chei de la Brosen. De cele douăsprezece catarge de pe chei trăgeau acum, când era vânt, şase steaguri ale Oraşului Liber şi şase cu svastici, care nu mai aparţineau administraţiei băilor, ci secţiei de partid Brosen. Şi, înainte ca vacanţa să se termine, într-o dimineaţă, puţin după ora unsprezece, s-a înecat Konrad Pokriefke.

Fratele tău, cel cu părul buclat. Cel care râdea şi cânta împreună cu ceilalţi fără să scoată un sunet, cel care înţelegea totul. De acum înainte nu se va mai vorbi niciodată cu mâinile; cot, frunte, pleoapa de jos, degete încrucişate lângă urechea dreaptă, două degete, obraz lângă obraz: Tulla şi Konrad. Acum, un deget îndoit,

fiindcă sub sparge-val…

Iarna a fost de vină. Cu gheaţă, dezgheţ, sloiuri plutitoare şi furtuni de februarie, ea pusese cheiul la grea încercare. E drept, administraţia băilor reparase într-o oarecare măsură cheiul; vopsit în alb şi împodobit cu noi catarge, el strălucea a vacanţă – însă o parte dintre pilonii vechi, pe care blocurile de gheaţă şi talazurile grele îi frânseseră mult sub suprafaţa apei, încă ieşea perfid din adânc şi asta i-a fost fatal fratelui celui mic al Tullei.

Chiar dacă în anul acela fusese interzis scăldatul lângă sparge-val, erau destui băieţi care, venind dinspre ştrand, luau ca reper sparge-valul şi-l foloseau drept trambulină. Siegesmund şi Alexander Pokriefke nu-l luaseră şi pe fratele lor; el s-a ţinut după ei, înotând câineşte, bătând din braţe şi din picioare – şi ştia să înoate, chiar dacă nu cum scrie la carte. Cei trei au sărit împreună de pe sparge-val, poate de cincizeci de ori, şi au ieşit iar la suprafaţă de cincizeci de ori. Apoi au mai sărit împreună de şaptesprezece ori şi au ieşit toţi trei la suprafaţă numai de şaisprezece ori. Nimeni n-ar fi observat foarte repede că nu mai apărea şi Konrad dacă Harras al nostru n-ar fi părut că şi-a ieşit din minţi. Numărase şi el de pe chei şi acum alerga în susul şi-n josul lui, lătrând nehotărât ici-colo, iar în cele din urmă s-a oprit şi a început să chelălăie spre cer.

Vaporul Schwan tocmai acosta, însă toată lumea era îngrămădită pe partea dreaptă a cheiului. Numai vânzătorul de îngheţată, care nu înţelegea niciodată nimic, continua să-şi anunţe sortimentele în gura mare: „Vanilie, lămâie, vinariţă, căpşune, vanilie, lămâie…”

Walter Matern şi-a scos doar pantofii şi a sărit cu capul înainte de pe balustrada cheiului. S-a scufundat chiar în dreptul locului indicat de Harras al nostru, mai întâi chelălăind şi apoi zgrepţănând cu labele din faţă.

Eddi Amsel ţinea pantofii prietenului său. Apoi Walter a ieşit la suprafaţă şi s-a scufundat din nou. Din fericire, Jenny n-a trebuit să se uite: profesorul şedea cu ea sub copacii parcului de la cazinou. Abia când l-au ajutat, făcând cu rândul, Siegesmund Pokriefke şi un bărbat care nu era de la salvamar, a putut fi scos şi surdomutul Konrad, al cărui cap se prinsese între doi piloni rupţi, chiar deasupra fundului mării.

Nici nu apucaseră să-l pună bine pe platformă, că a şi venit serviciul de salvare cu aparatul de oxigen. Vaporul Schwan şi-a lansat al doilea semnal şi a pornit spre celelalte staţiuni. Nimeni n-a închis gura vânzătorului de îngheţată: „Vanilie, lămâie, vinariţă...” Capul lui Konrad se învineţise. Avea mâinile şi picioarele galbene, ca toţi înecaţii. Lobul urechii drepte i se sfâşiase între piloni: sângera roşu-aprins pe scânduri. Ochii lui nu voiau să se închidă. Părul buclat îi rămăsese cu bucle şi în apă. Sub el, care, înecat, părea şi mai mic decât când era viu, creştea o baltă. În timpul încercărilor de reanimare – i s-a pus aparatul de oxigen, cum cerea regulamentul – i-am ţinut Tullei gura închisă. Când aparatul a fost scos, ea m-a muşcat de mână şi a ţipat îndelung în sus, spre cer, acoperind glasul vânzătorului de îngheţată, fiindcă de-acum nu mai putea să vorbească ore în şir cu Konrad, cu degetele, pe tăcute, obraz lângă obraz, cu semnul de pe frunte şi semnul care însemna iubire – ascunşi în magazia de lemne, sub chei, la răcoare, în taină, în şanţurile împrejmuitoare sau pe faţă şi totuşi în secret, pe animata Elsenstrabe.

Dragă Tulla, strigătul tău avea să dăinuiască: şi azi e cuibărit în urechile mele şi-şi păstrează tonul înalt până la cer. În anul care a urmat şi în cel de după, nimic nu l-a putut convinge pe Harras al nostru să meargă pe sparge-val. Rămânea cu Tulla, care, de asemenea, evita cheiul.

Solidaritatea lor avea şi ea o istorie:

În vara aceluiaşi an, dar cu puţin înainte ca surdomutul Konrad să se înece la scăldat, Harras a fost solicitat la montă. Poliţia cunoştea pedigriul câinelui şi trimitea o dată sau de două ori pe an o scrisoare semnată de un locotenent de poliţie pe nume Mirchau. Tata nu răspundea niciodată „Nu” la scrisorile astea formulate pe un ton destul de poruncitor: în primul rând fiindcă nu voia să aibă neplăceri cu poliţia, mai ales ca tâmplar; în al doilea rând că monta, când era făcută de un mascul ca Harras, aducea de fiecare dată o sumă frumuşică; în al treilea rând fiindcă tata era, evident, mândru de câinele lui ciobănesc german – când cei doi se duceau la monta plătită, oricine ar fi putut crede că nu pe Harras îl solicitase poliţia la montă, ci pe tata.

Pentru prima oară am avut voie să merg şi eu – e drept, fără să fi fost lămurit, dar nu neştiutor. În ciuda căldurii, tata era într-un costum pe care în realitate îl îmbrăca numai la vreo întâlnire a asociaţiei tâmplărilor. Vesta, de un gri-închis sobru, îi stătea întinsă pe burtă. De sub pălăria de velur se iţea ţigara de foi maronie de calitatea a doua, de cincisprezece pfenigi. Abia ce a fost scos din cuşcă şi i s-a pus botniţa – pentru că mergeam la poliţie –, că Harras a şi luat-o din loc, dovedindu-şi vechea meteahnă, mersul dezordonat în lesă: am ajuns pe Hochstrieb mai repede decât s-ar fi gândit, judecând după restul considerabil rămas din ţigară.

Hochstrieb era numele unei străzi care pornea din Strada Principală din Langfuhr, luând-o spre sud. În stânga, case mici, de două familii, în care locuiau ofiţeri de poliţie cu familiile lor; în dreapta, cazărmile sumbre de cărămidă, construite pentru husarii lui Mackensen[106], devenite de-acum adăpost pentru poliţie. La intrarea din

106 August von Mackensen (1849-1945), feldmareşal german.

Pelonker Weg, care nu prea era folosită şi nu avea gheretă, ci doar o barieră şi un post de pază, tata a arătat, fără să-şi scoată pălăria, scrisoarea de la locotenentul de poliţie Mirchau. Chiar dacă tata ştia drumul, un sergent-major ne-a condus prin curţile de cazarmă acoperite cu pietriş, unde poliţişti în uniforme de doc gri făceau exerciţii sau stăteau în semicerc în faţa unui superior. Toţi recruţii ţineau mâinile la spate, în repaus, cum fusese comanda, şi dădeau impresia că ascultă o conferinţă. Prin spaţiul dintre garajele poliţiei şi sala de sport vântul dinspre uscat trimitea cornete de praf ascuţite, rătăcitoare. De-a lungul grajdurilor interminabile ale poliţiei călare nişte recruţi făceau curse cu obstacole: se zoreau să treacă de ziduri de asalt şi şanţuri cu apă, de bârne şi îngrădituri de sârmă ghimpată. Toate curţile cazărmii erau încadrate de tei tineri, groşi cam cât braţul unui copil, susţinuţi de proptele şi cu spaţii egale între ei. Apoi am considerat că era recomandabil să-l ţinem pe Harras din scurt. Pe un mic teren pătrat – în stânga şi în dreapta depozite fără geamuri, în spate o clădire turtită – nişte câini ciobăneşti germani, poate vreo nouă, trebuiau să meargă la picior, să rămână nemişcaţi, să aporteze, să latre, să gonească, asemenea recruţilor, peste ziduri de asalt şi în cele din urmă, după o complicată căutare de urme cu botul în pământ, să atace un poliţist deghizat în răufăcător şi protejat de perne, care simula o încercare clasică de fugă. Animale bine întreţinute, dar niciunul ca Harras. Toţi gri-fier, gri-cenuşă cu semne albe, galben-pal, cu şaua spinării neagră sau de culoare închisă, cu puf cafeniu-deschis. Locul răsuna de comenzi şi de lătrăturile la comandă ale câinilor.

În cancelaria crescătoriei de câini pentru poliţie am fost nevoiţi să aşteptăm. Locotenentul Mirchau purta o cărare pe stânga, foarte dreaptă. Harras a fost dus de-

acolo. Locotenentul Mirchau a schimbat câteva cuvinte cu tata, aşa cum schimbă un meşter tâmplar şi un locotenent de poliţie când stau împreună pentru puţin timp în aceeaşi încăpere. Apoi capul lui Mirchau a coborât. Cărarea i se plimba deasupra lucrului – probabil că citea nişte rapoarte. Încăperea avea două ferestre, în stânga şi în dreapta uşii. Ai fi putut vedea câinii de poliţie exersând dacă ferestrele n-ar fi fost acoperite pe două treimi cu vopsea opacă. Pe peretele văruit, în partea opusă celui cu ferestre, erau două duzini de fotografii cu rame înguste şi negre. Toate aveau acelaşi format şi, grupate în două piramide – şase fotografii jos, apoi alte patru şi încă două sus –, ele flancau o imagine mai mare, în format vertical, ceva mai lată, dar tot înrămată cu negru. În toate cele douăzeci şi patru de fotografii dispuse în trepte erau câini ciobăneşti ţinuţi la picior de nişte poliţişti. Fotografia cea mare, impunător încadrată, înfăţişă chipul unui bătrân purtând un coif ascuţit. Pe sub pleoapele grele, privirile îi erau ostenite. Cu un glas mult prea sonor, am vrut să aflu numele bărbatului. Fără să ridice capul şi cărarea, locotenentul Mirchau a răspuns că era preşedintele Reichului şi că domnul acela bătrân semnase dedesubt cu cerneală, cu mâna lui. Şi sub fotografiile cu câini şi poliţişti se îngrămădeau nişte urme de cerneală: probabil că erau numele clinilor, referinţe la pedigriul lor, numele şi gradul poliţiştilor; fiindcă era vorba, evident, de câini de poliţie, se prea poate să fi fost pomenite şi fapte din timpul anilor de serviciu ai câinilor şi ai poliţiştilor care îi conduceau – de pildă, numele spărgătorilor, contrabandiştilor şi ucigaşilor care au putut fi arestaţi cu ajutorul cutărui sau cutărui câine.

În spatele mesei de scris şi a spinării locotenentului Mirchau erau, tot simetric ordonate în trepte, şase hârtii, puse sub sticlă şi înrămate, indescifrabile din locul unde

mă aflam. După caligrafie şi dimensiunile felurite ale literelor, puteau fi nişte documente scrise în gotice, având profile aurite, sigiliu şi ştampilă în relief. Probabil că unii dintre câinii care îşi făcuseră serviciul în poliţie şi care fuseseră dresaţi în curtea pentru câini de la poliţia Langfuhr-Hochstrieß obţinuseră premiul întâi, al doilea sau al treilea la competiţii inter-regionale pentru câini de poliţie – sau li se zice competiţii pentru câini poliţişti? Pe masa de scris, în dreapta cărării aplecate, care se mişca lent, în ritmul muncii, se afla un ciobănesc de bronz – sau, poate, doar de ghips – de mărimea unui şoricar, într-o poziţie crispată; orice cunoscător de câini şi-ar fi dat seama de la prima vedere că picioarele de dinapoi erau în x, iar crupa cobora prea brusc spre rădăcina cozii.

Cu toată chinologia, în biroul crescătoriei de câini ai poliţiei Langfuhr-Hochstrieß nu mirosea a câine, ci mai curând a var, pentru că biroul era proaspăt văruit – şi mai era un miros iute şi aspru, de la cei şase sau şapte tei de cameră care împodobeau cele două pervazuri: tata nu s-a putut abţine să strănute tare, de mai multe ori, ceea ce pentru mine a fost stânjenitor.

După o jumătate de oră bună, Harras a fost adus înapoi. Nu părea cu nimic diferit. Tata a primit douăzeci şi cinci de guldeni, banii de montă, şi certificatul de montă albastru-deschis, al cărui text preciza circumstanţele montei, cum ar fi capacitatea imediată de împerechere a masculului şi numerele pentru două înscrieri în registrul de prăsilă. Locotenentul Mirchau a scuipat într-o scuipătoare de email alb pusă în stânga, lângă piciorul din spate al mesei lui de scris, aşa, ca să mi-l amintesc şi în ziua de azi, s-a lăsat moale în scaun şi a spus că vom fi informaţi dacă treaba a reuşit. Că restul taxei de montă va fi trimis ca de obicei, în caz că se va obţine succesul dorit.

Harras îşi purta din nou botniţa, tata pusese bine

certificatul de montă şi cele cinci monede de cinci guldeni şi eram deja în drum spre uşă, când Mirchau s-a smuls încă o dată din rapoartele lui: „Trebuie să vă temperaţi câinele. Merge mizerabil în lesă. Arborele lui genealogic spune destul de limpede că animalul vine din Lituania, la a treia generaţie. Brusc, de azi pe mâine, se poate produce o mutaţie. S-a mai întâmplat. În plus, crescătorul Matern ar fi trebuit să ceară asociaţiei locale Neuteich să supravegheze şi să confirme împerecherea căţelei Senta de la moara Luise cu masculul Pluto de la Tiege”. îşi repezi degetul spre mine: „Şi nu încredinţaţi animalul prea des copiilor. Animalul începe să dea semne de sălbăticire. Pentru noi e totuna, dar dumneavoastră puteţi avea neplăceri mai târziu”.

Nu spre tine, spre mine fusese îndreptat degetul locotenentului. Dar tu erai aceea care îl dresa greşit pe Harras.

Tulla, slabă, osoasă. Trecea prin orice crăpătură de gard. Un ghem sub scară; un ghem pe balustrada scării în jos.

Faţa Tullei, pe care nările prea mari, de cele mai multe ori cu cruste – vorbea pe nas –, întreceau în importanţă totul, chiar şi ochii foarte apropiaţi.

Genunchii Tullei, juliţi, cu coji în curs de vindecare, din nou juliţi.

Mirosul de clei de oase al Tullei, păpuşi din clei de tâmplărie şi peruci din talaş pe care o calfa trebuia să-l scoată cu rindeaua de pe lemnele lungi, anume pentru ea.

Tulla putea să facă ce voia din Harras al nostru; şi făcea cu el ce-i trecea prin minte. Câinele nostru şi fratele ei surdomut fuseseră multă vreme alaiul ei, în vreme ce eu, care ardeam să fac parte din el, eram mereu numai în urma celor trei şi totuşi trebuia să respir de la distanţă mirosul de clei de oase al Tullei când îi ajungeam din urmă

la pârâul Strieb, la iazul Aktien, pe Frobelwiese, la magazia de nucă-de-cocos a fabricii de margarină Amada sau la şanţurile de apărare; pentru că atunci când verişoara mea, Tulla, îl linguşea cât trebuie pe tata – Tulla se pricepea la asta –, Harras avea voie s-o însoţească. Tulla îl ducea pe Harras al nostru în pădurea Oliva, la Saspe şi peste câmpurile irigate, prin depozitele de lemne de dincolo de Jungstadt sau pe cheiul de la Brosen, până când s-a înecat la scăldat Konrad, surdomutul.

Tulla a ţipat cinci ore în şir, apoi a făcut-o pe surdomuta. Vreme de două zile, până când Konrad a ajuns sub pământ la Cimitirele Reunite, lângă Aleea Hindenburg, ea a rămas întinsă, ţeapănă, în pat, lângă pat, sub pat, voind să piară cu totul, iar în cea de-a patra zi de după moartea lui Konrad s-a mutat în cuşca aşezată lângă peretele din faţă al magaziei cu lemn şi placaj, destinată de fapt doar lui Harras.

S-a dovedit însă că în cuşcă era loc pentru amândoi. Stăteau culcaţi unul lângă altul. Sau Tulla stătea culcată singură în cuşcă şi Harras în faţa intrării. Asta nu dura niciodată mult; apoi zăceau iarăşi amândoi în cuşcă, coastă lângă coastă, flanc lângă flanc. Harras părăsea cuşca pentru un scurt lătrat şi un mârâit la furnizorul care aducea garnituri pentru uşi sau pânze pentru ferăstrăul circular; iar când Harras voia să-şi ridice piciorul din spate ori să-şi golească maţele, când îl ademenea blidul cu mâncare sau cu apă, o părăsea pe Tulla pentru scurt timp şi apoi se îndesa repede înapoi, în gaura aceea caldă, mergând de-a-ndărătelea – fiindcă era cam greu să se întoarcă pe loc în cuşca strâmtă. El îşi lăsa labele să-i atârne încrucişate peste pragul cuştii, ea, cozile subţiri, legate cu sfoară. Ori strălucea soarele pe cartonul gudronat al cuştii, ori ei ascultau ploaia care cădea pe acoperişul de carton gudronat – sau nu ascultau ploaia,

poate că ascultau freza, maşina de rectificat, duduitul maşinii de rindeluit şi ferăstrăul circular agitat, calmându-se, apoi iarăşi agitat, mai intens, croindu-şi calea abrupt şi la înălţime, în timp ce afară ploaia răpăia, făcând mereu aceleaşi bălţi în curtea tâmplăriei. Stăteau culcaţi pe rumeguş. În prima zi au venit tata şi maistrul mecanic Dreesen, pe care tata îl tutuia după ce terminau treaba. A venit, cu încălţări de lemn, August Pokriefke. Erna Pokriefke a venit în papuci de casă. Mama n-a venit. Toţi spuneau: „Hai, ieşi, ridică-te şi termin-o odată”. Dar Tulla nu ieşea, nu se ridica, n-o termina. Cine voia să intre în imperiul din jurul cuştii şovăia de la primul pas, fiindcă din cuşcă, fără ca Harras să-şi îndrepte labele, urca un mârâit care însemna ceva. Koshnevii înnăscuţi, cei de mult statorniciţi în Langfuhr, chiriaşii locuinţelor de două încăperi şi jumătate, schimbau păreri de la un etaj la altul: „O să vină ea când o să se sature şi o să priceapă c-aşa n-o să-l poată învia pe Konrad”.

Dar Tulla nu pricepea, n-a ieşit şi, în seara primei zile de cuşcă de câine, tot nu se săturase. Cei doi erau întinşi pe rumeguş. Era împrospătat în fiecare zi. August Pokriefke făcea asta de ani buni – şi Harras preţuia schimbatul rumeguşului. Astfel, dintre toţi cei care îi purtau de grijă Tullei, tatăl Pokriefke a rămas singurul care avea voie să se apropie de cuşcă, ducând un coş cu rumeguş uscat. Mai ţinea strâns sub braţ o lopată şi o mătură. De cum s-a apropiat August Pokriefke, încărcat, şontâcăind, Harras a părăsit cuşca fără să i se ceară şi a tras puţin, apoi mai mult, de rochia Tullei, până când s-a târât şi ea la lumină şi s-a ghemuit lângă cuşcă. Aşa ghemuită, dar lipsită de văz, cu ochii daţi peste cap, de nu li se vedea sticlind decât albeaţa, aşadar, cu „geamurile crăpate”, ea şi-a lăsat udul. Fără înverşunare, mai curând indiferentă, a aşteptat până când August Pokriefke a

împrospătat rumeguşul şi a terminat de scos din el acea parte de discurs care se cădea să-i vină în minte, ca tată: „Hai sus. Acuşi tre' să te duci la şcoală, chiar dacă acum mai e vacanţă. Ce-ţi închipui? Crezi că băiatu' nu ne-o fost drag şi nouă? Şi n-o mai fă pe nebuna. Or să vină să te ia şi or să te bage la balamuc, unde te scarmănă de dimineaţa până seara. Or să te creadă scrântită. Ş-acu hai odată. Îndată e noapte. Mamă-ta face turte de cartofi. Hai odată, c-or să vină să te ia".

Prima zi de stat-în-cuşca-câinelui a Tullei s-a încheiat astfel: ea a rămas în cuşcă. August Pokriefke i-a dat drumul lui Harras din lanţ. A încuiat cu felurite chei magazia de lemne, magazia cu placaj, sala maşinilor şi oficiul unde erau depozitate plăcile de furnir şi garniturile, pânzele de ferăstrău şi plăcile de clei de oase, a părăsit curtea tâmplăriei, a încuiat şi uşa care dădea în curte; nici n-a terminat bine de încuiat, că s-a făcut tot mai întuneric şi mai întuneric. Atât de întuneric s-a făcut, încât printre perdelele de la fereastra bucătăriei noastre nu mai puteam să deosebesc acoperişul de carton gudronat al cuştii pe faţada, altminteri mult mai deschisă la culoare, a magaziei de lemne.

În cea de-a doua zi de stat-în-cuşca-câinelui, o zi de marţi, Harras n-a mai trebuit să tragă de Tulla când August Pokriefke a vrut să schimbe rumeguşul. Tulla a început să se hrănească, adică a mâncat împreună cu Harras din acelaşi blid, după ce Harras îi adusese în cuşcă o bucată de carne pentru câini, fără os, şi îi făcuse poftă, împingând carnea spre ea cu botul lui rece.

Carnea aceea pentru câini nici nu era deloc rea. De cele mai multe ori era carne de vită aţoasă, fiartă în cantităţi mai mari pe plita din bucătăria noastră, mereu în aceeaşi oală – una cu emailul ruginiu. Cu toţii, Tulla şi fraţii ei şi, de asemenea, eu mâncaserăm din carnea asta,

direct cu mâna şi fără pâine cu care s-o mai împingem pe gât. Cel mai bun gust îl avea când era rece şi cădea greu. O tăiam în cuburi cu briceagul. Se fierbea carne de două ori pe săptămână şi era densă, cenuşiu-maronie, străbătută de vinişoare albăstrii, tendoane şi şuviţe de grăsime din care ieşea apă. Avea un gust dulceag săpunos interzis. Mult timp după ce înghiţeam cuburile marmorate de carne – la joacă aveam adesea amândouă buzunarele pline –, cerul-gurii ne rămânea nesimţitor şi sleit. Şi vorbirea noastră era altfel după ce mâncam din cuburile de carne, mai din cerul-gurii, metamorfozată, patrupedică: lătram unii la alţii. Preferam mâncarea asta multor altor mâncăruri care ni se dădeau la mesele de familie. O numeam carne-de-câine. Când nu era came de vacă, era măcar carne de cal sau de oaie tăiată de nevoie. Mama zvârlea în oala emailată sare grunjoasă, un pumn, punea în apa sărată care fierbea, unele peste altele, fâşiile de carne lungi de-un picior, lăsa iarăşi să dea în clocot, adăuga măghiran, fiindcă măghiranul cică ar fi bun pentru simţul mirosului la câini, micşora flacăra, punea capacul pe oală şi timp de o oră nu se mai atingea de ea; fiindcă de atât avea nevoie carnea de vită-cal-oaie ca să devină acea carne-de-câine din care mâncam noi şi Harras, care ne ajuta tuturor, lui Harras şi nouă, mulţumită măghiranului pus la fiert, să avem organe ale mirosului mai simţitoare. Asta era o reţetă din Koschnaideria. Între Osterwick şi Schlangenthin se zicea: măghiranul te face frumos. Măghiranul lungeşte banul. împotriva diavolului şi a iadului, pune măghiran în prag. Câinii koshnevi de stână, cu picioare scurte şi păr lung, erau vestiţi pentru simţul mirosului binecuvântat de măghiran.

Rareori, când la măcelărie nu se găsea carne ieftină, oala era umplută cu măruntaie: inimi de vită cu noduri de grăsime, rinichi de porc cu miros de urină, fiindcă nu

fuseseră ţinuţi în apă, şi rinichi mici de oaie, pe care mama trebuia să-i desfacă dintr-o învelitoare de grăsime groasă de un deget, căptuşită cu o pieliţă pergamentoasă ce pârâia: rinichii ajungeau în oala câinelui, grăsimea de rinichi de oaie era topită într-o tigaie de fontă şi folosită la prăjit pentru mâncărurile familiei, fiindcă grăsimea de rinichi de oaie păzeşte de tuberculoză. Câteodată în oală fierbea şi o bucată de splină întunecată la culoare, de la purpuriu la violet, sau un boţ fibros de ficat de vită. Numai pentru că aveau nevoie de un timp de fierbere mai lung şi de o oală mai mare, iar la urmă nu prea rămânea cine ştie ce carne, plămânii n-au ajuns decât foarte rar în oala emailată – de fapt abia în timpul lipsei de carne din unele luni de vară, când în Kaşubia şi Koshnevia bântuia pesta bovină. Din măruntaiele fierte nu mâncam niciodată. Doar Tulla, fără ştirea altora, dar sub ochii noştri – simţeam că ni se strâng gâtlejurile uitându-ne –, bea cu înghiţituri lungi, avide, din fiertura maroniu-cenuşie în care plutea grunţuros, coagulat, tot ce ieşise din rinichi, formând insule în amestec cu măghiranul negricios.

În cea de-a patra zi de stat-în-cuşca-câinelui

— La sfatul vecinilor şi al medicului care venea la tâmplăria noastră pentru accidente de muncă, Tulla a fost lăsată în pace, fiindcă şcoala nu începuse – i-am dus un castron plin cu fiertură de inimă-rinichi-splină şi ficat încă înainte de ora deşteptării – nici măcar maistrul mecanic, care era mereu primul, nu ajunsese. Zeama din castron era rece, pentru că Tulla prefera s-o bea rece. Un strat de grăsime, amestec de seu de vită şi de oaie, acoperea castronul ca o pojghiţă de gheaţă. Numai la margine clipocea un lichid tulbure, ce se rostogolea în picuri pe suprafaţa de seu. Eram în pijama şi păşeam încet, cu precauţie. Luasem cheia de la curte de pe panoul mare cu chei, fără să le zornăi pe celelalte. Foarte devreme şi

foarte târziu, toate treptele au obiceiul să pârâie. Pe acoperişul plat al magaziei de lemne începeau să se audă vrăbiile. Din cuşcă, niciun semn. În schimb, erau muşte colorate pe cartonul gudronat, luminat deja de soarele pieziş. M-am încumetat să înaintez până la semicercul scormonit care, printr-o ridicătură de pământ şi un şanţ adânc de-un picior, marca locul până unde ajungea lanţul câinelui. În cuşcă, linişte, întuneric şi nicio muscă colorată. Apoi, în întuneric, s-a trezit: părul Tullei amestecat cu rumeguş. Harras îşi ţinea capul culcat pe labe. Avea buzele strânse. Urechile abia i se mişcau, dar se mişcau. Am strigat de mai multe ori, dar, fiindcă încă aveam somnul în gât, n-am reuşit mare lucru; am înghiţit, am strigat mai tare „Tulla!" şi mi-am spus şi numele: „Sunt Harry şi aduc ceva". Am încercat să ademenesc cu fiertura din castron, cu plescăieli, şi am fluierat încet, sâsâit, ca şi cum aş fi vrut să-l momesc pe Harras până la marginea semicercului, nu pe Tulla.

Când am văzut că numai muştele, puţinul soare pieziş şi vorbăria vrăbiilor arătau sau lăsau să se bănuiască mişcare, poate şi urechile câinelui – Harras a căscat o dată prelung, dar a rămas cu ochii închişi –, am pus castronul la marginea semicercului; mai exact: am aşezat castronul în groapa aceea pe care o săpaseră labele din faţă ale câinelui şi m-am întors în casă fără să privesc înapoi; în spatele meu, vrăbii, muşte colorate, un soare urcând şi cuşca.

Maistrul mecanic tocmai îşi împingea bicicleta prin hol. A întrebat ceva, dar n-am răspuns. În locuinţa noastră perdelele erau încă trase. Somnul tatii era liniştit şi încrezător în ceasul deşteptător. Am împins un scăunel până la fereastra bucătăriei, am apucat un colţ de pâine uscată, oala cu magiun de prune, am tras perdelele stânga-dreapta, am înmuiat colţul de pâine în magiun şi am

început să rod şi să trag de el; atunci a ieşit Tulla târâş din cuşcă. Chiar şi după ce a trecut de pragul cuştii, Tulla a rămas în patru labe, s-a scuturat leneş, a scăpat de nişte rumeguş, s-a târât greoi, clătinându-se, spre semicercul stabilit de lanţul câinelui, a dat peste şanţ şi ridicătura de pământ cu puţin înainte de uşa magaziei pentru placaj, s-a întors în loc c-o răsucire de şold, a mai scuturat nişte rumeguş – rochia ei alb-albastră, lavabilă, devenea tot mai mult una cu pătrate albe şi albastre –, a căscat cu faţa spre curte, acolo unde, în umbră şi atins de soarele pieziş numai pe şapcă, maistrul mecanic îşi răsucea o ţigară lângă bicicletă şi privea spre cuşca câinelui; în vremea asta, cu colţ de pâine şi magiun de prune, eu mă uitam de sus la Tulla, ignorând cuşca şi urmărind-o numai pe ea, pe ea şi spatele ei. Şi Tulla s-a târât de-a lungul semicercului cu mişcări încleiate, somnoroase, lăsându-şi capul şi părul scămoşat să-i atârne în faţă, şi s-a oprit, dar tot cu capul aplecat, abia când a ajuns în dreptul castronului de ceramică smălţuit, cafeniu, al cărui conţinut era acoperit cu un strat neştirbit de seu.

Cât eu, de sus, am uitat să mai mestec, cât a avut nevoie maistrul mecanic, căruia şapca îi tot creştea în soare, de căuşul ambelor mâini ca să-şi aprindă ţigara răsucită – bricheta a dat greş de trei ori –, Tulla a rămas nemişcată, cu faţa spre nisip, apoi s-a întors din nou, încet, cu o răsucire de şold, fără să-şi ridice capul acoperit cu păr şi rumeguş. Când faţa i-a ajuns deasupra castronului – dacă stratul de seu ar fi fost o oglinjoară rotundă, s-ar fi oglindit în el –, orice mişcare a încetat. Iar eu, uitându-mă de sus, tot nu mestecam. Aproape pe nesimţite, greutatea Tullei s-a lăsat de pe cele două braţe care o susţineau doar pe braţul stâng, până când, privită de la fereastra bucătăriei, palma stângă, întinsă, i-a dispărut sub trup. Şi iată că, fără să-i fi văzut braţul drept venind, mâna ei

dreaptă ajunsese la castron, în timp ce eu îmi cufundam colţul de pâine în magiunul de prune. Maistrul mecanic fuma cu mişcări regulate şi, cât expira fumul, până când îl ajungea iarăşi soarele turtit, îşi lăsa ţigara lipită de buza de jos. Umărul stâng, încordat, al Tullei împungea pânza cu carouri albe şi albastre a rochiei. Harras, cu capul pe labe, îşi ridică pleoapele încet, dar nu la fel de încet, şi privi spre Tulla: ea îşi întindea degetul mic de la mâna dreaptă; el îşi coborî pleoapele încet, una după alta. Fiindcă acum soarele lăsa să se vadă urechile de câine, în cuşcă erau muşte care se luminau şi se stingeau.

În vreme ce soarele urca şi un cocoş cânta în vecinătate – aveau cocoşi acolo –, Tulla şi-a întins degetul mic de la mâna dreaptă perpendicular pe mijlocul pojghiţei de seu şi, cu precaută stăruinţă, a început să facă o gaură în ea. Am pus deoparte colţul de pâine. Maistrul mecanic îşi mută greutatea de pe un picior pe celălalt şi faţa îi lunecă din lumină. Voiam să văd cum degetul mic al Tullei străpunge pojghiţa de seu, cum pătrunde în zeamă şi sparge stratul în mai multe bucăţi; dar n-am văzut degetul mic al Tullei pătrunzând în zeamă şi nici stratul de seu nu s-a spart în mai multe sloiuri, ci a fost scos din castron, nevătămat şi rotund, de degetul mic al Tullei. Ea a ridicat discul mare cât o farfurioară sus, deasupra umerilor, părului şi rumeguşului, spre cerul de ora şapte dimineaţa, arătându-şi în acelaşi timp faţa schimonosită, apoi, cu o smucitură a mâinii, a zvârlit discul în curte, spre maistrul mecanic: ajuns în nisip, el s-a spart pentru vecie în cioburi tăvălite în nisip şi câteva aşchii, care s-au preschimbat în bulgări de nisip sleit, au crescut ca bulgării de zăpadă, rostogolindu-se până la maistrul mecanic, care fuma, şi până la bicicleta lui cu sonerie nouă.

Privirea mi se întoarce de la discul de seu aruncat la Tulla şi ea stă în genunchi, osoasă şi dreaptă în soare, dar

tot rece. Întinde de cinci ori, răsfirate, degetele mâinii stângi, cea suprasolicitată, le îndoaie din a treia încheietură şi le răsfiră iar. Cu mâna dreaptă – dosul palmei e întors spre pământ – ţine fundul castronului şi, încet, îşi duce gura la marginea castronului şi le împreunează. Nu lipăie soarbe varsă nimic. Fără să ia castronul de la gură, Tulla bea lacom fiertura de splinăinimărinichificat cu toate fineţurile şi surprizele ei grunjoase, cu bucăţelele de cartilaj depuse pe fund, cu măghiran de Koschnaideria şi uree coagulată. Tulla bea până la fund: bărbia ei înalţă castronul. Castronul înalţă mâna care îl ţine de fund până sub soarele pieziş. Un gât se expune, devenind tot mai lung. O ceafă acoperită cu păr şi rumeguş se lasă pe spate şi se cuibăreşte acolo. Doi ochi foarte apropiaţi rămân închişi. Gâtul de copil, slab, fibros şi palid al Tullei lucrează până când castronul îi stă culcat pe faţă şi ea poate să-şi ridice mâna de pe castron, să şi-o retragă dintre fundul castronului şi soarele înclinat. Castronul răsturnat acoperă ochii mijiţi, nările cu cruste, gura îndestulată.

Cred că eram fericit acolo, în pijama, dinapoia ferestrei de la bucătăria noastră. Magiunul de prune îmi strepezise dinţii, în dormitorul părinţilor deşteptătorul puse capăt somnului tatii. Jos maistrul mecanic trebui să-şi aprindă iarăşi ţigara. Harras ridică pleoapele. Tulla lăsă castronul să-i alunece de pe faţă. Castronul căzu în nisip. Nu se sparse. Tulla se lăsă încet pe ambele palme. Câteva fire de rumeguş, probabil scuipate de freză, se desprindeau de pe ea în fărâme. Cu o răsucire de şold, s-a întors vreo nouăzeci de grade, s-a târât îndărătnică sătulă fără grabă, întâi în soarele pieziş, a luat soarele în spinare până la cuşca câinelui, s-a întors în loc în faţa deschizăturii şi, mergând de-a-ndărătelea, cu capul şi părul atârnându-i, încărcată cu soarele care se aşternea orizontal şi care

făcea să licărească părul şi rumeguşul, s-a băgat în cuşcă.

Atunci Harras a închis iarăşi ochii. Muştele colorate au revenit. Dinţii mei strepeziţi. Coama lui neagră, pe care nicio lumină nu putea s-o deschidă la culoare, acoperind zgarda. Zgomotele tatii la trezire. Vrăbii împrăştiate în jurul castronului. O bucată de pânză: cu carouri albe şi albastre. Şuviţe licărire rumeguş labe muşte urechi somn soare de dimineaţă: cartonul gudronat se muia şi mirosea.

Maistrul mecanic Dreesen îşi împinse bicicleta spre uşa pe jumătate de sticlă care închidea sala maşinilor. Încet, în ritmul paşilor, el dădea din cap de la stânga la dreapta şi de la dreapta la stânga. În sala maşinilor, ferăstrăul circular, ferăstrăul-panglică, freza, maşina de rectificat şi cea de rindeluit erau încă reci, dar flămânde. Tata tuşea sobru la toaletă. M-am dat jos de pe scăunelul de bucătărie.

Spre seara celei de-a cincea zile de stat-în-cuşca-câinelui, într-o vineri, meşterul tâmplar a încercat s-o înduplece pe Tulla. Ţigara de foi de calitatea a doua, la cincisprezece pfenigi bucata, făcea unghi drept cu faţa lui bine croită, permiţându-i burţii – stătea în profil – să pară mai puţin bombată. Bărbatul acela impunător vorbea cumpătat. Blândeţe ca momeală. Apoi a continuat mai insistent, lăsând să cadă prea repede scrumul ţigării plimbate fără astâmpăr, şi burta i s-a mai bombat. Pedeapsă în perspectivă. Când a păşit în semicercul a cărui rază era stabilită de lanţul câinelui, arătând palme-de-tâmplar, Harras s-a năpustit din cuşcă, însoţit de fire de rumeguş, a întins lanţul şi şi-a repezit toată negreala, cu amândouă labele din faţă, în pieptul meşterului tâmplar. Tata s-a dat înapoi clătinându-se, s-a făcut vineţiu la faţă, însă ţigara a rămas la locul ei, chiar dacă nu la fel de dreapta. A apucat una dintre şipcile rezemate de caprele de tăiat lemne, însă nu l-a lovit pe Harras, care îşi punea

lanţul la încercare, încremenit, fără să latre, ci a coborât mâna-de-maistru-tâmplar în care era şipca şi abia peste o jumătate de oră l-a bătut cu mâna goală pe ucenicul Hotten Scherwiński, fiindcă, după spusele maistrului mecanic, Hotten Scherwiński uitase să cureţe şi să ungă freza; în plus, cică ucenicul ar fi şterpelit garnituri de uşi şi un kilogram de cuie de un ţol.

Următoarea zi de stat-în-cuşca-câinelui a Tullei, a şasea, a fost o sâmbătă. August Pokriefke, cu încălţări de lemn, a strâns caprele de tăiat lemne, rahatul lui Harras, a măturat şi a greblat curtea, trasând în nisip modele regulate, nici măcar urâte, mai curând apăsate şi naive. Grebla aproape de primejdiosul semicerc, cu disperare şi revenind întruna, în timp ce nisipul devenea tot mai ud şi mai închis la culoare. Tulla nu se arăta. Ea făcea pipi, când îi venea – şi Tullei îi venea să facă pipi din oră în oră în rumeguşul pe care August Pokriefke trebuia să-l primenească seara. Însă în seara celei de-a şasea zile de stat-în-cuşca-câinelui el nu s-a încumetat să schimbe stratul de rumeguş. De cum a făcut câţiva paşi îndrăzneţi cu încălţările-i butucănoase din lemn, cu lopata şi mătura de nuiele şi cu un coş plin cu talaş inelat de la freză şi de la maşina de rectificat, trecând cu treburile lui de fiecare seară peste şanţul răscolit al semicercului şi murmurând „Cumintecumintecumintefiicuminte”, din cuşcă s-a auzit un mârâit, nu chiar ameninţător, ci mai curând de avertizare.

Sâmbătă rumeguşul din cuşca câinelui n-a mai fost înlocuit – şi August Pokriefke nici nu i-a dat drumul din lanţ câinelui de pază Harras. Cu un câine de pază vrednic, dar pus în lanţ, tâmplăria a stat nepăzită sub o lună firavă. Însă n-a fost nicio spargere.

Duminică, în cea de-a şaptea zi de stat-în-cuşca-câinelui a Tullei, a intrat în acţiune Erna Pokriefke. A venit

la începutul după-amiezii, trăgând după ea, în stânga, un scaun; al patrulea dintre picioare lăsa o urmă clară de-a curmezişul modelelor făcute de soţul ei de-curte-greblător. În dreapta ducea strachina câinelui, plină cu rinichi de vită noduroşi şi inimi de oaie tăiate în două. Toate camerele inimii, cu vase, ligamente, tendoane şi pereţii netezi din interior, se căscau la vedere. Aproape de uşa magaziei pentru placaj a pus jos castronul cu măruntaie. La o distanţă cuviincioasă de un pas faţă de centrul semicercului, faţă-n faţă cu intrarea în cuşcă, ea şi-a potrivit scaunul şi în cele din urmă s-a aşezat, cocârjată, cu priviri piezişe de şobolan, cu un păr mai curând ros decât tuns scurt, în rochia ei neagră, de duminică. Din taftaua care se încheia în faţă a scos nişte andrele şi a început să împletească, stând cu faţa spre cuşcă, Harras şi fiica Tulla.

Noi, adică meşterul tâmplar, mama, August Pokriefke şi fiii lui, Alexander şi Siegesmund, ne-am petrecut după-amiaza la fereastra din bucătărie, uitându-ne în curte, toţi grămadă sau câte unul. Şi la ferestrele celorlalte locuinţe luate cu chirie, care dădeau spre curte, stăteau vecinii şi copiii lor, în picioare sau aşezaţi, sau vreo domnişoară bătrână, ca domnişoara Dobslaff, care şedea la fereastra locuinţei ei de la parter şi privea în curte.

Eu n-am dat voie nimănui să mă înlocuiască şi am stat neclintit. Niciun joc de „Nu te supăra, frate” şi nicio prăjitură duminicală, cu aluat ras, nu mă puteau urni de acolo. Era o zi călduţă de august şi a doua zi urma să înceapă şcoala. La cererea Ernei Pokriefke, fuseserăm nevoiţi să închidem ferestrele duble. Oberlihturile pătrate, şi ele duble, erau întredeschise şi lăsau să ne pătrundă în bucătărie aer, muşte şi cântatul cocoşului din vecini. Zgomotele, până şi sunetele de trompetă scoase de unul care exersa duminică de duminică în podul unei case de pe Labesweg, se tot schimbau între ele. Constantă rămânea

doar o şuşoteală, mormăială, bolboroseală, bombăneală şi fonfaială neîntreruptă – o înfoiere intens nazalizată, arini koshnevi în vântul cu nisip, multe multe ascuţişuri, mătănii din perle, hârtie mototolită care se netezeşte de la sine, şoarecele care goleşte casă, paie care se strâng în snop: mama Pokriefke nu se mulţumea doar să tricoteze înspre cuşca câinelui, ea şoptea, murmură, sporovăia, plescăia, ţârâia şi fluiera ademenitor în aceeaşi direcţie. îi vedeam din profil buzele, bărbia zvâcnind, măcinând, păcănind, retrăgându-se şi repezindu-se înainte şi cele şaptesprezece degete şi patru andrele sub care creştea, în poala de tafta, ceva albastru-deschis, ceva pentru Tulla: ceva ce Tulla a şi purtat mai târziu. Cuşca şi ocupanţii ei nu dădeau niciun semn. La începutul tricotatului şi în timp ce un *lamento* refuza să înceteze, Harras părăsise cuşca alene, fără să se uite undeva anume. După un căscat de i-au trosnit fălcile şi nişte exerciţii de întindere, descoperise castronul cu carne; în drum spre el, într-o chirceală crispată, dăduse afară un cârnat noduros, apoi mai ridicase şi piciorul. A târât castronul până la cuşcă, a înfulecat în faţa cuştii rinichii de vită şi inimile de oaie cu toate camerele căscate, zvâcnind şi săltând pe labele din spate; însă acoperea intrarea în cuşcă, nelăsând să se vadă dacă şi Tulla mânca din rinichi şi din inimă, la fel ca el.

Spre seară Erna Pokriefke s-a întors în casă cu o jachetă tricotată, albastră-deschis, aproape terminată. N-a spus nimic. Noi nu îndrăzneam să punem vreo întrebare. Jocul de „Nu te supăra, frate” a trebuit să fie strâns. Mai rămăsese prăjitură cu aluat ras. După cină tata s-a îndreptat de spate, a privit aspru în faţă, spre tabloul cu elanul de Curlanda1, şi a zis că trebuia făcut ceva.

Luni dimineaţă meşterul tâmplar se pregăti să meargă la poliţie; Ema Pokriefke, înfiptă în bucătăria noastră, îl ocăra în gura mare, făcându-l nătărău

netrebnic; numai eu mai păzeam fereastra bucătăriei, cu ghiozdanul deja în spinare; atunci, clătinându-se, osoasă, urmată de Harras, care-şi ţinea capul plecat, Tulla a părăsit cuşca. Mai întâi s-a târât în patru labe, apoi s-a ridicat ca oamenii şi, fără ca Harras să-i stea în cale, a trecut cu paşi firavi dincolo de semicerc. În două picioare, mânjită, cenuşie, ştearsă pe-alocuri de limba lungă a câinelui, ea a ajuns la uşa dinspre curte.

Harras a urlat numai o dată în urma ei, dar urletul lui s-a înălţat mult deasupra ţipetelor de ferăstrău circular.

În vreme ce pentru Tulla şi pentru mine, pentru Jenny şi pentru toţi ceilalţi copii a început iarăşi şcoala, Harras şi-a reluat viaţa de câine de pază, un amestec cu de toate cele, care n-a fost întreruptă nici trei săptămâni mai târziu, când a sosit ştirea că masculul de prăsilă Harras câştigase iarăşi douăzeci şi cinci de guldeni pentru tata, meşterul tâmplar Liebenau. Aşa scurtă cum fusese, vizita la crescătoria de câini din cazarma de poliţie Langfuhr-Hochstrieb dăduse roade. După timpul cuvenit, o altă carte poştală, special tipărită pentru corespondenţa crescătoriei de câini de poliţie, anunţa că ciobănescul Thekla, femelă, din Schiiddelkau, crescător Albrecht Leeb, număr de înregistrare 4356, fatase cinci pui. Şi apoi, după câteva luni, după duminicile de advent, după Crăciun, după Anul Nou, după zăpadă, dezgheţ, iarăşi zăpadă, zăpadă îndelungată, după începutul primăverii, după ce la Paşti au fost împărţite foile cu note – toţi au trecut clasa –, după o perioadă în care nu s-a întâmplat nimic – doar dacă nu pomenesc de accidentul din sala maşinilor: ucenicul Hotten Scherwiński şi-a pierdut la ferăstrăul circular degetul mijlociu şi arătătorul de la mâna stângă –, a ajuns acea scrisoare recomandată care, sub semnătura

Gauleiter-uhii[107][108]

Förster, ne anunţa că din crescătoria de câini a poliţiei Langfuhr-Hochstrieß fusese cumpărat puiul de ciobănesc german Prinz, din seria Falko, Kastor, Bodo, Mira, Prinz – coborâtor din Thekla din Schüddelkau, crescător A. Leeb, Danzig-Ohra, şi Harras de la moara reginei Luise, crescător şi proprietar Friedrich Liebenau, tâmplar din Danzig-Langfuhr, şi că, în numele partidului şi al populaţiei germane din oraşul german Danzig, se hotărâse ca Prinz, câinele ciobănesc, să fie predat de o delegaţie *Führer-uhii* şi cancelarului Reichului, cu ocazia celei de-a patruzeci şi şasea aniversări. Führerul şi cancelarul Reichului se arătase binevoitor şi spusese că era hotărât să accepte darul districtului Danzig şi să păstreze câinele ciobănesc Prinz alături de ceilalţi câini ai lui.

Alături de scrisoarea recomandată era o fotografie a Führerul*ui*, mare cât o carte poştală, semnată chiar de mâna lui. În fotografie el purta îmbrăcămintea sătenilor din Bavaria Superioară, numai că haina tradiţională avea o croială ceva mai mondenă. La picioarele lui stătea cu limba scoasă un câine ciobănesc cu tentă cenuşie, care avea pe piept şi deasupra botului câte un semn deschis la culoare, probabil galben. În fundal se înălţau masivi muntoşi. Führerul râdea spre cineva care nu se vedea în fotografie.

Scrisoarea şi fotografia – ambele puse de-ndată sub sticlă şi în rame din tâmplăria proprie – au făcut drumuri lungi prin vecinătate şi urmarea a fost că mai întâi tata, apoi August Pokriefke, iar după aceea câţiva vecini au intrat în partid şi că Gustav Mielawske, calfa de tâmplar – de peste cincisprezece ani în atelierul nostru şi un social-

107 Regiune istorică din Letonia.

108 Termen nazist: şef politic al unui district sau al unei regiuni (germ.).

democrat paşnic –, a plecat de la noi şi s-a întors iarăşi la masa de rindeluit abia după două luni şi după îndelungate insistenţe din partea meşterului tâmplar.

Tulla a primit de la tata un ghiozdan nou. Eu am primit o uniformă completă pentru *Jungvolk*. Harras a primit o zgardă nouă, dar nu putea fi ţinut mai bine, fiindcă era deja bine ţinut.

Dragă Tulla, cariera subită a câinelui nostru de pază Harras a avut urmări pentru noi? Mie mi-a adus faimă în şcoală. Trebuia să mă duc în faţă, la tablă, şi să povestesc. Fireşte că nu aveam voie să vorbesc despre montă, împerechere, despre certificatul de împerechere şi banii de împerechere, despre elanul lui Harras al nostru la împerecheat, notat în registrul de prăsilă, şi nici despre căldurile căţelei Thekla. A trebuit şi am izbutit să îndrug hazliu, copilăreşte, despre tatăl Harras şi mama Thekla, despre copilaşii câini Falko, Kastor, Bodo, Mira şi Prinz. Domnişoara Spollenhauer voia să ştie tot:

„De ce l-a dăruit domnul *Gauleiter* pe micul câine Prinz Führerului nostru?”

„Pentru că era ziua de naştere a *Führer-uhii* şi el şi-a dorit dintotdeauna un căţel din oraşul nostru”.

„Şi de ce îi merge atât de bine micului câine Prinz la Obersalzberg, de nu-i mai este dor de mama-câine?”

„Pentru că *Führer-xji* nostru iubeşte câinii şi este întotdeauna bun cu câinii”.

„Şi de ce trebuie să fim noi bucuroşi că micul câine Prinz este la *Führer*?”

„Pentru că Harry Liebenau este colegul nostru”.

„Pentru că ciobănescul Harras e al tatălui său”.

„Pentru că Harras este tatăl micului câine Prinz”.

„Şi pentru că este o mare onoare pentru clasa noastră şi şcoala noastră şi pentru frumosul nostru oraş”.

Erai acolo, Tulla, când domnişoara Spollenhauer a

făcut o vizită la tâmplăria noastră, împreună cu mine şi cu toată clasa? Erai la şcoală, nu erai acolo.

Clasa stătea într-un semicerc paralel cu semicercul pe care Harras îl făcuse în jurul imperiului său. A trebuit să-mi repet cuvântarea încă o dată, apoi domnişoara Spollenhauer l-a rugat pe tata să le povestească şi el ceva copiilor. Meşterul tâmplar a presupus că cei din clasă erau deja informaţi asupra carierei politice a câinelui şi a dat câteva lămuriri despre arborele genealogic al lui Harras al nostru. A vorbit despre o căţea Senta şi despre un câine Pluto, spunând că cei doi, la fel de negri ca Harras – şi acum ca micul Prinz –, au fost părinţii lui Harras. Că Senta, căţeaua, aparţinuse unui morar din Nickelswalde, de la gura de vărsare a Vistulei. „Aţi fost vreodată în Nickelswalde, copii? Cu ani în urmă am fost acolo cu decovilul şi moara de-acolo are o importanţă istorică, fiindcă în ea a înnoptat regina Luise a Prusiei când a fost nevoită să fugă din calea francezilor”. Sub capra morii, zicea meşterul tâmplar, el găsise şase căţeluşi – „Aşa li se spune copiilor mici de câine” – şi cumpărase un câine mic de la morar. „ăla a fost Harras al nostru, care ne-a bucurat mult întotdeauna şi mai ales în ultima vreme”.

Unde erai, Tulla, când, sub supravegherea maistrului mecanic, am avut voie să conduc clasa noastră în sala maşinilor? Erai la şcoală şi nu puteai să vezi şi să auzi cum le enumeram colegilor mei şi domnişoarei Spollenhauer toate maşinăriile: Freza. Maşina de rectificat. Ferăstrăul bandă. Maşina de rindeluit. Ferăstrăul circular.

Apoi maistrul Dreesen le-a explicat copiilor tipurile de lemn. A spus care sunt deosebirile dintre lemnul tăiat de-a latul şi cherestea, a ciocănit în lemn de ulm, pin, păr, stejar, arţar, fag şi în lemn moale de tei, a povestit despre esenţele nobile şi despre inelele anuale din trunchiuri.

Apoi, în curtea tâmplăriei, a trebuit să cântăm un

cântec pe care Harras n-a vrut să-l asculte.

Unde era Tulla când *Hauptbannführerl*-ul Gopfert şi *Jungbannführer*[109] [110]-ul Wendt, împreună cu nişte şefi mai mici, au vizitat curtea tâmplăriei noastre? Amândoi eram la şcoală şi nu de faţă când s-a hotărât ca o grupă nou formată de la *Jungvolk* să fie numită după Harras al nostru.

Şi Tulla, şi Harry au lipsit când, după puciul lui Röhm[111] şi moartea bătrânului domn la Neudeck[112], a avut loc o întâlnire la Obersalzberg, într-o încăpere scundă, după model rustic, în spatele unor perdele de stambă în culori ţărăneşti; dar doamna Raubal[113], Rudolf

Hess1, domnul Hanistängl[114115], Linsmayer[116], şeful SA din Danzig, Rauschning[117], Forster[118], August Wilhelm

---

109 Comandant de detaşament la Tineretul Hitlerist.

110 Comandant de detaşament la Tineretul German.

111 Ernst Rohm (1887-1934), fost ofiţer imperial în Primul Război Mondial şi ulterior lider nazist, comandant SA, eliminat de Hitler în timpul operaţiunii „Noaptea cuţitelor lungi“ (30 iunie - 2 iulie 1934), sub pretextul evitării unei lovituri de stat.

112 Paul von Hindenburg, preşedinte al Germaniei, moare la 2 august 1934 la Neudeck.

113 Angela Hitler, căsătorită Raubal, sora vitregă a lui Adolf Hitler.

114 Walter Richard Rudolf Hess (1894-1987), adjunctul lui Hitler în cadrul Partidului Naţional-Socialist.

115 Ernst Hanfstängl (1887-1975), politician german, susţinător financiar şi prieten al lui Hitler pînă în 1937, cînd părăseşte Germania. Este reabilitat după război.

116 Max Linsmayer (1907-1940), membru în Partidul Naţional- Socialist cu funcţii de conducere în SA.

117 Hermann Rauschning (1887-1982), politician, preşedinte al Senatului din Oraşul Liber Danzig (1933-1934). Iniţial susţinător al naţional-socialismului, ulterior devine un critic al regimului şi părăseşte partidul şi Germania, stabilindu-se în S.U.A.

118 Albert Maria Forster (1902-1952), politician cu funcţie de conducere în Partidul Naţional-Socialist din Danzig, susţinător al epurării etnice şi al germanizării forţate.

al Prusiei, numit pe scurt „Auwi”[119], Brückner[120] cel lung şi Darré[121], conducătorul ţăranilor din Reich, l-au ascultat pe *Führer* – şi Prinz a fost de faţă. Prinz al nostru. Prinz al lui Harras al nostru, pe care îl fatase Senta, şi Perkun o zămislise pe Senta.

Au mâncat prăjitură cu mere făcută de doamna Raubal şi au vorbit despre stârpit din rădăcină, despre Strasser[122], Schleicher[123][124], Röhm, despre stârpit din rădăcină. Apoi au vorbit despre Spengler11, Gobineau[125] şi despre *Protocoalele înţelepţilor Sionului1*. Apoi, din greşeală, Hermann Rauschning i-a spus tânărului ciobănesc Prinz „minunat câine-lup negru”. Mai târziu toţi istoricii s-au luat după el şi au îndrugat acelaşi lucru. Însă toţi chinologii vor fi de aceeaşi părere cu mine: nu există decât câinele-lup irlandez, care se deosebeşte substanţial de ciobănescul german – cu capul lui prelung şi îngust, el se înrudeşte cu degeneratul ogar. Până la greabăn el

---

119 Prinţul August Wilhelm al Prusiei (1887-1949), fiu al împăratului Wilhelm al II-lea al Germaniei, susţinător al Partidului Naţional-Socialist, cu funcţie de conducere importantă în SA.

120 Wilhelm Brückner (1884-1954), ofiţer german, adept al naţional-socialismului, mult timp om de încredere al lui Hitler.

121 Richard Walther Darré (1895-1953), politician, ministru al Agriculturii, scriitor şi funcţionar SS.

122 Gregor Strasser (1892-1934), politician naţional-socialist, ucis la Berlin de Gestapo în „Noaptea cuţitelor lungi“, la ordinul lui Hitler.

123 Kurt Ferdinand von Schleicher (1882-1934), ofiţer şi politician ucis în „Noaptea cuţitelor lungi“.

124 Oswald Arnold Gottfried Spengler (1880-1936), filosof idealist german, susţinător al „spiritului prusac“, al monarhiei şi al militarismului, considerat precursorul ideologic al fascismului.

125 Joseph Arthur, conte de Gobineau (1816-1882), aristocrat, romancier şi filosof francez, cunoscut pentru teoria rasistă a superiorităţii rasei ariene şi considerat părintele demografiei rasiale moderne.

măsoară optzeci şi doi de centimetri, deci cu optsprezece centimetri mai mult decât Harras al nostru. Câinele-lup irlandez are păr lung. Urechile mici, îndoite, nu îi stau ridicate, ci sunt înclinate. Un câine de lux reprezentativ, pe care Führerul nu l-ar fi ţinut niciodată în crescătoria lui; cu asta se dovedeşte o dată pentru totdeauna că Rauschning greşea: nu un câine-lup irlandez umbla nervos pe la picioarele grupului mâncător de prăjituri, ci Prinz, Prinz al nostru asculta discuţiile şi, credincios ca un câine, avea grijă de stăpânul lui; pentru că Führerul se temea pentru viaţa lui. Atentate viclene se puteau ascunde în fiecare bucată de prăjitură. îşi bea temător limonada şi adesea, fără motiv, îi venea să vomite.

Dar Tulla a fost de faţă când au venit jurnaliştii şi fotografii. N-au fost trimişi numai de la *Vorposten* şi *Neueste Nachrichten*. S-au anunţat nişte domni şi nişte doamne îmbrăcaţi sportiv din Elbing, Königsberg, Schneidemühl, Stettin, ba chiar şi din capitala Reichului. Numai Brost[126][127], redactorul de la *Volksstimme*, ziar care a fost interzis la puţin timp după aceea, a refuzat să-i ia un interviu lui Harras al nostru. Ba chiar a comentat răutăcios toată forfota din presă sub titlul „Ajuns la trai de câine”. În schimb, au venit colaboratori de la gazete confesionale şi jurnale specializate. Foaia de la Asociaţia Ciobăneştilor Germani a trimis un chinolog pe care tata, meşterul tâmplar, a fost nevoit să-l alunge din curte. Fiindcă specialistul acela în câini a început imediat să găsească cusururi la pedigriul lui Harras al nostru, zicând că numele e neserios şi străin rasei, că nu se găsesc documente

126 Protocoalele înţelepţilor Sionului, broşură care a circulat la începutul secolului al XX-lea în Europa şi care conţine aşa-zise planuri de dominaţie mondială întocmite de evrei.

127 Erich Brost (1903-1995), ziarist şi editor german, emigrat în 1939 şi revenit în Germania în 1945.

despre căţeaua care o fatase pe Senta, că animalul în sine nu era rău, dar că totuşi era necesar un ton polemic faţă de felul în care era crescut un asemenea câine, că era nevoie de simţul răspunderii, tocmai fiindcă era vorba de un câine istoric.

Pe scurt: fie polemic, fie elogios fără rezerve, Harras a fost descris, tipărit, fotografiat. A luat cuvântul şi tâmplăria, cu tot cu maistrul mecanic, calfele, salahorii şi ucenicii. Vorbe de-ale tatii, cum ar fi „Suntem nişte simpli meşteşugari care îşi văd de treaba lor, dar, cu toate astea, ne bucurăm că Harras al nostru…”, aşadar, mărturisiri modeste, de meşter tâmplar, au fost citate cuvânt cu cuvânt, adesea ca legendă la fotografii.

După părerea mea, în ziare au ajuns opt fotografii cu Harras al nostru singur. Cred că de trei ori a apărut împreună cu tata, o dată într-o fotografie de grup cu tot personalul de la tâmplărie, niciodată cu mine; însă Tulla, împreună cu Harras al nostru, a nimerit în ziarele de limbă germană şi în cele internaţionale exact de douăsprezece ori: subţire, pe nişte beţe sfrijite, ea stătea nemişcată lângă Harras al nostru.

Dragă verişoară, şi totuşi l-ai ajutat când s-a mutat. I-ai dus partiturile, cărându-le cu vraful, şi dansatoarea de porţelan. Fiindcă, în timp ce paisprezece chiriaşi au continuat să locuiască în clădirea noastră, bătrâna domnişoară Dobslaff a eliberat locuinţa de la parter, din stânga, cea ale cărei ferestre puteau fi deschise spre curte. A plecat la sora ei, la Schonwarling, luându-şi resturile de stofe şi albumele de fotografii numerotate şi mobila din care curgea faină de lemn; iar în locuinţa rămasă liberă s-a mutat, fără să schimbe tapetul decolorat din camera de zi sau pe cel cu flori mari din dormitor, profesorul de pian Felsner-Imbs, cu pianul lui şi munţii de partituri îngălbenite, cu peştele lui auriu şi clepsidra lui, cu

nenumăratele lui fotografii ale unor artişti cândva vestiţi, cu figurina lui de porţelan cu tutu de porţelan, încremenită într-un arabesc perfect pe un papuc ascuţit de porţelan. Să mai spunem că fostele încăperi dobslaffiene erau întunecoase de felul lor, pentru că, la nici şapte paşi de ferestrele celor două camere, se înălţa latura îngustă a tâmplăriei, cu scara exterioară, ce ajungea până la etajul casei şi făcea umbră. De asemenea, între casă şi tâmplărie creşteau două tufe de liliac, victorioase primăvară de primăvară. Cu învoire de la tata, domnişoara Dobslaff pusese să fie îngrădite cele două tufe, ceea ce nu-l împiedica pe Harras să-şi lase amprentele mirositoare şi în grădina domnişoarei. Dar nu din cauza excrementelor câineşti şi a locuinţei întunecate s-a mutat domnişoara de acolo, ci pentru că voia să moară la Schônwarling, de unde venise. Felsner-Imbs trebuia să ţină aprinsă lumina electrică, înconjurată de un abajur verzui, din mărgele de sticlă, dimineaţa sau după-amiaza, când îi veneau elevi la lecţiile de pian, în vreme ce afară erau orgii de soare. În stânga intrării în casă pusese să fie fixată în dibluri o plăcuţă emailată: Félix Felsner-Imbs – pianist de concert şi profesor de pian licenţiat. La nici două săptămâni de când omul acela lălâu locuia în casa noastră cu apartamente de închiriat, au şi venit primii elevi, aducând cu ei banii pentru ore şi *Metoda pentru pian* a lui Damm[128]; ei trebuiau să zdrăngănească la lumina lămpii game şi *études* cu stânga, cu dreapta, cu amândouă mâinile şi iarăşi de la capăt, până când clepsidra mare de pe pian nu mai adăpostea niciun grăunte de nisip în partea de sus, arătând într-un fel medieval că ora de pian se încheiase. Felsner-Imbs nu purta beretă de catifea. Dar pletele albe ca zăpada, care mai erau şi pudrate, îi cădeau peste

128 Theodor Leberecht Steingräber (1830-1904) a scris sub pseudonimul Gustav Damm un foarte popular manual pentru pian.

gulerul răsfrânt, fluturând în valuri. Între orele pentru băieţi şi fete el îşi peria coama de artist. Dacă vreo pală de vânt îi zbârlea coama în Neuer Markt, unde nu erau copaci, îşi scotea mica perie din buzunarul larg al hainei şi, aranjându-şi părul uimitor în văzul lumii, găsea imediat spectatori: gospodine, copii de şcoală, pe noi. În timp ce îşi peria părul, o expresie de îngâmfare veritabilă i se instala în privirea azurie şi fără gene, care trecea în zbor peste săli de concert unde un public imaginar nu mai înceta să-l aplaude pe el, pe pianistul de concert Felsner-Imbs. Sub abajurul din mărgele de sticlă, pe creştet îi cădea o lucire verzuie: un Oberon care ştia să interpreteze fragmentele pentru pian din opera cu acelaşi nume, şezând pe un taburet rotativ solid şi transformând elevii, băieţi şi fete, în duhuri ale apelor.

Elevii pe care profesorul de pian îi avea în faţa *Metodei pentru pian* trebuie să fi avut un auz foarte fin, pentru că, în ariile circularului şi ale frezei, omniprezente peste zi, în modulaţiile maşinii de rectificat şi ale celei de rindeluit, în refrenele naive ale ferăstrăului bandă, doar o ureche ieşită din comun putea culege cu acurateţe, ton cu ton, gamele care trebuiau intonate sub privirea lipsită de gene a lui Felsner-Imbs. Întrucât concertul acesta de maşini îngropa până la un stânjen în curtea tâmplăriei chiar şi un pasaj *fortissimo* executat de o mână de elev, salonul verde din spatele tufelor de liliac semăna cu un acvariu, tăcut şi totodată plin de mişcare. Peştele auriu al profesorului de pian, în vasul lui de sticlă de pe micul raft lăcuit, nu trebuia să confirme impresia asta; era de prisos, un element de decor prea mult.

Felsner-Imbs acorda o importanţă deosebită poziţiei corecte a mâinilor. Cu oarecece noroc, notele false se puteau pierde cu totul în sopranul saturat şi atotcuprinzător al circularului, însă dacă un elev care cânta un studiu sau

parcurgea în sus şi-n jos o gamă lăsa mâinile să-i coboare în întregime pe lemnul negru al pianului negru, fără ca dosul palmei să-şi păstreze dorita poziţie orizontală, niciun zgomot de tâmplărie nu mai putea ascunde asemenea greşeală evidentă. În plus, Felsner-Imbs adoptase o metodă pedagogică proprie, punându-le elevilor săi câte un creion în echilibru pe fiecare mână care trebuia să-şi execute porţia obligatorie de game. Mâna care cobora pe lemn, cerându-şi odihna, nu trecea proba, făcând să cadă creionul de control.

Jenny Brunies, fiica adoptivă a profesorului de peste drum, a trebuit să plimbe şi ea de-a lungul gamelor un creion de control pus pe mâinile ei grăsune, în stânga şi în dreapta – pentru că, la o lună de la mutarea profesorului de pian, a devenit eleva lui.

Tu şi cu mine, noi am văzut-o pe Jenny din grădiniţa cu tufe de liliac. Ne-am lipit feţele de geamurile acvariului verde ca algele şi am văzut-o stând pe taburetul rotativ: grasă, ca o păpuşă, în catifea cafenie, lavabilă. O fundă uriaşă, ca un fluture galben – în realitate funda era albă –, pusă pe părul ei neted, tăiat până la umeri, şaten mediu. În vreme ce alţi elevi primeau destul de des o lovitură apreciabil de rapidă peste dosul palmei cu creionul care tocmai căzuse, Jenny n-avea de ce să se teamă de pedeapsa loviturii, chiar dacă şi creionul ei cădea uneori pe blana de urs polar de sub taburetul de pian; ei îi revenea cel mult o îngrijorată privire Felsner-Imbs.

Probabil că Jenny era foarte înzestrată pentru muzică. Noi, Tulla şi cu mine, de dincolo de geamuri, cu circularul şi freza în spate, auzeam doar foarte rar vreun sunet; de asemenea, noi nu eram înzestraţi de la natură să putem deosebi gamele urcate cu har muzical de cele căznite – oricum, fiinţa aceea durdulie din casa de peste drum a avut voie mai devreme decât alţi elevi ai lui

Felsner-Imbs să apese clapele cu amândouă mâinile, creionul a început să se rostogolească tot mai rar şi în cele din urmă, lung şi ascuţit cum era, creion şi sabie a lui Damocles, el a putut fi lăsat cu totul deoparte. Printre zbieretele şi ţiuiturile operei intonate zilnic în tâmplărie, cu ferăstruiri, frezări şi falsete, deja se puteau mai curând ghici decât auzi, dacă aveai bunăvoinţă, melodiile subţirele ale metodei Damm: *Adio, iarnă* – *Un vânător din palatinat* – *Iarba cosesc când pe Neckar, când pe Rin*…

Tulla şi cu mine, noi ne amintim că Jenny era favorizată. În vreme ce lecţiile tuturor celorlalţi elevi se încheiau brusc în mijlocul piesei cu *arcul şi săgeata*, fiindcă ultimul firicel de nisip zisese amin în clepsidra medievală de pe pian, ceasul clepsidrei nu bătea niciodată nici pentru profesor, nici pentru elevă când Jenny îşi supunea instrucţiei carnea de păpuşă pe taburetul rotativ. Iar când Eddi Amsel cel gras şi-a luat obiceiul s-o însoţească pe Jenny Brunies cea grasă la lecţia de pian – Amsel era elevul favorit al profesorului Brunies, intra şi ieşea cum voia din casa de peste drum –, se putea întâmpla ca elevul următor să fie nevoit să-şi aştepte rândul un sfert de oră de clepsidră în fundul nedesluşit al camerei de muzică, aşezat pe canapeaua desfundată; fiindcă lui Eddi Amsel, care se vede că luase lecţii de pian la internatul de la Conradinum, îi plăcea să stea alături de Felsner-Imbs cel cu coama verde şi să interpreteze cu elan, la patru mâini, *Gloria Prusiei*, *Marşul cavalerilor finlandezi* şi *Vechi camarazi*. În afară de asta, Amsel cânta. Vocea lui înaltă nu triumfa doar în corul liceului; el cânta şi în corul bisericesc Sf. Maria din venerabila Marienkirche, în al cărei naos răsunau plin şi rotund, o dată pe lună, cantate de Bach şi mise mozartiene. Vocea de sopran a lui Eddi Amsel a fost descoperită când urma să fie prezentată *Missa brevis*, opera de tinereţe a lui Mozart. S-a căutat prin toate

corurile şcolare un băiat cu voce de sopran. O voce de alto aveau deja. Mult preţuitul dirijor al corului bisericesc Sf. Maria s-a dus la Amsel, arătându-şi entuziasmul: „Cu adevărat, fiule, îl vei întrece la *Benedictus* pe renumitul eunuc Antonio Cesarelli, care i-a dat glas la vremea lui, atunci când misa a fost cântată pentru prima oară; îţi aud vocea jubilând la *Dona nobis* până când întreaga lume va gândi că Sf. Maria e într-adevăr prea neîncăpătoare pentru ea”.

Se spune că atunci, chiar dacă *mister* Lester[129] încă mai reprezenta Liga Naţiunilor în Oraşul Liber şi toate legile rasiste trebuiau să se oprească la hotarele acelui stat pitic, răspunsul lui Amsel ar fi dat de gândit: „Dar, domnule profesor, se zice că sunt pe jumătate evreu”.

Răspunsul profesorului: „Aiurea, sopran, asta eşti, şi ai să-mi cânţi *Kyrie*!” Acest răspuns concis s-a dovedit durabil şi se spune că a stârnit respect în cercurile de rezistenţă conservatoare încă destui ani după aceea.

Oricum, băiatul cu glas de sopran, cel care fusese ales, a exersat pasajele dificile din *Missa brevis* în camera verde de muzică a profesorului de pian Felsner-Imbs. Odată, când ferăstrăul circular şi freza au trebuit să-şi tragă sufletul în acelaşi timp, noi doi, Tulla şi cu mine, i-am auzit glasul: scotea argint. Nişte cuţitaşe cu un tăiş aproape străveziu despicau aerul. Cuiele se topeau. Vrăbiilor le era ruşine. Casele cu locuinţe de închiriat au devenit pioase, pentru că un înger gras cânta fără încetare *Dona nobis*.

Dragă verişoară Tulla, introducerea asta lungă cât o gamă s-a potrivit aici numai pentru că Eddi Amsel a venit la noi în casă. La început a venit doar cu Jenny, apoi l-a

---

129 Seăn Lester (1888-1959), jurnalist, politician şi diplomat irlandez, înalt comisar al Naţiunilor Unite în Oraşul Liber Danzig, care s-a împotrivit discriminării evreilor.

adus şi pe prietenul lui cel voinic. Walter Matern ar fi putut trece drept neam cu noi, fiindcă Senta, câinele ciobănesc al tatălui său, îl fătase pe Harras al nostru. Adesea, de cum îl vedea, tata îl întreba pe băiat despre morar şi despre situaţia economică din Groß Werder. De cele mai multe ori Eddi Amsel, care se pricepea la economie, îi răspundea, vorbind pe larg şi dând şi exemple care puneau într-o lumină nerealistă planul partidului şi al senatului de creare a locurilor de muncă. El recomanda o relaţie mai strânsă cu Zona Sterling[130], pentru că altminteri avea să se ajungă la o devalorizare apreciabilă a guldenului. Eddi Amsel rostea chiar şi cifre: că vor fi nevoiţi să ajungă la o devalorizare de vreo patruzeci şi două de procente; că mărfurile de import poloneze ar trebui să conteze pe o scumpire de şaptezeci de procente; că ziua devalorizării ar putea fi căutată încă de pe acum printre primele zile ale lunii mai din anul în curs; că avea toate datele şi cifrele astea de la tatăl lui Matern, de la morar, care mereu ştia totul dinainte. Inutil să mai zicem că predicţiile morarului s-au adeverit în a doua zi a lunii mai, anul treizeci şi cinci.

Amsel şi prietenul lui erau pe atunci în ultima clasă de liceu şi se pregăteau cu moderaţie pentru bacalaureat. Amândoi purtau costume adevărate, cu pantaloni lungi, beau bere Aktien în Sala Sporturilor sau la Zinglers Höhe, iar despre Walter Matern, care fuma ţigări Regatta şi Artus, se spunea că ar fi sedus cu un an în urmă, în pădurea Oliva, o fată cu un an mai mică de la şcoala Hélène Lange. Nimănui nu i-ar fi trecut prin minte să pună asemenea cuceriri în seama voluminosului Eddi Amsel. Din cauza vocii lui, rămasă tot la ultimul palier, pentru colegi şi pentru fetele invitate ocazional el trecea drept ceea ce ei numeau cu îndrăzneală „eunuc”. Alţii se exprimau cu mai

130 Măsură de urgenţă de la începutul celui de-al Doilea Război Mondial, menită să protejeze valoarea externă a lirei sterline.

multă precauţie. După părerea lor, Eddi era încă de-a dreptul infantil, un fel de gen neutru. Din câte am aflat din auzite, Walter Matern a păstrat multă vreme tăcerea la asemenea bârfe, până într-o zi, când, în faţa mai multor elevi şi a fetelor care erau oarecum cu ei, a ţinut o cuvântare mai lungă, care l-a pus pe prietenul lui în adevărata lumină. A zis cam aşa: Amsel era cu mult înaintea tuturor băieţilor în ceea ce priveşte fetele şi aşa mai departe. El vizita destul de regulat târfele de pe Tischlergasse, peste drum de berăria Adler. Dar Amsel nu se limita la cele cinci minute obişnuite, ci era un oaspete respectat acolo şi asta pentru că fetele vedeau în el un artist. Cu tuş, pensulă şi peniţă, la început şi cu creionul, Amsel a făcut un vraf de desene, portrete şi nuduri, care nu erau nicidecum porcoase, ci meritau să fie văzute. Fiindcă, înarmat cu o mapă cu astfel de desene, Eddi Amsel s-a dus neanunţat la Pfuhle, vestitul profesor şi pictor de cai, care preda desenul la Universitatea Tehnică pentru cei de la arhitectură, şi i-a arătat desenele. Pfuhle, despre care se ştie că e inaccesibil, a recunoscut imediat talentul lui Amsel şi a promis să-l sprijine.

Se spune că după acest discurs, pe care eu pot să-l redau numai în linii mari, Amsel n-a mai fost sâcâit niciodată. Ba chiar era întâmpinat cu respect. De mai multe ori au venit colegi să-i ceară să-i ia şi pe ei pe Tischlergasse, pretenţie pe care el a respins-o prieteneşte, cu ajutorul lui Matern. Într-o zi, când l-a rugat totuşi pe prietenul lui – aşa mi s-a relatat – să-l însoţească pe Tischlergasse, Eddi Amsel a avut parte de refuzul lui Walter Matern. N-avea de gând să dezamăgească bietele fete – aşa a declarat el cu o siguranţă masculină precoce. Zicea că tot ce ţinea de meserie îl dezgusta. Că nu i se mai făcea os. Că din cauza asta nu reuşea decât să devină brutal, lucru la urma urmei penibil pentru ambele părţi. Că

era nevoie şi de iubire sau măcar de o pornire pătimaşă. Probabil că Amsel a ascultat dând din cap vorbele dure ale prietenului său şi s-a dus singur, cu mapa de desen şi nişte bomboane asortate, frumos împachetate, la fetele de peste drum de berăria Adler. Totuşi – dacă informaţiile mele sunt corecte – se spune că într-o fatală zi de decembrie el şi-a convins prietenul să serbeze împreună cu el şi cu fetele a doua sau a treia duminică de advent. Matern şi-a făcut curaj abia în a patra duminică. S-a dovedit că tot ce ţinea de meseria fetelor l-a dezgustat atât de îmbietor, încât, în ciuda pronosticului său, tot i s-a făcut os – pe care a putut să-l adăpostească şi să-l descarce în siguranţă, la un preţ pentru elevi, la o fată tăcută pe nume Elizabeth. Însă favoarea asta cică nu l-ar fi împiedicat ca în drum spre casă, în sus pe Altstädtischer Graben şi-n jos pe strada Pfefferstadt, să scrâşnească din dinţi cu răutate şi să se cufunde în meditaţii sumbre despre femeia care se lasă cumpărată.

Dragă verişoară, cu exact aceeaşi mapă de desen, ciocolatie şi tigrată, cu dungi de culoarea gălbenuşului, care făcea din vizitele lui pe rău famata Tischlergasse nişte excursii legale, de amorul artei, Eddi Amsel a intrat în casa noastră cu locuinţe de închiriat însoţit de Walter Matern. L-am văzut amândoi în camera de muzică a profesorului de pian Felsner-Imbs, făcând pe hârtie nişte schiţe după modelul balerinei de porţelan. Şi, într-o arătoasă zi de mai, l-am văzut apropiindu-se de tata, meşterul tâmplar; a arătat spre mapa lui tigrată şi a deschis-o imediat, dorind să-şi lase desenele să vorbească în locul lui. Dar tata i-a dat voie, fără alte comentarii, să-l deseneze pe Harras, câinele nostru de pază. L-a sfătuit doar să se instaleze cu ustensilele lui în afara semicercului care, prin ridicătura de pământ şi şanţ, arăta până unde ajungea lanţul câinelui. „E câine rău şi sigur nu-i prea pasă de artişti”, a spus tata,

meşterul tâmplar.

Chiar din prima zi Harras al nostru a ascultat şi cele mai discrete comenzi ale lui Eddi Amsel. Amsel a făcut din Harras un câine model. De exemplu, Amsel nu zicea „Şezi, Harras!”, aşa cum zicea Tulla „Harras, şezi!” când Harras trebuia să se aşeze. Din prima zi Amsel a negat numele de câine Harras şi atunci când voia de la el o nouă poziţie, îi spunea câinelui nostru de curte: „Ah, Pluto, n-aţi vrea, vă rog, să staţi mai întâi pe cele patru picioare, apoi să ridicaţi piciorul drept din faţă, să-l îndoiţi puţin, dar relaxat, vă rog... şi mai relaxat. Şi acum fiţi atât de bun şi întoarceţi-vă nobilul cap de câine spre stânga, pe jumătate, aşa, aşa, vă rog, Pluto, rămâneţi aşa”.

Şi Harras răspundea la numele Pluto, ca şi cum ar fi fost dintotdeauna un câine al infernului. Costumul cu carouri gri şi croială sport aproape că exploda pe butucănosul Amsel. Capul îi era acoperit cu o şapcă albă de in care îi dădea un aer de reporter englez. Dar costumaţia nu era nouă: tot ce purta Eddi Amsel părea la mâna a doua, era la mâna a doua – fiindcă se zicea că, în ciuda banilor de cheltuială de care dispunea, sume de poveste, el îşi cumpăra doar lucruri purtate, de la casele de amanet sau din magazinele de vechituri de pe Tagnetergasse. Pantofii cică i-ar fi aparţinut cândva unui poştaş. Şedea cu fundul lui lat pe un scăunel pliant ridicol, care însă trebuie să fi fost inexplicabil de rezistent, în timp ce îşi sprijinea pe coapsa stângă, revărsată, cartonul rigid, cu foaia de hârtie fixată cu cleme, iar cu mâna dreaptă mânuia din încheietură o pensulă mereu de un negru saturat care, lunecând uşor, acoperea foaia din colţul stâng de sus până în cel din dreapta de jos cu schiţe ale câinelui de pază Harras sau ale lui Pluto, câinele infernului, unele nereuşite, altele excelente şi pline de prospeţime, s-a ajuns tot mai mult, pe zi ce trecea – şi Eddi Amsel a desenat cam

şase după-amiezi în curtea noastră –, la tot felul de tensiuni.

Walter Matern stătea undeva în spate. Era neîngrijit îmbrăcat: un proletar costumat care învăţase pe de rost acuzaţii sociale dintr-o piesă de teatru critică la adresa vremurilor, care devenea căpetenie de răzvrătiţi în actul al treilea şi care totuşi a ajuns o victimă a ferăstrăului nostru circular. Ca şi Harras al nostru, care deseori şi în anumite împrejurări acompania cântecul circularului – niciodată pe cel al frezei – cu un urlet crescător şi apoi descrescător, ţinându-şi capul drept în sus, negurosul tânăr din Nickelswalde reacţiona direct la ferăstrăul nostru. E drept că el nu înălţa capul, nu se apuca să urle, nu bâiguia manifeste anarhiste, ci sublinia zgomotele muncii într-un fel deja bine-cunoscut, scrâşnind sec din dinţi. Acest scrâşnet avea efect asupra lui Harras: buzele i se ridicau deasupra dinţilor. Saliva. Nările i se lărgeau de-o parte şi de alta a nasului. Pe şaua nasului pielea i se încreţea până la puntea dintre ochi. Vestitele urechi de câine ciobănesc, drepte, uşor înclinate în faţă, începeau să şovăie şi i se lăsau. Harras băga coada între picioare, îşi rotunjea spinarea de la greabăn până la crupă într-o cocoaşă de laş şi arăta ca o potaie. Iar Eddi Amsel a redat cu iuţeală poziţiile astea nedemne de mai multe ori şi cu mare precizie, cu pensula de un negru saturat, scrijelind cu peniţa despicată la vârf, cu un genial condei de trestie care împroşca. Circularul nostru, dinţii scrâşnind ai lui Walter Matern şi Harras al nostru, pe care circularul şi scrâşnetul îl transformau într-o corcitură, inspirau mâna desenatoare a artistului Eddi Amsel; toate împreună, ferăstrăul circular, Matern, câinele şi Amsel alcătuiau o echipă de lucru la fel de productivă ca şi colectivul de autori al domnului Brauxel: el, eu şi încă unul scriem în acelaşi timp şi totul trebuie să fie gata când începe aiureala cu stelele, la patru

februarie.

Dar verişoara mea Tulla, care stătea acolo, din zi în zi tot mai furioasă, n-a mai vrut să se ţină deoparte. Puterea lui Amsel asupra lui Pluto, câinele infernului, însemna neputinţa ei faţă de Harras al nostru.

Nu că n-ar mai fi ascultat-o câinele – ca şi înainte, el şedea când Tulla zicea „Harras, şezi!” numai că îi îndeplinea comenzile repezite şi tot mai aspre atât de absent şi de mecanic, încât nici Tulla nu putea să-şi ascundă aşa ceva şi nici eu mie sau Tullei: Amsel ăsta ne distrugea câinele.

Tulla, cuprinsă de-o furie oarbă, a aruncat mai întâi cu pietricele; a şi nimerit de mai multe ori spinarea rotundă şi ceafa unsuroasă ale lui Amsel. El însă, ridicând uşor din umeri şi întorcând alene capul, dădea de înţeles că simţise ţintirea, dar că n-avea de gând să se simtă atins.

Tulla, cu faţa ei mică şi albă, i-a răsturnat sticluţa cu tuş Skriptol. O baltă neagră, cu luciu metalic, se întindea pe nisipul din curte şi i-a trebuit mult până să intre în pământ. Amsel a scos din buzunarul de la haină o sticluţă nouă de Skriptol şi aşa, într-o doară, a arătat-o şi pe a treia, pe care o avea ca rezervă.

Când Tulla, năpustindu-se din spate, a aruncat pe o foaie aproape gata, cu luciri jilave şi vii, un pumn de rumeguş din cel care se aduna în carcasa curelei de transmisie de la ferăstrăul circular, Eddi Amsel, după o clipă de uimire, a râs iritat şi binevoitor totodată şi, ridicându-şi arătătorul rit un rimat, a ameninţat-o părinteşte pe Tulla, care observa de la depărtare efectul acţiunii ei, iar apoi, tot mai interesat de noua tehnică, a început să prelucreze rumeguşul prins pe foaie şi să dea desenului ceea ce în ziua de azi se cheamă structură; şi-a extins acea deprindere amuzantă, dar trecătoare, de a profita de pe urma hazardului, a băgat mâna în carcasa

curelei de transmisie de la ferăstrăul circular, şi-a umplut batista cu făină de lemn, apoi cu rumeguş zgrunţuros de la freză, cu bucle scurte de la maşina de rindeluit, cu aşchii mărunte, căzute de la ferăstrăul bandă, şi, cu propria-i mână, fără ca Tulla să fie nevoită să atace pe la spate, a dat desenului făcut cu pensula un relief buburos, al cărui farmec a sporit şi mai mult de îndată ce o parte din particulele de lemn doar superficial înnegrite a căzut, lăsând să se vadă fundalul de hârtie alb, misterios, ca nişte insule. Odată, cam nemulţumit de prea conştienta lui împrăştiere şi grunduire cu rumeguş, a rugat-o pe Tulla să-l atace din spate şi să arunce, ca din întâmplare, pe o foaie proaspăt desenată rumeguş, talaş şi chiar nisip. îşi pusese mare nădejde în colaborarea cu Tulla; dar Tulla a refuzat şi a făcut „geamuri crăpate".

Verişoara mea Tulla n-a reuşit să fie pe măsura artistului şi îmblânzitorului de câini Eddi Amsel. Abia August Pokriefke a fost în stare să-i pună piedică lui Amsel. De multe ori el stătea lângă desenator, încărcat cu capre de tăiat lemne, cu degete trosnind de clei, şi rostea critici şi vorbe de laudă sau povestea cu multe amănunte despre un pictor care pe vremuri venea vară de vară în Koschnaideria şi care a pictat în ulei lacul Osterwick, biserica de la Schlangenthin şi câteva tipuri de koshnevi, cum ar fi Joseph Butt din Annafeld, croitorul Musolf din Camerau şi văduva Wanda Jentak. Şi el fusese pictat scoţând turbă şi apoi expus la Konitz ca lucrător în turbărie. Eddi Amsel s-a arătat interesat de colegul lui, dar nu şi-a întrerupt schiţatul sprinten. August Pokriefke a lăsat Koschnaideria şi s-a apucat să vorbească despre cariera politică a câinelui nostru de pază. A explicat în amănunt cum ajunsese Führerul de pe Obersalzberg să-l aibă pe câinele ciobănesc Prinz. A vorbit despre fotografia cu autograf atârnată la noi, în camera bună, deasupra unei

piese făcute de-o calfa din lemn de păr, şi a socotit de câte ori fusese fotografiată şi dată la ziar, cu sau între nişte articole lungi, fiica lui, Tulla. Amsel a zis că îi împărtăşea bucuria pentru succesele timpurii ale Tullei şi a început să deseneze un Harras sau un Pluto şezând. August Pokriefke şi-a exprimat părerea că Führerul sigur va face totul aşa cum trebuie – puteai să contezi pe el, ştia mai multe decât toţi la un loc şi mai putea şi să deseneze, în plus, Führerul nu era unul dintre aceia care voiau mereu doar să fie mari domni. „Fiurăru, când merge cu maşina, stă numa lângă şofer, nu-n spate, ca boieru". Amsel a găsit lăudabilă modestia populară a Führerului, iar pe hârtie i-a făcut câinelui infernal nişte urechi exagerat de drepte. August Pokriefke s-a interesat dacă Amsel mai era în *Hitlerjugend* sau devenise deja membru al partidului, pentru că undeva trebuia să fie şi el, Amsel – aşa-l chema, nu?

Atunci Eddi Amsel a coborât încet pensula, ţinând capul înclinat, a mai trecut odată cu privirea peste desenul cu Harras sau Pluto şezând, apoi şi-a întors faţa plină, lucitoare şi stropită cu pistrui spre cel care întreba şi a răspuns cu amabilitate că, din păcate, nu era niciuna, nici alta şi că auzea de bărbatul acela – cum zicea că-l cheamă? – pentru prima oară, dar că ar fi fost bucuros să se informeze cine era domnul, de unde venea şi ce planuri avea pentru viitor.

Tulla l-a făcut pe Eddi Amsel să plătească pentru neştiinţa lui în după-amiaza următoare. Abia se aşezase pe scaunul lui solid de campanie, abia îşi sprijinise cartonul şi hârtia de desen pe coapsa stângă, durdulie, abia îşi luase Harras, devenit Pluto, noua poziţie ca model – culcat, cu labele din faţă întinse şi gâtul înălţat vigilent –, abia se îmbibase cu tuş pensula lui Amsel în sticluţa de Skriptol, abia se postase Walter Matern la locul lui, cu urechea dreaptă spre circular, că uşa tâmplăriei, cea care dădea

spre curte, i-a şi scuipat, întâi pe August Pokriefke, fierbătorul de clei, şi apoi pe fiica amestecătorului de clei.

Stă cu Tulla în uşă, şopteşte, aruncă priviri piezişe spre scăunelul pliant împovărat, îi bagă în cap fiicei nişte ordine – şi uite-o că vine, mai întâi agale, făcând cotituri împleticite, îşi ţine braţele subţiri încrucişate la spate, pe rochiţa tiroleză, îşi zvârle picioarele fără ciorapi în toate direcţiile, apoi descrie semicercuri rapide, tot mai strânse, în jurul lui Eddi Amsel, cel care ţine pensula, e când în stânga, când în dreapta lui: „Hei!”, şi iarăşi din stânga: „Hei, m-auziţi?”, din nou stânga: „De fapt ce faceţi aici?”, vorbind din stânga: „Ce faceţi aici, vă întreb?” şi din dreapta: „N-aveţi ce căuta aici!”, spune din stânga: „Sunteţi, ei, sunteţi…” şi, de foarte aproape, din dreapta: „Ştiţi ce sunteţi?”, acum din stânga, la ureche: „Să zic?”, acum strecurat în urechea dreaptă: „Un Iţic sunteţi. Un Iţic. Da, da, Iţic! Sau poate că nu sunteţi un Iţic şi ne desenaţi aici câinele, nefiind un Iţic”. Pensula lui Amsel se opreşte. Tulla, mai la distanţă, continuă: „Iţic”. Eddi Amsel, cu pensula încremenită. Tulla: „Iţic!” Cuvântul e zvârlit în curte, mai întâi aproape de Amsel, apoi destul de tare pentru ca Matern să-şi întoarcă urechea de la circularul care tocmai porneşte. Întinde mâna spre creatura care strigă Iţic. Amsel ridicat în picioare. Matern n-o apucă pe Tulla: „Iţic!” Cartonul cu primele linii trasate cu tuş, încă jilave, a căzut pe nisip, cu desenul în jos. „Iţic!” Sus, la etajul al treilea, la al patrulea, apoi la primul etaj se deschid brusc ferestre: feţe de gospodine se răcoresc. Din gura Tullei: „Iţic!” Peste zgomotul de circular. Matern nu nimereşte. Limba Tullei. Picioare iuţi. Amsel stă în picioare lângă scăunelul pliant. Cuvântul. Matern ridică de pe jos cartonul şi desenul. Tulla ţopăie pe scânduri puse pe capre: „Iţic Iţic!” Matern înşurubează capacul pe sticluţa de Skriptol. Tulla sare de pe scândură:

„Iţic!”, se rostogoleşte în nisip: „Iţic!” Acum toate ferestrele, ocupate, iar calfele, dinapoia ferestrelor de la etaj. Cuvântul, de trei ori la rând, cuvântul. Faţa lui Amsel, aprinsă la desenat, se răceşte. Un zâmbet nu se poate şterge. Sudoare, acum însă rece, se prelinge peste grăsime şi pistrui. Matern îi pune mâna pe umăr. Pistruii se fac cenuşii. Cuvântul. Unul şi acelaşi. Mâna lui Matern e grea. Acum de pe scară, la etaj. Tulla, bâţâindu-se: „Iţiciţiciţic!” Matern îl conduce pe Amsel de braţ cu dreapta. Eddi Amsel tremură. Cu stânga, deja încărcată cu mapa, Matern strânge scăunelul pliant. Eliberat de constrângere, Harras părăseşte atunci poziţia impusă. Adulmecă, înţelege. Lanţul se întinde deja: glasul câinelui. Glasul Tullei. Circularul muşcă dintr-o scândură de cinci metri. Maşina de rectificat tace încă. Acum şi ea. Acum freza. Douăzeci şi şapte de paşi lungi până la poartă. Harras vrea să mişte din loc magazia de lemne de care e legat cu lanţul. Tulla, dansând şi dezlănţuită, mereu cuvântul. Şi, aproape de poartă, unde August Pokriefke, cu papuci de lemn, îşi foşneşte degetele, mirosul de clei luptă cu mirosul care vine din grădiniţa din faţa ferestrelor unde stă profesorul de pian: mirosul de liliac loveşte şi câştigă. Doar e luna mai. Cuvântul se stinge, dar tot mai pluteşte în aer. August Pokriefke dă să scuipe tot ce a adunat în gură de minute bune. Dar nu scuipă, fiindcă Matern se uită la el, făcând zgomot cu dinţii.

Dragă verişoară Tulla, fac un salt în timp: Eddi Amsel şi Walter Matern au fost daţi afară din curtea noastră. Tu n-ai păţit nimic. Pentru că Amsel îl stricase pe Harras al nostru, Harras a fost trimis la dresaj de două ori pe săptămână. Ca şi mine, tu trebuia să înveţi cititul, socotitul şi scrisul. Amsel şi Matern trecuseră de examenele orale şi scrise. Harras a fost dresat să latre la necunoscuţi şi să refuze hrana din mină străină; însă Amsel îl stricase deja

prea tare. Tu aveai necazuri cu scrisul, eu cu socotitul. Amândoi mergeam cu plăcere la şcoală. Amsel şi prietenul lui au luat bacalaureatul – el cu brio, Matern cu ceva noroc. Punct de cotitură. Viaţa a început sau trebuia să înceapă: după devalorizarea guldenului, situaţia economică s-a mai relaxat puţin. Soseau comenzi. Tata a putut să reangajeze o calfa pe care fusese nevoit s-o concedieze cu patru săptămâni înainte de devalorizarea guldenului. După bacalaureat Eddi Amsel şi Walter Matern au început să joace *faustball*.

Dragă Tulla, *faustball* e un joc care e jucat de două echipe de câte cinci persoane pe două terenuri alăturate, cu o minge cam cât una de fotbal, dar mai uşoară. E un joc german, ca şi *schlagball*, chiar dacă Plaut pomeneşte de un *follis pugilatorius* în secolul al treilea înainte de Cristos. Pentru a întări caracterul strict german al jocului de *faustball* – fiindcă la Plaut sigur era vorba de sclavi germanici care jucau *faustball* –, să fie spus că: în timpul Primului Război Mondial, în lagărul de prizonieri de la Vladivostok jucau *faustball* cincizeci de echipe; în lagărul de prizonieri Owestry – Anglia – peste şaptezeci de echipe organizau partide de *faustball* pe care le pierdeau sau le câştigau fără vărsare de sânge.

Jocul nu presupune excesiv de multă alergătură şi de aceea poate fi jucat şi de sexagenari şi chiar de bărbaţi peste măsură de graşi ori de femei – Amsel a devenit jucător de *faustball*. Cine şi-ar fi închipuit? Pumnul acela mic, moale, pumnuleţul acela bun să ascundă un râs şi care n-a bătut niciodată într-o masă. Eventual, ar fi putut să-şi pună pumnul acela mic ca greutate pe scrisori, ca să le împiedice să fie luate de vânt. Nu era un pumn: era o chiftea, erau două găluşte, doi ciucuri rozalii ce se legănau la capătul unor braţe prea scurte. Nu era un pumn de muncitor, un pumn de proletar, un pumn de salut al

Frontului Roşu[131], fiindcă şi aerul era mai tare decât pumnul lui. Pumnuleţ pentru jucat „Ghici unde-i?” Legea pumnului îl declara vinovat, bătăile cu pumnii îl transformau în sac de bătaie şi numai la *faustball* triumfa micul pumn al lui Amsel; de aceea se va povesti aici, în ordine, cum a devenit Eddi Amsel jucător de *faustball*, deci un sportiv care, cu pumnul strâns – era interzis să depărtezi degetul mare –, lovea mingea de *faustball* de jos, de sus, dintr-o parte.

Tulla şi cu mine trecuserăm clasa;

Amsel şi prietenul lui şi-au petrecut vacanţa binemeritată la gura de vărsare a Vistulei. Pescarii îl priveau pe Amsel schiţând bărci pescăreşti şi năvoade. Podarul i se uita lui Eddi Amsel peste umăr când desena feribotul. Se ducea în vizită la Materni, pe partea cealaltă, făcea cu morarul profeţii asupra viitorului şi schiţa moara Matern din toate părţile. Eddi Amsel a încercat să înnoade o conversaţie şi cu învăţătorul din sat, dar se spune că învăţătorul i-ar fi tăiat-o scurt. Oare de ce? La fel, se pare că o frumuseţe a satului Schiewenhorst l-ar fi respins cu obrăznicie, fiindcă voia s-o deseneze pe ţărm, cu vântul în păr şi în rochie, pe ţărm, în vânt. Cu toate astea, Amsel şi-a umplut mapa; şi, cu mapa plină cu desene, s-a întors în oraş. E drept că-i promisese mamei lui să studieze ceva ca lumea – ingineria la Universitatea Tehnică –, dar deocamdată ieşea şi intra la pictorul de cai, profesorul Pfuhle, şi, asemenea lui Walter Matern, care trebuia să ajungă economist, dar prefera să declame rolul lui Franz sau al lui Karl Moor[132] în bătaia vântului, nu se putea hotărî să-şi înceapă studiile.

---

131 Organizaţie paramilitară a Partidului Comunist German creată în 1924, în timpul Republicii de la Weimar.

132 Personajele dramei lui Friedrich Schiller Hoţii, menţionate şi citate adesea pe parcursul întregului roman.

Atunci a sosit o telegramă: mama lui îl chema la Schiewenhorst, la patul ei de moarte. Cauza decesului pare să fi fost diabetul. Eddi Amsel a făcut mai întâi un desen în peniţă după chipul fără viaţă al mamei lui şi apoi unul în cretă roşie, moale. Se spune că ar fi plâns în timpul înmormântării de la Bohnsack. A fost puţină lume în jurul gropii. Oare de ce? După înmormântare Amsel a început să împrăştie gospodăria văduvei. A vândut totul: casă, prăvălia cu bărci de pescuit, motoare suspendate, năvoade, instalaţii pentru afumători, palane, cutii cu unelte şi tot amestecul de mărfuri cu felurite mirosuri. În final Eddi Amsel putea trece drept un tânăr bogat. O parte din avere a depus-o la Banca Agricolă a oraşului Danzig şi, în acelaşi timp, a reuşit să-şi plaseze în condiţii avantajoase partea cea mai mare în Elveţia, unde banii au lucrat ani în şir pe tăcute şi nu s-au împuţinat.

Amsel a luat de la Schiewenhorst numai câteva obiecte. Două albume cu fotografii, scrisori aproape deloc, decoraţiile din război ale tatălui său – căzuse ca locotenent în rezervă în Primul Război Mondial –, biblia familiei, un jurnal de elev plin cu desene de pe vremea când mergea la şcoala din sat, câteva hârţoage despre Friedrich cel Mare şi generalii lui şi cartea lui Otto Weininger *Sex şi caracter* au plecat împreună cu Eddi Amsel cu trenuleţul de Werder.

Această operă capitală însemnase foarte mult pentru tatăl lui. În douăsprezece capitole lungi Weininger încerca să-i refuze femeii existenţa sufletului, pentru ca apoi, în al treisprezecelea capitol, sub titlul „Evreitatea”, să speculeze, afirmând că evreii ar fi o rasă feminină, prin urmare lipsită de suflet; abia când evreul înfrânge ceea ce este evreiesc în el, putem spera la o mântuire de evreitate. Tatăl lui Eddi Amsel sublimase propoziţiile memorabile cu un creion roşu şi adesea adăugase pe margine „Foarte adevărat!” Locotenentul în rezervă Albrecht Amsel găsise

ceva foarte adevărat la pagina 408: „Evreilor le place să stea adunaţi împreună, ca femeile, dar n-au relaţii unii cu alţii...” La pagina 413 pusese trei semne de exclamare: „Bărbaţii care se ocupă de mijlociri au mereu evreitatea în ei...” La pagina 434 sublimase de mai multe ori coada unei propoziţii şi mai adăugase „Doamne ajută!” – „... lucruri care îi sunt pe veci inaccesibile evreului veritabil: existenţa nemijlocită, îndurarea divină, stejarul, trompeta, motivul Siegfried, creaţia de sine, cuvintele eu sunt”.

Două pasaje evidenţiate cu creionul roşu de mâna paternă au căpătat însemnătate şi pentru fiu. Fiindcă în opera capitală se zicea că evreul nu cântă şi nu face sport, Albrecht Amsel fondase în Bohnsack un club sportiv şi îşi împrumutase glasul de bariton corului bisericesc, ca să demonteze măcar această teză. În ceea ce privea muzica, Eddi Amsel exersa cântatul la pian cu avânt şi pricepere şi îşi lăsa glasul de sopran, care nici după bacalaureat n-a vrut să părăsească nivelul de sus, să triumfe în mise mozartiene şi în mici arii; în ceea ce privea sportul, s-a dedicat trup şi suflet *faustball*-ului.

El, care fusese ani în şir o victimă la *schlagball-ul* şcolar, şi-a pus de bunăvoie pantalonii de sport verde-crom ai asociaţiei sportive Tânăra Prusie şi şi-a convins prietenul, care până atunci jucase hochei de câmp la Hockey Club Danzig, să intre la Tinerii Prusaci. Cu permisiunea conducerii asociaţiei lui şi după ce se obligase să-şi susţină clubul de hochei cel puţin de două ori pe săptămână pe terenul de la Niederstadt, Walter Matern s-a înscris: la handbal şi atletism, fiindcă numai tihnitul *faustball* n-ar fi solicitat îndeajuns trupul tânărului.

Tulla şi cu mine ştiam terenul de sport Heinrich Ehlers:

O suprafaţă pentru antrenamente situată între spitalele municipale şi institutul pentru nevăzători

Heiligenbrunn. Gazon bun, însă cu o tribună de lemn îmbătrânită şi un vestiar prin ale cărui crăpături trecea vântul. Terenul mare şi cele două terenuri mici alăturate erau frecventate de jucători de handbal, *schlagball* şi *faustball*. Uneori veneau şi fotbalişti sau atleţi – asta până când s-a construit pomposul stadion Albert Forster, lângă crematoriu, iar terenul Heinrich Ehlers a rămas potrivit doar pentru manifestări sportive şcolare.

Pentru că la întrecerile şcolare din anul anterior Walter Matern ieşise învingător la aruncarea greutăţii şi la cursa de trei mii de metri şi avea deja reputaţia de sportiv promiţător, a reuşit să obţină acceptul pentru Eddi Amsel şi să-l facă Tânăr Prusac. La început n-au vrut să-l folosească decât ca arbitru de linie. Administratorul terenului i-a pus lui Amsel o mătură în mână: vestiarele trebuie menţinute într-o curăţenie perfectă. Mai trebuia să ungă mingile şi să marcheze cu praf de cretă liniile terenului de handbal. Abia când a protestat Walter Matern, Eddi Amsel a devenit mijlocaş într-o echipă de *faustball*. Jucătorii din linia a doua se numeau Horst Plotz şi Siegi Lewand. Willy Dobbeck era înaintaş pe stânga. Şi Walter Matern era jucătorul de la coardă al unei echipe care curând avea să devină de temut şi prima în clasament. Pentru că Eddi Amsel dirija, era inima şi tabloul de comandă al echipei: era un coordonator de joc înnăscut. Ce preluau Horst Plotz şi Siegi Lewand în spate şi aduceau la mijlocul terenului el trimitea direct la coardă, calm, cu antebraţul: acolo era Matern, maestrul în lovituri şi jucător la coardă. El prelua mingea din aer şi rareori dădea lovituri tăiate – mai curând cu răsucire. În timp ce Amsel ştia să preia mingi perfide şi să le transforme în mingi bine servite, Matern preschimba mingile inofensive, venite în plimbare, în imbatabile colectoare de puncte; pentru că atunci când o minge atinge solul fără rotire, ea sare înapoi

în exact acelaşi unghi, rămânând aşadar previzibilă, dar mingile lui Walter Matern, lovite în treimea inferioară, zburau cu efect retrograd şi se întorceau când atingeau solul. Lovitura specială a lui Amsel era cu antebraţul, simplă la prima vedere, dar executată cu o precizie rară. Ridica mingile razant. Mingile tăiate, pe care echipa adversă i le punea la picioare, le salva din poziţia culcat, lovind cu dosul mâinii. Recunoştea imediat mingile de atac, le repezea cu muchia palmei sau le tăia cu o mână iute. Adesea îndrepta ce stricaseră propriii fundaşi şi, în ciuda afirmaţiilor lui Weininger, el era un jucător de *faustball*, un tânăr prusac şi un sportiv nearian care, e drept, stârnea zâmbete, dar respectuoase.

Tulla şi cu mine am fost martori la felul cum a reuşit Amsel să dea jos câteva livre. În afară de noi, numai Jenny Brunies – între timp o găluşcă de grăsime de zece ani – şi-a dat seama de pierderea asta. Ca şi noi, ea a observat că guşa ca o gelatină a lui Amsel s-a întărit, devenind un soclu bine rotunjit. Şi ţâţişoarele lui au renunţat la cele două sfârcuri tremurătoare şi, odată ce i s-a arcuit coşul pieptului, s-au retras într-un relief plat. Dar se prea poate ca Eddi Amsel să nu fi slăbit nici măcar o livră, ci doar să-şi fi repartizat grăsimea mai uniform şi, graţie unei musculaturi dezvoltate prin sport, să fi dat stabilitate atletică stratului de grăsime odinioară instabil. Trunchiul lui, cândva un sac inform umplut cu pene, a căpătat rotunjimea unui poloboc. A început să arate ca un idol chinezesc sau ca un zeu protector al tuturor jucătorilor de *faustball*. Nu, Eddi Amsel n-a dat jos nicio jumătate de livră ca jucător în echipă, mai curând a pus pe el două livre jumate – şi totuşi a sublimat această creştere într-un fel sportiv: atât de relative pot fi speculaţiile despre greutatea unui om!

Oricum, probabil că jonglatul lui Amsel cu cele o sută

nouăzeci şi opt de livre ale sale, care nu lăsau să i se vadă cele două sute trei livre, l-a făcut pe profesorul Brunies să prescrie exerciţii fizice şi copilului Jenny-păpuşa. Profesorul şi Felsner-Imbs, profesorul de pian, hotărâseră să o trimită pe Jenny de trei ori pe săptămână la o şcoală de balet. În suburbia Oliva era o stradă numită Rosengasse, care începea la piaţă şi, luând-o în zigzag, dădea în pădurea Oliva. Acolo era o vilă simplă, în stil Biedermeier, pe a cărei tencuială de culoarea nisipului, acoperită pe jumătate cu păducel, era prinsă placa emailată cu numele şcolii de balet. Acceptarea lui Jenny la şcoala de balet, la fel ca aceea a lui Amsel în asociaţia de gimnastică şi sport Tânăra Prusie, s-a obţinut prin intervenţii: tocmai Felsner-Imbs era de mulţi ani pianistul şcolii de balet. Nimeni nu putea să acompanieze ca el exerciţiile la bară: orice *demi-plié*, de la poziţia întâi până la a cincea, dădea ascultare *adagio*-ului său. Picura muzică la *port de bras*. Ritmul lui exemplar la *battement dégagé* şi cadenţa dătătoare de sudori la *petits battements sur le cou-de-pied*. În plus, era plin de poveşti. Ai fi putut să crezi că i-a văzut personal dansând, în acelaşi timp, pe Marius Pepita şi pe Preobrajenska, pe tragicul Nijinski1 şi pe minunatul Massine, pe Fanny Elßler şi pe Barbarina. Nimeni nu se îndoia că avea de-a face cu martorul unor spectacole istorice; astfel, el trebuie să fi fost de faţă când, în perioada Biedermeier, minunatele Taglioni, Grisi, Fanny Cerrito şi Lucile Grahn[133] au dansat vestitul *grand pas de quatre* sub o ploaie de trandafiri. Numai cu mare trudă a obţinut un loc în Olimp la premiera baletului *Coppélia*. Bineînţeles că pianistul de balet Felsner-Imbs ştia să redea la pian întregul repertoriu, după extrase pentru pian, de la trista Giselle şi până la diafanele silfide – şi, la

133 Vaslav Nijinski (1889-1950), balerin şi coregraf rus de origine poloneză.

recomandarea lui, *madame* Lara a început să facă din Jenny Brunies o Ulanova.

N-a durat mult şi Eddi Amsel a deveni un spectator perseverent de lângă pian. Înarmat cu un bloc pentru schiţe şi învigorat cu un creion cu mină moale de plumb, el urmărea cu ochi sprinten exerciţiul la bară şi curând a reuşit să pună pe hârtie feluritele poziţii, cu o plăcere mai mare decât cea cu care le executau la bară băieţii şi fetele, unii dintre ei incluşi în corpul de balet al copiilor de la Teatrul Municipal. Adesea *madame* Lara solicita talentul de desenator al lui Amsel şi explica elevilor ei un *plié* corect pe baza schiţelor lui. În sala de balet Jenny oferea o imagine pe jumătate amărâtă, pe jumătate amuzantă. Copila executa cu sârg toate combinaţiile – cât de vioi mai schimba ea piciorușele la *pas de bourrée*, ce înduioşător se deosebea *petit changementul* ei rotofei de cel al celorlalte mici balerine, mai cu experienţă, şi cum mai lucea privirea lui Jenny, dizolvând praf şi secole, o privire pe care severa *madame* o numea „de *Lacul lebedelor*” atunci când *madame* Lara lucra cu clasa de copii „Dansul micilor lebede”! –, însă, deşi radia ca o balerină, Jenny oferea imaginea unui purceluş rozaliu care voia să ajungă o eterică silfidă.

De ce lua Amsel jalnicul arabesc al lui Jenny, înduioşătorul ei *tour à la seconde* ca permanent prilej pentru desene schiţate din zbor? Deoarece creionul lui, fără să treacă măgulitor peste tot ce însemna grăsime, dezvăluia linia de dansatoare a lui Jenny, care încă dormita în dosul grăsimii, demonstrându-i lui *madame* Lara că din grăsimea aceea se pregătea să răsară o stea a baletului, măruntă cât o nucă; trebuia doar să ştii cum să topeşti untura şi osânza într-o tigaie mereu încinsă până când o zvârlugă, subţire ca pentru balet, să poată executa la flacără iute vestitele treizeci şi două de *fouettés en*

tournant

Dragă Tulla, la fel cum Eddi Amsel a devenit spectatorul lui Jenny, şi Jenny Brunies se uita la sfârşitul după-amiezii, din tribuna de pe gazon, cum îşi ajuta Amsel, ca jucător, echipa de *faustball* să ajungă la victorie. Jenny privea uimită, cu gura deschisă cât o butonieră, chiar şi atunci când Amsel se antrena, adică atunci când făcea să-i sară mingea uşoară pe antebraţul lat cam cât ar dura să spui trei rozarii. Cei doi, cu cele trei sute douăzeci de livre, cât trăgeau împreună, formau o pereche bine-cunoscută, dacă nu în oraş, măcar la periferie; pentru că toţi locuitorii cartierului mărginaş Langfuhr ştiau de Jenny şi Eddi, tot aşa cum le devenise familiar un omuleţ cu o tobă de tinichea pentru copii. Numai că piticul, căruia toată lumea îi zicea Oskar, trecea drept un singuratic incorigibil.

Noi toţi.

Tulla, eu şi fraţii Tullei îi întâlneam pe Amsel, pe durdulia Jenny şi pe mijlocaşul Walter Matern pe terenul de sport. Şi alţi băieţi de nouă ani – Hänschen Matull, Horst Kanuth, Georg Ziehm, Helmut Lewandowski, Heini Pilenz şi fraţii Rennwand – se întâlneau acolo. Eram în aceeaşi grupă la

Jungvolk, iar şeful grupei noastre, Heini Wasmuth, în ciuda protestului mai multor asociaţii sportive, obţinuse pentru noi permisiunea să ne antrenăm pentru alergările cu ştafetă pe pistele cu zgură şi să facem exerciţii pe gazonul terenului de joc, îmbrăcaţi în uniformă şi cu încălţări de stradă. Odată Walter Matern l-a luat la întrebări pe şeful grupei noastre. Au urlat unul la altul. Heini Wasmuth a arătat ordinele de serviciu şi certificatul de la administraţia terenului, dar Walter Matern, care ameninţa deschis cu bătaia, a reuşit să impună să nu se mai între cu uniformă şi pantofi de stradă pe pistă şi pe gazonul terenului. De atunci încolo am făcut exerciţii pe

Johanneswiese şi ne-am dus pe terenul Heinrich Ehlers doar în particular şi cu pantofi de sport. Acolo soarele cădea pieziş, pentru că era după-amiază. Activitate pe toate terenurile. Pe diferite tonuri, fluiere de arbitri dădeau semnalul pentru începutul sau sfârşitul celor mai felurite jocuri în echipă. Se marcau goluri, se schimbau terenuri, se dădeau lovituri înalte, se tăiau servicii. Se pasa, arunca, bloca, fenta, încercuia, construia, dribla, depăşea, rata şi câştiga. Un grăunte de zgură rodea în pantoful de sport. Se aştepta revanşa moţăind. Fumul de la crematoriu indica direcţia vântului. Se lustruiau bâte, se ungeau mingi, se măsurau marcaje de teren, se făceau clasamente şi se onorau câştigători. Se râdea mult, se striga mereu, uneori se plângea şi adesea era zădărâtă pisica administratorului terenului. Şi fiecare se supunea verişoarei mele Tulla. Toţi se temeau de Walter Matern. Unii aruncau pe furiş cu pietricele după Eddi Amsel. Mulţi îl ocoleau pe Harras al nostru. Unul trebuia să părăsească ultimul vestiarul, ca să-l încuie şi să predea cheia administratorului; Tulla n-o făcea niciodată, eu o făceam uneori.

Şi, o dată – Tulla şi cu mine am fost de faţă –, Jenny Brunies a plâns, fiindcă cineva îi făcuse cu lupa o gaură de arsură în rochia ei cea nouă, verde-de-mai.

Peste ani – Tulla şi cu mine n-am fost de faţă – nişte liceeni care organizau acolo un turneu de *schlagball* cică ar fi pus pisica administratorului terenului la gâtul unui coleg care moţăia.

Altă dată – Jenny, Amsel şi Matern lipseau, pentru că Jenny avea oră de balet – Tulla a şterpelit pentru noi două mingi de *schlagball* şi un băiat de la clubul de gimnastică şi scrimă a fost bănuit de furt.

Şi, o dată, după meciul de *faustball* – Walter Matern, Eddi Amsel şi Jenny Brunies erau întinşi pe zidul terasat de

pe o latură a micului teren de joc –, s-a întâmplat într-adevăr ceva şi a fost frumos.

Ne instalaserăm la câţiva paşi mai încolo. Tulla, Harras şi cu mine nu ne putem dezlipi privirile de grupul acela. Dinspre pădurea Läschkental, soarele care apune trage încontinuu cu ochiul, pieziş, peste baza sportivă. Iarba netunsă de pe marginea pistei cu zgură aruncă umbre lungi. Nu ne gândim la fumul care se înalţă vertical din hornul crematoriului. Din când în când ajunge la noi râsul înalt al lui Eddi Amsel. Harras latră scurt şi eu trebuie să-l apuc de zgardă. Tulla smulge iarbă cu amândouă mâinile. N-ascultă ce-i spun. Dincolo, Walter Matern mimează nu ştiu ce rol dintr-o piesă. Se zice că ia lecţii de actorie. Jenny, într-o rochiţă albă, care probabil că are pete de iarbă, ne face o dată semn cu mâna. Îi răspund cu precauţie până când Tulla îşi întoarce spre mine nările şi incisivii. Nişte fluturi îşi fac de lucru. Natura mişună fără ţintă, bondarii bâzâie… Nu, nu-s bondari; ceea ce auzim întâi şi apoi vedem la sfârşitul unei după-amiezi de vară din anul treizeci şi şase, cum stăm ghemuiţi în grupuri separate pe terenul Heinrich Ehlers la începutul serii, când s-a auzit deja fluierul final pentru ultimele meciuri şi se greblează groapa cu nisip pentru săriturile în lungime, este dirijabilul Graf Zeppelin.

Ştim că trebuie să vină. S-a anunţat în ziare. Întâi începe să se agite Harras, apoi auzim şi noi zgomotul – prima e Tulla. El sporeşte în acelaşi timp din toate direcţiile, chiar dacă zepelinul trebuie să vină dinspre vest. Acum, deodată, e deasupra pădurii Oliva. Bineînţeles că tocmai acum apune soarele. De aceea zepelinul nu e argintiu, ci roz. Acum, când soarele alunecă dincolo de Karisberg şi dirijabilul se îndreaptă spre largul mării, rozul face loc argintiului. Toţi stau în picioare şi-şi umbresc ochii. Dinspre Şcoala de Meserii şi Menaj se aude un cor.

Fetele îi cântă zepelinului pe mai multe voci. Pe Zinglers Höhe o formaţie de suflători încearcă acelaşi lucru cu *Marşul Hohenfriedberg*. Matern se uită concentrat în altă parte. Are ceva împotriva zepelinului. Eddi Amsel aplaudă cu mâini mici, aflate la capătul unor braţe scurte. Şi

Jenny chiuie „Zepelin, zepelin!” şi sare ca o minge. Până şi Tulla îşi umflă nările, dând să absoarbă zepelinul. Toată neliniştea lui Harras e în coada lui. E atât de argintiu, încât o coţofană ar putea dori să-l fure. În vreme ce pe Zinglers Hohe *Marşul* Badenweiler1 îi urmează *Marşului Hohenfriedberg*, în vreme ce fetele de la şcoala de meserii cântă fără oprire *Sfântă patrie*, în vreme ce zepelinul, care se îndreaptă spre Hela, se face tot mai mic, dar tot mai argintiu, din hornul crematoriului municipal se înalţă fum – de asta sunt sigur – constant şi vertical. Matern, care nu crede în zepelin, pândeşte norul de fum protestant.

Verişoara mea Tulla, altminteri mereu vinovată sau măcar complice, n-a avut nicio vină când s-a ajuns la scandal pe terenul de sport Heinrich Ehlers. Walter Matern a făcut ceva. Fapta lui a fost povestită în trei versiuni: fie a împărţit manifeste în cabină, fie a lipit cu clei manifeste pe băncile tribunei de lemn cu puţin înainte de meciul de handbal dintre Schellmiihl 98 şi clubul de gimnastică şi scrimă, fie a strecurat pe ascuns manifeste în pantalonii şi jachetele atârnate ale sportivilor juniori şi seniori în timp ce pe toate terenurile se juca sau se făceau antrenamente. Cică administratorul terenului l-ar fi prins asupra faptului în vestiar. Nu prea are importanţă care dintre versiuni poate fi socotită întemeiată, fiindcă manifestele, fie ele împărţite pe faţă, lipite cu clei sau băgate pe ascuns în buzunare, erau toate la fel de roşii.

Dar pentru că Senatul din Danzig, mai întâi sub

Rauschning, apoi sub Greiser[134][135], dizolvase Partidul Comunist în anul treizeci şi patru şi Partidul Social-Democrat în anul treizeci şi şase – Partidul de Centru, avându-l ca preşedinte pe dr. Stachnik, s-a dizolvat de la sine în octombrie o mie nouă sute treizeci şi şapte –, a trebuit ca acţiunea cu manifestele a studentului Walter Matern – el tot nu studia, ci o făcea pe actorul – să fie declarată ilegală.

Totuşi nimeni nu voia să se stârnească zarvă. După o scurtă discuţie în locuinţa administratorului terenului, purtată printre cupe sportive, fotografii cu sportivi şi diplome înrămate – la începutul anilor douăzeci administratorul Koschnick îşi făcuse un nume în atletism –, Walter Matern a fost scos de pe listele Tinerilor Prusaci. Lui Eddi Amsel, despre care se spune că în timpul discuţiilor ar fi privit atent şi critic statueta de bronz a unui aruncător de suliţă, i s-a recomandat insistent să părăsească clubul sportiv, fără a se formula vreun motiv. Celor doi foşti Tineri Prusaci li s-au dat diplome scrise de mână, care înveşniceau victoria echipei de *faustball* a lui Amsel în ultimul turneu, apoi toţi şi-au luat rămas-bun ca sportivii, dându-şi mâna. Toţi Tinerii Prusaci şi administratorul terenului s-au despărţit de Eddi Amsel şi de Walter Matern cu vorbe de regret precaute şi cu promisiunea să nu facă raport la Asociaţie.

Walter Matern a rămas în continuare un membru preţuit la Hockey Club şi chiar s-a înscris la un curs de planorism. Se spune că a făcut zboruri de câte

134 Marş militar bavarez compus în 1914 de Georg Fiirst, care, în urma unui ordin al poliţiei din 17 mai 1939, putea fi interpretat doar la manifestări la care era prezent şi Hitler.

135 Arthur Karl Greiser (1897-1946), politician german, preşedinte al Senatului din Oraşul Liber Danzig între 1934 şi 1939, cu funcţii de răspundere în partidul nazist, ulterior executat pentru crime de război.

douăsprezece minute lângă Kahiberg, pe Frische Nehrung, şi că a fotografiat golful de sus. Numai Eddi Amsel a încheiat-o cu sportul: a încercat iarăşi cu artele frumoase şi verişoara mea l-a ajutat.

Ascultă, Tulla:

Uneori – nici măcar nu-i nevoie să fie linişte pe stradă – îmi aud părul crescând. Nu unghiile de la mâini, nu unghiile de la picioare – numai părul mi-l aud crescând. Pentru că o dată m-ai prins de păr, pentru că ţi-ai pus mâna în părul meu timp de-o secundă şi-o eternitate – şedeam în magazia de lemne, în mijlocul colecţiei tale de fire de talaş extra-lungi, la fel de ondulate ca părul meu – şi pentru că după aceea, dar tot în ascunzătoarea din magazia de lemne, ai spus: „Da ăsta-i şi singuru' lucru bun la tine". Pentru că ai recunoscut la mine unica mea calitate, părul meu a devenit independent – nu mai e al meu, îţi aparţine. Harras al nostru îţi aparţinea. Magazia de lemne îţi aparţinea. Toate oalele cu clei şi talaşul frumos ondulat îţi aparţineau. Ţie îţi scriu, chiar dacă scriu pentru Brauxel.

Dar abia ce şi-a retras mâna din părul meu, spunând ceva despre părul meu, că Tulla a şi ajuns afară, în curtea tâmplăriei, trecând peste scânduri groase, cu miros acru, printre plăci de placaj puse în picioare, iar eu, cu părul încă electrizat, m-am luat după ea, prea încet ca să mai pot împiedica atacul ei asupra profesorului de pian, acompaniator de balet. Felsner-Imbs intrase în curte. Aplecat în faţă, el s-a îndreptat ţeapăn spre sala maşinilor şi l-a întrebat pe maistrul mecanic când intenţionau circularul şi freza să facă o pauză mai lungă, fiindcă el, fostul pianist de concert şi încă pianist de balet, avea de gând să exerseze în surdină ceva complicat, un aşa-numit *adagio*. O dată sau de două ori pe săptămână Felsner-Imbs îi ruga pe maistrul mecanic sau pe tata să-i facă această

favoare, care îi era acordată de fiecare dată, chiar dacă nu întotdeauna pe loc. Nici n-a încuviinţat bine maistrul mecanic, dând din cap şi spunând, cu degetul mare îndreptat spre ferăstrău, că mai avea de trecut doar două scânduri groase prin circular, nici n-a părăsit bine Felsner-Imbs sala maşinilor, după plecăciuni ceremonioase care arătau foarte primejdios în apropierea circularului, abia făcuse jumătate din drumul până la poarta curţii – eu tocmai mă târam afară din magazia de lemne –, când verişoara mea Tulla i-a dat drumul din lanţ câinelui nostru de pază Harras.

La început Harras n-a ştiut ce să facă cu neaşteptata lui libertate, fiindcă altminteri era pus în lesă de cum i se dădea drumul din lanţ; apoi însă – deşi neîncrezător şi cu capul pieziş, numai puţin împins înainte – a sărit în aer cu toate patru labele, după care, ajungând iarăşi jos, a luat-o la goană în diagonală prin curte, a cotit chiar în faţa tufelor de liliac, a trecut cu gâtul întins peste o capră de tăiat lemne, a început să ţopăie fără astâmpăr în jurul pianistului transformat în stană de piatră – lătrături jucăuşe, o încolţire inofensivă, labe din spate săltăreţe – şi abia când Felsner-Imbs şi-a căutat scăparea prin fugă, iar Tulla, de lângă cuşca câinelui – încă ţinea în mână carabiniera lanţului –, i-a ascuţit colţii lui Harras al nostru, întărâtându-l cu sâsâieli, s-a luat şi Harras după pianist şi l-a apucat de redingota care-i fâlfâia; fiindcă Felsner-Imbs, care în timpul orelor de pian purta doar o haină scurtă, de artist, din catifea, de îndată ce voia să exerseze o mică piesă de concert dificilă sau să o interpreteze în faţa unui public imaginar sau chiar real, îmbrăca o redingotă de gală.

Haina a fost distrusă şi tata a trebuit s-o înlocuiască. Altminteri, pianistul n-a păţit nimic dureros, pentru că maistrul mecanic şi meşterul tâmplar au reuşit să-l smulgă

de acolo pe negrul nostru Harras, animalul care de fapt încă se juca, care trăgea de stofa festivă.

Tulla trebuia să ia bătaie. Dar Tulla se evaporase, nu era chip s-o pedepseşti. În schimb, am luat eu bătaie, fiindcă n-o oprisem pe Tulla, fiindcă nu intervenisem: eram responsabil, ca fiu al meşterului tâmplar. Tata m-a bătut cu o bucată de şipcă de acoperiş până când a protestat Felsner-Imbs, pe care maistrul mecanic Dreesen îl pusese din nou pe picioare. În vreme ce îşi peria coama de artist cu o mică perie ce rezistase atacului lui Harras al nostru într-un buzunar interior al redingotei, mai întâi în răspăr – un spectacol pe care Harras nu l-a suportat decât mârâind –, apoi ţesălând-o, ca să devină obişnuita lui coamă leonină, el a sugerat că de fapt nu eu, ci Tulla sau câinele meritau să fie pedepsiţi. Dar acolo unde stătuse Tulla nu era decât un gol; iar pe Harras al nostru tata nu l-a lovit niciodată.

Ascultă, Tulla:

O jumătate de oră mai târziu, conform înţelegerii, ferăstrăul circular, freza şi rectificatorul au tăcut, ferăstrăul panglică nu mai avea glas, Harras era iarăşi în lanţ, cuprins de inerţie, duduitul adânc al maşinii de rindeluit a încetat şi din camera de muzică a lui Felsner-Imbs s-au desprins limpede sunete delicate, ceremonios-lente, când solemne, când triste. Fragile, ele străbăteau la pas curtea tâmplăriei, se căţărau pe faţada casei cu apartamente de închiriat, se prăbuşeau de la înălţimea celui de-al doilea etaj, se adunau şi se împrăştiau: Imbs exersa mica piesă complicată, aşa-numitul *adagio*, pe a cărei durată întreită maistrul mecanic oprise toate maşinile cu o manetă de pe un tablou de comandă negru.

Tulla, după cum bănuiam, şedea în adâncul magaziei de lemne, lângă firele ei de talaş cu bucle lungi, sub acoperişul de carton gudronat. Putea să audă melodia, dar

nu s-a luat pe urmele ei. Pe mine mica piesă de concert a pianistului m-a ademenit. M-am căţărat pe gardul din jurul tufelor de liliac şi mi-am lipt faţa de geam: un con de lumină verde ca sticla în camera de muzică cufundată în penumbră. Două mâini care descântau şi un cap alb ca zăpada, dar scăldat de verde în interiorul conului de lumină electrică: Felsner-Imbs la claviatura descântată, cu partitura. Marea clepsidră tăcută şi neostenită. Şi balerina de porţelan îşi ţine întins orizontal piciorul de porţelan încremenit în arabesc sub conul de lumină verde. Mucegăioşi, Eddi Amsel şi Jenny Brunies stau ghemuiţi pe canapeaua din spate. Jenny umple o rochie galben-lămâie. Amsel nu desenează. Feţele altminteri sănătoase, lucind ca nişte mere, ale celor doi ascultători sunt acoperite de o paloare bolnăvicioasă. Jenny îşi ţine încleştate cele zece degete-cârnat, pe care lumina subacvatică le transformă în alge cărnoase. Mâinile lui Amsel fac o streaşină plată sub bărbie. De mai multe ori şi cu voluptate, Felsner repetă un anumit pasaj, deosebit de trist – chemare despărţire plecare, joc-al-valurilor mare-de-nori zbor-de-pasăre elixir-al-iubirii desfătare-de-pădure moarte-timpurie –, apoi, în timp ce peştele auriu zvâcneşte în bolul lui, departe, în spate, pe etajera mică şi lăcuită, el reia toată piesa tandră şi delicată – ostenire-de-viaţă trecere seninătate – şi, cu cele zece degete ridicate în aerul verde, ascultă ultimul acord până când se încheie pauza convenită, de jumătate de oră, a frezei şi a maşinii de rectificat, a circularului şi a ferăstrăului panglică.

Grupul împietrit din camera de muzică a lui Imbs se puse în mişcare. Degetele lui Jenny se desprinseră din încleştare; streaşină de degete a lui Amsel se nărui; Felsner îşi luă degetele de pe aerul verde al camerei şi abia acum le arătă oaspeţilor săi redingota lui sfâşiată în spate şi pe laturi. Jalnica haină trecu de la unul la altul,

până când rămase la Eddi Amsel.

Şi Amsel o ridică, numără nasturii rămaşi, îmbrăcaţi în stofa, examină cu degetele răsfirate fiecare stricăciune, demonstră ce puteau face colţii unui câine ciobănesc întărâtat şi, după acest *introitus* instructiv, trecu la liturghia propriu-zisă: se zgâia prin rupturi, trăgea cu ochiul prin crăpături, lărgea cu două degete perfide cusăturile plesnite, devenea vânt pe sub poalele hainei; în cele din urmă a intrat în ea, s-a contopit cu zdreanţă festivă, s-a transformat şi a transformat haina şi a dat publicului adunat o reprezentaţie cu redingota invalidă:

Amsel arătând înfricoşător; Amsel stârnind mila; Amsel şchiopul; Amsel lălâul; Amsel pe vânt, ploaie şi polei; croitorul din Ulm pe un covor zburător1; pasărea Roc[136][137], califul barză[138]; cioara, bufniţa, ciocănitoarea; vrabia la baia de dimineaţă, în spatele calului, pe tun; o mulţime de vrăbii se adună, se ceartă între ele, stau la sfat, se împrăştie şi mulţumesc pentru aplauze. Au urmat glumele lui Amsel în redingotă: bunica dezlănţuită; podarul de pe feribot are dureri de dinţi; preotul cu vântul venind din faţă; Schugger Leo la poarta cimitirului; profesori în curţi pentru pauze. Dar nicidecum toţi graşi şi cu figură de instructori de înot. Odată intrat în stofă, el imita araci de fasole ţepeni şi mori de vânt, era Balderle şi *ashmatai*, troiţa de la drum şi *efta*, numărul rău. O vedenie dănţuitoare, jalnică, uscată, apucă balerina de porţelan, o răpi, învăluind-o cu aripi de liliac, şi, posedând-o de să-ţi frângă inima, o făcu să dispară nelegiuit, ca pentru veşnicie, în ţesătura neagră-Harras, care se tot întindea, şi apoi, slavă Domnului, să apară iar, nevătămată, să se

136 Albrecht Ludwig Berblinger (1770-1829), croitor şi inventator, care în 1811 a încercat să traverseze Dunărea cu un „aparat de zbor".

137 Fiinţă fabuloasă cu înfăţişare de pasăre din O mie şi una de nopţi.

138 Personaj din basmul cu acelaşi nume al scriitorului Wilhelm Hauff.

întoarcă pe pianul de obârşie. În final, asaltat de bisuri, el se arătă încă puţin şi tot înamorat de mascaradă, fu când una, când alta, mereu înaintea aplauzelor, îi arătă recunoştinţă lui Harras al nostru pentru fălcile lui, o omagie pe Tulla, aflată departe, în magazia de lemne, fiindcă Tulla îl făcuse pe Harras şi Harras pe Felsner-Imbs şi redingota acestuia declanşase ceva în lăuntrul lui Eddi Amsel, dezvăluise acolo fântâni, îl ajutase să priceapă şi prăsise un Ian întreg de idei care, semănate în timpul copilăriei lui Amsel, promiteau o recoltă de să crape hambarele.

Nici nu ieşi bine din măruntaiele negre de stofa, redevenind obişnuitul şi agreabilul Amsel din camera de muzică cu lumină verde, că Eddi Amsel îşi împături cu grijă costumaţia, o prinse de mâna grăsuţă pe Jenny, pe jumătate speriată, pe jumătate amuzată, şi, luând cu sine redingota imbsiană, părăsi pianistul şi peştele său auriu.

Tulla şi cu mine am crezut, fireşte, că Amsel a luat haina sfâşiată iremediabil ca să o ducă la croitor. Dar niciun croitor priceput la cârpeală n-a primit de lucru pentru că Harras al nostru atacase. Mie banii de buzunar mi-au fost reduşi la jumătate, fiindcă tata a trebuit să înlocuiască haina cu una nou-nouţă. Meşterul tâmplar ar fi putut pretinde în schimb zdreanţă, ca s-o folosească, de pildă, în sala maşinilor – acolo era mereu nevoie de cârpe pentru unsoare –, dar tata a plătit, n-a pretins nimic, ba chiar s-a şi scuzat, aşa cum obişnuiesc să se scuze meşterii tâmplări, dregându-şi glasul şi stânjenit din creştet până-n tălpi, iar Amsel a rămas beneficiarul redingotei fragmentate, dar capabilă să transforme. De acum înainte talentul lui nu a mai fost dedicat doar desenului şi cernelurilor; de acum înainte Eddi Amsel a construit sperietori în mărime naturală, chiar dacă nu intenţiona să sperie păsări.

Aici se afirmă că Amsel nu avea cunoştinţe deosebite despre păsări. Nici vărul Tullei nu era chinolog, nici Eddi Amsel nu putea fi considerat ornitolog datorită sperietorilor. Oricui i se poate părea uşor să deosebească vrăbiile de rândunele, o bufniţă de o ciocănitoare. Nici pentru Eddi Amsel graurii şi coţofenele nu erau acelaşi fel de prădători, dar măcăleandrul şi botgrosul, piţigoiul şi cinteza, sticletele şi privighetoarea erau pentru el tot păsări cântătoare, fără deosebire. Nu făcea faţă la întrebări de felul „Ce pasăre e asta?”. Nimeni nu l-a văzut vreodată răsfoindu-l pe Brehm[139]. Odată, când l-am întrebat „Care-i mai mare, vulturul sau pănţăruşul?”, a ocolit răspunsul şi a zis, făcându-mi cu ochiul: „Dumnezeu, fireşte”. Dar faţă de vrăbii avea un ochi sensibil. Ce nu poate niciun expert în păsări putea Amsel: să distingă exemplarele între ele într-un neam stol congres de vrăbeţi, adică de vrăbii, pe care toată lumea le consideră la fel de lipsite de culoare. El evalua statistic tot ce se scălda în jgheaburi, făcea gălăgie în spatele căruţelor şi năpădea curţile pentru pauze după ultimul sunet de clopoţel: indivizi solitari camuflaţi într-o masă. De asemenea, pentru el mierlele care îi împrumutaseră numele nu erau toate la fel de negre şi cu ciocuri la fel de galbene, nici măcar în grădinile ninse.

Totuşi Eddi Amsel n-a construit sperietori împotriva vrăbiilor şi coţofenelor familiare lui; nu le-a construit împotriva nimănui, din motive formale. Cel mult avea de gând să-şi dovedească propria productivitate faţă de o lume primejdios de productivă.

Tulla şi cu mine, noi ştiam unde îşi proiecta şi îşi construia Eddi Amsel sperietorile, pe care însă nu le numea sperietori, ci figuri. Închinase o vilă încăpătoare pe

---

139 Alfred Edmund Brehm (1829-1884), zoolog şi scriitor german, autor al cărţii Viaţa animalelor: Păsările.

Steffensweg. Moştenitorul Amsel era bogat, iar despre parterul vilei se spunea că ar fi cu lambriuri de stejar. Steffensweg era o stradă din partea de sud-vest a suburbiei Langfuhr. Ea se desprindea din Lăschkentaler Weg, mai jos de pădurea Lăschkental, şi ducea spre căminul-adăpost şi orfelinat, în apropiere de terenul pompierilor din Langfuhr. Vilă lângă vilă. Câteva consulate: cel leton şi cel argentinian. Grădini făcute după proiecte dinapoia unor garduri de fier, niciodată fără ornamente. Cimişir, tisă, păducel cu flori roşii. Gazon scump, englezesc, care vara trebuia stropit şi iarna stătea gratis sub zăpadă. Sălcii-plângătoare şi brazi argintii flancau, întreceau în înălţime şi umbreau vilele. Pomi fructiferi pe spaliere pricinuiau multe necazuri. Fântâni arteziene trebuiau reparate adesea. Grădinari demisionau. Societatea de pază şi protecţie oferea siguranţă împotriva spărgătorilor. Doi consuli şi nevasta unui fabricant de ciocolată au solicitat un avertizor de incendii, chiar dacă pompierii erau în spatele orfelinatului şi turnul de exerciţii întrecea în înălţime toţi brazii argintii: el promitea iederii de pe faţadele albe, tuturor cornişelor şi portalurilor, care-l ştiau pe Schinkel[140] din auzite, două detaşamente de pompieri în douăzeci şi şapte de secunde. Noaptea doar câteva ferestre erau luminate – asta dacă nu dădea vreo recepţie proprietarul fabricii de ciocolată Anglas. Se auzeau mult timp paşi venind şi plecând printre felinare. Într-un cuvânt: un cartier liniştit, distins, unde în zece ani s-a auzit, adică s-a ştiut doar de două crime şi o tentativă de omor.

Curând Walter Matern, care înainte locuise într-o cameră mobilată, în oraşul vechi, pe Karpfenseigen, s-a mutat în vila lui Amsel, ocupând două încăperi lambrisate

140 Karl Friedrich Schinkel (1781-1841), arhitect, pictor, grafician şi scenograf german.

cu stejar. Uneori la el stăteau câte o săptămână actriţe, pentru că el tot nu voia să-şi înceapă studiile de economie, dar fusese acceptat printre figuranţii Teatrului Municipal de la Kohlenmarkt. Era unul dintre mai mulţi, un purtător de armă printre înarmaţi, unul dintre cei şase slujitori care duceau luminări, un om beat printre lăncieri beţi, un nemulţumit printre ţărani nemulţumiţi, un veneţian mascat, un soldat răzvrătit şi unul dintre cei şase domni care, împreună cu şase doamne, trebuiau să asigure ambianţa pentru o reuniune aniversară în primul act, o petrecere câmpenească în actul al doilea, o înmormântare într-al treilea şi o voioasă deschidere de testament în ultimul act, flecărind, flirtând, jelind şi fremătând de bucurie. Astfel, Walter Matern, fără să poată rosti două fraze legate între ele, aduna primele experienţe de scenă. În plus, dorea să-şi extindă considerabil baza înzestrării sale actoriceşti, teribilul scrâşnit din dinţi, şi lua de două ori pe săptămână lecţii de comedie de la Gustav Nord, comediant vestit în oraş, fiindcă Matern considera că oricum darul tragediei îl avea din naştere şi că numai în privinţa comediei mai lăsa de dorit, în vreme ce două încăperi cu lambriuri de stejar din vila lui Amsel erau nevoite să-l asculte pe Walter Matern în chip de Florian Geyer[141], cea de-a treia şi cea mai mare, tot cu lambriuri de stejar, ca şi cele ale învăţăcelului într-ale teatrului, a devenit martora metodelor de lucru amseliene. Mobilă, aproape deloc. Cârlige mari de măcelărie în tavanul solid de stejar. Lanţuri peste cărucioare de macara. Chiar sub lambriuri erau ele, în mărime naturală. În barăcile de mină şi în camerele de uscare se lucrează după un principiu

141 Florian Geyer (1490-1525), nobil francon, vestit pentru rolul jucat în conducerea maselor în timpul Războiului Ţărănesc din Germania şi personajul principal al dramei cu acelaşi nume scrise de Gerhart Hauptmann.

asemănător: aer şi loc liber pe parchet, îngrămădeală sub tavan. Era şi o piesă de mobilier, un pupitru, un pupitru autentic, un pupitru în stil *Renaissance*. Pe el, deschisă: opera capitală, opera de şase sute de pagini, opera fără egal, opera diabolică, opera lui Weininger, ignorată supraapreciată bine-vândută greşit-înţeleasă prea-bine-înţeleasă, isprava genială, cu note marginale paterne şi note de subsol weiningeriene: *Sex şi caracter*, capitolul al treisprezecelea, pagina 405: „... şi, vorbind pentru moment, poate că însemnătatea istorică şi meritul gigantic al evreităţii nu este altul decât acela de-a fi face pe arian să fie încontinuu conştient de sine, să-i amintească mereu de sine” (sine *scr*is cu caractere îngroşate). „Asta îi datorează arianul evreului; mulţumită lui ştie el de ce să se păzească: de evreitate ca potenţialitate care există în el însuşi”.

Aceste cugetări şi altele asemănătoare, uneori antitetice, chiar paradoxale, erau declamate de Eddi Amsel cu patos de pastor în faţa figurilor terminate, care se legănau sub tavanul de stejar, şi a tuturor armăturilor de lemn şi de sârmă care, puse pe parchetul lucios, umpleau sala cu lambriuri de stejar în chip de societate amorfă, dar animată de discuţii: se stă de vorbă fără constrângeri şi Eddi Amsel, gazda cunoscătoare, sofistă, spirituală, mereu originală, obiectivă, subiectivă la nevoie, îndatoritoare, omniprezentă, nicicând ofensată, care planează ştiutoare deasupra subiectului, explică ce e cu femeile şi cu evreii, dacă trebuie să fie negată existenţa sufletului la femei şi evrei, cum zice Weininger, sau dacă e de-ajuns să li se nege numai femeilor sau numai evreilor şi dacă evreitatea, privind lucrurile din punct de vedere antropologic, deoarece prin deducţie empirică acesteia i se opune o credinţă nestrămutată: „Popor ales, nimic de zis. Dar – şi numai de dragul discuţiei – noi percepem, nu-i aşa,

suficient de des trăsături evreieşti la antisemiţii radicali, de pildă, la Wagner, chiar dacă Parsifal rămâne pe veci inaccesibil unui evreu veritabil; la fel, se poate face o deosebire între socialismul arian şi cel tipic evreiesc, pentru că Marx era, după cum ştim. De aceea raţiunea kantiană îi este, atât femeii, cât şi evreului, şi nici măcar sionismului nu îi va. Vedeţi, evreii preferă bunuri mobile. La fel şi englezii. Tocmai, tocmai, despre asta vorbeam: evreului îi lipseşte, în fond el este, nu, nu doar străin statului, ei. Dar cum să fi fost ei altfel, fiindcă în Evul Mediu şi până într-al nouăsprezecelea şi astăzi iarăşi? Toate astea se cuvin puse pe seama creştinilor, ce să mai vorbim. Ba dimpotrivă, draga mea: uite, cunoaşteţi bine Biblia, nu-i aşa, ei bine, şi ce a făcut Iacov cu tatăl lui care stătea să moară? L-a minţit pe Isaac, hahaha, şi pe Esau l-a tras pe sfoară, poftim, şi nici Laban n-a ieşit mai bine. Dar aşa ceva se-ntâmplă peste tot. Da, dacă e să ne luăm după procentaje, în ceea ce priveşte marile infracţiuni, arianul conduce şi nu. Asta dovedeşte eventual că evreul, nici ce e binele, nici ce e răul, la fel, el n-are habar de concepţiunea îngerilor, ca să nu mai vorbim de diavol. Dar aici tot aş vrea, figura lui Belial şi Grădina Edenului. Cu toate astea, să reţinem că la el, nici înălţimea morală supremă, nici cea mai profundă degradare morală: de aici numărul mic de fapte violente, la fel şi femeile, ceea ce iarăşi demonstrează lipsă de măreţie în orice privinţă, ori ştiţi să-mi spuneţi, aşa, din mers, vreun sfânt care. Mare minune! De aceea zic: avem de-a face numai cu specii şi nu cu individualităţi, până şi proverbialul simţ al familiei are ca unic scop înmulţirea, da, da, uite, aşa se explică codoşia: codoşul evreu în opoziţie cu spiritul aristocrat. Dar oare nu spune clar Weininger că el nici, nici, şi că el nici într-un caz pe mâna plebei, că el nici boicot şi nici expulzare, la urma urmei, era şi el de-al lor. Însă el nici în favoarea

sionismului nu poate să şi când de la Chamberlain[142]. La urma urmei, el singur spune că paralela cu femeia, nu în toate cazurile. Dar sufletul li-l neagă amândurora. Ei, da, însă doar platonic, într-o oarecare măsură. Uitaţi că Nu uit nimic, prietene. El citează fapte, de pildă. Ah, ce atâta, cu exemple se poate orice… un citat din Lenin, nu-i aşa? Asta era! Vedeţi, la vremea lui, darwinismul şi-a găsit cei mai mulţi adepţi, fiindcă teoria despre maimuţă; de aceea nu este întâmplător că şi acum chimia e-n mâinile, ca pe vremuri la arabi, o rasă înrudită, nu-i aşa, de aici tendinţa pur chimică din medicină, în vreme ce medicina bazată pe mijloace naturale, la urma urmei, e vorba de organic şi anorganic; fiindcă nu fără rost i-a atribuit Goethe lui famu*lus Wag*ner strădania de a-l crea pe homu*nculus şi* nu lui Faust, fiindcă Wagner, putem s-o spunem fără grijă, este elementul evreiesc tipic, în vreme ce Faust; fiindcă tot ce înseamnă genialitate trebuie să le rămână inaccesibil. Şi Spinoza? Aşa, chiar el, de el e vorba. Dacă n-ar fi fost el lectura preferată a lui Goethe, atunci. Ca să nu mai vorbim de Heine. La fel şi englezii, care n-aveau nici ei, pentru că Swift şi Sterne au fost, dacă nu mă înşel. Şi despre Shakespeare ştim încă prea puţine. Ei sunt nişte empirişti vrednici, fără doar şi poate, politicieni realişti, dar niciodată psihologi. Există totuşi, nu, nu, lăsaţi-mă să termin, draga mea, mă refer la umorul englezesc, pe care evreul niciodată, ci, în cel mai bun caz, glumeţ-zeflemitor, exact ca femeile, dar umor? Niciodată! Şi am să vă spun de ce, pentru că ei nu cred în nimic, pentru că ei nu sunt nimic şi de aceea pot să devină orice, pentru că ei, cu înclinaţia lor pentru abstract, de aici jurisprudenţa, şi

142 Houston Stewart Chamberlain (1855-1927), prozator german de origine britanică, a cărui carte Fundamentele secolului al XIX-lea a devenit o scriere de referinţă pentru susţinătorii antisemitismului şi ai politicii rasiste în Germania.

pentru că nimic, dar absolut nimic nu le este inviolabil ori sacru, pentru că ei terfelesc totul, mereu frivoli, fiindcă ei, nici creştinismul la un creştin, nici botezul la un evreu, fiindcă pentru ei orice formă de pioşenie, orice entuziasm autentic, fiindcă pentru ei sărutul lui Schiller pentru întreaga lume, pe[143]ntru că ei nici nu caută, nici nu au îndoieli, nu pot să aibă cu adevărat îndoieli, pentru că nu sunt religioşi, pentru că nu sunt nici solari şi nici demonici, pentru că nici nu se tem şi nici nu au curaj, pentru că le lipseşte eroismul şi sunt doar mereu ironici, pentru că asemenea lui Heine, fiindcă nu sunt statornici, pentru că nu fac decât să distrugă, atâta ştiu şi niciodată, pentru că nici măcar nu deznădăjduiesc, pentru că nu sunt creatori, pentru că la ei cântatul, pentru că nu-s devotaţi nici unei cauze sau idei, pentru că le lipseşte simplitatea, pentru că n-au ruşine, demnitate, respect faţă de fiindcă nu se miră niciodată, nicio zguduire, numai ce este material, pentru că le lipsesc onoarea, erotismul profund, pentru că îndurarea, iubirea, umorul, zic, da, da, umorul şi îndurarea şi onoarea şi cântările şi, permanent, credinţa, stejarul, motivul Siegfried, trompeta, existenţa imediată, zic eu, le lipsesc, da, da, le lipsesc, lăsaţi-mă să termin: le lipsesc, le lipsesc!”

Atunci Eddi Amsel se desprinde cu pas uşor de pupitrul renascentist autentic, însă, în vreme ce la cocteilul cuprins între lambriurile de stejar se dezbat alte teme, Olimpiada şi efectele ei secundare, el nu închide opera capitală a lui Otto Weininger. Se îndepărtează doar şi evaluează figurile existente deocamdată doar sub formă de armătură şi care totuşi se grozăvesc şi-şi spun părerile. Ia din spate, din cutii, dar nu la întâmplare, apucă, respinge, alege şi începe să dichisească vioaia societate de pe parchet, la fel cum făcuse şi cu cea atârnată de plafonul

143 Friedrich Schiller, Odă bucuriei.

de stejar, agăţată în lanţuri şi cârlige de măcelărie. Eddi Amsel caşerează cu hârtie de ziar şi resturi de tapet obţinute din apartamente renovate. Moda o stabilesc drapele zdrenţuite, scoase din uz, de la flota băilor, suluri de hârtie igienică, cutii goale de conserve, spiţe de la roţi de bicicletă, abajururi, pasmanterii şi decoraţiuni pentru bradul de Crăciun. Cu o oală mare cu lipici şi cu tot felul de lucruri luate prin licitaţie, puse la naftalină sau găsite, el făcea minuni. Însă trebuie spus că sperietorile astea sau, cum le zicea Amsel, figurile, cu toată armonia lor estetică, cu tot rafinamentul detaliilor şi eleganţa morbidă a liniilor, erau mai puţin expresive decât acele sperietori despre care se zice că le-ar fi construit ani în şir în satul lui natal, Schiewenhorst, le-ar fi expus pe digurile Vistulei şi le-ar fi vândut în câştig elevul de la ţară Eddi Amsel.

Amsel a fost primul care a observat această pierdere de substanţă. Mai târziu, după ce şi-a părăsit lambriurile de stejar şi broşurile Reclam, şi Walter Matern s-a referit la talentul într-adevăr uluitor, dar şi la absenţa de netrecut cu vederea a creatoarei furii amseliene de pe vremuri.

Amsel s-a apărat în faţa prietenului său şi a pus una dintre figurile lui frumos dichisite pe terasa care se învecina cu încăperea lambrisată, umbrită de fagii pădurii Läschkental. Modelul a avut un oarecare succes, fiindcă vrăbiile, devotate şi cuminţi, n-au ţinut seama de aspectele artistice şi, după obicei, s-au lăsat speriate puţin; dar nimeni n-ar fi putut spune că, la vederea figurii, din copaci s-ar fi înălţat ţipând un nor de păsări panicate, evocând deasupra pădurii o imagine de demult, din vremea copilăriei lui Amsel la ţară. Arta stagna. Textul lui Weininger rămânea hârtie. Perfecţiunea era ostenită. Vrăbiile nu mai colaborau. Ciorile căscau. Porumbeii sălbatici nu voiau să creadă. Cintezele, vrăbiile, ciorile şi porumbeii sălbatici se aşezau cu rândul pe figura artistică:

o imagine paradoxală, pe care Eddi Amsel o suporta zâmbind; dar noi, ascunşi în tufele din spatele gardului, l-am auzit cum ofta.

Nici Tulla, nici eu nu-l puteam ajuta, l-a ajutat natura: în octombrie Walter Matern s-a bătut cu şeful unui detaşament *Jungvolk* care organiza în pădurea din apropiere aşa-numite jocuri de război. O grupă de boboci în uniformă a ocupat grădina din spatele vilei lui Amsel cu fanionul care era ţinta operaţiunii. De pe terasa neacoperită, Walter Matern a plonjat în frunzişul ud; precis că aş fi luat şi eu bătaie dacă aş fi încercat să-l susţin pe comandantul nostru de detaşament, Heini Wasmuth, aşa cum a făcut şeful nostru de grupă.

În noaptea care a urmat a trebuit să aruncăm cu pietre din pădure spre vilă: am auzit de mai multe ori geamuri spărgându-se. Cu asta afacerea ar fi fost încheiată dacă Amsel, care în timpul bătăii din grădină îşi ocupase locul de pe terasă, s-ar fi mulţumit să privească; dar el a schiţat cele observate pe hârtie ieftină şi a construit nişte modele mari cât cutiile pentru ţigări de foi: grupuri de figuri care luptau corp la corp, un talmeş-balmeş, o încăierare informă de băieţi cu pantaloni scurţi, ciorapi trei-sferturi, curea pe umăr şi bulendre cafenii, înnebuniţi după fanion, cusuţi cu rune, cu centiroane strâmbe, vaccinaţi pentru *Führer*, boboci slăbănogi, răguşiţi de biruinţă, leit după natură, exact aşa cum fusese grupa noastră în grădina lui Amsel, în lupta pentru fanion. Amsel reuşise să regăsească drumul spre realitate. De atunci înainte el n-a mai meşterit şabloane la modă, vegetaţie de atelier artificială şi decorativă, ci a ieşit pe stradă, curios şi înfometat.

S-a arătat înnebunit după uniforme, mai cu seamă după cele negre şi brune, care făceau parte din ce în ce mai mult din imaginea străzii. Dintr-o prăvălie cu vechituri

de pe Tagnetergasse a reuşit să facă rost de o uniformă SA uzată, datând din vremea începuturilor eroice, dar una singură nu-i acoperea nevoile. Cu mare greutate s-a silit să dea un anunţ în *Vorposten*, sub numele lui: „Caut uniforme SA vechi, pentru cumpărare”. În magazinele de uniforme primeai ţinuta de partid numai dacă arătai o legitimaţie. Pentru că lui Eddi Amsel îi era imposibil să intre în partid sau în vreuna dintre organizaţiile lui, treptat, cu vorbe măgulitoare, defăimătoare, amuzante şi mereu meşteşugite, a început să-l convingă pe prietenul lui, Walter Matern – care, e drept, nu mai împrăştia manifeste comuniste, dar avea o fotografie de-a Rosei Luxemburg prinsă pe lambriurile lui de stejar –, să facă ceea ce Amsel ar fi făcut de dragul componentelor de uniformă necesare, dar nu avea voie să facă.

Mai din prietenie – se spune că cei doi ar fi fost fraţi de sânge mai din amuzament, mai din curiozitate, dar mai ales pentru ca Amsel să ajungă în posesia acelor componente de uniformă de-un brun extrem la care jinduiau el şi armăturile viitoarelor sperietori, Walter Matern a cedat pas cu pas: a pus deoparte broşurile Reclam şi a completat un formular de înscriere în ale cărui rubrici n-a trecut sub tăcere faptul că fusese la Şoimii Roşii şi apoi membru al P.C. Râzând, clătinând din cap, scrâşnind din toţi dinţii, dar acum nu la vedere, ci spre înăuntru, el a intrat într-o unitate SA din Langfuhr, care se aduna de obicei în restaurantul Kleinhammerpark – un local încăpător, cu un parc purtând acelaşi nume, cu salon de dans, popicărie şi bucătărie burgheză, situat între fabrica de bere Aktien şi gara Langfuhr. Studenţii de la Şcoala Tehnică Superioară formau trunchiul acestei unităţi SA, predominant mic-burgheze. La demonstraţiile de pe Maiwiese, lângă sala de sport, unitatea asigura serviciul de ordine. Ani în şir misiunea principală a unităţii a fost aceea

de a declanşa încăierări pe Heeresanger, lângă căminul studenţesc polonez, cu membrii asociaţiei studenţilor „Bratnia Pomoc” şi de a demola localul de întrunire al polonezilor. La început Walter Matern a avut dificultăţi, fiindcă se ştia de trecutul lui roşu, chiar şi de acţiunea de împrăştiere a manifestelor. Dar fiindcă nu era singurul fost comunist din unitatea SA optzeci şi patru Langfuhr Nord, iar foştii membri P.C. schimbau saluturi ca la Frontul Roşu de cum se afumau, el s-a simţit repede ca acasă, mai ales că şeful unităţii îl proteja: înainte de treizeci şi trei, ca luptător în Frontul Roşu, *Sturmführer-vi* Jochen Sawatzki meşteşugise discursuri şi citise chemări la grevă în faţa muncitorilor de pe şantierul naval din colonia Schichau. Sawatzki îşi respecta trecutul şi, când îşi ţinea scurtele şi apreciatele discursuri în Kleinhammerpark, zicea: „V-o spun, băieţi, după câte văd eu, *Führer-vi* se bucură mai mult de un comunist devenit membru SA decât de zece ştabi din Partidul de Centru, care au intrat în partid numai fiindcă făceau pe ei de frică şi nu fiindcă şi-au dat seama c-au început vremuri noi, da, da, au început. Şi numa ăia care dorm de-a-n picioarelea nu ş-or dat seama”.

La începutul lui noiembrie, când o delegaţie a experimentatei unităţi a fost trimisă la München de Ziua Mişcării[144], fiind îmbrăcată pentru asta în uniforme noi, Walter Matern a reuşit să deturneze la timp, pe Steffensweg, bulendrele care rezistaseră multor încăierări de salon. De fapt Walter Matern, pe care comandantul de unitate Sawatzki îl făcuse în scurt timp şef de grupă, ar fi trebuit să ducă toată grămada, cu cizme şi centiroane, la Tiegenhof, pentru că acolo se punea pe picioare o nouă unitate SA, care nu prea avea fonduri. Dar Eddi Amsel i-a

144 9 noiembrie, ziua puciului eşuat al lui Hitler (1923), a fost declarată zi eroică, iar oraşul München a devenit capitala mişcării naţional-socialiste.

dat prietenului său un cec cu destule zerouri cât să echipeze douăzeci de oameni cu uniforme mirosind a nou. Între lambriurile de stejar ale lui Amsel s-au strâns grămadă tot felul de lucruri brune ponosite: pete de bere, pete de grăsime, pete de sânge, pete de gudron şi de sudoare dădeau valoare acelor zdrenţe. El a început de-ndată să facă măsurători. Sorta, număra, stivuia, se distanţa, visa la coloane în marş, le lăsa să defileze, să salute să defileze, să salute, vedea cu ochii mijiţi: încăierări de salon, mişcare, învălmăşeală, oameni contra oameni, oase şi muchii de masă, ochi şi degete mari, sticle de bere şi dinţi, strigăte, piane care se prăbuşeau, plante decorative, candelabre şi peste două sute cincizeci de cuţitaşe congelate; şi totuşi între lambriurile de stejar, în afară de hainele stivuite, nu era decât Walter Matern. El bea o sticlă de apă Seltzer şi nu vedea ce vedea Eddi Amsel.

Verişoara mea Tulla, despre care scriu, căreia îi scriu, chiar de-ar trebui să scriu numai şi numai despre Eddi Amsel – dacă ar fi după Brauxel –, Tulla s-a îngrijit ca Harras, câinele nostru de pază, să-l atace pentru a doua oară pe profesorul de pian şi pianistul de balet Felsner-Imbs. În plină stradă, pe Kastanienweg, Tulla i-a dat drumul câinelui din lesă. Imbs şi Jenny – ea, îmbrăcată într-un palton gălbui, miţos ca un ursuleţ – veneau de la şcoala de balet, fiindcă dintr-un sac de sport pe care îl ducea Jenny se legănau panglicile roz şi mătăsoase ale pantofilor de balet. Tulla i-a dat drumul lui Harras şi ploua pieziş, din toate părţile, pentru că vântul îşi tot schimba direcţia. Harras, pe care Tulla îl lăsase liber, sărea peste băltoace vălurite şi pline de bulbuci. Felsner-Imbs ţinea o umbrelă deasupra lui şi a lui Jenny. Harras nu făcea ocoluri şi ştia ce voia Tulla când îi dădea drumul. De data asta a fost umbrela şi tata a trebuit să-i dea pianistului alta în

schimb, fiindcă Imbs s-a apărat, retrăgând umbrela din funcţia de acoperământ de ploaie şi proptind-o împotriva câinelui ca pe un scut negru, prevăzut cu vârf, atunci când animalul negru, lucios de ploaie şi încordat, a sărit la el şi la eleva lui. Fireşte că umbrela a cedat. Dar au rămas spiţele metalice, dispuse în formă de stea, întinse până la marginea umbrelei. E drept că s-au îndoit şi au străpuns pânza umbrelei, dar rezistenţa lor a fost dureroasă pentru Harras al nostru. Şi-a prins labele din faţă între spiţele rigide şi a putut fi domolit de trecători şi de un măcelar cu şorţul pătat, care a ieşit în fugă din prăvălia lui. Umbrela era terminată. Harras gâfâia. Tulla nu mi-a dat voie s-o iau la fugă. Măcelarul şi pianistul s-au udat. Harras a fost pus în lesă. Coama de artist a pianistului s-a transformat în şuviţe împâslite: pudra de păr înmuiată de apă picura pe stofa întunecată. Şi Jenny, grăsuna, zăcea într-o rigolă prin care apa curgea ca-n noiembrie, forfotind, şiroind, gâlgâind şi scoţând bulbuci cenuşii.

Măcelarul nu s-a întors la sângeretele lui, ci, aşa cum era când se repezise din prăvălie, cu capul chel ca un caltaboş şi porcin, ne-a predat pe mine şi pe Harras meşterului tâmplar. A povestit întâmplarea într-un fel dezavantajos pentru mine, a numit-o pe Tulla fetiţă temătoare care fugise înspăimântată când eu nu mai fusesem în stare să ţin câinele în lesă; adevărul e că Tulla se uitase până la capăt şi fugise abia când îi luasem lesa.

Măcelarul şi-a luat rămas-bun cu o mână mare şi păroasă. De data asta am luat bătaie nu cu şipca de acoperiş cu patru muchii, ci cu palma lată a meşterului tâmplar. Felsner-Imbs a primit o umbrelă nouă. Faţă de profesorul Brunies tata s-a oferit să preia cheltuiala pentru curăţarea paltonului gălbui, miţos ca un ursuleţ: din fericire, sacul de sport al lui Jenny, cu pantofii ei roz de balet, nu fusese luat de apa din rigolă, pentru că rigola

dădea în Striefi şi pârâul Strieb curgea în iazul Aktien şi părăsea iazul Aktien şi pârâul Strieb străbătea întregul Langfuhr, pe sub Elsenstrabe, Hertastrabe, Luisenstrabe, trecea pe lângă Neuschottland, în sus pe

Leegstrieß, se vărsa în Vistula moartă la Broschkeschenweg, faţă-n faţă cu Weichselmünde, şi, amestecat cu apa din Vistula şi Mottlau, trecea prin canalul portului, între Neufahrwasser şi Westerplatte, adăugându-se Mării Baltice.

Tulla şi cu mine am fost de faţă când, în prima săptămână de advent, pe Marienstraße treisprezece, în cea mai mare şi mai frumoasă grădină-restaurant din Langfuhr, în „Kleinhammerpark”, director: August Koschiński, telefon: patruunuzeropatruzeci şi nouă – vafe proaspete în fiecare marţi –, s-a stârnit o încăierare care abia după o oră şi jumătate a putut fi oprită de poliţie, care în timpul reuniunilor de partid era mereu în serviciu de alertă în micul salon de vânătoare – sergentul-major Burau chema întăriri, unuuunuopt!, şi soseau şaisprezece poliţai care făceau ordine cu instrumentele lor de masaj.

La adunarea desfăşurată sub mottoul „înapoi în Reich – împotriva arbitrarului tratatelor!” publicul era numeros. Sala verde cuprindea două sute cincizeci de persoane. Oratorii se schimbau la pupitru, între plantele ornamentale, conform programului: mai întâi a vorbit comandantul unităţii, Jochen Sawatzki, scurt, răguşit, distins, apoi a vorbit Sellke, conducătorul grupului local, despre impresiile de la Congresul Partidului din Nürnberg. îl emoţionaseră mai cu seamă cazmalele Serviciului de Muncă, mii şi mii, fiindcă soarele săruta fierul cazmalelor de la Serviciul de Muncă: „A fost, trebuie să spun, dragi locuitori din Langfuhr, care aţi venit în număr atât de mare, ceva unic, absolut unic. Aşa ceva nu uiţi câte zile ai, dragi locuitori din Langfuhr, cum mai fulgerau, mii şi mii:

un strigăt parcă ieşit din mii şi mii de gâtlejuri. Inimile ni se revărsau, dragi locuitori din Langfuhr, şi multor vechi combatanţi li s-au umezit ochii. Dar nu e niciun motiv de ruşine, nu la o asemenea ocazie. Şi atunci mi-am spus, dragi locuitori din Langfuhr, când mă întorc acasă, le voi povesti tuturor, celor care n-au putut fi acolo, ca mine, cum a fost când mii şi mii de cazmale ale Serviciului de Muncă din Reich…" Apoi a mai vorbit preşedintele districtual Kampe despre impresiile lui de la Ziua Recoltei, din Bückeburg, şi despre plănuitele noi construcţii de locuinţe din plănuitul cartier Albert Förster. Apoi comandantul de unitate SA Jochen Sawatzki, susţinut de peste două sute cincizeci de locuitori din Langfuhr, a lansat un triplu Sieg *heil! în* cinstea *Führerului* şi cancelarului Reichului. S-au cântat cele două imnuri, unul prea lent, altul prea rapid – prea grav de bărbaţi, prea sus de femei şi fals, fără ritm, de copii. Cu asta partea oficială a evenimentului era încheiată şi conducătorul grupului local, Sellke, le-a anunţat locuitorilor din Langfuhr începutul celei de-a doua părţi, reuniunea prietenească, fără constrângeri, cu tragerea la sorţi a unor produse utile şi gustoase, în beneficiul Serviciului pentru Ajutorul de Iarnă. Donatorii premiilor erau: lăptăria Valtinat, fabrica de margarină Amada, fabrica de ciocolată Anglas, bomboneria Kanold, Kiesau vinuri en g*ro*s, *Ha*ubold & Lanser engr*os, fi*rma Kiihne-Senf, atelierele de sticlărie Danzig şi fabrica de bere Aktien, care, în afară de cele două lăzi de bere, donase pentru tragerea la sorţi şi un butoiaş cu bere: „Pentru unitatea SA optzeci şi patru, Langfuhr Nord; pentru băieţii unităţii SA optzeci şi patru din Langfuhr; pentru bărbaţii noştri din unitatea de asalt, de care suntem mândri; pentru bărbaţii noştri SA din optzeci şi patru, de trei ori hip-hip-urrra – urra – ura – ra! a şi apoi s-a ajuns la acele încâlceli care au putut fi descâlcite abia după apelul

unuunuopt la poliţie şi cu ajutorul instrumentelor de masaj. Să nu se creadă că tulburările ar fi fost pricinuite de comunişti sau de socialişti. Dintr-ăştia nici nu se mai găseau pe-atunci. Mai curând băutura, beţia aceea generală, care-ţi împinge ochii pe dinăuntru, a fost cea care a dat culoare încăierării de salon din Kleinhammerpark, fiindcă aşa se întâmplă după discursuri lungi, care trebuie ţinute şi ascultate: lumea s-a pus pe băut, pe sorbit strop cu strop, pe gâlgâit, pilit, ţocăit şi turnat pe gât. Aşezaţi sau în picioare, oamenii îşi îngăduiau un pahar şi apoi încă unul; unii umblau de la masă la masă şi, de la o masă la alta, se îmbibau tot mai mult; mulţi nu se mai dezlipeau de tejghea şi îşi turnau cu amândouă mâinile; puţini mai stăteau drept şi gâlgâiau fără cap, pentru că sala, oricum scundă, era strivită până la înălţimea umerilor de un nor gros de fum. Cei deja bine dispuşi beau şi intonau în acelaşi timp cântec după cântec: Ştii*tupădureadeplumbiculcatălapământ, In*va*learăcoroasă, Of*ru*nteinsângeratâşirănită.*

O petrecere de familie, toţi erau acolo, toţi cunoştinţe vechi: Alfons Bublitz cu Lotte şi Frănzehen Wollschläger: „Îţi mai aduci aminte cum o fost în Hohnepark? Pe malul râului

Radaune, către Ohra, în drum spre Guteherberge, şi, iaca, pe cine întâlnim? Pe Dulleck şi pe frate-su şi şade acolo şi îi praf şi pulbere”.

Şi lângă membrul SA Bruno Dulleck, umflaţi de bere, membrii SA Willy Eggers, Paule Hoppe, Walter Matern şi Otto Warnke, înşiraţi la tejghea: „Ş-odată în Café Derra! Vorbeşti aiurea, omule, asta o fost pe Zinglershôhe, acolo l-or tăbăcit pe Brill1. Ş-acum, de curând, iar. Unde iar? Păi, la stăvilarul de la Straschin-Prangschin. Cică l-or aruncat în făcu de acumulare. Da o ieşit târâş de-acolo. Nu ca

Wichmann[145]la Klein-Katz, care-o încasat-o: *Ei wei, schalle macheil*[146] Io cred că ăla o plecat în Spania. Da' de unde, omule! I-or astupat gura de tot şi l-or îngrămădit într-un sac, bucăţi-bucăţele. Eu îl ştiu încă de la întrunirea din casa vânătorilor de munte, înainte să-i fi ales, pe el şi pe Brost şi pe Kruppke, în parlament. Ăia or şters-o la Goldkrug. Ia uite la Dau cum i se mai rostogolesc bănuţii din buzunări. Mai acu ceva vreme, la Miiggenwinkel, o zis...”

Gustav Dau se apropia agale, la braţ cu Lothar Bucleziński. Peste tot plătea câte un rând şi încă un rând. Tulla şi cu mine şedeam la masă cu familia Pokriefke. Tata plecase imediat după discursuri. Mulţi dintre copii nu mai erau acolo. Tulla se uita la uşa toaletei pentru bărbaţi. Nu bea nimic, nu spunea nimic, se uita. August Pokriefke era afumat. îi explica unui anume domn Mikoteit legăturile de cale ferată din Koschnaideria. Tulla încerca să pironească uşa toaletei numai uitându-se la ea, dar uşa se deschidea încoace şi-ncolo, pusă în mişcare de vezicile pline sau golite. Traseul feroviar Berlin-Schneidemühl-Dirschau traversa Koschnaideria. Dar acceleratul nu oprea. Tulla nu se uita la uşa toaletei pentru femei: ea îl văzu pe Walter Matern dispărând în toaleta bărbaţilor. Trebuie spus că Mikoteit lucra la PKP[147], dar August

Pokriefke îi explica amănunţit staţiile trenului de persoane de pe traseul Konitz-Laskowitz. La fiecare cinci înghiţituri de bere, Erna Pokriefke zicea: „Acu acasă, la nani, copii, e vremea”. Dar Tulla nu scăpa din ochi uşa de la toaletă: orice intrare sau ieşire era fotografiată de ochii

145 Arthur Brill (1883-1956), politician german social-democrat, preşedinte al Partidului Social-Democrat din Oraşul Liber Danzig.

146 Exclamaţie intraductibilă, care exprimă îngrijorare, consternare, cu elemente fonetice preluate din idiomul idiş.

147 Polskie Koleje Paristowowe, reţeaua poloneză de transport feroviar.

ei mici, ca nişte găuri. August Pokriefke bătea acum pas cu pas staţiile celei de-a treia linii de cale ferată din Koschnaideria, Nakel-Konitz: Gersdorf, Obkass, Schlangenthin… Se vindeau lozurile pentru tombola organizată în beneficiul Serviciului pentru Ajutorul de Iarnă. Câştigul cel mare: un serviciu pentru desert de douăsprezece persoane şi cupe de vin – totul de cristal, totul de cristal! Tulla a avut voie să tragă trei lozuri, căci câştigase o dată, cu un an în urmă, o gâscă de unsprezece livre. Din cascheta SA aproape plină şi fără să-şi ia ochii de la uşa toaletei, ea a tras: mai întâi o tabletă de ciocolată Anglas. Acum scoate cu mâna ei mică şi zgâriată al doilea loz: nimic! Şi totuşi câştigul cel mare, cristalul; uşa de la toaletă bărbaţilor e îmbrâncită, smucită. Acolo unde pantalonii sunt descheiaţi sau lăsaţi în vine, acolo, înăuntru, începe. Gata de păruială şi numaidecât apare cuţitul. Se înjunghie şi îşi sfâşie hainele, fiindcă Tulla trage lozul: China contra Japonia. Ei w*ei*, *sc*ha*lle mac*h*ei! Şi* lovesc cu piciorul, pocnesc, răsucesc, pun la pământ şi zbiară: „Ţine-ţi gura! Piticanie neghioabă! Nemernic ticălos! Neobrăzatule! Ce te grăbeşti aşa?” Şi toate namilele cherchelite de la tejghea – Willy Eggers, Paule Hoppe, Alfons Bublitz, mezinul Dulleck şi Otto Warnke – îşi scot cuţitele cu arc: „Ei w*ei, sc*ha*lle mac*h*ei!”*

Un cor afumat, fanfaron, triază farfurii cu fructe, decapitează cupe, face ordine şi dă cu unsoare uşa toaletei. Fiindcă Tulla a tras un loz necâştigător, ei fac totul zob şi se înjunghie cu elan, cu bricege şi cuţite. Scaun şi picior, aici ş-acum, fără capăt, liber să peste ţeastă, lumea obiectelor pârâie, Willy e în picioare, centrul sinelui se clatină, bere şi zeamă, sminteală. Pentru că toţi sunt trecuţi de zece ori prin sită şi n-au nevoie să-şi tragă sufletul. Fiecare îl caută pe fiecare. Cine bâjbâie acolo jos? Care-şi goleşte călimara? Ce zbiară neruşinaţii? Cum se

scoate uşa toaletei din ţâţâni? Cine a tras lozul? Necâştigător. Upercut. Greement. Greaţă. Ţeste crăpate. Telefon: unuunuopt, poliţia – *schalle machei*! Frământă şi e perfidă. Nu şi niciodată. Existenţă. Sală verde. Candelabrul zăngăne. Fiinţă şi timp. Se arde siguranţa. Lumină lipsă.

Întunecime: pentru că în sala neagră instrumentele de masaj negre ale poliţailor negri caută căpăţânile negre ca smoala până când creierii, negri sub candelabrul negru, şi femeile negre ţipă: „Lumină! Unde-i lumina? *Ei wei*, poliţai! Doi, trei, *schalle machei*!”.

Abia când Tulla a tras, în întuneric, un al treilea loz din acea caschetă SA, care rămăsese la noi, între genunchii ei, abia după ce verişoara mea a tras şi a desfăcut al treilea loz – i-a adus o găleată de castraveţi cu mărar de la firma Kuhne-Senf –, s-a făcut iarăşi lumină. Cei patru poliţişti din serviciul de ordine, sub conducerea sergentului-major Burau, şi cei şaisprezece veniţi ca întăriri, conduşi de locotenentul de poliţie Sausin, înaintau: dinspre tejghea şi dinspre uşa batantă spre garderobă – verzi, îndrăgiţi şi temuţi. Toţi cei douăzeci şi doi de poliţişti ţineau fluiere între buze şi înaintau fluierând spre mulţimea îngrămădită. Lucrau cu noile bastoane de poliţie, introduse abia de şeful poliţiei Froboess; erau aduse din Italia, numite acolo *manganello*, iar aici, instrumente de masaj. Faţă de vechile bastoane, cele noi aveau avantajul că nu provocau răni, ci lucrau uscat, aproape fără zgomot. Cel atins de lovitura noului baston de poliţie se rotea în loc de două ori şi jumătate, vizibil uimit, şi apoi, după acelaşi principiu al tirbuşonului, cădea la pământ. Şi August Pokriefke s-a supus, aproape de uşa toaletei, acelui articol importat din Italia lui Mussolini. Deşi nu avea răni deschise, n-a fost în stare să muncească timp de opt zile. Pe lângă el, au fost număraţi trei răniţi grav şi şaptesprezece cu răni uşoare, dintre care trei jandarmi.

Doi din SA, Willy Eggers şi Frănzehen Wollschläger, şeful echipei de zidari Gustav Dau şi comerciantul de cărbuni Lothar BuclezińSki au fost duşi la sediul poliţiei, dar au fost puşi din nou în libertate în dimineaţa zilei următoare. Directorul localului Kleinhammerpark, domnul Koschiński, a declarat la asigurări pagube materiale de o mie două sute de guldeni: sticlărie, scaune, candelabrul, uşa demolată de la toaletă, oglinda de la toaletă, plantele ornamentale de la tribuna oratorilor, premiul cel mare al tombolei – cristal cristal! – şi aşa mai departe. Cercetările poliţiei judiciare au arătat că nu fusese un scurtcircuit: cineva – eu ştiu cine! – deşurubase siguranţele.

Dar nimeni din lume nu bănuia că verişoara mea, trăgând un loz – necâştigător! –, dăduse semnalul, declanşase încăierarea de salon.

Dragă Tulla, tu puteai toate astea. Aveai şi ochi, şi simţ în degete. Dar importantă pentru poveste nu e încăierarea TA de salon – chiar dacă ai contribuit la ea, a rămas una obişnuită şi nu s-a deosebit de alte încăierări de salon –, important e că Eddi Amsel, locatarul unei vile de pe Steffensweg, a putut să preia un morman de uniforme cu miros acru de bere, sfâşiate şi cu pete de sânge închegat. Donatorul a fost Walter Matern, care avea doar nişte răni uşoare.

De data asta nu erau doar uniforme SA. Se aflau acolo şi lucruri de-ale câtorva simpli membri de partid. Dar totul era brun: nu brunul pantofilor de vară, nu brun-alună sau brun-vrăjitoare, nu Africa brună, nu coajă de copac dată pe râzătoare, nu mobilă, nici brun-de-bătrâneţe, nu brun-mediu brun-nisip, nici lignit proaspăt, nici turbă veche, scoasă cu hârleţul; nu ciocolată pentru micul dejun, nu cafea de dimineaţă, cu frişcă deasupra, nu tutun, atâtea şi atâtea sortimente şi totuşi niciunul la fel de brun ca; nici brunul înşelător de căprioară, nici brun de Nivea după

două săptămâni de concediu; nicio toamnă n-a scuipat pe paletă când brunul ăsta, brun-caca, eventual brun-lut, muiat, cleios, brun-de-partid, brun-SA, brunul tuturor Cărţilor Brune1, Caselor Brune[148149], brun de Braunau[150], de Evabraun[151], când acest brun-de-uniformă, departe tare de kaki, brun scârnăvit pe farfurii albe de o mie de dosuri buboase, brun obţinut din mazăre şi cârnaţi; nu, nu, voi, blânde brunete, brun-de-vrăjitoare brun-de-alună, voi n-aţi năşit când s-a fiert, născut şi vopsit, când acest brun-grămadă-de-bălegar – încă mai sunt măgulitor – a ajuns în faţa lui Eddi Amsel.

Amsel a sortat brunul, a luat foarfecă cea mare de la Solingen şi a făcut-o să ciripească de probă. Amsel a început să taie indescriptibilul brun. Un nou instrument de lucru, cu forme complicate, stătea lângă pupitrul renascentist autentic, pe care era deschisă în permanenţă opera capitală a lui Weininger – calul croitorului, orga croitorului, confesionalul croitorului: o maşină de cusut Singer. Cum mai torcea pisicuţa când Eddi Amsel cosea rufărie cu croială de cămăşi din pânză de iută grosolană, saci pentru ceapă şi alte materiale permeabile! Şi Amsel, umflatul, în spatele zveltei maşinuţe: nu erau ei ca unul? N-ar fi putut cei doi, născuţi, botezaţi, vaccinaţi, şcoliţi, să dovedească una şi aceeaşi evoluţie? Şi pe cămăşile de iută el cosea, când cu pas mare, când mărunt, bucăţi din brunul acela oribil, ca nişte plasturi de înfrumuseţare. Dar el fragmenta şi roşul brasardelor, şi crampele turbate de

148 Culegeri de texte incriminatoare referitoare la susţinătorii naţional-socialismului şi criminalii de război.

149 Denumire dată sediilor Partidului Naţional-Socialist.

150 Braunau pe Inn, localitate din Austria, locul de naştere al lui Adolf Hitler.

151 Eva Braun (1912-1945), amanta şi, în ultimele patruzeci de ore de viaţă, soţia lui Adolf Hitler.

insolaţie ale svasticii. Umplea cu rumeguş şi capoc. Căuta şi găsea chipuri în reviste ilustrate şi almanahuri – de exemplu, fotografia cu granulaţie mare a scriitorului Gerhart Hauptmann1 sau una alb-negru, lucioasă, a vreunui actor popular din anii aceia: Birgel sau Jannings[152] [153].l-a prins sub cozorocul chipiului brun pe Schmeling[154] şi Pacelli[155], taurul şi ascetul. Din înaltul comisar al Societăţii Naţiunilor a făcut un model de bărbat SA. Nu se sfia să ciopârţească tot felul de reproduceri după gravuri vechi şi să facă pe Dumnezeu cu foarfecă Solingen până când profilul semeţ al lui Schiller sau capul de *dandy* al lui Goethe dădeau chip vreunei victime a Mişcării, de pildă Herbert Norkus[156] sau Horst Wessel[157]. Amsel ciuntea, specula, cupla şi oferea secolelor posibilitatea să se îmbrăţişeze sub chipie SA.

Din poza întreagă a lui Otto Weininger, autor de operă fundamentală, zvelt, cu înfăţişare de băieţandru, sfârşit de timpuriu prin sinucidere, care se afla pe pagina a patra a exemplarului său, a tăiat capul, a dat să-i fie mărit decupajul la dimensiuni naturale la Foto-Sonnker şi apoi a lucrat mult timp şi cu rezultate niciodată mulţumitoare la „membrul SA Weininger”.

Mult mai reuşit arăta autoportretul lui Eddi Amsel.

---

152 Gerhart Hauptmann (1862-1946), scriitor german, laureat al premiului Nobel pentru literatură în anul 1912.

153 Wilhelm Maria Birgel (1891-1973) şi Emil Jannings (1884-1950), actori germani.

154 Maximillian Adolph Schmeling (1905-2005), boxer german.

155 Pius al XII-lea, născut Maria Giuseppe Giovanni Eugenio Pacelli (1876 -1958), papă al Bisericii Catolice între anii 1939-1958.

156 Herbert Norkus (1916-1932), membru în Hitlerjugend, ucis de comunişti, model şi martir în propaganda nazistă.

157 Horst Ludwig Wessel (1907-1930), ofiţer nazist ucis de un manifestant comunist şi transformat în martir la iniţiativa lui Joseph Goebbels.

Alături de pupitrul renascentist şi de maşina de cusut Singer, o oglindă îngustă şi înaltă, ce ajungea până la lambriurile tavanului, aşa cum se găsesc în atelierele de croitorie şi în şcolile de balet, desăvârşea inventarul lui Amsel. În faţa acestei sticle capabile să răspundă şedea el îmbrăcat într-o uniformă de partid făcută de mâna lui – printre uniformele SA nu se găsise niciuna care să-l cuprindă – şi îşi prinsese propria imagine, înfăţişându-l în întregime, pe un schelet gol, care adăpostea în mijloc, ca un fel de plex solar, un mecanism cu arc. În cele din urmă adevăratul Amsel, semănând cu un Buddha, s-a aşezat în postura croitorului şi l-a examinat pe camaradul Amsel pe care îl construise şi care arăta chiar mai veritabil decât el. Era în picioare, umflat cât se poate, în iută şi brun de partid. Cureaua de pe umăr îl înconjura ca un tropic. Însemnele militare de pe guler îl făceau doar un simplu şef de serviciu. O băşică de porc, îndrăzneţ simplificată prin câteva puncte negre sugestive, purta, ca în portret, chipiul de şef de serviciu. Apoi în plexul solar al membrului de partid a început să funcţioneze mecanismul cu arc: pantalonii bufanţi luau poziţia de drepţi. Plecând de la catarama centurii, mănuşa de cauciuc din dreapta, umflată, se mişca zvâcnind, ca teleghidată, până la nivelul pieptului, apoi al umerilor, executa salutul de partid, întâi cu braţul întins, apoi cu el îndoit, revenea greoi – fiindcă arcul se descărca –, dar încă la timp, la catarama centurii, tremura bătrâneşte şi adormea. Eddi Amsel era îndrăgostit de noua lui creaţie. Imita în faţa oglinzii înguste din atelier salutul imitaţiei sale în mărime naturală: cvartetul Amsel. Când Amsel i-a înfăţişat lui Walter Matern persoana sa în carne şi oase şi figura de pe parchet şi, de asemenea, figura şi pe el însuşi ca imagini reflectate în oglindă, Walter Matern a râs, întâi în hohote şi apoi cu stânjeneală. În cele din urmă n-a mai făcut altceva decât să se uite

atent, în tăcere, când la sperietoare, când la Amsel, când în oglindă. Se vedea îmbrăcat civil printre patru purtători de uniformă. O scenă care îi impunea înnăscutul scrâşnet al dinţilor. Şi, scrâşnind din dinţi, a dat de înţeles că şi gluma avea nişte limite. Era de părere că Amsel nu trebuia să urmărească mereu una şi aceeaşi temă; la urma urmei, existau în SA şi în partid destui oameni care aveau un ţel serios în faţa ochilor, oameni valoroşi şi nu doar netrebnici. Amsel i-a răspuns că tocmai asta şi intenţiona ca artist, că nu voia să formuleze niciun fel de critică, ci să redea prin mijloace artistice atât oameni valoroşi, cât şi netrebnici, amestecaţi şi adunaţi la întâmplare, aşa cum se fac jocurile şi în viaţă.

După aceea a meşterit pe un cadru făcut dinainte un tip masiv şi valoros: pe membrul SA Walter Matern. Tulla şi cu mine, care pândeam din grădina cufundată în întunericul nopţii şi ne uitam în atelierul luminat electric şi cu lambriuri, am văzut cu ochi rotunzi copia în uniformă a lui Walter Matern – nişte pete de sânge erau mărturii ale încăierării de salon de la Kleinhammerpark –, care, cu ajutorul unui mecanism, dezvelea dinţii feţei fotografiate şi scrâşnea din dinţii mişcaţi mecanic; noi doar vedeam – dar cine vedea dinţii lui Walter Matern, acela îi şi auzea.

Tulla şi cu mine am văzut cum Walter Matern, care îşi făcea serviciul de ordine cu compania lui SA la o mare manifestare de pe Maiwiese, pe câmpul nins, l-a zărit în mulţime pe Eddi Amsel în uniformă. A vorbit Lobsack. Au vorbit Greiser şi Forster. Ningea cu fulgi mari şi mulţimea striga *Heil* atât de persistent, încât fulgii de zăpadă intrau, legănându-se, în gurile deschise ale celor ce strigau. Şi membrul de partid Eddi Amsel a strigat *Heil*, prinzând fulgi deosebit de mari, până când membrul SA Walter Matern l-a pescuit din mulţime şi l-a scos de pe câmpul noroios, împingându-l pe aleea Hindenburg. Acolo l-a

certat, iar noi credeam că acuşi-acuşi avea să-l lovească.

Tulla şi cu mine l-am văzut pe Eddi Amsel în uniformă, făcând chetă în Langführer Markt pentru Ajutorul de Iarnă. Zăngănea cutia de tablă, îşi răspândea glumiţele printre oameni şi aduna mai mulţi bănuţi decât membrii de partid veritabili; şi noi ne ziceam: dacă acum vine Matern şi vede asta, atunci…

Tulla şi cu mine i-am surprins pe Eddi Amsel şi pe fiul negustorului de coloniale în viscolul de pe Frobelwiese. Stăteam ghemuiţi în spatele unei rulote care ierna pe Frobelwiese. Amsel şi gnomul se zăreau prin viscol ca nişte siluete într-un joc de umbre. Niciun fel de umbre nu puteau fi mai diferite între ele decât cele două. Umbra gnomului îşi ţinea toba-umbră în ninsoare. Umbra Amsel s-a aplecat. Ambele umbre ţineau urechea la tobă, ca şi cum ar fi ascultat atente zgomotul: zăpadă de decembrie căzând pe tinicheaua lăcuită cu alb. Pentru că nu mai văzuserăm niciodată ceva atât de lipsit de sunet, am stat şi noi în tăcere, cu urechile înroşite de ger – dar noi auzeam doar zăpada, tinicheaua n-o auzeam.

Tulla şi cu mine am căscat ochii după Eddi Amsel când familiile noastre au făcut o plimbare prin pădurea Oliva între Crăciun şi Anul Nou; dar el era în altă parte, nu în Freudenthal. Acolo, sub coarne de cerb, am băut cafea cu lapte şi am mâncat turte de cartofi. În parcul zoologic nu se întâmpla mare lucru, fiindcă pe vreme rece maimuţele erau ţinute la căldură, în beciul cabanei forestiere. N-ar fi trebuit să-l luăm pe Harras cu noi. Dar tata, meşterul tâmplar, a spus: „Câinele are nevoie să alerge”.

Freudenthal era un loc îndrăgit pentru excursii. Am mers cu linia doi până la Friedensschlub şi am străbătut pădurea printre copaci marcaţi cu roşu până unde se deschidea valea şi în faţa noastră se vedea cabana

forestieră cu parcul zoologic. Tata, în calitate de meşter tâmplar, nu putea să privească vreun copac matur, fie el fag sau pin, fără să-i estimeze valoarea utilă în metri cubi. De aceea mama, care privea natura, aşadar şi copacii, ca pe o podoabă a lumii, avea o stare de proastă dispoziţie care i-a trecut abia cu turte de cartofi şi cafea cu lapte. Domnul Kamin, care luase în arendă cabana forestieră şi hanul, s-a aşezat între August Pokriefke şi mama. Când veneau clienţi, el povestea întotdeauna cum se născuse parcul zoologic. Astfel Tulla şi cu mine am auzit pentru a zecea oară cum un domn Pikuritz din Zoppot oferise un bizon mascul. Dar el nu începuse cu bizonul, ci cu un cerb şi o căprioară, care fuseseră donaţi de directorul fabricii de vagoane. Apoi au venit porcii-mistreţi şi cerbii lopătari. Cineva a dat o maimuţă, altcineva două. Nikolai, şeful comisiei forestiere, s-a ocupat de vulpi şi de castori. Un consul canadian a furnizat cei doi ratoni. Şi lupii? Cine a dat lupii? Lupii care mai târziu au scăpat, au sfâşiat un copil care culegea fructe de pădure şi au fost împuşcaţi şi apoi daţi la ziar? De la cine, lupii?

Înainte ca domnul Kamin să poată dezvălui că grădina zoologică din Breslau a dăruit cei doi lupi parcului din Freudenthal, noi suntem deja afară, cu Harras. Trecem pe lângă Jack, bizonul mascul. În jurul iazului îngheţat. Castane şi ghindă pentru porcii sălbatici. Lătrat scurt la vulpi. Ţarcul lupilor, cu gratii. Harras, împietrit. Lupii, neliniştiţi în spatele barelor de fier. Pasul mai amplu decât la Harras. În schimb, pieptul mai puţin dezvoltat, curbura botului neaccentuată, ochii piezişi, mai mici, mai protejaţi. Capul în general mai îndesat, corp cilindric, mai coborât până la greabăn decât la Harras, blană aspră, de un cenuşiu-deschis, cu umbre negre pe un fond de puf gălbui. Harras scheaună răguşit. Lupii păşesc furişat, fără oprire. Într-o zi paznicul va uita sa, grilajul… petice de zăpadă cad

din brazi. Lupii se opresc în spatele barelor preţ de-o privire: şase ochi, buzele tresar. Trei nasuri se încreţesc. Din boturi ies aburi de la respiraţie. Lupii, cenuşii – câinele ciobănesc, negru. Negru, în urma unei selecţii consecvente. Suprasaturarea celulelor pigmentare, de la Perkun prin Senta şi Pluto până la Harras de la moara Luisei, dă câinelui nostru negrul acela de păr ferm, fără umbre, neted, fără semne. Atunci tata fluieră şi August Pokriefke bate din palme. Familia Tullei şi părinţii mei, în haine de iarnă, stau în faţa cabanei forestiere. Lupii neliniştiţi rămân în urmă. Însă pentru noi şi pentru Harras plimbarea de duminică încă nu s-a încheiat. În guri se mai simte gustul turtelor de cartofi.

Tata ne-a dus pe toţi la Oliva. De acolo am luat tramvaiul spre Glettkau. Marea Baltică era îngheţată până la orizontul înceţoşat. Cheiul de la Glettkau scânteia, acoperit cu modele ciudate de gheaţă. De aceea tata s-a simţit obligat să scoată aparatul de fotografiat din husa de piele, iar noi am fost nevoiţi să ne grupăm în jurul lui Harras, în faţa zaharicalelor fantastice. Mult i-a trebuit tatii până când a făcut reglajele corecte. De şase ori a fost nevoie să stăm nemişcaţi, ceea ce

Harras a reuşit cu uşurinţă, fiindcă era obişnuit cu fotografiatul de pe vremea când îl pozaseră cei de la presă. Avea să se vadă că din cele şase fotografii făcute de tata, patru erau supraexpuse: gheaţa reflecta lumina.

De la Glettkau ne-am dus la Brösen, mergând pe marea care pârâia. Mici puncte negre până la vapoarele îngheţate în radă. Multă lume ieşise la plimbare. Pescăruşii n-aveau să flămânzească. Două zile mai târziu, patru elevi care voiau să ajungă la Hela mergând pe gheaţă s-au rătăcit în ceaţă şi au dispărut pentru totdeauna, deşi au fost căutaţi cu avioane de competiţii sportive.

Cu puţin înainte de cheiul de la Brösen, îngheţat şi el – voiam s-o luăm spre satul pescăresc şi staţia de tramvai, fiindcă Pokriefkii, mai ales Tulla, evitau cheiul de la Brösen, căci acolo, cu ani în urmă, micul surdomut Konrad… aşadar, după ce tata indicase noua direcţie de mers cu palma lui întinsă, de tâmplar, cam pe la ora patru după-amiază, cu puţin înainte de sărbătoarea Anului Nou treizeci şi şase – treizeci şi şapte, pe douăzeci şi opt decembrie, Harras, pe care tata îl ţinuse în lesă din cauza celorlalţi câini, s-a smuls cu tot cu lesă, a făcut zece salturi lungi şi fără boltă pe gheaţă, a dispărut în mulţimea care ţipa şi, când l-am ajuns din urmă, forma o grămadă neagră, aruncătoare de zăpadă, împreună cu un palton fluturător.

Fără ca Tulla să fi spus vreun cuvânt, pianistul şi profesorul de pian Felsner-Imbs, care făcea, ca şi noi, o excursie de duminică împreună cu profesorul Brunies şi cu Jenny Brunies cea de zece ani, a fost atacat pentru a treia oară de Harras al nostru. De data asta lucrurile nu s-au limitat la înlocuirea unei redingote sau a unei umbrele. Tata a avut motive serioase să numească acea nefericită întâmplare o distracţie costisitoare. Coapsa dreaptă a lui Felsner a fost aranjată bine. A trebuit să stea trei săptămâni în Spitalul Diaconeselor şi, în plus, a cerut despăgubiri pentru vătămare corporală.

Tulla, ninge. Atunci şi azi, ningea şi ninge. Fulgi deşi atunci – acum. Viscolea, viscoleşte. Cădea, cade. Cobora, coboară. Se împleticea, se împleticeşte. Fulguia, fulguieşte. Pulveriza, pulverizează tone de zăpadă peste pădurea Läschkental, peste Grunewald; peste Hindenburgallee, peste Clay-Allee, peste piaţa Langfuhr şi peste piaţa Berka din Schmargendorf; peste Marea Baltică şi peste lacurile de pe Havel; peste Oliva, peste Spandau; peste Danzig-Schidlitz, peste Berlin-Lichterfelde, peste Emaus şi Moabit, Neufahrwasser şi Prenzlauer Berg; peste

Saspe şi Brosen, peste Babelsberg şi Steinstucken; peste zidul de cărămidă care înconjoară Westerplatte şi peste zidul zidit repede între cele două Berlinuri cade zăpadă şi rămâne acolo, cădea zăpadă şi rămânea acolo.

Pentru Tulla şi pentru mine, care aşteptam zăpada cu sănii, zăpada a căzut timp de două zile şi a rămas acolo. Câteodată cu înverşunare piezişă, zăpadă pentru muncitori de forţă, apoi fulgi mari, fără ţintă – albi ca pasta de dinţi, cu margini zdrenţuite în lumina asta, cenuşii până la negri în contralumină: o zăpadă jilavă, lipicioasă, peste care se pulveriza din nou zăpada înverşunat piezişă dinspre răsărit. Frigul era moderat, rămânând cenuşiu şi permeabil în timpul nopţii, astfel încât dimineaţa toate gardurile erau din nou încărcate şi crengile copacilor se frângeau împovărate. A fost nevoie de mulţi administratori, de coloane de şomeri, de asistenţă tehnică de urgenţă şi de tot parcul de vehicule al municipalităţii ca să se scoată iarăşi la vedere străzi, linii de tramvai şi trotuare. Pe Elsenstrafie, de-o parte şi de alta, se întindeau lanţuri muntoase de zăpadă din bulgări zgrunţuroşi, ce-l ascundeau pe Harras în întregime şi pe tata până la pieptul lui de meşter tâmplar. Căciula de lână a Tullei era albastră pe o lăţime de două degete când linia crestei cobora uşor. S-au împrăştiat nisip, cenuşă şi sare roşie pentru vite. Oamenii doborau cu nişte prăjini lungi zăpada de pe pomii fructiferi din grădinile de zarzavat din Reichskolonie şi din spate, la Moara Abatelui. Şi în vreme ce ei lopătau, presărau şi uşurau crengi, cădea întruna zăpadă nouă. Copiii se minunau. Bătrânii se gândeau în trecut: când a mai nins atâta? Administratorii caselor blestemau şi-şi spuneau unii altora: „Cine plăteşte toate astea? Nu există atâta nisip, cenuşă, sare pentru vite. Şi dacă ninsoarea nu încetează, atunci. Şi dacă zăpada se va topi – şi o să se topească, asta e la fel de sigur pe cât

suntem noi de administratori –, atunci totul o să se scurgă în beciuri şi copiii or să facă gripă, la fel şi cei mari – ca în nouă sute şaptesprezece”.

Când ninge, poţi să te uiţi pe fereastră şi să vrei să numeri. Asta face vărul tău Harry, care n-ar trebui să numere zăpadă, ci să-ţi scrie. Când ninge cu fulgi mari, poţi să alergi afară, în zăpadă, şi să stai cu gura deschisă spre cer. Mi-ar plăcea să fac asta, dar n-am voie, fiindcă Brauxel zice că trebuie să-ţi scriu. Când eşti un câine ciobănesc negru, poţi să ţâşneşti din cuşca acoperită de o căciulă albă şi să muşti zăpada. Dacă te cheamă Eddi Amsel şi ai construit încă din copilărie sperietori, poţi să meştereşti căsuţe pentru păsări în vremuri când zăpada cade fără să-şi tragă sufletul şi să fii darnic cu mâncarea pentru păsări. În timp ce zăpada albă cade pe o caschetă SA brună, poţi să scrâşneşti din dinţi. Dacă te cheamă Tulla şi eşti uşoară de tot, poţi să alergi prin şi peste zăpadă fără să laşi vreo urmă. Cât timp durează vacanţa şi cerul nu încetează să se reverse, poţi să şezi la căldură, în camera de lucru, să-ţi sortezi gnaisurile micacee, gnaisurile cu două tipuri de mică, graniturile micacee şi micaşisturile şi, în plus, să fii profesor şi să sugi bomboane. Dacă eşti plătit ca ajutor într-o tâmplărie, poţi să umbli după un venit suplimentar când cade multă zăpadă dintr-odată, meşterind din lemnul tâmplăriei lopeţi pentru zăpadă. Când îţi vine să dai drumul udului, poţi să te uşurezi în zăpadă, deci să-ţi gravezi numele dintr-o trăsătură aburind gălbui; dar trebuie să fie un nume scurt: eu am scris în felul ăsta „Harry” pe zăpadă. Atunci pe Tulla a apucat-o invidia şi mi-a distrus semnătura cu ghetele ei cu şireturi. Dacă ai gene lungi, poţi să prinzi cu gene lungi zăpada care cade; dar genele nu trebuie să fie doar lungi, ci şi dese – aşa le avea Jenny pe faţa ei de păpuşă: când stătea nemişcată şi se minuna, uitătura ei albastră ca apa

trecea curând pe sub nişte acoperişuri albe de zăpadă. Dacă stai neclintit în zăpada care cade, poţi să închizi ochii şi să auzi zăpada căzând; făceam aşa adesea şi auzeam mult. Poţi să vezi în zăpadă, printr-o comparaţie, un giulgiu; dar nu-i obligatoriu. Dacă eşti un copil găsit, rotofei, care a primit de Crăciun o sanie, poţi să vrei să mergi la săniuş; dar nimeni nu vrea să-l ia şi pe copilul găsit. Poţi să plângi în mijlocul căderii de zăpadă şi nimeni să nu observe ceva, în afară de Tulla, care, cu nările ei mari, observă totul şi îi spune lui Jenny: „Vrei să mergi cu noi la săniuş?”

Ne-am dus cu toţii la săniuş şi am luat-o şi pe Jenny, fiindcă zăpada era pentru toţi copiii. Poveştile de pe vremea când ploaia răpăia şi Jenny zăcea în rigolă fuseseră acoperite de zăpadă – de mai multe ori. Jenny se bucura atât de tare de propunerea Tullei, de te lua frica. Faţa ei strălucea, în vreme ce faţa Tullei nu trăda nimic. Probabil că Tulla îi făcuse oferta numai fiindcă sania lui Jenny era nouă şi modernă. Sania complicată, de fier, a lui Pokriefke plecase cu fraţii ei; şi Tulla nu voia să se aşeze pe sania mea, fiindcă mereu îmi venea s-o apuc şi de aceea conduceam prost. Harras al nostru n-avea voie să vină cu noi, fiindcă se purta ca un nebun în zăpadă şi nici nu mai era tânăr: un câine de zece ani face cât un om de şaptezeci.

Ne-am tras săniile goale prin Langfuhr până la Johannes wiese. Numai Tulla se lăsa trasă pe sanie când de mine, când de Jenny. Lui Jenny îi plăcea s-o tragă pe Tulla şi se oferea des s-o facă. Dar Tulla se lăsa trasă numai când avea ea chef şi nu când i se propunea. Ne-am dat cu sania pe Zinglers Höhe, pe Albrechtshöhe sau pe Marea Pistă de Săniuş de pe Johannesberg, care era întreţinută de oraş. Pista era considerată primejdioasă şi eu, un copil mai curând temător, preferam să mă dau cu sania pe panta

uşoară de pe Johanneswiese, care servea drept ieşire pentru Marea Pistă de Săniuş. Adesea, când pe terenul municipal pentru săniuş era prea multă lume, ne duceam în acea parte a pădurii care începea în dreapta lui Jäschkentaler Weg şi dădea în pădurea Oliva, dincolo de Hochstrieß. Dealul pe care ne dădeam cu sania se numea Erbsberg. O pistă de săniuş ducea din vârful lui direct în faţa grădinii în care era vila lui Eddi Amsel, pe Steffensweg. Stăteam culcaţi pe burtă pe săniile noastre şi pândeam printre tufele de alun încărcate de zăpadă, prin grozama care mirosea tare şi iarna.

Amsel lucra adesea în aer liber. Purta un pulover roşu-aprins. Nişte ciorapi-pantalon tricotaţi, tot roşii, dispăreau în cizmele de cauciuc. Capetele unui şal alb, încrucişat pe piept, erau prinse la spate de un ac de siguranţă surprinzător de mare. Tot roşu – pentru a treia oară –, un fes de lână tricotat, cu moţ alb, îi cuprindea capul: ne venea să râdem, dar nu puteam, fiindcă altminteri ar fi căzut zăpada de pe tufele de alun. El meşterea la cinci figuri care arătau ca nişte copii de la orfelinat. Uneori, când stăteam la pândă în spatele tufelor de grozamă şi al păstăilor de grozamă, în grădina lui Amsel veneau câţiva orfani însoţiţi de o supraveghetoare. îmbrăcaţi cu halate albastre-cenuşii, sub căciuli albastre-cenuşii, cu apărătoare gri-şoarece pentru urechi şi înveliţi în şaluri negre de lână, fără părinţi şi îngheţaţi, ei pozau până când Amsel le dădea pungi pline cu bomboane şi-i lăsa să plece.

Tulla şi cu mine ştiam că Amsel executa atunci o comandă. Directorul artistic al Teatrului Municipal, căruia Walter Matern i-l prezentase pe prietenul lui, ceruse să vadă o mapă cu schiţe şi desene ale scenografului şi desenatorului de costume Eddi Amsel. Decorurile şi figurinele lui Amsel au plăcut şi directorul i-a cerut să-i

proiecteze decorurile şi costumele pentru o piesă patriotică. Pentru că în ultimul act – acţiunea piesei se desfăşura pe vremea lui Napoleon: oraşul era asediat de prusaci şi ruşi – nişte copii orfani trebuiau să umble încoace şi-ncolo între avanposturi şi să cânte în faţa ducelui de Württemberg, lui Amsel i-a venit ideea amseliană să aducă pe scenă nu nişte orfani autentici, ci orfani mecanici; asta pentru că, susţinea el, nimic nu putea fi mai tulburător pe lumea asta decât un mecanism care se deplasează tremurând: să ne gândim doar la înduioşătoarele cutii muzicale din vremuri deja veştejite. Aşa că Amsel a chemat la el în grădină, contra unor daruri, copiii de la orfelinat. îi punea să pozeze şi să cânte corale. „Mărite Doamne, laudă îţi înălţăm!” cântau orfanii protestanţi; noi, în spatele tufelor, râdeam pe-nfundate şi eram cu toţii bucuroşi că aveam tată şi mamă.

Când Eddi Amsel lucra în atelierul lui, noi nu ne puteam da seama la ce lucra. Fereastra din spatele terasei, cu foarte frecventatele căsuţe pentru păsărele, oglindea doar pădurea Lăschkental. Copiii credeau că sigur meştereşte şi înăuntru orfani ciudaţi şi mirese făcute din vată şi hârtie igienică; numai Tulla şi cu mine ştiam: el construia membri SA care pot să mărşăluiască şi să salute, pentru că au un mecanism în burtă. Câteodată ni se părea că auzim mecanismul. Ne apucam de burţi şi căutam mecanismul din noi: Tulla avea unul.

Tulla şi cu mine nu rezistam niciodată prea mult în spatele tufişurilor. În primul rând se făcea prea frig, în al doilea rând trebuia mereu să ne stăpânim râsul, în al treilea, voiam să ne dăm cu sania.

Dacă una dintre pistele de săniuş ducea în jos pe Philosophenweg şi cealaltă ne purta săniile până în faţa grădinii lui Amsel, cea de-a treia pistă ne scotea în faţa monumentului lui Gutenberg. În luminişul acela nu vedeai

niciodată prea mulţi copii, pentru că toţi copiii, în afară de Tulla, se temeau de Gutenberg. Nici mie nu-mi plăcea să mă apropii prea mult de monumentul lui Gutenberg. Nimeni nu ştia cum ajunsese monumentul în pădure; probabil că oamenii care îl construiseră nu reuşiseră să găsească vreun loc nimerit în oraş sau, dacă nu, aleseseră pădurea pentru că pădurea Lăschkental era de fag şi Gutenberg, înainte să toarne literele pentru tipărirea cărţilor, le cioplise din lemn de fag. Tulla ne silea să ne dăm cu sania pe Erbsberg în jos până în faţa monumentului lui Gutenberg fiindcă voia să ne sperie.

Pentru că în mijlocul unui luminiş alb se înălţa un templu din fontă negru de funingine. Şapte coloane de fontă susţineau acoperişul de fontă cu profile, ca o ciupercă. De la o coloană la alta se arcuiau lanţuri reci de fontă, ţinute de boturi de lei din fontă. Nişte trepte de granit vineţiu, cinci, înconjurau construcţia şi o înălţau. Şi, în mijlocul templului de fier, între cele şapte coloane, se afla un bărbat de fontă: o barbă de fier buclată i se revărsa peste şorţul de tipograf, din fontă. În stânga ţinea o carte neagră, de fier, proptită de şorţ şi de barbă. Arătătorul de fier de la mâna dreaptă de fier era îndreptat spre literele cărţii de fier. Dacă ai fi urcat cele cinci trepte de granit şi te-ai fi postat în faţa lanţului de fier, ai fi putut citi ce era în carte. Dar noi n-am îndrăznit niciodată să facem cei câţiva paşi. Numai Tulla, excepţia uşoară ca fulgul, urca ţopăind treptele până în faţa lanţului, în vreme ce noi rămâneam deoparte şi ne ţineam respiraţia; stătea în faţa templului, fără să atingă lanţul, slabă şi minusculă. S-a aşezat pe o ghirlandă de fier dintre două coloane de fier, s-a legănat nebuneşte, apoi, mai liniştită, a lunecat de pe lanţul care continua să se clatine, a intrat în templu, a dansat în jurul întunecatului Gutenberg şi i s-a căţărat pe genunchiul stâng de fontă. Avea stabilitate acolo, pentru că el îşi

pusese piciorul stâng de fontă cu talpa de fontă a sandalei pe marginea de sus a unei plăci comemorative de fontă care informa: aici se află Johannes Gutenberg. Ca să se poată înţelege cât de negru domnea individul din templul negru-Harras, trebuie ştiut că în faţă, deasupra şi în spatele templului ningea cu fulgi când mari, când mici: acoperi-ul-ciupercă din fontă al templului purta căciulă de zăpadă. În timp ce ningea, în timp ce lanţul pus în mişcare de Tulla îşi recăpăta încetul cu-ncetul liniştea, în timp ce Tulla şedea pe coapsa stângă a omului de fier, arătătorul alb al Tullei – ea nu purta niciodată mănuşi – urmărea aceleaşi litere de fier pe care le arăta Gutenberg cu degetul de fier.

Când s-a întors – noi stăteam nemişcaţi şi eram înzăpeziţi –, Tulla ne-a întrebat dacă voiam să ştim ce era scris în cartea de fier. Noi n-am vrut să ştim şi am scuturat tare din cap fără să scoatem un cuvânt. Tulla susţinea că literele se schimbau de la o zi la alta, că în cartea de fier se puteau citi zilnic cuvinte noi, dar întotdeauna cumplite. De data asta acele vorbe cică ar fi fost deosebit de cumplite. „Vreţi să ştiţi ori nu vreţi?” Noi nu voiam. Apoi unul dintre fraţii Esch a vrut să ştie. Hänschen Matull şi Rudi Ziegler voiau să ştie. Heini Pilenz şi Georg Ziehm tot nu voiau încă, până când au vrut şi ei să ştie. În cele din urmă a vrut şi Jenny Brunies să ştie ce era scris în cartea de fier a lui Johannes Gutenberg.

Noi rămăseserăm nemişcaţi şi Tulla dansa în jurul nostru. Săniile noastre aveau deja perne groase. În jurul monumentului Gutenberg pădurea se rărea, lăsând cerul inepuizabil să cadă deasupra noastră. Degetul gol al Tullei era îndreptat spre Hänschen Matull: „Tu!” Buzele lui începură să tremure. „Nu, tu!” Degetul Tullei mă arătă pe mine. Precis că aş fi început să plâng dacă Tulla nu l-ar fi atins imediat pe micul Esch şi n-ar fi apucat apoi paltonul

miţos, de ursuleţ, al lui Jenny: „Tu, tu, tu! Asta scrie acolo: Tu! Tu să te duci acolo, altfel coboară el şi te ia”.

Zăpada se topea pe căciulile noastre. „Kuddenpăch[158] o zis aşa, tu. O zis că tu. Pe Jenny vrea s-o aibă, nimic altceva”. Din Tulla se revărsau repetiţiile, într-o împletitură tot mai deasă, în timp ce ea descria prin zăpadă cercuri vrăjitoreşti în jurul lui Jenny, din micul templu de fontă, Kuddenpăch cel de fier privea întunecat pe deasupra noastră.

Ne-am pus pe târguială şi am vrut să ştim ce vrea Kuddenpăch de la Jenny. Vrea s-o mănânce sau s-o prefacă într-un lanţ de fier? Vrea s-o ascundă sub şorţul lui sau s-o strivească în cartea lui de fier? Tulla ştia ce avea de gând Kuddenpăch cu Jenny: „Ei, na, să danseze pentru Kuddenpăch, ce altceva, fiindcă tot se duce mereu la balet cu Imbs”.

Jenny stătea nemişcată, o minge-păpuşă în blană de ursuleţ de pluş, şi ţinea strâns coarda de la sania ei. Atunci au căzut cele două acoperişuri de zăpadă de pe genele ei lungi şi dese: „Nununuvreaunuvreaunununuvreau!” a şoptit ea, când de fapt îi venea să ţipe. Dar pentru că nu avea o gură bună de ţipat, a fugit de acolo cu sania; bâjbâia, cădea, era din nou în picioare şi a intrat rostogolindu-se în pădurea de fag, drept spre Johanneswiese.

Tulla şi cu mine am lăsat-o pe Jenny să fugă, dar ştiam bine că nu putea să-i scape lui Kuddenpăch. Dacă în cartea de fier a lui Kuddenpăch scria „E rândul lui Jenny!”, atunci ea trebuia să danseze în faţa lui Kuddenpăch aşa cum fusese învăţată în sala de balet.

A doua zi, după masă, când ne-am strâns cu săniile pe zăpada întărită de pe Elsenstrafie, Jenny n-a venit, chiar dacă am fluierat înspre ferestrele de la locuinţa

158 Numele lui Gutenberg în graiul locului, care reproduce particularităţi fonetice.

profesorului, folosindu-ne sau nu de degete. N-am aşteptat mult: avea să vină ea cândva.

Jenny Brunies a venit abia în ziua următoare. Fără să scoată o vorbă, a intrat în şir şi, ca întotdeauna, umplea paltonul gălbui şi miţos.

Tulla şi cu mine n-aveam cum să ştim că în acelaşi timp Eddi Amsel a ieşit în grădina lui. Ca întotdeauna, era cu ciorapii-pantalon tricotaţi cu noduri, roşii ca focul. Tot roşu era şi puloverul lui scămoşat. Şalul alb, împâslit, era prins la spate cu un ac de siguranţă. Toate lâneturile lui fuseseră date la făcut din lână destrămată: se ştie că nu purta niciodată lucruri noi. O după-amiază cenuşie ca plumbul: nu mai ninge, dar miroase a zăpadă care stă să cadă. Amsel cară în grădină o figurină, ţinând-o pe umăr. E de înălţimea unui om şi o pune în zăpadă. Cu buzele ţuguiate, traversează terasa şi intră în casă fluierând; se întoarce încărcat cu o a doua figurină. Pe a doua o plantează lângă prima, în timp ce fluieră „Noi suntem garda...”, intră din nou în atelier şi asudă cu broboane mari, cărând în spinare cea de-a treia figurină până la cele două care aşteaptă în grădină. Dar trebuie să fluiere marşul în continuare şi iar de la început: prin zăpada înaltă până la genunchi se face o cărare bătătorită până când în grădină se află nouă figuri mature, în formaţie, şi îi aşteaptă ordinele. Pânză de iută acoperită cu brun uscat. Curea sub bărbie din băşică de porc. Ceruiţi, împielaţi, gata de atac: spartani mâncători de tain, nouă în faţa Tebei, la Leuthen, în Pădurea Teutoburgică, ce[159]i nouă drepţi, devotaţi, cei nouă şvabi, nouă lebede brune, ultima

159 în bătălia din Pădurea Teutoburgică (anul 9 d.Hr.) legiunile romane conduse de Varus au fost înfrînte de triburile germanice conduse de Arminius (Hermann). în urma acestei înfrîngeri, Imperiul Roman a renunţat definitiv la expansiunea pe teritoriile triburilor germanice de la est de Rin şi la nord de Dunăre.

rezervă, detaşamentul pierdut, ariergarda, avangarda, profiluri burgunde cu rimă aliterată: acesta este amurgul Nibelungilor în grădina ninsă a lui Eddi Etzel.[160]

Tulla, eu şi ceilalţi părăsiserăm între timp Läschkentaler Weg. Un şir: urmă de sanie peste urmă de sanie. Zăpadă sănătoasă, scrâşnind. Reliefuri în zăpadă: multe tocuri de cauciuc cu diferite profile şi tălpi cu scoabe metalice – unora le lipseau două, cinci sau niciuna. Jenny călca în urmele Tullei; eu, în urmele lui Jenny; Hänschen Matull în urmele mele; ascultători, veneau apoi micul Esch şi toţi ceilalţi. Muţi, fără să strigăm sau să ne opunem, ne înşiram după Tulla. Se auzea doar clinchetul limpede al clopoţeilor de la sănii. Nici vorbă să urcăm pe Johanneswiese spre ieşirea Marii Piste de Săniuş; chiar înainte de cabana forestieră, Tulla a virat: pe sub fagi am devenit minusculi. La început ne-am întâlnit cu alţi copii cu sănii sau pe doage de butoi. Când n-am mai rămas decât noi pe drum, monumentul de fontă era cu siguranţă pe aproape. Am intrat cu paşi mici în imperiul lui Kuddenpäch.

În timp ce noi tot ne mai furişăm.

Eddi Amsel tot mai fluieră senin şi vesel. Se zoreşte de la un bărbat SA la altul. Bagă mâna în buzunarul stâng de la pantalonii celor nouă de la SA şi declanşează, unul după altul, mecanismele pe care le au cu toţii în interior: sunt fixaţi pe axele lor – nişte ţevi de metal ca nişte suporturi pentru umbrele, cu o talpă lată – şi totuşi, deşi fără să înainteze, optsprezece picioare cu cizme de amurgirea-zeilor se ridică brusc la un lat de palmă deasupra zăpezii. Nouă mărşăluitori cu oase fărâmicioase, care trebuie să fie învăţaţi pasul în cadenţă. Asta face Amsel cu doi dintre ei prin metoda verificată, băgându-le

160 Etzel sau Atilla, regele hunilor, la curtea căruia au fost ucişi Nibelungii.

mâna în buzunarul stâng: acum totul merge bine funcţionează mărşăluieşte, calm ferm conştient înainte mai departe peste prin spre pe prin faţa, mai întâi în cadenţă, apoi cu pas de paradă, aşa cum se cere – toţi nouă. Şi, de nouă ori, băşicile de porc, având curele strânse sub bărbie, se reped spre dreapta aproape în acelaşi timp, sub caschete SA cu cozoroc. Schimbare de direcţie vizuală: toţi îl privesc, pentru că Eddi Amsel le-a lipit tuturor chipuri de băşici de porc. Reproduceri după tablourile pictorului Schnorr von Carolsfeld1, care, după cum ar trebui să se ştie, a pictat scene din *Amurgul Nibelungilor*, asigură trăsăturile fiecăruia: întunecatul membru SAH – agen von Tronje, oamenii SAH – ildebrand şi Hadubrand, tată şi fiu, seninul conducător de unitate SA Siegfried von Xanten, sensibilul locotenent Günther, mereu veselul Völker Baumann[161] şi trei viteji care adunaseră capital din *Amurgul Nibelungilor* – nobilul Hebbel von Wesselburen[162], Richard Rotarul[163] şi acel pictor care, cu o pensulă nazarineană sleită, reprodusese pătimirile Nibelungilor. Şi în timp ce ei, toţi nouă, privesc încă neabătut spre dreapta, braţele lor, care cu puţin înainte se mai balansau în ritm de marş, se ridică zvâcnit şi totuşi uimitor de uniform: încet, dar cu sârg, braţul drept urcă până la înălţimea regulamentară a salutului german, în vreme ce braţul stâng se îndoaie într-un unghi rigid până când mănuşile de cauciuc înnegrite zăbovesc în faţa cataramelor de la

161 Julius Veit Hans Schnorr von Carolsfeld (1794-1872), pictor german din perioada Romantismului, reprezentant al mişcării artistice nazarinene.

162 Referire la Friedrich Hebbel (1813-1863), poet şi dramaturg german născut la Wesselburen.

163 G. Grass foloseşte sensul cuvîntului Wagner - „rotar“ în vocabularul curent german - referindu-se de fapt la Richard Wagner (1813-1883), compozitor şi dramaturg german.

centiroane. Dar cine e salutat? Cui i se adresează privirile întoarse? Cum se numeşte Führerul care trebuie să-i privească pe toţi în ochii lipiţi pe vezica de porc? Cine priveşte, răspunde la salut şi îi trece în revistă? Aşadar, într-o manieră de cancelar al Reichului, cu braţul îndoit, Eddi Amsel primeşte salutul unităţii de asalt. Pentru el şi pentru cei nouă oameni mobili ai lui, el fluieră marşul – de data asta *Badenweiler*.

Ce nu ştia Tulla:

În timp ce Eddi Amsel încă mai fluiera, Gutenberg îşi trimitea privirea crâncenă de fontă peste o mică ceată care, cu sănii de diferite mărimi, se îngrămădea în cercul lui magic, păstrând totuşi distanţa cuvenită, şi care a eliminat în cele din urmă o creatură măruntă: grăsună miţoasă condamnată. Jenny Amsel se apropie de fontă pas cu pas, tropăind. Sub tălpile de cauciuc se lipea zăpadă nouă peste zăpada veche: Jenny crescu cu trei centimetri zdraveni. Adevărat: din fagii albi ai pădurii Lăschkental se înălţară ciori. Poveri de zăpadă căzură cu zgomot de pe crengi. O spaimă reţinută ridică mâinile grăsune ale lui Jenny. Ea mai crescu un centimetru, pentru că se apropia iarăşi, pas cu pas, de templul de fier. În timpul ăsta ciorile cârâiau sus, neunse, trecând peste Erbsberg ca nouă găuri negre şi căzând apoi în fagii care mărgineau pădurea şi grădina lui Amsel.

Ce nu putea şti Tulla:

când ciorile şi-au schimbat locul, în grădina lui Amsel nu se aflau doar Eddi Amsel şi cei nouă oameni din *Sturmabteilung* ieşiţi la paradă; cinci, şase sau mai multe figuri, în care nu Amsel, ci bunul Dumnezeu pusese mecanismul, calcă zăpada în picioare. Nu atelierul lui Amsel îi scuipă din el. Ei vin din afară şi sar gardul: mascaţi deghizaţi suspecţi. Cu nişte căciuli civile înfundate pe cap, cu mantale impermeabile largi şi cârpe negre,

despicate la nivelul ochilor, ei arată ca nişte sperietori şi par ireali, dar nu sunt sperietori, sunt bărbaţi cu sânge cald, care sar gardul de îndată ce mecanismele din figurile lui Amsel încep să dea înapoi: braţul drept care salută coboară zvâcnind, mănuşa de cauciuc se retrage de pe catarama centironului, pasul de paradă se simplifică şi devine pas cadenţat marş funebru pas târşâit repaus, mecanismul se opreşte zornăind – şi atunci şi Eddi Amsel renunţă la buzele ţuguiate, ritul de porc nu mai fluieră, capul mare, lăsat într-o parte, şi căciula tricotată care se clatină arată curiozitatea pe care i-o stârnesc musafirii nepoftiţi. În vreme ce creaturile lui născocite stau nemişcate, ca la comandă, în vreme ce mecanismele încălzite se răcesc încet, nouă siluete mascate se mişcă după un plan: formează un semicerc, respiră cald prin măşti negre în aerul de ianuarie şi transformă semicercul din jurul lui Amsel într-un cerc în jurul lui Amsel, apropiindu-se pas cu pas. Curând el le simte mirosul.

Atunci Tulla chemă ciorile înapoi:

ea chemă păsările disonante peste Erbsberg, în fagii dimprejurul monumentului Gutenberg. Ciorile o văzură pe Jenny încremenind în faţa treptelor de granit care duceau la templul de fier al lui Kuddenpăch şi întorcându-şi apoi faţa rotundă: Jenny o vedea pe Tulla, mă vedea pe mine, îi vedea pe micul Esch, pe Hănschen Matull, pe Rudi Ziegler, ne vedea pe toţi la mare depărtare. Oare număra? Oare cele nouă ciori negre numărau: şapte opt nouă copii adunaţi laolaltă şi un copil singur? Nu era frig. Mirosea a zăpadă udă şi a fontă. „Ei, hai, dansează odată înjur, în jurul lui!” strigă Tulla. Pădurea avea ecou. Am strigat şi noi, stârnind ecoul, să înceapă dansul, să se termine odată cu dansul. Toate ciorile din fagi, Kuddenpăch de sub acoperişul-ciupercă şi noi – toţi am văzut-o pe Jenny scoţând din zăpadă o gheată cu şireturi în care dispărea

cracul unui pantalon tricotat şi schiţând cu piciorul drept ceva ce semăna cu un *battement développé*: *passer la jambe*. Zăpada lipită de talpă căzu chiar înainte ca ea să-şi cufunde din nou gheata în zăpadă şi să o scoată pe cea stângă. Jenny repetă poziţia cu stângăcie, stătu pe piciorul drept, îl ridică pe stângul, încercă un *rond de jambe en Vair* precaut, trecu în poziţia a cincea, îşi sprijini mâinile pe aer la *port de bras*, începu cu *attitude croisée devant*, se clătină în *attitude effacée* şi căzu prima oară când rată *attitude croisée derrière*. Se ridică şi paltonul-ursuleţ nu mai era deloc gălbui, ci pudrat cu alb.

Sub o căciuliţă lunecată într-o parte, dansul în cinstea lui Kuddenpăch trebuia continuat cu nişte mici salturi: din poziţia a cincea, în *demi-plié*: *petit changement de pieds*. Următoarea figură trebuia să fie dificilul *pas assemblé*, dar Jenny căzu pentru a doua oară; şi când căzu a treia oară, în încercarea de a străluci ca o balerină cu îndrăzneţul *pas de chat*, când nu rămase în aer, ci căzu, când, în loc să-l încânte, uşoară ca fulgul, pe Kuddenpăch cel de fier, ea se prăbuşi în zăpadă ca un sac, ciorile se ridicară din fagi şi făcură mare zarvă.

Tulla dădu drumul ciorilor:

pe versantul de nord al dealului ele văzură că oamenii mascaţi nu se mulţumiseră să închidă cercul în jurul lui Eddi Amsel: acum îl micşorează. Nouă mantale impermeabile caută să se atingă între ele. Faţa lucitoare a lui Amsel se întoarce de la una la alta cu mişcări zvâcnite. Tropăie pe loc. Lâna de pe el se înfoaie şi înţeapă. Sudoarea îi ţâşneşte pe fruntea netedă. Râde strident şi cumpăneşte, cu vârf neliniştit de limbă între buze: „Ce doresc domnii?” Jalnice idei îi vin: „Să le fac domnilor o cafea? Poate găsim şi nişte prăjituri prin casă? Sau o povestioară: o ştiţi pe cea cu anghilele care beau lapte? Sau pe cea despre morar şi viermii de faină vorbitori? Sau

pe cea despre cele douăsprezece călugăriţe fără cap şi cei doisprezece cavaleri fără cap?” Dar cele nouă cârpe negre cu optsprezece despicături pentru ochi se supun, probabil, unui jurământ al tăcerii. Însă când Amsel vrea să spargă ca un bulgăre cercul de mantale şi de căciuli trase pe frunte, probabil ca să pună apa de cafea, un pumn nemascat îi răspunde, direct, uscat: el cade pe spate cu lâneturile lui împâslite, se ridică repede, dă să scuture zăpada prinsă pe el şi atunci îl nimereşte un al doilea pumn şi ciorile se înalţă din fagi.

Tulla le chemase fiindcă Jenny nu mai voia. După a doua şi a treia cădere, ea s-a târât scâncind spre noi – un bulgăre de zăpadă. Dar Tulla încă nu se săturase. În timp ce noi stăteam pe loc, ea zbura peste zăpadă, sprintenă şi fără să lase urme: spre Jenny, bulgărele de zăpadă. Şi când Jenny încerca să se ridice, Tulla o împingea înapoi. Nici n-ajungea bine Jenny să stea în picioare, că iarăşi era jos. Cine ar fi putut să creadă că, pe sub zăpadă, ea purta un palton miţos? Noi ne-am retras spre marginea pădurii şi am privit-o de acolo pe Tulla la treabă. Deasupra noastră ciorile erau entuziasmate. Monumentul lui Gutenberg era la fel de negru pe cât de albă era Jenny. Tulla râdea behăit, cu ecou, deasupra luminişului şi ne făcea semn să venim. Noi am rămas sub fagi, în vreme ce Jenny era rostogolită prin zăpadă. Nu scotea o vorbă şi se făcea tot mai rotundă. Când Jenny n-a mai avut picioare ca să se poată ridica, ciorile erau sătule de spionat şi s-au avântat peste Erbsberg.

Tulla n-a avut prea mult de lucru cu Jenny, dar lui Eddi Amsel – şi ciorile pot depune mărturie – trebuie să i se răspundă cu pumnul atâta vreme cât tot pune întrebări. Toţi pumnii care îi răspund rămân muţi, în afară de unul. Pumnul acela îl loveşte şi scrâşneşte din dinţi dinapoia pânzei negre. În gura lui Amsel, care revarsă roşu, o

întrebare face bulbuci: „Tu eşti? Ut itşe?” însă pumnul scrâşnitor nu spune nimic, ci loveşte. Ceilalţi pumni se odihnesc. Numai cel scrâşnitor mai lucrează şi se apleacă asupra lui Amsel, pentru că Amsel nu mai vrea să se ridice. El izbeşte de sus în jos, de mai multe ori, gura din care izvorăşte roşu. Probabil că ea încă mai vrea să formuleze întrebarea „Tueşti?”, dar scoate numai nişte dinţi sidefii, sănătoşi: sânge cald în zăpadă rece, tobe pentru copii, Polonia, cireşe cu frişcă – sânge în zăpadă. Acum îl rostogolesc la fel cum o rostogolea Tulla pe fetiţa Jenny.

Dar Tulla şi-a terminat prima omul de zăpadă.

L-a bătătorit cu palmele de jur-împrejur, l-a pus în picioare, i-a aranjat un nas modelat cu mişcări iuţi, s-a uitat în jur, a găsit căciuliţa de lână a lui Jenny, a întins-o pe capul rotund ca un dovleac al omului de zăpadă, a scormonit cu vârful ghetelor până ce a dat de frunze, jir fără miez şi crengi uscate, i-a înfipt omului de zăpadă două crengi în stânga şi în dreapta, i-a plantat omului de zăpadă nişte ochi de jir şi apoi s-a dat înapoi: lua distanţă faţă de opera ei.

Tulla ar fi putut să facă nişte comparaţii, pentru că şi dincolo de Erbsberg, în grădina lui Amsel, se află un om de zăpadă. Tulla n-a comparat, însă ciorile compară.

El tronează în mijlocul grădinii, în timp ce nouă sperietori învelite în iută şi zdrenţe brune devin tot mai vagi în fundal. Omul de zăpadă din grădina lui Amsel nu are nas. Nimeni nu i-a pus ochi de jir. Capul nu-i este cuprins de nicio căciuliţă de lină. Nu poate să salute să facă semne să-şi arate disperarea cu braţe de vreascuri. În schimb are o gură roşie, care se face tot mai mare.

Cei nouă oameni în mantale se grăbesc mai mult decât Tulla. Ei sar gardul şi se fac nevăzuţi în pădure în vreme ce noi, împreună cu Tulla, tot mai stăm în faţa săniilor noastre la marginea pădurii şi ne uităm ţintă la

omul de zăpadă care poartă căciuliţa de lână a lui Jenny. Ciorile coboară din nou în luminiş, dar nu se adăpostesc în fagi, ci se rotesc disonante, neunse, deasupra templului de fier al lui Gutenberg, apoi deasupra omului de zăpadă. Kuddenpäch îşi trimite spre noi respiraţia rece. În zăpadă, ciorile sunt nişte găuri negre. Pe Erbsberg, de-o parte şi de alta, se înserează. Plecăm în fugă de acolo cu săniile noastre. Ne e foarte cald pe sub haine.

Dragă verişoară Tulla, la asta nu te-ai gândit: odată cu înserarea, a venit dezgheţul. Se spune despre dezgheţ că se instalează. Aşadar: s-a instalat dezgheţul. Aerul a devenit moale. Fagii asudau. Crengile renunţau la poverile de zăpadă. În pădure se auzeau bufnituri. O adiere caldă venea în ajutor. Picături făceau găuri în zăpadă. Mie mi-au făcut o gaură în cap, fiindcă rămăsesem printre fagi. Dacă m-aş fi dus acasă împreună cu ceilalţi şi cu săniile lor, picăturile tot mi-ar fi făcut o gaură în cap. Nimeni nu poate scăpa de dezgheţ, fie că rămâne, fie că se duce acasă.

Oamenii de zăpadă stăteau încă nemişcaţi – unul în imperiul lui Kuddenpäch, celălalt în grădina lui Amsel. Înserarea făcea loc unui alb spălăcit. Ciorile erau altundeva şi povesteau ce văzuseră altundeva. Atunci a lunecat căciula de zăpadă de pe acoperişul de fontă ca o ciupercă al monumentului Gutenberg. Nu numai fagii transpirau, ci şi eu. Johannes Gutenberg, altminteri mat, de fontă, era acoperit de umezeală şi strălucea printre coloane lucitoare. Peste luminiş, ca şi peste Langfuhr, acolo unde pădurea înceta, învecinându-se cu grădinile vilelor, cerul s-a înălţat cu câteva etaje. Nori grăbiţi, în formaţii dezordonate, se îndreptau spre mare. Prin spărturi cerul nopţii aprindea stele. Şi în cele din urmă a apărut, cu întreruperi, o lună umflată, a dezgheţului. Ea îmi arăta, când printr-o spărtură mai mare, când cu jumătate de taler, când roasă, când de după un văl

fărâmicios, ce se schimba în luminiş, în imperiul lui Kuddenpăch, la vremea dezgheţului. Gutenberg strălucea viu, dar rămânea în templul lui. La început pădurea părea că ar fi vrut să facă un pas înainte, dar apoi, luminată din plin, dădea îndărăt; apoi avansa în rânduri strânse de îndată ce luna nu se mai arăta; apoi dădea iarăşi înapoi, fără să ştie ce vrea, şi-n acest du-te-vino şi-a pierdut toată zăpada pe care o prinsese cu rămurişul ei în zilele de ninsoare. Aşa, neîmpovărată, şi cu ajutorul vântului, a început să foşnească. Pădurea Läschkental, răscolită, şi Johannes Gutenberg cel de fontă, în însoţire cu o lună înfiorătoare, m-au făcut – pe mine, Harry-din-pădure – să fiu leoarcă de frică. Am fugit: cât mai departe de-aici! Am urcat Erbsberg, împiedicându-mă mereu. Optzeci şi patru de metri deasupra nivelului mării. Am lunecat la vale pe Erbsberg, cu brazde de zăpadă, voiam departe departe departe, dar am aterizat în faţa grădinii lui Amsel. Am iscodit prin tufe de alun pline de stropi şi de grozamă cu miros aspru, cu luna absentă. Între degetul mare şi cel arătător am luat măsurile omului de zăpadă din grădina lui Amsel de îndată ce luna mi-a dat voie. Se micşora, rămânând totuşi considerabil de mare.

Atunci a pus stăpânire pe mine ambiţia să iau măsura unui alt om de zăpadă, de pe partea cealaltă. Tot lunecând, m-am ostenit să urc şi am avut grijă ca nu cumva, la coborâre, să fiu dus de vreo avalanşă în luminiş, în imperiul lui Kuddenpăch. O săritură în lateral m-a salvat: am îmbrăţişat un fag plin de sudoare. Am lăsat lichidul să-mi curgă peste degetele înfierbântate. Am tras cu ochiul în luminiş, când prin stânga, când prin dreapta trunchiului, şi, de îndată ce luna a cuprins luminişul, am măsurat cu degetele întinse omul de zăpadă din faţa micului templu al lui Gutenberg. E drept că omul de zăpadă al Tullei nu se micşora mai repede decât cel de pe versantul dinspre

Amsel, dar semnele erau mai evidente: braţele de vreascuri coborau. îi căzu nasul. Harry-din-pădure crezu că poate constata că ochii de jir se apropiaseră, dându-i o privire vicleană.

Şi din nou am fost nevoit – dacă ţineam să rămân la curent cu ce se întâmpla – să urc pe mişcătorul Erbsberg, să-l cobor frânând şi să ajung în grozamă: păstăile uscate foşneau. Mirosul de grozamă voia să mă moleşească. Dar păstăile mă trezeau şi mă obligau să rămân credincios oamenilor de zăpadă care, măsuraţi cu degetul mare şi arătătorul, se tot micşorau. După mai multe urcuşuri şi coborâşuri, cei doi au îngenuncheat şovăind, ceea ce vrea să însemne că se subţiau în partea de sus, se muiau sub linia centurii, făcându-se terci şi stând pe tălpi tot mai mari.

Şi, o dată, în direcţia lui Amsel, un om de zăpadă stătea înclinat, ca şi cum piciorul drept, prea scurt, l-ar fi făcut să se încline. O dată, în imperiul lui Kuddenpăch, un om de zăpadă stătea cu burta împinsă înainte, arătând din profil nişte şale rahitice.

Altă dată – controlam grădina lui Amsel – omului de zăpadă îi crescuse piciorul drept la loc: nu mai stătea regretabil de strâmb.

Şi o dată – mă întorceam de la grădina lui Amsel şi m-am prins, ud, încins, cu hainele de lână lipicioase, de fagul meu care transpira –, după cum o dovedea lumina lunii, micul templu al lui Gutenberg era gol: groază! Luna şi-a mărit scurt diafragma: templul e gol! Şi, cu luna întunecată: templul, o umbră pustie, iar Kuddenpăch mergând, asudând, strălucind şi de fontă, cu barba de fier buclată. Cu cartea de fier deschisă, cu scriitura de fier cu muchii ascuţite, mă căuta printre fagi, voia să mă înhaţe cu cartea lui, voia să mă strivească în cartea de fier, pe mine mă voia: pe Harry-din-pădure. Şi foşnetul acela: era

pădurea, era Gutenberg trecând printre trunchiuri de fag, prin tufişuri, cu barba lui foşnitoare? îşi deschisese cartea – o capcană flămândă – acolo unde era scris Harry? Acum îl vrea pe el. Ce caută Harry? Nu trebuia să fie la masa de seară? Pedeapsă. *Poena*[164]. De fontă. Şi încă o dovadă de cât de înfricoşător poate să înşele lumina lunii: când norii i-au îngăduit amăgitoarei o spărtură considerabilă, omul de fier se afla iarăşi în adăpostul lui, ca şi cum nici nu s-ar fi clintit, împrăştiind lucire de dezgheţ. Ce bucuros eram că nu fusesem lipit undeva în albumul lui Gutenberg! Sleit de puteri, m-am lăsat jos, lângă fagul meu care transpira. îmi sileam ochii osteniţi, bulbucaţi de atâta frică, să fie harnici şi să continue pânda la omul de zăpadă.

Dar ei se închideau şi se deschideau – nişte obloane neferecate – la fiecare pală de vânt. Probabil că păcăneau. Şi între timp mă tot îndemnam, obsedat de misiunea pe care mi-o asumasem: n-ai voie să dormi, Harry. Trebuie să urci şi să cobori pe Erbsberg. La optzeci şi patru de metri deasupra nivelului mării e vârful. Trebuie să intri în tufele de grozamă, printre păstăile uscate. Trebuie să înregistrezi schimbările care se petrec cu omul de zăpadă din grădina lui Amsel. Ridică-te, Harry. Urcă!

Dar am rămas lipit de fagul care transpira şi, dacă n-ar fi fost ciorile zgomotoase, precis că aş fi pierdut momentul când omul de zăpadă din imperiul lui Gutenberg s-a desfăcut în bucăţi. Ca şi după-amiază, ele vesteau şi pe înnoptate ce era neobişnuit, înălţându-se brusc în zbor şi scârţâind neunse. Iute se surpa zăpada omului de zăpadă. Ciorile au luat-o în zbor peste Erbsberg, spre grădina lui Amsel, ca şi cum pentru ele n-ar fi existat decât o singură direcţie: cu siguranţă că şi acolo zăpada se surpa repede.

Cine nu-şi freacă ochii când este martorul unor metamorfoze, dar nu vrea să dea crezare nici ochilor şi nici

164 Pedeapsă (lat.).

minunilor zăpezii? Oare de ce trebuie să sune clopotele tocmai când se prăbuşesc oamenii de zăpadă? – mai întâi biserica Inima lui Iisus, apoi biserica Luther de pe Hermannshofer Weg. Şapte bătăi. La noi cina era pe masă. Şi părinţii mei, între mobila grea şi lustruită, făcută de calfe – servantă bufet credent –, se uitau la scaunul meu gol, făcut tot de calfe: Harry, unde eşti? Ce faci? Ce vezi? Ai să-ţi faci ochii numai rană de-atâta frecat! Acolo, în zăpada terciuită, cenuşie, cu găuri, nu era Jenny Brunies, nu era o grăsună îngheţată, o găluşcă de gheaţă, o budincă – acolo era un fir-de-om plăpând, pe care atârna fără vlagă paltonul gălbui, miţos, al lui Jenny, ca şi cum ar fi intrat la apă după spălat. Şi firul-de-om avea o faţă mică, de păpuşă, la fel cum avusese şi Jenny o faţă de păpuşă. Dar acolo era, subţire, atât de subţire, încât puteai s-o treci cu vederea: o cu totul altă păpuşă – şi nu se mişca.

Ciorile reveneau deja cu mare zarvă şi se abăteau asupra pădurii negre. Precis că şi ele fuseseră nevoite să se frece la ochi dincolo de Erbsberg. Precis că şi acolo lâna intrase la apă. Şi ceva mă trăgea să urc pe Erbsberg. M-a cuprins un sentiment de siguranţă şi, chiar dacă mă împleticeam, n-am alunecat niciodată. Cine îmi întinsese o frânghie uscată, ca să mă tragă în sus? Cine m-a coborât pe frânghie fără să cad?

În zăpada tulbure, cu braţele încrucişate pe piept, stând într-un picior şi ţinându-l pe celălalt ridicat în echilibru, era un bărbat tânăr. Lipită pe el, o împletitură de lină: roz. Trebuie să fi fost de un roşu-aprins, cu multe spălări în trecutul ei. Purta aruncat neglijent peste umărul stâng – şi nu încrucişat şi prins la spate cu ac de siguranţă – un şal de săniuş alb, tricotat grosolan, aşa cum avusese Eddi Amsel. Domnii de la jurnalele de modă obişnuiesc să-şi poarte şalurile aşa, asimetric. Cu aşa ceva pozau Hamlet şi Dorian Gray. Mimoze şi garoafe îşi amestecau

mirosurile. Şi trăsătura plină de durere din jurul gurii lui punea în valoare atitudinea aceea, o suspenda, o frângea şi o făcea şi mai de preţ. Astfel încât şi prima mişcare a tânărului a fost menită gurii dureroase. Cu zvâcnet, parcă dând ascultare unui mecanism prost uns, mâna dreaptă urcă şi pipăi nişte buze căzute; după ea s-a luat mâna stângă şi a scormonit prin gură: oare tânărului îi rămăseseră nişte fibre de carne de vită printre dinţi?

Ce făcea când a lăsat scormonitul şi s-a aplecat de şale, fără să îndoaie genunchii? Căuta tânărul ceva prin zăpadă, cu nişte degete foarte lungi? Poate jir? O cheie de la casă? O monedă rotundă de cinci guldeni? Căuta altfel de valori, imateriale? Trecutul, în zăpadă? Norocul, în zăpadă? Căuta în zăpadă sensul existenţei, victoria infernului, ghimpele morţii? îl căuta pe Dumnezeu în grădina lui Eddi Amsel, aflată sub dezgheţ?

Atunci tânărul cu gură dureroasă găsi ceva, mai găsi ceva, găsi de patru ori, de şapte ori, în spatele şi-n faţa lui şi lângă el. Şi, de cum găsi, ţinu ceea ce căutase în lumina lunii cu două degete lungi: alb ca spuma de mare, avea luciri de perlă. Atunci ceva m-a tras din nou în sus pe Erbsberg. În timp ce el căuta, găsea şi ţinea în lumina lunii, eu coboram, lunecând în siguranţă, îmi găseam fagul şi speram s-o aflu în luminişul lui Gutenberg pe grăsuna Jenny, cea obişnuită. Dar acolo nu era decât tot firul-de-om ireal, pe care atârna paltonul intrat la apă al lui Jenny, ce arunca o umbră îngustă de cum îl atingea, frângându-se, lumina lunii. Doar că între timp Firul întinsese braţele în lături şi, călcâi lângă călcâi, îşi întorsese vârfurile picioarelor spre exterior. Cu alte cuvinte, Firul stătea în poziţia întâia de balet şi, imediat, chiar şi fără bară de antrenament vizibilă, începu cu exerciţii la bară riguroase: *grand plié – demie pointe – équilibre, bras en couronne,* de câte două ori în poziţia întâi, a doua şi a cincea. Apoi opt

dégagés întinse şi opt *dégagés en l'air* cu *plié* final. Şaisprezece *battements dégagés* au dezmorţit Firul. La *rond de jambes à la seconde*, care se termina eu *équilibré* în *attitude fermeé*, la *grand port des bras en avant, puis en arrière*, Firul se dovedi flexibil. Tot mai mlădios şi mai mlădios devenea Firul. Mişcările braţelor, ca ale unei marionete, deveneau fluide: paltonul lui Jenny lunecă de pe umerii înguşti cât un lat de palmă. *Exercice* sub lumină puternică, din lateral: opt *grands battements en croix*, ridicarea piciorului, o curbură puţin prea mică, însă o ţinută de parcă însuşi Victor Gsovski[165] ar fi visat Firul şi ţinuta Firului: *finir en arabesque croiséel* când mi-a venit iarăşi să urc pe Erbsberg, neostenitul Fir depăna deja *petits battements sur le cou-de-pied*: o frumoasă şi amplă mişcare a braţului, care proiecta doar punctişoare clasice în aerul muiat de dezgheţ.

Iar de cealaltă parte ce se întâmpla? Cât luna s-a uitat de sus o vreme, mi-a venit să cred că tânărul din grădina lui Amsel n-avea doar şalul alb al lui Amsel, ci şi părul roşcat al lui Eddi Amsel; dar nu era o vâlvătaie de ţepi, ci lins. Acum stătea într-o parte faţă de mormanul lui sfărâmicios de zăpadă, întorcea spatele grupului de sperietori îmbrăcate în iută şi cârpe brune, aflate în umbra pădurii; umeri laţi, şolduri înguste. Cine-i dăduse asemenea dimensiuni ideale? în căuşul palmei drepte, depărtate de trup, ţinea ceva vrednic de contemplare. Piciorul de sprijin, înclinat. Celălalt picior, în aer, lejer. Linia cefei, curbată, linia cărării din creştet, linie punctată între ochi şi căuşul palmei – fermecat, în extaz, fotografiat: Narcis! Deja aveam de gând să urc din nou dealul şi să urmăresc *plié*-ul amplu al silitorului Fir, fiindcă mie nu mi se arăta ceva vrednic de contemplare în căuşul palmei, însă tânărul a devenit activ: ce a aruncat el peste umăr a

165 Victor Gsovski (1902-1974), balerin şi coregraf rus.

licărit, poate, de douăzeci sau treizeci şi două de ori în lumina lunii înainte să cadă cu zgomot de ploaie în tufele de alun, în grozama mea. Am căutat pe pipăite; parcă fusesem lovit de pietricele. Am găsit doi dinţi: mici, îngrijiţi, cu rădăcini sănătoase – vrednici de păstrat. Dinţi de om, renegaţi dintr-o mişcare. Şi nu s-a mai uitat în urma lui, ci a traversat grădina cu un pas elastic. A urcat dintr-un salt scara de la terasă:

luna dispărută, el dispărut. Dar, imediat după aceea, o lumină electrică slabă, probabil mascată cu pânză, l-a arătat agitându-se prin vila lui Amsel. O rază de lumină, când într-o fereastră, când în următoarea. Un du-te-vino rapid. Era dus un lucru, apoi încă unul: tânărul făcea bagajele lui Amsel şi se grăbea. Tot în viteză şi eu şi pentru ultima oară: pe Erbsberg în sus. O, voi, veşnici optzeci şi patru de metri deasupra nivelului mării! Pentru că şi azi – dacă mâncarea a fost prea grea la cină – fiecare al treilea vis mă obligă să urc pe Erbsberg de nenumărate ori: până la trezire, anevoie în sus, orbeşte în jos, şi iarăşi, şi iar, în vecii vecilor…

De la fagul meu vedeam Firul dansând. Nu mai erau exerciţii la bară, ci un *adagio* fără sunet: braţele sunt purtate solemn, se întind pe aer. Paşi siguri pe un teren nesigur. Un picior e de-ajuns, celălalt e de prisos. O cumpănă care se înclină uşor şi apoi adoarme din nou, imponderabilă. Piruete, dar nu rapide: lente, cât să le urmăreşti cu pana în scris. Nu luminişul se învârte, Firul face două piruete precise. Fără plutiri şi călătorii cu balonul prin aer. Gutenberg ar trebui să iasă din adăpostul lui şi să mimeze rolul partenerului. Dar el, ca şi mine: public, în vreme ce Firul măsoară luminişul cu pas uşor. Ciorile, mute. Fagii plâng. *Pas de bourrée, pas de bourrée*. Joc mărunt de picioare. Acum *allegro*, pentru că după *adagio* trebuie să urmeze un *allegro*. Paşi mici şi iuţi.

Echappé, échappé. Şi, din *demi-plié*: *pas assemblés*. Ce nu voia să-i reuşească lui Jenny, veselii *pas de chat* – Firul nu se mai opreşte din ei, sare, zăboveşte în aer şi, în vreme ce pluteşte, reuşeşte să îndoaie picioarele şi să atingă vârf de vârf. Oare Gutenberg e cel care, la ieşirea din vioiul *allegro*, îi fluieră un *adagio* în chip de final? Ce Fir delicat! Firul continuă să asculte atent. Un Fir mlădios. Linie de pauză. Desenată ca un fir. Firul poate face o reverenţă. Aplauze. Sunt ciorile, fagii, vântul de dezgheţ.

Şi, după ultima cortină – luna a coborât-o –, Firul, cu paşi mici, începu să caute ceva în luminişul acoperit de dans. Dar nu umbla după dinţi pierduţi şi n-avea în jurul gurii nicio durere, ca tânărul de pe versantul dinspre Amsel, ci mai curând un zâmbet abia perceptibil, îngheţat, care n-a crescut şi nu s-a încălzit când Firul a dat peste ceea ce căuta: trăgând sania cea nouă a lui Jenny, Firul nu mai avea nimic de balerină, ci părea mai curând un copil şovăitor care traversa luminişul. A ridicat şi paltonul căzut al lui Jenny, l-a pus pe umeri şi, fără ca Gutenberg să aibă vreo obiecţie, a dispărut în pădure, înspre Jäschkentaler Weg.

Acum, că luminişul era gol, împreună cu fonta şi cu foşnetul copacilor, imediat s-a instalat iarăşi frica. M-am zorit printre fagi, cu luminişul gol în spate, şi nici când pădurea s-a terminat şi am fost întâmpinat de felinarele de pe Jäschkentaler Weg, n-am încetat să mă grăbesc şi să fac salturi. M-am oprit abia pe Hauptstraße, în faţa magazinului universal Steinfeld. De cealaltă parte a pieţei, ceasul din faţa prăvăliei cu instrumente optice arăta ora opt şi câteva minute. Strada era plină de oameni. Amatorii de film se grăbeau să intre la cinematograf. Rula, cred, un film de Luis Trenker[166]. Şi apoi, după ce probabil că filmul

166 Luis Trenker (1892-1990), actor, regizor şi scriitor cunoscut în special pentru filmele despre Alpi.

începuse, a apărut tânărul, agale, dar totuşi ferm, şi cu un geamantan. Multe nu puteau fi în el. Şi ce-ar fi putut să ia tânărul din hainele largi ale lui Amsel? Tramvaiul venea de la Oliva şi urma să-şi continue drumul spre gara centrală. A urcat în remorcă şi a rămas pe platformă. Când tramvaiul a pornit, el şi-a aprins o ţigară. Nişte buze căzute, dureroase, erau nevoite să ţină ţigara. Niciodată nu-l văzusem pe Eddi Amsel fumând.

Şi abia ce-a plecat el, că a şi apărut cuminte, cu paşi mici, Firul, cu sania lui Jenny. L-am urmărit pe Baumbachallee. Avea acelaşi drum ca şi mine. După biserica Inima lui Iisus m-am grăbit până ce am ajuns lângă Fir, am ţinut pasul cu el şi am spus cam aşa: „Bună seara, Jenny".

Firul-de-om nu s-a mirat: „Bună seara, Harry".

Eu, ca să zic ceva: „Ai fost la săniuş?"

Firul a încuviinţat: „Dacă vrei, poţi să-mi duci sania".

„Cam târziu te întorci acasă".

„Şi-s şi tare obosită".

„Ai văzut-o pe Tulla?"

„Tulla şi ceilalţi au plecat încă înainte de şapte".

Noua Jenny avea genele la fel de lungi ca şi cea veche.

„Şi eu am plecat cu puţin înainte de şapte. Dar nu te-am văzut".

Noua Jenny m-a informat politicos: „Îmi dau seama că n-ai putut să mă vezi. Eram într-un om de zăpadă".

Elsenstrafie se scurta tot mai mult.

„Şi cum a fost înăuntru?"

Pe podul de peste Striebbach noua Jenny a spus: „Groaznic de cald a fost înăuntru".

Îngrijorarea mea era, cred, veritabilă: „Sper că n-ai răcit acolo, înăuntru".

În faţă la Aktienhaus, unde locuia Oswald Brunies

împreună cu vechea Jenny, noua Jenny a zis: „Înainte să mă bag în pat, am să beau o limonadă fierbinte, din precauţie”, îmi veneau în minte multe alte întrebări: „Da” cum ai ieşit din omul de zăpadă?”

Noua Jenny şi-a luat rămas-bun la intrarea în casă: „A început să se topească. Dar acum sunt obosită. Ştii, am dansat puţin. Pentru prima oară mi-au reuşit două piruete, pe cuvânt de onoare. Noapte bună, Harry”.

Şi apoi uşa s-a închis fără zgomot. Mi-era foame. Speram să mai găsesc câte ceva în bucătărie. Se spune că tânărul ar fi luat trenul de la ora douăzeci şi două. El şi geamantanul lui Amsel au plecat. Cică ar fi trecut cu bine cele două graniţe.

Dragă Tulla.

Jenny nu a răcit înăuntrul omului de zăpadă, ci pe drumul de întoarcere acasă: probabil că baletul din luminiş a încălzit-o. A trebuit să stea în pat o săptămână.

Dragă Tulla, acum ştii că din Amsel cel gras a ieşit pe furiş un tânăr. Cu pas uşor, ducând micul geamantan al lui Amsel, el a traversat grăbit sala gării şi a luat trenul spre Berlin. Ceea ce tu nu ştii încă: în geamantan sprintenul tânăr duce cu sine un paşaport. Ăsta e falsificat. Cineva, de profesie constructor de piane, supranumit „Hutchen”, a făcut paşaportul cu nişte săptămâni înainte de dubla minune din zăpadă. Mâna falsificatorului s-a gândit la toate: ca prin minune, paşaportul e împodobit cu o fotografie care reproduce trăsăturile ferme, puţin cam rigide, ale tânărului cu dureri în jurul gurii. În plus, domnul Huth n-a eliberat paşaportul pe numele Eduard Amsel; el l-a numit pe posesorul paşaportului Hermann Haseloff, născut la Riga în douăzeci şi patru februarie o mie nouă sute şaptesprezece.

Dragă Tulla, când Jenny s-a însănătoşit, i-am arătat cei doi dinţi pe care tânărul îi zvârlise în tufa mea de

grozamă.

„Ah, ăştia sunt dinţii domnului Amsel!” s-a bucurat Jenny. „Nu-mi dai şi mie unul?” Am păstrat celălalt dinte şi de aceea îl mai port şi azi la mine; căci domnul Brauxel, care ar putea să revendice dintele, îl lasă în portmoneul meu.

Dragă Tulla, ce a făcut domnul Haseloff când a ajuns la Berlin, în gara Stettin? Şi-a luat o cameră la hotel, a doua zi s-a dus la o clinică dentară şi, pe bani buni, cândva amselieni, acum haseloffieni, a pus să i se umple cu aur gura căzută. Domnul Huth, supranumit „Hütchen”, a trebuit să completeze în noul paşaport, la rubrica „Semne particulare”, „Dantură artificială, coroane de aur”. De acum înainte, când râde, domnul Haseloff va fi văzut râzând cu treizeci şi doi de dinţi de aur; dar Haseloff râde rar.

Dragă Tulla, dinţii ăştia au devenit un concept; şi azi mai sunt aşa. Ieri, când stăteam cu nişte colegi în birtul „La Paul”, am făcut o probă, ca să demonstrez că dinţii de aur ai lui Haseloff nu sunt o ficţiune. Localul de pe Augsburger Straße e frecventat mai ales de luptători, de antreprenori din transporturi şi de doamne fără însoţitor. Canapeaua rotundă din jurul mesei pentru obişnuiţii casei oferea condiţii să argumentezi dur stând pe o bază moale. Vorbeam despre lucruri despre care se vorbeşte în Berlin. Peretele din spatele nostru era împodobit în neorânduială cu fotografii de boxeri vestiţi, de ciclişti, şi era tapetat cu celebrităţi de la Palatul Sporturilor. Merita să citeşti semnăturile şi dedicaţiile; dar noi nu citeam, ci, ca întotdeauna între ora douăzeci şi trei şi ora douăzeci şi patru, ne gândeam unde mai puteam merge dacă era nevoie să plecăm. Apoi am glumit pe seama lui patru februarie care se apropia. Discuţii despre sfârşitul lumii la

bere şi Doornkaat[167].

Eu am povestit despre domnul Brauxel, excentricul meu angajator, şi uite-aşa am ajuns la Haseloff şi la dinţii lui de aur, despre care eu ziceam că-s veritabili, iar colegii mei refuzau să accepte că nu erau o născocire.

Atunci am strigat spre tejghea: „Hannchen, l-aţi mai văzut pe domnul Haseloff?”

Hannchen a răspuns pe deasupra paharelor pe care le spăla: „Nu! mai nou Gură-de-aur se duce de-acu la Diener când vine pe-aici”.

Dragă Tulla, aşadar, povestea cu dinţii înlocuiţi e adevărată. Haseloff a fost şi este numit Gură-de-aur; şi când a reuşit să se scoale din pat, după o răceală urâtă, Jenny cea nouă a primit în dar o pereche de pantofi de balet îmbrăcaţi în mătase cu sclipiri argintii. Profesorul Brunies voia s-o vadă stând pe vârfuri argintate. De-acum înainte ea a dansat la *madame* Lara, în sala de balet: mici lebede. Pianistul Felsner-Imbs, a cărui muşcătură de câine se vindeca, oferă Chopin. Iar eu, la cererea domnului Brauxel, îl concediez pe Gură-de-aur şi ascult râcâitul pantofilor argintii de balet la *exercice*: Jenny stă la bară şi începe o carieră.

Dragă Tulla, pe atunci am fost cu toţii mutaţi la alte şcoli: eu am ajuns la Conradinum; voi, tu şi Jenny, aţi devenit eleve la şcoala Hélène Lange, care în curând a fost rebotezată şi s-a numit şcoala Gudrun. Tata, meşterul tâmplar, propusese să fii trimisă la liceu: „Copilul e foarte înzestrat, dar instabil. Trebuie să mai încercăm cu el”.

Începând cu prima clasă de liceu, profesorul Brunies a fost cel care ne semna notele. Ne preda germana şi istoria. De la început am fost harnic, dar nu ambiţios – şi totuşi cel mai bun din clasă: alţii puteau să copieze de la

167 Numele unei băuturi alcoolice fabricate de Doornkaat AG din Saxonia Inferioară.

mine. Brunies era un profesor blând. Ne venea uşor să-i abatem atenţia de la subiectul real şi strict al orelor: era suficient să aducă cineva un gnais micaceu şi să-l roage să vorbească despre gnaisul acela, despre toate gnaisurile sau despre colecţia lui de gnaisuri micacee. Brunies îi lăsa imediat baltă pe cimbri şi pe teutoni şi îşi preda propria ştiinţă. Dar nu se limita doar la pasiunea lui, gnaisurile micacee şi granitul micaceu; el turuia toată lista de minerale: plutonite şi vulcanite, minerale amorfe şi cristaline; de la el ştiu cuvintele poliedric, tabular, columnar; culorile verde-praz, albastru-aer, galben-mazăre, alb-argintiu, brun-cuişoare, gri-fum, negru-fier şi roşu-auroră provin de pe paleta lui; el m-a învăţat cuvinte tandre: cuarţ trandafiriu, piatra lunii, lazulit; de la el am preluat mici injurii: „Cap-de-tuf ce eşti, neam de hornblendă, conglomerat grezos!"; dar nici azi n-aş fi în stare să fac vreo diferenţă între agat şi opal, malahit şi labradorit, biotit şi muscovit.

Când nu-l abăteam de la orele din programă cu nişte minerale, situaţia trebuia s-o rezolve Jenny, fiica lui adoptivă. Purtătorul de cuvânt al clasei se anunţa politicos şi îl ruga pe profesorul Brunies să ne povestească despre progresele lui Jenny de viitoare balerină. Era dorinţa clasei, zicea el. Toţi voiau să ştie ce se mai întâmplase în sala de balet de două zile încoace. La fel de repede ca formula cheie „gnais micaceu", şi cuvântul cheie „Jenny" avea darul să-l seducă pe profesorul Brunies; întrerupea migraţia popoarelor, îi lăsa pe ostrogoţi şi pe vizigoţi să râncezească la malul Mării Negre şi noul subiect îl metamorfoza: nu se mai ghemuia nemişcat în spatele catedrei, ţopăia între dulapul şi tabla clasei ca un urs dansator, lua buretele şi ştergea traseele parcurse de goţi, pe care tocmai le schiţase. Pe fondul încă jilav, făcea creta să scârţâie repede: abia după un minut în cap începea să

se usuce umezeala sus, în dreapta, în timp ce el încă mai scria jos, în stânga, „poziţia întâi, poziţia a doua, poziţia a treia, a patra şi a cincea” – asta era scris pe tabla neagră când profesorul Brunies îşi începea cursul teoretic de balet, spunând: „Ca întotdeauna şi ca peste tot în lume, începem cu poziţiile de bază şi continuăm apoi cu exerciţiile la bară”. Profesorul îl invoca pe Arbeau, primul teoretician al dansului[168]. După Arbeau şi Brunies, existau cinci poziţii de bază care se întemeiau pe principiul picioarelor cu vârfurile orientate în lateral. În timpul primilor mei ani de şcoală cuvântul „lateral” a căpătat mai multă greutate decât noţiunea de „ortografie”. Şi azi îmi dau seama la orice balerină, după picioare, cât de bine stă cu „lateralul”, dar ortografia – şi anume dacă un cuvânt se scrie cu sau fără *h*, cu un singur *’s* sau cu doi – încă mai are taine pentru mine.

Noi, ortografiştii ezitanţi, vreo cinci-şase baletomani, şedeam la galeria Teatrului Municipal şi urmăream totul cu priviri critice ori de câte ori maestrul de balet, ajutat de *madame* Lara, se încumeta să organizeze o seară de balet. O dată au fost în program *Dansurile polovtiene1*, baletul *Frumoasa din pădurea adormită*, după modelul pretenţios al lui Petipa[169][170], şi *Vals trist*[171], care fusese lucrat cu *madame* Lara.

---

168 Thoinot Arbeau, numele anagramat al clericului francez Jehan Tabourot (1519-1595), vestit pentru scrierea sa Orchesographie, un studiu al dansului de societate în Franţa de la sfîrşitul secolului al XVI-lea.

169 Dansuri din opera Cneazul Igor de Alexandr Porfirievici Borodin (1833-1887).

170 Victor Marius Alphonse Petipa (1818-1910), balerin şi maestru de balet, vestit pentru coregrafiile sale, printre care se numără Frumoasa din pădurea adormită pe muzica lui Piotr Ilici Ceaikovski (1840-1893).

171 Piesă muzicală a compozitorului finlandez Jean Sibelius (1865-1957).

Părerea mea: „E drept că Petrich are radianţă la *adagio*, dar nu are destul «lateral»”.

Micul Pioch cârtea: „Na, uită-te la Reinerl: fiecare piruetă e clătinată, iar lateralul mai bine să nu-l vezi”. Herbert Penzoldt clătina din cap: „Dacă Irma Leuweit nu mai lucrează la curbură, n-or s-o mai ţină multă vreme ca prim-solistă, oricât de grozav ar sta cu lateralul”.

Pe lângă „curbură” şi „lateral”, a căpătat greutate şi cuvântul „radianţă”. Dacă cineva „nu avea radianţă, cu toată tehnica lui”, sau dacă vreun dansator mai copt de la Teatrul Municipal, care se încumeta la un *grand jeté*, doar pornind din culise, dar îl executa apoi într-un frumos arc lent, de la galerie veneau aprobările mărinimoase: „Brake poate să-şi permită orice, la radianţa pe care o transmite; face el numai trei întoarceri, dar astea au farmec”.

Un al patrulea cuvânt la modă din timpul primei clase de liceu a fost „balon”. La *entrechat six de volée*, la *grand jeté*, la toate săriturile, dansatorii şi dansatoarele aveau sau nu „balon”. Cu alte cuvinte, ştiau să zăbovească în aer la o săritură, suspendaţi ca un balon, sau nu reuşeau să pună sub semnul întrebării legea gravitaţiei. Pe atunci, când eram deja într-a doua, am creat o expresie: „Noul prim-solist sare atât de lin, de-l poţi însoţi în scris”. Aşa numesc şi azi săriturile a căror derulare e întârziată cu artă: sărituri de însoţit în scris. De-aş putea aşa ceva: să însoţesc săriturile scriind!

Dragă verişoară, profesorul Brunies, cel care răspundea de clasa mea, nu s-a mulţumit să predea ABC-ul baletului în locul unei balade de şaptesprezece strofe cu rime cadenţate; el ne-a învăţat şi totul despre ce stă pe vârfuri atunci când o balerină reuşeşte să rămână pe vârful degetelor, perfect şi fără osteneală, timp de-o piruetă întreagă.

Într-o zi – nu mai ştiu, eram încă la ostrogoţi ori

vandalii se aflau deja în drum spre Roma? – el ne-a adus la clasă pantofii de balet argintii ai lui Jenny. Mai întâi a făcut-o pe misteriosul, s-a ghemuit în spatele catedrei şi şi-a ascuns capul ca un cartof, cu toate zbârciturile lui, în spatele perechii argintii. Apoi, fără să-şi arate mâinile, a pus amândoi pantofii pe vârfuri. Vocea lui bătrânească intona un fragment din suita *Spărgătorul de nuci* – şi, între călimară şi cutia de tablă în care-şi ţinea tartinele pentru pauze, a pus încălţările cu poante să exerseze toate poziţiile: *petits battements sur le cou-de-pied*.

Când spectacolul s-a terminat, el a murmurat, flancat de pantofii de argint, că pe de-o parte pantofii cu poante sunt un instrument de tortură încă modern, iar pe de altă parte trebuia să vedem în pantofii cu poante singurul fel de încălţări graţie cărora o fată putea ajunge la cer în timpul vieţii. Apoi, însoţit de şeful clasei, a făcut să circule papucii cu poante ai lui Jenny de la o bancă la alta, pe rânduri: pantofii de argint ai lui Jenny însemnau ceva pentru noi. Nu că i-am fi sărutat. Abia dacă îi mângâiam, le priveam luciul zdrelit, pipăiam vârfurile tari, cu argintul dus, ne jucam căzuţi pe gânduri cu panglicile de argint şi cu toţii atribuiam pantofilor puteri miraculoase: ei erau cei care putuseră să facă din biata dolofană ceva lipsit de greutate, care, graţie papucilor cu vârf, era în stare să ajungă în fiecare zi în cer mergând pe jos. Pantofii aceia cu poante ne stârneau vise dureroase. Cel care îşi iubea mama peste măsură o vedea noaptea intrând în camera lui în dans, pe vârfuri. Cel care se îndrăgostise de vreun afiş de cinematograf voia să vadă în sfârşit un film în care Lil Dagover dansa pe vârfuri. Aceia dintre noi care erau catolici aşteptau în faţa altarelor Mariei să vadă dacă Fecioara n-ar vrea să-şi schimbe sandalele obişnuite cu papucii de balet ai lui Jenny.

Numai eu ştiam că nu pantofii cu poante o

transformaseră pe Jenny. Eu fusesem martor: cu ajutorul unei simple minuni de zăpadă, Jenny Brunies devenise uşoară în chip miraculos, la fel ca Eddi Amsel – totul îndepărtat prin spălare!

Dragă verişoară, e drept că familiile noastre şi toţi vecinii se minunau de vizibila metamorfoză a copilei de nici unsprezece ani; dar, cu o ciudat de mulţumită încuviinţare din cap, ca şi cum toată lumea ar fi presimţit şi, într-o rugăciune comună, ar fi dorit metamorfozarea lui Jenny, toţi au aprobat ceea ce făcuse zăpada. În fiecare după-amiază, exact la ora patru şi un sfert, Jenny ieşea din Aktienhaus, casa de peste drum, şi, păşind cuminte, cu un cap delicat pe un gât lung, urca pe Elsenstrabe. Nu mergea decât cu picioarele, trunchiul nu şi-l mişca aproape deloc. În fiecare zi, la ora asta, mulţi vecini nu se dezlipeau de ferestrele de la stradă. De cum apărea Jenny, ei ziceau peste muşcate şi cactuşi: „Acu Jenny se duce să baleteze”. Când, din motive gospodăreşti sau pentru că stătuse la bârfa pe hol, mama pierdea la minut intrarea lui Jenny în scenă, o auzeam mustrându-se: „Iaca, acu tot am pierdut-o pe Jenny a lu’ Brunies. Ei bine, mâine o să-mi pun deşteptătoru la patru ş-un sfert ori puţin mai devreme”.

Înfăţişarea lui Jenny avea darul s-o înduioşeze pe mama: „S-o făcut cât o păstaie, o mână de om”. Însă şi Tulla era la fel de subţire, chiar dacă altcumva. Silueta zvânturată a Tullei speria. Silueta lui Jenny te făcea să cazi pe gânduri.

Dragă verişoară, drumul nostru spre şcoală căpăta forma unei procesiuni ciudate. Fetele de la şcoala Hélène Lange şi cu mine aveam acelaşi drum până la Neuschottland. La piaţa Max Halbe eu trebuia s-o iau la dreapta, în sus, în vreme ce fetele o luau pe Bărenweg, în direcţia Bisericii lui Iisus. Pentru că Tulla aştepta în

semiîntunericul din holul casei noastre şi mă silea să aştept şi eu până ieşea Jenny din Aktienhaus, Jenny avea un avans: ea mergea cu cincisprezece, uneori cu zece paşi înaintea noastră. Toţi trei ne străduiam să păstrăm distanţa. Când lui Jenny i se desfăcea un şiret de la pantofi, şi Tulla avea de legat din nou un şiret. Înainte să cotesc la dreapta, mă opream în spatele stâlpului Litfab din piaţa Max Halbe şi le urmăream pe cele două cu privirea: Tulla rămânea în spatele lui Jenny. Dar niciodată n-aveai impresia unei hăituieli. Dimpotrivă, era limpede: Tulla o urmărea pe Jenny fără să vrea s-o ajungă din urmă pe fata cu pas rigid şi nefiresc. Câteodată, când soarele de dimineaţă era la jumătatea drumului, când Jenny îşi lăsa în spate umbra, lungă şi de lăţimea unui stâlp, Tulla, prelungind cu umbra ei umbra lui Jenny, călca pas cu pas pe capul de umbră al lui Jenny.

Tulla şi-a asumat misiunea de a rămâne în spatele lui Jenny nu numai în drumul spre şcoală. La patru şi un sfert, când vecinii ziceau „Acu Jenny se duce să baleteze”, ea se furişa din casa scărilor şi rămânea în urma ei.

La început Tulla păstra distanţa numai până la staţia de tramvai şi se întorcea de îndată ce tramvaiul spre Oliva dădea semnalul şi se punea în mişcare. Apoi a început să dea bani pe tramvai, luând din mărunţişul meu. Tulla nu împrumuta bani, ea lua. Fiica lua fără să întrebe din dulapul de bucătărie al mamei Pokriefke. Mergea în acelaşi vagon cu Jenny, dar Tulla stătea pe platforma din spate, iar Jenny pe cea din faţă. La castelul Oliva, cât ţinea parcul, ele păstrau distanţa obişnuită, care se micşora abia pe Rosengasse, o stradă mai îngustă. Iar lângă placa emailată „Lara Bock-Fedorowa – maestră de balet” Tulla stătea o oră întreagă şi nicio pisică hoinară nu putea să-i abată atenţia. După ora de balet, cu faţa zăvorâtă, ea lăsa să treacă ceata de mici balerine care flecăreau, legănându-şi

sacii cu echipament. Toate fetele mergeau cu vârfurile puţin în lateral şi purtau capete prea mici pe gâturi ca nişte tulpini: aveau nevoie de reazem. Chiar dacă era luna mai, timp de-o respiraţie Rosengasse mirosea a cretă şi a tricouri acrite. Tulla se punea în mişcare abia după ce Jenny trecea poarta grădinii alături de Felsner-Imbs şi cei doi ajungeau la distanţa cuvenită.

Ce mai trio! Imbs, încovoiat, cu ghetre, şi copilul, cu o coadă de un blond mat, împletită la ceafă, mereu în faţă – şi Tulla după ei, la distanţă. Felsner-Imbs se uită o dată în urmă. Jenny nu se uită în spate. Tulla înfruntă privirea pianistului.

O dată Felsner-Imbs încetineşte pasul, culege din mers o ramură de păducel şi i-o prinde lui Jenny. Atunci şi Tulla rupe o ramură de păducel, dar nu şi-o prinde, ci, după ce a restabilit distanţa, iuţind pasul, o aruncă într-o grădină în care nu creşte păducel.

O dată Felsner-Imbs se opreşte: Jenny se opreşte, Tulla se opreşte. În vreme ce Jenny şi Tulla rămân pe loc, pianistul se întoarce înfricoşător de hotărât, face zece paşi spre Tulla şi, când ajunge la ea, repede braţul drept în sus, îşi scutură coama de artist şi, întinzând un deget de pianist, arată spre parcul castelului: „Tu nu poţi să ne laşi în pace? N-ai lecţii de făcut? Marş de-aici! Nu vrem să te mai vedem!” Se întoarce iar, cu o îndrăzneală deznădăjduită, fiindcă Tulla nici nu răspunde şi nici nu dă ascultare degetului arătător care îi recomandă parcul castelului. Imbs e iarăşi în dreapta lui Jenny. Încă nu pornesc, fiindcă în timpul acelei predici ţinute Tullei părul pianistului se răvăşise şi trebuia periat. Acum se unduieşte iarăşi aşa cum trebuie. Felsner-Imbs păşeşte. Jenny păşeşte ca un porumbel, cu vârfurile în lateral. Tulla păstrează distanţa. Toţi trei se apropie de staţia de tramvai aflată peste drum de intrarea în parcul castelului.

Dragă verişoară, imaginea voastră impunea. Trecătorii evitau cu grijă să nimerească în spaţiul dintre Jenny şi Tulla. Pe străzile animate cele doi copii aveau un efect uimitor. Doar mergând una în spatele celeilalte, la distanţă, fetele reuşeau să creeze o spărtură mişcătoare în aglomeraţia unei străzi comerciale.

Tulla nu-l lua niciodată pe Harras al nostru când se ţinea după Jenny. Însă eu mă alăturam celor două, părăsind casa împreună cu Tulla, ca atunci când mergeam la şcoală, şi urcând alături de ea pe Elsenstrabe: coada tip Mozart din faţa noastră era a lui Jenny. În iunie soarele străluceşte deosebit de frumos printre vechile case cu apartamente de închiriat. Pe podul de peste pârâul Striefl mă desprindeam de Tulla şi mă mutam cu paşi repezi în stânga lui Jenny. Era un an al cărăbuşilor. Se agitau prin aer şi mişunau zăpăciţi pe trotuare. Unii erau striviţi, pe alţii îi striveam noi. Mereu aveam pe tălpi rămăşiţe uscate de cărăbuşi întârziaţi. Alături de Jenny – ea se străduia să nu calce niciun cărăbuş –, mă ofeream să-i duc eu sacul de antrenament. Mi-l dădea: o pânză albastră ca aerul, în care se conturau vârfurile pantofilor de balet. După Kleinhammerpark – printre castani clocoteau ciorchini de cărăbuşi – îmi încetineam pasul până când, ducând sacul de antrenament al lui Jenny, ţineam pasul alături de Tulla. Dincolo de pasajul subteran de la calea ferată, între tarabele goale ale pieţei săptămânale, pe pavajul ud şi printre măturile cântătoare ale măturătorilor, Tulla mă ruga să-i dau sacul lui Jenny. Pentru că Jenny nu se uita niciodată în urmă, îi dădeam voie Tullei să ducă sacul lui Jenny până la Hauptstraße. La Palatul Filmului Jenny se uita la nişte fotografii în care o actriţă avea pomeţii laţi şi purta un halat alb de medic. Noi ne uitam la pozele din altă vitrină. Programul viitor: un actor scund zâmbea şmechereşte de şase ori. Cu puţin înainte de staţia de

tramvai luam iarăşi sacul de antrenament şi urcam împreună cu Jenny şi cu sacul lui Jenny în remorca tramvaiului spre Oliva. În timpul mersului, de geamurile platformei din faţă se izbeau cărăbuşi. După staţia Weißes Lamm o lăsam pe Jenny, ducându-i sacul, şi o vizitam pe Tulla pe platforma din spate, fără să-i dau sacul. îi plăteam călătoria, pentru că pe atunci ştiam să fac rost de mărunţiş vânzând lemn de foc din tâmplăria tatii. După staţia Friedensschluß, când eram iarăşi în vizită la Jenny, aş fi plătit şi pentru ea, dar Jenny arăta abonamentul.

Dragă verişoară, încă din timpul vacanţei de vară s-a aflat că domnul Stemeck, maestrul de balet al Teatrului Municipal, o luase pe Jenny în corpul de balet al copiilor. Că va dansa şi ea în povestea de Crăciun, că începuseră deja repetiţiile. Piesa, aşa se zicea, se numea anul acesta *Regina gheţii*, iar Jenny, cum se putea citi în *Vorposten* şi în *Neueste Nachrichten*, urma să fie regina gheţii, fiindcă regina gheţii nu era un rol vorbit, ci un rol dansat.

Acum Jenny nu mai mergea doar cu doiul, la Oliva; de trei ori pe săptămână lua tramvaiul cinci până la Kohlenmarkt, unde era Teatrul Municipal, aşa cum descrie domnul Matzerath în cartea lui, privind dinspre Stockturm.

Trebuia să tai şi să vând pe ascuns mult lemn de foc ca să strâng banii de tramvai pentru mine şi Tulla. Tata îmi interzisese cu străşnicie comerţul ăsta, dar maistrul mecanic ţinea cu mine. O dată – întârziasem şi tocurile mele s-au auzit păcănind pe pavajul de pe Labesweg – le-am ajuns pe fete din urmă cu puţin înainte de piaţa Max Halbe. Cineva îmi luase locul: fiul negustorului de coloniale, mic şi îndesat, se ţinea când lângă Tulla, când lângă Jenny. Din când în când făcea ceva ce nu mai îndrăznea nimeni: se vâra în distanţa pustie dintre ele. Fie că era lângă Tulla, fie lângă Jenny, fie între cele două, pe burta lui atârna mereu toba de tinichea pentru copii, în

tinicheaua aceea bătea el mai zgomotos decât o cerea ritmul de marş pentru două fete subţirele. Mama lui – umbla vorba – murise de curând. Otrăvită cu peşte. O femeie frumoasă.

Dragă verişoară, abia la sfârşitul verii te-am auzit vorbind cu Jenny. O primăvară şi o vară întreagă sacul de antrenament al lui Jenny, trecut din mână în mână, reuşise să înlocuiască dialogul. Sau cărăbuşii, evitaţi de Jenny, călcaţi de tine. Eventual eu sau Felsner-Imbs, care aruncam câte un cuvânt în spate sau îl duceam de colo colo.

Când Jenny a ieşit din Aktienhaus, Tulla i s-a pus în cale şi a zis, mai mult pe lângă Jenny decât lui Jenny: „Îmi dai voie să-ţi duc sacul în care ai papucii de argint?” Jenny i-a dat Tullei sacul fără să scoată un cuvânt, dar privirea ei trecea pe lângă Tulla, la distanţă, la fel cum trecuseră şi vorbele Tullei pe lângă Jenny. Tulla ducea sacul. Nu că ar fi mers pe lângă Jenny şi l-ar fi dus; a continuat să păstreze distanţa şi, când au plecat cu linia doi spre Oliva, ea a stat cu sacul lui Jenny pe platforma din spate. Mie mi s-a dat voie să plătesc şi totuşi eram în plus. Abia în faţa şcolii de balet de pe Rosengasse Tulla i-a înapoiat sacul lui Jenny, spunând „Mulţumesc!”

Aşa a rămas până în toamnă. N-am văzut-o niciodată ducând ghiozdanul lui Jenny, numai sacul. În fiecare după-amiază, în ciorapi trei-sferturi, ea era pregătită. Prin mine afla când avea Jenny repetiţie, când avea antrenament. Stătea în faţă la Aktienhaus, nu mai întreba, întindea mâna fără să scoată o vorbă, apuca laţul şnurului, ducea sacul, mergând în urmă, şi păstra o distanţă invariabilă.

Jenny avea mai mulţi saci de antrenament: unul verde-praz, unul roşu-auroră, pe cel albastru-aer, unul brun-cuişoare şi unul galben-mazăre. Schimba culorile fără vreun sistem, într-o după-amiază de octombrie, când Jenny

a părăsit şcoala de balet, Tulla i-a spus lui Jenny, fără să se uite în altă parte: „Vreau să mă uit şi eu la pantofi, să văd dacă-s chiar de argint”. Felsner-Imbs s-a împotrivit, dar Jenny a încuviinţat din cap şi, cu o privire blândă, a împins deoparte mâna pianistului. Tulla a scos din sacul galben-mazăre papucii cu poante, legaţi frumos, ca un pachet, cu panglicile de mătase. N-a desfăcut pachetul, l-a ţinut pe palmele întinse la înălţimea ochilor, şi-a plimbat ochii înguşti de-a lungul lor, de la călcâi la vârful tare, a verificat conţinutul de argint al pantofilor şi, chiar dacă erau uzaţi şi nearătoşi, i-a găsit suficient de argintii. Jenny a deschis sacul şi Tulla a lăsat papucii cu poante să dispară în ţesătura galbenă.

Cu trei zile înainte de premieră, la sfârşitul lui noiembrie, Jenny a vorbit pentru prima oară cu Tulla. Într-un paltonaş loden cenuşiu, ea a ieşit pe la intrarea artiştilor de la Teatrul Municipal şi Imbs n-o însoţea. S-a oprit chiar în faţa Tullei – şi, în timp ce îi întinde sacul de antrenament verde-praz, spune, fără să privească la o distanţă prea mare pe lângă Tulla: „Acum ştiu cum îl cheamă pe omul de fier din pădurea Lăschkental”.

„Şi-n cartea lui scria altceva decât am zis eu”.

Jenny vrea să scape de ce ştie: „Adică nu-l cheamă Kuddenpăch, îl cheamă Johannes Gutenberg”.

„În carte zicea că într-o bună zi ai să baletezi grozav în faţa întregii lumi”.

Jenny încuviinţează din cap: „Se prea poate, dar Johannes Gutenberg e cel care a inventat arta tiparului în oraşul Mainz”. „Ei, vezi, păi asta şi spun. El le ştie pe toate”.

Jenny mai ştie ceva: „Şi a murit în anul o mie patru sute şaizeci şi opt”.

Tulla vrea să afle: „Cât cântăreşti tu de fapt?”

Jenny răspunde cu precizie: „Cu două zile în urmă

cântăream şaizeci şi şapte de livre şi două sute treizeci de grame. Da' tu cât cântăreşti?"

Tulla minte: „Şaizeci şi şase de livre şi nouă sute nouăzeci de grame".

Jenny: „Cu tot cu pantofi?"

Tulla: „Cu pantofi de sport".

Jenny: „Eu neîncălţată, numai în tricou".

Tulla: „Atunci avem aceeaşi greutate".

Jenny se bucură: „Cam aceeaşi greutate. Şi de Gutenberg nu-mi mai e frică. Şi uite două bilete pentru tine şi Harry, pentru premieră, dacă vreţi să veniţi".

Tulla ia biletele. Vine tramvaiul. Jenny urcă în faţă, ca întotdeauna. Atunci urcă şi Tulla în faţă. Eu, oricum. La piaţa Max Halbe coboară întâi Jenny, apoi Tulla, eu la urmă. Pe Labesweg în jos cele două nu mai păstrează distanţa, merg alături şi arată ca nişte prietene. Eu am voie să duc sacul de antrenament verde, mergând după ele.

Dragă verişoară, trebuie să recunoşti că, în ceea ce o priveşte pe Jenny, premiera a fost grozavă. A făcut două piruete perfecte şi s-a încumetat la *grand pas de basque*, care face să tremure până şi balerinele cu experienţă. Era minunat de „în lateral". „Radianţa" ei făcea scena neîncăpătoare. Când sărea, sărea lent, cât să scrii în acelaşi timp, aşadar avea „balon". Şi nu se observa aproape deloc că Jenny avea prea puţină curbură, în chip de regină a gheţii, ea purta un tricou de argint, o coroană argintie ca gheaţa şi un văl care trebuia să simbolizeze gerul: tot ce atingea Jenny în chip de regină a gheţii încremenea pe loc. Cu ea venea iarna. O muzică de ţurţuri îi anunţa intrările. Corpul de balet – fulgi de zăpadă şi trei oameni de zăpadă caraghioşi – se supunea poruncilor ei cu clinchet de ger.

Nu pot să-mi mai amintesc acţiunea. Dar în fiecare

dintre cele trei acte apărea un ren care vorbea. El trebuia să tragă o sanie împodobită cu oglinzi, în care regina gheţii şedea pe perne de zăpadă. Renul vorbea în versuri, putea să alerge mai iute ca vântul, iar clopoţeii lui de argint, care anunţau că soseşte regina gheţii, se auzeau din culise.

Renul acela, după cum se putea citi în program, era interpretat de Walter Matern. Era primul lui rol mai important. Am auzit că la puţin timp după aceea a primit un contract la teatrul municipal din Schwerin. Era bun în rolul de ren şi presa de a doua zi i-a fost favorabilă. Dar cele două ziare au elogiat-o pe Jenny Brunies drept adevărata revelaţie. Un critic era de părere că, dacă ar fi vrut, Jenny, ca regină, ar fi putut să încremenească în gheaţă parterul şi cele două rânduri de balcoane pentru o mie de ani.

Eu aveam palmele fierbinţi de la aplauze. Tulla n-a aplaudat când s-a terminat spectacolul. împăturise programul, micşorându-l de tot, şi îl mâncase în timpul ultimului act. Cât au durat cele trei acte şi în pauza de după al doilea act, profesorul Brunies, care stătea între mine şi ceilalţi baletomani din clasa noastră, a supt bomboane de malţ până ce a golit punga.

După şaptesprezece chemări la rampă, Felsner-Imbs, profesorul Brunies şi cu mine am aşteptat în faţa cabinei lui Jenny. Tulla plecase deja.

Dragă Tulla, actorul acela care jucase rolul renului şi care putea să execute o „luminare” la *schlagball* şi o forfecare înşelătoare la *faustball*, actorul şi sportivul acela care juca hochei pe iarbă şi care putea să rămână în aer douăsprezece minute ca planorist, actorul şi planoristul acela care ducea la braţ mereu alte femei – şi toate păreau suferinde şi vlăguite –, actorul şi amantul acela care împărţise manifeste roşii, care citea sistematic şi la

nimereală broşuri Reclam, romane poliţiste şi introduceri în metafizică, al cărui tată era morar şi avea darul profeţiei, ai cărui strămoşi medievali se numiseră Materna şi fuseseră nişte rebeli cumpliţi, acel actor şi membru SA bine făcut, meditativ, îndesat, tragic, cu părul scurt, nemuzical, iubitor de poezie, singuratic şi sănătos, acel şef de subgrupă SA care, după o acţiune din ianuarie, fusese făcut şef de grupă, acel actor, sportiv, amant, metafizician şi şef de grupă care, cu anumite prilejuri şi fără prilej, putea să scrâşnească din dinţi, care, aşadar, întreba limpede şi fără să rămână neauzit de lucrurile supreme, acel scrâşnitor căruia i-ar fi plăcut să-l joace pe Othello, dar care trebuia să joace rolul renului când dansa regina gheţii, acel membru SA, scrâşnitor şi actor, a căzut, încă înainte să plece ca June-prim" la teatrul municipal din Schwerin, în patima alcoolului.

Eddi Amsel, care a intrat în omul de zăpadă pentru a-l părăsi apoi în chip de Hermann Haseloff, n-a devenit băutor; el a început să fumeze.

Ştii de ce se numea Haseloff şi nu Drossel1, Fink[172] sau Star[173]? În vreme ce voi, Jenny şi cu tine, aţi păstrat distanţa timp de un an, pe mine întrebarea asta cu sensul numelui m-a urmărit şi frământat până şi-n somn. Înainte să-mi fi închipuit că pe Amsel îl cheamă acum altfel, am făcut o vizită, poate reală, cu siguranţă imaginară, în vila goală de pe Steffensweg, care se prea poate să stea încă nelocuită şi aşteptându-l pe Amsel, datorită unui contract de închiriere de lungă durată. Se prea poate ca Walter Matern – devotatul lui subchiriaş, cum ar fi de presupus – nici să nu fi ieşit bine din casă – avea, probabil, spectacol –, că eu am şi găsit drumul, cum ar fi: din grădină, peste terasă, până în fostul atelier al lui Amsel. Am forţat vreo

172 Sturz (germ.).
173 Graur (germ.).

două geamuri. E foarte posibil să fi avut şi o lanternă. Ceea ce căutam puteam să găsesc numai în pupitrul renascentist şi am şi găsit – sau aş fi putut să găsesc: hârtii importante. Deasupra mea atârna încă producţia de sperietori a lui Amsel din anul trecut. Aşa cum mă ştiu, nu-mi era frică de umbre bizare – sau era o frică suportabilă. Hârtiile erau nişte fiţuici pline cu idei şi nume scrise cu litere mari, puse acolo parcă anume pentru mine. Pe o foaie Amsel încercase să-şi meşterească un nume pornind de la Steppenhuhn1: Stephun, Steppuhn, Steputat, Stepius, Steppat, Stepoteit, Steppanowski, Stoppka, Steffen. Când a renunţat la *Steppenhuhn*, pentru că îl adusese, trădător, foarte repede aproape de atât de in grabă părăsitul Steffensweg, el a încercat cu numele de păsări, *Sperling*[174175], *Specht*[176] şi *Sperber*[177] în acelaşi timp: Speria, Sperliński, Spica, Sperluch, Spekun, Sperballa, Spercherling, Spechling. Acestei nereuşite înşiruiri i-a urmat o dezvoltare a temei *Sonntag*, ziua de duminică: Sonntau, Sonntowski, Sonatowski, Sopalla, Sorau, Sosath, Sowert, Sorge. A abandonat-o. N-a mai continuat şirul Rosin, Rossinna, Rosenoth. Probabil că voise să găsească un pandant A-ului din Amsel când a început cu Zoch, când a pus Zocholl după Zuchel, a decantat Zuphat din Zuber şi şi-a pierdut interesul la frumuşelul nume Zyliński; fiindcă nişte exclamaţii precum „Numele noi şi dinţii valorează aur!” sau „Dacă am numele, atunci am şi dinţii!” îmi arătau – mie, spionului imaginabil – cât de greu îi venea să-l cheme altfel şi totuşi corespunzător, în cele din urmă, între două şiruri duse pe jumătate, pornite de la Krisun-Krisin şi Krupat-Krupkat, am

174 Găinuşă de stepă (germ.).

175 Vrabie (germ.).

176 Ciocănitoare (germ.).

177 Şoim, erete (germ.).

găsit un nume izolat şi subliniat. Nu rezultase din niciun şir. Sărise din aer direct pe hârtie. Se oferea absurd de firesc. Original şi totuşi de găsit în orice carte de telefon. Putea fi dedus mai curând din iepurele fugind în zigzag decât din eretele care loveşte. Dublul *f* îngăduia un accent rusesc, la nevoie baltic. Nume de artist. Nume de agent secret. Pseudonim. Numele rămân. Numele se poartă. Orice om are nume.

Atunci am părăsit atelierul lui Eddi Amsel, lambrisat cu stejar, ducând în inimă numele Haseloff. Aş putea să jur că nimeni nu aerisise acolo până când am venit eu şi am forţat geamurile. Toate sperietorile de sub tavan aveau, probabil, bile de naftalină în buzunare. Se jucase Walter Matern de-a gospodina, apărând de descompunere moştenirea lăsată de Amsel?

Ar fi trebuit să iau hârtiile cu mine, ca dovadă pentru mai târziu.

Dragă Tulla, actorul acela, care fusese numit „Scrâşnitorul" încă din şcoală şi apoi, cu regularitate, în unitatea lui SA – „A venit Scrâşnitorul? Scrâşnitorul să acopere, cu trei oameni, staţia Feldstrafie în timp ce noi pieptănăm Mirchauerweg mai sus de sinagogă. Scrâşnitorul să scrâşnească tare de trei ori de-ndată ce părăseşte primăria" –, Scrâşnitorul acela extrem de ocupat şi-a perfecţionat considerabil arta scrâşnitului din dinţi, punând mâna pe sticlă, nu doar din când în când, ci cu regularitate: abia de îşi lăsa timp să-şi toarne în pahar. Micul dejun începea la el cu rachiu de ienupăr.

Atunci a fost dat afară din SA. Dar n-a fost mătrăşit din cauza băuturii – acolo pileau cu toţii –, a fost dat afară pentru că, beat fiind, furase. La început l-a acoperit Jochen Sawatzki, comandantul unităţii, pentru că amândoi erau prieteni la cataramă, stăteau umăr la umăr la tejghea şi turnau în ei acelaşi lichid. Abia când a început agitaţia în

unitatea SA optzeci şi patru Langfuhr, Sawatzki a numit un tribunal de onoare. Cei şapte oameni, toţi subofiţeri cu experienţă, au dovedit că Matern băgase mâna – o singură dată – în fondurile sectorului. Nişte martori susţineau că s-ar fi lăudat la beţie. Se vorbea de trei sute cincizeci de guldeni. Pe ăştia Matern îi investise în rachiu de ienupăr, cu care făcuse cinste în mai multe rânduri. Sawatzki a obiectat, spunând că nu poate trece drept dovadă ce îndrugă omul ameţit de băutură. Matern s-a înfoiat, întrebând dacă nu cumva erau nemulţumiţi de el – „Fără mine nu l-aţi mai fi prins niciodată pe Brill la Kahibudea – şi spunând că, de altfel, îşi asuma răspunderea pentru tot ce făcuse – „Şi-n afară de asta, aţi băut şi voi, cu toţii. Eu n-am furat, n-am făcut decât să am grijă de starea de spirit!”

Acum Jochen Sawatzki a trebuit să-şi ţină unul dintre scurtele lui discursuri. Cică ar fi plâns în timp ce-l făcea praf pe Walter Matern. Din când în când venea vorba de prietenie: „Da eu nu tolerez ticăloşi în unitatea mea. Nici unuia dintre noi nu-i place să-şi lase cel mai bun prieten să se ducă la vale. Da’ nu-i nimic mai rău decât să-ţi furi camarazii. Nimic nu spală aşa ceva, niciun Perşii, niciun săpun de casă!” Cică i-ar fi pus lui Walter Matern mâna pe umăr şi l-ar fi sfătuit cu glas sugrumat să se evapore cât mai în linişte. Putea să se ducă în Reich şi acolo să intre în SS: „Din unitatea mea eşti şters – da de-aici, dinăuntru, nu!”

După aceea cică au făcut – nouă oameni în civil – o vizită la Kleinhammerpark. Au ocupat tejgheaua, fără măşti şi fără mantale. Au turnat pe gât bere şi rachiu şi au mâncat sângerete. S-a intonat „Am avut un camarad…” Matern cică ar fi mârâit poezii deşucheate şi ar fi cobit despre esenţa temeiului. Mereu era la toaletă câte unul dintre cei nouă. Dar nicio Tulla nu şedea pe un scaun cu

picioare înalte, devenind tot mai subţire, ca un calendar din care rupi file. Nicio Tulla nu-şi ţinea ochii pironiţi pe uşa toaletei: n-a avut loc nicio încăierare de salon.

Dragă Tulla.

Walter Matern n-a plecat în Reich: stagiunea teatrală continua, *Regina gheţii* a rămas mai departe în program până după începutul lui februarie şi împreună cu regina gheţii trebuia să apară în scenă şi renul. Nici membru SS n-a devenit Walter Matern; el a devenit ceea ce uitase să fie, dar era, încă de la botez încoace: catolic. Aici i-a venit în ajutor alcoolul. În mai treizeci şi opt – se juca piesa lui Billinger[178] *Gigantul*, iar lui Matern, care era fiul Donatei Opferkuch, i-au fost aplicate mai multe amenzi pentru că venise băut la repetiţii –, aşadar, în vreme ce stagiunea se apropia de sfârşit, el îşi petrecea mult timp umblând pe Holm, în suburbia portuară şi pe Strohdeich. Cine îl vedea, îl auzea. Nu numai că oferea obişnuita lui scrâşneală pe cheiuri şi printre depozite, dar şi cita cu emfază. Abia azi, când pot să caut prin cărţi, reuşesc să descâlcesc comoara de citate pe care le adunase Matern: amesteca texte liturgice cu fenomenologia unei scufii cu ţugui şi o lirică profană încurcată într-un fel de ghiveci condimentat cu cel mai ieftin rachiu de ienupăr. Mai ales versurile – câteodată mă ţineam după el – formau mici sfere în auzul meu şi dăinuiau acolo: nişte lemuri stăteau pe o plută. Era vorba de moloz şi de bacanalii. Cum îmi mai spărgeam capul, eu, un băiat curios, să înţeleg cuvintele „val-de-micsandrea! Matern punea puncte finale. Binevoitori atunci când nu trebuiau să încarce placaj cu vântul bătând dintr-o parte, muncitorii din port îl ascultau: „… deja e târziu”. Stivuitorii încuviinţau din cap. „O, suflet, putred până-n străfunduri…” Ei îl băteau pe umăr şi el le mulţumea:

178 Richard Billinger (1890-1965), scriitor austriac de succes din timpul celui de-al Treilea Reich, simpatizant al naţional-socialismului,

„Frăţească bucurie împresurându-i pe Cain şi Abel, pentru ei trecea Dumnezeu prin nori – cauzal-genetic, haïssabl*e1: Eul tâ*rziu”.[179180]

Pe atunci doar bănuiam cine erau pentru el Cain şi Abel. Eu mă ţineam pe urmele lui şi el se împleticea printre macaralele de pe Strohdeich, cu gura plină de constatarea morţii, de starea-de-aruncare şi de *dies irae, dies illa*[181]. Şi acolo, cum stătea cu spatele la şantierul naval Klawitter şi în suflul râului Mottlau, i s-a arătat Fecioara Maria.

E aşezat pe un bolard şi deja m-a trimis de mai multe ori acasă. Dar eu nu vreau la cină. La bolardul lui şi la ceilalţi, pe care nu stă nimeni, e amarat un cargobot suedez de dimensiuni medii. E noapte pe sub nişte nori grăbiţi, fiindcă nava are un somn agitat, iar Mottlau trage şi împinge. Toate parâmele cu care se ţine suedezul de bolarzi scrâşnesc. Dar el vrea să scrâşnească mai tare. Deja a scuipat din el Eul târziu, toată starea-de-aruncare şi secvenţa funebră, şi acum se ia la întrecere cu parâmele. În vindiac şi pantaloni bufanţi, rămâne lipit de bolard, scrâşneşte înainte să pună sticla la gură, continuă să scrâşnească acelaşi cântec de îndată ce gâtul sticlei se eliberează şi dinţii îi sunt tot mai tociţi.

Stă în colţul cel mai îndepărtat de pe Strohdeich: lângă Politischer Haken, la confluenţa dintre Mottlau şi Vistula Moartă. Un loc pentru scrâşnit din dinţi. Ne-a adus aici feribotul de la Milchpeter de pe Schuitensteg: pe el, pe mine şi pe muncitorii din şantier. A început cu dinţii pe feribot, ba nu, încă de la Fuchswall şi Jakobswall, trecând

179a utor al unor scrieri în care natura este evocată din perspective mistico-religioase.

180 Fragmente din poemul lui Gottfried Benn „Das späte Ich“ („Eul tîrziu“).

181 Ziua mîniei, ziua aceea (lat.)

pe lângă uzina de gaz, dar abia pe bolard începe să bea şi să se scrâşnească, intrând într-o stare: *„Tuba mirum spargens sonum...”* 1 Su*ed*ezul încărcat îl ajută. Mottlau împinge, trage şi se amestecă cu apa vâscoasă a Vistulei Moarte. Şantierele ajută şi fac tură de noapte: Klawitter, în spatele lui; şantierul de după Milchpeter; mai în depărtare, şantierul Schichau şi fabrica de vagoane. Şi norii care se devorează îl ajută. Şi eu îl ajut, pentru că are nevoie de auditoriu.

Ăsta a fost întotdeauna punctul meu forte: să mă ţin pe urmele altora, să fiu curios, să ascult.

Acum, fiindcă ciocanele de nituit tac şi îşi ţin respiraţia pe toate şantierele în acelaşi timp, mai rămân doar dinţii lui Matern şi suedezul morocănos până când vine vântul dinspre Kielgraben: acolo, pe Englischer Damm, sunt duse vitele la abator şi în ocolul pentru vite de tăiere. Fabrica de pâine Germania e mută, dar luminată pe cele trei etaje. Matern a terminat sticla. Suedezul se îndepărtează lunecând. Eu sunt cât se poate de treaz în ghereta de manevră a unui vagon de marfa. Cu hangarele, depozitele, rampele şi macaralele lui, Strohdeich e orientat pieziş faţă de bastionul Braunes Roii, unde feribotul, cu luminile aprinse, se îndreaptă agale spre Brabank, debarcaderul pentru mărfuri. El mai scrâşneşte doar nişte rămăşiţe şi nu mai ascultă de parâme. Oare ce aude – când nu aude ciocanele de nituit? Vite răguşite şi porci sensibili? Aude îngeri? *Liber scriptus proferetur*.[182] Citeşte el, rând cu rând, lumini de catarg, lumini de babord şi lumini de tribord? Proiectează el negarea sau pune puncte finale: ultima roză, plută cu lemuri, bolovăniş din est, barcarole, Hades se înalţă, constatarea morţii, table incaşe, castel al lunii? Fireşte, şi luna e în joc, tot clară, după a doua bărbierire. Peste Bleihof şi staţia de pompare,

182 Trompetele păcii vor sparge spaţiile (lat.).

ea linge magaziile de sare ale oraşului, se uşurează lateral pe decupajul Altstadt, Pfefferstadt, Jungstadt, aşadar unde sunt bisericile Sfântul Ioan – Sfânta Ecaterina – Sfântul Bartolomeu – Sfânta Maria, până când apare Ea, având cămaşa umflată de lună. Precis că a venit cu feribotul de la Brabank. De la un felinar la altul, Ea urcă agale pe Strohdeich, dispare în spatele macaralelor cu gâturi de păsări de pe chei, adie printre liniile de manevră, înfloreşte din nou sub un felinar – şi el o cheamă tot mai aproape de bolardul lui, scrâşnind din dinţi: „*Bine* venită fii!" Dar pe când Ea pluteşte în faţa lui, adăpostind o luminiţă sub cămaşă, el nu se ridică în picioare, ci stă lipit acolo şi mormăie: „Hei, ia spune. Ce-i de făcut aici? Pasul ţi-a ostenit căutându-mă... De aceea ascultă-mă, Marie: ştii tu unde s-a dus? Bun venit, îţi spun, dar zi-mi odată dacă-i vina mea, cinismul nu puteam să i-l înghit: nimic nu era sfânt pentru el, de aceea. De fapt nu voiam decât să-i dăm o lecţie: conf*utatis male*dictis1... şi acum a plecat, mi-a lăsat flendurile lui. Le-am pus naftalină, eu, închipuie-ţi: naftalină, toată grămada aia! Acum aşază-te, Marie. Povestea cu banii din casierie e adevărată, dar el, el unde e? A plecat în Suedia? Sau în Elveţia, unde îşi ţine banii? Paris, acolo-i locul lui? Sau în Olanda? Peste mări? Hai, aşază-te odată: înlăcrimată fi-va ziua... încă din copilărie – Doamne, că gras mai era! –, mereu, toate exagerările alea: odată a vrut un cap de mort de sub Biserica Sfintei Treimi. Totul i se părea ridicol şi întotdeauna Weininger, de aceea noi l-am. Unde e? Eu trebuie. Spune-mi. Bine venită fii, îţi spun. Dar numai dacă tu. Fabrica de pâine Germania face tură de noapte. Vezi? Cine-o să mănânce toată pâinea asta? Spune-mi. Astea nu-s ciocane de nituit, astea-s. Aşază-te. Unde?"

Dar cămaşa luminată nu vrea să se aşeze. În picioare, la două palme deasupra pavajului, ea are cuvintele

potrivite: *J) era eis requiem*[183184]: curând o să-ţi fie mai bine. Vei urma credinţa adevărată şi vei juca teatru la Schwerin. Dar înainte să porneşti spre Schwerin, un câine îţi va ieşi în cale. Să nu te temi”.

El, şezând pe bolard, vrea să ştie: „Un câine negru?”

Ea, în cămaşă cu „balon”: „Un câine al infernului”.

El, bătut în cuie pe bolard: „E al unui meşter tâmplar?”

Ea îl muştruluieşte: „Cum poate un câine să aparţină unui meşter tâmplar dacă e dedicat iadului şi e dresat să-l urmeze pe Satan?”

El îşi aduce aminte: „Eddi îi zicea Pluto, dar numai în glumă”. Ea, cu degetul arătător ridicat: „El îţi va ieşi în cale!”

El încearcă să se fofileze: „Trimite-i boala jigodiei”.

Ea-l sfătuieşte: „Otrava o poţi găsi în orice farmacie”.

El vrea s-o şantajeze: „Dar mai întâi trebuie să-mi spui: Eddi unde...”

Ultimul ei cuvânt: „Amin!”

Eu, în ghereta de manevră a vagonului de marfa, ştiu mai multe decât ei doi la un loc: el fumează ţigarete şi îl cheamă cu totul altfel.

Dragă Tulla, probabil că Fecioara Maria, atunci când a plecat acasă, a luat feribotul spre Milchpeter de lângă uzinele de gaz; iar Walter Matern a traversat cu mine pe la Brabank. Sigur e că a devenit şi mai catolic decât era înainte: bea până şi vermut ieftin, fiindcă rachiul de secară şi cel de ienupăr nu-l mai dădeau gata. Cu dinţii tociţi de la vinul dulce îndulcit, probabil că o mai adusese de două-trei ori în preajma lui, scrâşnind, pe Fecioară, ca să-şi vorbească: pe Holm, printre depozitele de lemne, de-o parte şi de alta a podului Breitenbach sau, ca de obicei, pe

183 Cei blestemaţi [sînt] reduşi la tăcere (lat.).

184 Odihneşte-i în pace (lat.).

Strohdeich. Nu cred să-şi fi spus lucruri noi. El voia să ştie pe unde se pierduse cineva; probabil că ea l-a stârnit împotriva câinelui: „Înainte se foloseau ochi de cioară, dar azi farmacistul Gronke are o farmacie la Neuer Markt, acolo sunt de toate: otrăvuri corozive, narcotice şi septice. De pildă, As-doi-O-trei, o faină albă, sticloasă, obţinută din minerale, un simplu acid arsenios, într-un cuvânt: şoricioacă; dar dacă nu te zgârceşti, poate să dea gata şi un câine”.

Aşa s-a făcut că, după o lungă pauză, Walter Matern a reapărut în casa noastră. Nu că ar fi venit direct în curtea tâmplăriei, împleticindu-se, şi ar fi răcnit spre jgheaburile acoperişului: a bătut la uşa lui Felsner-Imbs şi s-a prăvălit imediat pe canapeaua şubredă. Pianistul a turnat ceai şi nu şi-a pierdut răbdarea când Matern a început să-l descoasă: „Unde e? Dom’le, hai, nu fiţi aşa. Sigur ştiţi unde e. Doar nu s-o fi evaporat pur şi simplu. Dacă e careva de poa’ să ştie, dumneavoastră sunteţi ăla. Hai odată!”

Ascuns în spatele ferestrelor întredeschise, eu nu eram sigur că pianistul ştia mai mult decât mine. Matern ameninţa. De pe canapea, lucra cu dinţii, iar Imbs se ţinea de un vraf de partituri. Matern se împleticea prin camera de muzică inundată de electricitate verde. O dată a băgat mâna în vasul de sticlă cu peşte auriu, a aruncat un pumn de apă spre tapetul înflorat şi nu şi-a dat seama că aruncase doar apă. Însă când a vrut să zdrobească clepsidra cu pipa, a nimerit balerina de porţelan. Piciorul ţinut orizontal în *arabesque* s-a desprins, căzând pe partituri moi. Matern s-a scuzat şi a promis să repare stricăciunea, dar Imbs a cârpit statueta cu mâna lui, cu un chit numit „universal”. Walter Matern a vrut să-l ajute, dar pianistul, aplecat mult în faţă, s-a împotrivit. I-a mai turnat ceai lui Matern şi i-a arătat nişte fotografii: în tutu apretat,

Jenny executa un *arabesque* la fel ca balerina de porţelan, dar cu piciorul nevătămat. Precis că Matern vedea mai multe, nu doar fotografia, fiindcă îndruga lucruri care nu stăteau pe vârfuri în pantofi de argint. Întrebările obişnuite: „Unde? Nu poate, aşa, pur şi simplu. O şterge şi nu lasă o vorbă. Se evaporează fără. Am întrebat peste tot, şi pe Tischlergasse, şi în Schiewenhorst. Aia s-a măritat între timp, Hedwig L-au, şi a rupt orice legătură cu el, zice ea, a rupt…” Walter Matern a deschis fereastra întredeschisă a camerei de muzică, a trecut pervazul şi m-a îmbrâncit în tufa de liliac. Când m-am ridicat iar în picioare, el se apropia deja de semicercul scurmat care arăta până unde ajungea lanţul care îl ţinea pe Harras al nostru lângă magazia de lemne în timpul zilei.

Harras era tot ager şi negru. Doar deasupra ochilor avea două insuliţe cenuşii ca gheaţa. Nici buzele nu-i mai erau foarte strânse. De cum a părăsit Walter Matern grădiniţa de liliac, Harras a ieşit din cuşcă, întinzând lanţul până la semicerc. Matern s-a încumetat să se apropie până la un metru. Harras gâfâia şi Matern căuta un cuvânt. Dar s-a amestecat ferăstrăul circular sau freza. Şi, când a găsit cuvântul, între circular şi freză, când l-a scos la suprafaţă şi l-a mestecat bine, când i-a rămas, nedigerabil, între dinţi, Walter Matern i-a spus ciobănescului nostru celui negru „Nazi!”, câinelui nostru i-a spus „Nazi!”

Dragă Tulla, vizitele astea au continuat o săptămână sau mai mult. Matern aducea cuvântul cu el, iar Harras stătea cu gâtul întins, pentru că de el era agăţată magazia de lemne în care ne adăposteam noi: tu, eu şi, câteodată, Jenny, care n-avea nevoie de prea mult loc. Stăteam în genunchi, cu ochii mijiţi, în spatele crăpăturilor. Afară Matern se punea şi el în genunchi şi lua o poziţie de câine. Craniu de om contra ţeastă de câine şi, între ele, aer cam cât un cap de copil. De-o parte, mârâit crescând şi

descrescând, dar stăpânit; de cealaltă, scrâşnet, mai curând de nisip decât de pietriş, şi apoi, la foc continuu, cuvântul „Nazi nazi nazi nazi!”

Bine că nimeni altcineva în afară de noi, cei din magazie, n-a auzit cuvântul acela înăbuşit. Totuşi ferestrele dinspre curte erau ticsite: „Actoru iară e-aici”, îşi ziceau vecinii de la o fereastră la alta când Walter Matern îl vizita pe Harras al nostru. August Pokriefke ar fi trebuit să-l alunge din curte, dar şi maistrul mecanic era de părere că nu era treaba lui. Atunci tata, meşterul tâmplar, a fost nevoit să traverseze curtea. Ţinea o mână în buzunar, iar eu sunt sigur că încălzea cu ea o daltă. S-a oprit în spatele lui Matern şi şi-a lăsat mâna liberă grea pe umărul lui. A spus tare, ca să poată auzi toate ferestrele clădirii şi toate calfele de la etajul atelierului: „Lăsaţi imediat câinele în pace! Şi aţi face bine să plecaţi de aici. Mai sunteţi şi beat pe deasupra. Ar trebui să vă fie ruşine!”

Matern, pe care tata îl ridicase iar în picioare, apucându-l ca un meşter tâmplar, nu s-a putut abţine să-l privească pe tata ameninţător în ochi, cu gânduri ascunse, în cea mai banală manieră actoricească. Tata avea nişte ochi foarte deschişi la culoare, rotunzi şi bine conturaţi, care au turtit privirile lui Matern. „Da, n-aveţi decât să vă uitaţi. Aici e poarta!” Dar Matern a ales drumul prin grădiniţa de liliac, intrând în camera de muzică a pianistului Felsner-Imbs.

Şi, o dată, când Matern n-a părăsit curtea tâmplăriei prin locuinţa pianistului, i-a zis tatii din poarta curţii: „Câinele dumneavoastră are jigodie, n-aţi observat?”

Tata, cu dalta în buzunar: „Lăsaţi asta în seama mea. Şi câinele n-are jigodie, dumneavoastră sunteţi băut şi ar fi bine să nu mai veniţi pe aici”.

Calfele se stropşeau în spatele lui şi ameninţau agitând cumpene şi coarbe. Totuşi tata l-a chemat pe

veterinar: Harras nu avea jigodie. Nu-i curgeau ochii şi nici nasul, nimic nu-i tulbura privirea, n-avea vărsături după mâncare; cu toate astea, i s-a dat cu lingura un preparat pe bază de drojdie – „Nu se ştie niciodată!”

Dragă Tulla, stagiunea treizeci şi şapte – treizeci şi opt s-a terminat şi Jenny ne-a zis: „Acum e la teatrul din Schwerin”. La Schwerin n-a rămas multă vreme, ci a plecat – şi pe asta o ştiam de la Jenny – la Düsseldorf pe Rin. Dar pentru că la Schwerin fusese dat afară fără preaviz, n-a mai putut să joace teatru nici pe Düssei şi nici în altă parte. „Aşa ceva se află”, spunea Jenny. După care, în scrisoarea care a urmat, se spunea că lucra la radio, la emisiuni pentru copii; că se logodise, dar că asta nu va dura mult; că încă nu ştia unde era Amsel, dar că sigur era pe undeva; că nu mai suferea la fel de mult de patima alcoolului, ci făcea din nou sport, hochei pe iarbă şi chiar *faustball*, ca în vremuri mai bune; că umbla cu prieteni, toţi de pe vremuri, care se săturaseră, ca şi el; dar că găsea catolicismul un mare rahat – aşa spunea în scrisoare –, cunoscuse el nişte popi în Neuss şi în Maria Laach, să verşi, nu alta; că, probabil, în curând se va ajunge la război. Walter Matern voia să ştie dacă javra aceea neagră mai exista – dar Felsner-Imbs nu i-a răspuns.

Dragă Tulla, atunci Matern a venit în persoană, cu trenul, în Langfuhr să vadă dacă Harras al nostru mai exista. Dintr-odată şi ca de la sine înţeles, a apărut din senin în curtea tâmplăriei noastre, pus la patru ace: stofa englezească, garoafa roşie la butonieră, tuns scurt şi beat lemn. îşi lăsase toată prudenţa în tren sau pe altundeva: nu s-a mai pus în genunchi în faţa lui Harras, n-a mai şuierat şi scrâşnit cuvinţelul acela – îl răcnea din răsputeri în curte. Nu se referea numai la Harras al nostru. Vecinilor de la ferestre, calfelor, maistrului mecanic şi tatii li s-a împotmolit vorba în gât. De aceea s-au făcut cu toţii

nevăzuţi în locuinţele lor de două camere şi jumătate. Calfele montau balamale. Maistrul mecanic a dat drumul la ferăstrăul circular. Tata s-a pus la freză. Nimeni nu voia să fi auzit. August Pokriefke amesteca cleiul de tâmplărie.

Pentru că lui Harras al nostru, care rămăsese pe loc, Walter Matern îi spunea: „Porc negru catolic ce eşti!” îşi vărsa imnic măruntaiele: „Tu, porc nazist catolic! Chiftele de câine am să fac din tine! Dominicanule! Câine creştin! Douăzeci şi doi de ani de câine am şi tot nimic pentru nemurire… las că vezi tu! w

Felsner-Imbs l-a luat de mânecă pe tânărul bărbat care spumega, urlând fără să-şi tragă sufletul, ca să acopere freza şi circularul, şi l-a dus în camera de muzică, unde i-a turnat ceai.

În multe apartamente, la etajul atelierului şi în sala maşinilor s-au formulat reclamaţii pentru poliţie; dar nimeni nu l-a pârât.

Dragă Tulla, din mai treizeci şi nouă până în şapte iunie treizeci şi nouă Walter Matern a stat în beciul comandamentului de poliţie de la Düsseldorf, în arest preventiv.

Pe asta nu ne-a şoptit-o Jenny, ca bârfa de culise; am aflat-o eu, tot scormonind prin documente.

Timp de două săptămâni a stat în spitalul Sfânta Maria din Düsseldorf, pentru că în beciul comandamentului de poliţie i-au fost frânte câteva coaste. A trebuit să poarte multă vreme un bandaj şi n-avea voie să râdă, ceea ce lui nici nu-i venea greu. Dinţi nu i-au fost scoşi.

Pentru amănuntele astea n-a fost nevoie să fac cercetări, toate se găseau negru pe alb – oricum, fără să fi fost pomenit beciul comandamentului de poliţie – pe o carte poştală ilustrată care avea pe partea cu poza biserica Sf. Lambert din Düsseldorf. Destinatarul ilustratei nu era

pianistul Felsner-Imbs, ci profesorul Oswald Brunies.

Cine-l băgase pe Walter Matern în beciul poliţiei? Directorul teatrului municipal Schwerin nu-l reclamase. Nu fusese concediat pentru nestatornicie politică; n-a mai avut voie să fie actor la Schwerin pentru că era permanent beat. Informaţiile astea nu mi-au venit de-a gata, a trebuit să trudesc, să scotocesc după ele.

Dar de ce a rămas Walter Matern doar cinci săptămâni în arest preventiv, de ce numai câteva coaste şi niciun dinte? N-ar fi ieşit din beciul poliţiei dacă nu s-ar fi înrolat voluntar în armată. Paşaportul lui din Oraşul Liber Danzig l-a salvat, în civil, dar cu un ordin de chemare deasupra coastelor care încă îl mai dureau, a fost trimis în oraşul natal. Acolo s-a prezentat la cazarma de poliţie Langfuhr-Hochstriefi. Până să aibă voie să îmbrace uniforma, Walter Matern şi alte câteva sute de civili din Reich au fost nevoiţi să se îndoape încă opt săptămâni bune cu fiertura cu de toate puse la grămadă: războiul nu era copt încă.

Dragă Tulla, în august treizeci şi nouă – cele două nave de linie ancoraseră deja faţă în faţă cu Westerplatte; în tâmplăria noastră erau bătute în cuie componente finisate pentru barăci militare şi paturi suprapuse –, la douăzeci şi şapte august, s-a terminat cu Harras al nostru.

Cineva l-a otrăvit. Pentru că Harras n-avea jigodie. Walter Matern, care spusese „Câinele are jigodie!”, i-a dat As-doi-O-trei: şoricioaică.

Dragă Tulla, tu şi cu mine am fi putut depune mărturie împotriva lui. Era o noapte de sâmbătă spre duminică: noi stăm în magazia de lemne, în ascunzătoarea ta. Cum reuşeşti tu să-ţi păstrezi cuibul neatins, cu tot acel du-te-vino de bârne, lemne în patru muchii şi foi de placaj?

Probabil că August Pokriefke cunoaşte ascunzătoarea fetei lui. Când ajung transporturile de lemn, e numai el în

magazie, el dirijează aşezarea lemnului lung şi are grijă ca ascunzătoarea Tullei să nu fie îngropată sub o stivă de bârne puse în acelaşi plan. Nimeni, nici măcar el, nu îndrăzneşte să atingă inventarul din locuinţa ei. Nimeni nu-şi pune perucile ei din talaş, nu se culcă în patul de talaş şi nu se acoperă cu fire împletite de talaş.

După cină noi ne-am dus în magazie. De fapt voiam s-o luăm şi pe Jenny, dar Jenny era obosită şi noi o înţelegem: după antrenamentul de balet şi după repetiţia de după-amiază, ea trebuie să meargă devreme la culcare, fiindcă are repetiţii chiar şi duminica – se studiază *Mireasa vândută*\ acolo sunt o mulţime de dansuri din Boemia.

Aşa că stăm amândoi ghemuiţi în întuneric şi ne jucăm de-a tăcutul. Tulla câştigă de patru ori. Afară August Pokriefke îi dă drumul din lanţ lui Harras. El zgreapţănă mult timp în pereţii magaziei, scheaună încet şi vrea la noi; dar noi vrem să rămânem singuri. Tulla aprinde o lumânare şi-şi pune una dintre perucile ei de talaş. În jurul flăcării mâinile ei sunt din pergament. Stă aşezată turceşte în spatele luminării şi îşi leagănă capul, cu firele de talaş atârnând pe deasupra flăcării, îi spun de mai multe ori „încetează, Tulla!”, ca ea să-şi continue jocul uscat ca iasca. Un fir de talaş fărâmicios trosneşte o dată, dar magazia nu se ridică până la cer în flăcări, ca să furnizeze o ştire locală: distrugere totală la o tâmplărie din Langfuhr.

Acum Tulla îşi dă peruca jos cu amândouă mâinile, iar eu trebuie să mă întind în patul de talaş. Mă acoperă cu pătura împletită din fire de talaş – fire extra-lungi, pe care i le scoate cu rindeaua de pe lemnele lungi calfa Wischnewski. Eu sunt pacient şi trebuie să mă simt bolnav. În realitate sunt prea mare pentru jocul ăsta. Dar Tullei îi place să fie medic şi câteodată mă distrează s-o fac pe bolnavul. Vorbesc răguşit: „Doctore, mă simt bolnav”.

„Nu cred”.

„Ba da, doctore, peste tot”.

„Unde peste tot?”

„Peste tot, doctore, peste tot!”

„E cumva splina de data asta?”

„Splina, inima şi rinichii”.

Tulla, cu mâna pe sub pătura de talaş: „Atunci aveţi diabet”. Acum eu trebuie să spun: „Şi am şi fierbinţeli la stinghie”. Mă şi ciupeşte de pompon: „Aici? Aici e?”

După regulile jocului şi pentru că doare cu adevărat, eu ţip. Acum repetăm jocul cu rolurile inversate. Tulla se strecoară sub talaş, iar eu, pentru că ea e bolnavă, trebuie să iau temperatura din găuricea ei cu degetul mic. Acum s-a terminat şi jocul ăsta. Ne jucăm de două ori de-a uitatul fără să clipeşti. Tulla câştigă iarăşi. Acum ne jucăm din nou de-a tăcutul, pentru că nu ne trece prin minte alt joc: o dată câştigă Tulla, iar acum câştig eu, fiindcă, în mijlocul tăcerii, Tulla izbucneşte; cu faţa încremenită, luminată de jos în sus, cu zece degete de hârtie de un roşu-deschis, ea şuieră: „Cineva se furişează pe acoperiş, auzi?”

Ea suflă în lumânare, stingând-o. Aud cum trosneşte cartonul gudronat de pe acoperişul magaziei de lemne. Cineva, probabil cu tălpi de cauciuc, face paşi cu pauze între ei. Harras mârâie deja. Tălpile de cauciuc urmăresc cartonul gudronat până la marginea acoperişului. Noi, cu Tulla în faţă, ne târâm peste bârne. El stă chiar deasupra cuştii câinelui. Sub el, între acoperiş şi bârnele stivuite, noi abia avem loc să încăpem. E aşezat şi-şi leagănă picioarele peste jgheab. Harras mârâie pe acelaşi ton grav. Noi pândim prin aerisirea dintre acoperiş şi marginea magaziei. Mâna mică a Tullei ar putea să se strecoare prin fanta asta şi să-l pişte de un picior sau de celălalt. Acum el şopteşte: „Cuminte, Harras, cuminte”. Şi noi nu-l vedem pe cel care şopteşte „Cuminteharrascuminte!” şi „Culcathaiculcat!”, nu-i vedem decât pantalonii, dar umbra

pe care o aruncă în curte, cu o jumătate de lună în spate, este, pariez, umbra lui Walter Matern.

Şi ce aruncă Matern în curte e carne. I-am susurat Tullei în ureche: „Precis e otrăvită”. Dar Tulla nu se mişcă. Acum Harras împinge bucata de carne cu botul, în vreme ce Matern, de pe acoperiş, îl încurajează: „Hai, mănâncă odată, hai, mănâncă!” Harras trage de bucata de carne, o aruncă. Nu vrea să mănânce, vrea să se joace, chiar dacă e câine bătrân: are deja treisprezece ani de câine şi câteva luni.

Atunci Tulla, fără să coboare măcar glasul, mai curând cu vocea ei obişnuită, spune „Harras!” prin fanta dintre acoperiş şi peretele magaziei, „Ia, Harras, ia!”, şi Harras al nostru ţine mai întâi capul pieziş şi acum înfulecă: bucată cu bucată. Deasupra noastră nişte tălpi de cauciuc scrâşnesc repede peste cartonul gudronat, în direcţia curţilor învecinate. Pariez că el e. Azi ştiu: el a fost.

Dragă Tulla, am intrat în casă cu cheia ta. Harras îşi mai făcea de lucru cu carnea şi n-a venit sărind după noi, ca de obicei. Pe scări mi-am scuturat talaşul de pe haine şi te-am încolţit: „De ce l-ai lăsat pe Harras să mănânce dintr-aia, de ce?”

Ai urcat scara înaintea mea: „Pe el nu l-ar fi ascultat, nu-i aşa?”

Eu, la zece trepte în urma ta: „Şi dacă era otravă acolo?”

Tu, deja cu un palier mai sus: „Ei, atunci o să crape”.

Eu, peste balustrada care urca: „Dar de ce?”

„Uite, de aia!” a râs Tulla pe nas şi dusă a fost.

Dragă Tulla, în dimineaţa următoare – eu dormeam nesimţitor, fără să visez ceva anume – m-a trezit tata. Plângea de-a binelea şi a spus: „Harras al nostru e mort”. Şi eu ştiam să plâng şi m-am îmbrăcat repede. A venit

veterinarul şi a scris un certificat: „Câinele ar mai fi trăit cu siguranţă încă trei ani. Păcat de el”.

Mama a spus-o: „Nu ştiu cine altu’ să fie dacă nu actoru care-o fost comunist, care tot face scandal în curte”. Bineînţeles că şi plângea în timpul ăsta. Altcineva îl suspecta pe Felsner-Imbs. Harras şi-a găsit mormântul, vizitat cu regularitate, în cimitirul de câini al poliţiei, între Pelonken şi Brentau. Tata a făcut plângere. I-a numit pe Matern şi pe pianist. Imbs a fost interogat, dar la ora amintită el jucase şah, îşi dăduse cu părerea despre roci micacee şi băuse două sticle cu vin de Mosela cu profesorul Brunies. Procedura împotriva lui Walter Matern, care, de asemenea, avea pregătit un alibi, s-a oprit şi ea: două zile mai târziu în Danzig, în Langfuhr şi în alte locuri a început războiul. Walter Matern a intrat în pas de marş în Polonia.

Tu nu, Tulla, dar eu aproape că am putut să-l văd pe *Führer*. Şi-a anunţat venirea cu pocnete şi bubuieli. La întâi septembrie s-a tras din toate ţevile şi cam în toate direcţiile. Două calfe din tâmplărie m-au luat pe acoperişul casei noastre. împrumutaseră un binoclu de la opticianul Semrau: războiul arăta neserios şi dezamăgitor. Nu vedeam decât lansările de proiectile – pădurea Oliva trimitea norişori de vată – şi nu le-am văzut niciodată căzând. Abia când şi-au început gimnastica peste Neufahrwasser bombardierele în picaj şi o trâmbă luxuriantă de fum i-a arătat binoclului unde se afla Westerplatte, mi-a venit să cred că nu era o joacă. Dar când m-am uitat de pe acoperiş pe Elsenstraße şi am numărat pe cele zece degete gospodinele care făceau cumpărături, ţâncii hoinărind şi pisicile la soare, n-am mai fost la fel de sigur: poate că doar se joacă şi mâine o să înceapă iarăşi şcoala, însă zgomotul era enorm. Cele

douăsprezece Stuka[185], bombardiere în picaj cu picioare în x, sigur l-ar fi făcut pe Harras al nostru să răguşească; dar Harras al nostru era mort. Nu de jigodie a murit ciobănescul; cineva l-a otrăvit cu came otrăvită. Atunci tata a plâns cu lacrimi bărbăteşti şi şi-a lăsat ţigara ieftină de foi să atârne rece în colţul gurii. Stătea pierdut la masa de desen, creionul de tâmplar îi era inert, iar intrarea trupelor germane n-a reuşit să-l consoleze. Nici ştirea de la radio că Dirschau, Konitz, Tuchel – şi, astfel, Koschnaideria – se aflau în mâna germană nu i-a adus alinare, chiar dacă nevasta lui şi tot neamul Pokriefke, deci toţi koshnevii din naştere, o trâmbiţau în curtea tâmplăriei: „Acu or ocupat Petzin ş-or luat Schlangenthin şi Lichtnau, Granau. Auzi, Friedrich, în Osterwick or intrat acu câteva ceasuri!” Adevărata consolare a venit pentru meşterul tâmplar abia pe trei septembrie, sub înfăţişarea unui motociclist în uniformă, în scrisoarea adusă de curier se spunea că Führerul şi cancelarul Reichului zăbovea în oraşul eliberat Danzig şi că dorea să-i cunoască pe cetăţenii merituoşi din oraş, prin urmare şi pe meşterul tâmplar Friedrich Liebenau, al cărui câine ciobănesc Harras îl zămislise pe Prinz, câinele ciobănesc al *Führer-uhii*. Că şi câinele Prinz se afla în oraş. Că meşterului tâmplar Liebenau i se cerea să se prezinte la cutare oră în faţa cazinoului Zoppot şi să i se adreseze adjutantului de serviciu, *Sturmbannführer* SS cutare. Că nu era nevoie să-l aducă pe câinele Harras, dar că putea să-l însoţească un membru al familiei – cel mai bine un copil. Necesar: legitimaţie. Ţinută: uniformă sau costum îngrijit.

Tata a ales costumul de duminică. Eu, membrul de familie cerut, eram oricum de trei zile numai în uniforma de la *Jungvolk*, pentru că peste tot se întâmpla câte ceva.

185 Prescurtare de la Sturzkampfflugzeug, bombardier în picaj - avion de luptă german din timpul celui de-al Doilea Război Mondial.

Mama mi-a periat părul până a început să mă furnice pielea capului. Tatălui şi fiului nu le lipsea niciun nasture. Când am ieşit din locuinţă, casa scărilor era neîncăpătoare de atâţia vecini. Numai Tulla lipsea: ea aduna aşchii de grenade în Neufahrwasser. Dar afară curiozitatea şi admiraţia puseseră stăpânire pe toate ferestrele. Pieziş, peste stradă, în Aktienhaus, fereastra de la locuinţa lui Brunies era deschisă: Jenny cea subţire îmi făcea semn cu mâna, emoţionată; însă profesorul Brunies nu s-a arătat. Faţa lui ca un cartof îmi lipsea de multă vreme: în maşina de serviciu decapotabilă, când eram deja în spatele şoferului în uniformă, când s-a terminat Elsenstraße, după ce am lăsat în urmă Marienstraße, Kleinhammerpark şi Kastanienweg, cât am mers repede în direcţia Zoppot, mai întâi pe Hauptstraße şi apoi pe Zoppoter Chaussee, mie încă îmi lipsea chipul cu mii de riduri.

Asta a fost, cu excepţia drumurilor cu autobuzul, prima mea călătorie cu maşina. Încă din timpul mersului tata s-a aplecat şi mi-a strigat în ureche: „E o clipă însemnată din viaţa ta. Deschide bine ochii ca să vezi tot şi să ai ce povesti mai târziu”. Am căscat atât de bine ochii, încât au început să-mi lăcrimeze de la vânt; chiar şi acum, când povestesc, întru totul în sensul dorit de tata şi, de asemenea, în sensul cerut de domnul Brauxel, despre tot ce am absorbit cu ochii larg deschişi şi am stivuit ca amintire, ochiul meu se forţează şi se umezeşte. Pe atunci mă temeam că l-aş putea privi pe *Führer* cu ochi orbiţi de lacrimi; azi trebuie să mă străduiesc ca nu cumva, orbit de lacrimi, să las să se spele ceva din ce a fost atunci colţuros, în uniformă, cu drapele, luminat de soare, de importanţă mondială, muiat în sudoare şi real.

Cazinoul şi Grand Hotel Zoppot ne-au făcut să părem foarte mici când ne-am dat jos din maşină. Grădina cazinoului, barată; ei – mulţimea! – stăteau în spate şi erau

deja răguşiţi. Şi generoasa cale de acces până la intrarea principală era blocată de două santinele. Şoferul a fost nevoit să oprească de trei ori şi să fluture lateral o hârtie. Am uitat să vorbesc despre steagurile de pe străzi: chiar şi la noi, pe Elsenstraße, atârnau drapele mai lungi sau mai scurte, cu svastici. Oamenii săraci sau strângători, care nu-şi puteau permite sau nu voiau un steag adevărat, înfipseseră steguleţe de hârtie în lădiţele pentru flori. Un singur suport de steag era gol, punând sub semnul întrebării toate suporturile de steag ocupate, şi acela îi aparţinea profesorului Brunies. Dar la Zoppot, cred eu, puseseră cu toţii steaguri; cel puţin aşa arăta. De la fereastra rotundă de pe frontonul hotelului era proţăpită coada unui steag, formând un unghi drept cu faţada. Drapelul cu svastică acoperea patru etaje, coborând chiar până deasupra intrării principale. Steagul părea foarte nou şi nu se mişca aproape deloc, fiindcă partea cu intrarea hotelului era ferită de vânt. Dacă aş fi purtat o maimuţă pe umăr, maimuţa s-ar fi putut căţăra pe steag, preţ de patru etaje, până acolo unde steagul era nevoit să se termine.

Un uriaş în uniformă de sub o caschetă cu cozoroc mult prea mică, pusă pieziş, ne-a luat în primire în holul hotelului. Ne-a condus în diagonală prin hol, trecând peste un covor care mie mi-a muiat genunchii; acolo era hulubăria: unii veneau, alţii plecau, se înlocuiau, se anunţau unii pe alţii, se preda, se lua în primire – numai victorii şi cifre cu multe zerouri referitoare la prizonieri. O scară ducea în subsolul hotelului. În dreapta ni s-a deschis o uşă de fier: mai mulţi cetăţeni merituoşi din oraş aşteptau deja în adăpostul antiaerian de la Grand Hotel. Am fost căutaţi de arme. După o întrebare la telefon, eu am avut voie să-mi păstrez cuţitul pentru excursii de la *Jungvolk*. Tata a trebuit să predea briceagul elegant cu care tăia vârful ţigărilor lui de calitatea a doua. Toţi

cetăţenii merituoşi, printre ei numărându-se şi acel domn Leeb din Ohra căruia îi aparţinuse Thekla din Schiiddelkau, de asemenea răposată între timp – Thekla şi Harras îl zămisliseră pe Prinz –, aşadar, tata, domnul Leeb, câţiva domni cu insigne de partid aurii, patru-cinci tineri în uniformă, dar mai mari decât mine, toţi stăteam muţi şi ne pregăteam. Telefonul a sunat de mai multe ori: „În ordine. Da, sigur, *Sturmführer*, se rezolvă!” La vreo zece minute după ce tata predase briceagul, i-a fost dat înapoi. Cu un „Toată lumea, atenţie la mine!”, uriaşul, care era adjutant de serviciu, şi-a început explicaţia: „Pentru moment Führerul nu poate să primească pe nimeni. Îndatoriri importante şi hotărâtoare îşi cer acum rezolvarea. Asta înseamnă că trebuie să ne dăm deoparte şi să tăcem, pentru că pe toate fronturile vorbesc armele pentru noi toţi – aşadar, pentru dumneavoastră şi dumneavoastră şi pentru dumneavoastră!”

Pe loc şi cu surprinzător de multă pricepere, a început să împartă fotografii de-ale *Führer-uhii* de mărimea unei cărţi poştale. Semnăturile veritabile dădeau valoare fotografiilor. Noi aveam deja o asemenea carte poştală semnată, dar a doua, care a ajuns sub sticlă şi într-o ramă, la fel ca prima, arăta un *Führer* mai sobru: purta cenuşiu de campanie şi nu o haină folclorică din Bavaria Superioară.

Deja se înghesuiau cu toţii să iasă din adăpostul antiaerian, erau în parte uşuraţi, în parte dezamăgiţi; şi atunci tata s-a adresat adjutantului de serviciu. îi admiram curajul, dar era cunoscut pentru asta: în Corporaţia Tâmplărilor şi la Camera Meşteşugarilor. A prezentat vechea scrisoare primită de la direcţia regională a partidului pe vremea când Harras mai era bun de împerechere şi i-a ţinut adjutantului un discurs scurt şi la obiect despre istoria de dinainte şi de după scrisoare,

derulând genealogia lui Harras – Perkun, Senta, Pluto, Harras, Prinz. Adjutantul se arăta interesat. Tata a încheiat: „Fiindcă acum ciobănescul Prinz se află la Zoppot, rog să mi se dea permisiunea să văd câinele”. Ni s-a dat permisiunea; şi domnul Leeb, care stătuse sfios deoparte, a primit permisiunea, ca şi noi. În holul hotelului ofiţerul de serviciu i-a făcut semn altuia, la fel de înalt şi tot în uniformă, şi i-a dat instrucţiuni. Al doilea uriaş avea o faţă de alpinist şi ne-a zis: „Urmaţi-mă!” L-am urmat. Domnul Leeb călca pe covoare, mergând pe vârfuri. Am traversat holul în care ţăcăneau douăsprezece maşini de scris şi era folosit un număr şi mai mare de telefoane. Un culoar nu mai voia să se termine. Se deschideau uşi. Venit din sens invers. Acte sub braţ. Ferit din cale. Domnul Leeb îi saluta pe toţi. Într-un vestibul şase fotolii cu medalion înconjurau o masă grea de stejar. Privirea meşterului tâmplar, cunoscătoare, ciocănea mobila. Furnir şi intarsii. Trei pereţi plini cu fructe, naturi moarte cu vânat şi scene rustice, cu rame grele – şi al patrulea perete este de sticlă şi luminos ca cerul. Vedem sera de la Grand Hotel: plante nebuneşti incredibile interzise; probabil că sunt parfumate, dar noi nu simţim nimic prin sticlă.

Şi, în mijlocul serei, probabil ostenit de parfumul plantelor, stă un bărbat în uniformă care, comparat cu uriaşul nostru, e scund. La picioarele lui, un ciobănesc adult se joacă cu un ghiveci de flori de mărime mijlocie. Planta, ceva fibrös, verde-pal, zace alături, cu rădăcini şi pământ compact. Ciobănescul rostogoleşte ghiveciul gol. Nouă ni se pare că auzim rostogolitul. Uriaşul de lângă noi bate cu încheietura degetului în peretele de sticlă. Câinele se ridică imediat. Paznicul întoarce capul fără să-şi mişte trunchiul, rânjeşte ca o cunoştinţă veche, se ridică, dă să se îndrepte spre noi, apoi se aşază la loc. Faţada exterioară a serei oferă o privelişte preţioasă: terasa din parcul

cazinoului, marea fântână arteziană, oprită, cheiul, la început lat, apoi mai îngust şi tot mai larg la capăt, multe steaguri de acelaşi fel, dar oameni deloc, în afară de santinela dublă. Marea Baltică nu se poate hotărî: este când verde, când cenuşie; încearcă în zadar să strălucească albastră. Însă câinele este negru. Stă în picioare şi-şi ţine capul pieziş. Este leit Harras al nostru când era tânăr.

„Ca Harras al nostru!” spune tata.

Eu spun: „Exact ca Harras al nostru”.

Domnul Leeb remarcă: „Dar crupa lungă ar putea s-o aibă de la Thekla mea”.

Tata şi eu: „Aşa avea şi Harras al nostru: o crupă lungă, uşor curbată”.

Domnul Leeb admiră: „Cât de ferme şi uscate îi sunt buzele, ca la Thekla mea”.

Tatăl şi fiul: „Şi-ale lui Harras erau ferme. La fel şi degetele. Şi poziţia urechilor, ca turnate!”

Domnul Leeb o vede numai pe Thekla lui: „Aş îndrăzni să afirm, deşi s-ar putea să greşesc: câinele *Führer*-ului are o coadă la fel de lungă cum avea Thekla mea”.

Eu, în locul tatii: „Iar eu sunt gata să pariez că până la greabăn câinele *Führer*-ului măsoară tot atât cât Harras al nostru, şaizeci şi patru de centimetri”.

Tata ciocăneşte în sticlă. Câinele *Führer*-ului latră scurt; exact aşa ar fi lătrat Harras.

Tata întreabă prin geam: „Scuzaţi! Ne-aţi putea spune câţi centimetri măsoară Prinz până la greabăn? Centimetri. Da, da, până la greabăn”.

Bărbatul din seră poate să ne spună ce înălţime are câinele *Führer-xă\îi* până la greabăn: arată de şase ori zece degete, o dată mâna lui are doar patru degete. Tata îl bate binevoitor pe umăr pe domnul Leeb: „La urma urmei, e

mascul, ăştia au cu patru până la cinci centimetri mai mult”.

Toţi trei suntem de aceeaşi părere în ceea ce priveşte blana câinelui din seră: „Părul scurt, fiecare fir drept, fiecare fir întins, aspru şi negru”.

Tata şi cu mine: „Ca Harras al nostru!”

Domnul Leeb, de neclintit: „Ca Thekla mea”.

Uriaşul nostru în uniformă zice: „Ei, nu vă mai daţi atâta importanţă! Ăştia arată mai mult sau mai puţin la fel, câinii ciobăneşti. Führerul are o curte plină la Berghof. Acum a luat cu el câinele ăsta. Alteori ia alţi câini. Depinde”.

Tata dă să-i ţină un discurs despre Harras al nostru şi despre strămoşii lui, dar uriaşul îi face semn cu mâna să se oprească şi îndoaie braţul cu ceas.

Câinele *Führerului* se joacă iarăşi cu ghiveciul gol, iar eu îndrăznesc să ciocănesc în geam din mers: nici măcar capul nu şi-l ridică. Şi bărbatul din seră preferă să se uite la Marea Baltică.

Retragerea noastră peste covoare moi, pe lângă fructe, scene rustice, naturi moarte cu vânat: prepelicari lingând iepuri şi porci-mistreţi morţi; n-a fost pictat niciun câine ciobănesc. Tata mângâie mobilă. Sala plină de maşini de scris şi telefoane. Prin holul hotelului nu-i chip să treci. Tata mă ia de mână. De fapt ar trebui să-l ia de mână şi pe domnul Leeb. Mereu e înghiontit. Motociclişti cu mantale şi căşti cenuşii de prai se clatină printre uniforme impecabile. Sunt curieri care au în genţi comunicatele despre victorii. Oare Modlin o fi căzut deja? Curierii predau genţile şi se prăbuşesc în fotolii mari. Ofiţeri le oferă foc şi stau de vorbă cu ei. Uriaşul nostru ne împinge prin uşa impozantă de la intrare, pe sub steagul lung de patru etaje. Tot n-am pe umăr o maimuţă care să vrea să se caţăre. Suntem conduşi prin toate barierele şi apoi

lăsaţi să plecăm. Mulţimea din spatele cordonului vrea să ştie dacă l-am văzut pe *Führer*. Tata îşi scutură capul de meşter tâmplar: „Nu, oameni buni, pe *Führer* nu, dar i-am văzut câinele, e negru, vă zic, la fel de negru ca Harras al nostru”.

Draga verişoară Tulla, înapoi în Langfuhr nu ne-a dus nicio maşină de serviciu decapotabilă. Tata, domnul Leeb şi cu mine am luat tramvaiul spre periferie. Noi am coborât primii. Domnul Leeb a mers mai departe şi a promis să ne viziteze cândva. Mi se părea ruşinos că eram nevoiţi să străbatem Elsenstraße pe jos. Cu toate astea, fusese o zi frumoasă; şi acelei compuneri pe care a trebuit să o scriu la cererea tatii în ziua de după vizita la Zoppot şi s-o arăt profesorului Brunies i-am dat titlul „Cea mai frumoasă zi din viaţa mea”.

Când mi-a înapoiat compunerea corectată, profesorul Brunies mi-a zis de sus, de la catedră: „Observaţii de la bine la excelent. La Grand Hotel sunt într-adevăr câteva naturi moarte cu vânat, fructe şi scene rustice primitive de valoare, majoritatea opere ale unor maeştri olandezi din secolul al şaptesprezecelea”.

Nu mi s-a dat voie să citesc compunerea cu glas tare, în schimb profesorul Brunies a zăbovit asupra naturilor moarte cu Vânat şi a scenelor rustice, a vorbit despre pictura de gen şi despre pictorul lui preferat, Adriaen Brouwer1. Apoi a revenit la Grand Hotel, cazinou şi sala de joc – „Salonul roşu este deosebit de frumos şi elegant. Şi în acest salon roşu va dansa în curând Jenny”. Şoptea misterios: „De-ndată ce pleacă, de cum o ia din loc casta războiului, pentru moment la putere, de-ndată ce se mută în alte staţiuni balneare, cu zgomot de arme şi frenezia victoriei, directorul cazinoului, în colaborare cu directorul artistic al Teatrului Municipal, vrea să organizeze o mică, dar reuşită seară de baleta.

„Putem veni şi noi să ne uităm?” au întrebat patruzeci de elevi. „E un spectacol caritabil. Câştigurile vor merge la Ajutorul de Iarnă”. Brunies era la fel de mâhnit ca şi noi că Jenny va dansa doar în faţa unei societăţi închise: „Va avea două apariţii. Chiar şi în vestitul *Pas de quatre*; desigur, într-o versiune uşoară, pentru copii, dar totuşi!”

M-am întors cu caietul de compuneri în bancă. „Cea mai frumoasă zi din viaţa mea” era de-acum mult în urmă.

Nici Tulla, nici eu n-am văzut-o pe Jenny dansând. Dar trebuie să fi fost bună, fiindcă cineva de la Berlin a vrut s-o angajeze imediat. Seara de balet a avut loc cu puţin înainte de Crăciun. Spectatori au fost obişnuitele notabilităţi din partid, dar şi oameni de ştiinţă, artişti, înalţi ofiţeri de marină şi din Luftwaffe, ba chiar şi diplomaţi. Brunies zicea că imediat după aplauzele finale a venit un domn elegant, care a sărutat-o pe Jenny pe amândoi obrajii şi a vrut s-o ia cu el. Că lui – lui Brunies – i-a arătat o carte de vizită şi s-a legitimat ca prim-maestru de balet al Baletului German din Berlin, numit anterior „KdF-Ballett”[186187].

Dar profesorul a refuzat şi l-a amânat pe maestrul de balet pentru altă dată, mai târziu, spunând că Jenny era încă un copil necopt. Mediul familiar, şcoala, casa părintească, vechiul Teatru Municipal şi *madame* Lara – toate trebuiau să mai rămână aşa câţiva ani.

În curtea pentru pauze eu mă apropii de profesorul Oswald Brunies. Ca întotdeauna, el suge, când în stânga, când în dreapta, bomboanele lui de malţ. Spun: „Domnule profesor, cum îl chema pe maestrul de balet?”

186 Adriaen Brouwer (1605-1638), pictor flamand.

187 Abreviere de la „Kraft durch Freude“ („Forţă prin bucurie“), organizaţie nazistă menită să promoveze idealurile naziste prin intermediul unor activităţi culturale şi recreative.

„Asta nu mi-a zis, fiule”.

„Dar nu spuneaţi că v-a arătat ceva ce semăna cu o carte de vizită?”

Profesorul Brunies bate din palme: „Aşa-i, cartea de vizită! Dar oare ce scria pe ea? Am uitat, fiule, am uitat!”

Atunci am încercat să ghicesc: „Îl chema cumva Steppuhn, Stepoteit sau Stepanowski?”

Brunies îşi suge încântat bomboana: „Nici pe departe, fiule!” Am încercat cu alte păsări: „Îl chema cumva Speria sau Sperliński sau Sperballa?”

Brunies chicoteşte: „N-ai nimerit, fiule, n-ai nimerit!”

Trag aer în piept: „Atunci îl chema Sorius. Sau îl chema Zuchel, Zocholl, Zyliński. Atunci, dacă nu-l chema nici aşa, nici aşa, nici Krisin şi nici Krupkat, nu mai rămâne decât un nume”.

Profesorul ţopăie de pe un picior pe altul. Bomboana ţopăie şi ea: „Şi acest ultim nume ar fi...?” Acum îi şoptesc la ureche şi el nu mai ţopăie. Repet numele încet şi, pe sub sprâncenele zburlite, el face nişte ochi speriaţi. îl liniştesc spunându-i: „L-am întrebat pe portarul de la Grand Hotel şi el mi-a zis”. Acum sună clopoţelul şi pauza s-a terminat. Profesorul Brunies vrea să sugă din nou cu încântare, dar nu-şi mai găseşte bomboana în gură. Acum pescuieşte alta din buzunarul hainei şi spune, dându-mi şi mie o bomboană: „Eşti tare curios, fiule, peste măsură de curios”.

Dragă verişoară Tulla, atunci am sărbătorit a treisprezecea aniversare a lui Jenny. Profesorul avusese voie să stabilească ziua de naştere a copilului găsit: am sărbătorit-o la optsprezece ianuarie – data la care regele Prusiei este proclamat împărat al Germaniei. Era iarnă, dar Jenny îşi dorise o „bombă” de îngheţată. Profesorul

Brunies, care ştia să facă bomboane, realizase bomba de îngheţată, după o reţetă proprie, la cofetarul Koschnick.

Asta era dorinţa permanentă a lui Jenny. Dacă întreba cineva „Vrei să mănânci ceva? Ce să-ţi aduc? Ce-ţi doreşti de Crăciun, de ziua ta, la sărbătorirea premierei?”, ea cerea mereu îngheţată, îngheţată de lins, îngheţată de mâncat!

Şi nouă ne plăcea să lingem îngheţată, e drept, dar dorinţele noastre se îndreptau spre alte lucruri. Tulla, de pildă, care era cu mai bine de jumătate de an mai mică decât Jenny, a început să-şi dorească un copil. În perioada de după campania poloneză nici Jenny, nici Tulla n-aveau măcar o umbră de sâni. S-au schimbat abia în vara următoare, în timpul campaniei din Franţa şi la mai multe săptămâni după Dunkerque. Au început să se simtă la pipăit, în magazia de lemne: mai întâi ca nişte pişcături de viespe, apoi ca de gărgăun. Umflăturile astea au rămas şi erau purtate conştient de Tulla şi cu uimire de Jenny.

Încet-încet, trebuia să mă hotărăsc. De fapt preferam să fiu cu Tulla; dar nici n-ajungeam bine să fim singuri în magazie, că Tulla şi voia un copil de la mine. Atunci m-am ataşat de Jenny, care cerea cel mult o îngheţată de zece pfenigi sau o cupă de treizeci şi cinci la Toskani, o cofetărie cu un renume considerabil. Cea mai mare bucurie pe care puteam să i-o fac era s-o însoţesc la gheţărie, care se afla dincolo de Kleinhammerpark, lângă iazul Aktien, şi aparţinea fabricii de bere Aktien, dar era în afara zidului de cărămidă împănat cu cioburi de sticlă, care înconjura clădirile fabricii de bere.

Gheţăria era pătrată, iazul Aktien era rotund. Nişte sălcii îşi ţineau picioarele în apă. Pârâul Strieb intra în el, venind din Hochstrieb, îl străbătea şi ieşea iar, împărţea suburbia Langfuhr în două părţi egale, părăsea Langfuhr la Leegstrieb şi se vărsa în Vistula Moartă lângă Broschkeschen Weg. În anul o mie două sute nouăzeci şi unu pârâul Strieb, „*fluuium Strycze*”, e menţionat pentru

prima oară şi atestat în documente drept un mic râu de graniţă între domeniile mănăstirii Oliva şi oraş. Lat nu era pârâul Strieb şi nici adânc, dar era bogat în lipitori. Şi iazul Aktien era populat de lipitori, broaşte şi mormoloci. În ce priveşte peştii din iazul Aktien, despre asta va mai veni vorba. Deasupra oglinzii apei, de cele mai multe ori netedă, stăruiau ţânţari pe tonul lor ascuţit şi zăboveau imobile libelule, transparente şi în primejdie. Când Tulla era de faţă, noi trebuia să strângem lipitori într-o cutie de conserve goală din locul de vărsare a pinului Strieb. Un adăpost pentru lebede şubred şi strâmb putrezea în mâlul de la mal. Cu ani în urmă pe iazul Aktien fuseseră lebede – numai un sezon, apoi au pierit; doar adăpostul pentru lebede a rămas, încontinuu şi sub toate guvernele, articole care ocupau coloane întregi de ziar şi scrisori indignate ale cititorilor au tot stârnit vârtejuri în jurul iazului Aktien: trebuia să fie astupat cu pământ, din cauza ţânţarilor şi pentru că pieriseră lebedele. Dar apoi fabrica de bere Aktien tot mai dona câte ceva pentru vreun cămin de bătrâni din oraş şi iazul nu mai era astupat, în timpul războiului n-a mai existat niciun pericol pentru iaz. El a mai primit o denumire: nu mai era doar iazul Aktien, ci şi iazul pentru stingerea incendiilor din parcul Kleinhammer. Cei de la apărarea antiaeriană îl descoperiseră şi îl înscriseseră în planurile lor de intervenţie. Dar adăpostul pentru lebede nu era nici al fabricii de bere şi nici al apărării antiaeriene: adăpostul pentru lebede, puţin mai mare decât cuşca lui Harras al nostru, îi aparţinea Tullei. Acolo stătea ea după-amiezi întregi şi tot acolo îi întindeam cutia de conserve cu lipitori. Ea îşi desfăcea hainele şi-şi punea lipitorile: pe burtă şi pe picioare. Lipitorile se umflau, se făceau negre-albăstrui ca vânătăile, tremurau uşor şi tot mai slab şi, de îndată ce erau sătule şi puteau fi desprinse cu uşurinţă, Tulla, albă ca varul la faţă, le

arunca într-o a doua cutie de conserve. Trebuia să ne punem şi noi lipitori: eu, trei, Jenny, una – nu pe picioare, pentru că trebuia să danseze. Cu urzici tocate mărunt şi apă din iazul Aktien, Tulla fierbea lipitorile ei şi pe ale noastre la un foc mic de lemne până când erau gata şi crăpau, iar zeama se făcea neagră-maronie, în ciuda urzicilor adăugate. Trebuia să bem fiertura aceea miloasă, fiindcă pentru Tulla fierberea lipitorilor era sfântă. Când nu voiam să bem, ea zicea: „Iţic şi prietenul lui au fost şi ei fraţi de sânge, Iţic mi-a zis”. Atunci beam până nu rămânea decât zaţul şi ne simţeam înrudiţi între noi.

Odată însă Tulla aproape că ne-a stricat cheful. După ce a fiert totul, a băgat spaima în Jenny: „Dacă bem acum, o să avem amândouă câte un copil – şi anume de la el”. Dar eu nu voiam să devin tată. Iar Jenny a zis că era încă prea devreme pentru ea, că întâi şi-ntâi voia să danseze, la Berlin şi peste tot.

Şi o dată, în adăpostul pentru lebede, când între mine şi Tulla erau deja destule tensiuni din cauza poveştii cu copiii, Tulla a silit-o pe Jenny să-şi pună nouă lipitori: „Dacă n-ai să faci asta imediat, fratele meu, care e-n Franţa, în război, o să sângereze pân-o să moară”. Jenny şi-a pus lipitorile, pe toate nouă, peste tot, s-a albit şi apoi a leşinat. Tulla s-a evaporat şi eu i-am smuls lui Jenny lipitorile cu amândouă mâinile. Se ţineau bine, pentru că nu se săturaseră încă. Câteva au crăpat şi mai târziu a trebuit s-o spăl pe Jenny. Apa a făcut-o să-şi revină, dar a rămas în continuare palidă. A vrut să ştie imediat dacă Siegesmund Pokriefke, fratele Tullei din Franţa, era acum salvat.

I-am spus: „Deocamdată, cu siguranţă”.

Jenny cea gata de sacrificii a zis: „Înseamnă că trebuie să repetăm asta tot la câteva luni”.

Am informat-o pe Jenny: „Acum au peste tot conserve

de sânge, din câte am citit”.

„Aha!” a făcut Jenny şi era puţin dezamăgită. Ne-am aşezat la soare, lângă adăpostul pentru lebede. În apa netedă a iazului Aktien se oglindea faţada lată a gheţăriei.

Ţie, Tulla, îţi spun lucruri pe care le ştii: clădirea gheţăriei era ca o ladă cu acoperişul plat. Fusese îmbrăcată în carton gudronat de la un capăt la altul. Uşa era o uşă de carton gudronat. Ferestre n-avea. Un zar negru fără puncte albe. Nu ne puteam opri să-l privim întruna. N-avea nimic de-a face cu Kuddenpăch; dar Kuddenpăch se poate să-l fi aşezat acolo, chiar dacă nu era de fontă, ci de carton gudronat, chiar dacă Jenny nu se mai temea de Kuddenpăch şi tot voia să intre în gheţărie. În vreme ce Tulla zicea „Vreau un copil acum, imediat”, Jenny zicea: „Aş vrea grozav de mult să vizitez gheţăria pe dinăuntru, vii cu mine?” Eu nu voiam nici, nici; la fel simt şi acum. Gheţăria mirosea precum cuşca goală a câinelui din curtea tâmplăriei. Atât că la cuşca câinelui acoperişul nu era plat şi că de fapt, în ciuda cartonului gudronat, ea mirosea cu totul altfel: mereu a Harras. E drept că tata, meşterul tâmplar, nu voia să-şi ia alt câine, dar nici n-a pus să fie făcută surcele cuşca; dimpotrivă, adesea, când toate calfele erau la bancurile de rindeluit şi toate maşinile muşcau din lemn, el stătea în faţa cuştii şi o privea ţintă cinci minute în şir.

Gheţăria se oglindea în iazul Aktien şi întuneca apa. Totuşi în iazul Aktien existau peşti. Bătrâni cu tutun de mestecat în dosul buzelor căzute pescuiau pe mal în Kleinhammerpark şi către seară prindeau babuşte mari cât palma. Fie aruncau babuştele înapoi, fie ni le dădeau nouă. Pentru că de fapt nu erau bune de mâncat. Erau cuprinse de putreziciune şi chiar şi în apă proaspătă se simţea că erau stricate de vii. Din iazul Aktien au fost pescuite cadavre de două ori. Înainte de locul pe unde se scurgea

pârâul Strieb, un zăgaz de fier reţinea bucăţile de lemn aduse de apă. Acolo au ajuns cadavrele: o dată a fost un bătrân, altă dată, o gospodină din Pelonken. De fiecare dată am ajuns prea târziu ca să mai pot vedea cadavrele. îmi doream să văd un cadavru adevărat cu aceeaşi patimă cu care Jenny voia să intre în gheţărie şi Tulla, să aibă un copil; dar când mureau neamuri în Koschnaideria – mama avea acolo mătuşi şi verişoare –, sicriul era întotdeauna deja închis când ajungeam noi la Osterwick. Tulla pretindea că pe fundul iazului Aktien ar fi copii mici, îngreunaţi cu pietre. Adevărul e că iazul Aktien era preferat pentru înecarea puilor de pisică şi de câine. Uneori pluteau, fără ţintă şi umflate, şi pisici mai bătrâne, rămâneau până la urmă blocate la zăgaz şi erau pescuite cu o cange de gardianul oraşului – îl chema Ohnesorge, ca pe ministrul Poştei din Reich. Dar nu de aceea puţea iazul Aktien. Puţea fiindcă în el curgeau apele reziduale de la fabrica de bere. Pe o pancartă de lemn scria „Scăldatul interzis”. Noi nu, dar băieţii din Satul Indian se scăldau totuşi acolo şi miroseau mereu a bere Aktien, chiar şi iarna.

Aşa era numit de toată lumea cartierul cu grădini de dincolo de iaz, care se întindea până la aerodrom. În cartier locuiau muncitori din port cu mulţi copii, bunici singure şi zidari ieşiţi la pensie. După mine, denumirea de Sat Indian are o explicaţie politică: pentru că acolo locuiseră pe vremuri, cu mult înainte de război, mulţi socialişti şi comunişti, e posibil ca „Satul Roşu” să fi fost transformat în „Satul Indian”. Oricum, pe vremea când Walter Matern era încă în SA, în Satul Indian a fost omorât un muncitor de la şantierul Schichau. În *Vorposten* scria: „Crimă în Satul Indian”. Dar ucigaşii – poate că au fost nouă mantale mascate – n-au fost prinşi niciodată.

Nici poveştile Tullei, nici ale mele despre iazul Aktien

– sunt plin de ele şi trebuie să mă abţin – nu întrec poveştile care se învârt în jurul gheţăriei. Se spunea că ucigaşii muncitorului de la Schichau ar fi căutat adăpost în gheţărie şi că de atunci şedeau acolo, în pivniţă, unde era cel mai rece: opt sau chiar nouă ucigaşi îngheţaţi. Şi pe Eddi Amsel, cel dispărut fără urmă, mulţi l-au crezut – eu nu – în gheţărie. Unele mame îşi ameninţau copiii care nu voiau să-şi mănânce supa cu acel cub negru, fără ferestre, iar pe micul Matzerath – aşa se şoptea – mama lui îl încuiase câteva ore în gheţărie, ca pedeapsă pentru că nu voia să mănânce, şi de aceea nu mai creşte niciun centimetru de atunci.

Pentru că în gheţărie era ceva misterios. Cât timp veneau camioanele pentru gheaţă şi erau încărcate blocuri de gheaţă sunătoare, uşa de carton gudronat stătea deschisă. Când săream pe lângă uşa deschisă ca să ne arătăm curajul, gheţăria sufla peste noi şi eram siliţi să ne ducem la soare. În special Tulla, care nu putea să treacă prin faţa nici unei uşi deschise, se temea de pivniţa cu gheaţă şi se ascundea când îi vedea pe bărbaţii solizi, cu pas legănat, care purtau şorţuri negre de piele şi aveau feţele vineţii. Când cei cu gheaţa trăgeau blocurile din gheţărie cu nişte cârlige de fier, Jenny se ducea la ei şi îi ruga să-i dea voie să pună mâna pe un bloc de gheaţă. Uneori îi dădeau voie. Atunci ea îşi ţinea mâna pe bloc până când vreun om pătrăţos îi dădea mâna deoparte: „Gata de-acu. Vrei să rămâi lipită acolo?”

Mai târziu au fost şi francezi printre cei care cărau gheaţa. Puneau blocurile pe umăr exact la fel ca toţi cărătorii de gheaţă din partea locului, erau la fel de pătrăţoşi şi aveau şi ei feţe vineţii. Erau numiţi muncitori străini şi lumea nu ştia dacă era permis să li se vorbească. Dar Jenny, care învăţa franceza la liceu, i-a spus unui francez: „*Bonjour, monsieur*!” El era foarte politicos:

„*Bonjour*; *mademoiselle*!”

Jenny făcu o reverenţă: „Pardon, monsieur, vous permettez, monsieur; que fentre pour quelques minutes?” 1 Francezul, cu o mişcare prin care o poftea: „Avec plaisir, mademoiselle. **[188]

Jenny făcu o nouă reverenţă: „*Merçi, monsieur*” – şi mina ei dispăru în mâna cărătorului de gheaţă francez. Pe amândoi, mână în mână, i-a înghiţit gheţăria. Ceilalţi cărători râdeau şi făceau glume.

Noi nu râdeam, ci am început să numărăm cu glas scăzut: „Douăzeci şi patru, douăzeci şi cinci… Dacă până la două sute nu e afară, strigăm după ajutor”.

Au ieşit la o sută nouăzeci şi doi, tot mână în mână. Ea ţinea în stânga o bucată de gheaţă. A mai făcut o reverenţă în faţa cărătorului ei de gheaţă şi apoi a venit cu noi la soare. Noi tremuram. Jenny lingea gheaţa cu o limbă palidă şi i-a oferit gheaţa de lins şi Tullei. Tulla n-a vrut. Eu am lins: fierul rece are acelaşi gust.

Dragă verişoară Tulla, când s-a întâmplat povestea cu lipitorile tale şi leşinul lui Jenny, când ne-am certat din cauza asta şi fiindcă voiai întruna un copil de la mine, când mai veneai doar rareori cu noi la iazul Aktien, când noi, Jenny şi cu mine, n-am mai avut chef să ne târâm până la tine, în magazia de lemne, când vara a trecut şi a început şcoala, Jenny şi cu mine obişnuiam să ne aşezăm fie în mărarul din faţa gardurilor de la grădinile din Satul Indian, fie lângă adăpostul pentru lebede, iar eu o susţineam pe Jenny, uitându-mă ţintă la gheţărie, fiindcă Jenny n-avea ochi decât pentru cubul acela negru, fără ferestre. De aceea construcţia gheţăriei mi-a rămas mai limpede în minte decât clădirea fabricii de bere Aktien din spatele castanilor. Probabil că edificiul se înălţa ca o cetate dincolo de zidul întunecat de cărămidă. Cu siguranţă că ferestrele

188 Cu plăcere, domnişoară (în fr., în orig.).

înalte, de biserică, de la clădirea maşinilor erau încadrate cu clincher lucios. Hornul scund întrecea totuşi în înălţime întregul Langfuhr, de oriunde te-ai fi uitat. Aş putea să jur: turnul Aktien purta un coif complicat de cavaler. Reglat de vânt, el slobozea un fum negru, învolburat, şi trebuia curăţat de două ori pe an. Dacă mijesc ochii, clădirea administraţiei, nouă şi de un roşu-cărămiziu deschis, se uită la mine peste zidul împănat cu sticlă. Căruţe pe roţi de cauciuc, trase de doi cai, părăseau cu regularitate, presupun, curtea fabricii de bere. Cai graşi, cu coadă scurtă, belgieni. În spatele unor şorţuri de piele, sub şepci de piele, cu feţe imobile, vineţii: vizitiul şi ajutorul lui. Biciul, pus la locul lui. Registrul de livrări şi cingătoarea pentru bani, sub şorţ. Tutun de mestecat în timpul mersului. Bumbi de metal punctează harnaşamentul. Scuturatul şi clănţănitul lăzilor de bere când roţile din faţă şi roţile din spate se împiedică de pragul de fier de la poarta fabricii de bere. Litere de fier dispuse în arc deasupra porţii: *D.A.B.* Zgomote ude: spălătoria de sticle. La douăsprezece şi jumătate glăsuieşte sirena. La unu sirena se repetă. Intrarea de xilofon a spălătoriei de sticle: partitura asta s-a pierdut, dar mirosul a rămas.

Când vântul de est învârtea coiful de pe hornul fabricii de bere şi rostogolea fum negru peste castani, peste iazul Aktien, peste gheţărie şi Satul Indian, în direcţia aerodromului, peste tot se lăsa un miros – drojdie suprafermentată, stătută, din cazane de cupru: bere Bock Pils Malz Gerste Märzen Urquell. Şi, în plus, apele reziduale. Chiar dacă se spunea mereu că ele se duc în altă parte, scurgerile de la fabrica de bere Aktien se amestecau totuşi cu apa din iaz, care se acrea şi puţea. De aceea, când beam supa de lipitori a Tullei, noi beam o supă amară de bere. Oricine strivea cu piciorul o broască deschidea totodată o sticlă de bere. Când unul dintre molfăitorii de

tutun mi-a aruncat o babuşcă de-o palmă şi am desfăcut-o lângă adăpostul pentru lebede, ficatul, lapţii şi restul semănau cu nişte bomboane de malţ arse. Şi când am pus-o la fript pe un foc mic, care trosnea, ea a crescut ca drojdia, zicea Jenny, a început să fermenteze, iar la gust era – o umplusem cu mult mărar proaspăt – ca moarea de castraveţi veche de-un an. Jenny n-a mâncat decât puţin din peşte.

Însă când vântul venea dinspre aerodrom, împingând spre Kleinhammerpark şi gara Langfuhr aburii de pe iaz şi fumul de la hornul fabricii de bere, Jenny se ridica, îşi retrăgea privirea dinspre zarul de carton gudronat umplut cu gheaţă şi, prin mărar, făcea o demonstraţie de paşi număraţi. Aşa uşoară cum era, când dansa, ea cântărea doar pe jumătate. îşi încheia reprezentaţia cu un mic salt şi o reverenţă graţioasă, iar eu trebuia să aplaud ca la teatru. Câteodată îi dăruiam un bucheţel de mărar ale cărui tulpini le prinsesem cu un elastic de la o sticlă de bere. Asemenea flori mereu roşii, nepieritoare, pluteau cu sutele pe iazul Aktien, formau insule şi erau adunate: între campania poloneză şi ocuparea insulei Creta, eu am strâns peste două mii de elastice de la sticlele de bere şi mă simţeam bogat când le număram. Odată am meşterit pentru Jenny un lanţ din inele de cauciuc, pe care ea îl purta ca pe o podoabă veritabilă, iar mie îmi era ruşine pentru ea: „Nu trebuie să porţi pe stradă chestiile alea, numai la iaz sau acasă”.

Dar pentru Jenny lanţul nu era lipsit de valoare: „Ţin la el, fiindcă l-ai făcut tu. Ştii, pare foarte personal”.

Lanţul nu era urât. De fapt îl făcusem pentru Tulla. Însă Tulla îl aruncase. Când Jenny dansa în mărar, lanţul părea chiar drăguţ. După dans ea zicea întotdeauna „Acum însă sunt ostenită” şi privirile îi treceau pe lângă gheţărie. „Mai trebuie să-mi fac şi temele. Şi mâine avem repetiţie şi

la fel şi poimâine”.

Cu spatele la iazul Aktien, am făcut o încercare: „Ai mai auzit ceva despre maestrul de balet de la Berlin?”

Jenny îmi dădu informaţii: „Domnul Haseloff a trimis de curând o carte poştală de la Paris. Scrie că trebuie să mai lucrez la curbură”.

Am continuat să sap: „Dar cum arată de fapt Haseloff ăsta?” Reproşul blând al lui Jenny: „Dar m-ai întrebat deja de zece ori. E foarte zvelt şi elegant îmbrăcat. Fumează mereu nişte ţigarete lungi. Nu râde niciodată – sau cel mult numai cu ochii”.

M-am repetat, respectând un plan: „Şi când râde cu gura sau când vorbeşte?”

Jenny a spus: „Arată ciudat, dar şi puţin cam neliniştitor, fiindcă atunci când vorbeşte, are gura plină cu dinţi de aur”. Eu: „Adevăraţi?”

Jenny: „Nu ştiu”.

Eu: „Da” întreabă-l odată”.

Jenny: „Ar fi cam penibil pentru mine. Poate că-s din aur fals”.

Eu: „Da şi lanţul tău nu-i decât din elastice de la sticle”. Jenny: „Ei bine, atunci o să-i scriu şi o să-l întreb”.

Eu: „Chiar azi?”

Jenny: „Azi o să fiu prea obosită”.

Eu: „Atunci mâine”.

Jenny: „Şi cum să-l întreb?”

I-am dictat textul: „Scrie pur şi simplu: Voiam să vă mai întreb ceva, domnule Haseloff, dinţii dumneavoastră de aur sunt veritabili? Aţi avut înainte altfel de dinţi? Şi dacă aţi avut, ce s-a întâmplat cu ei?”

Jenny a scris scrisoarea asta şi domnul Haseloff i-a răspuns imediat: aurul era veritabil; avusese înainte nişte dinţi mici şi albi, treizeci şi doi; zicea că-i aruncase peste umăr în tufe şi că şi-a făcut rost de alţii, din aur; au fost

mai scumpi decât treizeci şi două de perechi de pantofi de balet.

Atunci i-am spus lui Jenny: „Acum ia şi numără câte elastice pentru sticle are lanţul tău”.

Jenny a numărat şi era nedumerită: „Ce coincidenţă, tot fix treizeci şi două!”

Dragă Tulla, era inevitabil ca tu să revii, cu picioarele tale zgâriate.

La sfârşitul lui septembrie – mărarul a dat în sămânţă, s-a îngălbenit, şi iazul Aktien arunca la mal, cu valuri scurte, o cunună de clăbuci sleiţi –, la sfârşitul lui septembrie a venit Tulla.

Satul Indian a scuipat-o din el – pe ea şi încă şapte sau opt băieţi. Unul fuma pipă. Stătea ca paravan în spatele Tullei şi îi întindea luleaua. Ea fuma fără să scoată un cuvânt. Încet, făcând un ocol bine cumpănit, ei s-au apropiat, s-au oprit, s-au uitat în sus, s-au uitat pe lângă noi, s-au întors şi duşi au fost: dincolo de gardurile şi căsuţele văruite cu alb ale Satului Indian.

Şi o dată, spre seară – noi aveam soarele în spate, coiful de pe hornul fabricii de bere stătea pe capul sângerând al unui cavaler sângerând –, au apărut dintr-o parte a gheţăriei, mergând în şir prin urzici de-a lungul peretelui de carton gudronat din faţă. Ajunşi în mărar, s-au răsfirat şi Tulla a întins pipa spre stânga, zicându-le neisprăviţilor: „Ăştia or uitat să-ncale. Nu vrei să intri, Jenny, să vezi cum e înăuntru?”

Jenny era foarte prietenoasă şi mereu bine-crescută: „Ah, nu, deja e târziu şi sunt puţin obosită. Ştii, mâine avem engleză şi trebuie să fiu în formă şi la antrenament”.

Pipa era din nou la Tulla: „Ei, atunci nu. Atunci să mergem la paznic, să închidă”.

Dar Jenny era deja în picioare şi a trebuit să mă ridic eu: „Nici vorbă să mergi şi tu. În plus, eşti obosită, aşa ai

zis”. Jenny nu mai era obosită şi voia doar să arunce o privire rapidă înăuntru: „E tare interesant acolo, înăuntru, te rog, Harry!”

Am rămas lângă ea şi am nimerit în urzici. Tulla în faţă, ceilalţi în spatele nostru. Degetul mare al Tullei arăta spre uşa de garton gudronat: era întredeschisă de-o palmă şi abia i se simţea suflarea. Atunci am fost nevoit să spun: „Da’ nu te duci singură”. Şi Jenny, subţire în crăpătura uşii, a zis cu bună-creştere: „Zău că-i drăguţ din partea ta, Harry”.

Cine altcineva decât Tulla să mă fi împins după Jenny prin deschizătura uşii? Iar eu uitasem să mă asigur, să bat palma cu tine şi cu băieţii de afară şi să ne dăm cuvântul de onoare. În timp ce răsuflarea gheţăriei ne-a prins în laţ – în plus, degetul mic al lui Jenny s-a încârligat de degetul meu mic –, în timp ce nişte plămâni de gheaţă ne-au sorbit în ei, eu am ştiut: acum Tulla, singură sau împreună cu puştanul şi cu pipa, s-a dus la paznic şi aduce cheia sau îl aduce pe paznic cu tot cu cheie; şi banda trăncăneşte pe nouă glasuri, pentru ca paznicul să nu ne audă în timp ce încuie.

De aceea sau pentru că Jenny mă ţinea de deget, n-am reuşit să strig după ajutor. Ea mă conducea cu pas sigur prin traheea neagră şi foşnitoare. Venind din toate părţile, chiar şi de sus şi de jos, respiraţia aceea ne făcea uşori, până când n-am mai avut pământ sub tălpi. Şi totuşi mergeam pe drumuri şi trepte marcate cu lumini roşii de poziţie. Şi Jenny a spus cu o voce cât se poate de firească: „Fii atent, Harry, acum vin nişte trepte care coboară, douăsprezece bucăţi”.

Dar oricât eram de atent să găsesc un reazem de la o treaptă la alta, mă cufundam, aspirat de un sorb venind dominator din adâncuri. Şi când Jenny a zis „Aşa, acum suntem în primul subsol şi trebuie să ţinem stânga, acolo

cică e intrarea spre al doilea subsol”, eu aş fi preferat să rămân în primul, chiar dacă mă mânca pielea. Astea-s urzicile de adineauri; însă respiraţia care venea din toate părţile era cea care mi se lăsa pe piele. Şi toate direcţiile trosneau, nu, foşneau, ba nu, scrâşneau: blocuri stivuite, danturi complete se frecau până când smalţul se făcea ţăndări şi fierul respira, fermentat răscopt acru-gastric greu sleit. Carton gudronat, mai deloc. Drojdia se umfla. Oţetul se evapora. Răsăreau ciuperci. „Atenţie, o treaptă!” a spus Jenny. În al cui gâtlej amar ca malţul? Care era infernul al cărui subsol doi a lăsat castraveţii fără capac, ca să se strice? Ce diavol ne înfierbânta la unu sub zero?

Voiam să ţip şi am şoptit: „Ăştia au să ne încuie dacă nu...” Dar Jenny şi-a păstrat cumpătul: Acolo sus se încuie mereu la ora şapte!”

„Unde suntem?”

Acum ne aflăm în al doilea subsol. Aici sunt blocuri vechi de mai mulţi ani”.

Mâna mea voia să ştie exact „De câţi ani?” şi a luat-o spre stânga, căutând ceva să-i stea în cale, găsind şi rămânând prinsă de dinţii unui gigant preistoric: „M-am lipit, Jenny, sunt lipit!”

Atunci mâna lui Jenny se aşază peste mâna mea lipită: de îndată pot să-mi desprind degetele de dintele de uriaş, dar păstrez braţul încins al lui Jenny, braţ frumos, de la dans, braţ care se poate întinde şi poate dormi pe aer; celălalt, de asemenea. Şi amândouă, înfierbântate de respiraţia din blocuri. La subsuori: luna august. Jenny chicoteşte: „Nu-i nevoie să mă gâdili, Harry”.

Dar eu nu vreau decât „să mă ţin bine, Jenny”.

Ea îmi dă voie şi iar e „puţin obosită, Harry”.

Eu nu cred „că-i vreo bancă pe-aici, Jenny”.

Ea nu-i neîncrezătoare: „De ce să nu fie o bancă aici, Harry?” Şi fiindcă o spune ea, chiar este una, de fier. Dar

pentru că Jenny se aşază, banca de fier devine, cu cât stă ea mai mult, o bancă de lemn confortabilă şi uzată. Acum, în al doilea subsol al gheţăriei, Jenny îmi spune, înţeleaptă şi îngrijorată: „Nu ai de ce să îngheţi de frig, Harry. Ştii, cândva am fost ascunsă într-un om de zăpadă. Şi, cât am stat în el, am învăţat multe. Dar dacă nu te poţi înfrâna să îngheţi, atunci trebuie să mă ţii strâns, aşa să ştii. Şi dacă şi aşa tot mai ţi-e frig, pentru că n-ai fost niciodată într-un om de zăpadă, atunci trebuie să mă săruţi, fiindcă ajută, aşa să ştii. Ţi-aş putea da şi rochia mea, pentru că eu n-am nevoie de ea, asta-i sigur. Să nu-ţi fie ruşine. Doar nu-i nimeni altcineva aici. Iar eu aici mă simt ca acasă. Poţi să ţi-o pui ca pe un şal în jurul gâtului. După aceea am să dorm puţin, pentru că mâine trebuie să mă duc la *madame* Lara şi am şi poimâine antrenament. În afară de asta, chiar sunt puţin obosită, aşa să ştii". Am stat aşa peste noapte pe banca de lemn făcută din fier. Am ţinut-o strâns pe Jenny. Buzele ei uscate n-aveau gust. Mi-am pus pe umeri şi în jurul gâtului rochia ei de bumbac – de-aş şti măcar: era cu buline, vărgată sau în carouri? –, rochia ei de vară cu mâneci scurte. Fără rochie, dar în rufărie, ea a stat în braţele mele, care n-au ostenit, pentru că Jenny era uşoară chiar şi când dormea. Eu n-am dormit, de frică să nu o scap. Pentru că eu nu fusesem niciodată într-un om de zăpadă şi, fără buzele uscate, fără rochia de bumbac, fără povara aceea uşoară din braţele mele, fără Jenny, aş fi fost pierdut. Înconjurat de foşnete, de suspine şi scrâşnete, în respiraţia blocurilor, atins şi absorbit de suflare, gheaţa ar fi pus stăpânire pe mine până în ziua de azi.

Aşa însă am trăit să apucăm şi ziua următoare. Dimineaţa făcea zgomote în subsolul de deasupra noastră. Erau cărătorii de gheaţă cu şorţuri de piele. Jenny, îmbrăcată cu rochia ei, voia să ştie: „Ai dormit şi tu puţin?"

„Fireşte că nu. Cineva trebuia să vegheze, nu-i aşa?"

„închipuie-ţi, am visat că mi s-a îmbunătăţit curbura, iar la urmă am putut să fac cele treizeci şi două de *fouettées*. Şi-atunci domnul Haseloff a râs”.

„Cu dinţii lui de aur?”

„Cu toţi, în vreme ce eu mă-nvârteam şi tot mă-nvârteam”. Fără greutate şi printre şoapte şi interpretări de vise, am reuşit să ajungem în primul subsol şi apoi mai departe, pe trepte, până sus. Luminile de poziţie roşii ne arătau drumul printre stivele de blocuri de gheaţă, ieşirea, lumina pătrată. Dar Jenny m-a tras înapoi. Nu trebuia să ne vadă nimeni, fiindcă „Dacă ne prind”, zicea Jenny, „nu mai avem voie să intrăm niciodată aici”.

Când pătratul strident de lumină n-a mai arătat niciun om cu şorţ de piele, când caii belgieni graşi s-au urnit şi carul cu gheaţă a luat-o din loc pe roţi de cauciuc, noi am ţâşnit pe uşă înainte să sosească următorul. Soarele lumina pieziş printre castani. Ne-am furişat pe lângă pereţii de carton gudronat. Totul mirosea altfel decât cu o zi înainte. Iarăşi am nimerit cu picioarele în urzici. Pe Kleinhammerweg, în timp ce Jenny îşi recita verbele neregulate din engleză, eu am început să mă tem de mâna meşterului tâmplar, care mă aştepta acasă.

Ştii, înnoptarea în gheţărie a avut nişte urmări: eu am luat bătaie, poliţia, anunţată de profesorul Brunies, a pus întrebări, noi deveniserăm mai mari şi de-atunci încolo am lăsat iazul Aktien şi mirosurile lui în seama celor de doisprezece ani.

Mi-am cedat colecţia de elastice pentru sticle când s-a făcut din nou colectare de materiale refolosibile. Dacă Jenny a renunţat să mai poarte colierul de elastice, asta nu mai ştiu. Ne ocoleam cum ne pricepeam mai bine: Jenny roşea când nu ne puteam evita pe Elsenstrabe, iar eu mă făceam ca o sfeclă la faţă ori de câte ori o întâlneam pe Tulla pe scară sau la noi în bucătărie, unde venea să ceară

sare sau să împrumute o oală.

Tu îţi mai aminteşti cumva?

Sunt cel puţin cinci luni, cu Crăciunul la mijloc, pe care nu mai sunt în stare să le adun în minte. În intervalul acela, în spărtura dintre campania din Franţa şi campania din Balcani, au fost încorporate tot mai multe calfe din tâmplăria noastră, care apoi, când s-a pornit zarva şi în Est, au fost înlocuite cu ajutoare ucrainene şi o calfa de tâmplar din Franţa. Calfa Wischnewski a căzut în Grecia; calfa Artur Kuleise a căzut chiar la început, la Lemberg[189]; apoi a căzut vărul meu, fratele Tullei, Alexander Pokriefke – adică el n-a căzut, el s-a înecat într-un submarin: începuse bătălia Atlanticului. Cei din familia Pokriefke – dar şi meşterul tâmplar şi soţia – purtau câte o panglică de doliu. Şi eu purtam o panglică şi eram foarte mândru de ea. Când mă întreba cineva de ce eram în doliu, ziceam: „Un văr de-al meu, la care ţineam foarte mult, nu s-a mai întors acasă dintr-o misiune împotriva inamicului în Marea Caraibilor”. De fapt eu abia de-l ştiam pe Alexander Pokriefke, iar Marea Caraibilor era tot o scorneală.

S-a mai întâmplat şi altceva?

Tata primea comenzi grase. În tâmplăria lui nu se mai făceau decât uşi şi ferestre pentru barăcile marinei din Putzig. Brusc şi fără niciun motiv evident, el a început să bea şi o dată, într-o duminică dimineaţa, a bătut-o pe mama fiindcă stătea acolo unde dorea să stea el. Dar niciodată nu şi-a neglijat munca şi continua să fumeze ţigări de calitate inferioară, pe care le căpăta la negru în schimbul garniturilor pentru uşi.

Şi, în afară de asta, s-a mai întâmplat ceva?

Pe tatăl tău l-au făcut şef de celulă. August Pokriefke s-a implicat trup şi suflet în toată aiureala de partid. A

189 Denumirea germană a oraşului ucrainean Liov (în ucr. Lviv, în pol. Lwow).

făcut rost de un certificat medical de la un doctor din partid – obişnuita leziune de menise – şi voia să ţină şedinţe de instruire în sala maşinilor din tâmplăria noastră. Dar tata n-a permis-o. Au fost dezgropate vechi poveşti de familie. Era vorba de cele două pogoane de păşune ale bunicilor mei din Osterwick. A fost socotită pe degete zestrea mamei. Tata a obiectat, spunând că plăteşte taxele şcolare pentru Tulla. August Pokriefke i-a trântit-o: partidul putea să-i achite Tullei taxele şcolare, aşa să ştie! Iar el, August Pokriefke, va avea grijă ca şedinţele de instruire să aibă loc, fie şi după terminarea lucrului.

Şi unde ai fost tu în timpul verii?

Departe, la Brosen, cu cei dintr-a patra de liceu. Când te căuta careva, te găsea pe epava unui dragor de mine polonez, eşuat aproape de intrarea în port. Cei dintr-a patra făceau scufundări în epavă şi scoteau la suprafaţă tot felul de lucruri. Eu înotam prost şi nu îndrăzneam niciodată să deschid ochii sub apă. De aceea te căutam în alte părţi, niciodată pe navă. În afară de asta, eu o aveam pe Jenny, iar tu voiai mereu unul şi acelaşi lucru: un copil. Ţi-au făcut vreunul cei de pe epavă? Nu se vedea nimic la tine. Sau băieţii din Satul Indian? N-au lăsat nicio urmă pe tine. Cei doi ucraineni din tâmplăria noastră, cu feţele lor de cartof, mereu speriate? Niciunul dintre ei nu te-a luat în magazie şi totuşi tatăl tău i-a supus la interogatorii. Iar pe unul pe care lumea îl striga Kleba, pentru că cerşea mereu pâine, August Pokriefke l-a bătut zdravăn, cu o cumpănă, între maşina de rectificat şi freză. Atunci tata l-a dat afară din tâmplărie pe tatăl tău. Tatăl tău a ameninţat că o să facă plângere, dar tata, care avea oarecare trecere la Camera Meşteşugarilor şi, de asemenea, la partid, a făcut el plângere. S-a organizat un fel de tribunal de onoare. August Pokriefke şi meşterul tâmplar au trebuit să se împace; ucrainenii au fost înlocuiţi cu alţii doi – erau destui

–, iar despre primii doi ucraineni se zicea că au fost duşi la Stutthof.

Din cauza ta: Stutthof!

Cuvântul ăsta căpăta o importanţă tot mai mare. „Ţi-e cumva dor de Stutthof?" „Dacă nu-ţi ţii gura, ai să ajungi la Stutthof". Un cuvânt întunecat îşi ducea traiul în casele cu apartamente de închiriat, urca şi cobora scările, stătea la masă în bucătării, trecea drept o glumă şi erau unii care chiar şi râdeau: „Acum ăia fac săpun la Stutthof, nici nu-ţi mai vine să te speli".

Noi doi n-am fost niciodată la Stutthof.

Tulla nu cunoştea nici măcar Nickelswalde; pe mine o tabără *Jungvolk* m-a dus la Steegen; însă domnul Brauxel, cel care îmi plăteşte avansurile şi care găseşte că scrisorile mele către Tulla sunt importante, cunoaşte zona cuprinsă între Vistula şi Frisches Haff. Pe vremuri Stutthof era un sat bogat, mai mare decât Schiewenhorst şi Nickelswalde şi mai mic decât Neuteich, capitala districtului. Stutthof avea două mii şase sute nouăzeci şi opt de locuitori. Ei au câştigat bani curând după începerea războiului, când în apropierea satului s-a construit un lagăr de concentrare, care trebuia mărit întruna. Până şi linii de cale ferată au fost puse în lagăr. Liniile astea se legau cu linia trenului din Werder, pe direcţia Danzig-Niederstadt. Toată lumea ştia asta, iar cine a uitat poate să-şi aducă aminte: Stutthof – districtul Danziger Niederung, regiunea Danzig-Prusia de Vest, tribunal de primă instanţă competent Danzig; era cunoscut pentru biserica lui frumoasă, cu grinzi aparente, apreciat ca staţiune balneară liniştită şi străveche aşezare germană: în secolul al paisprezecelea cavalerii teutoni au asanat câmpia, în secolul al şaisprezecelea au venit din Olanda menoniţi harnici, în secolul al şaptesprezecelea suedezii au prădat Werder de mai multe ori, în o mie opt sute treisprezece drumul de retragere al lui Napoleon

traversa Niederung, iar între o mie nouă sute treizeci şi nouă şi o mie nouă sute patruzeci şi cinci în lagărul de concentrare de la Stutthof, districtul Danziger Niederung, au murit oameni, nu ştiu câţi.

Pe tine nu, dar pe noi, cei dintr-a patra de liceu de la Conradinum, şcoala ne-a dus la Nickelswalde, aproape de Stutthof. Partidul obţinuse vechiul cămin-şcoală Saskoschin şi îl transformase în cămin de instructaj pentru statul-major al armatei. A fost cumpărată o bucată de teren între moara reginei Luise din Nickelswalde şi pădurea litorală, jumătate de la morarul Matern, jumătate de la comuna Nickelswalde, şi s-a construit o clădire cu un etaj sub un acoperiş înalt, de ţiglă. Ca şi la Saskoschin, la Nickelswalde noi jucam *schlagball*. Fiecare clasă avea aşi care puteau să lanseze luminări până la cer şi ţapi ispăşitori prinşi la mijloc şi zdrobiţi cu mingi tari de piele. Dimineaţa se înălţa drapelul, seara era coborât. Mâncarea era proastă; cu toate astea, ne-am îngrăşat; aerul din Werder era hrănitor, între meciuri îl urmăream adesea pe morarul Matern. Stătea între moară şi casă. În stânga, un sac cu făină îi presa urechea. El asculta viermii de faină şi vedea viitorul.

Să presupunem că am purtat o conversaţie cu morarul cel strâmb. Poate că am spus tare, fiindcă el n-auzea bine: „Ce mai e nou, domnule Matern?”

Fără doar şi poate, el a răspuns: „În Rusia o să se facă iarnă devreme”.

Probabil că eu voiam să ştiu mai multe: „O să mai ajungem până la Moscova?”

El a prorocit: „Mulţi dintre noi vor ajunge chiar până în Siberia”. Acum aş fi putut să schimb subiectul: „Îl cunoaşteţi pe unul pe care-l cheamă Haseloff şi locuieşte mai mult la Berlin?” Desigur că şi-a ascultat mult timp sacul cu făină: „Aud numai de unul pe care înainte îl

chema altfel. Păsările se temeau de el”.

Aş fi avut destule motive să fiu curios: „Are aur în gură şi nu râde nicicând?”

Viermii de faină ai morarului nu spuneau niciodată ceva de-a dreptul: „Fumează multe ţigări, una după alta, deşi e mereu răguşit, pentru că o dată l-a prins răceala”.

Sigur că am zis în încheiere: „Atunci el e!”

Morarul vedea clar viitorul: „Va şi rămâne el”.

Pentru că la Nickelswalde nu existau nici Tulla, nici Jenny, nu are de ce să fie treaba mea să relatez aventurile celor dintr-a patra în Nickelswalde; oricum, vara era pe sfârşite. Toamna a adus schimbări în sistemul şcolar. Şcoala Gudrun, fostă şcoala Hélène Lange, s-a transformat în cazarmă a forţelor aeriene. Toate clasele de fete au trecut la Conradinum al nostru, care puţea a băieţi. Orele se făceau în ture: dimineaţa fetele, după-amiaza băieţii, şi invers. Unii profesori, printre care şi Oswald Brunies, trebuiau să predea şi la clasele de fete. La clasa Tullei şi a lui Jenny el ţinea ore de istorie.

Noi nu ne mai vedeam absolut deloc. Pentru că mergeam la şcoală în ture, ne puteam evita fără niciun efort: Jenny nu mai era nevoită să roşească, eu nu mă mai făceam ca sfecla. Excepţiile merită povestite:

odată, pe la ora prânzului – plecasem prea devreme şi purtam geanta de şcoală în dreapta –, sub alunii de pe Uphagenweg, mi-a ieşit în cale Jenny Brunies. Probabil că avusese cinci ore de cursuri şi că mai zăbovise la Conradinum din motive neştiute de mine. Oricum, ea ieşea din şcoală şi îşi ducea geanta tot în dreapta. Pe jos erau deja alune verzi şi unele de un maroniu pal, fiindcă în urmă cu o zi bătuse vântul. Jenny, într-o rochie de lână albastră-închis, cu manşete albe, şi o căciulă albastră-închis, mai mult beretă decât bască, Jenny a roşit şi şi-a mutat geanta din dreapta în stânga când mai avea cinci aluni până la

mine.

Vilele de pe Uphagenweg, de-o parte şi de alta a străzii, păreau nelocuite. Peste tot, brazi argintii şi sălcii-plângătoare, arţari roşii şi mesteceni, care îşi lăsau frunzele să cadă una câte una. Aveam paisprezece ani şi mergeam unul spre celălalt. Jenny părea mai subţire decât o păstram în amintire. Vârfurile picioarelor în lateral, de la atâta balet. De ce purta albastru când ştia prea bine: mă înroşesc când mă întâlnesc cu el?

Pentru că era prea devreme, pentru că ea roşise până la marginea beretei, pentru că îşi mutase geanta în cealaltă parte, eu m-am oprit, mi-am mutat şi eu geanta şi am întins mâna. Ea şi-a strecurat iute mâna uscată, sperioasă, într-a mea. Stăteam printre alune necoapte. Unele erau strivite sau seci. Când a tăcut o pasăre dintr-un arţar, am început eu: „Ei, Jenny, aşa de târziu? Ai mâncat deja alune? Vrei să ţi le, câteva? N-au niciun gust, dar sunt primele. Şi ce mai faci? Bătrânul tău se ţine încă foarte bine. De curând avea iarăşi geanta plină de chestii micacee: măcar cinci kilograme sau cel puţin patru, asta e ceva! Şi, la vârsta lui, tot pe jos, neabătut, şi ce mai voiam să te întreb: cum mai stai cu baletul? Câte piruete faci? Cum mai e curbura, mai bine? Aş avea chef să merg iar la vechea Râşniţă de Cafea[190]. Cum e prim-solista care v-a venit de la Viena? Am auzit că joci şi tu în *Bal mascat*. Din păcate, n-am putut, pentru că eu. Dar se spune că ai fost bună, mă bucur. Şi ai mai fost în gheţărie? Ei, nu. A fost o glumă. Dar îmi aduc bine aminte, pentru că tata, după aceea. Mai ai lanţul, ăla din elastice de la sticle, vreau să zic? Şi din Berlin? Ai mai primit vreo veste de la ei?” Trăncăneam vorbeam mă repetam. Cu tocul de la pantof spărgeam alune, dintre aşchiile de coajă scoteam cu degete sprintene miezuri pe jumătate strivite, îi dădeam ei,

190 Denumire dată teatrului din Danzig datorită arhitecturii sale.

îmi dădeam mie, iar Jenny, cuminte, mânca alune cleioase, care sleiau dinţii. Degetele mi se făceau lipicioase. Ea stătea încremenită, încă mai avea tot sângele suit în cap şi răspundea cu glas scăzut monoton supus. În ochi i se vedea teama de locul acela. Privirile îi rămâneau agăţate în mesteceni sălcii-plângătoare brazi argintii: „Da, mulţumesc, bătrânului îi merge bine. Doar cu prea multe ore. Uneori trebuie să-l ajut la corectat. Şi fumează prea mult. Ba da, încă mai sunt la *madame* Lara. Chiar e excepţional de meticuloasă şi de asta e cunoscută peste tot. Vin soliste de la Dresda şi chiar de la Berlin să se lase instruite de ea. A beneficiat de şcoala rusească încă din copilărie. Ştii, a învăţat o mulţime tot uitându-se la Preobrajenska şi la Trefilova. Fiindcă, oricât de pedantă ar fi la corectare, aici un pic, dincoace încă puţin, tu tot rămâi în spiritul dansului şi nu înveţi numai tehnică. Chiar nu-i nevoie să vezi *Bal mascat*. Ştii, nouă, aici, ne lipsesc termenii de comparaţie. Da, Harry, sigur că-mi aduc aminte. Dar înăuntru n-am mai fost niciodată. Am citit cândva că unele lucruri nu pot sau nu trebuie să fie repetate, altminteri pier cu totul. Dar uneori port lanţul de la tine. Da, domnul Haseloff a scris iar. Lui *papa*, desigur. Chiar e un tip ciudat şi scrie o mie de amănunte pe care alţii nici nu le observă. Dar *papa* zice că are succes la Berlin. Face de toate, chiar şi decoruri. Se spune că e un profesor foarte sever, dar bun. Călătoreşte cu Neroda, de fapt ea conduce baletul: Paris, Belgrad, Salonic. Dar nu dansează numai pentru soldaţi. Însă *papa* zice că-i încă prea devreme pentru mine".

Apoi n-au mai fost alune pe jos. Pe lângă noi trecuseră deja câţiva elevi. Unul rânjea prosteşte, pe ăla îl ştiam. Jenny îşi lăsă mina să dispară repede într-a mea. I-am întors palma o clipă: cinci degete netede, uşoare – şi pe inelar poartă un inel de argint înnegrit, rudimentar. I l-am

scos fără să întreb. Jenny, cu inelarul despuiat: „Ăsta-i *îngustări*, aşa îl cheamă”. Eu frec inelul: „Cum adică *îngustări*?”

„E-n limba ţigănească şi înseamnă inel”.

„Îl ai dintotdeauna?”

„Da’ n-ai voie să poveşteşti asta nimănui. Era în perna mea când am fost găsită”.

„Şi de unde ştii că-l cheamă aşa?”

Îmbujorarea lui Jenny sporeşte, scade: „Cel care m-a lăsat atunci, el a numit aşa inelul”.

Eu: „Un ţigan?”

Jenny: „Îl chema Bidandengero”.

Eu: „Atunci poate că şi tu eşti aşa”.

Jenny: „Sigur nu, Harry. Ei au părul negru”.

Eu vin cu dovada: „Dar de dansat ştiu toţi să danseze!”

I-am povestit totul Tullei, ea, eu şi cine s-a mai întâmplat să fie pe-acolo, toţi jinduiam la inel. Eram convinşi că e un hocus-pocus cu argintul acela şi o numeam pe Jenny, când venea vorba despre ea, nu Jenny, ci Angustări. Precis că toţi colegii de şcoală, care fuseseră înnebuniţi din prima clipă după pantofii de balet argintii ai lui Jenny, erau de-acum bolnavi după *îngustări*. Numai eu am rămas calm înspre curios faţă de Jenny şi de *îngustări*. Trecuserăm prin prea multe împreună. Şi mai eram şi bolnav de Tulla – de la bun început. Chiar şi în liceu, cu haine cât de cât curate, ea şi-a păstrat mirosul de clei de oase; iar eu eram captiv şi nici măcar nu mă apăram.

Când Tulla a zis „Data viitoare să-i furi inelul”, am dat din mână a refuz, iar când am pândit-o pe Jenny pe Uphagenweg, eram decis doar pe jumătate să-i scot argintul de pe deget. Ea roşea de două ori pe săptămână fiindcă îi ieşeam în cale. Niciodată nu l-a avut pe *îngustări* cu ea, în schimb purta la gât colierul acela ridicol făcut din

elastice pentru sticle.

Dar Tulla, care purta doliu după fratele ei Alexander, a avut grijă ca şi Jenny să poarte doliu curând. Către sfârşitul toamnei lui patruzeci şi unu – comunicatele speciale despre victoriile din Est se lăsau aşteptate – Conradinum putea deja să confirme douăzeci şi doi de conradinieni căzuţi. Placa de marmură cu numele, datele şi gradele era fixată la intrarea principală, între Schopenhauer şi Copernic. Printre cei căzuţi se număra şi un deţinător al Crucii de Cavaler1. Doi alţi purtători ai Crucii de Cavaler încă mai trăiau şi, când erau în permisie, îşi vizitau cu regularitate fosta şcoală. Câteodată ţineau în aulă conferinţe concise sau prelungite. Noi şedeam ca bătuţi în cuie, iar profesorii încuviinţau din cap. După conferinţe ni se permitea să punem întrebări. Elevii voiau să ştie câte avioane Spitfire trebuiau doborâte şi ce tonaj registru brut se cerea scufundat. Pentru că toţi visam să obţinem mai târziu Crucea de Cavaler. Profesorii fie puneau întrebări practice – dacă funcţiona bine treaba cu trupele de rezervă –, fie se complăceau în fraze înfocate, vorbind despre puterea de a rezista şi despre victoria finală. Profesorul Oswald Brunies l-a întrebat pe un deţinător al Crucii de Cavaler – cred că de la Luftwaffe – ce i-a trecut prin minte când a văzut pentru prima oară un mort, prieten sau duşman. Răspunsul pilotului de vânătoare îmi scapă.

Brunies i-a pus aceeaşi întrebare plutonierului Walter Matern, care, fiindcă nu avea Crucea de Cavaler, a avut voie să ţină o conferinţă doar în clasa noastră, de la înălţimea catedrei, pe tema „Angajarea forţelor terestre antiaeriene în Est”. Am uitat şi răspunsul plutonierului cu Crucea de Fier clasa întâi şi a doua. Reţin doar imaginea lui: în cenuşiu-de-campanie, uscăţiv şi vânjos totodată, încleştându-şi mâinile de capacul pupitrului şi privind

ţintă, pe deasupra noastră, spre reproducerea unei picturi de pe peretele din fundul clasei: peisajul verde-spanac al lui Thoma[191192]. Când respiră, aerul se subţiază. Noi vrem să aflăm despre Caucaz, dar el vorbeşte neabătut despre Nimic.

La câteva zile după conferinţă, Walter Matern a plecat din nou în Rusia, unde a căpătat o rană care l-a făcut inapt pentru lupta forţelor terestre antiaeriene. Şchiopătând uşor, a fost mutat la forţele antiaeriene de acasă, mai întâi la Königsberg şi apoi la Danzig. Instruia auxiliari pentru forţele antiaeriene la bateria de coastă Broşen-Glettkau şi la bateria Kaiserhafen.

Era îndrăgit şi temut de toţi, iar pentru mine a devenit un model; doar profesorul Brunies l-a pus pe plutonier sub semnul îndoielii de cum a venit să ne viziteze şi a stat în spatele catedrei, în ochi i s-au aprins luminiţe ironice şi l-a rugat pe Matern ca, în locul unei conferinţe despre luptele de la Orei, să citească o poezie de-a lui Eichendorff, eventual „Frontoane-ntunecate, înalte ferestre...”

Nu pot să mi-l amintesc pe profesor predându-ne serios. îmi vin în minte câteva teme de compuneri. „Pregătiri de nuntă la zuluşi”. Sau „Soarta unei cutii de conserve”. Sau „Pe când eram o bomboană de malţ şi mă făceam tot mai mică în gura unei fetiţe”. Profesorul părea să pună preţ pe alimentarea fanteziei noastre şi, fiindcă de regulă dintre patruzeci de elevi doi elevi au fantezie, treizeci şi opt de liceeni dintr-a patra aveau voie să moţăie, în timp ce doi – eu şi încă unul – derulau soarta cutiei de conserve, scorneau obiceiuri de nuntă originale de-ale zuluşilor şi spionau o bomboană de malţ care se tot

191 Grad militar al ordinului Crucea de Fier, cea mai înaltă distincţie militară germană în timpul celui de-al Doilea Război Mondial.

192 Hans Thoma (1839-1924), pictor şi grafician german.

micşora în gura unei fetiţe.

Tema asta ne-a preocupat pe mine, pe colegul meu şi pe profesorul Brunies timp de paisprezece zile sau chiar mai mult. Bulbos şi tăbăcit în mii de cute, profesorul şedea în spatele lemnului uzat de la pupitru şi, ca să ne inspire, imita suptul, ţocăitul, sorbitul. Punea o bomboană de malţ imaginară să se mute dintr-un obraz în celălalt, aproape o înghiţea, o micşora cu ochii închişi, făcea bomboana să vorbească, să povestească – pe scurt, într-o vreme când dulciurile erau rare şi raţionalizate, profesorul Brunies poftea îndoit la bomboane. Când n-avea niciuna în buzunar, şi-o inventa. Şi noi scriam pe aceeaşi temă.

De prin toamna lui patruzeci şi unu tuturor elevilor au început să li se împartă pastile cu vitamine. Se numeau tablete Cebion şi erau păstrate în nişte borcane mari, de farmacie, din sticlă brună. În cancelarie, unde înainte stătuseră volumele enciclopediei Meyers, cotor lângă cotor, erau acum puse pe-un rând borcane inscripţionate – de la prima la ultima clasă de liceu – şi în fiecare zi profesorii răspunzători de câte o clasă le duceau liceenilor devitaminizaţi din al treilea an de război.

Se vedea bine, desigur, că profesorul Brunies plescăia deja şi că avea plăcerea dulcelui în jurul gurii lui de bătrân când intra în clasă cu borcanul de farmacie în braţe. Distribuirea tabletelor Cebion lua o jumătate bună din oră, fiindcă Brunies nu lăsa borcanul să se plimbe de la o bancă la alta: îi punea pe elevi să iasă în faţă în ordine alfabetică, strict după catalog, băga ceremonios mâna în recipientul de sticlă, se purta ca şi cum ar fi pescuit pentru fiecare ceva deosebit şi apoi, cu triumful înscris în fiecare rid al lui, scotea la iveală una dintre cele – poate – cinci sute de tablete Cebion, o arăta ca pe rodul unui act de magie complicat şi o preda elevului.

Ştiam cu toţii: profesorul Brunies iar are ambele

buzunare de la haină pline cu tablete de Cebion. Chestiile alea aveau un gust dulce-acrişor: puţin de lămâie, puţin de glucoză, puţin de spital. Pentru că ne plăcea să sugem pastile Cebion, Brunies, care era înnebunit după tot ce era dulce, avea motive să-şi umple buzunarele. În fiecare zi, în drumul de la cancelarie până la clasa noastră, el făcea o oprire la toaletă profesorilor cu tot cu borcanul brun de farmacie. După un minut era din nou pe coridor şi-şi continua înaintarea ţocăind: praf de Cebion îi pudra clapetele buzunarelor de la haină.

Aş vrea să spun: şi Brunies ştia că noi ştiam. Adesea, în timpul orei, el dispărea în spatele tablei, îşi lua provizia şi apărea în faţa clasei, arătându-ne gura ocupată: „Presupun că n-aţi văzut nimic; şi, dacă aţi văzut cumva ceva, n-aţi văzut bine”.

Ca şi altor profesori, lui Oswald Brunies îi venea să strănute – des şi sonor. Ca şi colegii lui, în asemenea ocazii îşi scotea batista cea mare; numai că, spre deosebire de colegii lui, când îşi trăgea batista, el făcea să-i sară din buzunar tablete de Cebion, întregi şi sfărâmate. Ce se rostogolea pe duşumeaua dată cu petrol salvam noi. Un ciorchine de elevi aplecaţi, care adunau cu zel, înmânau profesorului jumătăţi şi sferturi de tablete. Noi ziceam – şi asta a devenit o vorbă de-a noastră – „Domnule profesor, tocmai aţi pierdut mai multe roci micacee”.

Brunies răspundea cumpănit: „Dacă e vorba de gnaisuri micacee obişnuite, puteţi să le păstraţi, dar dacă aţi dat peste unul sau mai multe gnaisuri duble, atunci rog înapoierea acestora”. Noi, căci aşa era înţelegerea, găseam numai gnaisuri duble, pe care Brunies le testa, făcându-le să dispară printre cioturi maronii de dinţi şi plimbându-le dintr-un obraz în celălalt până când se convingea: „Într-adevăr, aţi descoperit mai multe gnaisuri duble extrem de rare. Ce bucurie că le-am găsit!”

Mai târziu profesorul Brunies a trecut peste toate ocolişurile care duceau la Cebion: nu se mai băga după tablă şi nu mai vorbea niciodată de gnaisuri micacee duble pierdute. Când venea de la cancelarie spre clasa noastră, nu mai făcea opriri la toaletă profesorilor cu borcanul de farmacie, ci se servea nestăpânit şi pe faţă din pastilele noastre de Cebion în timpul orei. I se vedea un tremur neplăcut al mâinilor. În mijlocul frazei, între două strofe de-ale lui Eichendorff, îl apuca: nu lua numai o pastilă de Cebion, apuca cinci cu trei degete noduroase, le arunca pe toate cinci în gura-i nesătulă şi plescăia, de trebuia să ne uităm în altă parte.

Nu, Tulla, nu noi l-am denunţat. Au fost făcute mai multe denunţuri, dar niciunul n-a venit din clasa noastră. Desigur, câţiva elevi, printre care şi eu, au trebuit să depună mărturie mai târziu, în cancelarie; dar noi am fost rezervaţi şi am spus că da, e adevărat că profesorul Brunies mânca dulciuri în timpul orelor, dar că nu era vorba de tablete Cebion, ci de bomboane de malţ obişnuite. Că profesorul Brunies avusese obiceiul ăsta dintotdeauna, încă de pe când eram în prima şi în a doua clasă de liceu; pe atunci nici nu se pomenise de pastile Cebion. Declaraţiile noastre n-au prea fost de folos: când l-au arestat pe Brunies, în căptuşeala buzunarelor lui s-a găsit praf de Cebion.

Mai întâi s-a zis că denunţul ar fi venit de la directorul nostru, profesorul Klohse; unii au pariat pe Lingenberg, un profesor de matematică; apoi s-a răspândit vestea: îl pârâseră nişte fete de la şcoala Gudrun, din clasa aceea la care Brunies ţinea lecţii de istorie. Înainte să mă pot gândi că în mod sigur Tulla făcuse asta, s-a rostit numele Tullei Pokriefke.

Tu ai fost aceea!

De ce? De aia! După paisprezece zile – profesorul

Brunies a fost nevoit să predea clasa noastră profesorului Hoffmann, el nu mai ţinea ore, dar nu era în arest, ci acasă, pe Elsenstrafie, cu rocile lui micacee –, după paisprezece zile l-am mai văzut o dată pe bătrânul domn. Doi elevi din clasa noastră şi cu mine am fost chemaţi în cancelarie. Acolo erau deja doi dintr-a şaptea şi cinci fete de la şcoala Gudrun; printre ele: Tulla.

Noi aveam un zâmbet forţat şi soarele ajungea la toate borcanele brune, de farmacie, de pe raft. Stăteam în picioare pe covorul moale şi nu aveam voie să ne aşezăm. Clasicii de pe pereţi se ignorau reciproc. Lumina răvăşea praful deasupra catifelei verzi de pe masa lungă de şedinţe. Uşa era unsă: profesorul Brunies a fost adus înăuntru de un domn în civil, care însă nu era profesor, ci un funcţionar de la poliţia judiciară. După cei doi venea directorul Klohse. Brunies a dat din cap spre noi, prietenos şi absent, şi-a frecat mâinile cafenii, noduroase, şi-a pus în priviri luminiţele ironice, ca şi cum ar fi vrut să treacă la subiect şi să povestească despre pregătirile de nuntă ale zuluşilor, despre soarta cutiei de conserve, despre bomboana din gura unei fetiţe. Dar a vorbit domnul în civil. El a numit întâlnirea din cancelarie o confruntare necesară. Tărăgănat, i-a pus profesorului Brunies bine-cunoscutele întrebări. Era vorba de Cebion şi de extragerea de tablete Cebion din borcane. Cu regrete şi clătinări din cap, Brunies a răspuns negativ la toate întrebările. Au fost audiaţi cei dintr-a şaptea, apoi noi. S-a învinovăţit, s-a dezvinovăţit. Contradicţii bâlbâite: „Nu, de văzut n-am văzut, se zicea numai. Am crezut tot timpul. Am presupus, doar fiindcă îi plăcea să mănânce bomboane. În prezenţa mea, nu. Dar e adevărat că el...”

Nu cred că eu am fost acela care a spus la urmă: „Sigur că profesorul Brunies a gustat de trei sau cel mult patru ori din tabletele Cebion. Dar l-am lăsat să aibă şi el o

mică bucurie. Doar ştiam dintotdeauna că-i plac dulciurile”, în vreme ce se puneau întrebări şi se răspundea la ele, am observat cât de necugetat şi de neajutorat se scormonea profesorul Brunies prin buzunarele de la haină, când în stânga, când în dreapta. În acelaşi timp îşi umezea agitat buzele. Domnul în civil n-a dat atenţie scormonitului prin buzunare şi linsului buzelor. Mai întâi a vorbit cu directorul Klohse, lângă fereastra înaltă, apoi i-a făcut semn Tullei să vină la fereastră. Ea poartă o fustă plisată neagră. Dacă Brunies ar avea măcar pipa la el; dar a lăsat-o în palton. Funcţionarul în civil şopteşte necuviincios la urechea Tullei. Mie îmi ard tălpile pe covorul moale. Mâinile fără astâmpăr ale profesorului şi limba lui, neobosită. Acum Tulla, în fustă neagră plisată, face câţiva paşi. Stofa foşneşte până când ea rămâne pe loc. Apucă cu amândouă mâinile un borcan brun de farmacie, umplut pe jumătate cu pastile Cebion. îl ridică de pe raft şi nimeni n-o împiedică. Înconjoară pas cu pas, cu fusta ei plisată, masa de şedinţe lungă, goală, verde; ochii îi sunt mici şi se îngustează şi mai mult. Toţi o urmăresc cu privirile şi Brunies o vede venind. Ea se opreşte la distanţă de-un braţ de profesor, strânge borcanul la piept, îl ţine numai cu mâna stângă, iar cu dreapta îi scoate capacul de sticlă. Brunies îşi şterge de haină palmele umede. Ea pune capacul de sticlă deoparte şi lumina soarelui îl atinge pe fetrul verde al mesei de şedinţe. Limba profesorului nu se mai agită, dar rămâne afară. Ea ţine din nou borcanul cu ambele mâini, îl ridică, se înalţă pe vârfuri în fusta plisată. Tulla spune: „Poftiţi, domnule profesor”.

Brunies nu s-a împotrivit. Nu şi-a ascuns mâinile în buzunarele hainei. N-a întors capul şi gura plină cu cioturi de dinţi maronii. Nicio ureche n-a auzit „Ce mai e şi prostia asta?”. Profesorul Brunies a apucat, zorit şi cu toată mâna. Când au ieşit din borcan, cele trei degete

ţineau şase sau şapte tablete Cebion: două i-au scăpat înapoi în borcan, una a căzut pe covorul de velur cafeniu-deschis şi s-a rostogolit sub masa de şedinţe; ce a reuşit să ţină între degete a îndesat în gură. Dar îi părea rău după tableta de Cebion care se pierduse sub masă. S-a lăsat în genunchi. De faţă cu noi, cu directorul, cu funcţionarul în civil şi cu Tulla, el s-a lăsat în genunchi, a căutat, pipăind cu mâinile, lângă şi pe sub masă, şi ar fi găsit pastila, ar fi dus-o la gura lui bolnavă după dulciuri dacă n-ar fi venit ei: directorul şi funcţionarul în civil. L-au luat de braţ din stânga şi din dreapta şi l-au ridicat în picioare. Unul dintr-a şaptea a deschis uşa bine unsă. „Vă rog cu toată seriozitatea, domnule coleg!” a spus directorul Klohse. Tulla s-a aplecat după tableta de sub masa de şedinţe.

Peste câteva zile am fost interogaţi din nou. Am intrat în cancelarie unul după altul. Povestea cu tabletele Cebion nu era de-ajuns. Cei dintr-a şaptea scriseseră afirmaţii de-ale profesorului: înţelesul lor era demoralizant şi negativ. Dintr-odată au zis cu toţii: era francmason. Şi totuşi nimeni nu ştia ce însemna asta, francmason. Eu nu m-am băgat. Aşa mă sfătuise tata, meşterul tâmplar. Poate că n-ar fi trebuit să spun nimic despre suporturile de steaguri mereu goale ale profesorului, dar era vecinul nostru şi oricine vedea că nu punea steaguri când toată lumea le punea. De altfel, funcţionarul în civil ştia deja şi a dat nerăbdător din cap când am zis: „Deci, de exemplu, de ziua *Führer-uhii*, când toţi pun steaguri, profesorul Brunies nu pune, chiar dacă are unul”. Tatăl adoptiv al lui Jenny a fost dus în arest preventiv. Se zicea că l-ar mai fi lăsat o dată acasă câteva zile, pentru ca apoi să-l ia definitiv. Pianistul Felsner-Imbs, care mergea zilnic în locuinţa din Aktienhaus ca să aibă grijă de Jenny, i-a spus tatii: „Acum l-au dus pe bătrânul domn la Stutthof. Numai de-ar rezista!”

Cei din neamurile Pokriefke şi Liebenau, familia ta şi

a mea, au dat jos doliul, pentru că fratele tău Alexander era mort de un an. Atunci şi-a dat Jenny hainele la vopsit. O dată pe săptămână o asistentă socială pentru tineret făcea o vizită în casa de peste drum: Jenny o întâmpina în negru. La început s-a zis: Jenny intră într-un cămin de asistaţi social, locuinţa profesorului urmează să fie evacuată. Dar Jenny cea îmbrăcată în negru şi-a găsit susţinători. Felsner-Imbs a scris scrisori, directoarea şcolii Gudrun a făcut o petiţie, intendentul Teatrului Municipal a vorbit la conducerea regională a partidului, iar *madame* Lara Bock-Fedorowa avea relaţii. Aşa s-a făcut că Jenny a continuat să meargă la şcoală, la antrenamentul de balet şi la repetiţii, dar în negru. Nu că ar fi arătat o faţă plânsă pe stradă, sub o căciulă neagră, moale, într-un palton negru prea larg, pas cu pas, în ciorapi negri de bumbac; cam palidă – dar poate că era efectul negrului –, cu trunchiul imobil, cu vârfurile pantofilor în lateral, ca la balet, ea îşi ducea la şcoală ghiozdanul – era cafeniu şi din piele artificială –, îşi ducea la Oliva sau la teatru sacii de antrenament verde-praz, roşu-auroră, albastru-aer, vopsiţi acum în negru, şi se întorcea pe Elsenstrabe, punctuală, cu vârfurile în lateral, mai curând cuminte decât răzvrătită.

Totuşi existau voci care vedeau în negrul zilnic al lui Jenny Brunies culoarea răzvrătirii: în anii aceia aveai voie să-ţi pui haine de doliu numai când motivul era certificat şi ştampilat. Era voie să porţi doliu după fiii căzuţi şi după bunicile moarte, însă scurta înştiinţare de la poliţia judiciară Danzig-Neugarten că fusese necesară arestarea profesorului Brunies pentru comportament nedemn şi atentat la bunăstarea poporului nu era un document acceptat de serviciul de raţionalizare – pentru că numai acolo, la ghişeul de distribuire a cartelelor pentru îmbrăcăminte, existau bonuri pentru haine de doliu în cazuri de doliu.

„Ce-i cu ea? El mai trăieşte. Doar n-or să-l, pe bătrân. Aşa nu-l ajută deloc, dimpotrivă. Ar trebui să-i spună careva că n-ajută, că mai mult bate la ochi”.

Vecinii şi asistenta socială au vorbit cu Felsner-Imbs. Pianistul a încercat s-o convingă pe Jenny să renunţe la hainele de doliu. A zis că nu contează ce era la vedere. Că era destul dacă purta doliul în inimă. Că doliul lui nu era nicidecum mai mic, fiindcă îi fusese luat un prieten, singurul.

Dar Jenny Brunies n-a renunţat la negrul exterior şi a continuat să-l poarte prin Langfuhr şi pe Elsenstrafle ca pe o acuzaţie. O dată, în staţia liniei doi spre Oliva, i-am vorbit. Bineînţeles că s-a făcut roşie, încadrată cu negru. Dacă ar trebui s-o pictez din amintire, ea ar avea ochii de un cenuşiu deschis, gene umbroase, păr şaten, cu cărare pe mijloc, care, neted şi fără luciu, cobora dinspre frunte, în două şerpuiri ostenite, peste obraji şi urechi şi era împletit la spate într-o coadă strânsă. Faţa prelungă, îngustă, ar fi de un sidefiu pal, fiindcă îmbujorarea era o excepţie. Un chip anume făcut pentru doliu: Giselle în scena cimitirului. Gura ei, care nu atrăgea atenţia, vorbea numai când era întrebată.

În staţia de tramvai i-am spus: „Chiar e nevoie, Jenny, să porţi întruna doliu? Poate că *papa* Brunies se întoarce azi-mâine”. „Pentru mine el a murit deja, chiar dacă ei n-au scris că e mort”.

Căutam un subiect, pentru că tramvaiul nu venea: „Seara chiar eşti mereu singură acasă?”

„Adesea vine domnul Imbs. Atunci sortăm şi inscripţionăm pietrele. Ştii, a lăsat în urmă mult material nesortat”. Voiam să plec, dar tramvaiul ei tot nu venea: „La cinematograf nu te duci niciodată, hm?”

„Când mai trăia tata, mergeam uneori duminică

dimineaţa la Palatul UFA[193]. Cel mai mult îi plăcea să vadă filme documentare".

Eu am rămas la filmul principal: „N-ai chef să vii o dată la film cu mine?"

Sosea tramvaiul lui Jenny, galben-pai: „Dacă vrei tu, cu plăcere".

Lumea, îmbrăcată cu paltoane, cobora: „Nu trebuie să fie neapărat un film vesel, putem să mergem la unul serios, ce zici?"

Jenny urcă: „La Palatul Filmului rulează *Mâini eliberate*\ au voie tinerii peste şaisprezece ani".

Dacă Tulla ar fi spus „Un loc în rândul al doilea", casieriţa ar fi vrut cu siguranţă să-i vadă actul de identitate; dar noi n-a trebuit să-l arătăm, pentru că Jenny purta doliu. Am stat în paltoane, fiindcă cinematograful era prost încălzit. Nu se vedeau feţe cunoscute. N-a fost nevoie să vorbim, fiindcă potpuriul muzical nu s-a oprit deloc. În acelaşi timp s-a ridicat cortina cu un zbârnâit, jurnalul de ştiri al săptămânii a început cu semnalul de deschidere şi în sală s-a făcut întuneric. Abia apoi mi-am pus braţul pe după umerii lui Jenny. N-a rămas acolo mult timp, fiindcă cel puţin treizeci de secunde artileria grea a lovit Leningradul. Când un bombardier englezesc a fost doborât de vânătorii noştri, Jenny n-a mai vrut să vadă nimic şi şi-a apăsat fruntea de paltonul meu. Braţul meu şi-a reînceput călătoria, dar eu am rămas cu ochii la avioanele de vânătoare, am numărat Panzerele lui Rommel când avansau în Cyrenaica, am urmărit dâra înspumată a unei torpile, am văzut petrolierul clătinându-se în reticul, am zvâcnit când a fost nimerit şi i-am transmis lui Jenny pâlpâirea şi zvâcnetul petrolierului care se dezintegra. Când aparatul de filmat al jurnalului săptămânal a vizitat cartierul general al *Führer-uhii*, am şoptit: „Fii atentă,

193 Abreviere de la Universum Film AG.

Jenny, îndată apare Führerul, poate că e şi câinele cu el”. Am fost amândoi dezamăgiţi văzând că în jurul lui, între copaci şi cărări cu pietriş, nu erau decât Keitel[194][195], Jodl[196] şi încă cineva.

Când s-a făcut iar lumină în cinematograf, Jenny şi-a scos paltonul, eu nu. Filmul documentar arăta căprioare şi cerbi care trebuie hrăniţi în timpul iernii, fiindcă altminteri mor de foame. Fără palton, Jenny era şi mai subţire. Căprioarele nu erau sperioase. Brazii din munţi erau încărcaţi de zăpadă. În cinematograf toate hainele erau negre, nu numai puloverul de doliu al lui Jenny.

De fapt voiam încă din timpul documentarului, dar am făcut-o abia după ce a început filmul. *Mâini eliberate* era un film poliţist cu împuşcături şi încătuşări. Mâinile îi aparţineau unei sculptoriţe îndrăgostite de profesorul ei de sculptură; în realitate pe ea o chema Brigitte Horney. Cam de câte ori ea pe el, pe ecran, şi eu pe Jenny, în sală. Ea închidea ochii; o vedeam. Pe ecran nişte mâini frământau întruna bucăţile de lut, făcând din ele nuduri şi nişte mânji care se jucau. Pielea lui Jenny era răcoroasă şi uscată. Pentru că îşi ţinea coapsele strâns lipite, am fost de părere că trebuie să şi le depărteze. A făcut-o imediat, dar a rămas cu ochii la filmul care rula. Crăpătura ei era şi mai mică decât a Tullei; asta era ce voisem să ştiu. Când am început şi cu al doilea deget, Jenny şi-a întors privirile de la film: „Te rog, nu, Harry. Mă doare”. Am încetat imediat, dar mi-am lăsat celălalt braţ la ea. Glasul întunecat şi spart

194 Befreite Hände (1939), film german în regia lui Hans Schweikart, după romanul cu acelaşi titlu al lui Erich Ebermayer.

195 Wilhelm Keitel (1882-1946), ofiţer german cu grad de feldmareşal al celui de-al Treilea Reich, acuzat, condamnat la moarte şi executat în urma procesului de la Nürnberg.

196 Alfred Josef Ferdinand Jodl (1890-1946), general german, şeful Statului-Major al înaltului Comandament al Armatei, acuzat, condamnat la moarte şi executat în urma procesului de la Nürnberg.

al lui Horney umplea sala de cinematograf cam goală. Cu puţin înainte de sfârşit mi-am mirosit degetele; aşa miroseau alunele încă necoapte de pe drumul nostru spre şcoală: amar, săpunos, fad.

Drumul spre casă m-a făcut să revin la realitate. Cât am coborât Bahnhofstrabe, eu am tot trăncănit: că filmul a fost a-ntâia, dar la jurnal vezi mereu doar unul şi acelaşi lucru; că povestea cu căprioarele era destul de plictisitoare; că mâine, iar la nenorocita de şcoală; că precis va fi totul bine cu *papa* Brunies – „Ce zic cei din Berlin despre asta? I-ai scris lui Haseloff toată istoria?” Şi Jenny era de părere că filmul fusese bun, Horney chiar era o mare actriţă; şi ea spera că totul o să se termine cu bine cu *papa* Brunies, chiar dacă simţea că el sigur; dar domnul Haseloff scrisese deja de două ori de-atunci; va veni în curând şi o va lua cu el: „E de părere că Langfuhr nu mai e locul potrivit pentru mine. Şi domnul Imbs crede la fel. Ai să-mi scrii din când în când când o să fiu în Berlin, la balet?”

Informaţiile date de Jenny m-au însufleţit. Perspectiva de a o şti curând plecată departe, cu tot cu negrul ei de doliu, mi-a inspirat cuvinte prietenoase. Am luat-o de umeri cu bunăvoinţă, am mers pe ocolite pe străzi lăturalnice, întunecoase, am zăbovit cu ea – era februarie sau martie – pe sub felinare albastre, de camuflaj, am împins-o până la cel mai apropiat felinar, am lipit-o de gardurile de fier forjat ale grădinilor din faţa caselor şi am încurajat-o să plece cu Haseloff la Berlin. I-am tot promis că îi voi scrie cu regularitate, nu doar din când în când. În cele din urmă i-am ordonat să plece din Langfuhr, fiindcă Jenny mi-a pasat mie toată responsabilitatea: „Dacă nu vrei să te părăsesc, rămân cu tine; dar dacă crezi că domnul Haseloff are dreptate, o să plec”. Atunci am pomenit de cineva care fusese dus la

Stutthof: „Aşadar, eu aş paria că dacă *papa* Brunies ar fi aici, ar spune exact la fel ca mine: pleacă la Berlin! Un lucru mai bun nu ţi se poate întâmpla”.

Pe Elsenstrabe Jenny a mulţumit pentru film. Am sărutat-o o dată scurt sec. Ultimele ei cuvinte au sunat ca întotdeauna: „Ei, acum sunt puţin obosită şi-n plus mai am de învăţat la engleză pentru mâine”.

Eram bucuros că n-a vrut să mă ducă în locuinţa goală a profesorului. Ce să fi făcut eu cu ea acolo, printre lăzi pline cu roci micacee sortate, printre pipe necurăţate şi cu un cap plin de dorinţe care nu cereau nimic de la Jenny şi mult de la Tulla?

Dragă verişoară, apoi, cu puţin înainte de Paşti, a nins. S-a topit repede. În acelaşi timp tu ai început tot felul de istorii cu soldaţi veniţi în permisie de pe front, dar copil n-ai avut. Apoi, la puţin timp după Paşti, a fost alarmă aeriană; dar la noi n-au căzut bombe. Şi, la începutul lui mai, a venit Haseloff şi a luat-o pe Jenny.

A sosit într-un Mercedes negru, în spatele unui şofer, şi a coborât: subţire mobil străin. îşi aruncase neglijent pe umeri un palton mult prea larg, cu nişte carouri izbitor de mari. îşi freca mâinile cu mănuşi albe, privea atent faţada de la Aktienhaus, inspecta casa noastră, etaj cu etaj; eu, pe jumătate în spatele perdelelor, m-am tras înapoi în cameră până la marginea covorului. Mama mă chemase la fereastră: „Ia uită-te la ăsta!”

Eu îl cunosc. Eu l-am văzut primul, când era încă nou. El mi-a aruncat dintele în tufa de alun. El s-a evaporat cu trenul la scurt timp după ce a renăscut. El a început să fumeze şi mai fumează încă, cu mănuşi albe. Dintele lui e în portofelul meu. El a plecat cu gura căzută. El se întoarce cu botul plin de aur – fiindcă el râde, urcă şi coboară pe Elsenstrabe, râde, umblă şi se uită atent la toate. Casele de pe ambele părţi, numerele, cu soţ şi fără

soţ, grădinile din faţă, late cât să scuipi peste ele, panseluţele. Nu se mai satură uitându-se şi se lasă pradă unui râs neprefăcut: arată tuturor ferestrelor gura cea plină de aur a lui Haseloff. Cu treizeci şi doi de dinţi de aur, el scuipă un râs mut, ca şi cum în lumea asta în formă de ou n-ar exista motiv mai hazliu de arătat dinţii decât Elsenstrabe a noastră. Dar uite-l pe Felsner-Imbs părăsind casa noastră, plin de respect. Iar cortina cade peste prea mult aur, pe-o vreme însorită de mai. Cei doi bărbaţi, mai scunzi, aşa cum îi vedeam de la perdeaua mea, se salută cu patru mâini, ca şi cum ar sărbători o revedere. Şoferul îşi dezmorţeşte picioarele lângă Mercedes şi nu vrea să vadă nimic. Dar toate ferestrele sunt loje. Ţâncii care tot cresc din urmă alcătuiesc un cerc în jurul revederii. Eu şi vrăbiile din jgheaburile de la acoperiş înţelegem: el e din nou aici; îl ia pe pianist de braţ, străpunge cercul de ţânci care tot cresc din urmă, îl îndeamnă pe pianist să intre în Aktienhaus, îi ţine uşa deschisă respectuos şi îl urmează fără să se mai uite în urmă. Jenny îşi împachetase deja cele două geamantane, fiindcă după nicio jumătate de oră a părăsit Aktienhaus împreună cu Felsner-Imbs şi Haseloff. Ea pleca în doliu. Ea pleca cu *îngustări* pe deget şi fără colierul meu făcut din elastice pentru sticle; acela era printre rufe, într-unul dintre cele două geamantane pe care Imbs şi Haseloff le-au predat şoferului. Ţâncii desenau omuleţi în praful de pe Mercedesul negru. Jenny stătea nehotărâtă. Şoferul îşi trase cascheta. Haseloff dădu s-o împingă uşurel spre fundul maşinii. îşi ridicase gulerul de la palton, nu-şi mai arăta străzii chipul, se grăbea. Dar Jenny încă nu voia să urce în maşină, arăta spre perdelele noastre şi, înainte ca Imbs şi Haseloff s-o poată reţine, a dispărut în imobilul nostru.

Din spatele perdelelor, i-am spus mamei, care făcea tot ce voiam eu: „Nu deschide dacă sună. Ce mai vrea

oare?” Soneria s-a auzit de patru ori. Soneria noastră nu era dintr-acelea pe care le apeşi, trebuia s-o răsuceşti. Soneria noastră care se răsucea n-a ţiuit doar, ea a şi hârâit de patru ori, fără ca mama şi cu mine să ne părăsim locul din spatele perdelelor.

Asta îmi va rămâne în auz: ce a repetat de patru ori soneria noastră.

„Na, acu au plecat”, a zis mama; dar eu priveam lucrurile din lemn de nuc, de păr şi de stejar din sufrageria noastră, făcute de calfe.

Şi zgomotul de motor, tot mai împuţinat, al unei maşini care se îndepărta mi-a rămas în auz şi va dăinui acolo.

Dragă verişoară Tulla, o săptămână mai târziu a venit o scrisoare de la Berlin; o scrisese Jenny cu stiloul ei. M-am bucurat de scrisoare de parcă mi-ar fi scris Tulla cu propria-i mână. Dar Tulla îi scria cu mâna ei unuia de la marină. Umblam cu scrisoarea lui Jenny de colo colo şi le povesteam tuturor că îmi scrisese prietena mea de la Berlin, Jenny Brunies sau Jenny Angustări, cum o chema mai nou, pentru că Haseloff, maestrul ei de balet, şi *madame* Neroda[197], secretar de stat, care conducea fostul balet KdF, devenit acum Baletul German, o sfătuiseră să-şi ia un nume de scenă. îşi începuse deja antrenamentul, se făceau şi repetiţii de contradans pe muzică germană veche, pe care o dezgropase *madame* Neroda, care de fapt era englezoaică. Neroda aceea trebuie să fi fost o femeie ciudată, de pildă: „Când iese în oraş sau la vreo recepţie adevărată, poartă un palton de blană scump, dar pe dedesubt n-are rochie, ci tricoul de la repetiţii. Dar ea poate să-şi permită aşa ceva. Şi mai are şi-un câine, unul scoţian, care are nişte ochi la fel ca ai ei. Unii spun că-i

197 Toate referirile trimit la Friderica Derra de Moroda (1897-1978), dansatoare, coregraf şi pedagog.

spioană. Dar eu nu cred şi nici prietena mea”.

La intervale de câteva zile îi scriam lui Jenny – un şir de scrisori de dragoste pline de repetiţii şi de dorinţe directe. Pe fiecare trebuia s-o scriu de două ori, fiindcă prima variantă colcăia de nepotriviri. De foarte multe ori scriam „Crede-mă, Tulla!” sau „De ce, Tulla? Azi-dimineaţă, Tulla. Dacă vrei, Tulla. Tulla, te-aş. Am visat, Tulla. S-o mănânc, s-o ţin strâns, s-o iubesc pe Tulla, să-i fac Tullei un copil”.

Jenny îmi răspundea prompt, cu scrisul ei mărunt şi îngrijit. Ordonat, păstrând marginea, ea umplea pe ambele părţi două foi de hârtie albastră pentru corespondenţă cu răspunsuri la propunerile mele şi cu descrieri ale noului ei mediu. La tot ce doream eu de la Tulla Jenny răspundea cu da; numai cu făcutul copiilor era cam prea devreme, chiar şi pentru mine, mai întâi trebuia să ajungă fiecare ceva în meseria lui, ea pe scenă şi eu ca istoric – asta voiam să devin.

Despre Neroda povestea că femeia aceea neobişnuită deţinea cea mai mare bibliotecă despre balet din lume şi avea chiar şi un manuscris al marelui Noverre[198]. Despre domnul Haseloff vorbea ca de-un excentric cam neliniştitor, dar uneori comic, care, de cum se termină antrenamentul lui strict, dar fantastic conceput, construieşte în atelierul din subsol maşinării ciudate, care seamănă cu oamenii. Jenny scria: „De fapt el nu pune prea mare preţ pe baletul clasic, fiindcă adesea, la exerciţii, când nu merg toate aşa cum îşi doreşte, face nişte glume destul de răutăcioase, zicând: «Mâine am să-i dau afară pe toţi măscăricii ăştia. În fabrici de muniţii să vă bage. Să faceţi grenade acolo dacă nu sunteţi în stare să executaţi măcar o piruetă la fel de corect ca micile mele

198 Jean-Georges Noverre (1727-1810), dansator şi maestru de balet francez, reformator al baletului, care a pus bazele coregrafiei modeme.

mecanisme!» Pretinde că figurile lui din pivniţă execută atât de frumos nişte mişcări, că te apucă pioşenia, că figurile lui au mereu lateral, că în curând va pune una dintre figurinele lui la bară, chiar în faţă: «Atunci o să vă îngălbeniţi de ciudă şi-o să înţelegeţi ce poate însemna baletul clasic, dopuri şi găurici ce sunteţi!»”.

Aşa le zicea domnul Haseloff dansatorilor şi dansatoarelor, într-una dintre scrisorile următoare pe care mi-a trimis-o Jenny pe Elsenstrafle am găsit la P.S., descrisă şi schiţată sumar, o asemenea figurină care stătea la bară şi le arăta dopurilor şi găuricilor un *port de bras* ca la carte.

Jenny scria: „Am învăţat – nici nu-ţi vine să crezi – o mulţime de la figurina mecanică; ea nu-i nici dop şi nici găurică. În primul rând ţin spatele corect pentru balet şi punctele la *port de bras* – *madame* Lara le-a neglijat – îmi sunt acum foarte clare. Oriunde mă duc, orice fac, fie că-mi curăţ pantofii, fie că ridic un pahar cu lapte, mereu sunt puncte în aer. Chiar şi când casc – pentru că seara suntem toţi obosiţi de-a binelea ţin seama de puncte când duc mâna la gură. Dar acum voi încheia şi te ţin strâns la inima mea când adorm – şi la fel mâine-dimineaţă, când mă trezesc. Şi, te rog, nu citi prea mult, ai să-ţi strici ochii. Mereu a ta, Jenny”.

Dragă Tulla, cu o asemenea scrisoare de la Jenny am încercat eu să construiesc o punte: către tine. Pe scările din clădirea noastră nu ne puteam evita, iar eu nu încercam deloc să-mi stăpânesc obişnuita îmbujorare: „Ia uite, Jenny mi-a scris din nou. Te interesează? Scrie lucruri destul de ciudate despre iubire şi aşa mai departe. Dacă ai chef să râzi, n-ai decât să citeşti ce tot scrie. Acum o cheamă Angustări, ca pe inel, şi în curând o să plece cu teatrul în turneu”.

I-am întins scrisoarea ca şi cum ar fi fost ceva lipsit

de importanţă şi oarecum amuzant. Tulla a pocnit hârtia cu un deget: „Ar trebui să găseşti până la urmă altceva, să nu mai vii întruna cu prostiile astea şi cu porcăriile tale despre balet”. Tulla îşi purta părul despletit, şaten-muştar, până la umeri, lăţos. Se mai vedeau urmele unui permanent pe care i-l plătise marinarul din Putzig. O şuviţă îi acoperea ochiul stâng. Cu o mişcare mecanică, pe care o figurină de-a lui Haseloff n-ar fi putut s-o execute mai mecanic, şi-a dat şuviţa la o parte, suflând în acelaşi timp cu dispreţ, şi apoi şi-a adus-o peste acelaşi ochi printr-o zvâcnire a umărului ei osos. Dar încă nu era fardată. Abia după ce serviciul de patrulă de la *Hitlerjugend* a surprins-o după miezul nopţii în gara centrală şi apoi pe o bancă din Uphagenpark, cu un aspirant de la Şcoala Militară Neuschottland, Tulla era deja fardată peste tot.

A fost dată afară din şcoală. Tata vorbea de bani aruncaţi pe fereastră. Se zice că directoarei de la şcoala Gudrun, care voia să-i mai dea Tullei o şansă, în ciuda raportului celor de la serviciul de patrulă, Tulla i-ar fi spus: „Daţi-mă afară, doamnă directoare. Oricum m-am săturat până-n gât de toate astea. Cel mai mult aş vrea să-mi facă vreunul un copil, ca să se-ntâmple în sfârşit ceva aici, în Langfuhr, şi în general”.

De ce voiai tu un copil? Uite, de aia! Tulla a zburat, dar n-a căpătat un copil. Peste zi şedea acasă şi asculta radioul, după cină era pe drumuri. O dată a adus, pentru mama ei şi pentru ea, şase metri din cea mai bună pânză de la marină. O dată a venit cu o blană de vulpe de pe frontul arctic. O dată prada a fost un balot de mătase de paraşută. Ea şi mama ei purtau lenjerie din toată Europa. Când au venit oamenii de la Serviciul de Muncă şi au vrut s-o bage la uzina electrică, şi-a scos un certificat medical de la doctorul Hollatz: anemie şi umbre la plămân. Tulla a primit cartele suplimentare pentru alimente şi o

indemnizaţie de boală, dar nu prea mare.

Când Felsner-Imbs s-a mutat la Berlin cu tot cu marea clepsidră, balerina de porţelan, peştele auriu, munţii de partituri şi pozele îngălbenite – Haseloff îl chema ca pianist pentru balet –, Tulla i-a dat o scrisoare: pentru Jenny. Niciodată n-am putut să aflu ce scrisese Tulla cu stiloul ei, fiindcă în a doua scrisoare care a urmat Jenny a pomenit doar că Felsner-Imbs ajunsese cu bine, că Tulla îi scrisese foarte drăguţ şi că ea îi transmite multe salutări Tullei.

Din nou eram lăsat pe dinafară, iar cele două aveau ceva în comun. Când dădeam peste Tulla, nu mă mai înroşeam, ci mă făceam alb ca varul. E drept că tot mai eram lipit de tine, dar încetul cu încetul am învăţat să te urăsc – pe tine şi cleiul tău; şi ura – o boală a sufletului pe care poţi s-o duci până la bătrâneţe – mi-a uşurat relaţia cu Tulla. Prietenos şi cu un aer superior, îi dădeam sfaturi bune. N-am lăsat ura să se prefacă în fapte pentru că, în primul rând, mă ţineam sub observaţie până şi în somn, în al doilea rând citeam prea mult, în al treilea rând eram un elev silitor, aproape ambiţios, care nu avea timp să-şi trăiască ura, şi în al patrulea rând mi-am făcut un altar pe care stătea Jenny, cu vârfurile în lateral, în tutu şi cu braţele în aer; mai bine zis, strângeam teanc scrisorile de la Jenny şi voiam să mă logodesc cu ea.

Iubită Tulla, pe cât de bine-crescută şi de plicticoasă putea fi Jenny când şedeai în faţa ei sau când mergeai alături de ea, pe-atât de bine se pricepea să scrie scrisori impertinent-hazlii. Ochii ei cu gene triste, cam nătângi când te uitai din afară, aveau, dacă priveai dinăuntru, darul de a vedea lucrurile sec şi clar, chiar dacă ea stătea pe vârfuri în pantofi de argint, întruchipând în lumina reflectoarelor o lebădă muribundă.

Aşa mi-a descris o lecţie de balet pe care Haseloff o

dăduse dopurilor şi găuricilor lui. Trebuiau să studieze un balet care urma să se cheme *Sperietori* sau *Sperietorile* sau *Grădinarul şi sperietorile*.

Antrenamentul nu voia să iasă nici la bară, nici la exerciţii libere. Felsner-Imbs şedea cu spatele lui interminabil de curbat şi repeta fără folos bucata din Chopin. Pinii din faţa ferestrelor stăteau în ploaie, plini de veveriţe şi de trecut prusac. Dimineaţa fuseseră o alarmă aeriană şi o repetiţie în beciul unde era instalaţia de încălzire. Găuricile îmbrăcate în tricouri negre se ofileau la bara lungă. Dopurile buimace dădeau din pleoape, până când Haseloff a sărit pe pian cu genunchii întinşi, un procedeu binecunoscut lui Felsner-Imbs şi deloc dăunător pianului, fiindcă Haseloff ştia să facă, stând în picioare, salturi înalte, lente şi ample şi să aterizeze delicat pe capacul cafeniu al pianului, fără să zgâlţâie măruntaiele instrumentului acordat în tonuri majore. Acum dopurile şi găuricile ar fi trebuit să se trezească, fiindcă toţi ştiau prea bine ce însemna asta şi ce urmări promitea în cazul lui Haseloff saltul pe pian stârnit de furie.

De sus, dar nu direct, ci întors spre marea oglindă de balet, care transforma peretele din faţă al sălii în spion, Haseloff le-a vorbit dopurilor şi găuricilor, avertizându-i: „E cumva nevoie să vă arate pensula cum se dansează? Lipseşte cheful de viaţă? Să-nceapă şobolanii să muşte lebedele pe la spate? Să umble Haseloff iarăşi la punguţă?”

Şi-a elaborat încă o dată vestitul lui exerciţiu la bară: *grand plié* de câte două ori în poziţia întâi, a doua şi a cincea, opt *dégagés* întinse şi şaisprezece rapide în poziţia a doua, opt *petits battements dégagés*, cu accent spre exterior, punctate pe sol. Dar numai găuricile accentuau spre exterior şi punctau pe sol; nici ameninţarea cu punguţa, nici Chopin asociat cu Felsner-Imbs n-au reuşit să le declanşeze băieţilor pofta de viaţă sau un *plié* făcut ca

lumea: un aluat lipit de lingură, o maioneză moale, fire cleioase de miere turcească, aşa se întindeau băieţii (sau dopurile) – Wolfehen, Marcel, Schmittchen, Serge, Gotti, Eberhard şi Bastian –, băteau din gene, suspinau puţin între *battements fondus* în *demi-pointe*, la *rond de jambes à la seconde* răsuceau gâturile ca nişte lebede înainte de-a fi hrănite şi aşteptau resemnaţi – şapte dopuri calde de somn – al doilea salt al lui Haseloff, care, *lagrand battement*, nu s-a lăsat aşteptat.

Saltul lui Haseloff a fost executat iarăşi din picioare: l-a purtat de pe capacul pianului, cu genunchii întinşi şi cu o curbură admirabilă, peste părul alb ca neaua al pianistului, până în mijlocul sălii, faţă în faţă cu oglinda. Şi, fără să ascundă ceva oglinzii, a scos ca prin minune anunţata punguţă. Punguţa ascuţită, punguţa ca un con, vestita punguţă, cea temută, cea atât de îndrăgită, punguţa moaledepraf facebinedarcumăsură – a scos din micul buzunar special de la piept punguţa-de-o-optime-de-livră şi le-a poruncit tuturor fetelor sau găuricilor să plece de la bară. Le-a trimis în colţ, lângă soba de fontă, care duduia, roşie în obraz. Fetele se înghesuiră acolo piuind, întorcându-se cu faţa la perete, şi îşi acoperiră şi ochii cu degete pale. Şi Felsner-Imbs îşi învălui capul leonin cu un şal de mătase.

În vreme ce ochii şi un cap se acopereau ruşinoase, Haseloff porunci: „*Face à la barre**ul* Şapte băieţi şi dopuri îşi jupuiră unii altora, în mare agitaţie, tricourile de lână negre, roz, gălbenuş-de-ou şi verde-mai de pe trupurile de băieţandri. „Şi preparationt” plesni uscat din degete Haseloff: cu capetele la perete, ei s-au înşirat la bară, clipind neobosit, şi au apucat cu cele paisprezece mâini lemnul uzat. Şapte torsuri, susţinute de un Chopin cântat orbeşte, se aplecau cu braţele întinse, îndreptând genunchii şi înălţând spre sala de antrenament, bine

încălzită, de şapte ori acelaşi popou cu piele fină de băieţaş.

Atunci Haseloff a adoptat poziţia de start, în lateral faţă de primul popou. Ţinea punguţa conică în stânga, în dreapta avea între degete o pensulă apărută ca din aer, apoi a muiat pensula din păr de bursuc, scump şi rezistent, în punguţa ascuţită şi, susţinut de Felsner-Imbs, a început să fluiere pentru sine, vioi, consacrata *Poloneză*, mutându-se îndemânatic, mereu conştient de oglindă, de la popou de băiat la popou de dop. În timpul ăsta – de aici toată agitaţia – a scos de şapte ori din punguţă pensula de bursuc încărcată cu praf şi a făcut-o să dispară de şapte ori în găuricea băieţilor, în popourile de dopuri. Abracadabra.

Aceea nu era pudră pentru picioare. El nu folosea vreun praf de dormit. Nu era praf de slăbit sau împotriva leilor, nici praf de copt, nici DDT, nici lapte praf, nici cacao sau zahăr pudră, nu era faină pentru chifle, nu era praf pentru ochi şi nici talc; era piper, piper negru, fin măcinat, pe care Haseloff, neobosit, l-a descărcat de şapte ori. În cele din urmă, ajuns la o suflare de oglindă, şi-a încheiat spectacolul educativ cu o piruetă lentă şi, stând cu faţa spre sală, a trâmbiţat cu gura plină de dinţi de aur: „*Alors*, *mes enfants*! mai întâi dopurile, apoi găuricile. *Première position*: *grand plié*, *bras en* couronneZ1” Şi abia şi-a aruncat Imbs pe clape degetele încărcate de Chopin, acum fără a mai fi orb, că tricourile de lână sau şi rulat fulgerător, ca de la sine, peste cele şapte popouri piperate de băieţi – un *exercice* făcea progrese: tălpi iuţi, picioare înălţate, mişcare amplă de braţe. Genele tăceau, liniile se trezeau, frumuseţea asuda; şi Haseloff a făcut dispărută undeva pensula din păr de bursuc.

Efectul piperului era atât de persistent, încât după exerciţiul reuşit, găuricile fără piper şi dopurile însufleţite de piper au putut fi solicitate la o repetiţie pentru baletul

sperietorilor: actul al treilea, distrugerea grădinii de către masa de sperietori, până la *pas de deux*.

Fiindcă apoi marea scenă pe muzică militară tradiţional-prusacă a fost o bine condimentată reuşită – un haos precis, pe vârfuri –, Haseloff a încheiat cu treizeci şi doi de dinţi de aur, şi-a agitat prosopul, i-a cerut lui Felsner-Imbs să închidă capacul pianului, să îngroape în geantă Chopinul şi marşurile *prusace* şi a dat note: „Bravo, Wolfehen, bravo, Schmittchen, bravo tuturor dopurilor şi găuricilor! În special bravo lui Marcel şi lui Jenny. Voi mai rămâneţi puţin. Vom juca fiica grădinarului şi prinţul, actul întâi, fără muzică, *en demi-pointe*. Voi, ceilalţi, urgent la culcare şi fără hoinăreală. Mâine-dimineaţă: tot corpul de balet, răpirea fiicei grădinarului şi marele final”.

Dragă Tulla, în scrisoarea aceea de la Jenny al cărei conţinut am încercat să-l redau ea scria, ca şi în toate celelalte scrisori de la Jenny, cum şi cât de mult continua să mă iubească, chiar dacă Haseloff îi făcea curte, discret şi teribil de ironic. Că totuşi n-avea de ce să-mi fie teamă. De altfel, urma să vină în Langfuhr, fie şi numai pentru două zile: „Locuinţa trebuie totuşi evacuată. De aceea vrem să punem la adăpost mobila şi colecţia de roci. Nici nu-ţi poţi închipui de câtă scriptologie a fost nevoie până când am obţinut aprobarea pentru mutare. Dar Haseloff ştie cum să se poarte cu lumea. Oricum, el e de părere că mobila ar fi mai în siguranţă în Langfuhr, fiindcă Berlinul e tot mai bombardat. În orice caz, rocile de mică vrea să le ducă la ţară, în Saxonia Inferioară. Cunoaşte acolo nişte ţărani şi un director de mină”.

Dragă Tulla, mai întâi a venit un camion pentru mutări şi a tras peste drum. Cincisprezece familii de chiriaşi au ocupat ferestrele clădirii noastre. Apoi în spatele camionului pentru mobilă a oprit fără zgomot Mercedesul, lăsând însă loc ca să se poată încărca.

Şoferul, cu chipiul în mână, s-a postat prompt la portieră. Într-un palton negru de blană, probabil de cârtiţă, cu gulerul ridicat în jurul capului, Jenny stătea pe trotuar, ridicându-şi în treacăt privirile spre ferestrele noastre: o doamnă care nu are voie să răcească. îmbrăcat într-un ulster negru cu guler de blană maro, nutria, Haseloff a luat-o pe Jenny de braţ. Deschizătorul de drumuri, marele *impresario*, cu o jumătate de cap mai scund decât Jenny: Hermann Haseloff, cu gura plină cu dinţi de aur. Dar el nu râdea, nu examina casa noastră. Elsenstrafie nu exista.

Tata a spus din dosul ziarului: „Te-ai putea duce liniştit să ajuţi la mutare, dacă tot vă scrieţi aşa de mult”.

Cât pe ce să nu nimeresc mâna lui Jenny în mâneca largă a paltonului de blană. M-a prezentat. Haseloff mi-a acordat doar o optime de privire. „Aşaaşa”, a zis – şi apoi: „Drăguţ dop”. După care a dirijat oamenii cu mobila ca pe un corp de balet. Nu mi s-a dat voie să ajut şi nici să urc în locuinţă, încărcarea mobilelor grele, cele mai multe maro-închis, toate de stejar, era palpitantă, fiindcă, sub îndrumările lui Haseloff, o bibliotecă mare cât un perete devenea uşoară ca o pană. Când camera lui Jenny – stil Biedermeier, din mesteacăn deschis la culoare – a părăsit Aktienhaus, piesele de mobilier au plutit peste oamenii aceia pătrăţoşi cu „balon”. Între garderobul de pe hol şi cufărul flamand, Haseloff s-a întors pe jumătate spre mine. Fără să-i lase pe hamali singuri cu forţa lor, ne-a invitat, pe mine şi pe Jenny, la cină la hotelul Eden de la gară; acolo locuiau amândoi. Nişte lăzi grele, deschise, erau stivuite pe trotuar, între ultimele scaune de bucătărie. Am acceptat: „La şapte şi jumătate”. Dintr-odată, ca şi cum ar fi fost o scenă pregătită de Haseloff, soarele a pătruns printre nori şi a însufleţit lucirile din lăzile deschise. Şi mirosul profesorului absent a revenit la viaţă: fumul rece de pipă se muta şi el, dar o parte dintre gnaisurile micacee

trebuia să rămână. Opt sau nouă lăzi au zidit camionul, două au rămas. Atunci mi-am făcut intrarea în baletul cărătorilor de mobilă al lui Haseloff, oferindu-mă să facem loc în beciul nostru pentru gnaisuri şi granituri micacee, pentru biotit şi muscovit.

Tata, căruia i-am cerut permisiunea în sala maşinilor, m-a surprins, consimţind calm: „Aşa să faci, fiule. În al doilea beci, lângă armăturile pentru ferestre, mai e o mulţime de loc. Pune acolo lăzile domnului profesor. Or fi însemnând ele ceva dacă bătrânul domn şi-a dedicat toată viaţa adunatului de pietre”.

Dragă Tulla, lăzile au ajuns în beciul nostru, iar seara stăteam lângă Jenny, cu Haseloff în faţa noastră, în mica sală de mese a hotelului Eden. Se pare că tu te-ai întâlnit cu Jenny după-amiază, în oraş, fără Haseloff. De ce? De aia! Nu prea vorbeam şi Haseloff privea printre Jenny şi mine. Am auzit că v-aţi întâlnit în Café Weitzke de pe Woliwebergasse. Ce aveaţi de vorbit? De toate! Degetul mic al lui Jenny se agăţase pe sub masă de degetul meu mic. Sunt sigur că Haseloff şi-a dat seama. Ce puteau oferi în Café Weitzke? Prăjituri proaste şi îngheţată apoasă pentru Jenny. La hotelul Eden aveau supă de broască-ţestoasă, şniţel vienez cu sparanghel din conservă şi apoi, la dorinţa lui Jenny, sorbet. Poate că am mers după voi până la Kohlenmarkt şi v-am văzut în Café Weitzke – şezând vorbind râzând tăcând plângând de ce? Ei, uite, de aia! După masă am observat pe chipul neted sau neclintit al lui Haseloff o mie şi mai bine de pistrui cenuşii. Eddi Amsel, pe când mai exista, avusese pe faţa-i durdulie mai puţini pistrui, dar mai mari, cafenii, autentici. Aţi trăncănit cel puţin două ore în Café Weitzke. La nouă şi jumătate mi-a venit să vorbesc: „Am cunoscut cândva pe cineva, semăna cu dumneavoastră, dar îl chema altfel”.

Haseloff a chemat chelnerul cu un semn: „Un pahar

cu limonadă fierbinte, vă rog”.

Eu îmi aveam textul pregătit: „Mai întâi l-a chemat Steppuhn, apoi l-a chemat Sperballa, apoi Sperliński. îl cunoaşteţi?” Haseloff cel răcit şi-a primit limonada fierbinte: „Mulţumesc, plata, vă rog”.

În spatele meu chelnerul făcea nota de plată.

„Timp de câteva minute pe omul acela pe care-l ştiam l-a chemat chiar Zocholl. Apoi l-a chemat Zyliński. Şi apoi a găsit un nume pe care îl poartă şi azi. Vreţi să-l aflaţi – sau poate vrei tu, Jenny?”

Haseloff a pus două pastile albe în linguriţă şi a plătit cu bancnote, ascunse sub nota de plată: „E bine aşa!”

Când am vrut să spun cum îl chema pe omul acela, Haseloff a luat tabletele şi a sorbit îndelung din paharul cu limonadă. Era deja prea târziu. Şi Jenny era obosită. Abia în holul hotelului, după ce Jenny avusese voie să-mi dea un sărut, Haseloff şi-a arătat câţiva dintre dinţii de aur şi a spus răguşit: „Sunteţi înzestrat. Cunoaşteţi multe nume. Am să vă ajut, azi sau altcândva, şi am să vă mai spun un nume: Brauxel, scris cu *x* sau scris ca Hăksel – Brauksel – sau cum se scrie Weichsel – Brauchsel. Ţineţi minte acest nume şi cele trei feluri în care se scrie”.

Apoi au urcat amândoi treptele, cu eleganţă şi cu o lentoare nefirească. Jenny tot privea în jur şi-n jur şi-n jur, chiar şi când eu nu mai eram în holul hotelului cu cei de trei-ori Brauxel în cap.

Dragă Tulla, el există. L-am găsit pe când te căutam pe tine. El m-a sfătuit cum trebuie să scriu când îţi scriu ţie. îmi trimite bani ca să-ţi pot scrie fără să am nicio grijă. Are o mină între Hildesheim şi Sarstedt. Sau o administrează numai. Sau are pachetul majoritar de acţiuni. Sau totul e înşelătorie camuflaj coloana a cincea, chiar dacă îl cheamă aşa: Brauxel Brauksel Brauchsel. Mâna lui Brauxel nu scoate fier, nici sare, nici cărbune.

Mâna lui Brauksel scoate altceva. N-am voie să spun ce. Doar Tulla am voie trebuie să spun mereu. Şi termenul limită mai trebuie să-l respect, ziua de patru februarie. Şi trebuie să înalţ muntele de oase. Şi trebuie să mă apuc de basmul final, fiindcă Brauchsel telegrafiază insistent: „conjunctură vărsător se apropie stop înălţare munte de oase stop pornire pierdere sarcină stop câine lăsat să fugă şi încheiere la timp”.

A fost odată o fetiţă pe care o chema Tulla şi avea o frunte pură de copil. Dar nimic nu e pur. Nici zăpada nu e pură. Nicio fecioară nu e pură. Nici măcar porcul nu e pur. Diavolul, niciodată întru totul pur. Niciun sunet nu se înalţă pur. Orice vioară o ştie. Se aude în clinchetul oricărei stele. Orice cuţit curăţă de coajă; nici cartoful nu e pur: el are ochi, ei trebuie scoşi.

Dar sarea? Sarea e pură! Nimic, nici sarea nu e pură. Numai pe pungi stă scris: sarea e pură. Dar face depuneri. Ce se mai depune odată cu ea? Doar e spălată. Nimic nu se spală cât să rămână pur. Totuşi elementele de bază: pure? Sunt sterile, dar nu pure. Ideea, rămâne ea pură? Nici măcar la început nu e pură: Iisus Cristos, ne-pur. Marx Engels, nepuri. Cenuşa, ne-pură. Şi hoştia, ne-pură. Niciun gând nu rămâne pur. Nici arta nu înfloreşte pură. Şi soarele are pete. Toate geniile au menstre. Pe durere pluteşte râsul. Adânc înăuntrul urletului se ghemuieşte tăcerea. Pe colţuri se sprijină compase. Totuşi cercul, el este pur!

Niciun cerc nu se închide pur. Fiindcă dacă cercul e pur, atunci e pură şi zăpada, e şi Fecioara, sunt şi porcii, Iisus Cristos, Marx şi Engels, cenuşa uşoară, toate durerile, râsul, urletul, în stânga, în dreapta, tăcerea, gândurile imaculate, hoştiile nu mai sângerează, geniile fără scurgeri, toate colţurile, colţuri pure, pioase compase ar trasa cercuri: pure şi omeneşti, porcine, sărate,

diavoleşti, creştine şi marxiste, râzând, urlând, rumegând, tăcând, sfânt, rotund pur colţuros. Şi oasele, munţi albi înălţaţi în straturi de curând, ar creşte pur, fără ciori: splendoare de piramidă. Totuşi ciorile, care nu sunt pure, scârţâiau neunse încă de ieri: nimic nu e pur, niciun cerc, niciun os. Şi munţii, cei făcuţi, adunaţi de dragul purităţii, se vor topi fierbe clocoti, încât săpun, pur şi ieftin; dar nici măcar săpunul nu face să devină pur ceea ce spală.

A fost odată o fetiţă pe care o chema Tulla şi care a lăsat să-i înflorească şi să i se usuce pe fruntea de copil o mulţime de coşuri mici şi mari. Vărul ei, Harry, lupta mult cu propriile coşuri. Tulla n-a folosit niciodată tincturi ori alte remedii. Nici tărâţele de migdale, nici sulful urât mirositor, nici laptele de castravete şi nici pasta de zinc nu şi-au găsit loc pe fruntea ei. îşi expunea netulburată coşurile, fiindcă mai avea fruntea proeminentă din copilărie, şi ducea subofiţeri şi aspiranţi prin parcuri negre ca noaptea – pentru că voia să aibă un copil, dar n-a avut.

După ce Tulla a încercat zadarnic cu toate armele şi cu toate gradele, Harry a sfătuit-o să încerce cu liceeni în uniformă. El purta de curând albastrul atrăgător al forţelor aeriene şi nu mai locuia pe Elsenstrabe, ci, pe cea mai bună vreme de scăldat, într-o baracă a bateriei de coastă Broşen-Glettkau, care se întindea în spatele dunelor, o baterie mare, echipată cu douăsprezece tunuri de optvirgulăopt şi o mulţime de tunuri automate antiaeriene cu patru ţevi.

Chiar de la început Harry a fost repartizat K6[199] la un tun optvirgulăopt pe afet în cruce. K6 trebuia să regleze cu două manivele mecanismul de tragere. Asta a făcut Harry până la sfârşitul serviciului său de auxiliar la Luftwaffe. Avea o poziţie privilegiată, pentru că, dintre nouă canonieri, K6 era singurul care avea voie să şadă pe un

199 Al şaselea canonier dintr-un grup de artilerie.

mic scaun fixat pe tun: când tunul trebuia manevrat repede, era şi el deplasat gratuit şi nu-şi nenorocea fluierele picioarelor lovindu-le de fierul afetului în cruce. La exerciţiile pe tun Harry şedea cu spatele spre gura tunului şi, în timp ce zorea două indicatoare de urmărire după două indicatoare de direcţie, folosind manivelele, oscila între Tulla şi Jenny. O făcea cu destulă pricepere: indicatorul de urmărire hăituia indicatorul de direcţie, Tulla o hăituia pe Jenny şi, în ceea ce-l privea pe canonierul Harry Liebenau, mecanismul de tragere era manevrat întru deplina mulţumire a plutonierului instructor.

A fost odată un plutonier care putea să scrâşnească răsunător din dinţi. Pe lângă alte decoraţii, el purta insigna de argint pentru răniţi. De aceea şchiopăta uşor, dar vizibil, printre barăcile bateriei de coastă Broşen-Glettkau. Era considerat un om sever şi drept, era admirat şi imitat cu superficialitate. Când se ducea în zona dunelor ca să împuşte iepuri de dună, îşi alegea ca însoţitor un auxiliar de la Luftwaffe pe care ceilalţi îl numeau

Stortebeker. Când mergea să împuşte iepuri, plutonierul ori nu scotea niciun cuvânt, ori cita, cu pauze apăsătoare, dintr-unul şi acelaşi filosof. Stortebeker repeta după el şi a creat un limbaj filosofic de licean, care curând a fost imitat, cu variabilă pricepere, de mulţi alţii.

De cele mai multe ori Stortebeker îşi începea frazele cu introducerea: „Eu, ca presocratic". Cine îl urmărea când era de planton îl vedea desenând cu un băţ în nisip. Cu băţul plimbat cu superioritate, el proiecta sosirea încă-nerostitei esenţe a neascunderii, adică, simplu spus, fiinţa. Dar când Harry zicea „Fiinţa", Stortebeker îl corecta, pierzându-şi răbdarea: „Iar vrei să zici fiinţarea!"

Până şi-n lucrurile de fiecare zi limbile filosofice făceau salturi presocratice şi măsurau orice situaţie şi

orice obiect banal raportându-le la acele cunoştinţe cu sârg acumulate ale plutonierului. Cartofii în coajă, pe jumătate nefierţi – bucătăria era prost aprovizionată şi chiar şi mai prost condusă –, erau numiţi cartoafe în uitare de fiinţă. Dacă cineva îi amintea cuiva despre ceva împrumutat, promis sau afirmat cu zile în urmă, răspunsul venea prompt şi absolut: „Cine se mai gândeşte la deja-gândit?” – respectiv la ce a fost împrumutat, promis, afirmat. Acţiuni zilnice, impuse de viaţa într-o baterie antiaeriană, cum ar fi un program de instrucţie nu prea dur, sâcâitoarele alarme de exerciţiu sau curăţatul de-degete-împuţitor al armelor, erau lichidate cu o zicere auzită de la plutonier: „Esenţa fiinţării rezidă chiar în existenţa ei”.

Şi tocmai cuvântul *existenţă* se potrivea oriunde: „Există-mi şi mie o ţigară. Cine mai vine să cinemaexiste? Dacă nu-ţi ţii pliscul, îţi exist eu una!”

Cine avea scutire medicală făcea existare-pe-saltea-de-paie. Permisia de la sfârşit de săptămână se numea pauză-de-existare. Şi dacă pescuia cineva o fată – cum făcuse Stortebeker cu Tulla, verişoara lui Harry –, acela se fudulea după ce venea din aeriseală spunând de câte ori îndesase existenţa fetei.

Şi pe ea, pe existenţă, încerca Stortebeker s-o deseneze în nisip cu un băţ: de fiecare dată ea arăta altfel.

A fost odată un auxiliar de la Luftwaffe numit Stortebeker, care trebuia să-i facă un copil verişoarei lui Harry, iar el chiar a încercat. Duminica, când bateria Broşen-Glettkau era deschisă pentru vizite, Tulla venea în pantofi cu tocuri înalte şi îşi plimba nările şi fruntea coşuroasă printre tunurile optvirgulăopt. Sau se ducea pe dune, între plutonier şi Störtebeker, auxiliarul de la Luftwaffe, ca să-i facă amândoi un copil; dar plutonierul şi auxiliarul de la Luftwaffe preferau să-şi ofere alte dovezi

de existenţă: ei împuşcau iepuri.

A fost odată un văr pe care îl chema Harry Liebenau şi care era bun doar să privească şi să repete ce ziceau alţii. Cu ochii întredeschişi, el stătea întins în nisip, printre smocurile de iarbă şlefuite de vântul de pe ţărm, şi se lipea şi mai mult de pământ când peste coama dunelor treceau trei siluete. Plutonierul pătrăţos, cu soarele în spate, o ţinea pe Tulla de umeri cu un braţ greu şi protector. Tulla îşi ducea pantofii cu tocuri în dreapta, iar în stânga strângea labele din spate ale unui iepure de dună sângerând. În dreapta Tullei – dar fără s-o atingă –, Störtebeker ţinea carabina cu ţeava în jos. Cele trei siluete nu-l vedeau pe Harry. Stăteau o eternitate, fără să se mişte, decupaţi pe coama dunei, pentru că soarele le era tot în spate. Tulla îi ajungea plutonierului până la piept. îi căra braţul ca pe o grindă transversală. Störtebeker, retras şi totuşi din acelaşi grup, ţeapăn şi pândind Fiinţa. O imagine frumoasă şi clară, care îl durea pe Harry cel culcat în iarba de pe ţărm, pentru că el avea mai puţin de-a face cu cele trei siluete din faţa soarelui care scăpăta decât iepurele sângerând.

A fost odată o imagine, dureroasă la asfinţit, pe care Harry Liebenau, auxiliarul de la Luftwaffe, n-avea s-o mai vadă vreodată, fiindcă a trebuit să-şi facă bagajele de pe-o zi pe alta. O decizie inexplicabilă i-a transferat la altă baterie pe el, pe Störtebeker, pe încă treizeci de auxiliari Luftwaffe şi pe plutonier. Gata cu dunele domol vălurite. Gata cu Marea Baltică neted-feciorelnică. Gata cu ierburile mlădios-muzicale. Pe cerul călduţ de la ora stingerii nu se mai înălţau întunecate douăsprezece tunuri de optvirgulăopt. Niciodată nu s-au mai arătat în fundal, familiare, biserica de lemn din Brösen, vacile alb-negre ale pescarilor din Brösen, năvoadele din Brösen, întinse pe stâlpi ca să se usuce şi să fie fotografiate. Pentru ei soarele

n-a mai apus niciodată în spatele iepurilor care stăteau pe labele de dinapoi pe crestele dunelor, slăvind cu urechi ridicate soarele în retragere.

În bateria Kaiserhafen nu existau asemenea animale pioase, doar şobolani – şi şobolanii venerează stele fixe.

De la Troyl, un cartier portuar dintre Niederstadt şi Holm, drumul până la baterie ţinea trei sferturi de oră pe drumuri nisipoase, prin zone împădurite, în direcţia Weichselmiinde. În urmă au rămas, dispersate, atelierele de reparaţii ale căilor ferate şi depozitele de lemn din spatele şantierului naval Wojahn; iar aici, opriţi între staţia de tramvai Troyl şi bateria Kaiserhafen, şobolanii de apă erau stăpânii recunoscuţi ai locului.

Totuşi mirosul care zăcea deasupra bateriei şi care nu se clintea un pas, nici măcar când bătea tare vântul de vest, nu era de la şobolani.

În prima noapte după ce s-a mutat în baterie, lui Harry i-au fost roşi pantofii de sport – amândoi. Conform regulamentului de serviciu, nimeni nu avea voie să părăsească patul desculţ. Ei erau peste tot şi se făceau tot mai graşi, dar din ce? Erau înjuraţi şi numiţi întemeierea în temei, dar lor nu le păsa de asemenea nume. Bateria a fost dotată cu dulapuri de tablă, împotriva stricăciunilor şobolăneşti. Mulţi au fost omorâţi la nimereală. Asta n-a prea folosit la nimic. Atunci plutonierul, care în bateria lui o făcea pe majurul şi-i raporta în fiecare dimineaţă căpitanului său, Hufnagel, câţi caporali şi sergenţi, auxiliari Luftwaffe şi voluntari ucraineni se prezentaseră, a dat un ordin de zi în urma căruia şobolanii de apă au fost împuţinaţi considerabil; dar mirosul care zăcea deasupra bateriei n-a scăzut, fiindcă nu venea de la întemeierea în temei.

A fost odată un ordin de zi care promitea recompense pentru rozătoarele doborâte. Fruntaşii şi caporalii,

majoritatea oameni cu părul sur, primeau o ţigară pentru trei şobolani. Ucrainenilor voluntari li se pasa un pacheţel de mahorcă dacă puteau să prezinte optsprezece bucăţi. Auxiliarii de la Luftwaffe căpătau un rulou cu dropsuri pentru cinci şobolani. Dar erau unii caporali care ne dădeau trei ţigări pentru două rulouri de dropsuri. Mahorcă nu fumam. Conform ordinului de zi, bateria se împărţea în grupe de vânătoare. Harry ţinea de o grupă cu teritoriul delimitat în spălător, care avea doar o intrare şi nicio fereastră. Mai întâi au fost puse, cu uşa deschisă, resturi de mâncare în jgheaburile pentru spălat. Apoi au fost înfundate amândouă canalele de scurgere. După aceea am aşteptat dinapoia ferestrelor barăcii de instrucţie până la căderea întunericului. Curând au început să se vadă umbrele alungite revărsându-se în lungul barăcii, spre uşa spălătorului, cu un unic fluierat pe acelaşi ton. Nu îi ademenea niciun sunet de flaut; era chemarea uşii deschise. Şi totuşi nu puseserăm decât arpacaş rece şi cotoare de gulii. Nişte oase de vită fierte de zece ori şi doi pumni mari de fulgi de ovăz lemnoşi – pe ăştia îi dăduse bucătăria –, presăraţi pe prag, trebuiau să ademenească şobolanii. Ar fi venit şi fără fulgi.

Când spălătorul a promis o pradă îndestulătoare, baraca de instrucţie din faţă a scuipat cinci tineri cu cizme de cauciuc înalte, înarmaţi cu bâte care aveau în vârf nişte cârlige. Spălătorul i-a înghiţit pe cei cinci. Ultimul a trântit uşa după el. Au fost nevoiţi să rămână afară: şobolanii întârziaţi, uitători-de-fiinţă; mirosul întemeiat deasupra bateriei; luna, în cazul în care ea nega; stelele, în măsura în care erau într-o stare-de-aruncare; radioul urlând din răsputeri din baraca subofiţerilor, întru-ale-lumirii; glasurile ontice ale vapoarelor. Pentru că înăuntru se înălţa o muzică aparte. Nu mai era un ton unitar, ci salturi peste octave: stridenţă-de-arpacaş moliciune-de-gulie de-os de-

tinichea ciupit nazal ne-propriu-zis. Şi, exersat-bruscă, s-a petrecut iluminarea: cu mâna stângă, cinci lanterne împart întunericul. Linişte preţ de două suspine. Acum se cabrează cenuşii-plumburii în lumină, alunecă pe burtă prin jgheaburi îmbrăcate în tablă, cad plescăind a jumătate de livră pe dalele pardoselii, se îngrămădesc în jurul scurgerilor astupate cu câlţi, vor să urce soclul de beton şi să apuce lemnul cafeniu. Se agaţă strâns cu ghearele, se risipesc. Nu vor să lase arpacaşul şi cotoarele. Vor să salveze oasele de vită şi nu propria blană, cea netedă, ceruită, impermeabilă, intactă, frumoasă, scumpă, efemeră, lustruită de milenii, în care acum se abat cârlige fără să o învrednicească cu o privire: nu, sângele de şobolan nu e verde, ei. Sunt măturaţi cu cizmele şi-n rest nimic. Sunt prinşi câte doi cu acelaşi cârlig: fiirea-lângă – fiirea-laolaltă-cu. Devenire în salt: muzică! Şi cântecelul ăsta din vremurile lui Noe. Poveşti cu şobolani, adevărate şi născocite. Întru-lumire, atitudine, irumpere: nave golite de cereale. Grânare secătuite. Nimicul confirmat. Anii neroditori ai Egiptului. Şi când a fost asediat Parisul. Şi când şobolanul şedea în tabernacul. Şi când gândirea a părăsit metafizica. Şi când nevoia era maximă. Şi când şobolanii au părăsit corabia. Şi când şobolanii s-au întors. Când ei, până şi copiii mici şi bătrânii ţintuiţi în scaune. Când au negat nou-născutul la sânul tinerei femei. Când au atacat pisicile şi din vânătorii de şobolani n-au mai rămas decât dinţii, care şi azi, înşiraţi în muzeu, mai au luciri de perlă. Şi când au cărat ciuma de colo colo şi le-au străpuns porcilor carnea rozalie. Când au devorat Biblia şi s-au înmulţit aşa cum stătea scris acolo. Când au golit ceasurile de măruntaie şi au negat timpul. Când au fost canonizaţi în Hameln. Şi când a fost inventată otrava care le plăcea. Când s-au legat într-o frânghie, coadă de şobolan de coadă de şobolan, ca să sondeze fântâna. Când au devenit

înţelepţi pe lungimea unor poeme şi au apărut în teatru. Când au canalizat transcendenţa şi s-au îmbulzit la lumină. Când au început să roadă curcubeul. Când au săvârşit intrarea în lume şi au deschis porii iadului. Când şobolanii au ajuns în cer şi au îndulcit orga Sfintei Cecilia. Când şobolanii au fluierat în eter şi au fost mutaţi pe stele lipsite de şobolani. Când şobolanii existau de dragul faptului-de-a-ţi. Când s-a adus la cunoştinţă un ordin de zi care promitea recompense pentru şobolani, pentru cei omorâţi: tutun ordinar, ţigări răsucite şi dropsuri de zmeură dulci-acrişoare. Istorii şobolăneşti istorii şobolăneşti: ei se refugiază în colţuri. Ce nu-i nimereşte nimereşte betonul. Se adună grămadă. Cozi-de-sfoară. Nasuri încreţite. Fugă înainte. Atacă fără vigoare. Bâta trebuie să ajute bâta. Lanterne cad pe moale, se rostogolesc pe tare, sunt rostogolite; dar scânteierile lor stridente tot îşi fac loc, întretăindu-se când se afundă, pentru ca apoi, dezgropate, să arate iarăşi ce anume se repede în sus din mormane socotite deja inerte. Fiindcă fiecare baston ţine numărătoarea: şaptesprezece, optsprezece, treizeci şi unu; totuşi al treizeci şi doilea fuge, dispare, apare iar, două cârlige prea târziu, un baston vrea prea devreme, atunci îşi face loc muşcând prin prin prin şi-l dărâmă pe Harry: tălpile cizmelor de cauciuc alunecă pe dalele ude de frică. El cade pe spate, pe moale, şi strigă tare, iar în timpul ăsta celelalte bâte râd înfundat. Pe blănuri de şobolan murate, pe pradă, pe straturi zvâcninde, pe generaţii nesătule, pe o poveste şobolănită care nu vrea să se mai termine, pe arpacaşul strâns, pe cotoare, Harry ţipă: „Am fost muşcat, fost muşcat, muşcat…” Dar niciun şobolan nu l-a. Numai sperietura, când a căzut şi n-a căzut pe tare, ci pe moale.

Atunci între pereţii spălătorului s-a făcut linişte. Cine avea urechi pentru aşa ceva auzea radioul urlând din răsputeri în baraca subofiţerilor, întru-ale-lumii. Câteva

bâte mai ţinteau fără chef şi nimereau ce mai tremura până la capăt. Poate că bâtele nu puteau să înceteze brusc să existe, şi asta doar pentru că era linişte. În bâte mai era un rest de viaţă care voia să iasă şi să rest-existe. Dar când s-a lăsat nu doar tăcerea, ci şi liniştea-de-bâte, munca tot nu era terminată, fiindcă Harry Liebenau a umplut această pauză existenţială: întrucât căzuse pe moale, a trebuit să vomite îndelung într-un castron de arpacaş golit. Nu avea voie să-şi verse maţele printre şobolani. Ei trebuiau număraţi, înşiraţi şi legaţi de cozi pe o sârmă pentru flori. Au fost patru sârme încărcate pe care caporalul, însoţit de furierul contabil, a putut să le socotească la apelul de dimineaţă: o sută cincizeci şi opt de şobolani făceau, prin rotunjire în sus, treizeci şi două de rulouri cu dropsuri. Grupa de vânătoare a lui Harry a schimbat jumătate din ele pe ţigări.

Şobolanii înşiraţi – trebuiau să fie îngropaţi în spatele latrinei chiar în dimineaţa aceea – miroseau jilav, a pământ cu iz acru, ca o groapă de cartofi deschisă atunci. Mirosul de deasupra bateriei era de altă densitate: nu-l împrăştia în aer niciun şobolan.

A fost odată o baterie care se afla lângă Kaiserhafen şi de aceea se numea bateria Kaiserhafen. împreună cu marea baterie Broşen-Glettkau, cu bateriile Heubude, Pelonken, Zigankenberg, Narvik-Lager şi Altschottland, bateria aceasta avea de apărat spaţiul aerian de deasupra oraşului Danzig şi a portului său.

Cât şi-a făcut Harry serviciul în bateria Kaiserhafen, a fost alarmă numai de două ori; în schimb, în fiecare zi erau vânaţi şobolani. Odată, când deasupra pădurii Oliva a fost doborât un bombardier cu patru motoare, bateriile Pelonken şi Altschottland au fost părtaşe la doborâre; bateria Kaiserhafen nu s-a ales cu nimic, în schimb putea să prezinte succese tot mai importante în curăţarea zonei

de amplasare a bateriei de şobolani de apă.

O, acest a-sălăşlui-în-miez s-a întrecut pe sine, devenind proiectare-de-lume! Şi grupa de vânătoare a lui Harry se număra printre cele mai triumfale. Însă toate grupele, chiar şi auxiliarii voluntari care lucrau în spatele latrinei, au fost depăşite de Stortebeker, care nu s-a alăturat nici unei grupe. El sustrăgea şobolani ziua-n amiaza mare şi avea mereu spectatori. De cele mai multe ori stătea întins pe burtă în faţa barăcii unde era bucătăria, chiar lângă capacul canalului. Stortebeker punea temeiul braţului lung într-un canal care îi îngăduia o sustragere expansivă din canalizarea dintre Troyl şi câmpurile irigate.

O, tu, multiplu *De cel* De ce aşa şi nu altfel? De ce şobolani de apă şi nu fiinţări asemenea? De ce oricum ceva şi nu nimic? Aceste întrebări conţineau deja prim-ultimul răspuns primordial la toate întrebările: „Esenţa şobolanului este tripla dispersare de sorginte transcendentală a şobolanului în proiectarea-de-lume sau în canalizare”.

Nu puteai să nu-l admiri pe Stortebeker, chiar dacă o mănuşă grea, de piele, aşa cum poartă sudorii, îi apăra palma dreaptă, deschisă, la pândă în canal. De fapt cu toţii aşteptau să vadă şobolanii, patru cinci, sfâşiindu-i mănuşa şi deschizându-i răni în palma goală. Dar Stortebeker stătea întins acolo, calm, cu ochii abia întredeschişi, îşi sugea dropsul de zmeură – era nefumător – şi, la fiecare două minute, ridicând brusc mănuşa de piele, izbea un şobolan cu capul de marginea profilată a capacului de canal. Între o moarte de şobolan şi altă moarte de şobolan el şoptea pe limba lui proprie, dar cu nuanţele întunecate luate din limba plutonierului, fraze şobolăneşti şi adevăruri şobolăneşti ontologice care – după cum credeau cu toţii – îi ademeneau prada în zona de acţiune a mănuşii,

îngăduindu-i sustragerea expansivă. În vreme ce aduna recolta de jos şi apoi o stivuia sus, cuvântarea lui îşi urma cursul: „Şobolanul se sustrage, neieşind din ascundere în şobolănesc. Aşa confundă şobolanul, lămurindu-l, şobolănescul cu amăgirea. Fiindcă şobolănescul se petrece în amăgirea în care rătăceşte şobolanul, ctitorind astfel eroarea. Ea este spaţiul esenţial al întregii istorii”.

Uneori numea şobolanii nesustraşi încă cei-veniţi-cu-întârziere. Pentru el şobolanii stivuiţi se chemau pretimpurii sau fiinţări. Când, odată treaba făcută, trecea în revistă prada pusă în ordine, Stortebeker vorbea aproape tandru şi blândpovăţuitor: „Da, şobolanul esenţializează fără şobolănesc, dar şobolănescul nu poate exista nicicând fără şobolan”. Într-o oră el reuşea să prindă vreo douăzeci şi cinci de şobolani şi ar fi sustras mai mulţi dacă ar fi vrut. Stortebeker folosea la înşirarea şobolanilor aceeaşi sârmă pentru flori pe care o întrebuinţam şi noi. El numea această demonstraţie legată de cozi şi numărabilă din fiecare dimineaţă relaţia lui cu fiinţarea. Datorită ei câştiga cantităţi uriaşe de dropsuri de zmeură. Câteodată îi dăruia un rulou verişoarei lui Harry. Adesea, ca pentru a potoli şobolănescul, arunca solemn trei dropsuri, unul câte unul, în canalul deschis din faţa barăcii unde se afla bucătăria. O controversă de liceeni s-a aprins în jurul conceptelor. Niciodată nu eram siguri cum trebuia definită canalizarea: ca proiectare-de-lume sau ca amăgire, însă mirosul care era întemeiat deasupra bateriei nu aparţinea nici proiectării-de-lume şi nici amăgirii, cum îşi numea Stortebeker canalul multirelaţional.

A fost odată o baterie deasupra căreia, de la primul şi până la ultimul cenuşiu al zilei, treceau, fără odihnă şi preocupate, ciori. Nu pescăruşi, ciori. Pescăruşi se găseau deasupra portului propriu-zis Kaiserhafen, deasupra depozitelor de lemn şi nu deasupra bateriei. Dacă

pescăruşii făceau vreodată o incursiune în zonă, un nor furios întuneca imediat scurta operaţiune. Ciorile nu tolerează pescăruşii.

Totuşi mirosul care stăruia deasupra bateriei nu venea nici de la ciori, nici de la pescăruşi, care oricum nu erau acolo. În vreme ce fruntaşii, caporalii, ajutoarele şi auxiliarii Luftwaffe omorau şobolani pentru recompense, gradaţii, începând cu subofiţerii şi terminând cu căpitanul Hufnagel, aveau altă distracţie: ei împuşcau – dar nu ca să obţină nişte premii, ci numai ca să tragă şi să nimerească – ciori din adunarea de ciori de deasupra bateriei. Cu toate astea, ciorile au rămas şi nu s-au împuţinat.

Totuşi mirosul care stăruia deasupra bateriei, între barăci şi poziţiile tunurilor, între centrul de comandă şi tranşeele de apărare împotriva schijelor, şi care nu se schimba de pe-un picior pe altul, un miros pe care-l ştiau cu toţii – şi Harry –, pe care nu-l proiectau nici şobolanii, nici ciorile, care nu urca din niciun canal şi, prin urmare, din nicio rătăcire, mirosul ăsta era emanat – indiferent de felul cum bătea vântul, dinspre Putzig sau Dirschau, dinspre cordonul litoral sau dinspre largul mării – de un munte albicios care se înălţa dincolo de sârma ghimpată, la sud de baterie, din faţa unei fabrici de cărămidă roşie care, pe jumătate acoperită, slobozea dintr-un horn scund un fum negru, răscolit în el însuşi, ale cărui reziduuri se lăsau probabil peste TVoyl sau Niederstadt. Între munte şi fabrică încetau liniile de cale ferată care duceau la gara Werder. Muntele, înălţat desluşit în formă de con, era depăşit cu puţin de un jgheab oscilant ruginit, aşa cum se folosesc la depozitele de cărbuni şi pe lângă minele de potasă pentru stratificarea surplusului de deşeuri. La piciorul muntelui, pe şine mobile, stăteau nemişcate vagonete basculante. Muntele avea un luciu mat atunci când îl atingea soarele. Ieşea în evidenţă, decupat clar,

când cerul era jos şi burniţa. Dacă nu ţineai seama de ciorile care îl populau, muntele era curat; dar când a început povestea asta de final, s-a zis: nimic nu e pur. Astfel, nici muntele dintr-o latură a bateriei Kaiserhafen nu era pur, cu toată albeaţa lui, ci era un munte de oase, ale cărui componente tot mai aveau pe ele nişte resturi chiar şi după ce erau tratate industrial; fiindcă ciorile nu încetau deloc să locuiască pe ele, neliniştit-negre. Aşa se făcea că un miros care stătea asemeni unui clopot deasupra bateriei, nevrând să plece de-acolo, răspândea în gura fiecăruia – şi a lui Harry – un gust care nu pierdea nimic din apăsătoarea lui dulceaţă, nici măcar după un consum exagerat de dropsuri acre.

Nimeni nu vorbea despre muntele de oase. Dar toţi îl vedeau, îl miroseau, îi simţeau gustul. Cei care ieşeau din barăci cu uşi care dădeau spre sud aveau în faţa ochilor muntele în formă de con. Cei care, asemenea lui Harry, şedeau mai sus, alături de tun, în chip de K6, la exerciţii erau rotiţi odată cu tunul şi cu mecanismul de tragere, după indicaţiile centrului de comandă – ca şi cum între centrul de comandă şi muntele de oase s-ar fi purtat o conversaţie –, cu faţa spre o imagine în care se vedea un munte albicios cu o fabrică scoţând fum, cu un jgheab oscilant stând degeaba, cu vagonete basculante înţepenite şi cu o garnitură mobilă de ciori. Nimeni nu vorbea despre imaginea aceea. Cine avea vise bogate cu muntele zicea la cafeaua de dimineaţă că visase ceva ciudat: despre un urcuş pe trepte sau despre mersul la şcoală. În orice caz, un concept până atunci lipsit de conţinut căpăta în conversaţiile obişnuite o încărcătură vagă, care ar fi putut să provină de la nenumitul munte. Lui Harry îi trec prin cap cuvinte: loc privilegiat – insistenţă – nimicnicire; pentru că în timpul zilei nu vedeai niciodată muncitori care să împingă vagonetele basculante, să reducă locul

privilegiat, chiar dacă fabrica era învelită în abur. Niciun vagon de marfa nu rula pe şine şi nu venea de la gara Werder. Jgheabul oscilant nu-i dădea nimic de mâncare insistenţei în plină zi. Dar cu ocazia unui exerciţiu de noapte – timp de o oră ţevile de optvirgulăopt au avut de urmărit un avion de exerciţiu pe care îl reperaseră patru reflectoare – au auzit cu toţii – şi Harry – pentru prima oară zgomote de muncă. E drept că fabrica era în continuare cufundată în întuneric, însă pe şinele de cale ferată se agitau lămpi roşii şi albe. Vagoane de marfa se ciocneau unele de altele. A început să se audă un zăngănit monoton: jgheabul oscilant. Rugină pe rugină: vagonetele basculante. Glasuri comenzi râsete – vreme de-o oră, pe terenul nimicnicirii a domnit activitatea, timp în care avionul *Ju* pentru exerciţii s-a apropiat din nou de oraş dinspre mare, a lunecat din lumina reflectoarelor şi, iarăşi prins în ea, a devenit o ţintă platonică: K6 deserveşte mecanismul de tragere, încercând să acopere cu ajutorul manivelelor două indicatoare de direcţie cu două indicatoare de urmărire şi negând fără oprire fiinţarea lunecătoare.

În ziua care a urmat tuturor celor care încercau să ignore muntele – şi lui Harry – li s-a părut că locul privilegiat era mai înălţat. Ciorile primiseră o vizită. Mirosul a rămas egal cu sine. Dar nimeni nu întreba ce conţine, chiar dacă toţi – şi Harry – îl aveau pe limbă.

A fost odată un munte de oase, el se numea aşa de când verişoara lui Harry, Tulla, scuipase cuvintele spre munte.

„ăla-i un munte de oase”, a zis ea, ajutându-se cu degetul mare. Mulţi – şi Harry – au contrazis-o, fără să spună exact ce grămadă era aceea de la sud de baterie.

„Pariem că sunt oase? Ş-anume oase de oameni? O ştie oricine”. Tulla îi propunea pariul mai curând lui

Stortebeker decât vărului ei. Toţi trei, la fel ca alţii, sugeau dropsuri.

Răspunsul lui Stortebeker, chiar dacă abia rostit, era pregătit de săptămâni: „Trebuie să gândim grămădirea în starea-de-deschidere a fiinţei, ducerea până la capăt a grijii şi persistenţa spre moarte ca fiind esenţa deplină a existenţei”.

Tulla insista că ştie ea mai bine: „Şi eu îţi zic că alea vin direct de la Stutthof, pariem?”

Stortebeker nu se lăsa prins geografic. A făcut un gest cu mâna şi a început să-şi piardă răbdarea: „Mai lăsaţi prostiile şi ideile voastre răsînvechite luate din ştiinţele naturii. În orice caz, se poate spune că aici fiinţa a ajuns în starea-deneascundere”.

Când Tulla a continuat să insiste cu Stutthof, zicându-i neascunderii pe nume, Stortebeker s-a retras din pariul la care fusese poftit, făcând un gest larg de binecuvântare a bateriei şi a muntelui de oase: „Acesta este spaţiul de dăinuire esenţială a întregii istorii!”

Şi au fost ucişi în continuare şobolani după orele de serviciu şi chiar în timpul orei pentru curăţenie şi cârpeli. Gradaţii, de la subofiţeri în sus, împuşcau ciori. Mirosul stăruia în baterie şi nu s-a schimbat. Atunci Tulla i-a spus, nu lui Stortebeker, care stătea deoparte şi desena figuri în nisip, ci plutonierului, care îşi descărcase de două ori carabina: „Pariem că-s oase de oameni adevărate şi că-s o grămadă?”

Era duminica de vizite. Însă destul de puţini vizitatori, mai mult părinţi, bizari în hainele lor civile, stăteau lângă fiii lor, care crescuseră prea repede. Părinţii lui Harry nu veniseră. Noiembrie se lungea şi ploaia încă rămânea agăţată între norii joşi şi pământul cu barăcile lui. Harry stătea lângă grupul format în jurul Tullei şi al plutonierului, care îşi încărca arma pentru a treia oară.

„Pariem că...” a spus Tulla şi a întins o mână mică şi albă ca să bată palma. Nimeni n-a vrut. Mâna a rămas singură. Băţul lui Stortebeker construia în nisip proiectarea-de-lume. Pe fruntea Tullei erau fărâme de coşuri. Mâinile lui Harry se jucau în buzunare cu bucăţele de clei de oase. Atunci plutonierul a zis „Pariem că nu...” şi a bătut palma fără să se uite la Tulla.

Imediat, ca şi cum ar fi fost în posesia unui plan gata făcut, Tulla s-a întors pe călcâie şi a pornit-o pe fâşia lată de buruieni dintre două poziţii de tun. În ciuda frigului umed, ea nu purta decât un pulover şi o fustă plisată. Mergea fără ciorapi, cu picioare ţepene, cu braţele încrucişate la spate şi cu părul lăţos, fără culoare şi foarte departe de ultimul permanent. Mergea şi se tot micşora şi a rămas vizibilă în aerul umed. Toţi – şi Harry – au crezut mai întâi că, pentru că merge drept înainte, fără să se abată, ea va păşi direct prin sârma ghimpată, dar chiar înaintea ghimpilor ea s-a lăsat la pământ, a ridicat sârma cea mai de jos a gardului dintre zona bateriei şi zona fabricii şi s-a rostogolit cu uşurinţă pe partea cealaltă; era iarăşi până la genunchi în buruieni veşted-maronii şi a pornit din nou, îndreptându-se spre acel munte locuit de ciori, dar acum parcă i s-ar fi împotrivit ceva.

Toţi – şi Harry – priveau în urma Tullei şi au uitat de dropsurile de zmeură din cerul-gurii. Nuiaua lui Stortebeker şovăia în nisip. Se auzea tot mai tare un scrâşnet: cineva îl avea, zgrunţuros, între dinţi. Şi abia când Tulla, minusculă, s-a oprit în faţa muntelui, când ciorile s-au ridicat leneş în aer, când Tulla s-a aplecat, frângându-se la mijloc, abia când Tulla s-a întors în loc şi a pornit-o înapoi mai repede decât se temuseră cu toţii – şi Harry –, abia atunci s-a potolit scrâşnetul dintre dinţii plutonierului, după care a izbucnit liniştea, una care-ţi seca urechile.

Nu se întorcea fără. Ce ţinea între mâini s-a rostogolit odată cu ea pe terenul bateriei, pe sub sârma gardului de sârmă ghimpată. Între două ţevi optvirgulăopt care, conform ultimului ordin al centrului de comandă, erau îndreptate spre nord-nord-vest în acelaşi unghi ca şi celelalte două ţevi, Tulla a început să crească. O pauză şcolară scurtă durează cât a durat şi drumul Tullei, dus-întors. Într-un interval de cinci minute ea a scăzut până la dimensiunea unei jucării şi apoi a crescut la loc: aproape adultă. Fruntea ei încă n-avea coşuri, dar ce ducea în faţă reprezenta deja ceva. Stortebeker începu o nouă proiectare-de-lume. Plutonierul sfărâma iarăşi pietriş între dinţi, de data asta din cel mare. Tăcerea a devenit, în voinţa-ei-de-sine, haşurată de zgomote.

Când a ajuns cu darul adus în faţa tuturor şi în lateral faţă de vărul ei, Tulla a spus, fără vreun ton anume: „Ce-am zis eu? Am câştigat sau n-am câştigat?"

Palma întinsă a plutonierului i-a lovit partea stângă a feţei, de la tâmplă, peste ureche, până la bărbie. Urechea nu i s-a desprins. Capul Tullei nu s-a micşorat. Însă ea a lăsat pe loc să cadă craniul pe care îl adusese.

Cu mâinile galbene de frig, Tulla îşi freca partea lovită, dar n-a luat-o la fugă. Pe fruntea ei erau la fel de multe fărâme de coşuri ca şi mai înainte. Craniul era un craniu de om şi nu s-a spart când Tulla l-a lăsat să cadă, ci a ţopăit de două ori în buruieni. Plutonierul părea să vadă mai mult decât craniul. Câţiva se uitau în zare, peste barăci. Harry nu putea să-şi dezlipească privirile. Craniului îi lipsea o bucată din maxilarul inferior. Mister şi micul Drescher făceau glume. Mulţi râdeau recunoscători la momentele potrivite. Stortebeker încerca să facă să apară în nisip chiar-sositul. Ochii lui foarte apropiaţi vedeau fiinţarea care, în destinul ei, se ţinea de ea însăşi, după care, brusc şi pe neaşteptate, s-a petrecut o făptuire-de-

lume, întrucât plutonierul a urlat, cu piedica pusă la carabină: „Porcie! Daţi-i drumul la barăci! Program de curăţenie şi reparat efecte!”

Toţi au luat-o din loc agale şi făcând ocoluri. Glumele au îngheţat. Între barăci, Harry şi-a întors capul pe umerii care refuzau să se întoarcă şi ei: plutonierul stătea plin de sine, nemişcat şi masiv, cu carabina lăsată în jos, ca la teatru. În spatele lui, în linişte geometrică: locul privilegiat, insistenţa, nimicnicirea, spaţiul esenţial al întregii istorii, deosebirea dintre fiinţă şi fiinţare – diferenţa ontologică.

Ajutoarele din baraca bucătăriei trăncăneau şi curăţau cartofi. Radioul subofiţerilor transmitea un concert la cererea ascultătorilor. Vizitatorii de duminică îşi luau rămas-bun cu glas scăzut. Tulla stătea oarecum lângă vărul ei şi îşi freca partea lovită a feţei. Gura, pe care mâna i-o strâmba masând-o, a mormăit pe lângă Harry: „Şi mai sunt şi însărcinată”. Bineînţeles că Harry nu s-a putut stăpâni să nu întrebe: „Cu cine?”

Dar pentru ea asta nu avea importanţă: „Pariem că sunt?” Harry n-a vrut, fiindcă Tulla câştiga toate pariurile. În faţa spălătorului el şi-a îndreptat degetul mare spre uşa pe jumătate deschisă: „Atunci trebuie să te speli imediat pe mâini cu săpun”.

Tulla s-a supus. Nimic nu e pur.

A fost odată un oraş care, pe lângă suburbiile Ohra, Schidlitz, Oliva, Emaus, Praust, Sankt Albrecht, Schellmuhl şi mahalaua portuară Neufahrwasser, avea un cartier mărginaş, Langfuhr pe numele lui.

Langfuhr era atât de mare şi atât de mic, încât tot ce se petrecea sau s-ar putea petrece în lumea asta se petrecea sau s-ar fi putut petrece şi în Langfuhr.

În acea suburbie, între grădini de zarzavat, terenuri de exerciţii, câmpuri irigate, cimitire uşor în pantă,

şantiere navale, terenuri de sport şi blocuri de cazărmi, în Langfuhr, care adăpostea cam şaptezeci şi două de mii de locuitori înregistraţi, care avea trei biserici şi o capelă, două licee, o şcoală superioară de fete, o şcoală medie, o şcoală de meserii şi de menaj, şcoli elementare întotdeauna prea puţine, dar şi o fabrică de bere cu iazul Aktien şi gheţărie, în Langfuhr, căruia fabrica de ciocolată Baltic, aerodromul oraşului, gara şi vestita Şcoală Tehnică Superioară, două cinematografe, nu la fel de mari, un depou de tramvaie, Sala Sporturilor mereu aglomerată şi o sinagogă arsă îi dădeau prestanţă, în cunoscutul cartier mărginaş Langfuhr, ale cărui autorităţi administrau o casă de caritate cu un orfelinat municipal, precum şi un cămin pentru nevăzători situat într-un decor pitoresc, lângă Heiligenbrunn, în Langfuhr, inclus în comună din o mie opt sute cincizeci şi patru, care se întindea într-o zonă rezidenţială bună, la poalele pădurii Lăschkental, unde se afla monumentul lui Gutenberg, în Langfuhr, ale cărui linii de tramvai ajungeau la staţiunea balneară Brosen, la sediul episcopal Oliva şi în oraşul Danzig – aşadar, în Danzig-Langfuhr, o suburbie devenită faimoasă datorită husarilor lui Mackensen şi ultimului prinţ moştenitor, pe care o traversa pârâul Strieb pe toată lăţimea, locuia o fată care se numea Tulla Pokriefke şi care era însărcinată, dar nu ştia cu cine. În acelaşi cartier mărginaş, ba chiar în acelaşi imobil cu locuinţe de închiriat de pe Elsenstrabe, care, ca şi Hertastrafle şi Luisenstrabe, lega Labesweg cu Marienstrabe, trăia vărul Tullei. îl chema Harry Liebenau, îşi făcea serviciul ca auxiliar Luftwaffe în bateria antiaeriană Kaiserhafen şi nu era dintre cei care ar fi putut s-o lase grea pe Tulla. Fiindcă Harry doar se gândea în căpşorul lui la lucruri pe care alţii chiar le făceau. Un tânăr de şaisprezece ani, ros de îndoieli şi care se ţinea mereu mai deoparte. Un multe-ştiutor care citea la

grămadă cărţi de istorie şi filosofie şi care îşi îngrijea părul şaten, frumos ondulat. Un curios ai cărui ochi cenuşii, dar nu recicenuşii, oglindeau totul şi care găsea că trupul lui neted, dar nu lipsit de vlagă, era cam firav şi poros. Un Harry mereu prudent, care nu credea în Dumnezeu, ci în Nimic, şi care totuşi nu voia să i se scoată amigdalele sensibile. Un melancolic căruia îi plăcea să mănânce prăjituri cuib-de-viespi prăjituri cu mac fulgi de cocos şi care se înscrisese voluntar la Marină – chiar dacă înota prost. Un om care nu trecea la fapte, care încerca să-şi omoare tatăl, pe meşterul tâmplar Liebenau, cu lungi poeme scrise în caiete de şcoală şi îşi numea mama bucătăreasă. Un tânăr sensibil, pe care-l lua cu sudori, în picioare sau culcat, din cauza verişoarei lui şi ale cărui gânduri, chiar dacă bine tăinuite, se îndreptau neabătut spre un câine ciobănesc negru. Un fetişist care, din anumite motive, ţinea în portmoneu un incisiv alb ca o perlă. Un vizionar care minţea mult, vorbea cu glas scăzut, se înroşea când credea una sau alta şi privea războiul care nu se mai termina ca pe o prelungire a şcolii. Un băiat, un tânăr, un licean în uniformă care îi venera pe *Führer,* pe Ulrich von Hutten1, pe generalul Rommel[200201], pe istoricul Heinrich von Treitschke[202], în unele momente pe Napoleon, pe actorul gâfâitor Heinrich George, câteodată pe Savonarola, apoi iarăşi pe Luther şi, de o vreme, pe filosoful Martin Heidegger. Cu ajutorul acestor exemple, el reuşea să acopere cu alegorii medievale un munte

200 Ulrich von Hutten (1488-1523), poet, cărturar, umanist şi reformator religios german.

201 Erwin Johannes Eugen Rommel (1891-1944), feldmareşal, unul dintre cei mai mari comandanţi militari germani din timpul celui de-al Doilea Război Mondial.

202 Heinrich Gotthardt von Treitschke (1834-1896), istoric, publicist politic şi deputat german cu vederi extremiste, naţionaliste şi antisemite.

adevărat, făcut din oase de om. În jurnalul lui pomenea muntele de oase – care în realitate striga la cer între Troyl şi Kaiserhafen – ca fiind un jertfelnic înălţat pentru ca puritatea să se petreacă în luminare, care, transluminând puritatea, întemeiază astfel lumina.

Pe lângă jurnal, Harry Liebenau întreţinea o corespondenţă adesea tărăgănată, apoi iarăşi sprintenă, cu o prietenă angajată la Baletul German din Berlin sub pseudonimul Jenny Angustări şi care apărea pe scenă în capitala Reichului sau în turnee în zonele ocupate, la început în corpul de balet, apoi ca solistă.

Când avea permisie, auxiliarul Luftwaffe Harry Liebenau se ducea la cinematograf şi o lua cu el pe Tulla Pokriefke cea însărcinată. Pe când Tulla nu era încă însărcinată, Harry încercase zadarnic, de mai multe ori, s-o convingă să meargă cu el la cinematograf. Acum, de când povestea oricui din Langfuhr „Cineva m-a lăsat grea” – deşi nu se vedea încă nimic –, ea devenise mai îngăduitoare şi îi spunea lui Harry: „Dacă plăteşti tu, treacă de la mine”, în cele două cinematografe din Langfuhr ei au lăsat să le pâlpâie prin faţa ochilor mai multe filme. La Kunstlichtspiele rula mai întâi jurnalul săptămânii, apoi filmul documentar şi, la sfârşit, filmul artistic. Harry purta uniformă; Tulla şedea într-un palton de postav marinăresc mult prea larg, pe care dăduse să i se croiască special pentru starea ei. În timp ce pe ecranul ploios se culegea via şi zâmbeau nişte podgorence împodobite cu struguri, încoronate cu frunze de viţă lovite de filoxeră şi strânse în corsete, Harry a încercat s-o cuprindă în braţe pe verişoara lui. Dar Tulla s-a ferit cu un reproş blând: „Lasă-mă, Harry. Acum nu mai are niciun rost. Ar fi trebuit să vii mai devreme”.

La cinematograf Harry avea mereu la el o rezervă de dropsuri acrişoare, care erau date ca plată în bateria lui de

îndată ce omorai un anumit număr de şobolani. De aceea li se spunea dropsuri de şobolan. În întuneric, în timp ce în faţă începea cu mare zgomot jurnalul săptămânii, Harry cojea hârtia şi staniolul de pe ruloul cu dropsuri, desprindea cu unghia de la degetul mare primul drops de al doilea şi i-l oferea Tullei. Tulla ridica dropsul cu două degete, pupilele îi erau lipite de jurnalul săptămânii, deja puteai s-o auzi cum suge şi, în timp ce în faţă începea sezonul noroaielor în sectorul central, ea şoptea: „La voi totul pute a chestiile alea de dincolo de gard, până şi dropsurile. Aţi face bine să vă cereţi la altă baterie”. Dar Harry avea alte dorinţe, care i-au fost îndeplinite la cinematograf: gata cu sezonul noroaielor. Gata cu pregătirile de Crăciun pe frontul arctic. Numărătoarea tuturor tancurilor T-34 incendiate. Submarinul întors din misiunea încununată de succes. Vânătorii noştri porniţi la atac împotriva bombardierelor terorii. Muzică nouă. Alt cameraman: paşnic, lumină pătrunzând prin frunzişul tomnatic, aer de după-amiază, pietriş mărunt: cartierul general al Fij/irer-ului. „Hei, ia uite! Aleargă, stă, dă din coadă. Între el şi aviator. E clar, el e: câinele nostru. Vreau să zic, câinele de la câinele nostru, e leit: Prinz, ăsta-i Prinz, pe care Harras al nostru l-a...”

Vreme de un minut întreg, în timp ce Führerul şi cancelarul Reichului, cu cozorocul caschetei tras pe frunte, dinapoia mâinilor strânse una-ntr-alta, stă de vorbă cu un ofiţer de la Luftwaffe – era cumva Rudei[203]? – şi se plimbă printre copacii cartierului general, unui câine ciobănesc, evident negru, i se dă voie să stea lângă cizmele lui, să se frece de cizmele Führerului, să se lase bătut pe gât dintr-o parte – fiindcă Führerul îşi desface mâinile o dată, pentru

203 Hans-Ulrich Rudei (1916-1982), pilot de bombardament în picaj în cel de-al Doilea Război Mondial, cel mai decorat militar nazist, care a zburat în 2.530 misiuni de luptă.

ca apoi, după ce jurnalul săptămânii a surprins relaţia apropiată dintre stăpân şi câine, să şi le cupleze imediat la loc.

Înainte să plece cu ultimul tramvai spre TVoyl – trebuia să schimbe la gara centrală şi să ia tramvaiul de Heubude –, Harry a condus-o pe Tulla acasă. Vorbeau amândoi, cu schimbul, fără să mai şi audă: ea despre film, el despre jurnalul săptămânii. În filmul Tullei o fată de la ţară a fost necinstită la cules de ciuperci şi de aceea s-a aruncat în apă, lucru pe care Tulla refuza să-l priceapă. Harry încerca să păstreze vii şi, în acelaşi timp, să definească cele întâmplate în jurnalul săptămânii, folosind limbajul filosofic al lui Stortebeker: „Fiinţarea-de-câine – acest fapt-că-este – îmi arată starea-de-aruncare a câinelui, fiinţând în locul său de deschidere şi anume în aşa fel încât faptul-de-a-fi-în-lume reprezintă acel loc-de-deschidere-de-câine, indiferent dacă existenţa înseamnă curtea tâmplăriei sau cartierul general al Führerului, chiar şi în afara oricărui timp vulgar – fiindcă viitorul fapt-de-a-fi-câine nu este mai întârziat decât acel loc-de-deschidere-de-câine al ceea-ce-a-fost-adunat-în-esenţă şi asta nu mai devreme de starea-de-menţinere în câine-acum”.

Oricum, în faţa uşii familiei Pokriefke, Tulla a spus: „De săptămâna viitoare sunt în luna a doua şi de Crăciun sigur o să se poată vedea ceva”.

Harry a mai trecut un sfert de oră pe la părinţi. Voia să-şi ia nişte lenjerie curată şi ceva de mâncare. Tatăl lui, meşterul tâmplar, avea picioarele umflate, pentru că fusese nevoit să umble toată ziua de la un şantier la altul. De aceea îşi îmbăia picioarele în bucătărie. Mari şi noduroase, ele i se mişcau trist în lighean. Oftatul meşterului tâmplar nu lăsa să se înţeleagă ce anume îl făcea să suspine: binefacerea băii sau nişte amintiri neplăcute. Mama lui Harry ţinea deja prosopul. Stătea în genunchi şi-şi pusese

deoparte ochelarii de citit. Harry îşi trase un scaun de la masă şi se aşeză între mamă şi tată: „Să vă spun o poveste grozavă?”

Când tatăl a ridicat un picior din lighean şi mamai l-a prins cu îndemânare în prosop, Harry a început: „A fost odată un câine care se numea Perkun. Câinele ăsta a zămislit-o pe căţeaua Senta. Şi Senta l-a flatat pe Harras. Şi câinele de prăsilă Harras l-a zămislit pe Prinz. Şi ştiţi voi unde l-am văzut adineauri pe Prinz? În jurnalul săptămânii. La cartierul general. Între *Führer* şi Rudei. În aer liber, absolut clar. Ar fi putut să fie şi Harras al nostru. Trebuie neapărat să vezi asta, tată. Poţi să ieşi înainte să înceapă filmul dacă e prea mult pentru tine. Eu precis c-o să mă mai uit o dată, dacă nu chiar de două ori”.

Meşterul tâmplar, cu un picior uscat, dar încă aburind, a dat distrat din cap. A zis că, neîndoielnic, se bucură şi că o să meargă să vadă jurnalul săptămânii dacă o să-şi găsească timp de asta. Era prea obosit ca să se bucure zgomotos, chiar dacă se străduia, şi mai târziu, cu amândouă picioarele uscate, a dat totuşi glas bucuriei: „Aşa, aşa, Prinz al lui Harras al nostru. Şi Führerul l-a şi mângâiat în jurnalul săptămânii. Şi era şi Rudei de faţă. Nu mai spune!”

A fost odată un jurnal al săptămânii care prezenta sezonul noroaielor în sectorul central, pregătirile de Crăciun pe frontul arctic, rezultatele unei bătălii cu tancuri, muncitori râzând într-o fabrică de armament, gâşte sălbatice în Norvegia, pe cei din *Jungvolk* la colectare de materiale refolosibile, santinele la Atlantikwall[204] şi o vizită la cartierul general al Führerului. Toate astea şi multe altele puteau fi văzute nu numai în

204 Sistem de fortificaţii construit de Germania nazistă între 1942 şi 1944 de-a lungul coastei atlantice vest-europene, parte a defensivei împotriva invaziei Aliaţilor dinspre Marea Britanie.

cele două cinematografe din suburbia Langfuhr, ci şi la Salonic. Fiindcă de acolo a venit o scrisoare pe care i-o scrisese lui Harry Liebenau Jenny

Brunies, care, sub numele de scenă Jenny Angustări, dădea spectacole pentru soldaţii nemţi şi italieni.

„Închipuie-ţi", scria Jenny, „lumea e mică: ieri-seară – în mod excepţional, n-am avut spectacol – am mers cu domnul Haseloff la cinematograf. Şi pe cine am văzut eu acolo în jurnalul săptămânii? Sigur nu mă înşel. Chiar şi domnul Haseloff a fost de părere că ciobănescul negru care a putut fi văzut cel puţin un minut în scena cu cartierul general nu putea să fi fost altul decât Prinz, Prinz de la Harras al vostru! Şi când te gândeşti că domnul Haseloff nu are cum să-l fi văzut vreodată pe Haras al vostru, în afară de fotografiile pe care i le-am arătat eu! Dar el are o enormă capacitate de a-şi imagina – nu numai în domeniul artistic. În plus, vrea mereu să fie informat până în cel mai mic amănunt. Probabil că de aceea a făcut o cerere către compania de propagandă de aici. Ar dori să aibă o copie a jurnalului de actualităţi, ca material vizual. Probabil că o s-o primească, pentru că domnul Haseloff are relaţii peste tot şi cam niciodată nu i se refuză ceva. Ştii, mai târziu, după război, o să ne putem uita la jurnal împreună şi de câte ori vom dori. Şi într-o bună zi, când o să avem copii, putem să le explicăm pe ecran cum era odinioară.

Aici e aiurea. Nu văd nici urmă de Grecia, doar ploaie, întruna. Pe bunul Felsner-Imbs a trebuit să-l lăsăm, din păcate, la Berlin. Şcoala continuă, chiar dacă noi suntem în turneu.

Dar, închipuie-ţi – ei, tu sigur ştii deja! –, Tulla aşteaptă un copil. Mi-a scris asta într-o carte poştală, la vedere. Mă bucur pentru ea, chiar dacă uneori mă gândesc că o să-i fie greu aşa, fără un bărbat care să aibă grijă de

ea şi fără nicio meserie...” Jenny nu-şi încheia scrisoarea înainte să arate cât de mult o obosea clima neobişnuită şi cât de mult îl iubea pe Harry al ei – chiar şi din îndepărtatul Salonic. îl ruga pe Harry într-un post-scriptum să se ocupe de verişoara lui cât de bine şi cât de des putea. „Ştii, în starea asta ea are nevoie de un sprijin, mai ales că în casa părintească treburile nu sunt chiar în ordine. Am să-i trimit un pacheţel cu miere grecească. În plus, am deşirat două pulovere aproape noi pe care le-am putut cumpăra de curând la Amsterdam. Unul albastru-deschis şi unul roz-pal. Din ele pot să-i tricotez cel puţin patru pantalonaşi şi două hăinuţe. Avem mult timp între repetiţii, ba chiar şi în timpul spectacolelor”.

A fost odată un copil care, deşi i se tricotau deja pantalonaşi, nu avea să se nască. Nicidecum fiindcă Tulla nu voia copilul. Sigur, încă nu se vedea nimic, dar ea deja se arăta blândă, ajungând până la o sensibilitate excesivă ca mamă în devenire. Şi nici nu era prin preajmă vreun tată care să mormăie, întorcând faţa, „Nu vreau niciun copil!”, pentru că toţi taţii care puteau fi luaţi în calcul erau ocupaţi cu ei înşişi din zori şi până-n seară. Să-i pomenim doar pe plutonierul de la bateria Kaiserhafen şi pe Stortebeker, auxiliarul de la Luftwaffe: plutonierul împuşca ciori cu carabina lui şi scrâşnea din dinţi de îndată ce nimerea în negru, iar Stortebeker desena fără zgomot în nisip ce-i şoptea limba – rătăcirea, diferenţa ontologică, proiectarea-de-lume în toate variantele ei. Cu asemenea preocupări existenţiale, cum să-şi găsească cei doi timp să se gândească la un copilaş care îi inspira blândeţe Tullei Pokriefke, dar care în rest încă nu-i umfla paltonul croit special?

Numai Harry, destinatar şi expeditor de scrisori, zicea: „Cum te simţi? Tot îţi mai e rău înainte de micul dejun? Ce zice doctorul Hollatz? Nu mai ridica greutăţi.

Zău că ar trebui să nu mai fumezi. Să-ţi fac rost de bere de malţ? La Matzerath se dau castraveţi muraţi pe cartelă. Fii liniştită. Mai târziu o să am eu grijă de copil”.

Şi uneori, ca şi cum ar fi vrut să-i înlocuiască pentru viitoarea mamă pe cei doi taţi posibili, dar perseverent absenţi, el privea fix şi sumbru spre nişte puncte imaginare, scrâşnea, ca plutonierul, din dinţi neexersaţi, desena în nisip cu un băţ uscat simbolurile lui Stortebeker şi trăncănea în limba filosofică a lui Stortebeker, care, cu mici modificări, ar fi putut să fie şi limba plutonierului: „Fii atentă, Tulla, am să-ţi explic. Şi anume, cotidianeitatea medie a faptului-de-a-fi-copil poate fi determinată ca fapt-proiectând-de-a-fi-copil-în-lume, unde, în fiinţarea-de-copil pentru lume şi fiinţarea-cu-copil cu alţii e vorba despre cel mai propriu a-putea-fi-copil. Ai înţeles? Nu? Atunci încă o dată...”

Însă nu doar pornirea înnăscută către imitaţie îi inspira lui Harry asemenea ziceri; când avea ocazia, el se posta în mijlocul bucătăriei Pokriefke, purtând arătoasa uniformă de la Luftwaffe, şi, încrezător în sine, îi ţinea discursuri sâcâitorului tată al Tullei, un koshnev prăpădit din zona cuprinsă între

Konitz şi Tuchel. Fără să se declare tată, lua totul asupra sa, se oferea chiar – „Ştiu ce fac!” – să fie viitorul soţ al verişoarei însărcinate şi era totuşi bucuros că August Pokriefke nu-l lua în serios, ci găsea motive să-şi molfăie propriile necazuri: August Pokriefke fusese înrolat în Wehrmacht. Trebuia să supravegheze cazărmi lângă Exhoft – era apt doar pentru serviciu în ţară –, ocupaţie care, în timpul învoirilor prelungite de la sfârşit de săptămână, îi dădea prilejul să povestească familiei adunate în jur – iar meşterul tâmplar cu nevasta lui erau nevoiţi să plece urechea – nesfârşite poveşti cu partizani; fiindcă în iarna lui patruzeci şi trei polonezii au început să-

şi lărgească zonele de acţiune. Dacă înainte ameninţaseră doar şesul Tucholei, acum se raportau activităţi ale partizanilor şi în Koschnaideria; de asemenea, ei atacau în zona împădurită din spatele golfului Danzig, până la marginea peninsulei Hela, punând în primejdie viaţa lui August Pokriefke.

Dar Tulla, cu palmele întinse pe trupul încă plat, nu era niciodată cu gândul la partizani şi la grupuri de asalt care atacau mişeleşte, pe la spate. Adesea se ridica în mijlocul unui atac armat nocturn de la vest de Heisternest şi părăsea bucătăria într-un chip atât de ostentativ, încât August Pokriefke nu mai reuşea să-şi aducă cei doi prizonieri şi să salveze de jaf depozitul de vehicule pe care îl avea în pază.

Când părăsea bucătăria, Tulla se ducea în magazia de lemne. Ce altceva îi rămânea de făcut vărului ei decât s-o urmeze acolo, ca în anii când mai avea ghiozdanul în spate? Ascunzătoarea Tullei încă mai exista între lemnele lungi. Grinzile erau împinse în continuare în magazie în aşa fel încât să rămână un spaţiu destul de mare cât să încapă Tulla şi Harry. Şi iată-i stând acolo, într-o ascunzătoare de copii: o viitoare mamă de şaisprezece ani şi un auxiliar de la Luftwaffe, voluntar în război, care aşteaptă să fie mobilizat. Harry trebuie să-şi aşeze mâna pe Tulla şi să spună „Simt deja ceva. Foarte limpede. Şi acum iar”. Tulla meştereşte peruci minuscule din talaş, împleteşte păpuşi din fire moi de talaş de tei şi răspândeşte, ca de obicei, mirosul ei de clei de oase. Precis că, după ce-o să iasă, copilul va avea şi el mirosul matern, de ne-alungat; dar abia după mai multe luni, când vor fi destui dinţi de lapte, şi mai târziu, la vârsta când se va juca în nisip, o să se ştie dacă scrâşneşte din dinţi deseori şi cu înţeles sau dacă preferă să deseneze în nisip: omuleţi şi proiectări-de-lume.

Niciun miros de clei de oase, niciun plutonier scrâşnind din dinţi ori un Stortebeker desenator! Copilaşul n-a vrut; şi, cu prilejul unei plimbări – Tulla îi dădea ascultare lui Harry, care zicea, cu un aer de tată, că o viitoare mamă trebuie să iasă la aer des şi mult –, aşadar, sub cerul liber copilaşul a dat de înţeles că nu era dispus să răspândească miros de clei de oase, în felul mamei, şi să continue obiceiurile paterne ale scrâşnitului din dinţi sau ale proiectării-de-lume.

Harry era într-o învoire de sfârşit de săptămână: pauză de existare. Fiindcă aerul de decembrie era foarte limpede, vărul şi verişoara voiau să se ducă în pădurea Oliva şi, dacă nu era prea obositor pentru Tulla, să meargă până la Schwedenschanze. Tramvaiul de pe linia doi era plin şi Tulla s-a enervat că nimeni nu-i oferea locul. L-a înghiontit pe Harry de mai multe ori, dar auxiliarul de la Luftwaffe, uneori timid, n-a vrut să deschidă gura şi să ceară un loc pentru Tulla. În faţa ei şedea toropit un fruntaş de la infanterie cu genunchi rotunzi. Tulla l-a întrebat şuierat dacă nu vede că ea aşteaptă un copil. Fruntaşul s-a ridicat imediat, transformându-şi genunchii rotunzi, aşezaţi, în genunchi drepţi, stând în picioare şi puşi la dungă. Tulla şedea şi cei din jur, care nu se ştiau între ei, schimbau priviri complice. Lui Harry îi era ruşine fiindcă nu îi ceruse el un loc şi îi mai era ruşine şi pentru că Tulla ceruse loc în gura mare.

Tramvaiul trecuse deja de curba cea mare de la Hohenfriedberger Weg şi mergea în linie dreaptă, clătinându-se, de la o staţie la alta. Căzuseră de acord: amândoi voiau să coboare la „Mielul alb”. Imediat după staţia Friedensschlub, Tulla s-a ridicat şi şi-a făcut loc printre paltoane pe platforma din spate, chiar în spatele lui Harry. Remorca nu ajunsese încă în dreptul refugiului de la staţia „Mielul alb” – aşa se numea un local îndrăgit de

excursionişti din apropierea staţiei –, dar Tulla stătea deja pe treapta de jos, mijind ochii în vânt. „Lasă prostiile”, a spus Harry de deasupra ei.

Tullei îi plăcuse dintotdeauna să sară din tramvai din mers. „Aşteaptă până opreşte”, a trebuit să-i spună Harry de sus. De foarte multă vreme urcatul şi coborâtul din mers erau mica plăcere a Tullei.

„Nu, Tulla, fii atentă!” – dar Harry n-a putut-o opri.

Tulla sărea din mers din tramvai de pe la opt ani. Niciodată nu căzuse. Niciodată nu încercase să sară împotriva direcţiei de mers, cum fac proştii şi nesocotiţii, şi nici din remorca tramvaiului doi, care circula încă de la începutul secolului între gara centrală şi suburbia Oliva, nu sărea de pe platforma din faţă, ci numai de pe cea din spate. Sărea în direcţia de mers, agilă, cu uşurinţa unei pisici, şi ateriza degajat, suplu, cu tălpile hârşâindu-i-se pe pietriş.

Tulla îi spuse lui Harry, care sărise chiar în spatele ei: „Tot timpul trebuie să cobeşti. Crezi că-s proastă?”

Au luat-o pe drumul de ţară care trecea pe lângă hanul „Mielul alb” şi, făcând un unghi drept cu linia dreaptă de tramvai, ducea spre pădurea întunecată, ghemuită pe deal. Soarele strălucea cu precauţie de fată bătrână. Nişte exerciţii de tragere de pe undeva pe lângă Saspe punctau după-amiaza sec, neregulat. Localul pentru excursionişti „Mielul alb” era închis, cu perdelele trase şi ferecat în cuie. Se zicea că proprietarul fusese vârât la închisoare pentru delicte economice: afaceri dubioase cu nişte conserve de peşte. Zăpada împrăştiată de vânt umplea brazdele şi şanţurile îngheţate. În faţa lor, ciori vinete îşi schimbau locul de pe un bolovan pe altul. Mică sub un cer prea înalt şi prea albastru, Tulla se ţinea de burtă, mai întâi peste stofa paltonului şi apoi pe sub ea. Cu tot aerul proaspăt de decembrie, faţa ei nu reuşea să

capete o culoare sănătoasă: două nări se lărgeau speriate pe o faţă ca varul, care se tot chircea. Din fericire, Tulla era îmbrăcată cu pantaloni de schi.

„Na, uite că tot m-a apucat ceva”.

„Ce se-ntâmplă? Nu pricep o iotă. Ţi-e rău? Vrei să te-aşezi? Sau mai faci faţă pân’ la pădure? Hai, zi, ce-i?”

Harry era foarte agitat, nu ştia nimic, nu înţelegea nimic, bănuia pe jumătate şi nu voia să ştie. Nasul Tullei se încreţea şi avea la rădăcină stropi de sudoare care refuzau să cadă. A târât-o până la primul bolovan – ciorile vinete renunţară la el –, apoi până la un tăvălug a cărui oişte străpungea aerul de decembrie. Dar abia la marginea pădurii, după ce ciorile au fost nevoite să se mai mute de câteva ori, Harry a sprijinit-o pe verişoara lui de un trunchi neted de fag. Respiraţia ei zbura albă. Şi respiraţia lui Harry se desprindea ca un fum alb. Exerciţiile de tragere încă punctau ascuţit cu creionul pe o hârtie din apropiere. Pe câmpul sfărâmicios, care ajungea chiar până la pădure, ciorile priveau cu capetele înclinate.

„Bine că am pantaloni, altfel n-aş fi reuşit să ajung până aici. Totul o ia la vale!”

Respiraţia celor doi de la marginea pădurii se înălţa şi se risipea. Nehotărâre. „S-o fac?” Tulla a lăsat să-i cadă mai întâi paltonul de postav marinăresc. Harry l-a împăturit cu grijă. Şi-a desfăcut singură betelia de la pantaloni. Harry a făcut restul, precaut îngrozit curios: copilul de două luni, mare cât un deget, era acolo, în chiloţi. Vădit: acolo. Plutea într-o gelatină: acolo. În seve sângerii şi incolore: acolo. Venit prin intrarea în lume: acolo. Cât să ţii într-o palmă: nepăstrat, prevestit, parţial acolo. Mohorât în aerul aspru de decembrie: acolo. Fundamentarea ca întemeiere aburea şi se răcea repede. Fundamentarea ca împământuire şi, în plus, batista Tullei. Ieşit din ascunderea-care-adăposteşte, în ce? Pătruns

afectiv, de cine? Cotropire, nicicând fără dezvăluire-de-lume. De aceea gata, chiloţii. Sus pantalonii de schi, fără copilaş, ei. A fost o viziune a esenţei! Zăcea acolo, cald, apoi rece: sustragerea îi creează obligativităţii proiectului persistent o gaură la marginea pădurii Oliva: „Nu mai sta! Dă-i drumul! Fă o gaură! Nu aici, mai bine acolo!” Ah, suntem noi înşine vreodată, e vreodată al meu, acum în frunziş, pământ, neîngheţat în adâncime; fiindcă mai presus de realitate: posibilitate – evident, ceva care tocmai la început nu se arată, ceva ce este ascuns faţă de ceea ce se arată de la început şi cel mai des, dar care în acelaşi timp este ceva ce ţine, în esenţă, de ceea ce se arată la început şi cel mai des, ca să-i dea un înţeles şi un temei, care nu-i îngheţat, ci dislocat cu tocuri de ghete din depozitul de îmbrăcăminte al Luftwaffe, în aşa fel încât copilaşul în locul său de deschidere. Loc-de-deschidere în locul său de deschidere. Doar proiect, dar aici. Dezesenţializat: aici. Doar neutru, doar: impersonalul „se” – şi impersonalul „se „nu aici, precum locul-de-deschidere în general, încât armonizarea să aducă fiinţarea înaintea faptului-că-este al locului său de deschidere şi să pună înăuntru, fără silă, cu degetele neprotejate de mănuşi – ah, structura extatic-orizontală! Numai aici, întru moarte, adică: toate unele peste altele şi puţin frunziş şi, deasupra, jir sec, ca să nu ciorile sau în caz că ar veni vulpile, pădurarul, căutătorii de izvoare, vulturii, căutătorii de comori, vrăjitoarele, dacă există, ca să adune fetuşi şi să facă din ei lumânări de seu sau prafuri de presărat pe pragurile uşilor, pomezi contra orice şi nimic. De aceea: un bolovan deasupra. Întemeind temeiul. Loc privilegiat şi avorton. Unealtă şi lucrare. Mamă şi copil. Fiinţă şi timp. Tulla şi Harry. Sare din tramvai în locul ei de deschidere, fără să se împiedice. Sare cu puţin înainte de Crăciun, sprinten, dar prea departe: înăuntru, cu două luni înainte,

prin aceeaşi gaură, afară. Eşec! Nimic negator. Mare rahat! Petrecut în rătăcire. Găoază scuipătoare! Nici măcar transcendental, ci ieşit-din-ascundere vulgar ontic, dezscrâşnit dezstortebekerizat. Liber. Ctitorit de rătăcire. Ou mincinos. N-a fost un presocratic. Puţină grijă. Pe naiba! Era un întârziat. A şters-o, s-a evaporat, a dispărut. „Iar tu să-ţi ţii gura. Porcărie! Să mi se întâmple una ca asta! Ce mizerie! Trebuia să-l cheme Konrad, după el. După cine? Ei, după el. Hai să mergem, Tulla. Da, hai să plecăm, hai să mergem".

Şi văr şi verişoară au plecat, după ce au asigurat locul cu un bolovan mare şi mai mulţi mici, împotriva ciorilor, pădurarilor, vulpilor, căutătorilor de comori şi vrăjitoarelor.

Au plecat cu puţin mai uşori – şi la început Harry a avut voie s-o sprijine pe Tulla de braţ. Trăgătorii care făceau exerciţii tot mai punctau în depărtare, neregulat, după-amiaza deja terminată. îşi simţeau gura sălcie. Dar Harry avea în buzunarul de la piept un rulou cu dropsuri acrişoare.

Cum stăteau în staţia „Mielul alb" şi tramvaiul dinspre Oliva se făcea galben şi tot mai mare, Tulla, cu faţa cenuşie, a spus către faţa lui proaspătă: „Aşteptăm până porneşte. Atunci tu urci în faţă, iar eu pe platforma din spate".

A fost odată un avorton numit Konrad, despre care n-a aflat nimeni, nici măcar Jenny Brunies, care, sub numele de Jenny Angustări, dansa pe vârfuri la Salonic, Atena, Belgrad şi Budapesta, în faţa soldaţilor sănătoşi sau însănătoşiţi şi care, din lână deşirată, roz şi albastră, tricota lucruşoare pentru copilaşul unei prietene, care trebuia să se cheme Konrad: aşa se numise fratele mai mic al prietenei înainte să se fi înecat când se scălda, în fiecare scrisoare care ajungea în casa lui Harry Liebenau – patru

în ianuarie, în februarie numai trei – Jenny scria câte ceva despre lucruşoarele de lână care creşteau încetul cu încetul: „Între timp am fost iarăşi harnică. Repetiţiile se lungesc îngrozitor, pentru că treaba cu luminile nu merge niciodată şi maşiniştii de aici se poartă ca şi cum n-ar înţelege un cuvânt. Câteodată, când schimbarea decorului durează şi tot durează, îţi vine să crezi că-i un sabotaj. Oricum, mulţumită delăsării de aici, îmi rămâne mult timp de tricotat. Un pantalonaş e deja gata, iar la prima hăinuţă mai trebuie să croşetez doar zimţişorii de la gât. Nici nu poţi să-ţi imaginezi cât mă distrează treaba asta. Odată, când domnul Haseloff m-a surprins la vestiar cu pantalonaşii aproape terminaţi, s-a speriat teribil, mai ales că l-am lăsat să se perpelească şi nu i-am spus pentru cine tricotez.

De atunci crede cu siguranţă că aştept ceva mititel. La antrenament, de exemplu, mă fixează minute în şir într-un fel de-a dreptul înspăimântător. Dar în rest e amabil şi foarte atent. De ziua mea mi-a făcut cadou nişte mănuşi căptuşite cu blană, numai că eu nu port niciodată nimic pe degete, oricât de frig ar fi. Şi în rest se străduieşte: de exemplu, vorbeşte des şi liniştit despre *papa* Brunies, ca şi cum ne-am putea aştepta să se întoarcă dintr-un moment într-altul. Totuşi ştim amândoi foarte bine că asta nu se va întâmpla niciodată”.

Aşa pălăvrăgea Jenny săptămânal, câte o scrisoare întreagă. Şi la mijlocul lui februarie, în afară de terminarea celei de-a treia perechi de pantalonaşi şi a celei de-a doua hăinuţe, ea anunţă moartea profesorului Brunies. Pe un ton neutru şi fără să treacă la alt alineat, Jenny informa: „Acum a sosit în sfârşit vestea oficială. A murit pe doisprezece noiembrie o mie nouă sute patruzeci şi trei în lagărul de la Stutthof. La cauza morţii stă scris: insuficienţă cardiacă”.

Semnătura ei, cu invariabilul „Mereu a ta, devotată şi puţin ostenită, Jenny”, era urmată în chip de post-scriptum de o noutate anume pentru Harry: „A sosit jurnalul săptămânii, cel cu cartierul general al *Führerului* şi câinele de la Harras al vostru. Domnul Haseloff s-a uitat la episod de cel puţin zece ori, chiar şi cu încetinitorul, ca să poată face schiţe ale câinelui. Eu am rezistat numai de două ori. Să nu fii supărat pe mine, dar vestea morţii lui *papa* – totul era scris atât de cumplit de oficial – m-a afectat destul de mult. Câteodată îmi vine să plâng la nesfârşit, dar nu pot”.

A fost odată un câine care se numea Perkun şi îi aparţinea unui argat de moară lituanian care îşi găsise de lucru la gura de vărsare a Vistulei. Perkun i-a supravieţuit argatului de moară şi a zămislit-o pe Senta. Căţeaua Senta, care îi aparţinea unui morar din Nickelswalde, l-a fătat pe Harras. Câinele de prăsilă, care îi aparţinea unui meşter tâmplar din Danzig-Langfuhr, s-a împerecheat cu Thekla, căţeaua care îi aparţinea unui anume domn Leeb, care a murit la începutul anului patruzeci şi doi. Însă câinele Prinz, zămislit de câinele ciobănesc Harras şi flatat de căţeaua Thekla, a făcut istorie: el i-a fost dăruit Führerului şi cancelarului Reichului la ziua lui de naştere şi, fiind câinele favorit al acestuia, a ajuns în jurnalul săptămânii.

Când a fost înmormântat crescătorul de câini Leeb, meşterul tâmplar s-a dus la înmormântarea lui. Când a murit Perkun, în registrul animalelor de rasă a fost trecută o boală canină normală. Senta a trebuit să fie împuşcată, pentru că devenise isterică şi făcea stricăciuni. Căţeaua Thekla, conform registrului, a murit de bătrâneţe. Însă Harras, cel care îl zămislise pe Prinz, câinele favorit al *Führer-uhii*, a fost otrăvit din motive politice cu carne otrăvită şi a fost îngropat în cimitirul câinilor. În urma lui a rămas o cuşcă goală.

A fost odată o cuşcă în care a locuit un câine

ciobănesc negru până ce a fost otrăvit. De atunci cuşca a rămas goală în curtea tâmplăriei, fiindcă meşterul tâmplar Liebenau nu voia să-şi ia alt câine; atât de unic fusese Harras pentru el.

Adesea, când se ducea spre sala maşinilor din tâmplăria lui, bărbatul acela impunător era văzut ezitând în faţa cuştii câinelui timp de câteva fumuri trase din ţigară sau chiar mai mult. Ridicătura de pământ pe care o făcuse Harras cu labele din faţă, întinzând lanţul, fusese netezită de ploaie şi de încălţările de lemn ale salahorilor. Însă cuşca deschisă tot mai împrăştia izul unui câine care, îndrăgostit de propriul lui miros, îşi lăsase amprentele olfactive în curtea tâmplăriei şi peste tot prin Langfuhr. Mai ales sub soarele pătrunzător de august sau în aerul jilav de primăvară, cuşca mirosea intens a Harras şi ademenea muşte. Nu era o podoabă pentru o curte de tâmplărie plină de viaţă. Cartonul gudronat de pe acoperişul cuştii se zdrenţuia deja în jurul cuielor, care păreau să se slăbească. O imagine tristă, pustie şi încărcată de amintiri: odată, pe când Harras, ager, mai era în lanţ, nepoata cea mică a meşterului tâmplar locuise o săptămână în cuşcă, alături de câine. Mai târziu au venit fotografi şi reporteri, au fotografiat câinele şi l-au descris. Din cauza vestitei cuşti, curtea tâmplăriei a fost numită în multe ziare un loc istoric. Veneau oameni de seamă, chiar şi străini, şi zăboveau cinci minute în locul acela important. Mai târziu un grăsan pe nume Amsel l-a desenat pe câine cu pensula şi peniţa ore în şir. El nu-i spunea Harras, cum îl chema, ci Pluto; iar lui Amsel mica nepoată a meşterului tâmplar nu-i zicea pe nume, ci îi spunea Iţic. Atunci Amsel a fost izgonit din curtea tâmplăriei. Şi o dată era cât pe ce să se întâmple un accident. Dar numai hainele unui profesor de pian care trăia în spate, în locuinţa din dreapta, de la parter, au fost

sfâşiate foarte rău – şi totul a trebuit plătit. Şi, o dată sau de mai multe ori, a venit cineva, clătinându-se pe picioare de beat ce era, şi l-a ocărit politic pe Harras mai răsunător decât erau în stare să strige la cer ferăstrăul circular şi freza. Şi, o dată, cineva care ştia să scrâşnească din dinţi a aruncat carne otrăvită de pe acoperişul magaziei de lemne direct în faţa cuştii câinelui. Carnea nu a rămas acolo.

Amintiri. Şi nimeni n-ar trebui să încerce să citească gândurile unui meşter tâmplar care şovăie în faţa unei cuşti de câine şi îşi înfrânează pasul. Poate că se gândeşte în urmă. Poate că se gândeşte la preţul lemnului. Poate că nu se gândeşte la ceva anume, ci se pierde, fumându-şi ţigara de calitate inferioară, printre amintiri şi preţuri la lemn. Asta timp de-o jumătate de oră, până când maistrul mecanic îl cheamă cu precauţie: trebuie tăiate panourile pentru adăposturile celor de la marină. Cuşca câinelui, pustie şi plină de amintiri, nu pleacă de-acolo.

Nu, el, câinele, nu fusese niciodată bolnav, fusese întotdeauna doar negru: blana şi puful de dedesubt. Cu părul scurt, ca şi ceilalţi fraţi ai lui, care îşi dovedeau calităţile în serviciul poliţiei. Buzele uscate, bine strânse. Gâtul întins, fără salbă. Crupa lungă, uşor înclinată. Urechile mereu ridicate, aproape drepte. Şi iar, încă o dată: fiecare fir de păr, drept, lipit de trup, aspru şi negru.

Meşterul tâmplar găseşte fire de păr, acum casante şi fără luciu, între scândurile din podeaua cuştii. Câteodată, după terminarea lucrului, se apleacă şi scormoneşte în deschizătura caldă ca turba, fără să ţină seama de chiriaşii care stau la ferestre.

Dar într-o zi, când meşterul tâmplar şi-a pierdut portofelul în care, pe lângă mărunţiş, se afla şi un smoc neînsufleţit de păr de câine; dar când meşterul tâmplar a vrut să vadă la jurnalul săptămânii câinele favorit al Führerului, pe care îl zămislise Harras, însă în faţa ochilor

i s-a derulat jurnalul mai nou, fără câinele Führerului; dar când s-a anunţat moartea pe front a celei de-a patra foste calfe de la tâmplăria Liebenau; când pe bancurile de lucru ale meşterului tâmplar n-a mai fost deloc voie să fie făcute bufete grele de stejar, credenţuri din lemn de nuc, mese extensibile de sufragerie, cu picioare bogate în reliefuri, şi erau bătute în cuie doar scânduri numerotate, piese pentru barăci militare; când anul patruzeci şi patru se afla în luna a patra; când s-a spus: „Acum i-au făcut capătul şi bătrânului domn Brunies”; când Odessa a fost evacuată şi Tarnopolul încercuit n-a mai putut fi păstrat; când a bătut gongul pentru penultima rundă; când cartelele de alimente nu şi-au mai ţinut promisiunile; când meşterul tâmplar Liebenau a aflat că unicul lui fiu se înrolase voluntar la marină; când s-au adunat toate astea – portofelul pierdut şi jurnalul săptămânal pâlpâind, calfa de tâmplar căzută pe front şi lemnele prăpădite pentru barăci, Odessa evacuată şi cartelele de alimente mincinoase, bătrânul domn Brunies şi fiul voluntar pe front –, când suma s-a rotunjit, cerând să fie ştearsă din registru, meşterul tâmplar Friedrich Liebenau şi-a părăsit biroul, a apucat un topor nou şi încă dat cu unsoare, a traversat curtea tâmplăriei pe douăzeci aprilie o mie nouă sute patruzeci şi patru, la ora două după-amiază, s-a înfipt cu picioarele depărtate în faţa cuştii goale a ciobănescului otrăvit Harras şi, cu rotiri regulate de braţ, a făcut construcţia surcele, în tăcere şi de unul singur.

Dar pentru că la douăzeci aprilie fusese sărbătorită a cincizeci şi cincea aniversare a aceluiaşi *Führer* şi cancelar al Reichului căruia cu zece ani în urmă îi fusese dăruit câinele ciobănesc Prinz, din neamul lui Harras, toată lumea de la ferestrele imobilului şi din spatele bancurilor de lucru din tâmplărie a înţeles că fusese sfărâmat mai mult decât nişte lemn putred şi nişte carton gudronat

zdrenţuit.

După această faptă meşterul tâmplar a fost nevoit să stea la pat două săptămâni bune. îşi supraestimase forţele.

A fost odată un meşter tâmplar care, rotind braţul ca un cunoscător, a făcut surcele o cuşcă de câine în loc de altceva.

A fost odată un atentator care a încercat ceva şi a împachetat o bombă în geanta lui cu documente[205].

A fost odată un auxiliar de la Luftwaffe care aştepta cu nerăbdare ordinul de încorporare la marină: voia să coboare sub apă şi să scufunde nave inamice.

A fost odată o balerină care, la Budapesta, Viena şi Copenhaga, tricota pantalonaşi şi hăinuţe pentru un copilaş îngropat deja demult la marginea pădurii Oliva şi îngreunat cu bolovani. A fost odată o mamă în devenire căreia îi plăcea să sară din mers din tramvai şi, făcând asta, şi-a pierdut copilul de două luni, chiar dacă sărise cu dibăcie şi nu împotriva direcţiei de mers. Atunci viitoarea mamă, redevenită o fată netedă, şi-a luat o slujbă: Tulla Pokriefke a devenit – cum era de aşteptat – taxatoare.

A fost odată un prefect de poliţie al cărui fiu era numit de toată lumea Stortebeker. Acesta voia să devină filosof, cândva – mai târziu – fusese cât pe ce să devină tată şi, după ce schiţase proiectări-de-lume în nisip, înfiinţase o bandă de tineri care mai târziu a devenit vestită sub numele de banda scărmănătorilor. Nu mai desena în nisip simboluri, ci serviciul de raţionalizare, biserica Inima lui Iisus, administraţia centrală a Poştei: numai clădiri colţuroase unde mai târziu şi-a condus noaptea banda de scărmănători, prin faptul-de-a-fi-în-vederea lor. Taxatoarea Tulla Pokriefke făcea pe jumătate parte din bandă. Vărul ei

205 Aluzie la Claus Philipp Schenk, conte de Stauffenberg (1907-1944), ofiţer german care a participat la organizarea şi executarea atentatului eşuat din 20 iulie 1944 împotriva lui Adolf Hitler.

nu era de-al lor. Cel mult stătea de pază când banda se aduna în depozitul fabricii de ciocolată Baltic. S-ar părea că în proprietatea permanentă a bandei, ca mascotă, a fost şi un copil de trei ani, căruia i s-a spus Iisus şi care i-a supravieţuit.

A fost odată un plutonier care instruia auxiliari de la Luftwaffe ca să devină tunari la antiaeriană şi cvasi-filosofi, care şchiopăta uşor şi putea să scrâşnească din dinţi, care fusese cât pe ce să devină tată, dar a fost dus mai întâi în faţa unui tribunal special şi apoi în faţa unui consiliu de război, a fost degradat într-o clipă şi mutat într-un batalion disciplinar pentru că, fiind în stare de ebrietate, îl insultase printre barăcile bateriei Kaiserhafen pe Führerul şi cancelarul

Reichului cu fraze în care apăreau cuvinte precum uitare-defiinţă, munte de oase, structura grijii, Stutthof, Todtnau şi lagăr de concentrare. Când a fost luat – ziua-n amiaza mare –, el răcnea enigmatic: „Tu, câine ontic! Câine alemanic! Tu, câine cu scufie şi catarame la încălţări! Ce ai făcut cu micul Husserl1? Ce i-ai făcut lui Amsel grăsanul? Câine nazist presocratic ce eşti!” Din cauza acestui imn fără rime a fost trimis, în ciuda piciorului său şchiop, mai întâi pe frontul de Est, care se tot apropia, şi mai târziu, după invazia care a avut loc, în vest, ca să dezgroape mine; dar plutonierul degradat n-a sărit în aer.

A fost odată un câine ciobănesc negru pe nume Prinz care a fost mutat odată cu cartierul general al *Führer-uhii* la Rastenburg, în Prusia Răsăriteană, şi care a avut noroc, pentru că n-a călcat pe nicio mină; dar iepurele sălbatic pe care îl urmărea a sărit pe o mină şi din el n-au mai fost găsite decât resturi.

Ca şi tabăra Werwolf[206] de la nord-est de Winnica,

206 Edmund Husserl (1859-1938), filosof austriac, creatorul

cartierul general al Führerului se învecina cu păduri minate. Führerul şi câinele lui favorit îşi duceau existenţa foarte retraşi, în zona interzisă A de la Wolfsschanze[207]. Pentru ca Prinz să aibă unde să alerge, ofiţerul responsabil cu câinii, un plutonier SS care înainte de război avusese o cunoscută crescătorie de câini, l-a scos la plimbare în zonele de restricţie şi II. Führerul însă trebuia să rămână în strâmta zonă A, fiindcă mereu avea de ţinut consfătuiri privind situaţia de fapt.

Plicticoasă era viaţa în cartierul general al *Führer-uhii*. Mereu aceleaşi barăci în care erau cazaţi cei din batalionul de escortă a Führerului, statul-major al Wehrmachtului sau oaspeţii veniţi să prezinte situaţia. O oarecare diversitate o mai oferea activitatea de la poarta zonei de restricţie II.

Acolo s-a întâmplat ca între santinelele din afara zonei de restricţie să nimerească un iepure şi să fie fugărit cu râsete, făcând un ciobănesc negru să uite de lecţiile învăţate în timpul şcolii de la crescătorie: Prinz s-a smuls, a ţâşnit pe lângă santinelele care încă râdeau, a ieşit pe poartă, a traversat calea de acces în tabără, târând lesa după el – iepurii îşi încreţesc nasul, aşa ceva nu poate suporta niciun câine –, a vrut, aşadar, să urmărească un iepure cu nasul încreţit, care, din fericire, avea destul avans, pentru că atunci când a căutat să scape în pădurea minată şi s-a făcut bucăţi odată cu mina explodată, câinele n-a fost în primejdie, chiar dacă făcuse deja câteva salturi spre interiorul terenului minat. Pas cu pas, prudent, îngrijitorul câinilor l-a adus înapoi.

Odată raportul redactat şi pornit pe cale ierarhică – mai întâi a adăugat în el nişte observaţii generalul SS

---

fenomenologiei modeme, care a jucat un rol hotărîtor în dezvoltarea existenţialismului. Principalul său discipol a fost Martin Heidegger.

207 Şanţul lupului (germ.).

Fegelein1, apoi a ajuns sub ochii *Führer-ului* –, ofiţerul responsabil cu câinii a fost degradat şi mutat în acelaşi batalion disciplinar unde trebuia să culeagă mine şi plutonierul degradat.

Fostul ofiţer responsabil cu câinii a făcut un pas nefericit la est de Mogilew; în schimb, când batalionul a fost mutat în vest, plutonierul a fugit – e drept, şchiopătând de un picior, dar cu noroc – la Aliaţi. A tot fost purtat dintr-un lagăr de prizonieri în altul şi în cele din urmă şi-a găsit liniştea într-un lagăr englezesc pentru prizonieri de război antifascişti, pentru că putea să se legitimeze cu un livret de soldă, în care erau trecute obişnuitele pedepse cu arest şi motivul degradării lui. Curând după aceea, în vreme ce discul cu muzica din *Amurgul zeilor* era deja pregătit, a fondat un teatru de lagăr împreună cu alţi inşi animaţi de aceleaşi convingeri. Fiind actor de meserie, el juca pe o scenă improvizată rolurile principale din piesele unor autori clasici germani: un Nathan şchiopătând uşor şi un Gotz[208] scrâşnind din dinţi.

Însă atentatorul care îşi încheiase cu luni în urmă repetiţiile cu bomba şi geanta cu documente n-a reuşit să ajungă într-un lagăr de prizonieri de război antifascişti. Nici atentatul nu i-a reuşit, fiindcă nu era atentator de meserie şi, neavând pregătirea necesară, n-a riscat totul, ci a şters-o înainte ca bomba să fi spus un *Da* limpede, şi fiindcă a vrut să se păstreze pentru misiuni măreţe după un atentat reuşit.

El stă între generalul Warlimont1 şi căpitanul de

208 Hans Georg Fegelein (1906-1945), general în Waffen-SS, apropiat al lui Hitler şi cumnat al Evei Braun. A fost împuşcat pentru dezertare cu două zile înainte de sinuciderea lui Hitler.

marină Assmann[209][210], timp în care consfătuirea de la *Führer* privind situaţia de fapt durează şi el nu ştie ce să facă cu geanta. Un ofiţer de legătură de la serviciul economic al armatei îşi încheie referatul în problema carburanţilor. Sunt enumerate materialele deficitare, precum cauciucul, nichelul, bauxita, manganul şi wolframul. Peste tot e lipsă de rulmenţi. Cineva de la Externe – să fie legatul Hewel[211]? – întreabă despre posibilele consecinţe din Japonia după retragerea cabinetului Tojo[212]. Geanta cu documente tot nu-şi găseşte un loc potrivit. Se discută reamplasarea armatei a zecea după evacuarea de la Ancona, capacitatea de luptă a armatei a paisprezecea după ce a căzut Livorno. Se înscrie la cuvânt generalul Schmundt[213], dar de vorbit nu vorbeşte decât El. Unde să fie pusă geanta? O ştire proaspăt sosită stârneşte agitaţie în grupul din jurul mesei cu hărţi: americanii au intrat în St. Lô! Repede, înainte să ajungă pe tapet situaţia pe frontul de Est, de exemplu situaţia de la sud-vest de Białystok, se acţionează: atentatorul pune geanta şi conţinutul ei la întâmplare, sub masa pe care se află hărţile cu marcaje complicate ale statului-major, în jurul căreia stau liniştiţi sau se leagănă pe vârful cizmelor domnii Jodl, Scherff[214], Schmundt şi Warlimont, în jurul

209 Walter Warlimont (1894-1976), ofiţer german, devenit general de artilerie.

210 Kurt Assmann (1883-1962), ofiţer de marină, devenit vice-ami- ral, preocupat de istoria marinei.

211 Walter Hewel (1904-1945), general-maior SS şi secretar de stat în Ministerul de Externe.

212 Guvern japonez condus de prim-ministrul Tojo Hideki între octombrie 1941 şi iulie 1944.

213 Rudolf Schmundt (1896-1944), general de infanterie, decedat în urma rănilor după atentatul lui Stauffenberg din 20 iulie 1944.

214 Walter Scherff (1898-1945), general-maior german şi istoric militar, numit de Hitler în statul-major cu misiunea de a scrie istoria

căreia umblă neliniştit ciobănescul negru al *Führerului*, fiindcă stăpânul lui, şi el neliniştit, vrea să stea când ici, când colo, refuză una, cere alta cu pumnul dur şi vorbeşte întruna despre obuzierele necorespunzătoare de cinşpevirgulădoi, apoi de excelentul obuzier Škoda de douăzeci şi unu. „Avea câmp de tragere de jur-împrejur şi, fără coada afetului, ar fi fost bun pentru fortificaţiile de coastă la St. Lo. a Memoria asta! Nume, cifre, distanţe, toate claie peste grămadă, şi mereu în mişcare, câinele la picior peste tot, numai nu aproape de geanta cu documente de la picioarele generalilor Schmundt şi Warlimont.

Pe scurt: atentatorul a dat greş; totuşi bomba n-a dat greş, a explodat la timp, a încheiat câteva cariere de ofiţeri, dar nu i-a eliminat din lume nici pe *Führer* şi nici pe câinele preferat al Führerul*ii*. Căci Prinz, căruia îi aparţinea teritoriul de sub masă, ca tuturor câinilor, mirosise geanta abandonată, poate că auzise un ticăit suspect; oricum, mirositul acela în treacăt l-a îndemnat să rezolve o treabă pe care câinii bine-crescuţi au voie s-o facă doar afară.

Un aghiotant vigilent, care stătea lângă uşa barăcii, a observat dorinţa câinelui, a întredeschis uşa – atât cât îi trebuia lui Prinz –, a închis-o fără vreun zgomot deranjant şi totuşi n-a avut parte de răsplată pentru atenţia lui, fiindcă atunci când bomba a zis „Acum!”, când a zis „Gata! Liber! Salutare!”, când bomba din geanta cu documente a atentatorului care fugise deja a zis „Amin!”, ea l-a atins şi pe aghiotant, printre alţii, de mai multe ori, dar absolut deloc pe *Führer* ori pe câinele său favorit.

Auxiliarul de la Luftwaffe Harry Liebenau – ca să revenim din lumea mare a atentatorilor, a hărţilor de stat-major şi a *Führer-uhii* rămas intact în suburbia Langfuhr –

---

războiului.

a aflat de atentatul nereuşit de la aparatul de radio dat tare. S-au spus şi numele atentatorului şi ale complicilor lui. Atunci Harry şi-a făcut griji pentru câinele Prinz, care se trăgea din câinele Harras, pentru că niciun comunicat special, niciun rând de ziar, nici măcar un zvon rostit în şoaptă nu dezvăluia dacă printre victime se număra cumva şi câinele ori dacă providenţa îl cruţase, la fel ca pe stăpânul lui.

Abia cu un jurnal săptămânal mai târziu – Harry avea ordinul de încorporare în buzunar, nu mai purta uniforma Luftwaffe, făcea vizite de rămas-bun şi se ducea des la cinematograf, fiindcă mai avea încă şapte zile să-şi omoare timpul – jurnalul german de actualităţi a dat, absolut în treacăt, lămuriri despre câinele Prinz.

Se arăta de la distanţă cartierul general al *Führer-uhii*, cu baraca distrusă şi cu Führerul viu. Şi de cizmele *Führer-uhii*, a cărui faţă, sub cascheta îndesată pe frunte, părea uşor umflată, dar în rest neschimbată, se freca, negru şi cu urechile drepte, un câine ciobănesc în care Harry l-a recunoscut fără dificultate pe câinele din câinele meşterului tâmplar. Oricum, nepriceputul autor al atentatului a fost executat.

A fost odată o fetiţă pe care nişte ţigani de pădure i-au dat-o pe furiş unui profesor care sorta roci micacee într-o fabrică moartă şi care se numea Oswald Brunies. Fata a fost botezată cu numele Jenny, a crescut şi s-a făcut din ce în ce mai grasă. Jenny arăta nefiresc de rotofeie şi a fost nevoită să îndure multe. Încă de timpuriu un profesor pe nume Felsner-Imbs i-a dat lecţii de pian fetei celei grase. Imbs avea un păr alb ca zăpada şi ondulat, care se cerea periat zilnic preţ de-o oră întreagă. La sfatul lui, pentru a face ceva împotriva îngrăşării, Jenny a luat lecţii de balet într-o şcoală de balet adevărată.

Dar Jenny a continuat să se umfle şi promitea să se

facă la fel de grasă ca Eddi Amsel, elevul preferat al profesorului Brunies. împreună cu prietenul lui, Eddi Amsel se uita adesea la colecţia de roci micacee a profesorului şi era, de asemenea, prezent când Jenny executa game la pian. Eddi Amsel poseda mulţi pistrui, cântărea două sute trei livre, ştia să spună lucruri comice, să deseneze foarte repede şi corect şi, pe deasupra, să cânte cristalin – chiar şi în biserică, într-o după-amiază de iarnă, când peste tot era zăpadă peste care cădea întruna zăpadă proaspătă, aproape de sumbrul monument al lui Gutenberg, dincolo de Erbsberg, Jenny a fost transformată în om de zăpadă de nişte copii care se jucau. Întâmplarea a făcut ca la aceeaşi oră, tot lângă Erbsberg, dar de cealaltă parte a dealului, şi Amsel cel gras şi caraghios să fie transformat tot într-un om de zăpadă; dar cei care l-au transformat nu erau nişte copii care se jucau, însă dintr-odată şi din toate părţile a început dezgheţul. Cei doi oameni de zăpadă s-au topit şi au scos la iveală: aproape de monumentul lui Gutenberg, un fir de om care dansa; de cealaltă parte a dealului, un tânăr zvelt care îşi căuta şi îşi găsea dinţii prin zăpadă. După care i-a aruncat cu zornăit în tufişuri.

Firul de om care dansa s-a dus acasă, acolo s-a prezentat drept Jenny Brunies, s-a îmbolnăvit uşor, s-a însănătoşit apoi repede şi şi-a început cu succes cariera anevoioasă de balerină.

Tânărul subţire însă a făcut geamantanul lui Eddi Amsel şi, sub numele de domnul Haseloff, a plecat cu trenul de la Danzig la Berlin, via Schneidemuhl. Acolo a pus să i se umple gura cu dinţi noi şi a încercat să-şi vindece o răceală puternică, pe care o căpătase în interiorul omului de zăpadă; dar răguşeala cronică i-a rămas.

Firul dansator a trebuit să meargă în continuare la

şcoală şi să fie silitor la antrenamentele de balet. Când baletul de copii de la Teatrul Municipal a luat parte la povestea de iarnă *Regina gheţii*, lui Jenny i s-a dat voie să danseze în rolul reginei şi a fost lăudată de critici.

Apoi a venit războiul. Dar nu s-a schimbat nimic, cel mult publicul spectacolelor de balet: Jenny a fost acceptată să danseze în salonul roşu de la cazinoul din Zoppot, în faţa unor ofiţeri superiori, şefi de partid, artişti şi oameni de ştiinţă, între timp acel domn Haseloff cu răguşeală cronică, care scăpase din omul de zăpadă amselian, reuşise să ajungă maestru de balet la Berlin şi de aceea se afla printre notabilităţile din salonul roşu al cazinoului şi îşi zicea în timpul prelungitelor aplauze finale: „Uimitoare, această radianţă. Divină, mişcarea braţelor. Linia asta, la *adagio* – puţin cam rece, dar întru totul clasică. O tehnică bună, încă prea conştientă. Curbura piciorului, prea mică. Talent cert. Ar trebui să se lucreze cu copila, să se lucreze şi să fie exploatată până la ultima fărâmă”.

Abia după ce profesorul Oswald Brunies a fost anchetat de poliţia judiciară, arestat de Gestapo şi trimis în lagărul de concentrare de la Stutthof, totul din cauza unei poveşti penibile – băgase în propria-i gură tabletele cu vitamine destinate elevilor lui –, abia atunci a găsit domnul Haseloff prilejul s-o ia pe Jenny cu el la Berlin.

Ea s-a despărţit cu greu de suburbia Langfuhr. Purta doliu şi se îndrăgostise de un licean pe nume Harry Liebenau. îi scria multe scrisori. Scrisul ei ordonat povestea despre o misterioasă *madame* Neroda, care conducea baletul, despre pianistul Felsner-Imbs, care o urmase la Berlin, despre micul Fenchel, partenerul ei la *pas de deux*, şi despre maestrul de balet Haseloff, care, cu o răguşeală cronică şi mereu puţin cam ciudat, conducea antrenamentul şi repetiţiile.

Jenny scria despre progrese şi despre mici neplăceri.

În general, traseul ei era ascendent; numai un lucru cam scârţâia şi nu se vedea nicio îmbunătăţire. Pentru că, oricâte laude i se puteau aduce lui Jenny pentru *entrechats*, curbura piciorului îi rămânea supărător de mică şi era o sursă de suferinţă pentru maestrul de balet şi dansatoare, fiindcă orice balerină autentică – încă din vremea lui Ludovic al paisprezecelea – trebuie să aibă o curbură frumoasă, amplă.

Se studiau mai multe balete – printre altele, vechi contradansuri germane şi obişnuitele piese de succes din repertoriul venerabilului maestru Petipa –, prezentate apoi în faţa soldaţilor, care ocupau jumătate din Europa. Călătorii lungi au purtat-o pe Jenny peste tot. Şi, de peste tot, Jenny îi scria prietenului ei, Harry, care apoi îi răspundea din când în când. Între repetiţii şi în timpul spectacolelor Jenny nu stătea ca o netoată, răsfoind reviste; ea tricota cu zel hăinuţe de copil pentru o prietenă de şcoală care aştepta un bebeluş.

Când trupa de balet s-a întors din Franţa, în vara anului patruzeci şi patru – luată prin surprindere de invazie, a pierdut mai multe decoruri şi o parte din costume –, maestrul de balet Haseloff a vrut să se studieze un balet în trei acte la care tot meşterea încă din copilărie. Acum, după dezastrul din Franţa, se grăbea să-şi pună pe picioare visul din copilărie, pentru că premiera absolută a baletului, numit *Sperietorile* sau *Revolta sperietorilor* sau *Fiica grădinarului şi sperietorile*, trebuia să aibă deja loc în luna august.

Fiindcă îi lipsea un compozitor potrivit, l-a pus pe Felsner-Imbs să-i aranjeze un amestec din Scarlatti şi Händel. Costumele distruse sau foarte deteriorate în Franţa şi-au găsit locul fără probleme în noul spectacol de balet. De asemenea, s-a luat ca figuraţie acrobatică tot ce mai rămăsese dintr-o trupă de liliputani aparţinând

companiei de propagandă a lui Haseloff, care suferise ceva pierderi la începutul invaziei. Trebuia să devină un balet de acţiune cu măşti, maşinării ciripitoare şi automate mobile pe o mare scenă fermecată.

Jenny îi scria lui Harry: „Primul act arată grădina plină de culoare a grădinarului bătrân şi rău, pe care o pradă păsări dansatoare. Fiica grădinarului – asta sunt eu –, pe jumătate complice cu păsările, îl necăjeşte pe grădinarul cel bătrân şi rău. Înconjurat de un stol de păsări, el face un solo teribil de comic şi prinde de gardul grădinii o pancartă pe care scrie «Se caută sperietoare!». Imediat apare un tânăr în zdrenţe pitoreşti, ce trece peste gardul grădinii cu un *grand jeté* şi îşi oferă serviciile ca sperietoare. După o târguială dansată – *pas battus*, *entrechats* şi *brisés dessus dessous* –, grădinarul cel bătrân şi rău cade la învoială, iese prin stânga şi acum tânărul alungă – cu *pas chassé* şi *glissades* în toate direcţiile – toate păsările, ultima fiind o mierlă obraznică – *tours en Vain* Fireşte că fata cea tânără şi frumoasă a grădinarului – adică eu – se îndrăgosteşte de sperietoarea pricepută la sărituri: *pas de deux* printre smocurile de revent ale grădinarului celui bătrân şi rău, *adagio* dulce, pas măsurat, *attitude en promenade*. Sfială prefăcută, fereală, supunere, capitulare şi răpirea fiicei de grădinar peste gard, din nou cu *grand jeté*. Amândoi – de altfel, micul Fenchel joacă rolul tânărului – ieşim prin dreapta.

În actul al doilea se dezvăluie – după cum ai să vezi – adevărata natură a tânărului. El este prefectul tuturor sperietorilor şi domneşte peste un imperiu subpământean în care sperietori de tot felul trebuie să se învârtă necontenit. Aici fac procesiuni cu salturi, dincolo se adună pentru liturghia sperietorilor şi aduc jertfa unei pălării vechi. Liliputanii noştri, în frunte cu veteranul Bebra, formează deja o sperietoare de liliputani, când lungă, când

scurtă, dar sunt mereu înnodaţi între ei. Acum ei trec, transformându-se necontenit şi sugestiv, prin istorie: germani lăţoşi, lăncieri pedeştri cu straie prea largi, curieri imperiali, călugări cerşetori roşi de molii, cavaleri mecanici fără capete, călugăriţe umflate, posedate de epilepsie, generalul von Zieten şi ceata cutezătoare a lui Lützow[215]. Cuiere cu multe braţe se plimbă. Dulapuri care vomită dinastii întregi de domnitori, cu tot cu piticii de la curte. Cu toţii devin mori de vânt: călugării, cavalerii, călugăriţele, curierii şi lăncierii, grenadierii prusaci şi ulanii lui Natzmer, merovingienii şi carolingienii şi, din când în când, iuţi ca nevăstuicile, liliputanii noştri. Aerul e pus în mişcare de nişte aripi grozave, dar nu se macină niciun bob. Totuşi lada mare a morii se umple: măruntaie de zdrenţe nori de dantele salată de steaguri. Piramide de pălării şi terci de nădragi se amestecă într-o turtă din care toate sperietorile mănâncă cu zgomot. Pârâie, zdrăngăne, urlă. Se suflă şuierat pe diferite chei. Scâncet înăbuşit. Zece abaţi râgâie. Vânturi de călugăriţă. Capre şi liliputani behăie. Clămpănit, zgrepţănat, sorbituri, nechezat. Mătasea cântă. Catifeaua îngână. Pe un picior. Doi în aceeaşi haină. Adunaţi în pantaloni. Navighează în pălărie. Cad din buzunare. Se înmulţesc în saci de cartofi. Arii încurcate în perdele. Prin cusături străbate lumină galbenă. Capete fără trupuri. Un bumb luminos săltăreţ. Botezul în mişcare. Sunt şi zeităţi: Potrimpos, Pikollos, Perkunos – şi, printre ele, un câine negru. Dar în mijlocul acestui du-te-vino cu exerciţii, gimnastică şi cu o dresură complicată – momente de *vibrato* neclasice alternează cu *pas de bourrée* în forme foarte variate –, prefectul tuturor sperietorilor, adică micul Fenchel, o depune pe fata de

215 Ludwig Adolf Wilhelm von Liitzow (1782-1834), general prusac cunoscut pentru înfiinţarea unui corp de luptători voluntari numiţi „vînătorii negri“.

grădinar furată. Şi eu, adică fata grădinarului, mă tem pe vârfuri de pantofi de balet cuprinse de groază. Cu toată iubirea mea pentru acel tânăr şi prefect – fireşte, numai pe scenă –, sunt tare speriată şi, după ce oribilele sperietori mă îmbracă în veşmânt de mireasă, împrăştiind nori de molii, şi mă încoronează cu o diademă păcănitoare din coji de nuci, eu dansez, pe o muzică de curte zăngănită solemn – liliputanii duc trena –, un solo regal înspăimântat. În felul ăsta reuşesc eu, adică încoronata fiică a grădinarului, să adorm una după alta, dansând, toate sperietorile, izolate sau în grupuri: ultimul e micul Fenchel, adică prefectul. Numai câinele acela negru, zbârlit, care face parte din suita cea mai apropiată a prefectului, se năpusteşte neliniştit printre liliputanii risipiţi, însă nu reuşeşte să se ridice pe cele douăsprezece picioare infernale. Atunci, în chip de fiică a grădinarului, mă mai aplec o dată, dintr-un *arabesque* perfect, asupra prefectului adormit şi-i dau boarea unui sărut îndurerat, de balerină – nu-l ating niciodată pe micul Fenchel –, după care plec. Prea târziu începe să urle câinele negru. Prea târziu zbiară liliputanii. Prea târziu se pun în mişcare mecanismele sperietorilor. Prea târziu se trezeşte prefectul. Al doilea act are un final *furioso*: salturi şi acrobaţii. Muzica, războinică de să alunge armate întregi de turci. Sperietorile, cât se poate de agitate, pornesc fără zăbavă şi lasă să se prevadă numai lucruri rele pentru actul al treilea.

Apare iarăşi grădina grădinarului celui bătrân şi rău. Trist şi lăsat pradă păsărilor, el se învârte fără rost. Atunci, ruşinată, copila grădinarului bătrân şi rău se întoarce – trebuie s-o fac pe jumătate căindu-mă, pe jumătate sfidătoare – în rochia de mireasă sfâşiată şi cade la picioarele grădinarului care îi este tată. Îi cuprinde genunchii cu braţele şi vrea să fie ridicată: *pas de deux*, tată şi fiică. O luptă dansată, cu ridicări şi pas de plimbare.

La sfârşit se vede firea plină de răutate a bătrânului: îşi repudiază fiica, pe mine. Eu nu mai vreau să trăiesc şi nu pot să mor. Atunci din fundal se apropie un vuiet: sperietori şi păsări într-o alianţă ciudată. Un monstru fâlfâind ciripind scânteind huruind şuierând se rostogoleşte pe scenă, poartă deasupra lui o colivie goală, gigantică, ţinută de ghearele nenumăratelor sperietori, striveşte grădina şi, cu liliputani sprinteni, o prinde pe fata grădinarului. Când mă vede în colivie, prefectul scoate un strigăt de bucurie. Câinele zbârlit se învârte în cercuri negre, iuţi. Monstrul cu mii de glasuri pleacă şi mă ia cu el, clănţănind şi scârţâind, triumfător în toate încheieturile. În urmă rămâne grădina distrusă, în urmă rămâne o siluetă în zdrenţe care şchiopătează: grădinarul cel bătrân şi rău. Păsările sâcâitoare se mai întorc o dată – *pas de chat, pas de basque* – şi se învârt în jurul bătrânului. Acum el ridică ostenit braţele înfăşurate în cârpe, ca şi cum ar vrea să se apere… şi, uite, chiar de la prima mişcare sperie, alungă păsările. S-a preschimbat într-o sperietoare, de-acum înainte e în acelaşi timp grădinar şi sperietoare. Peste macabrul solo *de* sperietoare – domnul Haselofi se joacă cu gândul să interpreteze el rolul ăsta – cade cortina ultimului act”.

Baletul acesta, indiferent cu cât de multă simţire îl descrisese Jenny prietenului ei, baletul acesta în trei acte, oricât de bine studiat, baletul acesta cu o montare atât de bogată – Haseloff proiectase cu mâna lui mecanisme zgomotoase şi automate scuipătoare de nasturi –, baletul acesta al sperietorilor n-a fost prezentat totuşi niciodată în premieră. Doi domni de la Ministerul de Propagandă al Reichului, care au asistat la repetiţia generală, au găsit primul act drăguţ şi promiţător, şi-au dres glasul abia la al doilea act şi s-au ridicat imediat după sfârşitul actului al treilea. Pe ansamblu, cursul acţiunii li s-a părut prea

sinistru şi tendenţios. Lipsea afirmarea vieţii, fiindcă aşa au zis într-un glas cei doi domni: „Soldaţii de pe front vor să vadă ceva vesel şi nu o lume subpământeană cu zgomote sumbre”.

S-a negociat: când într-un fel, când într-altul. *Madame* Neroda şi-a pus în funcţiune toate relaţiile. La nivelul cel mai înalt se simţea deja tendinţa de a arăta bunăvoinţă faţă de o nouă versiune, când, înainte ca Haseloff să-i poată cârpi spectacolului un final vesel, corespunzător situaţiei de pe front, o lovitură de bombă a distrus costumele şi decorul baletului. Şi ansamblul a suferit pierderi.

Deşi repetiţiile ar fi trebuit întrerupte în timpul unei alarme antiaeriene, s-a mai făcut o repetiţie: dansând, fiica grădinarului adoarme sperietorile, câinele infernului, toţi liliputanii şi prefectul – Jenny o făcea admirabil, doar curbura tot nu era destul de mare şi se observa ca un defect mărunt, dar stingheritor, iar Haseloff tocmai voia să potrivească noua acţiune optimistă: Jenny ar fi trebuit să lege în lanţuri sperietorile şi pe prefect şi apoi să-i pună pe toţi în slujba lumii pământeşti, adică a grădinarului celui rău de dinainte, devenit acum cumsecade –, iar în momentul în care Jenny, îngreunată de cătuşe grosolane, stătea pe scenă singură şi nesigură din cauza noii versiuni, în sala de expoziţii de lângă turnul radio, amenajată pentru repetiţii, a căzut bomba.

Magazia cu mecanisme fragile, costume uşoare şi decoruri mobile a fost îngenuncheată pentru totdeauna. Pianistul şi artistul Felix Felsner-Imbs, care acompaniase toate repetiţiile cu cele zece degete ale lui, a fost strivit definitiv pe claviatură. Patru dansatoare, doi dansatori, liliputana Kitty şi trei maşinişti au fost răniţi uşor, slavă Domnului. Dar pielea maestrului de balet Haseloff a rămas întreagă şi, de cum s-au risipit fumul şi praful, el a căutat-o

pe Jenny cu strigăte răguşite.

A găsit-o întinsă pe jos şi a trebuit să-i tragă picioarele de sub o grindă. La început s-au temut de ce era mai rău: moarte de balerină. În realitate grinda îi prinsese doar piciorul stâng şi pe cel drept. Acum, fiindcă pantofii cu poante deveniseră prea strâmţi pentru picioarele care i se umflau, s-a creat o impresie: în sfârşit Jenny Angustări are acea curbură perfectă a piciorului pe care trebuie s-o aibă orice balerină… O, apropiaţi-vă plutind, voi, silfide diafane! Giselle şi Coppelia, apropiaţi-vă ca nişte mirese sau plângeţi cu ochi smălţuiţi. Grisi şi Taglioni, Lucile Grahn şi Fanny Cerito să-şi ţeasă al lor pas *de* q*ua*t*re şi* să presare trandafiri pe nişte biete picioare. Toate luminile din Palais Garnier să spună Da, *pe*ntru ca pietricelele piramidei să-şi găsească locul în gran*d défilé: pr*imul şi al doilea cadril, corifeii plini de speranţe, peti*ts suj*e*ts şi* gran*ds suj*e*ts, pr*em*iers dan*s*eurs şi,* pe cât de înveninate, pe atât de intangibile: les *étoiles! Sa*ri, Gaetano Vestris1! Prea-cântată Camargo, î[216]n[217]că stăpână pe entr*echats hui*t. *De*sprinde-te de fluturi şi de păianjeni negri, tu, zeu al salturilor lente şi spirit al trandafirilor, Vaslav Nijiński. Neliniştitule Noverre, întrerupe-ţi călătoria şi coboară aici. Dezlegaţi maşinăria plutirii, pentru ca, vaporoasă ca o silfidă, lumina lunii să-şi poată lăsa nălucirile să umble şi să răcorească. Nesuferitule Diaghilev, at [218]inge-o cu mâna ta magică. Uită-ţi milioanele pe durata acestei dureri, Anna Pavlova. Ch[219]opin, mai scuipă-ţi o dată sângele pe clape la lumina lumânărilor. Întoarceţi-vă feţele, voi,

---

216 Gaetano Vestris (1729-1808), dansator şi coregraf italian.

217 Marie Camargo (1710-1770), dansatoare franceză.

218 Serghei Pavlovici Diaghilev (1872-1929), critic de artă şi impresar de balet, fondatorul Baletului Rus.

219 Anna Pavlova (1881-1931), vestită balerină din Rusia.

Bellastriga şi Archisposa. O [220]dată încă să se desfete lebăda muribundă. Acum întinde-te lângă ea, Petruşka. Ul[221]tima poziţie. Gran*d pli*é.

Dar Jenny a continuat să trăiască: chinuit şi niciodată iarăşi pe vârfuri. A trebuit – ce lucru greu de scris! – să-i fie amputate degetele de la ambele picioare. I-au dat nişte pantofi butucănoşi pentru ce-i mai rămăsese. Şi Harry Liebenau, pe care până atunci Jenny îl iubise, a primit o scrisoare distantă, dactilografiată – ultima. Jenny îl ruga să nu-i mai scrie nici el. Totul se terminase. Să încerce să uite: totul, aproape totul. „Mă voi strădui şi eu să nu mă mai gândesc la noi".

Câteva zile mai târziu – Harry Liebenau îşi făcea bagajul: voia între soldaţi – a ajuns la el un pacheţel cu un conţinut trist. Erau acolo, în teancuri legate cu şnur de mătase: scrisorile lui Harry, numai pe jumătate adevărate. Hăinuţe şi pantalonaşi, toate terminate, roz şi albaştri. El a mai găsit un lanţ făcut din elastice de la sticle. Pe acela i-l dăruise Harry lui

Jenny când fuseseră nişte copii şi se jucau lângă iazul Aktien, pe care pluteau elastice de sticle şi nu flori de lotus.

A fost odată un tramvai care mergea de la Heeresanger din Langfuhr până la Weidengasse din Niederstadt şi ţinea de linia cinci. Ca toate tramvaiele care circulau între Langfuhr şi Danzig, numărul cinci oprea şi la gara centrală. Vatmanul acestui tramvai special, despre care s-a spus că a fost odată, se numea Lemke, pe taxatorul din vagonul motor îl chema Erich Wentzek, iar taxatoarea din remorca acelui tramvai special se numea Tulla Pokriefke. Nu mai lucra pe linia doi, spre Oliva. Cu

220 Personaje feminine din Der Doktor Faust. Ein Tanzpoem, balet în cinci tablouri după un text de Heinrich Heine.

221 Păpuşa din baletul cu acelaşi nume pe muzica lui Igor Stravinski.

tramvaiul cinci mergea zilnic nouă ore încoace şi-ncolo, sprintenă, parcă făcută pentru meseria asta şi puţin cam nechibzuită, fiindcă la ora când oamenii plecau de la birou şi tramvaiul era aglomerat de nu se putea trece prin vagon, ea sărea din mers, la viteză moderată, de pe platforma din faţă şi urca din nou pe cea din spate. Când încasa Tulla Pokriefke, toţi cei care călătoreau odată cu ea erau uşuraţi de banii de bilet; chiar şi vărul ei Harry trebuia să plătească.

La capătul de linie Heeresanger Tulla Pokriefke a sunat clopoţelul de plecare pentru tramvaiul acela special despre care s-a spus că a fost odată, adică pentru tramvaiul de ora douăzeci şi două şi cinci, care trebuia să ajungă la gara centrală la ora douăzeci şi două şi şaptesprezece, iar peste două minute la piaţa Max Halbe a urcat un tânăr de şaptesprezece ani, care a împins pe platforma din spate un geamantan de carton întărit cu piele la colţuri şi şi-a aprins de îndată o ţigară.

Tramvaiul era gol şi a rămas destul de gol. La staţia Reichskolonie a mai urcat o pereche mai în vârstă, care a coborât apoi la Sala Sporturilor. La Halbe-Allee s-au aşezat în vagon patru infirmiere de la Crucea Roşie şi au luat bilete ca să schimbe cu linia spre Heubude. În vagonul motor era mai multă agitaţie, în timp ce taxatoarea Tulla Pokriefke îşi mâzgălea însemnările în registrul de parcurs, pe platforma din spate a remorcii, tânărul de şaptesprezece ani fuma cu stângăcie lângă geamantanul de carton care se clătina. Numai pentru că ei doi – ea cu registrul de parcurs, el cu o ţigară cu care nu era obişnuit – se cunoşteau, ba chiar erau înrudiţi, văr şi verişoară, numai pentru că pe cei doi îi aştepta un rămas-bun pe viaţă, numai de aceea tramvaiul liniei cinci era un tramvai special; în rest, mergea după program.

După ce a sunat de plecare din staţia clinicii pentru

femei, Tulla a spus, închizând registrul de parcurs: „Ai de gând să pleci undeva?” Harry Liebenau, cu ordinul de încorporare în buzunarul de la pieptul hainei, a răspuns, cu totul în spiritul inevitabilei scene de despărţire: „Cât se poate de departe”. Registrul de parcurs al Tullei, un accesoriu obişnuit, stătea între două apărători de lemn uzate: „Da’ nu-ţi mai place aici, la noi?”

Harry ştia că Tulla nu lucra pe linia doi, de aceea se hotărâse pentru o călătorie de adio cu tramvaiul cinci: „Trebuie să mă duc la prusaci. Fără mine n-o mai scot la capăt”.

Tulla clămpănea apărătorile de lemn: „Credeam că vrei la marină”.

Harry îi oferi Tullei o ţigară: „La ăia nu se mai întâmplă mare lucru în ziua de azi”.

Tulla puse ţigara Juno în locaşul pentru registru: „Ai grijă, ăia te bagă la infanterie. Nu ţin seama de nimic”.

Dialogul îmbibat de despărţire a fost decapitat de Harry: „Tot ce se poate. Mi-e totuna. Important e să plec de aici, să ies din văgăuna asta”.

Tramvaiul special cu remorcă se clătina pe alee. Pe lângă el lunecau repede alte tramvaie, mergând în direcţia opusă. Niciunul dintre ei nu putea privi afară, pentru că o vopsea albastră, de camuflaj, orbea toate ferestrele remorcii. Aşa că erau nevoiţi să se privească întruna; dar nimeni nu va afla vreodată cum îl vedea Tulla pe vărul ei în timp ce el se uita la ea ca şi cum ar fi vrut să-şi facă rezerve: Tulla Tulla Tulla! Coşurile de pe fruntea ei se uscaseră. În schimb, avea un permanent proaspăt, plătit din ce câştigase ea. Când nu eşti drăguţă, trebuie să faci ceva pentru tine. Însă mirosul de clei de oase şi clei de tâmplărie o însoţea încă – şi pentru ultima oară – încoace şi încolo între Heeresanger şi Weidengasse. Cele patru infirmiere de Cruce Roşie din interiorul vagonului vorbeau

toate deodată, cu glas scăzut. Harry avea gura plină de vorbe întoarse meşteşugit, dar niciun cuvinţel mai gingaş nu voia să facă începutul. După staţia „Patru anotimpuri” a întrebat chinuit „Ce mai face tatăl tău?”, dar Tulla a ridicat din umeri, răspunzând cu obişnuita contra-întrebare: „Dar al tău?”

Acum nici Harry n-a avut la îndemână decât o ridicare din umeri, chiar dacă tatălui său nu-i mergea prea bine: meşterul tâmplar fusese nevoit să renunţe să-şi conducă fiul la gară din cauza picioarelor umflate, iar mama lui Harry nu ieşea niciodată fără tatăl lui Harry.

Chiar şi aşa, un membru al familiei tot a fost de faţă când Harry şi-a luat rămas-bun: uniforma de la tramvaie îi venea bine Tullei. Lipită pieziş pe părul făcut permanent, boneta de la uniformă. Cu puţin înainte de Poarta Oliva a scos din cutia ei cu bilete două blocuri de bilete goale: „Vrei un bloc dintr-ăsta?”

Cadoul de rămas-bun! Harry a primit două coperte de carton, pe care nişte clame de metal ţineau strâns cotoarele groase de-un deget rămase de la biletele vândute. Degetele lui au început de îndată să se copilărească, făcând să toarcă blocurile înguste de hârtie. Tulla a râs behăit şi aproape cu blândeţe. Dar dintr-odată şi-a amintit ceva ce fusese uitat de-atâta rămas-bun: vărul ei nu plătise încă. Harry se juca cu blocurile goale de bilete şi nu-şi luase încă un bilet ca lumea. Tulla arătă spre blocuri şi spre degetele jucăuşe, uşor de mulţumit, ale lui Harry: „Poţi să le păstrezi, da tot trebuie să plăteşti. Un dus şi bagajul”.

După ce şi-a lăsat portmoneul să lunece înapoi în buzunarul de la spate, Harry a găsit în vopseaua de camuflaj de pe geamul remorcii o fantă incoloră prin care să privească: cineva o zgâriase cu unghia, pentru ca Harry să nu mai fie nevoit să se uite fix la verişoara lui, ci să

poată prinde cu un ochi panorama oraşului care se apropia. Lumina lunii, special pentru el. Numără turnurile. Nu lipsea niciunul. Toate se măreau, venindu-i în întâmpinare. Ce decupaj! Un stil gotic, în cărămidă, îi încorda ochiul până la revărsare: lacrimi? Doar una. Pentru că Tulla anunţă deja staţia lui – „Gara centrală!” – şi Harry strecură în buzunar două blocuri de bilete goale.

Când el a apucat minerul geamantanului, Tulla i-a întins o mână mică, la care degetul mare era învelit într-o apărătoare de cauciuc roşu, ca să-l protejeze şi ca măsură de siguranţă când schimba bani. Cealaltă mână a Tullei aştepta lângă şnurul soneriei: „Ai grijă să nu te lase fără nas dintr-o împuşcătură. Auzi?”

Atunci vărul Tullei dădu din nou din cap şi din nou docil, chiar şi după ce Tulla sunase de plecare şi amândoi se făceau tot mai mici şi mai mici, el pentru ea şi ea pentru el, el stând în faţa gării, ea în tramvaiul cinci care pleca.

Nu-i de mirare că, stând pe geamantanul lui în trenul accelerat şi jucându-se de la Danzig până la Berlin cu nişte blocuri goale de bilete, lui Harry Liebenau îi răsuna în urechi un cântecel koshnev, care spunea, în ritmul roţilor de tren: „Duller Duller, Tulla. Dul Dul, Tulla. Tulla Tulla, Dul”.

A fost odată un cântecel în care era vorba despre iubire, era scurt, uşor de reţinut şi cu un ritm atât de limpede, încât *Panzergrenadier*-ul[222] Harry Liebenau, care plecase cu două blocuri de bilete care torceau ca să înveţe ce-i frica, îl purta între dinţi când stătea în genunchi în picioare culcat, când dormea, la supa de mazăre, la curăţatul armei, târându-se sărind aţipind, sub masca de gaz, amorsând grenade adevărate, când era de santinelă, plângând asudând jalnic, pe băşici la picioare, sub casca de oţel, cu dosul pe latrine, la jurământul la drapel, la

222 Termen folosit pentru denumirea trupelor de infanterie motorizată.

Fallingbostel, îngenunchind de bunăvoie, urmărind prin cătare crestătura înălţătorului, dar şi golindu-şi maţele jurând împuşcând, de asemenea la văcsuirea cizmelor şi când primea cafeaua – atât de stăruitor şi de oriunde-nimerit era cântecelul. Fiindcă atunci când şi-a bătut un cui în dulap, ca să agaţe o fotografie înrămată – Führerul cu un ciobănesc negru –, capul ciocanului şi al cuiului făceau: Dul Dul, Tulla! Când a exersat pentru prima oară fixarea baionetei, cei trei timpi de execuţie au fost: Tulla Tulla, Dul! Când stătea noaptea de gardă în spatele depozitului Knochenhauer-doi şi somnul îl lovea cu latul palmei în dosul genunchilor, el se trezea pe ritm: Duller Duller, Tulla! în orice cântec de marş, fie că era vorba de Erika, Rosemarie, Anuşka sau de alune, el strecura oricând-potrivitul text-Tulla. Când se despăduchea şi îşi controla seară de seară cusăturile izmenelor şi ale maiourilor cu unghii pocnitoare de păduchi – până când compania a fost despăducheată la Munster –, el nu strivea treizeci şi doi de păduchi, ci o biruia pe Tulla de treizeci şi două de ori. Chiar şi când i s-a dat o învoire până la deşteptare, având prilejul să-şi vâre scula pentru prima oară şi în mare grabă într-o fată adevărată, el nu şi-a ales una de la forţele auxiliare şi nici vreo infirmieră, ci, în parcurile cuprinse de toamnă din Lüneburg, a regulat o taxatoare de tramvai din Lüneburg; o chema Ortrud, dar din când în când el îi zicea Tulla Tulla Tulla! Pe ea asta n-a încântat-o prea mult.

Şi toate astea – cântecul Tullei, jurământul la drapel, păduchii şi Lüneburgul – se aştern în scrisori de dragoste, trei pe săptămână, adresate Tullei. Istoria se petrece în ianuarie februarie martie; dar el caută pentru Tulla cuvinte atemporale. Între Balaton şi Dunăre brigada a patra de cavalerie respinge contraatacuri; totuşi el îi descrie verişoarei lui frumuseţile peisajului din şesul Lüneburg.

Atacul diversionist nu ajunge la Budapesta şi se opreşte înainte de Prebburg1; el compară neobosit şesul Lüneburg cu cel al Tucholei. În sectorul Bastogne se câştigă puţin teren; atunci el îi trimite Tullei o punguţă cu boabe de ienupăr, învelită în salutări violete. Divizia de infanterie trei-sute-şaizeci-şi-doi, pregătită la sud de Bologna, poate frâna atacurile blindatelor numai retrăgându-şi frontul; el însă compune o poezie – oare pentru cine? – în care, la începutul lui ianuarie, iarba-neagră tot mai înfloreşte: violet violet! Peste zi mii de bombardiere americane atacă ţinte din zona Paderborn, Bielefeld, Koblenz, Mannheim; el citeşte netulburat Lôns[223224], care îi influenţează stilul scrisorilor şi colorează în violet poezia-Tulla începută. Ofensivă de anvergură la Baranow; el desenează fără să ridice privirea, cu un stilou de şcolar, cuvântul acela nici albastru, nici roşu. Capul de pod Tamow este evacuat, frontul spart până la Inster; dar grenadierul-tanchist instruit Harry Liebenau caută o rimă care s-o evoce pe Tulla. Marşuri forţate spre Leslau prin Kutno, frontul spart la Hohensalza; şi totuşi grenadierul-tanchist din compania de marş Munster-Nord tot nu găseşte o rimă potrivită la verişoara lui. Tancuri de asalt în Gumbinnen şi peste Rominte; aici grenadierul-tanchist Harry Liebenau este expediat în direcţia Katowice, cu ordin de marş şi raţii de marş, dar fără cuvântul vital; el trebuie să întâlnească divizia optsprezece de tancuri, care pentru moment este transferată de pe frontul de nord de la Dunăre în Silezia Superioară. Cad Gleiwitz şi Oppeln; la Katowice nu se mai ajunge, pentru că un nou ordin de marş urmează să îl ducă pe grenadierul-tanchist Harry Liebenau, cu raţii de marş completate, la Viena: acolo i se oferă posibilitatea să găsească divizia a unsprezecea din Luftwaffe, retrasă din

223 Bratislava.

224 Hermann Lôns (1866-1914), jurnalist şi scriitor german.

sud-est, şi, eventual, capacul acela care se potriveşte la oala Tulla. Linia de front principală trece acum la douăzeci de kilometri est de Königsberg; în Viena grenadierul-tanchist Harry Liebenau urcă pe catedrala Sfântul Ştefan şi, sub un cer pe jumătate înnorat, caută cu privirea… ce anume? Tancuri de asalt duşmane ajung la Oder şi formează un cap de pod la Steinau; Harry trimite de-acum doar cărţi poştale ilustrate fără rimă şi nu găseşte promisa divizie de campanie Luftwaffe. Bătălia din Ardeni se încheie. Budapesta încă mai rezistă. În Italia, operaţiuni de luptă reduse. General-locotenentul Schörner preia comanda sectorului central. Linia de siguranţă de la Lötzen, forţată. Înainte de Glogau, acţiuni defensive reuşite. „Asalturi” în Olanda prusacă. Geografie! Bielitz – Pless – Ratibor. Cine ştie unde se află Zielenzig? Pentru că acolo, la nord-vest de Küstrin, trebuie să-l ducă un nou ordin de marş pe grenadierul-tanchist Harry Liebenau, dotat cu raţii noi; dar este interceptat încă de la Pirna şi distribuit într-o formaţiune de schimb fără nume, care trebuie să aştepte într-o şcoală comunală evacuată până când divizia de tancuri douăzeci şi unu va fi transferată de la Küstrin în sectorul de la nord de Breslau. Rezervă de intervenţie. În beciul şcolii Harry găseşte un lexicon, dar refuză să pună ca rimă la Tulla nume precum Sulla sau Abdullah, care nu au niciun sens. Promisa divizie de tancuri de asalt nu mai vine. Dar Budapesta cade. Glogau este izolat. Rezerva de intervenţie, împreună cu grenadierul-tanchist Harry Liebenau, este pusă orbeşte în mişcare. Şi în fiecare zi li se dă cu punctualitate nişte marmeladă „patru fructe”, o treime de pâine cazonă, a şaisprezecea parte dintr-o conservă de un kilogram cu pastă de carne grasă şi trei ţigări. Ordine de la Schörner: bântuie racolarea de forţe. Primăvara pătrunde. Între Troppau şi Leobschütz pocnesc muguri. Lângă

Schwarzwasser încolţesc patru poezii de primăvară. La Sagan, cu puţin înainte de a trece peste Bober, la nord de oraş, grenadierul-tanchist Harry Liebenau cunoaşte o fată din Silezia pe care o cheamă Ulla şi care îi cârpeşte două perechi de şosete de lână. Iar în Lauban îl înghite divizia de tancuri douăzeci şi cinci, retrasă din vest şi mutată în Silezia.

Acum ştie în sfârşit unde îi e locul. Fără ordine de marş spre unităţi care nu pot fi găsite. Pierdut în gânduri şi căutând rime, el stă ghemuit pe un tanc de asalt, împreună cu alţi grenadieri-tanchişti, şi e plimbat încoace şi-ncolo între Lauban şi Sagan, dar mereu în spatele frontului. Corespondenţă nu primeşte. Dar asta nu-l împiedică să-i scrie în continuare verişoarei lui, Tulla, care este izolată în Danzig-Langfuhr, cu elemente din corpul de armată Vistula[225], sau îşi face slujba de taxatoare – fiindcă tramvaiul a circulat până la sfârşit.

A fost odată un tanc de asalt

Panzer IV, model vechi, care trebuia pus pe poziţii în spatele frontului principal, în Silezia muntoasă. Ca să nu poată fi văzut din aer, el şi-a înghesuit cele patruzeci de tone, intrând cu spatele, pe două şenile, într-o magazie de lemn protejată doar de un lacăt.

Dar fiindcă magazia asta îi aparţinea unui suflător de sticlă silezian, în ea se găseau, pe rafturi sau culcate în paie, peste cinci sute de obiecte din sticlă.

Întâlnirea dintre tancul de asalt care intra cu spatele, pe şenile, şi sticlăria sileziană a avut două rezultate. În primul rând blindatul a provocat pagube considerabile în sticlărie; în al doilea rând sunetele pe diferite tonuri ale sticlei sparte l-au făcut pe grenadierul-tanchist Harry

225 Heeresgruppe Weichsel, corp de armată format în ianuarie 1945 cu scopul de a proteja Berlinul în faţa trupelor sovietice care avansau dinspre Vistula.

Liebenau, care fusese repartizat pe acel tanc de asalt ca însoţitor infanterist, aflându-se astfel lângă magazia cu sticlă ţipătoare, să descopere un nou limbaj. De-acum înainte gata cu melancolia violetă. Nu mai caută nicicând o rimă la numele Tulla. Gata cu poeziile scrise cu sământă de licean şi sânge din inimă. Din ceasul când ţipătul magaziei i s-a încuibat în ureche, doar cuvinte simple în jurnal: tancul intră cu spatele în magazia cu sticlărie. Războiul e mai plictisitor decât şcoala. Cu toţii aşteaptă nişte arme minune. După război vreau să merg des la cinematograf. Ieri am văzut primul meu mort. Am umplut rezervorul de la masca de gaz cu marmeladă de căpşune. Se spune că vom fi transferaţi. N-am văzut încă niciun rus. Câteodată nu mă mai gândesc la Tulla. Bucătăria noastră de campanie s-a dus. Citesc mereu unul şi acelaşi lucru. Refugiaţii blochează drumurile şi nu mai cred în nimic. Löns şi Heidegger greşesc în multe privinţe. La Bunzlau cinci soldaţi şi doi ofiţeri atârnau în şapte copaci. Azi-dimineaţă am tras într-o bucată de pădure. Timp de două zile n-am putut să scriu nimic din cauza contactului cu inamicul. Mulţi nu mai trăiesc. După război am să scriu o carte. Se pare că vom fi mutaţi la Berlin. Acolo luptă Führerul. Acum ţin de formaţiunea de luptă Wenck1. Trebuie să salvăm capitala Reichului. Mâine este aniversarea Führerului. Oare câinele o fi cu el?

A fost odată un *Führer* şi cancelar al Reichului care la douăzeci aprilie o mie nouă sute patruzeci şi cinci a avut a cincizeci şi şasea aniversare. Pentru că în ziua aceea centrul capitalei şi, prin urmare, cartierul guvernamental şi cancelaria Reichului se aflau sub un tir intermitent de artilerie, o ceremonie simplă a avut loc în buncărul *Führerului*. Au luat parte la prezentarea felicitărilor nume cunoscute, dintre acelea care se adunau de obicei la consfătuirile privind situaţia de fapt – situaţia de seară,

situaţia de prânz: feldmareşalul Keitel, locotenent-colonelul von John[226][227], căpitanul de corvetă Lüdde-Neurath, amiralii Voss[228] şi Wagner[229], generalii Krebs şi Burghorf[230], colonelul von Below[231], *Reichsleiter*-ul

Bormann1, legatul Hewel de la Externe, domnişoara Braun, stenograful de la cartierul general al Führerul*ui,* doctorul Herrgesell, căpitanul SS Günsche, doctorul Morell[232][233], generalul SS Fegelein şi domnul şi doamna Goebbels, cu toţi cei şase copii ai lor.

Când cei veniţi şi-au rostit urările, Führerul şi cancelarul Reichului a căutat cu privirea în jur, ca şi cum i-ar fi lipsit o ultimă şi necesară fiinţă care să-l felicite: „Unde e câinele?” De îndată toată lumea venită la aniversare a început să-l caute pe câinele favorit. „Prinz!” se striga. „Prinz, aici!” Aghiotantul personal al *Führer-uhii,*

226 Walther Wenck (1900-1982), general german care la sfîrşitul războiului le-a ordonat trupelor sale să se predea forţelor armate ale S.U.A., pentru a evita să devină prizoniere ale Armatei Roşii.

227 Emst John von Freyend (1909-1980), înalt ofiţer german, aghiotant al feldmareşalului Wilhelm Keitel.

228 Hans-Erich Voss (1897-1969), vice-amiral german, unul dintre ultimii ofiţeri prezenţi în buncăr în timpul Bătăliei Berlinului din 1945, înainte de sinuciderea lui Hitler şi a lui Joseph Goebbels.

229 Gerhard Wagner (1898-1987), înalt ofiţer de marină, ultimul amiral al flotei germane în timpul celui de-al Doilea Război Mondial.

230 Hans Krebs (1898-1945), general de infanterie, şi Wilhelm Emanuel Burgdorf (1895-1945), general de infanterie, aghiotant al lui Hitler în comandamentul superior al armatei, s-au sinucis chiar înainte de căderea Berlinului.

231 Georg Ludwig Heinrich Nicolaus von Below (1907-1983), înalt ofiţer al forţelor aeriene, aghiotant personal al lui Adolf Hitler.

232 Martin Bormann (1900-1945), politician, secretar particular al lui Hitler, al doilea om în stat ca Reichsleiter („lider naţional“ - germ.), judecat în procesul de la Nümberg şi condamnat la moarte în contumacie.

233 Theodor Morell (1886-1948), medicul personal al lui Adolf Hitler.

căpitanul SS Günsche, a pieptănat toată grădina cancelariei Reichului, chiar dacă terenul acela era atins nu de puţine ori de lovituri de artilerie. În buncăr s-a dat glas multor ipoteze absurde. Toţi ştiau să avanseze propuneri. Singurul care avea o idee clară asupra situaţiei era generalul SS Fegelein. Susţinut pe loc de colonelul von Below, el a înşfăcat telefoanele care legau buncărul *Führer-uhii* cu toate statele-majore şi cu batalionul de pază din jurul cancelariei Reichului: „Atenţie, toată lumea! Atenţie, toată lumea! Lipseşte câinele *Führer-uhii*. Răspunde la numele de Prinz. Câine de prăsilă. Ciobănesc german negru. Prinz. Daţi-mi legătura la Zossen. Ordin general: a dispărut câinele Führerului!” în timpul discuţiilor care au urmat referitoare la situaţia de fapt – o ştire sosită e confirmată: tancuri de asalt au înaintat la sud de Cottbus şi au pătruns în Calau –, toate planurile de apărare a capitalei sunt coordonate prin Operaţiunea Capcana Lupului, iniţiată imediat. Astfel, armata a patra de blindate de la sud de Spremberg îşi amână contraatacul până la noi ordine şi asigură şoseaua Spremberg-Senftenberg împotriva dezertării câinelui Führerului. De asemenea, grupul Steiner transferă zona de concentrare a trupelor, prevăzută pentru atacul de degajare din sectorul Eberswalde, spre sud, într-o zonă de interceptare eşalonată în profunzime. În cadrul unei operaţiuni sistematice, toate avioanele disponibile ale flotei a şasea aeriene încep zboruri de recunoaştere la mică înălţime, cu scopul de a repera calea de fugă a lui Prinz, câine-de-*Führer*. Apoi, conform operaţiunii Capcana Lupului, linia principală de luptă este mutată dincolo de râul Havel. Din rezervele de trupe de asalt sunt formate detaşamente de căutare a câinelui-de-Fu/irer, care trebuie să rămână permanent în legătură radio cu formaţiunile de capturare a câinelui-de-Fw/irer, parţial motorizate, parţial formate din

companii de biciclişti. Corpul de armată Holste se ascunde în tranşee. În schimb armata a douăsprezecea, sub comanda generalului Wenck, înaintează dinspre sud-vest într-un atac de degajare şi taie calea de scăpare pentru câinele-de-Fii/irer, deoarece probabil câinele *Führer*-ului vrea să treacă la inamic. Pentru ca operaţiunea Capcana Lupului să poată fi dusă la capăt, armata a şaptea trebuie să se desprindă de armatele americane a noua şi întâia şi să formeze un baraj în vest, în spaţiul dintre Elba şi Mulde. Pe linia Jiiterbog-Torgau tranşeele antitanc planificate sunt înlocuite cu şanţuri-capcană pentru câinele *Führerului*. Armata a douăsprezecea, corpul de armată Blumentritt şi corpul de blindate treizeci şi opt sunt puse la dispoziţia imediată a *OKW*[234]. Acesta este mutat imediat de la Zossen la Wannsee şi formează, sub conducerea generalului Burghorf, un Stat-Major al Operaţiunii Capcana Lupului, pe scurt: SMOCL.

Însă, în ciuda tuturor regrupărilor grăbite, în afara obişnuitelor rapoarte privind situaţia de fapt – trupe de avangardă sovietice ajung la linia Treuenbrietzen-Konigswusterhausen –, nu sosesc niciun fel de ştiri care să informeze despre traseul de evadare al câinelui *Führer-uhii*.

La ora nouăsprezece patruzeci, în timpul raportului de seară, feldmareşalul Keitel poartă o conversaţie telefonică la distanţă cu şeful de stat-major Steiner: „Conform ordinelor *Führer*-ului, se aşteaptă ca divizia a douăzeci şi cincea de grenadieri-tanchişti să închidă breşa din linia frontului la Cottbus şi s-o asigure împotriva străpungerii-de-câine”.

La care şeful de stat-major Steiner răspunde: „Conform instrucţiunilor din şaptesprezece a patra, divizia

234 Abreviere de la Oberkommando der Wehrmacht, comandamentul superior al forţelor armate.

a douăzeci şi cincea de grenadieri-tanchişti a fost retrasă din sectorul Bautzen şi anexată armatei a douăsprezecea. Resturile de formaţiuni disponibile acţionează împotriva străpungeriide-câinew.

În cele din urmă, în primele ore ale dimineţii de douăzeci şi unu aprilie, puţin în faţa liniei Fürstenwalde-Strausberg-Bernau, unde se duceau lupte aprige, este împuşcat un câine ciobănesc negru, însă după ce a fost adus la cartierul general al Führerului şi după o examinare amănunţită făcută de doctorul Morell, se dovedeşte că e vorba de o alarmă falsă. După aceea, conform indicaţiilor SMOCL, toate unităţile aflate în zona Berlinul Mare au fost informate asupra dimensiunilor câinelui-de-Fw/irer.

Crearea unui centru operaţional între Lübben şi Baruth găseşte susţinere din partea blindatelor de asalt sovietice, care aveau aceleaşi intenţii. Incendiile de pădure se întind în ciuda burniţei şi formează o barieră naturală pentru câine. La douăzeci şi doi aprilie inamicul blindat trece linia Lichtenberg-Niederschönhausen-Frohnau, ajungând în zona defensivă exterioară a capitalei Reichului. Două anunţuri despre prinderi-de-câine în sectorul Königswusterhausen se dovedesc necorespunzătoare, fiindcă cele două capturi n-au putut fi identificate drept masculi.

Dessau şi Bitterfeld sunt pierdute. Un tanc inamic american încearcă să treacă Elba la Wittenberge.

La douăzeci şi trei aprilie dr. Goebbels, *Gauleiter* şi comisar al apărării Reichului, dă următoarea explicaţie: Führerul se află în capitala Reichului şi a preluat comanda supremă a tuturor forţelor angajate în bătălia finală. De acum înainte trupele de căutare a câinelui-de-Fă/irer şi rezervele de intervenţie vor da ascultare doar instrucţiunilor venite de la *Führer*”. SMOCL anunţă: „Gara Köpenick, pierdută, a fost recuperată printr-un contraatac.

A zecea formaţiune-pri-câi-Fw/i şi al douăzeci şi unulea detaşament de cău-câi-*Füh* care asigură zona de-a lungul aleii Prenzlauer au blocat pătrunderea inamică. Cu acest prilej au fost capturate două dispozitive sovietice de prindere-de-câini. Aşadar, este cert că inamicul din est este la curent cu Operaţiunea Capcana Lupului”. Deoarece radiourile inamice şi presa inamică răspândesc în mod repetat ştiri false, provocatoare, despre pierderea câinelui-de-Fw/irer, începând cu douăzeci şi patru aprilie SMOCL transmite instrucţiunile *Führer-uhii* într-un nou cod prestabilit şi doctorul Herrgesell consemnează: „Ce anume pătrunde afectiv starea-de-revelare a câinelui de prăsilă Prinz?” „Starea-de-revelare originară a câinelui-de-F/irer este pătrunsă afectiv de simţul departelui”.

„Drept ce este recunoscut câinele-de-F/irer pătruns afectiv de simţul departelui?”

„Câinele-de-Fij/irer pătruns afectiv de simţul departelui este recunoscut drept Nimic”.

La care, exteriorizare către toţi: „Drept ce este recunoscut Nimicul pătruns afectiv de simţul departelui?”

La care şeful de stat-major Steiner, aflat pe poziţii de luptă la Liebenwerda, răspunde: „Nimicul pătruns afectiv de simţul departelui este recunoscut drept Nimic în sectorul Steiner”. La care, exteriorizare-de-*Führer* către toţi: „Este Nimicul pătruns afectiv de simţul departelui un obiect şi, în general, o fiinţare?”

La care vine fără întârziere răspunsul şefului de stat-major Wenck: „Nimicul pătruns afectiv de simţul departelui este o gaură. Nimicul este o gaură în armata a douăsprezecea. Nimicul este o gaură neagră care tocmai a trecut pe alături. Nimicul e o gaură neagră gonind în armata a douăsprezecea”. La care, exteriorizare-de-Fij/irer către toţi: „Nimicul pătruns afectiv de simţul departelui aleargă. Nimicul este o gaură pătrunsă afectiv de simţul

departelui. Este recunoscută şi poate fi interogată. O gaură neagră gonind, pătrunsă afectiv de simţul departelui, revelează Nimicul în starea-de-revelare originară”.

La care, exteriorizări suplimentare, SMOCL: „Trebuie interogate mai întâi şi în special modalităţile de întâlnire dintre Nimicul pătruns afectiv de simţul departelui şi armata a douăsprezecea în raport cu structura întâlnirii lor. În primul rând şi *a priori*, trebuie interogate zonele de pătrundere din sectorul Königswusterhausen în raport cu conţinutul naturii sale. Confruntarea ustensibil-manipulatorie cu aparatul generator de relaţii Capcana Lupului I şi cu mecanismul adiţional Punct-de-Lup are menirea să implice sosirea Nimicului pătruns afectiv de simţul departelui. Caracterul indirect a ceea-ce-nueste-la-îndemână este provizoriu depăşit în scopul finirii calităţii-de-a-fi-la-îndemână atestabile la căţelele în călduri, deoarece Nimicul pătruns afectiv de simţul departelui încă mai ctitoreşte, originar şi mereu proprăsitor”. Înştiinţarea de alarmă, venită de pe linia frontului Neubabelsberg-Zehlendorf-Neukolln – „Nimicul se petrece între inamicul blindat şi propriile vârfuri de avangardă. Nimicul aleargă pe patru picioare” este urmată direct de exteriorizarea de *Führer*: „Efectuarea repetată a Nimicului fără oprire. Orice şi fiecare activitate a Nimicului pătruns afectiv de simţul departelui trebuie substantivată, având în vedere victoria finală, pentru ca ulterior, în starea de fiinţă a săvârşirii contemplării, ea să fie la îndemână, tăiată în marmură sau în calcar cochilier”.

Abia la douăzeci şi cinci aprilie vine răspunsul generalului Wenck de la armata a douăsprezecea, din sectorul Nauen-Ketzin: „Nimicul este efectuat repetat, fără oprire şi substantivat. Nimicul pătruns afectiv de simţul departelui manifestă frică în toate sectoarele frontului.

Teama e aici. Teama ne lasă fără grai. Terminat”.

După ce rapoartele de misiune ale formaţiunilor de luptă Holste şi Steiner etalează o frică asemănătoare, urmează, la instrucţiunile Führerului, exteriorizarea SMOCL din douăzeci şi şase aprilie, către toţi: „Având în vedere că teamă nu permite sesizarea Nimicului, teama va fi învinsă numaidecât prin cuvântare sau cântat. Nimicul pătruns afectiv de simţul departelui nu va fi negat nici de acum înainte. Niciodată capitala Reichului nu are voie să fie vătămată de teamă în integralitatea ei locală”.

Fiindcă rapoartele de misiune ale tuturor formaţiunilor de luptă continuă să etaleze deschidere-la-teamă, se lansează o completare a exteriorizării Fii/irer-ului din douăzeci şi şase aprilie, către toţi: „Armata a douăsprezecea trebuie să demonstreze o contra-dispoziţie afectivă faţă de indispoziţia afectivă sleită a capitalei Reichului. Descărcări de fiinţare la Steglitz şi la marginea de sud a aerodromului Tempelhof trebuie să proiecteze punctul sineităţii avansate. Lupta finală a poporului german trebuie dusă având în vedere Nimicul pătruns afectiv de simţul departelui”.

La instrucţiunile adiţionale ale şefului de stat-major Burghorf, SMOCL către flota aeriană şase: „Între Tegel şi Siemensstadt, de lămurit Nimicul în alergare în faţa avangardei inamice”, flota aeriană şase raportează după clarificare: „Reperat Nimicul în alergare între gara Silezia şi gara Gorlitz. Nimicul nu este nici obiect, nici fiinţare în general şi, prin urmare, nici câine”.

La asta, conform indicaţiilor Führerului, este emisă, cu o nouă reglementare lingvistică, o exteriorizare directă către flota aeriană şase, semnată de colonelul von Below: „Reţinându-se pe sine în Nimic, câinele este deja dincolo de fiinţare şi de acum înainte e numit Transcendenţă!”

Pe douăzeci şi şapte cade Brandenburgul. Armata a

douăsprezecea ajunge la Beelitz. După informaţiile adunate din toate sectoarele şi legate de negarea crescândă a fugarului Prinz, *câine-de-Führer*, şi de numele sale de cod „Nimic” şi „Transcendenţă”, la ora paisprezece şi douăsprezece minute urmează ordinul *Führerului* către toţi: „De acum înainte orice atitudine negatoare faţă de Transcendenţa în alergare va fi deferită tribunalului militar”.

Întrucât rapoartele de misiune se lasă aşteptate şi se constată existenţa unor tendinţe de deschidere-la-teamă şi în cartierul guvernamental, se intervine energic şi se exteriorizează: „Comportamentul negator dominant faţă de Transcendenţa pătrunsă afectiv de simţul departelui relevă primar şi decisiv trecutul esenţial al următorilor ofiţeri” (urmează nume şi grade militare). Abia acum, după interpelarea repetată a *Führer-uhii*, „Unde sunt trupele de atac ale lui Wenck? Unde, trupele lui Wenck? Unde, Wenck?”, şeful de stat-major Wenck din armata a douăsprezecea răspunde la douăzeci şi opt aprilie: „Înţepeniţi la sud de lacul Schwielow. Cooperarea cu flota aeriană şase arată că vremea nefavorabilă nu permite reperarea de Transcendenţă. Terminat”.

Sosesc rapoarte negatoare de la Poarta Halle, de la gara Silezia şi de la aerodromul Tempelhof. Spaţiul este fărâmiţat în locuri. Poziţia de interceptare-de-câine Alexanderplatz pretinde că ar fi interogat Transcendenţa cu douăsprezece picioare în faţa tancurilor de asalt inamice. Este contrazisă de un anunţ de reperare a Transcendenţei cu trei capete, venit din sectorul Prenzlau. Simultan, la cartierul general al Führerului ajunge înştiinţarea armatei a douăsprezecea: „Grenadier-tanchist rănit uşor pretinde a fi văzut câine, ne-transcendent, în grădină de vilă, lacul Schwielow, a-l fi hrănit şi a i se fi adresat cu numele Prinz”.

La asta, întrebare directă de la *Führer*: „Numele grenadierului-tanchist?”

La asta, armata a douăsprezecea: „Grenadier-tanchist Harry Liebenau, rănit uşor la primirea raţiilor”.

La asta, Führerul, direct: „Grenadier-tanchist Harry Liebenau, acum unde?”

La asta, armata a douăsprezecea: „Grenadier-tanchist Liebenau deja bun de spitalizare, transferat în vest”.

La asta, *Führer-ul*, direct: „Încheiere transfer. Adus grenadier-tanchist în grădina cancelariei Reichului pe calea aerului, cu flota aeriană şase”.

La asta, generalul Wenck, armata a douăsprezecea, direct către *Führer*: „Trimiterea îngăduitoare-de-scăpare în integralitatea locală Berlinul Mare, aflată în stare de scufundare până la finitudinea atribuirii transcendentalizante, pune în evidenţă structura-de-sfârşit”.

Exteriorizârh-de-Führer care urmează, „Chestiunea câinelui este de natură metafizică şi pune sub semnul întrebării poporul german în totalitatea lui”, i se adaugă cunoscuta indicaţie-de-Fij/irer: „Berlinul rămâne german. Viena redevine germană. Şi câinele nu va putea fi negat niciodată”.

La asta vine anunţul alarmă: „Tancuri inamice pătruns Malchin”. La asta, mesaj radio, necodat, către cancelaria Reichului: „Emiţătoare inamice răspândesc ştire: câine reperat mal estic Elba”.

Apoi în sectoarele disputate Kreuzberg şi Schoneberg sunt puse sub pază manifeste sovietice conform cărora câinele fugar al *Führerului* fusese capturat deja de inamicul din est. După asta, evoluţia situaţiei din douăzeci şi nouă aprilie: în decursul luptei înverşunate de la casă la casă, de-a lungul străzii Potsdam şi în piaţa Belle-Alliance,

formaţiunile de căutare-de-câine se dizolvă spontan. Acţiunea prin difuzoare a sovieticilor, cu lătraturi de câine autentice, intensificate, are un efect tot mai demoralizant. Beelitz, pierdut din nou. Nicio veste de la armata a nouă. Armata a douăsprezecea încearcă în continuare să menţină Potsdamul sub presiune, deoarece circulă zvonuri despre moarte-de-câine într-o zonă istorică. Rapoartele despre poziţiile englezeşti pentru captuarareade-câine în jurul capului de pod Lauenburg, pe Elba, cât şi cele despre prinderea-de-câine americană în zona montană Fichtel rămân neconfirmate. În consecinţă, o ultimă instrucţiune-de-*Führer*, cu o nouă reglementare lingvistică, către toţi: „Câinele însuşi – ca atare – a fost aici, e aici şi va rămâne aici”.

La asta, generalul Krebs către generalul-locotenent Jodl: „Rog orientare prospectivă pentru succesiune-de-Fü/irer în cazul în care acesta va cădea”.

La asta, după evoluţia situaţiei din treizeci aprilie, Statul-Major al Operaţiunii Capcana Lupului este dizolvat. Întrucât prinderea-de-câine în transcendenţă şi într-o zonă istorică a rămas fără rezultate, *OKW* retrage armata a douăsprezecea din spaţiul Potsdam-Beelitz. Blindatele inamice pătrund în Schöneberg.

În consecinţă, radiogramă semnată Bormann către Dönitz, mare amiral: „În locul lui Göring, până acum mareşal al Reichului, Führerul vă desemnează ca succesor pe dumneavoastră, domnule mare amiral. Atât împuternicirea scrisă, cât şi arborele genealogic pentru câinele-de-Fii/irer sunt pe drum”. La care intenţia-de-Fw/irer prezenţifică trecerea-dincolo. După care, informaţie neoficială suedeză, conform căreia câine-de-Fij/irer ar fi fost transportat cu un submarin în Argentina, nedezminţită. Informaţie inamică sovietică, „Găsit blană sfâşiată de câine negru cu douăsprezece picioare în

depozit balet distrus”, contrazisă de raportul de misiune al Comitetului de Eliberare Bavarez, prin trimisul Erding: „Cadavru negru de câine în faţa halei Feldherrn, München, pus sub pază”. Simultan sosesc informaţii conform cărora cadavre de câine-de-*Führer* au fost aduse de apă la mal: mai întâi în Golful Botnik, în al doilea rând pe coasta de est a Irlandei, în al treilea rând pe coasta atlantică a Spaniei. Ultime presupuneri-de-F/irer reţinute de general Burghorf şi înregistrate în testament-de-Fw/irer spun: „Câinele Prinz va încerca să ajungă în statul Vatican. Dacă Pacelli pune condiţii, protest imediat şi invocare anexă la testament”. După care, amurgul lumii. Peste ruinele lumii-ustensile urcă timpul universal. Evoluţia situaţiei de la întâi mai: „În inima oraşului, a capitalei Reichului, viteaza garnizoană, întărită de trupele de căutare a câinelui-de-Führer, dislocate, se apără în spaţiu restrâns”.

După care calitatea de a-fi-la-îndemână pleacă în ne-ieşirea în evidenţă a inutilizabilului şi declanşează o problemă de comandament secretă – *Reichsleiter*-ul Bormann către Dönitz, mare amiral: *Führer* decedat ieri, ora cincisprezece treizeci. Testament în vigoare, pe drum. Câinele preferat al Führerului, Prinz, câine ciobănesc de prăsilă, negru, cu păr scurt, este, conform indicaţiilor din douăzeci şi nouă aprilie, darul Führerului către poporul german. Confirmaţi primire”. După care ultimele emiţătoare transmit *Amurgul zeilor*. În vederea lui. După care nu mai rămâne timp pentru un minut de tăcere în vederea lui. După care rămăşiţele grupului de armată Vistula, rămăşiţele armatelor a douăsprezecea şi a noua, rămăşiţele grupurilor Holste şi Steiner au încercat să ajungă în zona de ocupaţie engleză şi americană, la vest de linia Dömitz-Wismar.

După care în cartierul guvernamental al capitalei Reichului s-a instalat liniştea radio. Integralitatea locală,

Negarea – deschise-la-teamă şi laolaltă-fragmentabile. Faptul-de-a-fimare. Deplinătatea. Faptul-de-a-fi-produs Berlin. Finirea. Sfârşitul.

Dar cerul de deasupra structurii finale nu s-a întunecat apoi. A fost odată un câine care îi aparţinea Führerului şi cancelarului Reichului şi era câinele preferat al acestuia. Într-o zi câinele acesta a fugit de la *Führer*. Oare de ce?

În general, câinele nu ştia să vorbească, dar aici, întrebat despre acest mare De ce, el vorbeşte şi spune de ce: „Pentru că ajunge atât încolo şi-ncoace. Pentru că nu există niciun aici-de-câine, prezent-aici-de-câine, acum – de-câine stabil. Pentru că, peste tot, oase îngropate şi niciodată regăsite. Pentru că nicio lăsare-să-fugă. Pentru că, mereu, faptul-de-a-fi-în-spaţiu-interzis. Pentru că, de ani de câine, pe drum, de la operaţiune la operaţiune şi pentru fiecare operaţiune un nume de cod: Operaţiunea Alb1 durează optsprezece zile. Când în nord se desfăşoară manevra Weser, trebuie lansată Operaţiunea Hartmut pentru protejarea manevrei Weser[235][236]. Din Operaţiunea Galben împotriva micilor state neutre rezultă Operaţiunea Roşu[237], până la graniţa spaniolă. Şi Călătoria de Toamnă trebuie deja să înlesnească Leul-de-Mare, care vrea să îngenuncheze perfidul Albion1; e abandonată. În schimb, Mărită[238] năpădeşte Balcanii. O, ce poet este plătit? Cine îi

235 Operaţiunea Weiß (1939), planul strategic de invadare a Poloniei.

236 Ordinul de operare Hartmut (1940), denumire codificată pentru operaţiunile submarine germane din timpul manevrelor de pe Weser, în vederea invadării Danemarcei şi Norvegiei.

237 Operaţiunile Gelb şi Rot (1940), care au avut ca urmare invazia germană în Franţa şi în Ţările de Jos.

238 Operaţiunea Herbstreise, o diversiune care presupunea invadarea Scoţiei, parte a planului de invadare a Marii Britanii, cunoscut sub numele de Seelöwe (1940).

scrie poeziile? Bradul împotriva Confederaţilor[239]; nu iese nimic de-aici. Barbarossa[240] şi Vulpea Argintie[241] împotriva subumanilor; de aici iese ceva. Asta duce, laolaltă cu Siegfried[242], de la Harkov la Stalingrad. Aici Lovitura de Trăsnet şi Furtuna de Iarnă[243] nu i-au fost de folos armatei a şasea. O nouă încercare cu Fridericus şi Fridericus II[244]. Repede îşi pierde floarea Brânduşa de Toamnă[245]. Istmul spre Demiansk se surpă. Taifun[246] trebuie să îndrepte fronturi. Mişcarea Bivolilor11 cu miros de grajd. Acasă! Acasă! Chiar şi un câine se satură, dar aşteaptă, credincios ca un câine, să vadă dacă recent plănuita Citadelă de la Kursk[247] va ţine şi ce va ieşi din Săritura

Calului[248] împotriva convoaielor care se îndreaptă

---

239 Operaţiunea Tannenbaum (1940), planul abandonat de invadare a Confederaţiei Elveţiene.

240 Operaţiunea Barbarossa, invadarea Uniunii Sovietice, acţiune începută la 22 iunie 1941.

241 Operaţiunea Silberfuchs, ce avea ca principal obiectiv cucerirea portului sovietic Murmansk printr-un atac iniţiat de pe teritoriul finlandez.

242 Operaţiunea Siegfried din timpul ofensivei de vară din 1942, care a dus la declanşarea bătăliilor de la Voronej, Stalingrad şi din Caucaz.

243 Operaţiunile eşuate Donnerschlag şi Wintergewitter, menite să elibereze armata a şasea, încercuită la Stalingrad în decembrie 1942.

244 Atacurile germane asupra oraşului Harkov şi apoi asupra Odessei.

245 Operaţiunea Herbstzeitlose, planul anulat de înaintare pînă la Don şi Volga, în sudul Rusiei.

246 Wirbelwind, operaţiune de rectificare a frontului din august 1942.

247 Ultima acţiune ofensivă de tip Blitzkrieg de pe frontul de Est (1943), cea mai mare bătălie de blindate din toate timpurile.

248 Rösselsprung (1942), operaţiune navală de atac asupra convoiului arctic PQ17.

Operaţiunea Sonnenblume, expedierea primelor trupe germane pentru susţinerea trupelor italiene din Africa de Nord în februarie 1941.

Invazia Cretei (1941).

spre Murmansk. Dar, vai, au trecut frumoasele vremuri când Floarea-Soarelui2 era transplantată în Africa de Nord, când Mercur3 făcea comerţ pe Creta, fiindcă Şoarecele scormonea adânc în Caucaz4. Nu mai există decât Furtuna de Mai, Fulgerul Globular şi Cozonacul5 împotriva partizanilor lui Tito. Stejarul trebuie să-l suie iarăşi în şa pe Duce6. Însă duşmani din Vest; Gustav7, Ludwig8 şi Jder II9 debarcă şi declanşează Aurora10 la Nettuno. În Normandia înfloreşte deja Floarea[249] inamică, căreia Grifon, Ceaţă de Toamnă şi Santinela12 nu pot să-i dăuneze cu nimic în Ardeni. Înainte de asta crapă bomba în Wolfschanze13, cea lipsită de iepuri, nu răneşte câinele, dar îl face nesimţitor: ajunge, ajunge! Cărat întruna încoace şi-ncolo. Trenuri speciale, îngrijire specială, dar nicio libertate, deşi de jur-împrejur este natură deasă.

O, câine, departe-călătorit! De la Berghof la

Operaţiunea Maus (1942), înaintarea trupelor Axei spre Caucaz.

Maigewitter, Kugelblitz, Napfkuchen, operaţiuni de mică anvergură împotriva partizanilor din Grecia, respectiv Iugoslavia (1943-1944).

Operaţiunea Eiche de salvare a lui Mussolini din arest (1943).

Una dintre liniile de apărare construite de trupele germane în Apenini pentru a împiedica înaintarea Aliaţilor.

Operaţiune menită să împiedice aterizarea Aliaţilor la Livorno (1944)!

Operaţiunea Marder II, plan defensiv în cazul invadării Italiei de către Aliaţi dinspre Marea Adriatică.

Operaţiunea Morgenröte, contraatac german împotriva invaziei Aliaţilor în Anzio şi Nettuno.

249 Planul defensiv german Blume (1944) în cazul unei invazii a trupelor aliate în sudul Franţei.

Greif, Herbstnebel şi Wacht, operaţiuni din cadrul ofensivei din Ardeni (1944).

Vizuina Lupului (germ.), nume de cod pentru cartierul general al lui Hitler şi pentru un sistem de buncăre destinate comandamentului superior al armatei din Prusia Răsăriteană.

Felsennest1. Din sera de la Zoppot la Tannenburg. Din Pădurea Neagră în Wolfsschlucht I[250251]. Nimic văzut din Franţa, iar la Berghof, numai nori. La nord-est de Winnica, într-o pădurice probabil plină de vulpi, se află tabăra Werwolf. Navetă între Ucraina şi Prusia Răsăriteană. Din Wolfsschanze, direcţionat în Wolfsschlucht II[252]. După o zi de şedere, sus, la Adlerhorst[253], ca să coboare definitiv în gaură: jos, în buncărul*Führer – uhii*. Zi de zi: buncăr şi-atât! După Adler, Wolf şi iar Wolf: toată ziua buncăr! După spectacolul norilor şi cuibul de pe stâncă, după Tannenburg şi aerul de Pădurea Neagră, numai şi numai aer închis de buncăr!

Atunci un câine se mai şi satură. După un Dentist[254] eşuat şi după o Podină neputincioasă[255], un câine vrea să ia parte la plănuita Mişcare a Vizigoţilor[256]. A lăsa-în-evadare. A-fi-înspaţiu. A-nu-mai-fî-credincios-ca-un-câine. Asta spune un câine care, înainte de toate şi în general, nu poate să vorbească: „Mă retrag!”

În timp ce în buncărul Führerului pregătirile pentru ziua de naştere avansau, el a şters-o, traversând pieziş şi

250 Cuib de Stîncă (germ.), nume de cod pentru cartierul general al lui Hitler de lîngă Bad Miinstereifel, landul Renania de Nord - Weststfalia.

251 Prăpastia Lupului I (germ.), nume de cod pentru cartierul general al lui Hitler din satul belgian Bruly-de-Pesche, lîngă Couvin.

252 Prăpastia Lupului II (germ.), nume de cod pentru cartierul general al lui Hitler din Margival, în Franţa.

253 Cuib de Vultur (germ.), complex de buncăre din Wetterau, în munţii Taunus.

254 Operaţiunea Zahnartzt (1945) din Molsheim, în Franţa, şi Zabern, în Germania.

255 Operaţiunea Bodenplatte (1945), raid aerian german împotriva bazelor aeriene aliate din Olanda şi Belgia.

256 Westgotenbewegung, mobilizarea tuturor unităţilor de rezervă, în special a celor din şcolile militare, declanşată de Hitler la 25 martie 1945.

inocent curtea interioară a cancelariei Reichului. Chiar în momentul când mareşalul Reichului a intrat cu maşina, el a trecut de posturile duble de santinelă şi a luat-o spre sud-vest, fiindcă aflase din rapoartele privind situaţia de fapt că în frontul de la Cottbus ar exista o breşă. Dar, oricât de atrăgătoare şi de largă ar fi fost breşa, la vederea tancurilor de asalt sovietice, câinele şi-a schimbat direcţia la est de Jiiterbog, deci a renunţat la Mişcarea Ostrogoţilor[257] şi a alergat spre inamicul vestic: peste ruinele din centru, ocolind cartierul guvernamental, gata să sară în aer în Alexanderplatz, dirijat prin grădina zoologică de două căţele în călduri şi aproape prins la adăpostul antiaerian de la grădina zoologică: acolo îl aşteptau nişte curse de şoareci uriaşe, însă el a şovăit, a înconjurat de şapte ori Coloana Victoriei, a luat-o pe Siegesallee, culoarul de paradă, şi, îndrumat de străvechiul leac, instinctul câinesc, s-a alăturat unui grup de transport civil care muta la Nikolassee accesorii de teatru din pavilionul expoziţional de la turnul radio. Dar atât difuzoarele germane, cât şi difuzoarele cu bătaie lungă ale duşmanului răsăritean – glasuri ademenitoare care-i promiteau iepuraşi – i-au trezit suspiciuni faţă de suburbiile rezidenţiale precum Wannsee şi Nikolassee: nu erau suficient de departe în vest! Şi el şi-a propus ca ţel pentru prima etapă podul peste Elba de la cetatea Magdeburg.

La sud de lacul Schwielow a trecut fără incidente de trupele de avangardă ale armatei a douăsprezecea, care avea misiunea să elibereze capitala dinspre sud-vest. După un scurt popas în grădina sălbăticită a unei vile, un grenadier-tanchist l-a hrănit cu supă de mazăre caldă încă şi i-a spus pe nume, fără să aibă un ton oficial. Imediat

257 Ostgotenbewegung, mutarea tuturor formaţiunilor militare naţionale pe frontul răsăritean.

după aceea artileria inamică a declanşat foc de hărţuire asupra zonei de vile, l-a rănit uşor pe grenadierul-tanchist şi l-a cruţat pe câine, întrucât cel care urmează acolo cu pas întins, pe labe de nădejde, traseul prestabilit al Mişcării Vizigoţilor e unul şi acelaşi câine ciobănesc german negru în faptul de a-fi-în-vederea-sa.

Gâfâit printre lacuri încreţite într-o zi vântoasă de mai. Eterul încărcat de evenimente importante. Urmărind ţinta spre vest pe nisipul din Marca Brandenburg, în care se agaţă ace de pini. O coadă orizontală, un bot împins mult înainte, care reduce, cu limba atârnând, distanţa de fugă pe cele de şaisprezece ori patru picioare: saltul unui câine în secvenţe succesive. Totul împărţit la şaisprezece: peisajul, primăvara, aerul, libertatea, copacii ca nişte pensule, norii frumoşi, primii fluturi, cântecul de pasăre, zumzăitul de insecte, grădinile de zarzavat izbucnind verzi, gardurile din scânduri cu un acut simţ muzical, câmpul scuipă iepuri, potârnichile se aerisesc, natura fără unităţi de măsură, nu mai sunt lăzi cu nisip, ci orizonturi, mirosuri de uns pe pâine, asfinţituri care se usucă încet, crepuscul fără oase, din când în când epave romantice de tancuri pe cerul de la cinci dimineaţa, lună şi câine, câine în lună, câinele mănâncă luna, eclipsă totală de câine, câine care se evaporă, intenţie de câine, câine dezertor, câine-cară-te, câine fără mine, câine în stare-de-aruncare, stări-dederivare… şi Perkun a zămislit-o pe Senta, şi Senta l-a fătat pe Harras, şi Harras l-a zămislit pe Prinz… Maria Sa Câinele, ontic şi biologic, câinele dezertor care are vântul din spate, pentru că şi vântul vrea să ajungă în Vest, ca toţi ceilalţi: armata a douăsprezecea, rămăşiţele armatei a noua, ce-a mai rămas din grupurile Steiner şi Holste, grupurile de armată obosite Löhr, Schörner şi Rendulic, zadarnic grupurile de armată Prusia Răsăriteană şi Curlanda din porturile Libau şi Windau, garnizoana de pe

insula Rügen, tot ce se poate desprinde de Hela şi de delta Vistulei, adică resturile armatei a doua, tot ce are nas de mirosit, aleargă, înoată, se târăşte – departe de inamicul din est şi spre inamicul din vest; şi civili pe jos, călare, îngrămădiţi pe vase de croazieră, şchiopătând în şosete, înecându-se, înveliţi în bani de hârtie, dând înapoi în mers de rac, cu prea puţină benzină şi prea multe bagaje. Uitaţi-vă la morar, cu sacul lui de douăzeci de livre, la meşterul tâmplar încărcat cu furnituri pentru uşi şi clei de oase, la rudele de sânge şi prin alianţă, înscrişii şi simpatizanţii, copiii cu păpuşi şi bunicii cu albume de fotografii, născociţi şi veritabili – toţi toţi toţi văd soarele răsărind în Vest şi se iau după câine. În urmă rămân: munţi de oase, gropi comune, fişe şi dosare, suporturi de drapele, carnete de partid, scrisori de dragoste, case proprii, bănci de biserică şi piane greu de transportat. Nu sunt plătite: impozite scadente, rate la bănci pentru locuinţe, restanţe la chirie, facturi, datorii şi vinovăţia.

Toţi vor să-şi înceapă iarăşi viaţa, economiile, scrisul scrisorilor, pe bănci de biserică, în faţa pianelor, în dosare şi case personale.

Toţi vor să uite munţii de oase, gropile comune, suporturile de steaguri şi carnetele de partid, datoriile şi vina.

A fost odată un câine care şi-a părăsit stăpânul şi a făcut un drum lung. Doar iepurii îşi încreţesc nasul; dar niciunul dintre cei care ştiu să citească să nu creadă că acel câine nu a ajuns unde voia.

La opt mai o mie nouă sute patruzeci şi cinci, devreme, la ora patru şi patruzeci şi cinci dimineaţa, el a trecut Elba înot, aproape nevăzut, mai sus de Magdeburg şi şi-a căutat un nou stăpân la vest de râu.

CARTEA A TREIA – MATERNIADE – Prima Materniadă

Câinele stă central. Între el şi câine se întinde sârmă ghimpată veche şi nouă, de la un colţ al lagărului la celălalt. În vreme ce câinele stă, Matern scrijeleşte tabla albă din cutia de conserve goală. Are o lingură, dar n-are memorie. Toţi vor să-l ajute să capete una: câinele central, cutia de conserve umplută cu aer, chestionarul englezesc; iar acum Brauxel trimite sume în avans şi fixează termene stabilite de apariţiile şi dispariţiile anumitor planete: Matern trebuie să trăncănească despre vremurile de atunci.

Să începi înseamnă să alegi. Sârma ghimpată dublă dintre câine şi cutia de conserve se oferă: de pildă, psihoza deţinuţilor din lagăr, privarea de libertate. Motiv grafic totuşi, căci nu mai e încărcată cu electricitate. Sau ţine-te de câine, atunci vei fi tu central. Toarnă-i supă cu tăieţei de nume în cutia de tinichea albă şi dă afară aerul din ea. Fiindcă, peste tot, gunoaie, hrană de câine: cei douăzeci şi nouă de ani de cartofi. Fiertura numită amintire. Găluşca îţi-mai-aduci-aminte. Toate minciunile fade. Roluri din teatru şi viaţă. Legumele uscate ale lui Matern. Vina grunjoasă: sarea.

Să faci mâncare înseamnă să alegi. Care alimente fierb mai mult timp, arpacaşul sau sârma ghimpată? Arpacaşul se mănâncă cu lingura, dar sârma ghimpată dintre el şi câine, nefiartă îndeajuns, pricinuieşte scrâşnet din dinţi. Lui Matern nu i-a plăcut niciodată: sârmă şi dinţi. Pe strămoşul lui, pe care încă îl mai chema Materna, un nesupus scrâşnet din dinţi l-a dus în Stockturm cel fără ferestre.

Să-ţi aminteşti înseamnă să alegi. Câinele ăsta sau acela? Orice câine stă central. Ce alungă un câine? N-are lumea atâtea pietre; iar lagărul din Munster – cine nu-l ştie dinainte? – a fost construit pe nisip şi nu s-a schimbat aproape deloc. Barăcile au ars şi au apărut adăposturile

Nissen[258]. Cinematograful lagărului, câţiva pini izolaţi, eterna cazarmă Knochenhauer, de jur-împrejur sârmă veche, îmbogăţită cu sârmă nouă. Matern, pe care l-a scuipat un lagăr antifascist englezesc, mănâncă arpacaş cu lingura în spatele sârmei speciale din jurul unui lagăr de demobilizare.

De două ori pe zi lipăie supă dintr-o tinichea zgomotoasă şi merge pe propriile urme, lăsate în nisip de-a lungul gardului dublu. Nu vă întoarceţi în drum, scrâşnitorul bântuie acum. De două ori pe zi, mereu acelaşi câine nu vrea să mănânce pietre: „Cară-te! Hai, valea! Du-te de unde ai venit!"

Fiindcă mâine sau poimâine sunt gata şi hârtiile pentru cineva care vrea să fie singur, fără câine.

„Demobilizat, cu ce destinaţie?"

„Am să văd, *mister* Brooks. Köln sau Neuss".

„Născut când şi unde?"

„Aprilie şaptesprezece. Un moment: exact pe nouăsprezece, la Nickelswalde, districtul Danziger Niederung". „Şcoală şi studii?"

„Ei, mai întâi ca toată lumea: şcoala primară în sat, apoi liceul, până la bacalaureat, după aceea trebuia să studiez economia, dar am luat lecţii de actorie la bătrânul Gustav Nord, un neîntrecut interpret al lui Shakespeare, dar şi al lui Shaw, *Sfânta Ioana*..."

„Aşadar, de meserie actor?"

„Da, *mister* Brookes. Am jucat tot ce se programa: Karl şi Franz Moor – înţelepciunea prostimii, frica prostimii! Şi, o dată, în vechea noastră Râşniţă de Cafea, pe când eram încă începător în actorie, chiar şi un ren vorbitor. Vremuri grozave, *mister*..."

„Fost membru P.C? De când până când?"

258 Structură prefabricată de formă semicilindrică, din tablă ondulată, proiectată de inginerul canadian Peter Norman Nissen.

„Deci în treizeci şi cinci mi-am dat bacalaureatul şi, începând cam dintr-a şasea de liceu, m-am dus la Şoimii Roşii şi, imediat după aceea, am fost membru P.C. cu carnet până la sfârşitul lui treizeci şi patru, când a fost interzis la noi. Dar eu am continuat ilegal, cu manifeste şi lipit de afişe, da' n-a folosit la nimic”.

„Membru în Partidul Naţional-Socialist sau în vreuna din organizaţiile lui?”

„Câteva luni de SA, aşa, ca toană şi ca un fel de spion, ca să adulmec ce se întâmpla şi fiindcă un prieten de-al meu...” „De când până când?”

„Am zis deja, *mister* Braux, câteva luni: de la sfârşitul verii lui treizeci şi şapte şi până-n primăvara lui treizeci şi opt. Apoi m-au dat afară, cu tribunal de onoare SA, pentru insubordonare”.

„Care companie?”

„Dac-aş mai şti! N-a durat decât scurt timp. Şi toate astea numai pentru că un bun prieten de-al meu, pe jumătate evreu, iar eu am vrut să-l protejez de haită. În plus, prietenul meu zicea că... Deci: a fost compania SA optzeci şi patru, Langfuhr-Nord. Ţinea de regimentul o sută douăzeci şi opt, brigada SA şase Danzig”.

„Cum îl chema pe prieten?”

„Amsel, Eduard Amsel. Era artist. Am crescut împreună, ca să zicem aşa. Ştia să fie foarte amuzant. Făcea decoruri de teatru, mecanice. De pildă, se îmbrăca numai cu lucruri purtate, costume şi ghete. Era îngrozitor de gras, dar ştia să cânte bine. Un tip grozav, zău aşa!”

„Ce s-a întâmplat cu Amsel?”

„Habar n-am! A trebuit să plec, fiindcă m-au dat afară din SA. Am mai căutat după aia peste tot, de exemplu la Brunies, fostul nostru profesor de germană...”

„Ultima adresă a profesorului?”

„Brunies? Probabil că a murit. În patruzeci şi trei a

ajuns într-un lagăr de concentrare”.

„Care?”

„Stutthof. Lângă Danzig”.

„Ultima şi penultima unitate militară?”

„Până în noiembrie patruzeci şi trei: regimentul de apărare antiaeriană treizeci şi doi, bateria Kaiserhafen. Apoi condamnat pentru ofensă adusă Führerului şi demoralizarea militarilor. Degradat de la plutonier la simplu soldat şi mutat în batalionul disciplinar patru, la deminare. La douăzeci şi trei ianuarie patruzeci şi cinci am fugit în Vosgi, la divizia de infanterie americană douăzeci şi opt”.

„Alte acţiuni penale?”

„O mulţime, *mister* Brooks. Deci e în primul rând povestea cu unitatea SA, apoi, exact peste un an, am plecat la Schwerin, la teatru, concediere fără preaviz pentru ofensă adusă Führerului şi aşa mai departe; apoi m-am dus la Düsseldorf şi am avut din când în când de lucru la radio, la emisiunile pentru copii, şi, pe lângă asta, mai jucam şi *faustball* la Prietenii Sportului din Unterrath, unde am fost turnat de nişte iubitori ai sportului: detenţie preventivă, prefectura de poliţie de pe Kavalleriestraße, dacă asta vă spune ceva. Ăia m-au bătut de să mă bage în spital şi dacă n-ar fi venit războiul la timp... Ah, da, cât pe ce să uit povestea cu câinele! Asta s-a întâmplat în miezul verii lui treizeci şi nouă...”

„În Düsseldorf?”

„Înapoi în Danzig, *mister* Brookes. A trebuit să mă prezint voluntar, altfel mi-ar fi copt-o. Deci eram în fostele cazărmi de poliţie de pe Hochstrieß şi, de furie sau pentru că eram pur şi simplu contra, am otrăvit atunci un câine ciobănesc german”.

„Numele câinelui?”

„Îl chema Harras şi era al unui meşter tâmplar”.

„Ceva special legat de câine?”

„Era un câine de prăsilă, cum se zice. Şi Harras ăsta a zămislit în anul treizeci şi cinci sau treizeci şi şase un câine, pe Prinz – e-adevărat, aşa cum vă văd şi mă vedeţi! –, care i-a fost dăruit lui Hitler de ziua lui şi se spune – or fi existând şi martori – că era câinele lui preferat. În plus – şi acum povestea devine personală, *mister* Braux –, Senta, Senta noastră, a fost mama lui Harras. În Nickelswalde – la gura de vărsare a Vistulei – ea l-a flatat sub capra morii noastre pe Harras, împreună cu alţi câţiva pui, pe când eu aveam doar zece ani. După aia a ars în întregime. A fost o moară deosebită moara noastră...”

„Detalii?”

„Deci i se mai zicea şi moara istorică din Nickelswalde, pentru că regina Luise a Prusiei a înnoptat în moara noastră pe când fugea de Napoleon. A fost o moară de vânt germană frumoasă, cu proţap. A construit-o străbunicul meu, August Matern. El se trăgea în linie directă din vestitul luptător pentru libertate Simon Materna, care în cinşpe-unu-şase a fost capturat de căpitanul oraşului, Hans Nimptsch, şi executat în Stockturm, în Danzig; dar vărul lui, ucenicul de bărbier Gregor Materna, a dat semnalul unei noi revolte în anul cinşpe-doi-patru şi la paisprezece august, chiar la târgul de Sfântul Dominic, a păţit-o şi el, pentru că aşa suntem noi, cei din neamul Matern, nu putem să ne ţinem gura, îi dăm drumul, chiar şi tata, morarul Anton Matern, care putea să prevestească viitorul, pentru că viermii de faină...”

„Mulţumesc, domnule Matern. Informaţiile astea sunt de-ajuns. Mâine-dimineaţă vi se înmânează actele de demobilizare. Uitaţi permisul de ieşire. Puteţi pleca”.

Prin uşa asta cu două balamale, ca soarele de afară să aibă imediat o reuşită: pe terenul lagărului prizonierul de război Matern, barăcile şi adăposturile Nissen, pinii

rămaşi, tabla plină cu anunţuri, gardul dublu de sârmă ghimpată şi câinele răbdător de pe cealaltă parte a gardului aruncă umbre într-o singură direcţie. Adu-ţi aminte! Câte râuri se varsă în Vistula? câţi dinţi are omul? Cum se numeau vechile zeităţi prusace? câţi câini? Opt sau nouă mascaţi? Câte nume mai sunt în viaţă? Câte femei ai? Cât a stat bunica ta ţintuită în scaun? Ce şuşoteau viermii de faină ai tatălui tău când fiul l-a întrebat pe morar cum îi mergea cuiva şi ce mai făcea? Ei au şoptit, adu-ţi aminte, că acela era răguşit de abia mai vorbea şi că totuşi fuma cât era ziua de lungă ţigară de la ţigară. Şi când am jucat *Gigantul* lui Billinger la teatrul municipal. Cine a interpretat-o pe Donata Opferkuch şi cine pe fiul ei? Ce a scris criticul Strohmenger în *Vorposten*? A scris, adu-ţi aminte: „Tânărul şi înzestratul Matern joacă rolul fiului Donatei Opferkuch, care, de altfel, a fost interpretată viguros de neglijent de Maria Bargheer: fiu şi mamă, două figuri remarcabile şi crepusculare...” Chie*n* – *ca*niş – *d*og – *k*yon*! Su*nt demobilizat. În vindiacul meu am actele, şase sute de mărci germane şi cartele de alimente şi foi de drum! Sacul meu marinăresc conţine două perechi de izmene, trei cămăşi de corp, patru perechi de şosete, o pereche de ghete militare americane cu tălpi de cauciuc, două cămăşi americane aproape noi, vopsite în negru, o manta militară de ofiţer, nevopsită, o pălărie civilă din Cornwall, gent*lemanlike, do*uă cutii de K-ra*tion pen*[259]tru marş, o cutie de o livră cu tutun de pipă englezesc, paisprezece pachete de ţigări Camel, aproximativ douăzeci de broşuri Reclam – în primul rând Shakespeare Grabbe Schiller –, o ediţie completă Fiin*ţă şi* t*im*p – *c*are mai poartă dedicaţia pentru Husserl –, cinci bucăţi de săpun de calitate şi trei conserve corn*ed bee*f... *Chie*n, c*ă bog*at mai

259 Raţie de alimente individuală pentru o zi, specifică armatei americane în timpul celui de-al Doilea Război Mondial.

sunt! Caniş, u*nde* *ţ*i-e victoria? Go ahead*,* d*og! F*er*eşt*e, kyont

Pe jos, cu sacul marinăresc pe umăr, Matern păşeşte pe un nisip care în afara lagărului este mai puţin bătătorit decât înăuntru. Numai să nu trebuiască să se mai atingă de careva! De aceea o ia la picior şi nu cu trenul, deocamdată. Câinele se dă înapoi şi nu vrea să priceapă. Aruncări adevărate sau simulate de pietre îl mână pe câmpii cu brazde răsturnate sau în susul drumului. Aruncările prefăcute îl încordează; pietrele adevărate le aduce înapoi: *zellackent*

Matern lasă în urmă patru kilometri nisipoşi în direcţia Fallingbostel, însoţit de inevitabilul câine. Fiindcă drumul principal nu vrea s-o ia, la fel ca el, spre sud-vest, mână animalul peste câmp. Cine a înţeles că Matern păşeşte normal pe partea dreaptă va trebui să recunoască: pe stânga şchiopătează abia vizibil. Aici totul a fost cândva teren pentru instrucţie militară şi aşa va rămâne pe vecie: pagubă pentru câmp. Începe şesul cafeniu şi se transformă în pădure tânără. O zonă defrişată îi dăruieşte o bâtă: „Cară-te, câine! Fără nume. Credincioscauncâine. Javră nenorocită, cară-te!”

Doar nu poate să-l ia cu el. O dată măcar să fie fără admiratori. Pe mine m-au hăituit destul. Ce să fac cu potaia? Să împrospătez amintiri? Otravă pentru şobolani, ceasuri cu cuc, porumbei ai păcii, ulii ai falimentului, câini de creştini, porci de evrei, animale domestice animale domestice... cară-te, câine!

Asta până seara şi până aproape de răguşeală. Între Ostenholz şi Essel, gura plină de respingere şi de vorbe de ocară care nu se adresează doar câinelui, ci întregii lumi înconjurătoare.

În patria lui rece se culegeau *zellacken* şi nu pietre de pe câmp când cineva urma să fie lapidat. Astea şi, de

asemenea, bulgări de pământ şi bucăţi de lemn, să nimerească javra şi ce s-o mai găsi. N-a existat niciodată vreun alt câine care, refuzând să-şi părăsească stăpânul ales de el, să aibă de învăţat atât de mult despre relaţia câinelui cu mitologia, nicio lume subpământeană pe care nu trebuie s-o păzească, niciun râu al morţilor a cărui apă să n-o lipăie niciun câine – Lethe, Lethe, cum se scapă de amintire? Niciun infern fără un câine al infernului!

N-a existat niciodată vreun câine care, refuzând să-şi părăsească stăpânul ales de el, să fie trimis în atâtea ţări şi oraşe în acelaşi timp: acolo unde creşte piperul. La Buxtehude, Jerichow şi Todtnau. Pe cine să nu tot lângă câinele? Nume nume – dar el nu se duce în infern, nu pleacă în Oraşul Piperului, nu linge prin străini, ci îl urmează, credincioscauncâine, pe cel ales de el.

Nu te întoarce, un câine te urmează şi tace.

Atunci, în aburi de cartofi înăbuşiţi, Matern îl sfătuieşte pe un ţăran din Mandelsloh – merseseră la urmă pe firul râuleţului Leine –, deci pe un ţăran din Saxonia Inferioară care, pentru patru pachete de Camel, îl lasă să doarmă într-un pat adevărat, alb deasupra, alb dedesubt: „N-aveţi nevoie de un câine? Dă târcoale pe afară şi umblă după mine de azi-dimineaţă. Nu mai scap de el. Animalul nu-i rău deloc, doar că e cam jigărit”.

Dar în ziua următoare, de la Mandelsloh la Rothenuffeln, nu înaintează un pas fără câine, chiar dacă ţăranul zice că nu-i rău deloc câinele, doar sălbăticit, că trebuie să se gândească peste noapte dacă îl vrea sau nu. Dimineaţa ţăranul vrea, dar câinele nu vrea şi deja s-a hotărât.

Lacul Steinhude îi vede împreună; marşul e uşurat între Rothenuffeln şi Brackwede, pentru că pe el îl ia o căruţă cu trei roţi, în timp ce câinele e nevoit să se întindă ca să-şi în Westfalia, fiindcă ţinta etapei se cheamă

Rinkerode, perechea rămâne la fel: niciun câine în plus sau în minus. Şi, cât merge de la Rinkerode, pe lângă Othmarsbocholt, până la Ermen, el deja împarte cu câinele: pâine cazonă şi *corned beef*. Însă în vreme ce câinele înfulecă bucăţi mari, o bâtă care i-a însoţit din Saxonia Inferioară pocneşte surd blana împâslită.

De aceea în ziua următoare, când cei doi păstrează între ei o distanţă acceptabilă, de la Ermen la Eversum, trecând prin Olfen, el îl spală în pârâul Stever până ce străluceşte de negru: blana şi puful de dedesubt. Pe o măsură de tutun de pipă, face rost de un pieptene vechi pentru câini. „E-un câine de rasă", i se confirmă lui Matern. Asta vede şi el, doar se pricepe la câini: „Ştiu, omule. La urma urmei, am crescut cu un câine. Uitaţi-vă la picioare. Nici crăcănate, nici în X. Şi linia de la crupă la greabăn – niciun semn de cocoaşă. Doar că nu mai e tânăr. Se vede după buze, nu se mai închid ferm. Şi aici cele două insuliţe cenuşii de deasupra liniei botului. Dar dinţii fac faţă încă multă vreme".

Evaluări şi pălăvrăgeală de specialitate, cu tutun englezesc în pipă:

„Cam cât să aibă? Zece ani, aşa socot".

Matern e mai exact: „Poate şi unsprezece, dar rasa asta îşi păstrează mobilitatea pin la şapteşpe când e bine îngrijită, tre' s-o zicem".

După masă, câte ceva despre situaţia mondială şi bomba atomică, apoi poveşti westfalice despre câini: „În Bechtrup era cândva un câine ciobănesc, asta mult înainte de război, şi s-a stins încetul cu încetul la douăzeci de ani, asta face, zic eu, o sută patruzeci de ani de om. Şi bunicu' povestea de un câine din Rechede, dar din crescătoria Diilmer, care a făcut douăzeci şi doi de ani – e drept, pe jumătate orb; asta face o sută cincizeci şi patru. Aşa că al dumitale, cu cei unşpe ani de câine – asta face şaptezeci şi

şapte de ani de om, e încă tinerel”.

Câinele lui, pe care nu-l alungă cu pietre şi răguşeală, ci îl ţine din scurt, ca proprietate fără nume.

„Da cum îl cheamă?”

„Nu-l cheamă încă”.

„Căutaţi cumva un nume pentru câine?”

„Nu căuta nume, c-atunci ai să găseşti”.

„Ei, ziceţi-i Greif sau Luchs, Falko sau Hasso, Castor, Wotan… Am cunoscut cândva un câine ciobănesc pe care îl chema – mă credeţi ori nu – Jasomir”.

O, ce rahat nenorocit! Cine s-a ghemuit în câmpul liber, a scremut un cârnat tare şi acum îşi contemplă excrementul?

Cineva care nu vrea să-l mănânce şi totuşi se recunoaşte în el: Matern, Walter Matern, cel care poate să scrâşnească din dinţi – pietricele în scârnă –, care îl tot caută pe Dumnezeu şi nu găseşte decât excremente, care îi trage un picior câinelui său: rahat! Dar el revine pieziş pe acelaşi câmp, scheunând peste brazde, şi tot n-are niciun nume. Rahat! Rahat! Să-şi numească Matern câinele Rahat?

Fără nume, ei trec de canalul paralel cu râul Lippe şi intră în Haard, o pădure relativ deluroasă. De fapt el vrea să străbată pădurea mixtă până la Mari, însoţit de câinele fără nume – să-l cheme Kuno sau Thor? –, dar apoi o iau pe drumul care duce la stânga – Audifax? – până când, de-acum ieşiţi din pădure, dau peste linia de cale ferată Dülmen-Haltem-Recklinghausen. Şi aici există nume de puţuri de mină care ar fi bune ca nume de câine: Hannibal, Regent, Prosper? La Speckhorn stăpânul şi câinele fără nume găsesc un pat.

Răsfoieşte, enumeră. Săpate în granit şi marmură. Nume nume. Din asta constă istoria. Se poate trebuie e

voie să numeşti un câine Totila[260], Etzel sau Kaspar Hauser? Cum se numea primul din lungul şir? Perkun. Poate că şi celelalte zeităţi ar trebui să doneze nume: Potrimp sau Pikoll?

Cine se zvârcoleşte şi nu doarme pentru că nişte nume, acum de persoane, care nu se potrivesc nici unui câine, nu-i dau pace spinării? Devreme, prin ceaţa de la sol, se aţin amândoi pe taluzul de cale ferată, calcă pe pietriş, lasă să treacă pe lângă ei trenuri de dimineaţă aglomerate. Decupaje de ruine: asta e Recklinghausen sau deja Herne, în dreapta Wanne, în stânga Eickel. Poduri provizorii traversează Emscher şi canalul Rin-Herne. Fiinţe fără nume adună cărbuni în ceaţă. În turnurile de extracţie tac sau se învârt molete peste puţuri fără nume. Nu e zgomot. Totul învelit în vată. Vorbesc cel mult pietrişul sau ciorile, ca de obicei: fără nume. Până când ceva se bifurcă la dreapta şi are un nume. Şine, o singură linie, vin de la Eickel şi nu vor să ducă la Hüllen. Aşa că deasupra unei intrări deschise se poate citi, scris cu litere mari, pe un panou ros de vreme: „LINIA SECUNDARA PLUTO”.

Asta-i trebuie: „Aici Pluto. Şezi Pluto. La picior Pluto. Apucă Pluto. Cuminte Pluto. Culcat adu mănâncă Pluto. Sari Pluto. Caută Pluto. Pipa mea Pluto!” Pluton e naşul, cel care adună grânele şi banii, cel care, asemenea lui Hades – sau bătrânului Pikollos –, se ocupă de treburile de acolo de jos: treburi de umbre, treburi fără temple, treburi invizibile, treburi subpământene, marea retragere, coborârea pe cablu în vârtejul puţului, aici poţi să intri, dar nu şi să ieşi, la el e refugiul, pe el nu-l mituieşte nimeni, toţi toţi trebuie să se ducă la Pluto, pe care nimeni nu-l venerează. Doar Matern şi eleaţii stivuiesc pe altar: inimă, splină şi ficat pentru Pluto!

260 Totila sau Baduila, regele al ostrogoţilor din secolul al VI-lea, care a condus războiul goţilor împotriva Imperiului Bizantin.

Ei urmează ramificaţia. Buruienile dintre şine spun că pe aici n-a mai trecut de multă vreme un tren; rugina toceşte şinele. Matern face încercări cu noul nume, tare şi încet. De când a pus stăpânire pe câine, răguşeala lui scade. Numele are efect. Întâi uimire, apoi supunere zeloasă. Câinele a fost şcolit cândva. Nu e un oarecare. Când e fluierat, Pluto stă şi se culcă în mijlocul câmpului de cărbuni. La jumătatea distanţei dintre Dortmund şi Oberhausen, Pluto arată ce a învăţat şi n-a uitat, doar ceva mai reţinut, din cauza vremurilor atât de neliniştite fără de stăpân. Exemple de măiestrie. Deja ceaţa se coagulează şi se înghite pe sine. Există aici chiar şi un soare, aşa, pe la patru şi jumătate.

Mania asta de a examina o dată propria poziţie în fiecare zi: unde ne aflăm oare? Colţ important! În stânga, Schalke-Nord cu Wilhelmine-Viktoria, în dreapta, Wanne fără Eickel, dincolo de mlaştinile Emscher se termină Gelsenkirchen şi aici, pe unde o ia ramificaţia cu şine ruginite şi buruieni, sub turnul de extracţie de modă veche, cu picioare în x, pe jumătate distrus de bombe şi oprit din activitate, se află acea mină Pluto care i-a dat numele câinelui ciobănesc negru Pluto.

Câte poate înfăptui un război: lucrul s-a terminat peste tot. Urzicile şi păpădiile cresc mai repede decât poate să înţeleagă o lume întreagă. Zidărie mototolită despre care se credea: va ţine veşnic. Grinzi în formă de T şi radiatoare, îndoite cu două degete în colici de fier. Ruinele n-ar trebui descrise, ci valorificate; de aceea vor veni negustori de vechituri care vor îndrepta la loc semnele de întrebare din fier vechi. Aşa cum ghioceii anunţă venirea primăverii, şi negustorii vor scutura sunete paşnice din fierul vechi, vestind marea topire a metalelor. O, voi, nebărbieriţi îngeri ai păcii, întindeţi aripile îndoite, de tablă, şi statorniciţi-vă în locuri ca acesta: mina Pluto,

între Schalke şi Wanne!

Mediul ăsta le place amândurora: lui Matern şi tovarăşului său cu patru picioare. Îndată, câteva exerciţii de dresură. A rămas aici un rest de zid drăguţ, de vreun metru treizeci. Hop, Pluto! Doar nu-i mare lucru: de două ori, cu labele din faţă îndoite într-un unghi perfect şi greabănul alungit, cu un spate potrivit de lung, dar puternic, cu membre posterioare bine croite. Sari, Pluto! Dulău negru, fără semne sau dungă de-a lungul spatelui întins: viteză stabilitate poftă de sărit. Hop, căţeluşul meu, am să mai pun ceva deasupra. Picioarele din spate sporesc impulsul. Departe de ce-i pământesc. Scurtă călătorie prin aerul din Renania de Nord – Westfalia. Aterizare suplă, asta cruţă încheieturile. Câinebun câineexemplar: Pluto cu blana lipită de corp.

Gâfâie ici, scormoneşte colo. Un nas în pământ adună mirosuri: lucruri de demult. În baraca arsă de la gura minei se latră la ascensoare cu lanţuri şi la cârlige care se clatină, chiar dacă zdrenţele rămase de la ultima tură de dimineaţă abia dacă se mai văd. Ecou. E o plăcere să îţi dai drumul la voce în ruine evacuate; dar stăpânul fluieră câinele ca să iasă la soare, pe terenul de joacă. Într-o locomotivă de manevră crăpată se găseşte o şapcă de fochist. Ea poate fi aruncată în aer sau pusă pe cap. Fochistul Matern: „Toate astea ne aparţin. Baraca e deja a noastră. Acum vom ocupa administraţia. Poporul pune stăpânire pe mijloacele de producţie!”

Dar în birourile temeinic aerisite n-a rămas nici măcar o ştampilă. Şi dacă n-ar fi asta – „Uite o gaură în pământ!” –, ar fi avut toate motivele să se întoarcă pe terenul de joacă însorit. „Se poate coborî!” pe o scară de pivniţă aproape întreagă. „Dar cu mare atenţie!”, s-ar putea să mai fie pe undeva vreo mină de alaltăieri. Dar nu e niciuna în centrală: „Ia s-o vizităm”. Pas cu pas: „Oare

unde mi-e luminarea şi buna mea brichetă? Am găsit-o la Dunkerque, a văzut Pireul, Odessa şi Novgorodul, mi-a luminat drumul spre casă şi a scăpărat mereu, de ce nu şi aici?”

Orice întuneric ştie de ce. Orice secret aţâţă. Orice căutător de comori s-a aşteptat la mai mult. Iată-i pe şase picioare în beciul ticsit. Nu sunt lăzi de desfăcut, nu sunt sticle din care să gâlgâi, nici maldăre de covoare persane, nici linguri de argint, nici odoare bisericeşti sau bunuri de castel – doar hârtie. Nu albă, goală; asta ar mai fi o afacere. Sau vreun schimb de scrisori pe hârtie velină între oameni importanţi. Tipărită, în patru culori: patruzeci de mii de afişe miros încă a cerneală proaspătă. Toate la fel de netede. Pe fiecare, El, cu cascheta trasă pe frunte – gravă fixă privire-de-*Führer*: începând de azi-dimineaţă, ora patru patruzeci şi cinci. Providenţa m-a. Atunci când, am hotărât. Fără număr. Ruşinos. Jalnic. În caz de nevoie. În plus. În final. Rămâne, va redeveni, niciodată. Formează o, de complotişti. Priveşte spre, în acest ceas. Schimbarea se va. Vă chem le vom porni. Eu am. Eu voi. Eu sunt. Eu…

Şi fiecare afiş pe care Matern îl mătură cu două degete din teanc are răgazul lui de plutire şi se aşterne apoi în faţa labelor lui Pluto. Doar câteva exemplare cad cu faţa în jos. De cele mai multe ori El priveşte la ţevile de încălzire de pe tavanul beciului: gravă fixă *privire-de-Führer*. Perechea de degete a lui Matern nu conteneşte, ca şi cum ar fi aşteptat altă privire la următorul şi apoi iar la următorul afiş format standard. Omul tot speră atât cât…

Atunci o sirenă începe să umple beciul tăcut ca pământul. Privirea-de-*Führer* a dezlănţuit aria asta în pieptul de câine. Acum răsună câinele şi Matern nu reuşeşte să-l oprească. „Taci, Pluto. Culcat, Pluto!”

Dar câinele, chelălăind, îşi pleoşteşte urechile drepte, labele i se frâng şi coada i se strânge. Tonal acela se ridică

la tavan, se strecoară în ţevi crăpate şi Matern nu poate să-i ofere decât scrâşnetul sec al dinţilor lui. Se opreşte, fără s-ajungă la vreun rezultat, şi scuipă, o flegmă pe o fotografie tip portret intrată la tipar încă dinainte de atentat: alifia plămânilor, în plin, în privirea-de-F & /irer gravă fixă, mucusul faringian se învârte în aer şi nimereşte – pe el pe el pe el. Şi nu rămâne acolo, deoarece câinele are o limbă care linge îndelung şi în culori faţa plată a *Führer-uhiv*. muci de pe obrazul lui. Scuipatul nu mai stânjeneşte privirea. Lincheşte saliva de pe mustăcioara pătrată: credincioscauncâine.

La asta, reacţia. Zece degete are Matern, iar ele mototolesc ceea ce păstrează netedă o faţă în patru culori, ceea ce zace pe jos, este stivuit, priveşte spre tavan: EI EI El. Nu! spune câinele. Mârâitul creşte. Maxilarele-foarfece ale lui Pluto: Nu! Un câine se împotriveşte: încetează, încetează imediat! Pumnul de deasupra lui Matern se relaxează: „Bine, Pluto. Şezi, Pluto. Sigur sigur. Nu asta am vrut, Pluto. Nu vrei să tragem un somnuleţ şi să economisim luminarea? Să dormim şi să fim iarăşi prietenoşi unul cu celălalt? Cuminte Pluto cuminte”.

Matern stinge luminarea. Stăpânul şi câinele stau întinşi pe privirea stivuită a *Führer*-ului. Respiră greu în întuneric. Fiecare respiră pentru el. Bunul Dumnezeu priveşte.

A doua Materniadă

Nu mai aleargă pe şase picioare, dintre care unul pare să fie defect şi trebuie târşâit. Merg de la Essen la Neuss, prin Duisburg, într-un tren plin până la refuz, pentru că omul trebuie să aibă o ţintă: o bonetă de medic sau o medalie de argint la tir, împărăţia cerurilor sau casa proprie, în drum spre Robinson record mondial Köln pe Rin.

Călătoria e dificilă şi durează. Mulţi, dacă nu cumva

toţi, au pornit la drum şi au cu ei saci cu cartofi sau cu sfeclă de zahăr. Prin urmare – dacă poţi să te iei după sfecla de zahăr –, nu se îndreaptă spre primăvară, ci spre Sf. Martin. Aşadar, din motive de noiembrie, cu toată strâmtoarea pricinuită de paltoanele mirositoare, e mai suportabil să călătoreşti în interiorul vagoanelor ticsite decât pe acoperişurile rotunjite ale vagoanelor, pe tampoanele care se leagănă sau pe scări, care trebuie recucerite prin luptă la fiecare staţie. Nu toţi călătorii au aceeaşi ţintă.

Încă de la Essen, Matern îi poartă de grijă lui Pluto. În interiorul vagonului mirosul lui aspru se combină cu izul de cartofi târzii, de sfeclă de zahăr, cu jilăveală de pământ şi de oameni care transpiră.

Din mers, Matern simte doar mirosul locomotivei. Aliat cu sacul lui marinăresc, el îşi păstrează treapta, în ciuda asalturilor din gările Großenbaum şi Kalkum. N-ar avea rost să scrâşnească din dinţi împotriva vântului. Odinioară, pe vremea când lupta cu dantura împotriva ferăstraielor circulare – se spunea despre el că poate să scrâşnească chiar şi sub apă –, odinioară ar fi scos sunete chiar şi în mersul trenului, în vânt. Aşadar, în tăcere, dar cu mintea plină de roluri de teatru, el străbate în viteză peisajul încremenit. La Derendorf Matern îi face puţin loc pe treaptă unui ceasornicar prăpădit, care ar fi putut să fie şi profesor, punându-şi sacul marinăresc pe verticală. Ceasornicarul vrea să ducă opt brichete de cărbune la Küpper steg. În gara centrală de la Düsseldorf încă reuşeşte să-l salveze pe om, dar la Benrath mulţimea îl înghite pe profesor, cu tot cu brichete. Numai de dragul dreptăţii, Matern îl sileşte pe individul din locul profesorului, care vrea să-şi ducă neapărat cântarul la Köln, să schimbe la Leverkusen. Priviri aruncate peste umăr confirmă: în interiorul vagonului încă se mai află un

câine pe patru picioare şi, credincioscauncâine, nu scapă din ochi fereastra compartimentului: „Da, sigur, sigur. Încă puţin. De pildă, mormanul ăsta de cărămizi promite să fie Mülheim. În Kalk nu opreşte. Dar de la Deutz vedem deja furca, coarnele gotice ale diavolului, domul. Şi unde-i acela, acolo, nu departe, corespondentul laic al domului: gara centrală. Fac împreună o pereche ca Scilla şi Caribda, tronul şi altarul, fiinţa şi timpul, stăpânul şi câinele”.

Şi, prin urmare, acesta e Rinul! Matern a crescut la Vistula, în amintire orice Vistulă e mai lată decât orice Rin. Şi numai pentru că Maternii trebuie să locuiască mereu pe malul unui râu – eterna trecere a apei îţi dă senzaţia că trăieşti –, se ajunge la cruciada spre Köln. Şi pentru că Matern a mai fost aici. Şi pentru că strămoşii lui, fraţii Simon şi Gregor Materna, şi vărul acestora, bărbierul Materna, au revenit mereu, cel mai adesea ca să se răzbune cu foc şi sabie: aşa au fost cuprinse de flăcări Drehergasse şi Petersiliengasse, au ars în vântul de răsărit Langgarten şi biserica Sfânta Barbara. Ei, aici au avut voie să-şi încerce aprinzătoarele şi alţii. N-a prea mai rămas iască. În plus, răzbunarea lui Matern nu e şcolită pentru incendieri: „Vin să ţin judecată cu câine negru şi o listă de nume săpate în inimă, splină şi rinichi, ASTEA CER SĂ FIE ŞTERSE!”

O, tu, acră, de geamuri văduvită, de curent străbătută, sfântă, catolică gară centrală din Köln! Popoare întregi cu geamantane şi rucsacuri vin te văd te miros, pleacă în lumea mare şi nu mai pot să te uite vreodată: nici pe tine, nici monstrul dublu de piatră de peste drum. Cine vrea să-i înţeleagă pe oameni trebuie să îngenuncheze în sălile tale de aşteptare, pentru că aici sunt cu toţii pioşi şi se spovedesc unii altora la o bere apoasă. Orice ar face, fie că dorm cu gurile deschise, fie că îşi îmbrăţişează bagajul sărăcăcios, fie că spun preţuri pământene pentru pietre de

scăpărătoare şi ţigări cereşti, orice ar omite şi ar trece sub tăcere, ce ar adăuga şi ar repeta, ei lucrează la marea confesiune. În faţa ghişeelor, în hala prin care se plimbă hârtii – două mantale, un complot, trei mantale adunate la un loc: o ambuscadă! – şi la fel şi jos, în toaletele faianţate, unde berea se scurge iar, caldă. Bărbaţii se descheie, stau nemişcaţi, aproape duşi pe gânduri, în boxe cu email alb şi susură din mădulare de timpuriu uzate, rareori în linie dreaptă, de cele mai multe ori cu o uşoară înclinare, dar totuşi calculată dinainte. Rezultă urină. Nişte armăsari care se uşurează, cei mai mulţi însuraţi, stau o eternitate cu şalele arcuite, pe două picioare, în pantaloni, îşi ţin mâna dreaptă în chip de scut peste excrescenţă, stânga sprijinită în şold, se uită înainte cu priviri cernite şi descifrează inscripţii, dedicaţii, confesiuni, rugăciuni, exclamaţii, rime şi nume mâzgălite cu creion albastru şi scrijelite cu o foarfecă de unghii, un dorn sau un cui.

La fel şi Matern. Numai că el nu-şi sprijină mâna stângă în şold, ci ţine în spatele lui o lesă de piele care la Essen a costat două pachete de Camel şi care la Köln e legătura dintre el şi Pluto. Toţi bărbaţii stau o eternitate, dar eternitatea lui Matern durează mai mult, chiar dacă udul lui nu se mai propteşte de email. Deja se încheie pe pipăite, nasture după nasture, cu pauze cât de-un *Tatăl nostru*, găseşte gaura potrivită, iar spatele nu mai e arcuit, e mai curând un spate de cititor. La fel de aproape îşi ţin miopii ochii deasupra scrisului tipărit sau de mână. Sete de cunoaştere. Atmosferă de sală de lectură. Cunoscătorul scrierilor sfinte. Nu-l tulburaţi pe cititor! Cunoaşterea înseamnă putere. Un înger trece prin toaleta bărbaţilor din gara centrală Köln, mare, pardosită cu dale, caldă, cu miros înţepător-dulceag, sfântă, catolică.

Acolo stă scris: „Cap sec, bagă bine de seamă”. E consemnat pentru vecie: „*J*) *obje, dobje,* tra-la-la, şnapsu

stinge holera". Un cui luteran a scrijelit: „Şi dacă lumea ar fi plină de diavoli..." Cu greu se poate citi: „Germania, trezeşte-te!" Litere mari au eternizat: „Toate femeile sunt scroafe!" Un poet a scris: „De e cald sau îngheţăm, noi nu vrem să ne schimbăm".

Şi cineva a enunţat scurt Führerul trăieşte!", dar un alt scris ştia mai bine, căci a adăugat: „Şi anume în Argentina". Sunt repetate exclamaţii scurte precum „Nu! Fără mine! Capul sus!" şi desene care au mereu acelaşi motiv al eternei chifle păroase, cu fire dispuse în raze, şi, de asemenea, femei culcate, privite din perspectiva lui Mantegna[261] asupra lui Iisus zăcând, adică dinspre tălpi în sus. În cele din urmă, îngrămădit între strigătul de bucurie „La mulţi ani pentru patruzeci şi şase!" şi învechitul avertisment „Ai grijă, duşmanul ascultă!", Matern citeşte – jos e încheiat, sus încă nu – un nume cu prenume şi adresă, fără vreun comentariu rimat sau profan: „Jochen Sawatzki – Fliesteden – Bergheimer Straße, treizeci şi doi".

Imediat – cu inima, splina şi rinichii deja în drum spre Fliesteden – Matern are în buzunar un cui care doreşte să scrie. Semnificativ şi pieziş, peste dedicaţii, mărturisiri şi rugăciuni, peste chiflele ciudat-păroase şi femeile culcate în stil Mantegna, cuiul scrijeleşte o rimă infantilă: „NU VĂ ÎNTOARCEŢI ÎN DRUM, SCRÂŞNITORUL E-AICI ACUM".

E un sat înşirat de-a lungul unei şosele şi aflat între Köln şi Eră. Autobuzul spre Grevenbroich de la Poşta Mare, care trece prin Müngersdorf, Lövenich şi Brauweiler, se opreşte acolo înainte să cotească spre Stommeln, după Büsdorf. Matern găseşte fără să fie nevoit să întrebe. Sawatzki, în cizme de cauciuc, deschide: „Doamne, Walter, trăieşti! Uite ce surpriză! Hai, intră. Sau nu pe noi ne căutai?"

261 Andrea Mantegna (1431-1506), pictor şi gravor italian.

Înăuntru miroase a sfeclă de zahăr pusă la fiert. Din beci urcă o păpuşă cu basma pe cap, nici ea nu miroase mai bine. „Ştii, tocmai facem nişte sirop pe care după aia îl vindem. E o grămadă de muncă, da merită. Asta-i nevestica mea, o cheamă Inge şi-i din Frechen. Ascultă, Inge, ăsta-i un prieten de-al meu, un camarad! Am fost o vreme în aceeaşi companie. Doamne, Doamne, ce ne-au mai făcut-o: *ei wei, schalle machei*! închipuie-ţi, noi doi în Kleinhammerpark, lumina stinsă… scoateţi cuţitele! Mereu pregătiţi şi fără nazuri. îţi mai aduci aminte de Gustav Dau şi de Lothar Bucleziński? De Frănzehen Wollschläger şi fraţii Dulleck? De Willy Eggers, omule?! Şi de Otto Warnke, de Hoppe, la naiba, şi de micul Bublitz? Toţi dificili, dar credincioşi ca aurul, numai că erau beţi şi nu puţin… Ei, dar te-ai întors. Omule, mi-e cam frică de javră. Nu poţi s-o încui în cealaltă cameră? Bine, bine, să rămână aici. Ia povesteşte: unde ai dispărut chiar la momentul potrivit? Fiindcă după ce-ai plecat din compania noastră, s-a terminat. Na, după ce-au trecut toate, oricine poa’ să zică: da proşti am mai fost că te-am dat afară degeaba, chiar degeaba. Chiar pentr-o nimica toată. Dar ăia voiau să se ştie, mai ales fraţii Dulleck, ca şi Wollschläger: tribunal de onoare! Unul din SA nu fură! Furt de la un camarad! Am plâns de-a binelea – poţi să mă crezi, Inge – când o trebuit să plece. Ş-acum eşti iar aici. Odihneşte-te ori hai jos, în spălătorie, acolo fierbe sfecla. Poţi să te trânteşti în şezlong şi să te uiţi la noi. Năzdrăvanule! Buruiana rea nu piere niciodată, aşa-i tot spun lui Inge, nu-i aşa, Inge? Grozav mă mai bucur”.

În spălătoria confortabilă fierb sfeclele de zahăr, împrăştiind un miros dulce. Matern se lăţeşte pe şezlong şi are ceva între dinţi, ceva ce nu poate să iasă, fiindcă cei doi se bucură atât de tare şi între timp fierb sirop la patru mâini. Ea amestecă în cazanul de spălătorie cu o coadă de

hârleţ: voiniceşte voiniceşte – şi-i numai o mână de om; el are grijă de foc, să ardă constant: au mormane de brichete, aur negru. Ea e o adevărată renană: o păpuşă cu ochi mari care tot privesc în jur; el nu s-a prea schimbat, doar s-a mai lăţit puţin. Ea doar se uită şi nu scoate niciun sunet; el turuie despre vremurile trecute: „Mai ştii şi îţi mai aduci aminte cum mărşăluieşte SA şi *ei wei, schalle machei – T* Să termine odată cu uitatul, fiindcă eu cu el am de împărţit ceva şi nu cu nevasta-Inge. Făcut de sirop. Ce griji mai au şi ăştia. Să te duci noaptea pe câmp, să furi sfeclă, s-o cojeşti, s-o tai mărunt şi aşa mai departe. N-o să scăpaţi prea repede de Walter Matern, fiindcă Matern a venit să ţină judecată cu câine negru şi o listă de nume săpate în inimă, splină şi rinichi, dintre care unul se putea citi în gara centrală din Köln, acolo unde podeaua-i cu dale, caldă de urină şi emailată în boxe domoale: comandantul de unitate Jochen Sawatzki a condus la bine şi la rău îndrăgita şi rău famata companie SA optzeci şi patru Langfuhr Nord. Discursurile lui scurte şi totuşi pline de simţire. Farmecul lui tineresc când vorbea despre *Führer* şi viitorul Germaniei. Cântecul lui preferat şi şnapsul lui preferat: *Argonnenwald um* Mitternacht1 şi rachiul de ienupăr, cu sau fără punct[262263]. Un tânăr cu simţ practic. Zdravăn şi de treabă. Dezamăgit total de „Comună”, de aceea cu atât mai neclintit convins de noua idee. Operaţiunile lui împotriva social-democraţilor Brill şi Wichmann, tărăboiul din Café Woike, localul studenţilor polonezi, acţiunea în opt de pe Steffensweg…

„Ia zi”, spune Matern din şezlong, vorbind peste câinele culcat pieziş şi prin aburii de sfeclă de zahăr, „ce s-

262 Pădurea Argonne la miezul nopţii, cîntec soldăţesc din Primul Război Mondial.

263 Aluzie la un obicei specific zonei Danzig, conform căruia rachiul de ienupăr era consumat cu prune muiate în alcool diluat.

a mai întâmplat cu Amsel? Ei, na, ştii doar. Ala care făcea figurinele acelea ciudate. Pe care l-aţi luat la rost pe Steffensweg, acolo locuia”.

Asta n-are niciun efect asupra câinelui, dar la sfeclă: o mică pauză. Sawatzki uimit, cu vătraiul: „Da’ nu pe mine tre’ să mă-ntrebi. Doar a fost ideea ta, vizita aia scurtă. N-am reuşit niciodată s-o pricep, mai ales că ăla fusese prieten cu tine, nu-i aşa?”

Şezlongul răspunde prin abur: „Ali existat anumite motive, personale, şi nu vreau să intru în amănunte. Da uite ce-aş vrea eu să ştiu: ce aţi făcut cu el după aia, vreau să zic după ce voi, opt oameni, pe Steffensweg...”

Nevasta-Inge se uită şi amestecă. Sawatzki nu uită să pună brichetele pe foc: „Noi? Nimic. Şi de ce-ntrebi? Fiindcă n-am fost opt, ci nouă, nouă oameni, cu tine, am fost acolo. Şi tu, cu mâna ta, l-ai aranjat aşa de bine, de n-a mai rămas mare lucru din el. Da au fost şi altele mai rele. Pe doctorul Citron nu l-am mai prins, din păcate. A fugit în Suedia. Da’ ce mai contează? S-o încheiat cu bine toată vrăjeala aia cu soluţia finală şi cu victoria finală. Mai termină cu toate astea. Ştergem cu buretele şi gata cu învinuirile. Mă scot din sărite. Fiindcă noi doi, drăguţule, noi ne-am scăldat în aceeaşi apă şi niciunul dintre noi nu-i mai curat decât celălalt, nu-i aşa?”

Şezlongul mormăie. Câinele Pluto se uită credincioscauncâine. Sfecla de zahăr mărunţită fierbe fără să-şi facă gânduri: nu fierbe sfeclă, c-ai să miroşi a sfeclă. Prea târziu, deja miros cu toţii la unison: fochistul Sawatzki, nevasta-Inge cu ochi în cap, inactivul Matern; nici câinele nu mai miroase numai a câine. Cazanul de spălătorie bolboroseşte deja: sirop sirop ore în şir – muştele mor de boala zahărului. Nevasta-Inge învârte coada de hârleţ şi dă de împotrivire: când umbli la sirop, amestecând, nimeni să nu umble la lucruri trecute.

Sawatzki pune ultimele brichete: sfecla de zahăr trebuie să se pătrundă bine – Dumnezeu are zahăr în urină!

Apoi Sawatzki hotărăşte că e gata şi pune sticle burtoase de doi litri pe două rânduri. Matern vrea să ajute, dar n-are voie: „Nu, drăguţă. Da după aia, după ce-am pus siropul în sticle, mergem sus şi-i tragem o băută. Aşa o revedere trebuie udată, nu-i aşa, Ingeşoricico?”

Asta şi fac cu nişte rachiu de cartofi. Iar pentru Ingeşoricica se găseşte lichior de ouă. Cei doi Sawatzki s-au aranjat bine, dată fiind situaţia lor. O pictură mare în ulei, „Caprea, două ceasuri cu pendulă, trei fotolii de club, un covor persan autentic sub picioare, aparatul de radio popular Volksempfänger1 dat în surdină şi o bibliotecă din stejar masiv, cu uşi de sticlă, umplută cu un dicţionar enciclopedic în treizeci şi două de volume: A de la „aburi” – cazanul sub presiune numit Matern este golit. *B* de la „bacanal” – Acum să ne veselim. *C* de la „Cato” – De fapt sunt de părere să încă un gât de sticlă. *D* de la „Danzig” – În Est era mai frumos, dar în Vest e mai bine. *E* de la *„eau de cologne”* – îţi zic eu, rusu bea aşa ceva ca pe apă. *F* de la „fixare” – Atunci l-am prins în vizor, foc direct, pac-pac, dus a fost. *G* de la „gălbinare” – Hai, nu-ncepe iar cu vechea poveste. *H* de la „habar” – Aşa că la noi nu există gelozie. *I* de la „Inge” – Hai, dansează-ne ceva, da ceva oriental. *J* de la Jachetă” – Da scoate-ţi odată haina, omule. *K* de la *babale und Liebe*”[264] – Doar ai fost cândva actor, ia arată-ne. *L* de la „lacrimi de râs” – Mai termină cu hlizeala, Ingeşoricico, ăsta îl joacă pe Franz Moor. *M* de la „Meuse” – până la Memel. *N* de la „ne-naştere” – Ei, nu tre’ să plângi, poate c-o să mai ai unul. *O* de la „oază” – Să ne facem căsuţe aici. *P* de la „Palestina” – Acolo ar fi trebuit să fie trimişi sau în Madagascar. *Q* de la *„quartett”* – Şi, vă

264 Aparat de radio pentru unde medii şi lungi, unul dintre principalele mijloace de propaganda nazistă, produs la sugestia lui Joseph Goebbels.

zic, în trei merge mult mai bine decât în patru. *R* de la „rabin" – Şi ăla mi-a scris pe foaie că m-am purtat cuviincios cu el, îl chema doctor Weiß şi a locuit pe Mattenbuden, la număru douăzeci şi cinci. *S* de la „scărmăneală" – Cred că am luat parte la cinşpe încăierări de salon, plus zece pentru comunişti şi cel puţin douăzeci pentru nazişti, da să nu crezi că azi aş mai putea să fac vreo deosebire între ele, numai locurile: hipodromul Ohra, cafeneaua Derra, Bürgerwiesen şi Kleinhammerpark. *T* de la „tutun" – Pentru douăşpe Lucky Strike am primit tot serviciu, plus cănile. *U* de la „unealtă" – Ăsta-i elveţian, merge pe şaişpe rubine. *V* de la „văduvă" – Tata cică s-a înecat când s-a scufundat Gustlow, dar al tău? *W* de la „Walter" – Ei, hai, aşază-te odată pe genunchii lui, e plicticos să te tot uiţi numai. *X* de la „Xantipa" – Cu ea poţi să te duci la furat de cai, a-ntâia femeie. *Y* de la „yankeu" – Niciun *americane* şi, oricum, niciun *inglez* n-o pus mâna pe ea. *Z* de la „zăbavă" – Şi-acu să ne ducem toţi împreună la nani. Sus ceştile! Noaptea e încă lungă. Eu mă culc în stânga, tu te culci în dreapta şi pe Ingeşoricica o luăm frumuşel la mijloc. Da câinele nu intră. Potaia rămâne în bucătărie. îi dăm ceva de mâncare, ca să-i fie şi lui bine. Dacă vrei să te mai speli, Walter, băiete, uite-aici săpun.

Şi, după ce au băut rachiu de cartofi şi lichior de ouă din ceşti de cafea, după ce Ingeşoricica a dansat solo, după ce Matern a făcut-o solo pe actorul şi după ce Sawatzki a povestit, pentru el şi celor doi, din vremuri trecute şi prezente, după ce i-au pregătit câinelui un culcuş în bucătărie şi s-au spălat şi ei repede, cu săpun, trei oameni se culcă în patul matrimonial mare şi trainic pe care cei doi Sawatzki îl numesc cetatea căsniciei şi pe care şi l-au cumpărat; preţul: şapte sticle de doi litri de sirop fiert din sfeclă de zahăr. NU DORMIŢI NICIODATĂ ÎN TREI – altminteri vă treziţi în trei.

Matern preferă să stea în stânga. Sawatzki, ca gazdă, se mulţumeşte cu locul din dreapta. Locul lui Ingeşoricica e la mijloc. O, tu, veche prietenie, răcită după treizeci şi două de încăierări de salon şi reîncălzită acum, în cetatea căsniciei care se clatină. Matern, care a venit să ţină judecată cu câine negru, măsoară cu deget tandru gauradeinge, acolo întâlneşte blândul deget-de-soţ al prietenului şi amândoi, în bună înţelegere tandru blând, ca pe vremuri pe Bürgerwiesen, pe hipodromul Ohra sau la tejgheaua din Kleinhammerpark, se susţin reciproc, o găsesc confortabilă şi fac cu schimbul; pe ea o amuză atâta varietate şi schimbare şi asta le dă imbold prietenilor, fiindcă rachiul de cartofi te face somnoros. Începe o goană ca o întrecere: cap la cap. O, tu, noapte a uşilor deschise, când Ingeşoricica trebuie să stea pe-o partedeinge, pentru ca prietenul, prin faţă, pentru ca soţul să poată ţine pasul, politicos, prin spate: atât de spaţioasă, chiar dacă delicată şi renan-feciorelnică, gauradeinge oferă drept de şedere şi adăpost. Dacă n-ar fi neliniştea asta. O, tu, prietenie atât de încurcată! Fiecare e fenotipul celuilalt. Intenţii, laitmotive, motive de omor, diferenţe de educaţie, dorinţă de armonie complicată: cât de multe mâini şi picioare! Cine sărută pe cine? Tu ai – eu am? Cine mai poate să revendice o proprietate? Cine se ciupeşte pe sine, vrând să-l facă să ţipe pe celălalt? Cine doreşte să ţină judecată, cu nume săpate în inimă, splină şi rinichi? Să fim drepţi! Oricine vrea să ajungă cândva pe partea însorită. Oricine doreşte să aibă parte cândva de felia unsă cu unt. Orice pat împărţit la trei are nevoie de un arbitru; ah, viaţa e-atât de bogată, şaizeci şi nouă de poziţii a proiectat cerul, ne-a îngăduit infernul: nodul, belciugul, paralelogramul, leagănul, nicovala, smintitul rondo, balanţa, triplusaltul, pustnicia; şi nume, inflamate la gauradeinge: genunchideinge – suptinge – ţipătdeinge – apucăinge

Ingepeşte daing picioaredepărtateinge suflătoareinge muşcăinge – Ingeobosită Ingegata Ingepauză – trezeşteteinge deschideinge vinmusafiriinge aducficatdecodinge doi prieteniinge piciorultăubraţulmeuinge braţulluipiciorultăuinge – Trioinge – triplinge terognuadormiinge întoarceteinge – cefrumosafostinge etarziuinge amuncitmultaziinge – sfecladezahăringe – siropinge – foarte ostenităinge – noaptebunăinge – Dumnezeuveghează inge!

Acum stau întinşi în încăperea neagră, pătrată în faţă, şi respiră inegal. Nimeni n-a pierdut. Toţi au câştigat: trei învingători într-un pat. Inge ţine perna în braţe. Bărbaţii dorm cu gura deschisă. Se aude aşa: ei taie copaci. Ei taie toată frumoasa pădure Läschkental din jurul monumentului Gutenberg: fag după fag. Erbsberg e deja golaş. Îndată se poate vedea Steffensweg: vilă lângă vilă. Şi într-o asemenea vilă de pe Steffensweg locuieşte Eddi Amsel în camere cu lambriuri de stejar şi construieşte sperietori în mărime naturală: una reprezintă un membru SA adormit; cealaltă, un comandant de companie SA adormit; a treia e o fată mânjită de sus până jos cu sirop de sfeclă de zahăr care atrage furnicile. În timp ce membrul simplu SA scrâşneşte din dinţi prin somn, comandantul de companie SA sforăie normal. Numai fatacusirop nu scoate niciun sunet, dar dă din mâini şi din picioare, fiindcă peste tot, furnici. În timp ce afară sunt retezaţi în continuare, trunchi după trunchi, frumoşii, netezii fagi din pădurea Läschkental – şi ar fi fost un an bogat în jir –, Eddi Amsel construieşte în vila lui de pe Steffensweg a patra sperietoare în mărime naturală: un câine negru mobil cu douăsprezece picioare. Ca să şi poată lătra, Eddi Amsel îi pune câinelui un mecanism de lătrat. Acum el latră şi îi trezeşte pe sforăitor, pe scrâşnitor, pe figuracusirop înnebunită de furnici.

Ăsta e Pluto, în bucătărie. Vrea să fie auzit. Trei se rostogolesc din pat, fără să-şi spună bună dimineaţa. „Nu dormiţi niciodată în trei – altminteri vă treziţi în trei”.

La micul dejun e cafea cu lapte şi pâine cu sirop. Fiecare mestecă pentru sine. Fiecare, fiecare, fiecare. Fiecare sirop e prea dulce. Fiecare nor a plouat deja cândva. Fiecare cameră e prea pătrată. Fiecare frunte se împotriveşte. Fiecare copil are doi taţi. Fiecare cap e în altă parte. Fiecare vrăjitoare arde mai bine. Şi asta trei săptămâni, mic dejun după mic dejun: fiecare mestecă pentru sine. Piesa în trei se joacă deja de trei săptămâni. Intenţii ascunse şi pe jumătate făţişe cer ca farsa să fie redusă la o piesă cu un singur personaj: Jochen Sawatzki fierbe sfeclă de zahăr şi monologhează. Şuşoteală în doi: Walterchen şi Ingeşoricica vând un câine, ajung bogaţi şi fericiţi. Dar Matern nu vrea să vândă şi să şuşotească în doi; mai bine să fie singur, singur cu câine. Gata cu apropierea prea mare.

Între timp, în afara camerei pătrate, de dormit şi de zi, deci între Fliesteden şi Büsdorf, între Ingendorf şi Glessen, dar şi între Rommerskirchen, Pulheim şi Quadrath-Ichendorf, vreme de iarnă postbelică aspră. Ninge din motive de denazificare: fiecare pune obiecte şi fapte în peisajul de iarnă aspră, ca să dispară sub zăpadă.

Matern şi Sawatzki au meşterit o căsuţă de păsări pentru bietele creaturi care n-au nicio vină. Vor s-o pună în grădină şi s-o observe de la fereastra bucătăriei. Sawatzki îşi aduce aminte: „Atâta zăpadă n-am văzut adunată grămadă decât o singură dată. Era în treizeci şi şapte, treizeci şi opt, când i-am făcut o vizită grăsanului de pe Steffensweg. Şi-atunci ningea ca azi, fără oprire, fără oprire”.

Mai târziu el e în spălătorie: pune dopuri la sticlele de doi litri. Între timp perechea de neieşitori din cameră a

numărat toate vrăbiile de afară. De aceea iubirea lor are nevoie de dezmorţire. Umblă cu câinele în vestitul triunghi Fliesteden-Büsdorf-Stommeln, dar nu văd niciunul dintre locurile numite, fiindcă de jur-împrejur ninge viscolit. Doar stâlpii de telegraf de-a lungul şoselei Büsdorf-Stommeln, care vin dinspre Bergheim-Eră şi se duc spre Worringen pe Rin, le aduc aminte lui Walterchen şi Ingeşoricicăi că iarna asta e numărată, că zăpada asta e pământeană, că sub zăpadă creşteau cândva sfecle de zahăr, din a căror râvnită substanţă mai trăiau şi azi – toţi patru, fiindcă şi câinele trebuie îngrijit bine –, timp în care ea spune că ar trebui să-l vândă, că jivina e înfricoşătoare, că numai pe el îl iubeşte, pe el, pe el, pe el: „Dacă n-ar fi atât de frig, aş face-o chiar aici, în aer liber, de-a-n picioarelea, culcată, sub cer, în mijlocul naturii – dar câinele trebuie să plece, auzi? Mă irită!”

Pluto rămâne negru. Zăpada i se potriveşte. Ingeşoricica ar plânge, dar e prea frig. Matern face exerciţii de clemenţă şi, între stâlpii de telegraf ninşi numai pe-o parte, vorbeşte despre despărţire, căreia trebuie mereu să i-o iei înainte sau să o laşi în urmă. De asemenea, îi toarnă şi din poetul favorit: cel care pleacă vorbeşte despre de-sine-imortelă şi al rozeiultim.[265] Dar nu se pierde în lucruri cauzal-genetice, ci schimbă la timp, ajungând la ontic. Ingeşoricicăi îi place când, prinzând fulgi de zăpadă în gură, el urlă, scrâşneşte, şuieră şi stoarce cuvinte ciudate: „Însumi exist în faptul-de-a-fî-în-vederea-mi! Lumea nu-i niciodată, ci ea lumeşte. Libertatea e libertatea spre eu. Eu fiinţând. Eul proiectând ca mijlocuitul ce proiectează. Eu, situat afectiv şi cotropit. Eu, proiectare-de-lume! Eu, origine a întemeierii! Eu, posibilitate – pământ – legitimare! EU, TEMEI, ÎNTEMEIND ÎN ABIS”.

265 Gottfried Benn, op. cit., v. p. 286.

Ingeşoricica află înţelesul acestui discurs obscur cu puţin înainte de Crăciun. Chiar dacă ea a adunat deja o mulţime de lucruşoare drăguţe şi bune pentru dăruit, el pleacă. El se îndepărtează – „Ia-mă cu tine!” el vrea să petreacă singur de Crăciun, Eu, Eu, Eu, cu câinele – „Ia-mă cu tine!” –, de aceea lamentaţii în zăpadă cu puţin înainte de Stommeln: „Pe mine, cu tine!” Dar, oricât de subţire îşi strecoară ea glăsciorul în urechea păroasă de bărbat, orice tren soseşte. Orice tren pleacă. Ingeşoricica rămâne.

Cel care venise să ţină judecată cu câine negru şi nume săpate în inimă, splină şi rinichi părăseşte mediul de sfecle de zahăr şi, după ce a tăiat de pe listă numele de Jochen Sawatzki, cu tot cu nevastă, pleacă cu trenul la Köln pe Rin. În sfânta gară centrală, având în faţă cele două degete jurând răzbunare, stăpânul şi câinele stau iarăşi central pe şase picioare.

A treia până la a optzeci şi patra Materniadă

Matern s-a gândit astfel: noi, Pluto şi cu mine, sărbătorim Crăciunul singuri-singurei, cu cârnaţi şi bere, în marea liniştita sfânta catolică de curent plina sală de aşteptare din Köln. Singuri printre oameni, noi ne gândim la Ingeşoricica şi gauradeinge, la noi şi la Vestea cea Bună. Dar de fiecare dată se întâmplă altfel: e scrijelit în a şasea boxă emailată din dreapta din toaleta pentru bărbaţi, pardosită cu dale, din gara Köln. Printre exclamaţiile şi proverbele obişnuite, fără însemnătate, Matern citeşte, după ce s-a încheiat, însemnarea importantă: căpitan Erich Hufnagel, Altena, Lenneweg patru.

Aşa că nu sărbătoresc Ajunul singuri, în gara centrală din Köln, ci împreună cu o familie, în Sauerland. Un ţinut împădurit, deluros, crăciunesc, unde în celelalte anotimpuri plouă aproape mereu – o climă acră, care provoacă boli specifice ţinutului Sauerland: pădurenii izolaţi din Westfalia cad pradă melancoliei şi muncesc şi

beau prea mult prea repede prea ieftin.

Ca să nu fie nevoiţi să şadă iarăşi, la Hohenlimburg stăpânul şi câinele coboară deja şi încep să urce devreme, în seara de Ajun. Cu greu, fiindcă şi aici a căzut zăpadă din plin şi gratuit. Când trec coama Hohbräcker spre Wibblingswerde, Matern recită pentru el şi pentru câinele Pluto, străbătând o adevărată pădure pentru tâlhari; Franz şi Karl Moor invocă, cu schimbul, destinul, pe Amalia sau zeii: „Iată încă un glas care învinuieşte divinitatea! mai departe". Pas cu pas. Zăpada scrâşneşte, stelele scrâşnesc, Franz Moor scrâşneşte, rămurişul primordial scrâşneşte, natura scrâşneşte – „Vă aud cumva şuierând, voi, năpârci ale abisului?" dar din valea scânteietoare a râului Lenne clopotele Altenei, scăpate de la topire, anunţă cu răsunet a doua noapte de Ajun de după război.

Lenneweg duce de la o casă particulară la alta. Fiecare casă şi-a aprins deja flăcăruile din pomul de Crăciun. Fiecare înger şuşoteşte. Fiecare uşă poate fi deschisă: căpitanul Hufnagel, în papuci de casă, deschide chiar el.

De data asta nu miroase a sfeclă de zahăr, ci – fulgerător şi îndrăcit – a turtă dulce. Papucii de casă sunt noi. Familia Hufnagel a împărţit deja cadourile. Stăpânul şi câinele sunt rugaţi să-şi şteargă cele şase picioare pe ştergătorul de la uşă. E limpede şi fără efort: doamna Dorothea Hufnagel a fost fericită cu un fierbător electric, Hans-Ulrich, de treisprezece ani, stă cu nasul în cartea lui Luckner *Diavolii mărilor*[266] şi fiica Elke, cea reuşită, încearcă un stilou Pelikan adevărat pe nişte hârtie pentru cadouri de Crăciun care, după sfatul mamei, ar trebui de fapt netezită şi păstrată pentru Crăciunul următor. Ea scrie cu litere mari: ELKE ELKE ELKE.

266 Felix Nikolaus von Luckner (1881-1966), scriitor german, fost ofiţer de marină în timpul Primului Război Mondial.

Fără să-şi mişte trupul, Matern priveşte de jur-împrejur. Mediu familiar. Deci iată-ne. Fără deranj. Stau doar puţin. Orice vizită stinghereşte, mai ales a lui, care a venit să ţină judecată în Ajunul Crăciunului: „Ei, căpitane Hufnagel? O mică împrospătare a memoriei? Păreţi foarte dezorientat. Vă ajut cu plăcere: regimentul de artilerie antiaeriană douăzeci şi doi, bateria Kaiserhafen. Un loc minunat: grămezi de lemne, şobolani de apă, auxiliari de antiaeriană, voluntari, împuşcat de ciori, munte de oase în faţă, puţea la orice adiere, am pornit acţiunea dropsuri acrişoare, v-am fost sergent de companie: Matern, plutonier Walter Matern raportează. Şi anume am strigat o dată ceva despre Reich popor *Führer* munte de oase în minunata dumneavoastră baterie. Din păcate, poezia mea nu v-a plăcut. Cu toate astea, aţi scris-o cu un stilou. Era tot un Pelikan, ca al domnişoarei de aici. Şi după aceea aţi trimis un raport: tribunal de război, degradare, batalion disciplinar, detectare de mine, comando de urcare la ceruri. Şi toate astea pentru că dumneavoastră, cu un stilou Pelikan...”

Dar dintre degetele calde ale lui Elke Matern nu înşfacă învinuitul stilou de război, ci pe cel neprihănit, de după război, şi îl frânge, făcându-şi degete de cerneală: o porcărie!

Căpitanul Hufnagel înţelege pe loc situaţia. Doamna Dorothea nu înţelege nimic şi totuşi face ce trebuie: crezând că adăposteşte în fragila încăpere de Crăciun pe unul dintre foştii lucrători din Est, acum al nimănui, ea întinde intrusului, cu mâini curajos tremurânde, fierbătorul nou-nouţ, pentru ca necioplitul să-şi răcorească nervii şi să distrugă obiectul de uz casnic. Dar Matern, greşit înţeles din cauza degetelor de cerneală răşchirate, nu se lasă hrănit la întâmplare; poate că pomul de Crăciun sau scaunele, toată garnitura, i-ar fi pe plac: odată şi-odată se

termină cu tot confortul!

Din fericire, căpitanul Hufnagel, care lucrează în administraţia civilă a forţelor de ocupaţie canadiene şi de aceea are posibilitatea să-şi ofere şi lui, dar şi familiei, un adevărat Crăciun din vremuri de pace – a reuşit să facă rost chiar şi de unt de arahide! –, are o altă idee, mai civilizată: „Pe de-o parte – pe de altă parte. La urma urmei, orice lucru are două feţe. Dar mai întâi aşezaţi-vă, Matern. Mă rog, dacă preferaţi să staţi în picioare… Deci pe de-o parte aveţi întru totul, fireşte; dar pe de altă parte, oricât de mare vi s-ar fi părut nedreptatea, atunci eu am fost cel care v-am de ce era mai rău. Nu ştiţi, desigur, că-n cazul dumneavoastră pedeapsa cu moartea şi, dacă aprecierile mele n-ar fi convins tribunalul militar să scoată cazul dumneavoastră din mâna curţii speciale competente, atunci… Bine, n-o să mă credeţi, aţi trecut prin prea multe. Nici nu v-o cer. Însă, cu toate astea – şi o spun perfect conştient, azi, în sfânta seară de Ajun –, fără mine n-aţi fi aici, jucându-l pe înfuriatul Beckmann. O pies[267]a excelentă, de altfel. Toată familia a văzut-o la Hagen, un prăpădit de teatru. Se lasă la rinichi, subiectul. N-aţi fost actor de profesie? Iată, acesta ar fi un rol pentru dumneavoastră. Borchert ăsta chiar o nimereşte. Oare nu-i valabil pentru toţi – şi pentru mine? N-am fost plecaţi cu toţii, înstrăinându-ne de noi înşine şi de cei dragi nouă? Eu m-am întors acum patru luni. Prizonier de război la francezi. Dacă vă zic! Lagărul Bad Kreuznach, dacă ştiţi despre ce-i vorba. Oricum, mai bine decât. Asta am fi păţit dacă n-am fi, la timp, din sectorul Vistulei. Oricum, am rămas cu mâinile goale, stăteam pur şi simplu în faţa nimicului. Firma mea, dusă, căsuţa, ocupată de canadieni, nevasta şi copiii, evacuaţi la Espei, în munţii Ebbe, bani

267 Personajul principal al dramei în faţa uşii a scriitorului german Wolfgang Borchert (1921-1947).

deloc, numai necazuri cu autorităţile, pe scurt: o situaţie tip Beckmann, exact ca în carte – în faţa uşii! De aceea, dragul meu Matern – hai, aşezaţi-vă, vă rog! –, pot să îndoit, întreit, cum vă. La urma urmei, la antiaeriană douăzeci şi doi eu v-am un om serios care, la esenţa tuturor lucrurilor. Cred şi sper că nu v-aţi schimbat! Să fim, aşadar, creştini şi să-i dăm serii acesteia ce i se cuvine. Dragă domnule Matern, vă doresc din inimă şi în numele iubitei mele familii un Crăciun fericit şi binecuvântat”.

Şi în acest spirit se desfăşoară seara: Matern îşi curăţă degetele de cerneală cu piatră ponce la bucătărie, stă proaspăt pieptănat la masa de familie, îi dă voie lui Hans-Ulrich să-l mângâie pe câinele Pluto, sparge nuci cu mâna – în lipsa unui spărgător de nuci adevărat – pentru toată familia Hufnagel, primeşte în dar de la doamna Dorothea o pereche de şosete spălate o singură dată, îi promite fiicei Elke celei reuşite un nou stilou Pelikan, spune până începe să obosească poveşti despre strămoşii lui medievali, tâlhari şi eroi ai libertăţii, doarme cu câinele în camera de la mansardă, mănâncă împreună cu familia în prima zi de Crăciun – friptură cu sos acrişor şi cartofi piure –, în a doua zi de Crăciun face rost de pe piaţa neagră din Altena, pentru două pachete de Camel, de un stilou Mont-Blanc aproape nou, seara povesteşte familiei şi restul istoriilor despre gurile de vărsare ale Vistulei şi despre eroii libertăţii Simon şi Gregor Materna; are de gând ca la ceas târziu, când capetele ostenite se odihnesc, fiecare în altă parte, să depună, mergând doar în şosete, stiloul Mont-Blanc în faţa camerei lui Elke, dar scândurile podelei nu cooperează, ci scârţâie, şi un „Intră” şoptit se strecoară prin gaura cheii. Nu toate camerele sunt încuiate. Aşa că el intră, în şosete nezgomotoase, în odaia cu Elke, ca să stiloul. Dar e bine-venit acolo şi poate să se răzbune pe

tată prin fiică: sânge de Elke curge vizibil – „Tu eşti primul care. Încă din Ajun, când, şi nu voiai să-ţi scoţi nici măcar pălăria. Şi acum crezi lucruri rele despre mine? Eu nu-s deloc aşa şi prietena mea zice mereu. Eşti acum la fel de fericit ca şi mine şi n-ai altă dorinţă, ci ai vrea. Ştii, după ce-mi dau bacalaureatul, vreau să călătoresc, numai să călătoresc! Şi asta? Astea-s cicatrici, aici şi aici? Războiul ăsta! Şi fiecare a păţit ceva. Acum rămâi aici? Aici poate fi chiar frumos când nu plouă: pădurea, animalele, munţii, Lenne, Hohe Sondern, baraje multe, Lüdenscheid are o poziţie frumoasă şi peste tot, păduri şi munţi şi lacuri şi râuri şi cerbi şi căprioare şi baraje şi păduri şi munţi, hai, rămâi!”

Cu toate astea, Matern pleacă în şosete nezgomotoase, împreună cu câinele negru. Ia cu el la Köln de pe Rin chiar şi stiloul Mont-Blanc aproape nou, pentru că nu s-a dus în Sauerland ca să dăruiască, ci dimpotrivă, a vrut să-l judece pe tată, făcându-i fiicei: doar bunul Dumnezeu a privit, de data asta înrămat şi sub sticlă, deasupra raftului cu cărţi.

Şi astfel justiţia îşi urmează cursul. Toaleta gării din Köln, acel cald loc catolic, povesteşte despre un subofiţer Leblich, domiciliat în Bielefeld, unde înfloreşte lenjeria Mako şi cântă corul de copii. De aceea, avânt îndelungat pe şine, biletul de întoarcere în buzunar, urcat trei etaje, a doua uşă pe dreapta, direct în mediu, fără bătăi la uşă; doar că Erwin Leblich a avut un accident de muncă, nu din vina lui, şi zace în pat, cu un picior în ghips, ridicat în sus, şi un braţ îndoit, tot în ghips, totuşi gura nu-i tace: „N-ai decât să faci cu mine ce vrei şi să-ţi pui câinele să mănânce ghips. Da, bine, te-am frecat şi te-am pus să faci flotări cu masca pe figură, da cu doi ani înainte altu’ m-a frecat pe mine şi m-a pus să fac flotări cu masca de gaz; şi ăluia i s-a întâmplat la fel: flotări şi cântat cu masca pe

figură. Aşa că ce vrei de fapt?”

Întrebat de dorinţe, Matern se uită în jur şi o vrea pe nevasta lui Leblich; dar Veronika Leblich a murit încă din patruzeci şi patru într-un adăpost antiaerian. Atunci Matern întreabă de fiica lui Leblich; dar fata de şase ani merge de curând la şcoală şi de atunci locuieşte la bunica, în Lemgo. Matern vrea să înalţe cu orice preţ un monument al răzbunării lui: omoară canarul lui Leblich, care reuşise să scape cu viaţă de sub covoarele de bombe şi din atacurile la joasă înălţime.

Pentru că Erwin Leblich îl roagă să-i aducă un pahar cu apă din bucătărie, el părăseşte camera bolnavului, ia cu stânga un pahar din bucătărie, îl umple la robinet şi, când se întoarce, mâna lui dreaptă vizitează grăbită, în trecere, colivia păsării: în afară de robinetul care picură, doar bunul Dumnezeu se mai uită la degetele lui Matern.

Acelaşi spectator îl vede pe Matern la Göttingen. Acolo, fără ajutorul câinelui, el suceşte gâtul găinilor – cinci bucăţi – deţinute de poştaşul neînsurat Wesseling, fiindcă pe vremea când mai era în poliţia militară, Paul Wesseling îl prinsese pe el, Matern, la o încăierare în Le Hâvre. Urmarea: trei zile de carceră; în plus, Matern, care trebuia recompensat cu un stagiu de instruire ca ofiţer pentru acţiunile ferme din timpul campaniei în Franţa, n-a mai putut să ajungă locotenent din cauza acestei pedepse.

A doua zi, între domul din Köln şi gara centrală din Köln, el vinde găinile lichidate, nejumulite, pe două sute optzeci de mărci. Rezerva lui de bani pentru călătorii se cere împrospătată, pentru că drumul de la Köln la Stade, lângă Hamburg, la clasa întâi, plus câine, şi înapoi la Köln costă o sumă rotunjoară.

Acolo, după digul de pe Elba, locuieşte Wilhelm Dimke, împreună cu o nevastă nearătoasă şi un tată surd. Dimke fusese asesor la tribunalul special Danzig-

Neugarten atunci când s-a judecat cazul de subminare a moralei militare şi ofensă adusă Führerului – pe Matern îl aştepta pedeapsa cu moartea până când, la sugestia fostului său căpitan, cazul a fost preluat de tribunalul militar competent. La Stargard, unde participase pentru ultima oară la deliberările tribunalului special, asesorul Dimke reuşise să salveze o bogată colecţie de timbre, probabil de o valoare considerabilă. Pe masă, printre ceşti de cafea pe jumătate pline, se află clasoare, unele dintre ele deschise: Dimke şi ai lui tocmai îşi cataloghează avutul. Studii de mediu? Matern nu mai are timp pentru aşa ceva. Fiindcă Dimke îşi aduce aminte de multe cazuri judecate, numai de cazul Matern nu, şi ca să vină în sprijinul memoriei lui Dimke, Matern aruncă în soba de fontă care duduie album după album; ultimele sunt timbrele coloniale colorate, exotice. Soba se bucură, căldura se împrăştie în încăperea supraaglomerată de refugiat; Matern mută pentru totdeauna chiar şi rezerva de colţuri adezive şi pensete, dar Wilhelm Dimke tot nu poate să-şi aducă aminte. Nevasta lui nearătoasă plânge. Tatăl surd al lui Dimke rosteşte cuvântul „vandalism”. Pe dulap sunt nişte mere de iarnă scofâlcite. Nimeni nu-i oferă. Matern, care venise să judece, se simte nerecunoscut şi părăseşte familia Dimke fără să salute, însoţit de un câine aproape indiferent.

O, tu, eternă toaletă pentru bărbaţi, pardosită cu dale, din gara Köln! Ea are memorie. Ei nu-i scapă niciun nume: la fel cum în boxa a noua şi a douăsprezecea fuseseră scrise numele poliţistului militar şi cel al asesorului, acum sunt lizibile, gravate cu precizie în emailul celei de-a doua boxe din stânga, numele şi adresa fostului judecător special Alfred Lüxenich: Aachen, Karolingerstraße o sută doisprezece.

Acolo Matern nimereşte în cercuri muzicale.

Consilierul juridic Lüxenich este de părere că muzica, marea consolatoare, te poate ajuta să treci peste vremurile grele şi tulburi. Aşa că îl sfătuieşte pe Matern, care a venit să-l judece pe fostul judecător special, să asculte mai întâi a doua parte dintr-un trio de Schubert: Lüxenich stăpâneşte perfect vioara, un domn Petersen nu-i lipsit de pricepere la pian, domnişoara Oelling mânuieşte violoncelul şi Matern, cu câine neliniştit, ascultă, înfrânându-se, chiar dacă inima lui, splina, rinichii s-au săturat şi încep să tuşească în felul lor interiorizat. După aceea câinele lui Matern şi cele trei organe sensibile ale lui Matern au de ascultat partea a treia din acelaşi trio. După care consilierul juridic Lüxenich nu se declară întru totul mulţumit de sine şi de sunetele de violoncel ale domnişoarei Oelling: „Nu, nu! Vă rog, încă o dată partea a treia; şi apoi domnul Petersen, altfel profesor de matematică la liceul Carol cel Mare de aici, vă va cânta *Sonata Kreutzer*. În ce mă priveşte, aş dori să închei seara, înainte să savurăm un păhărel cu vin de Mosela, cu o sonată pentru vioară de Bach. O piesă cu adevărat pentru cunoscători!”

Orice muzică începe. Nemuzical de la mijloc în sus, Matern cade pradă ritmului clasic. Orice muzică hrăneşte comparaţii. El şi violoncelul dintre genunchii domnişoarei Oelling. Orice muzică descoperă abisuri. Ea trage, smulge şi sonorizează filme mute. Mari maeştri. Nepieritoare moştenire. Laitmotive şi motive de omor. Piosul menestrel al lui Dumnezeu. Dacă e vreo îndoială, Beethoven. Dat pe mâna ştiinţei armoniei. Ce bine că nimeni nu cântă; pentru că el cânta, cu glas argintiu, spumos, *Dona nobis*. Glasul, mereu în registrul de sus. Un *Kyrie* care îţi scotea dinţii. Un *Agnus Dei* moale ca untul. Aparat de tăiat cu flacără: băiat-sopran. Pentru că în fiecare om gras se ascunde ceva zvelt care vrea să iasă şi să cânte mai sus decât ferăstrăul

circular sau cel panglică. Evreii nu cântă, el cânta. Lacrimi se rostogolesc împovărătoare peste cântarul pentru scrisori. Doar cei cu adevărat nemuzicali pot să plângă la muzica germană serioasă, clasică. Hitler a plâns la moartea mamei lui şi în anul optsprezece, când Germania s-a prăbuşit; şi Matern, care a venit să ţină judecată cu câine negru, plânge pe când profesorul Petersen cântă, notă cu notă, sonata pentru pian a geniului. În timp ce consilierul juridic Liixenich scoate cu arcuşul, notă cu notă, dintr-un instrument rămas nevătămat sonata lui Bach pentru vioară, el nu poate stăvili şuvoiul care se amplifică.

Cine se ruşinează de lacrimi bărbăteşti? Cine mai păstrează ură în inimă când Sfânta Cecilia alunecă prin camera de muzică? Cine nu-i este recunoscător domnişoarei Oelling pentru că, înţelegând totul, ea caută apropierea lui Matern, îşi lasă privirea de femeie să prindă rădăcini, îşi pune degetele îngrijite şi totodată agile, de violoncelistă, pe mâna lui şi, cu vorbe susurate, sapă brazde în sufletul lui Matern? „Spuneţi-mi ce aveţi pe suflet, drag prieten. Vă rog! Probabil că vă tulbură o mare durere. Daţi-ne voie s-o împărtăşim. Ah, ce simţiţi? Când aţi intrat cu acest câine, mi s-a părut că întreaga lume se prăvăleşte peste mine, sfâşiatădedurere biciuitădefurtună, plină dejale. Dar acum, când văd că un om, mă înţelegeţi, că un om – străin şi totuşi cumva apropiat – a venit la noi, că ne-a fost îngăduit să-l ajutăm cu mijloacele noastre modeste, acum vreau să cred din nou şi să am inima neînfricată. Şi să vă sprijin să vă ridicaţi. Fiindcă şi dumneavoastră ar trebui, prieten drag. Ce v-a mişcat atât de profund? Amintiri? Zile sumbre v-au apărut în faţa ochilor? Un om drag, plecat dintre noi de multă vreme, în sufletul dumneavoastră?”

Atunci Matern vorbeşte, frânturi după frânturi. Clădeşte: piatră peste piatră. Dar clădirea pe care o are de

construit nu se cheamă Curtea de Apel Danzig-Neugarten, unde, la etajul al treilea, se află tribunalul special; mai curând biserica Sfânta Maria cea încăpătoare o înalţă el în stil gotic, cărămidă după cărămidă. Şi în acea biserică cu mai multe naosuri şi o acustică superbă – cu piatra de temelie pusă la douăzeci şi opt martie treisprezece – patru-trei –, susţinut de orga principală şi orga corului, un băiat gras cântă un *Credo* zvelt. „Da, l-am iubit. Şi ei mi l-au luat. Încă de când eram copil, l-am apărat cu pumnii, fiindcă noi, Maternii, toţi strămoşii mei, Simon Materna, Gregor Materna, noi pe cei slabi i-am mereu. Dar ceilalţi au fost mai puternici şi eu n-am putut decât să privesc neputincios cum teroarea a frânt acel glas. Eddi, Eddi al meu! De atunci şi-n mine s-au spart multe, fără putinţă de vindecare: disonanţă, exil, bucăţi din mine însumi, imposibil de pus iar în ordine”.

Aici domnişoara Oelling contrazice, iar domnii Liixenich şi Petersen, compătimitori peste vinul scânteietor de Mosela, o aprobă: „Dragă prietene, niciodată nu e prea târziu. Timpul vindecă răni. Muzica vindecă răni. Credinţa vindecă răni. Arta vindecă răni. Dar mai ales iubirea vindecă răni!” Clei universal. Gumă arabică. *Uhu*. Chit pentru porţelan. Scuipat.

Matern, tot neîncrezător, vrea să facă o încercare. La ceas târziu, când cei doi domni clipesc deja deasupra vinului de Mosela, el îi oferă domnişoarei Oelling braţul său viguros şi fălcile puternice ale câinelui Pluto, ca însoţitori în drumul spre casă prin nocturnul Aachen. Fiindcă drumul celor doi nu duce prin niciun parc şi pe lângă nicio pajişte de pe malul râului, Matern o aşază pe domnişoara Oelling – e mai grea decât se poate crede ascultând-o – pe o ladă de gunoi. Ea n-are nimic de obiectat faţă de murdărie şi duhoare. Ea zice *Da* gunoaielor care fermentează şi îi cere iubirii să fie mai

puternică decât urâţenia acestei lumi: „Unde vrei, în şanţ, în locul cel mai dezolant, jos, în pivniţe inexprimabile, aruncă-mă rostogoleşte-mă îmbrânceşte-mă du-mă; numai să fii tu acela care mă aruncă, rostogoleşte, îmbrânceşte şi duce”.

Nu e nicio îndoială: ea călăreşte lada de gunoi, dar nu se mişcă din loc, fiindcă Matern, care venise să ţină judecată, îi stă împotrivă în trei picioare – o poziţie incomodă, pe care numai oamenii disperaţi pot s-o păstreze cu folos mai multă vreme.

De data asta – nu plouă nu ninge nu-i lună –, în afară de bunul Dumnezeu, se mai uită cineva: Pluto pe patru picioare. El păzeşte armăsarul lăzii de gunoi, călăreaţa lăzii de gunoi, îmblânzitorul de armăsari şi violoncelul plin de muzică atotvindecătoare.

Şase săptămâni rămâne Matern în tratamentul domnişoarei Oelling. El află că prenumele ei este Christine şi că nu-i place să i se spună Christel. Locuiesc în camera ei de la mansardă, în care miroase a mediu înconjurător, sacâz şi gumă arabică. Asta e rău pentru domnii Liixenich şi Petersen. Consilierul juridic şi prietenul lui trebuie să se abţină de la trio. Matern îl pedepseşte pe un fost judecător special silindu-l să exerseze duete din februarie până la începutul lui aprilie, iar când Matern şi câinele, împreună cu trei cămăşi proaspăt călcate, părăsesc iarăşi Aachenul – Kölnul îl cheamă şi el se supune –, un consilier juridic şi un profesor sunt nevoiţi să găsească o mulţime de cuvinte de consolare, lipitoaredecioburi şi revigoratoaredecredinţă, până când domnişoara Oelling e iarăşi în stare să adauge în trio interpretarea ei aproape perfectă la violoncel.

Orice muzică încetează odată şi-odată, dar toaleta pentru bărbaţi, pardosită cu dale, din gara centrală Köln nu va înceta niciodată – de-acum şi-n vecii vecilor – să şoptească nume săpate în măruntaiele călătorului cu

trenul Walter Matern: acum trebuie să-l viziteze pe fostul şef districtual de partid Sellke la Oldenburg. Brusc, el îşi dă seama cât de mare este încă Germania; pentru că de la Oldenburg, unde tot mai există adevăraţi frizeri şi cofetari ai curţii, el trebuie să se grăbească să ajungă la München, trecând prin Köln. Acolo trăieşte, conform toaletei din gară, bunul şi vechiul lui prieten Otto Warnke, cu care trebuie să încheie nişte discuţii începute cândva la tejgheaua din Kleinhammerpark. Oraşul de pe Isar îi devine o dezamăgire de exact două zile, însă apucă să cunoască foarte bine partea de sus a râului Weser, pentru că, aşa cum află Matern la Köln, în Witzenhausen s-au retras aşa-numiţii fraţi Dulleck, Bruno Dulleck şi Egon Dulleck. Fiindcă cei trei termină repede subiectele de discuţie, el joacă *skat* cu cei doi două săptămâni bune, pentru ca apoi să plece iar şi să bântuie. De data asta în oraşul Saarbrücken, unde nimereşte în cercurile lui Willy Eggers, căruia trebuie să-i povestească despre Jochen Sawatzki, Otto Warnke, despre Bruno şi Egon Dulleck, toţi vechi cunoştinţe; mulţumită mijlocirii lui Matern, ei sunt deja în măsură să-şi trimită unii altora cărţi poştale şi salutări camaradereşti.

Dar nici Matern nu călătoreşte degeaba. Ca amintire sau pradă de vânătoare – fiindcă Matern călătoreşte cu câine, ca să judece –, el vine la Köln cu: un şal de iarnă strâns împletit, dăruit de secretara fostului şef districtual de partid Sellke, un loden bavarez, căci femeia care-i făcea curăţenie lui Otto Warnke dispunea de îmbrăcăminte călduroasă, iar din Saarbrücken, unde Willy Eggers îi explică micul trafic de frontieră dintre Groß-Rosseln şi Klein-Rosseln[268] – în zona muntoasă a râului Weser fraţii Dulleck n-avuseseră de oferit decât aer de ţară şi partide

268 Localităţi situate de-o parte şi de alta a graniţei dintre Germania şi Franţa.

de *skat* în trei –, vine cu o gonoree zdravănă, orăşenească şi de ocupaţie franceză.

NU VĂ ÎNTOARCEŢI ÎN DRUM, GONOREEA BÂNTUIE ACUM. Cu pistolul încărcat astfel, cu o asemenea vergea de amor spinoasă, cu o seringă cu seruri grozave, Matern cu câine vizitează oraşele Bückeburg şi Celle, singuraticul Hunsrück, plăcuta Bergstraße, Franconia Superioară, pe lângă munţii Fichtel, chiar şi Weimarul în zona de ocupaţie sovietică – unde se opreşte la hotelul Clephant – şi pădurea bavareză, o regiune subdezvoltată.

Oriunde îşi pun cei doi, stăpân şi câine, cele şase picioare, pe Rauhe Alb, în ţinutul mlăştinos al Friziei Răsăritene sau în satele sărăcăcioase din Westerwald, peste tot gonoreea are mereu alt nume: aici i se spune Hans picurătorul, dincolo ţi se spune să fii atent la muci de amor; aici se numără stropi de luminare, dincolo e cunoscută mierea de fluier ar; drug de aur şi guturai nobil, lacrimi de vădană şi ulei de cuc sunt ziceri regionale grăitoare, ca şi cavaler şi alergaş. Matern numeşte gonoreea „laptele răzbunării”.

Echipat cu acest produs, el bântuie toate cele patru zone de ocupaţie şi rămăşiţa împătrită a fostei capitale a Reichului. Acolo câinele Pluto este cuprins de o nervozitate bolnăvicioasă, care i se potoleşte iarăşi abia când ei îşi distribuie la vest de Elba laptele răzbunării, adică sudoarea strânsă de pe fruntea picurândă a oarbei Justiţii.

Nu vă întoarceţi în drum, gonoreea bântuie acum! Şi anume tot mai rapid, fiindcă ustensila răzbunătoare a lui Matern nu-i îngăduie răzbunătorului niciun pic de tihnă, ci, odată împlinită răzbunarea, îşi ia din nou elan: la drum, spre Freudenstadt, o aruncătură de băţ până la Rendsburg, de la Passau la Kleve. Matern nu se dă înapoi să schimbe trenul de mai multe ori, ba chiar merge şi pe

jos, cu picioarele depărtate.

Cine citeşte azi statisticile bolilor din primii ani de după război va observa cum curba acestei boli venerice inofensive, dar deranjante, începe să crească brusc din mai patruzeci şi şapte, atinge punctul culminant în acelaşi an, la sfârşitul lui octombrie, şi apoi coboară spontan, stabilizându-se în cele din urmă la nivelul de primăvară, o linie determinată în special de traficul de călători din interiorul Germaniei şi de schimbarea poziţiei trupelor de ocupaţie, nu de Matern, care umblă prin ţară, pe cont propriu şi fără licenţă, ca să şteargă nume cu seringa lui încărcată cu gonococi şi să denazifice un cerc de cunoştinţe împrăştiate peste tot. De aceea, când se povestesc între prieteni istorii de după război, Matern îşi numeşte gonoreea de jumătate de an gonoree antifascistă; şi, într-adevăr, Matern a putut exercita asupra rudelor feminine ale foştilor membri de partid de importanţă medie o influenţă care, într-un sens mai larg, poate fi numită vindecătoare.

Şi cine îl vindecă pe el? Cine îi va smulge lui durerea din rădăcini – lui, celui care face chinul acela să circule? Doctore, ajută-te singur!

După ce a colindat Pădurea Teutoburgică şi după o scurtă şedere în Detmold, e deja într-un sătuleţ de pe lângă lagărul

Munster, acolo unde a început dorinţa de călătorie a lui Matern. Privind în urmă şi comparând cu ce scrie în carnetul de însemnări: de jur-împrejur, şes înflorind, la fel cum înfloreşte drugul de aur, pentru că Matern găseşte printre oile de la şes şi ţăranii de la şes o mulţime de cunoştinţe; printre alţii, pe comandantul de detaşament Uli Gopfert, care odinioară, împreună cu Wendt, şeful de la tineret, inaugura îndrăgitele tabere de corturi din păduricea Poggenkrug, aproape de Oliva. Aici, la Elmke, în

două camere care au chiar şi lumină electrică, locuieşte el, fără Otto Wendt, dar legat de un nod de păr lung care pe vremuri conducea fetele germane.

Pluto are mult loc de alergat. În schimb, Gopfert stă ţintuit lângă sobă, vâră în ea turbă scoasă în primăvară, se ceartă cu el şi cu lumea, înjură porci cărora nu le zice niciodată pe nume şi meditează la ce trebuia făcut. Să emigreze? Să se îndrepte spre creştin-democraţi, spre social-democraţi sau spre trupa pierdută de odinioară? Mai târziu, după diverse ocolişuri, se va alătura liberalilor şi va face carieră în Renania de Nord – Westfalia ca tânăr reformator democrat; dar deocamdată – şi aici, în Elmke – trebuie să se tot trateze, fără succes, de gonoreea pe care i-a adus-o în casă un cunoscut bolnav cu câine sănătos.

Câteodată, când doamna Vera Gopfert are ore la şcoală şi părul ei înnodat nu-i oferă niciun prilej lui Hans picurătorul, Gopfert şi Matern stau în bună înţelegere la focul din sobă, îşi pregătesc prişniţe calmante cu turbă, aşadar îşi doftoricesc după felul ţăranilor de la şes aceeaşi năpastă, şi înjură porci cu sau fără nume.

„Ce ne-au mai nenorocit ticăloşii!” se plânge fostul comandant de detaşament. „Iar noi am crezut şi am sperat şi ne-am bazat pe asta, ne-am băgat şi noi orbeşte, şi acum, ce facem acum?”

Matern turuie nume, de la Sawatzki până la Gopfert. Până acum a putut să şteargă din inimă, splină şi rinichi cam optzeci de nume. Multe cunoştinţe comune. Atunci Gopfert îşi aduce aminte, de exemplu, de şeful de la muzică din brigada SA şapte, pe care-l chema Erwin Bukolt: „Asta n-a fost în treizeci şi şase, dragul meu, ci exact la douăzeci aprilie treizeci şi opt, fiindcă, mă crezi sau nu, ai fost de faţă când s-a făcut barajul. În pădurea Lăschkental, dimineaţa la ora zece. Vreme de *Führer*. Tribună ridicată în pădure. Serbarea tineretului din

teritoriul estic şi cantata lui Baumann: *Chemarea Estului*. Participanţi: o sută douăzeci de băieţi şi o sută optzeci de fete. Voci una şi una. Defilare pe trei terase. Ieşire din pădure cu pas măsurat, peste jir vechi de un an. Fetele erau toate din taberele de muncă. Parcă le văd: bluze pline, şorţuri şi baticuri roşii şi albastre. Acea izvorâre şi mărşăluire ritmică. împreunarea corurilor. Corul mic de băieţi stătea pe terasa principală şi, după ce eu am făcut o scurtă introducere la serbare, se pun întrebările existenţiale. Două coruri mari de băieţi şi două coruri mari de fete dau răspunsurile lent, cuvânt cu cuvânt. Din când în când – îţi mai aminteşti? – din luminişul Gutenberg se auzea un cuc. În pauzele dintre întrebările existenţiale şi răspunsurile existenţiale, întruna: cucu! Dar cei patru băieţi de pe a doua terasă, care stau, ca solişti, deasupra terasei principale, nu se lasă tulburaţi. Pe terasa a treia stă fanfara. Voi, cei de la unitatea SA Langfuhr-Nord, trebuie să fiţi pregătiţi de intervenţie jos, în stânga, în spatele muzicanţilor lui Bukolt, fiindcă după aceea voi trebuie să organizaţi plecarea. Mamă, şi a mers! Pădurea Läschkental are un ecou fantastic: se întoarce de la luminişul Gutenberg, unde cucul nu mai vrea să-nceteze, de la Erbsberg şi Friedenshöhe. În cantată e vorba despre soarta Estului. Un călăreţ străbate ţara germană pe cal şi spune: «Reichul e mai mare decât hotarele-i!» La întrebările corului şi ale celor patru solişti, călăreţul răspunde cu vorbe ce par săpate în fier: «Cetatea s-o apăraţi, şi poarta dinspre răsărit!» încetul cu încetul, întrebările şi răspunsurile se varsă într-un crez unic, fierbinte. La sfârşit cantata se încheie în forţă, cu un imn pentru Germania Mare. Efect de ecou. Era o pădure de fagi. Voci de prima mână. Cucul n-a deranjat deloc. Vreme de *Führer*. Oaspeţii veniţi din Reich au fost impresionaţi. Şi tu ai fost acolo, dragul meu. Nu te amăgi singur. Anul

treizeci şi opt. La douăzeci aprilie. Al naibii rahat! Voiam s-o luăm spre Est cu Hölderlin şi Heidegger în raniţă. Acu şedem în Vest şi avem gonoree”.

Aici Matern scrâşneşte din dinţi, frecând Estul de Vest. S-a săturat de fiertura de urzici aducătoare de răzbunare, de laptele răzbunării, de perlele iubirii şi de drugul de aur. Încăperea ţărănească în care stă cu picioarele depărtate după optzeci şi patru de Materniade e scundă şi caldă de la turbă. Destul destul! îi strigă cotorul bântuit de durere.

Destul nu-i niciodată destul! avertizează celelalte nume rămase tăiate în inimă, splină şi rinichi.

„Două discursuri de îmbărbătare şi, la fiecare oră, o împachetare cu turbă proaspătă şi tot nicio ameliorare! Penicilina nici cu aur n-o poţi plăti şi până şi beladona e o raritate”, se plânge Gôpfert, fostul comandant al detaşamentului de tineret.

Atunci Matern, cu pantalonii descheiaţi, se îndreaptă spre un perete văruit în alb, care delimitează încăperea ţărănească la est. Acest moment solemn se va desfăşura fără cuc şi fanfare. Dar înspre Est îşi îndreaptă el penisul asudând miere. „Reichul e mai mare decât hotarele-i!” Nouă milioane de legitimaţii de refugiat sunt adunate maldăr la vest de Matern: „Cetatea s-o apăraţi, şi poarta dinspre răsărit!” Un călăreţ străbate ţara germană pe cal, dar nu caută o uşă spre Est, ci o simplă priză. Şi între priza asta şi penisul lui se stabileşte un contact. Matern – ca s-o spunem clar – urinează în priză şi, prin intermediul jetului continuu, primeşte o lovitură puternică, electrică, doborâtoare şi tămăduitoare, fiindcă de îndată ce stă iar pe picioare, palid şi tremurând sub părul vâlvoi, toată mierea se scurge. Laptele răzbunării se încheagă. Perlele iubirii dispar în crăpăturile duşumelei. Drugul de aur se topeşte. Hans picurătorul răsuflă uşurat. Alergaşul bate pasul pe

loc. Lacrimile de vădană seacă. Prin şocul electric s-a lecuit nobilul guturai. Medicul s-a ajutat pe sine. Câinele Pluto privea. Fostul comandant al detaşamentului de tineret privea. Bineînţeles că şi bunul Dumnezeu priveşte. Doar doamna Vera Gôpfert nu vede nimic, fiindcă atunci când se întoarce de la şcoala sătească, cu părul ei bogat făcut nod, ea mai găseşte din Matern cel mult zvonuri şi şosete de lână necârpite: vindecat, dar nemântuit, stăpân cu câine părăseşte desfloritul şes Lüneburg. Din ceasul acela gonoreea e în declin în Germania. Orice ciumă purifică. Orice molimă ţine de trecut. Orice plăcere e ultima.

A optzeci şi cincea Materniadă, filosofică, şi a optzeci şi şasea, confesată

Ce vrea Brauxel? îl sâcâie pe Matern. De parcă n-ar fi de ajuns că e nevoit să-şi verse măruntaiele pe pagini întregi pentru cei câţiva bănuţi daţi în avans, acum trebuie să-i dea şi raportul săptămânal: „Câte pagini azi? Câte mâine? Episodul cu Sawatzki şi nevasta va avea urmări? Ningea deja când el a început naveta între Freiburg im Breisgau şi terenul pentru sporturi de iarnă de la Todtnau? în care boxă din toaleta pentru bărbaţi din gara centrală din Köln s-a găsit comanda de marş spre Pădurea Neagră? Era scris sau gravat?”

Ascultă, Brauxel! Excreţia lui Matern ajunge la: azi, şapte pagini. Mâine, şapte pagini. Ieri, şapte pagini. În fiecare zi, şapte pagini. Fiecare episod are urmări. Între Todtnau şi Freiburg nu ningea, ninge. În a douăsprezecea boxă din stânga nu era scris, este scris. Matern scrie la prezent: fiecare drum de câmpie e un drum greşit!

Îngrămădeală în faţa tuturor boxelor. O vreme rece şi umedă umple toaleta bărbaţilor, fiindcă domul nu e încălzit. Matern nu se înghesuie, dar odată ce şi-a ocupat în sfârşit boxa, a douăsprezecea din stânga, nu mai vrea s-

o părăsească: omul are dreptul la un loc al lui pe pământul ăsta. Şi în spatele său e deja îngrămădeală: adică el n-are dreptul la un loc al lui. „Hai odată, omule! Vrem şi noi, omule. Asta nici nu se mai uşurează, ăsta numai stă şi se uită. Oare ce-oi fi având de văzut, omule? Ia zi!”

Din fericire, câinele Pluto îi asigură cititorului Matern distanţă şi tihnă. De şapte ori poate să soarbă inscripţia aceea, parcă susurată de un creion de argint. După atâta plăcere şi boală, îl delectează în sfârşit o hrană spirituală. Udul lăsat de toţi bărbaţii din lumea asta scoate aburi. Dar Matern stă de unul singur şi copiază în inimă splină şi rinichi subtilul text scris cu creion de argint. Toaleta catolică aburindă este o bucătărie catolică aburindă. În spatele lui Matern se înghesuie bucătari şi vor să-şi facă fiertura: „Hai, omule! Nu eşti singurul, omule! Iubeşte-ţi aproapele, omule!”

Dar Matern stă central. Marele rumegător mestecă, clefăind, fiecare cuvânt dintr-a douăsprezecea boxă din stânga: „Scufia alemană atârnă între Todtnau şi Freiburg. De-acum înainte *seyn1* se scrie cu *yu*.

Astfel informat, Matern se întoarce. „Ei, în sfârşit!” îl-ine pe Pluto la picior: „Ia gândeşte-te, câine, dar fără raţiune! Asta m-a însoţit la planorism şi la şah. împreună cu el – suflet lângă suflet, braţ la braţ – urcam cheiurile portului şi coboram pe Langgasse. Eddi mi l-a dăruit, ca să facă o glumă. Mergea ca uns la citit. Era bun împotriva durerilor de cap şi era un sprijin împotriva gânditului atunci când Eddi medita raţional la vrăbii. Gândeşte în urmă, câine, dar fără raţiune! Pe ăsta l-am citit cu voce tare: companiei SA Langfuhr optzeci şi patru. Ăia s-au încovoiat la tejghea şi n-au mai nechezat decât Fiinţă şi Timp. Ăla scrie acum *sein* cu *y*. Poartă o scufie cu ţugui, care-i mai lungă decât orice marş de înaintare şi orice cale de retragere. L-am lăsat să mă însoţească, în raniţă, de la

Varşovia la Dunkerque, de la Salonic la Odessa, de la frontul de pe râul Mius la bateria Kaiserhafen, din arest până în Curlanda, de acolo – şi astea sunt distanţe! – în Ardeni, cu el am dezertat până în sudul Angliei, pe el l-am cărat în lagărul de la Munster, pe el l-a cumpărat Eddi într-un anticariat de pe Tagnetergasse: un exemplar din prima ediţie, anul douăzeci şi şapte, încă dedicat micului Husserl, pe care, mai târziu, cu scufia cu ţugui... Ascultă-mă bine, câine: ăla s-a născut la Messkirch. A[269]s[270]ta e lângă Braunau am Inn. Lu[271]i şi Celuilalt li s-a tăiat buricul în acelaşi an-de-scufie-cu-ţugui. El[272] şi Celălalt s-au inventat reciproc. El şi Celălalt vor sta cândva pe acelaşi soclu de monument. El [273]mă tot cheamă. Gândeşte-te, câine, dar fără raţiune! Unde ne va mai duce astăzi trenul?"

Ei coboară la Freiburg im Breisgau şi bat la uşa universităţii lui. Mediul încă păstrează ecoul discursului umflat pe care l-a ţinut în anul treizeci şi trei – „Ne vrem pe noi înşine!" dar în niciun amfiteatru nu e vreo scufie cu ţugui. „Nu mai are voie, fiindcă..."

Stăpânul şi câinele cer îndrumare şi găsesc o vilă cu o poartă de fier în faţă. Strigă şi latră în paşnicul cartier de vile: „Deschide, scufie cu ţugui! Matern e aici şi se manifestă ca o chemare a îngrijorării. Deschide!"

Vila rămâne într-o tăcere hibernală. Nicio fereastră nu se îngălbeneşte de la lumina electrică. Însă pe cutia poştală de lângă poarta de fier e prins un bilet şi el

---

269 Forma arhaică a verbului german sein (a fi). Aici: aluzie la „fiinţa" (das Sein) heideggeriană.

270 Messkirch/Baden, în Germania, locul naşterii lui Martin Heidegger.

271 Localitate din Austria unde s-a născut Adolf Hitler.

272 1889, anul naşterii lui Heidegger şi al lui Hitler.

273 Aluzie la comportamentul politic ambiguu al lui Heidegger, care după venirea lui Hitler la putere se înscrie în partidul nazist, al cărui membru a fost din mai 1933 pînă în mai 1945.

informează: „Scufia şi-arată ţuguiul la schi”.

Aşa că stăpânul şi câinele sunt nevoiţi să umble pe şase picioare, în umbră, pe Feldberg. Deasupra oraşului Todtnau îi umflă viscolul. Vreme de filosofi – vremea cunoaşterii! Viscol întemeiat în viscol. Şi niciun brad din Pădurea Neagră care să dea informaţii. Dacă n-ar fi câinele, fără raţiune, ar fi pierduţi în rătăcire. Cu nasul în pământ, el găseşte cabana de schi, adăpostul de vânt. Şi de îndată cuvinte mari şi lătrat de câine sunt zburlite de furtună: „Deschide uşa, scufie! Matern e-aici şi manifestă răzbunarea! Cei ce-au venit aici fiinţează în Matemiade şi-l scot la vedere pe eroul libertăţii Simon Materna. El a îngenuncheat oraşele Danzig, Dirschau şi Elbing, a mistuit în flăcări Drehergasse şi Petersiliengasse; asta i se va întâmpla scufiei tale, tu, Nimic care schiază – deschide!”

Chiar dacă adăpostul rămâne baricadat, dibluit, fără fisuri şi inospitalier, pe lemnul de Pădurea Neagră, fără coajă, este lipit totuşi un bileţel nins şi abia lizibil: „Scufia cu ţugui trebuie să citească Platon în vale”.

În josul muntelui. Ăsta nu este Erbsberg, ăsta e Feldberg. Fără hartă şi raţiune, prin Todtnau şi Notschrei1 – astfel de nume au pe aici localităţile –, spre Sorge[274][275], Überstieg[276], Nichtung[277]. Tocmai de aceea Platon a luat-o într-o direcţie greşită, el de ce nu? Ce-a însemnat Siracuza pentru unul devine discurs rectoral pentru celălalt. De aceea-i mai bine să rămâi frumuşel în provincie. De ce rămânem în provincie? Fiindcă scufia cu ţugui nu o părăseşte. Ori e sus şi schiază, ori e jos şi citeşte Platon.

---

274 în traducere aproximativă, „Lunca morţii“, localitate din Baden-Wurttenberg, şi „Strigăt de ajutor“, o trecătoare din sudul munţilor Pădurea Neagră.

275 Grijă (germ.).

276 Transcendere, trecere dincolo (germ.).

277 Nimicnicire (germ.).

Asta este mica diferenţă provincială. Un mic joc între filosofi: cucu, sunt aici. Ba nu, cucu, aici sunt: sus-jos, jos-sus. Ţi-ai găsit! Ţi-ai găsit! O, Matern, de şapte ori sus-jos pe Feldberg, fără să se fi ajuns vreodată din urmă pe sine! Ţugui, înţuguiere, ţuguietură, destuguiat, ţuguială: mereu dinainte-şi, nefiind niciodată ta, nefiind deja în niciun a-fi-împreună disponibil, numai îndepărtare-de-sinespre, nici vindecabil, nici nevindecabil, pierdut în mijloc de mediu de brazi, fără excepţie. Din nou cade Matern dintr-o înaltă dispoziţie-afectivă în cea mai profundă situare-afectivă lipsită de calitatea-de-a-fi-la-îndemână; fiindcă în vale, pe un bileţel pătrat, lângă poarta grădinii, bine-cunoscuta scriitură şopteşte deja „Scufia cu ţugui, ca tot ce e măreţ, stă în furtună”, iar sus, aerisit de furtună, el citeşte: „Scufia cu ţugui are de greblat jos drumul de câmpie”.

Ce muncă este împlinirea răzbunării! Furia înşfacă din zbor fulgi de zăpadă. Ura retează ţurţuri cu sabia. Dar brazii neagă şi păstrează enigma a ceea ce rămâne: dacă nu rătăceşte jos, el fiinţează sus; dacă nu se petrece sus, atunci se întemeiază pe bileţelul de lângă poarta de fier:» Amplitudinea tuturor brazilor crescuţi în Pădurea Neagră, care zăbovesc în jurul scufiei cu ţugui, produce o lume şi pudră de zăpadă”. Vreme de schi vreme de schi! O, Matern, ce vei face dacă, de şapte ori sus-jos pe Feldberg, nu te-ai ajuns din urmă pe tine, dacă jos a trebuit să citeşti de şapte ori „Scufie cu ţugui sus” şi sus ţi-a pâlpâit de şapte ori în faţa ochilor „Jos, scufia cu ţugui manifestă Nimicul”?

Apoi, în cartierul liniştit de vile, stăpânul şi câinele gâfâie în faţa unei anumite vile: epuizaţi înşelaţi înnebuniţi-de-brazi. Răzbunare, ură şi furie încearcă să urineze într-o cutie poştală. Strigăte, împănate cu pauze, se caţără peste garduri de fier: „Zi unde pot să pun mâna pe tine, scufie? În care carte ţuguiul tău e semn de carte?”

„în care scufie i-ai ascuns pe uitaţii-de-fiinţă stropiţi cu clor?” „Cât de lungă era scufia cu ţugui cu care l-ai sugrumat pe micul Husserl? câţi dinţi trebuie să-mi scot pentru ca starea-de-aruncare să devină fiinţă fiitoare, acoperită cu scufie?”

Nu-ţi fie teamă din pricina multelor întrebări! Matern îşi dă singur răspunsuri. E obişnuit. Întrebările celui care e mereu în centru – fenotip, obsedat de punctul-de-sine –, ale cărui întrebări nu rămân niciodată datoare cu răspunsuri. Matern nu formulează, el acţionează cu două labe. Întâi şi-ntâi e scuturat şi înjurat grilajul de fier din faţa grădinii unei anumite vile. Dar gata cu limba alemanică de scufie cu ţugui; Matern spumegă ca-n popor şi-n graiul lui de provincie: „Ieşi afară, scârbă! Ţi-arăt eu ţie, ticălos ce eşti! Umflatule! Fudul cu aere! Creatură! Ieşi afară! La canal o să te dau! în cap te pun! Te iau io la lecuit şi te jupoi. Te stâlcesc în bătaie şi te las să te-neci. Te deşir ca pe-o şosetă veche. Zob fac din tine şi te dau la câine, bucată cu bucată. Gata cu starea-de-aruncare şi cu starea-de-a-nu-finiciodată-aici. Matern e cătrănit pe tine. Matern te urăşte. Da ieşi odată, filosofule! Şi Matern e filosof: *ei wei, schalle machei*/”.

Cuvintele astea şi mâinile lui Matern au efect: nu că filosoful ar da ascultare prietenoasei chemări şi, după rânduiala cumsecădeniei alemanice, ar apărea în faţa uşii, cu scufie ţuguiată şi pantofi cu catarame; în schimb, Matern scoate din balamale poarta de fier forjat. O ridică şi-l lasă fără grai pe câinele Pluto, fiindcă reuşeşte s-o repeadă de mai multe ori în sus, spre cer. Şi fiindcă cerul de noapte, mirosind a zăpadă, nu vrea să-i primească poarta de fier forjat, el o aruncă în grădină – uimitor de departe.

Demolatorul îşi scutură mâinile de praf: „Asta ar fi cam gata!” Făptaşul se uită împrejur după martori: „Aţi

văzut? Aşa şi nu altfel lucrează Matern. Fenomenal!” Răzbunătorul savurează gustul lăsat de răzbunarea împlinită: „Să te lingi pe buze. Acum suntem chit!” Dar, în afară de câine, nimeni nu poate să jure că s-a întâmplat aşa şi nu altfel; doar dacă nu cumva spiona bunul Dumnezeu, în ciuda pornirii spre căderi de zăpadă de sus în jos: negând fiinţând cu guturai.

Şi niciun fel de poliţie n-are nimic împotrivă când Matern cu câine vrea să părăsească oraşul Freiburg im Breisgau. Trebuie să călătorească la clasa a treia, fiindcă suişurile şi coborâşurile i-au sleit fondurile pentru călătorii. A trebuit să înnopteze o dată la Todtnau, de două ori în Notschrei şi câte o dată în Nichtung şi în Überstieg: relaţia cu filosofii este costisitoare şi, dacă n-ar exista femei miloase şi fete duioase, stăpânul şi câinele ar fi nevoiţi să trăiască în lipsuri, să sufere de sete, să piară.

Dar ele se ţin pe urmele lui şi vor să răcorească o frunte încinsă de disputa filosofică, doresc să recucerească şi să redea pământului şi paturilor duble un bărbat pe care transcendenţa se înstăpânise deja pe jumătate. Domnişoara Oelling, violoncelista, fiica cea reuşită a căpitanului Hufnagel, secretara cu păr şaten din Oldenburg, menajera cu păr negru şi creţ a lui Warnke şi Gerda, cea care i l-a dăruit pe Hans picurătorul între Völklingen şi Saarbrücken, toate cele pe care le-a îmbogăţit, cu sau fără drug de aur, nu-l vor decât pe el, numai pe el: nora lui Ebeling din Celle, Grete Diering din Bückeburg, sora lui Bucleziński părăseşte solitarul Hunsrück, Irma Jaeger, floarea de pe Bergstraße, fiicele lui Klingenberg din Franconia Superioară, Christa şi Gisela; din zona de ocupaţie sovietică se desprinde Hildehen Wollschläger, fără Frănzehen Wollschläger; Johanna Tietz nu mai vrea să trăiască cu Tietz al ei în pădurea bavareză; îl caută: o prinţesă de Lippe împreună cu o prietenă, fiică

de hotelier din Frizia Răsăriteană, berlineze şi fete de pe Rin. Femei germane îl caută pe Matern pe pipăite, prin anunţuri în ziar şi birouri de informaţii. Se interesează la Crucea Roşie. Pun ca momeală recompense. Şi o vrere încrâncenată stă la pândă, având o ţintă de două silabe. Îl hăituiesc găsesc încolţesc, vor să-l sugrume cu părul des al Verei

Göpfert. Încearcă să-l apuce cu găurideirma, capcanedegrete, adâncuridemenajeră, capacedelăzidegunoi, crăpăturideelke, ceştidegospodine, savarineberlineze, ghiocurinobiliare, prapuridepeşte şi paradissilezian. Pentru asta aduc cu ele: tutun, şosete, linguri de argint, verighete, ceasul de buzunar al lui Wollschläger, butonii din aur de la manşetele lui Bucleziński, săpunul de ras al lui Otto Warnke, microscopul cumnatului, economiile soţului, vioara judecătorului special, devizele canadiene ale căpitanului şi inimi suflete iubire.

Matern nu poate să fugă întotdeauna din faţa acestor bogăţii. Ele aşteaptă, tulburătoare la vedere, între gara centrală din Köln şi domul de nemişcat al Kölnului. Comorile vor să fie admirate în hoteluri-buncăr şi-n adăposturi îndoielnice, pe câmpii renane şi pe ace de brad. Şi la câine s-au gândit, aduc coji de salam, pentru ca serviciile oferite în schimb să nu fie tulburate de-un bot de câine revendicativ: nu face de două ori acelaşi lucru, altfel ai parte de acelaşi lucru!

Însă când vrea să viziteze singur, cu câine, liniştita toaletă pentru bărbaţi, ca să se reculeagă şi să se distanţeze de lumea asta, în hala animată a gării mereu îl ating, cerându-şi drepturile, degete-de-fete degete-de-gospodine degete de prinţese: „Vino cu mine. Ştiu unde. Cunosc un portar care închiriază. O cunoştinţă de-a mea e plecată pentru câteva zile. Ştiu o pietrărie care nu mai e

folosită. Am pentru noi în Deutz. Măcar un ceas, atât. Doar să ne spunem ce-avem pe suflet. Wollschläger mă trimite. N-am avut de ales. După aceea plec, pe cuvânt de onoare. Vino cu mine!”

Purtarea asta plină de grijă îl ruinează pe Matern şi îl îngraşă pe Pluto. O, tu, răzbunare cu efect reactiv! Furia muşcă în vată. Ura excretează iubire. Bumerangul îl nimereşte atunci când crede că a nimerit de optzeci şi cinci de ori: NU FACE DE DOUĂ ORI ACELAŞI LUCRU, NU-I NICIODATĂ ACELAŞI LUCRU! Fiindcă el slăbeşte, oricât de bună ar fi hrana: deja îi vin cămăşile lui Göpfert; oricât de plăcut i-ar răcori pielea capului loţiunea de mesteacăn a lui Otto Warnke, lui Matern îi cade părul. Ca administrator al falimentului, Hans picurătorul se întoarce acasă, fiindcă tot ce credea el că depusese în pădurea bavareză sau în districtul Aurich îl contaminează iar în Franconia Superioară, sovietic-zonal, primitiv. Laitmotivele sunt motive de omor: din cauza lui Hans picurătorul, trebuie să urineze de şase ori în prize. Asta îl dă gata. Asta îl pune la pământ. Tratamente radicale îl vindecă. Gonococii îl contaminează. Electricitatea îl face knockout pe Matern. Paturile pentru doi fac dintr-un răzbunător mereu călător un Don Juan tot mai sleit. Deja are privirea aceea peste măsură de sătulă. Deja trăncăneşte, cuceritor şi fără să se poticnească, despre iubire şi moarte. Ştie să devină tandru fără să fie nevoit să privească. Deja îşi alintă boala venerică ca pe un copil favorit al geniului. Mica nebunie îşi prezintă cărţile de vizită. Curând va dori să se castreze după bărbierit, să-i arunce lui Leporello, câinele, retezatul său fenotip.

Cine îl salvează pe Matern? Fiindcă ce înseamnă până la urmă toată filosofia exaltată în comparaţie cu un hopa-sus lipsit de raţiune? Ce înseamnă urcarea de şapte ori pe Feldberg, obsedată de o scufie cu ţugui, faţă de şase

prize cuprinse de furia contactului? Şi, pe lângă toate, scânceala: „Fă-mi un copil. Fă-mi unul. Fă-mă borţoasă. Ai grijă să nu se piardă nimic. Umple-mă! Răzuieşte-mă. Intră. Ieşi. Ovare!” Cine îl salvează pe Matern, cine îi îndepărtează părul mort cu pieptenele şi îl încheie la pantaloni până la noi ordine? Cine se poartă duios cu el fără niciun interes? Cine s-aşază între el şi chiflele păroase şi muiate?

În orice caz, câinele. Câinele Pluto ştie cum să evite ce-i mai rău: le fugăreşte peste câmpiile renane pe menajera lui Otto Warnke şi pe Vera lui Göpfert, pe una în aprilie, pe cealaltă în mai, alungându-le dintr-o pietrărie unde voiau să-i soarbă măduva spinării, să-i taie boaşele cu dinţii. De asemenea, Pluto poate să adulmece şi să anunţe de cum se apropie vreuna care îşi păstrează în gentuţă perlele iubirii lui Hans picurătorul. El latră, mârâie, se bagă la mijloc şi, împingând cu botul, arată spre trădătorul focar de molimă. Dându-le în vileag pe Hildehen Wollschläger şi pe prietena prinţesei, sluga îşi scuteşte stăpânul de două şocuri electrice; dar nici el nu poate să-l salveze pe Matern.

Aşa îl văd cele două braţe ale furcii din Köln: frânt, cu ochi lăcrimoşi, cu tâmple pleşuve, cu Pluto sărind în jurul lui credincioscauncâine. Ca întruchipare aproape teatrală a nenorocirii, el îşi face iarăşi vânt, vrea să traverseze hala animată a gării centrale, vrea să coboare în zone liniştite, pardosite cu dale catolice şoptitoare, fiindcă Matern încă mai simte nume săpate dureros în organele interne şi ele vor să fie şterse – fie şi cu

O mână tremurândă.

Aproape că reuşeşte, pas cu pas, cu măciucă noduroasă. Astfel îl vede ea: bărbat suferind, cu câine. Imaginea asta o înduioşează. Direct la el vine femeia-cu-sfeclă-de-zahăr, cea la care a început toată răzbunarea:

compătimitoare blândă maternă. Inge Sawatzki împinge un landou în care se află micul rod-de-sfeclă-de-zahăr de noiembrie, care a venit pe lume dulce-sirop în iulie, cu un an în urmă, şi căruia de atunci

I se spune Wally, de la Walburga. Inge Sawatzki e foarte sigură că tatăl micuţei Walli răspunde la un nume care începe cu W, cum ar fi Walter – deşi Willibald şi Wunibald, sfinţii fraţi ai marii sfinte alungătoare de vrăjitoare, al cărei produs râvnit şi în ziua de azi este uleiul Walburga, sunt mai aproape din punct de vedere catolic.1

Matern priveşte întunecat în landoul plin. Inge Sawatzki scurtează timpul obişnuitei contemplări mute: „Drăguţ copil, nu-i aşa? Tu n-arăţi bine. Sigur o să meargă curând. Nu-ţi fie teamă. Nu vreau nimic de la tine. Dar Jochen s-ar bucura. Arăţi istovit. Chiar şi aşa, amândoi te plăcem. În plus, e înduioşător cum se ocupă de copil. A fost o naştere uşoară. Am avut noroc. De fapt trebuia să se nască în Cancer, dar a devenit Leu, cu ascendent în Balanţă. Ăstora le e uşor mai târziu: de cele mai multe ori frumuşei, casnici, se adaptează uşor, sunt multilaterali, afectuoşi şi totuşi cu o voinţă puternică. Acum locuim dincolo, la Mülheim. Dacă vrei, putem să luăm vaporaşul: *Heidewitzka, Herr Kapitän*[278][279]. Tu chiar ai nevoie de linişte şi de îngrijire. Jochen lucrează la Leverkusen. Eu l-am sfătuit să n-o facă, dar el vrea să se bage iar în politică şi jură pe Reimann[280]. Doamne, ce obosit arăţi! Putem lua

278 în secolul al VUI-lea Walburga, descendentă a unei familii aristocratice anglo-saxone, şi-a urmat fraţii în Germania, la chemarea Sfîntului Bonifaciu, devenind vestită după moarte graţie uleiului vindecător ce izvora în mod miraculos din mormîntul ei.

279 „Heidewitzka, domnule căpitan“ (germ.), cîntec de carnaval compus în 1936 de Karl Berbuer.

280 Max Reimann (1898-1977), politician german, membru al Partidului Comunist din Germania (KPD), înfiinţat în 1918, şi ulterior al

şi trenul, dar mie îmi place să merg cu vaporaşul. Ei, o fi ştiind Jochen ce face! zice că trebuie să-ţi asumi deschis o culoare. Da şi tu ai fost cândva la ăştia. Vă cunoaşteţi de acolo sau abia din compania SA? Da' tu nu spui nimic. Chiar nu vreau nimic de la tine. Dacă vrei, te alintăm noi câteva săptămâni. Ai nevoie de linişte. De un fel de acasă. Avem două camere şi jumătate. Primeşti camera de sub acoperiş, numai pentru tine. Te las în pace, asta sigur. Te iubesc. Dar într-un fel paşnic. Uite că Walli tocmai ţi-a surâs. Ai văzut? Acum iar. Câinelui îi plac copiii? Se zice că da, câinii ciobăneşti iubesc copiii. Eu te iubesc pe tine – şi pe câine. Şi atunci voiam să-l vând, atât de proastă eram pe vremea aia! Trebuie să faci ceva împotriva căderii părului”.

Urcă la bord: mama şi copilul – stăpânul şi câinele. Soarele bine hrănit fierbe într-aceeaşi oală ruinele din Mülheim şi pe prost hrăniţii beneficiari ai raţiilor de alimente din Mülheim. Niciodată Germania n-a fost atât de frumoasă. Niciodată Germania n-a fost atât de sănătoasă. Niciodată în Germania n-au existat nişte capete mai expresive ca în vremea celor o mie treizeci şi două de calorii. Însă în vreme ce vaporaşul de Mülheim acostează, Inge Sawatzki susţine: „O să avem curând bani noi. Gură-de-aur ştie şi când. Cum, nu-l cunoşti? Aici îl cunosc toţi cei care mai ştiu cât de cât cum stau lucrurile. Pot să-ţi spun că e foarte atent la toate cele. Toată piaţa, de la Trankgasse şi pân' la americanii din Bremerhaven, ascultă de Gură-de-aur. Dar el zice că de-acum va fi curând în scădere. Să ne readaptăm, aşa zice. Banii cei noi n-or să fie numai de hârtie, ci valoroşi şi rari, pentru ei trebuie să şi faci ceva. De altfel, a fost la botez. Doar puţini ştiu cum îl cheamă de-adevăratelea. Jochen zice că nu-i rasă pură. Din partea mea, n-are decât. Oricum, n-a intrat în biserică, dar

---

Partidului Comunist German (DKP).

a dăruit două garnituri de îmbrăcăminte pentru sugari şi o grămadă de gin. El nu bea nicio picătură, doar fumează. îţi zic, nu le fumează, le mănâncă. Acu e plecat. Unii spun că pentru moment îşi are cartierul general lângă Düren. Alţii zic că lângă Hanovra. Dar cu Gură-de-aur nu se ştie niciodată. Aici, am ajuns acasă. Ajungi să te obişnuieşti cu priveliştea”.

La bune şi vechi cunoştinţe, Matern este martor al importantei zile X, reforma monetară. Acum chestia e să-ţi dai seama cum stau lucrurile. Sawatzki iese una-două din P.C. Oricum îi pute acolo. Fiecare primeşte o cotă, care nu-i dată pe băutură: „Asta-i acum capitalul nostru de bază. De trăit trăim din ce-am pus deoparte. O să avem ce linge din sirop încă măcar douăsprezece luni – cel puţin. Până o să ne roadem toate cămăşile şi toate izmenele, Walli o să meargă deja la şcoală. Că noi n-am stat cu fundu' pe rezerve, am avut grijă şi am scăpat de ele la vreme. Aşa ne-a îndrumat Gură-de-aur. Un sfat ca ăsta e de nepreţuit. Lui Inge i-a destăinuit o sursă de pachete *care*[281], numa din bunăvoinţă, fiindcă ne place. Şi de tine întreabă întruna, fiindcă i-am povestit de tine. Chiar, unde ai fost în tot timpul ăsta?”

Cu pauze cântărind kilograme, Matern, care treptat prinde iarăşi puteri, enumeră locuri germane: Frizia Răsăriteană, Rauhe Alb, Franconia Superioară, plăcuta Bergstraße, Sauerland, Hunsrück, Eifel, ţinutul Saar, şesul Lüneburg, Turingia sau inima verde a Germaniei. Descrie Pădurea Neagră în partea ei cea mai înaltă şi mai neagră. În plus, nume de oraşe, într-o lămuritoare lecţie de geografie: „Când am călătorit de la Celle la Bückeburg. Aachen, vechiul oraş al încoronărilor, întemeiat de romani.

281 Pachete cu alimente trimise în Europa, mai ales în Germania şi Austria, în cadrul programelor de ajutor americane de după al Doilea Război Mondial.

Passau, unde Inn şi Ilz se varsă în Dunăre. Fireşte că la Weimar am vizitat şi casa lui Goethe din piaţa Frauenplan. München dezamăgeşte, dar Stade, vechiul ţinut de dincolo de digurile Elbei, o zonă fructiferă foarte dezvoltată”.

Întrebarea celor doi Sawatzki „ŞI ACUM?” ar putea fi brodată, împodobită şi agăţată deasupra canapelei. Matern vrea să doarmă, să mănânce, să citească ziarele, să doarmă, să se uite pe fereastră, să mediteze şi să-l studieze pe Matern în oglinda pentru bărbierit: nu mai are ochii lăcrimoşi.

Adânciturile de sub pometi, bine umplute. Dar părul nu mai poate fi ţinut pe loc, emigrează mereu. Fruntea lui creşte şi-i prelungeşte capul de personaj de teatru pe care l-au format treizeci şi unu de ani de câine. „Şi acum ce?” S-o lase cumva mai moale? Să intre, fără câine, în economie, dacă tot începe să înmugurească? Să joace teatru şi să lase câinele la garderobă? Să nu mai scrâşnească din dinţi pe terenul neîngrădit de vânătoare, ci numai pe scenă? Franz Moor? Danton? Faust la Oberhausen? Subofiţerul Beckmann la Trier? Hamlet la teatru de cameră? Nu. Niciodată! încă nu. A mai rămas un rest. Ziua X a lui Matern n-a început încă. Matern vrea să-şi plătească datoriile în moneda veche, de aceea face scandal în locuinţa de două camere şi jumătate a lui Sawatzki. Cu mână grea, el striveşte o zdrăngănitoare de celuloid pentru copii şi se îndoieşte că Walli s-ar trage din neamul lui Walter. De asemenea, Matern mătură cu zaharniţa de pe masa cu micul dejun toate sfaturile infailibile luate din grădina lui Gură-de-aur. Nu vrea să asculte decât de el însuşi, de inimă, splină şi rinichi. El şi Sawatzki nu-şi mai spun pe nume, ci se insultă unul pe altul după chef sau după momentul zilei: „Troţkist, nazist, trădător, simpatizant nenorocit ce eşti!” Dar abia când Matern o pălmuieşte pe Inge Sawatzki în mijlocul camerei

de zi – probabil că motivul e îngropat în camera de la mansardă a lui Matern –, abia atunci îl izgoneşte Jochen Sawatzki pe oaspete, cu tot cu câine, din locuinţa de două camere şi jumătate. Inge vrea de îndată să fie alungată şi ea, împreună cu copilul. Dar Sawatzki loveşte cu palma întinsă tăblia mesei îmbrăcate în muşama: „Copilul rămâne aici, cu mine! Pe ea nu mi-o stricaţi. Duceţi-vă unde vreţi şi faceţi-vă de cap până vă ia naiba. Da’ nu cu fata, de asta am eu grijă!”

Aşadar, fără copil, dar cu câine şi cu un pic din moneda cea nouă. Matern mai are ceasul de buzunar al lui Wollschläger, butonii de aur ai lui Bucleziński şi doi dolari canadieni. Ceasul îl toacă pe distracţii între domul din Köln şi gara centrală din Köln. Restul le ajunge pentru o săptămână de hotel la Benrath, cu vedere spre castelul cu iaz rotund şi grădină pătrată.

Ea zice: „Şi acum?”

El îşi masează pielea capului în faţa oglinzii de la dulap.

Ea arată cu degetul mare înspre perdele: „Mă gândesc că dacă vrei de lucru, acolo sunt uzinele Henkel şi în dreapta se redeschide Demag. Am putea să ne căutăm o locuinţă în Wersten sau direct în Düsseldorf4.

Dar în faţa oglinzii şi, mai târziu, în natura rece şi umedă, Matern nu vrea să muncească, ci să hoinărească. Doar se trage dintr-o familie de morari. În plus, câinele trebuie să aibă unde să alerge. Şi, decât să mişte un deget pentru porcii ăştia de capitalişti, mai bine să… „Henkel, Demag, Mannesmann! Mă faci să râd!”

În doi, cu câine, pe lângă Trippelsberg, peste câmpia Rinului, până la Himmelgeist. Acolo e un han care mai are camere libere şi nu întreabă prea mult de vreun certificat de căsătorie şi dacă soţ-soţie. Noapte neliniştită, fiindcă Inge Sawatzki n-a luat cu ea de la Mülheim încălţări de

drumeţie, ci broderia decorativă cu întrebarea „Şi acum?”. Nu-l lasă să doarmă. Mereu pe acelaşi făgaş. Şuşoteală de pernă: „Da fă totuşi ceva. Orice. Gură-de-aur a zis: investiţie, investiţie şi iarăşi investiţie, merită, se va vedea în cel mult trei ani. Din cauza asta Sawatzki, de exemplu, vrea să-şi încheie socotelile la Leverkusen şi să devină independent într-un orăşel oarecare. Gură-de-aur i-a sugerat confecţiile pentru bărbaţi. Nu vrei să-ncepi şi tu ceva, orice? Doar ai studiat, aşa zici mereu. De exemplu, un birou de consiliere sau un ziar cu horoscop, ceva care s-arate serios. Gură-de-aur zice că aşa ceva e de viitor. Pur şi simplu oamenii nu mai cred în poveştile mincinoase de altă dată. Vor să fie informaţi altfel şi mai bine: ce stă scris în stele... de exemplu, tu eşti Berbec şi eu sunt Cancer. Poţi să faci ce vrei cu mine”.

Ascultător, în ziua următoare Matern o face praf. Banii mai ajung exact cât pentru feribotul peste Rin, de la Himmelgeist la Üdesheim. Ploaia o primesc gratis. O, tu, înrobire rece-udă! Cu încălţările băltind, merg unul în spatele celuilalt – câinele în faţă – până la Grimlinghausen. Acolo s-aleg cu foame, dar cu nimic de mâncare. Nu pot să schimbe nici măcar malul şi să ajungă cu feribotul pe partea dreaptă, la Volmerswerth. Pe stânga Rinului o dă gata şi anume sub ochii Sfântului

Quirinus, cel ars la Moscova sub numele Kuhimann[282], fără să poată totuşi să apere oraşul Neuss de ploaia de bombe.

Unde dormi când n-ai niciun ban în buzunar, dar eşti cu inima pios păcătoasă? Într-o biserică. Mai exact: te laşi închis într-o biserică unicmântuitoare, neîncălzită, aşadar, catolică. Mediu cunoscut. Noapte agitată. Stau lungiţi,

282 Quirinus Kuhlmann (1651-1689), numit şi profetul fals, poet german şi propagator al misticismului, care a fost schingiuit şi ars pe rug ca eretic la Moscova din ordinul patriarhului.

fiecare pe propria-i bancă de biserică, până când doar ea mai stă întinsă, iar el umblă cu câine şi trăgându-şi piciorul prin nava bisericii: peste tot schele şi găleţi cu var. Totul aiurea! Câte ceva din toate. Un stil de tranziţie tipic: începută romanic atunci când era deja prea târziu, cu ceva lipituri baroce ulterioare, cum ar fi cupola. Tencuiala umedă scoate aburi. În praful de ghips care pluteşte se amestecă mirosul serviciilor pontificale complicate din anii de câine treizeci. El încă vibrează nehotărât în aer şi nu vrea să se aşeze. Matern a mai fost cândva aici, pe vremea când vorbea cu Fecioara. Acum trăncăneşte Ingefemeia. „Şi acum?" sună întrebarea ei mereu la îndemână. „E frig", spune ea şi „Aşază-te odată!" şi „Să n-aducem un covor?" şi „Dacă n-ar fi o biserică, aş zice da, n-ai şi tu chef?" Apoi, în trei pătrimi de întunecime crepusculară: „Ia uite! Un confesional! O fi închis?"

Nu e încuiat, ci la dispoziţie în orice moment. O dă gata într-un confesional. Asta-i ceva nou. Aici precis că nimeni, niciodată. Aşa că acolo unde, altminteri, îşi ţine urechea preotul trebuie să intre câinele. Fiindcă Pluto participă. Matern ocupă împreună cu ea cabina alăturată, o răzbate în genunchi, incomod, pe la spate, în timp ce în faţă ea trebuie să trăncănească prin grilajul de după care Pluto face pe confesorul. Şi el îi striveşte chipul de păpuşă răscălărită de grilajul de lemn nelegiuit de înzorzonat: sculptură în lemn barocă, iscusită, renană, care rezistă secolelor, nu se frânge, ci zdrobeşte nasul chipului de păpuşă. Orice păcat contează. Se impun penitenţe. Se solicită intervenţie. Nicidecum: Sfinte Quirinus, ajutor! mai curând: „Sawatzki, vino, ajută-mă! O doamnedoamne!"

Ei, da, după aceea confesionalul nu e stricat. Dar ea stă lungită pe dalele reci şi îşi lasă nasul să-i sângereze în întuneric. El umblă iarăşi, cu câine la picior, fără să scoată un cuvânt. Şi, după două ture singuratice cu ecou, stă iar

în faţa confesionalului indestructibil şi îşi aprinde vechea lui brichetă, să dea un foc unei liniştitoare pipe. O face mai mult decât e nevoie: în primul rând ajută pipa, în al doilea rând dovedeşte că sângele din nasul lui Inge e roşu şi, în al treilea, face vizibilă o plăcuţă de pe confesional pe care stă scris ceva, un nume, negru pe alb: Joseph Knopf – fără nicio adresă. Fiindcă numele acesta locuieşte de o vreme aici şi nu trebuie, asemenea celorlalte nume, să indice strada şi numărul casei în sfânta toaletă pentru bărbaţi din Köln; acest Knopf trăieşte zilnic timp de o jumătate de oră, de la zece fără un sfert până la zece şi un sfert, în trainicul confesional şi îşi pune la dispoziţia oricui urechea-i pricepută. O, laitmotive şi motive de omor! O, răzbunare, dulce ca siropul! O, dreptate, călătorind cu trenul în toate direcţiile! O, nume gata şterse şi de şters de-acum înainte: Joseph Knopf – sau a optzeci şi şasea Materniadă!

Pe acesta Matern îl şterge, singur şi personal, la ora zece fix. Pe câinele Pluto – grea e despărţirea – l-a legat de un stativ de biciclete rămas întreg printre ruinele oraşului Neuss. Inge, care tot mai plânge, o şterge fără o vorbă cu puţin înainte de slujba de dimineaţă şi se îndreaptă cu paşi mărunţi şi nasul strivit înapoi, în direcţia Köln. O s-o ia vreun camion – dar el rămâne, nu caută, ci găseşte pe Batteriestraße, aproape exact la jumătatea drumului dintre Münsterplatz şi portul industrial, o monedă de zece pfenigi. Bogăţie! Bănuţul ăsta, special pentru el, de la Sfântul Quirinus. Cu el poţi să-ţi iei o ţigară de foi, ai putea lua *Rheinische Post* proaspăt ieşit de sub tipar, atâta costă şi o cutie de chibrituri, şi o gumă de mestecat, l-ai putea băga într-o fantă şi, dacă te-ai urca pe cântar, s-ar naşte un bilet: greutatea ta! Însă Matern fumează pipă şi face să-i scapere bricheta după nevoie. Matern citeşte ziare în vitrină. Matern are destule de mestecat. Matern nu e de cântărit. Cu zece pfenigi găsiţi, Matern cumpără o andrea

frumoasă lungă lustruită castă, pentru ce?

Nu vă întoarceţi în drum, andreaua bântuie acum.

Pentru că ea e pentru urechea preotului şi trebuie să pătrundă în urechea lui Joseph Knopf. Matern intră premeditat la zece fără un sfert în biserica asimetrică a Sfântului Quirinus, ca să ţină judecată cu o andrea înstrăinată de funcţia ei.

Înaintea lui se spovedesc două bătrâne, scurt şi pe sponci. Acum îngenunchează el acolo unde, în noaptea crepusculară a bisericii, Inge, plantată în faţa lui, a vrut să se confeseze câinelui. Se poate – pentru cine caută indicii – să mai fie ceva sângedelnge pe grilajul de lemn şi să dovedească un martiriu. El şopteşte la ţintă. Urechea lui Joseph Knopf e mare, cărnoasă şi nu tresare. Toată mărturisirea păcatelor, de numărat pe degete, găseşte loc în interiorul unei poveşti străvechi care s-a petrecut la sfârşitul anilor treizeci de câine, între un fost membru SA, devenit apoi neocatolic, şi un vechi catolic inveterat, care, bazându-se pe aşa-numitele hotărâri de la Maria Laach[283], l-a sfătuit pe neocatolic să intre iarăşi într-o unitate SA ca lumea şi, cu ajutorul Sfintei Fecioare, să întărească aripa catolică a SA, organizaţie lipsită în sine de credinţă. O scorneală încurcată şi mincinoasă, care te frige la degete. Dar urechea preotului nu tresare. Matern şopteşte nume date citate. Murmură: pe acela-l chema aşa şi pe celălalt aşa. Urechea preotului nu-i deranjată de nicio muscă. Matern continuă cu sârguinţă: şi cel pe care îl chema aşa i-a spus celuilalt după o slujbă de mai din anul Domnului… Urechea preotului rămâne tăiată în piatră. Şi, din când în când, de dincolo vin cuvinte solide: „Fiule, te şi căieşti din inimă? Ştii că Iisus Cristos, care pentru noi a murit pe cruce, ştie orice păcat, şi pe cel mai mărunt, şi că se uită la

283 Abaţie benedictină aflată în centrul controverselor referitoare la colaborarea călugărilor cu regimul nazist în intervalul 1933-1945.

noi fără încetare. Priveşte înăuntrul tău. Să nu treci nimic sub tăcere, fiule".

Chiar asta şi are de gând Matern. Derulează încă o dată aceeaşi poveste. Dintr-un măiestru orologiu muzical apar figurile de lemn sculptat: prelatul Kaas[284], nunţiul Pacelli[285], fostul membru SA, neocatolicul plin de căinţă, vechiul catolic perfid şi reprezentantul aripii catolice din SA. Toţi, la urmă cu înajutor-săritoarea Fecioară Maria, îşi fac micul dans şi apoi pleacă din nou; doar Matern n-a ajuns la capătul firului de şoaptă de pe mosor: „Şi dumneavoastră, exact dumneavoastră aţi fost cel care a spus: înapoi în SA. O trăncăneală neîntreruptă despre Concordat1 şi mici anecdote din Maria Laach. Chiar aţi şi binecuvântat pe ascuns un drapel şi-aţi plescăit rugăciuni pentru *Führer*. Dominican ce sunteţi! Gunoi îmbrăcat în negru!... Iar mie, Matern, mi-aţi spus: Fiule, pune-ţi iar brunul veşmânt de onoare. Iisus Cristos, care a murit pe cruce pentru noi şi care priveşte tot ce înfăptuim, ni l-a trimis pe *Führer-ul n*ostru ca să strivească seminţia păgânilor cu ajutorul tău şi-al meu. Înţeles? Să strivească!" însă urechea preotului, numit pe numele lui de mai multe ori, rămâne creaţia iscusită a unui sculptor gotic. Chiar şi când andreaua (preţ de magazin: zece pfenigi) e pusă în poziţie de tragere, deci când instrumentul de împlinire a răzbunării se sprijină pe grilajul înzorzonat al confesionalului şi vârful andrelei ţinteşte urechea preotului, nimic nu tresare îngrijorat de soarta timpanului; doar glasul de bătrân, crezând că penitentul a ajuns la capăt, sloboade ostenit şi rutinat eternul text: „Ego *te absolvo a peccatis tuis in nomine Patris et Filii et Spiritus*

284 Ludwig Kaas (1881-1952), preot romano-catolic şi politician, simpatizant al NSDAP în timpul Republicii de la Weimar.

285 Nunţiul apostolic Eugenio Pacelli, viitorul papă Pius al XH-lea, a păstrat neutralitatea în timpul celui de-al Doilea Război Mondial,

*Sancti. Amen". P*en[286]itenţa impusă constă din nouă Tată*l nostru şi* treizeci şi două de Ave *Maria.*

Atunci Matern, care venise să ţină judecată cu andreadezecepfenigi, îşi retrage instrumentul: omul acela îşi oferă urechea doar ca exemplu. Ăluia poţi să-i spui totul de două ori în fiecare zi, că n-aude decât pădurea foşnind sau nici măcar pe aceea. Joseph Knopf9. Nasture surd. Nasturedepreotsurd. Un preot surd ca un nasture mă absolvă în numele unuia şi al altuia şi în numele porumbelului. Dincolo de gratii Joseph cel surd-toacă se maimuţăreşte, făcându-mi semn cu mâinile să plec. Cară-te, Matern! mai vor şi alţii la urechea surdă. Ia şi umblă, nu mai ai păcate. Hai odată, mai curat de-atât nu se poate! Amestecă-te printre penitenţi: Maria Laach e aproape de Neviges. Caută-ţi o Canossa frumoasă[287]. Du andreaua înapoi la mercerie. Poate că ţi-o primesc şi îţi înapoiază cei zece pfenigi ai tăi. Cu ei poţi să cumperi chibrituri, gumă de mestecat. Atât costă *Rheinische Post*. Cu zece pfenigi ai putea să-ţi verifici greutatea după confesiunea liniştitoare. Sau cumpără-i câinelui tău coji de salam. Pluto trebuie ţinut în formă.

A optzeci şi şaptea Materniadă, viermănoasă

Orice om are cel puţin doi taţi. Nu-i nevoie să se cunoască între ei. Unii taţi nici nu ştiu. Adesea taţii se pierd. Matern, pentru a numi un tată incert, posedă unul foarte vrednic de un monument, despre care nu ştie unde, despre care habar nu are el ce, despre care speră. Dar nu îl caută.

286f iind criticat ulterior pentru a nu-i fi ajutat pe evreii persecutaţi de Hitler.

287 Localitate din nordul Italiei, din provincia Emilia-Romagna, unde împăratul Henric al IV-lea al Sfîntului Imperiu Roman a obţinut în 1077, după o penitenţă umilitoare de trei zile, ridicarea excomunicării pronunţate de papa Grigore al VII-lea.

În schimb, până şi în visele lui, a căror treabă este să doboare, trunchi după trunchi, o pădure foşnitoare de fagi, el îl caută pe pipăite pe Gură-de-aur, despre care se vorbeşte vag peste tot. Dar oricât de temeinic ar cerceta el toate boxele toaletei pentru bărbaţi din gara centrală Köln, căutând vreun indiciu despre Gură-de-aur, nicio săgeată indicatoare nu-l pune în mişcare; totuşi – şi lecţia asta îl învaţă să descifreze urmele tatălui său, Anton Matern – citeşte o cugetare proaspăt gravată în emailul deteriorat:

„Nu-l ascultaţi pe vierme, în vierme e viermele!”

Fără să-şi şteargă din program căutarea lui Gură-de-aur şi ocupaţia din vis, doborârea fagilor, Matern porneşte în direcţia tatălui.

Morarul cu urechea turtită. Lângă istorica moară de vânt cu proţap de la Nickelswalde, aflată la est de gura de vărsare a Vistulei, în mijlocul griului Urtoba rezistent la ierni siberiene, el şi-a ţinut pe umăr sacul de o sută de livre până când moara cu aripi rotite de vânt a ars, de la capră până la podul pentru făină şi apoi la cel pentru saci. Atunci morarul a fugit de mâna apucătoare a războiului care se apropia dinspre Tiegenhof prin Scharpau. Încărcat cu un sac de douăzeci de livre cu făină de grâu – măcinată din soiul Epp –, atât el, cât şi nevasta şi sora morarului au găsit loc pe o barjă care legase vreme de zeci de ani satele de pe Vistula Nickelswalde şi Schiewenhorst. În acelaşi convoi erau remorcherul Rothebude, feribotul Einlage, şlepul Zukunft, dar şi un pâlc de bărci pescăreşti. La nord-est de Rügen barja Schiewenhorst a trebuit să fie descărcată din cauza unei avarii la motoare şi remorcată de Rothebude-Käsemark. Morarul, sacul cu făină de grâu de douăzeci de livre şi cei din familia morarului au avut voie să urce la bordul unui torpilor. Asta era împovărat cu ţipete de copii şi rău de mare, a dat peste o mină la vest de Bornholm, s-a scufundat foarte repede şi a luat cu el

ţipetele, răul de mare şi pe nevasta şi sora morarului; însă el, împreună cu sacul lui de faină, a reuşit să găsească un loc în picioare pe vaporul cu aburi Schwan, care făcea turul staţiunilor şi care, pornind de la Danzig-Neufahrwasser, mergea în direcţia Lübeck. Fără să fie nevoit să mai schimbe o dată ambarcaţiunea, morarul Anton Matern, cu urechea turtită şi cu sacul de faină neudat, a ajuns pe uscat, pe continent, în portul Travemünde.

În timpul lunilor care au urmat – istoria continuă: izbucneşte pacea! – morarul e nevoit adesea să-şi apere cu şiretenie proprietatea de refugiat pusă pe umăr, fiindcă în jurul lui sunt o mulţime de oameni care vor să mănânce prăjituri, dar nu au faină. El însuşi e ispitit adesea să mai reducă cele douăzeci de livre cu câte un căuş, ca să-şi facă o supă cu cocoloaşe, dar de câte ori îl atacă stomacul, mâna lui stângă loveşte cu asprime degetele dreptei, preocupată să desfacă sacul. Aşa-l găseşte mizeria care se furişează, dorind să facă studii de mediu: strâmb, tăcut şi cumpătat, în săli de aşteptare, pus la fereală în barăci pentru refugiaţi, îngrămădit în adăposturi Nissen. O ureche e mult depărtată de cap, în timp ce urechea plată e turtită de sacul neîmpuţinat de douăzeci de livre. E în siguranţă acolo şi – privit din afară – tace mâlc.

Între gara centrală din Hanovra şi monumentul ecvestru cam ciuruit, dar tot cu coadă lungă, când morarul Anton Matern nimereşte într-o razie a poliţiei şi e luat la interogatoriu – din cauza sacului umplut cu făină –, urmând să fie condamnat pentru comerţ la negru, nu regele Ernest Augustus[288] coboară de pe armăsar ca să-l salveze pe morar; un funcţionar al forţelor de ocupaţie îi ia partea, îl apără şi apără şi cele douăzeci de livre de faină

288 Ernest Augustus I (1771-1851), fiul regelui George al III-lea al Regatului Unit al Marii Britanii, rege al Hanovrei din 1837 pînă în 1851.

cu un discurs fluent şi, într-o pledoarie de o jumătate de oră, lasă să se vadă treptat strălucirea celor treizeci şi doi de dinţi de aur: Gură-de-aur garantează pentru morarul Matern, luându-l sub ocrotirea lui pe omul acela strâmb, cu tot cu sacul lui cu făină, şi chiar mai mult de atât, el îl judecă pe morar după înzestrarea lui profesională şi îi cumpără o moară cu proţap uşor avariată între Diiren şi Krefeld, deci la şes. Pune să i se cârpească acoperişul, dar nu vrea să fie reparate aripile ştirbite din loc în loc şi să le lase să se învârtă în vânt.

Căci, la cererea lui Gură-de-aur, morarul trebuie să ducă o viaţă contemplativă pe două etaje: sus, sub arborele pivotant şi mecanismul pietrelor, îmbâcsit cu praf, în aşa-numitul pod pentru saci, acolo doarme el. Chiar dacă piatra zăcătoare, cea mare, jgheabul de umplere şi cilindrul care străpunge grinda acoperişului urâţesc încăperea, acolo unde pe vremuri se afla materialul de măcinat rămâne un spaţiu pătrat nu prea strâmt pentru pat, o mobilă aproape olandeză – atât de aproape e graniţa. Piatra serveşte drept masă. Sabotul jgheabului adăposteşte lucrurile personale şi rufăria de corp. Liliecii evacuează pintenii şi stâlpii intermediari, şarpanta şi arborele, ca să facă loc micilor daruri de la Gură-de-aur: radioul, lampa – el pune să se tragă lumină electrică –, revistele ilustrate şi puţina veselă necesară unui bătrân care se pricepe să scoată gust de cartofi la tigaie dintr-o lampă cu spirt. Scării care coboară i se înnoieşte balustrada, asta pentru că în spaţiosul pod pentru faină, al cărui mijloc e marcat de stâlpul morii, se aranjează „camera bună” a morarului, care va deveni curând camera de consultări. Sub puntea de fier a morii şi sub balustru, sub toată neorânduiala acum blocată, fără doar şi poate, care servea cândva la reglarea poziţiei pietrelor, Gură-de-aur, ale cărui sugestii se întâlnesc cu dorinţele morarului,

pune pomposul fotoliu cu rezemători pentru cap, proaspăt tapiţat, care trebuie schimbat în cele din urmă cu un fotoliu fără rezemători pentru cap, pentru că una dintre ele stânjeneşte sacul de douăzeci de livre de pe umăr. Moara scârţâie chiar şi când vântul se opreşte. Când bate vântul, din gura pâlniei, printre pietre, încă mai curg nori de praf spre sita găurită, care atârnă strâmb în rama ei. Când bate vântul dinspre est, soba de fontă scoate fum. Dar de cele mai multe ori norii care vin dinspre Canal alunecă la mică înălţime peste Renania Inferioară. Odată, când nici nu se mutase bine, morarul pune ulei la cepul care ţine pârghia pe loc şi, de asemenea, strânge traversa întinzătoare, ca să fie respectate cerinţele situaţiei: un morar s-a mutat într-o moară. După aceea îşi duce traiul în papuci de casă şi haine închise la culoare, doarme până la nouă, dimineaţa mănâncă singur sau împreună cu Gură-de-aur, dacă e venit cumva în vizită, şi răsfoieşte revista americană *Life* din anii de război sau de după. A semnat contractul de muncă la început, chiar după semnificativa asigurare a întinzătorului. Gură-de-aur nu cere mult: în afara dimineţilor de joi, morarul trebuie să dea consultaţii între orele zece şi douăsprezece, folosindu-şi urechea turtită. În afară de joi, care îl găseşte hărnicindu-se între trei şi cinci, după-amiaza e liber. Atunci stă lângă radio cu urechea cea depărtată sau se duce la Viersen, la cinematograf, sau joacă *skat* cu doi funcţionari de la Partidul Refugiaţilor, cu care votează şi el, pentru că, după cum susţine morarul, cimitirele din stânga şi din dreapta Vistulei, mai ales cel din Steegen, sunt mai bogate în iederă decât toate cimitirele dintre Krefeld şi Erkelenz.

Dar cine îl vizitează pe morarul cel strâmb şi cu urechea turtită în timpul orelor de consultaţii de dimineaţa şi de joi după-amiaza? La început vin ţăranii din împrejurimi şi plătesc cu bunuri, în natură, de exemplu cu

unt şi sparanghel; apoi îl caută mici industriaşi din Düren şi Gladbach, cu produse finite având valoare de schimb; la începutul anului patruzeci şi şase îl descoperă presa.

Ce-i ademeneşte acolo pe vizitatorii ăştia, la început răzleţi şi mai apoi într-un şuvoi greu de controlat? Pentru cine nu ştie încă: cu urechea lui turtită, morarul Anton Matern ascultă viitorul. Morarul cel strâmb ştie dinainte date importante. Urechea lui lipită de cap, care pare să fie surdă la zgomotele cotidiene, aude instrucţiuni după care poate fi dirijat viitorul. Nu-i vorba de spiritism, de citit în cărţi sau în zaţ de cafea. Să nu se creadă că îndreaptă vreo lunetă spre stele din podul pentru saci. Nu descifrează grăitoarele linii din palmă. Nu scormoneşte nici în inimi de arici şi-n spline de vulpe, nici în rinichii unui viţel cu semn roşu în frunte. Pentru cine nu ştie încă: sacul de douăzeci de livre este atoateştiutorul. Mai bine zis, viermii din faina măcinată din soiul Epp, care au supravieţuit călătoriei cu barja, scufundării rapide a torpilorului, pe scurt, tulburărilor din timpul războiului şi de după, mai întâi cu ajutorul lui Dumnezeu şi la urmă cu cel al lui Gură-de-aur, viermii aceia şoptesc despre viitor, iar urechea aplatizată a morarului – zece mii de saci de o sută de livre sau chiar mai mulţi, cu grâu Urtoba, cu grâu Epp, cu făină de grâu măcinată din sortimentul Schliephacke numărul cinci, au făcut-o să devină aşa turtită, surdă şi cu un auz atât de fin – percepe ce are de oferit viitorul şi transmite mai departe indicaţiile viermilor celor în căutare de sfaturi, pentru că morarul le dă glas. Contra unui onorariu corespunzător, morarul Anton Matern, asistat de viermii est-germani, dirijează hotărâtor destine vest-germane – fiindcă, după ţărani şi mici industriaşi, în faţa fotoliului său iau loc viitorii magnaţi ai presei din Hamburg şi îşi scriu dorinţele pe o tăbliţă de ardezie, astfel încât el începe să devină influent: dă direcţii formează opinii influenţează mersul

lumii determină vremuri vorbeşte în parabole în general – în oglindă.

După ce a dat sfaturi în satul său natal, Nickelswalde, la zeci de ani după ce a influenţat şi a făcut rentabilă cultura de grâu între Neuteich şi Bohnsack, conform indicaţiilor date de viermii de faină, după ce, lipindu-şi urechea turtită de sacul populat cu viermi de faină, a prevestit invazia şoarecilor şi grindina, devalorizarea guldenului din Oraşul Liber Danzig şi prăbuşirea bursei de cereale, ora când a murit preşedintele Reichului şi vizita aducătoare de nenorociri a flotei în portul Danzig, el reuşeşte, cu sprijinul lui Gură-de-aur, să facă saltul din îngustimea provincială în universalitatea vest-germană: trei domni opresc în faţă, aduşi de un jeep al armatei de ocupaţie. Tineri şi, de aceea, fără pată, ei urcă din două salturi jumătate din scara până la podul pentru faină, aduc cu ei zgomot, talent şi neştiinţă, ciocănesc în stâlpul morii, se trudesc cu tamburul cablului, vor să se caţere peste tot în podul pentru saci şi să-şi murdărească degetele în maşinăria morii; însă plăcuţa pe care scrie *Privat*, fixată pe balustrada scării care duce la podul pentru saci, le îngăduie să-şi arate buna-creştere, astfel că se potolesc ca nişte şcolari în faţa morarului Matern, care arată spre tăbliţă şi spre creionul de ardezie, pentru ca dorinţele lor să fie formulate şi să devină realizabile.

Poate că sună sec ce au să le spună viermii de făină celor trei domni: celui mai arătos i se recomandă insistent să ţină morţiş la licenţa de presă numărul şaizeci şi şapte în faţa puterii britanice, pentru a putea să apară în tiraj mare sub numele *Hor Zul* şi – în treacăt fie spus – să-i aducă drept profit morarului Matern un abonament gratuit, fiindcă morarul este ahtiat după reviste şi mare amator de radio. La sfatul viermilor, licenţa numărul şase,

numită *Die Zeit*[289][290], îi este recomandată celui mai agil dintre domni. Celui mai scund şi mai distins, care îşi roade unghiile intimidat şi nu îndrăzneşte să păşească în faţă, viermii îi şoptesc prin intermediul morarului că ar trebui să încerce cu licenţa o sută douăzeci şi trei şi să lase baltă experimentul nereuşit numit *Die Woche*[291].

Alunecosul Springer[292] îl bate pe umăr pe neexperimentatul Rudi[293]: „Ia întreabă-l pe bunicu' cum să-l cheme pe copilaşul tău".

Orbii viermi de faină anunţă de îndată prin strâmbul morar: *Der Spiegel*, oglinda căreia nu-i scapă niciun punct negru de pe o frunte netedă şi îşi are locul în orice casă modernă, cu condiţia să fie concavă; tot ce se citeşte uşor se uită uşor şi totuşi poate fi citat; nu întotdeauna contează adevărul, în schimb numărul casei trebuie să corespundă; pe scurt, o arhivă bună, adică zece mii sau şi mai multe biblioraftüri Leitz ticsite, înlocuiesc gândirea; „oamenii" – zic viermii de faină – „nu vor să fie împinşi să gândească, ci să fie informaţi exact".

Acum ora de consultaţii e de fapt încheiată, dar Springer mormăie şi e nemulţumit de prognoza viermilor, fiindcă inima îi spune să nu fondeze o revistă radio pentru mase, ci mai curând un săptămânal radical pacifist. „Să

289 ‚Ascultă!" (germ.), prima revistă ce conţinea programul radio, apărută în 1946 în zona de ocupaţie britanică, moment important din istoria concernului Springer.

290 „Timpul" (germ.), publicaţie săptămînală din Germania, apărută în 1946.

291 „Săptămîna" (germ.), precursoare a revistei Der Spiegel („Oglinda").

292 Axel Springer (1912-1985) întemeiază în 1946 compania Axel Springer AG, cel mai mare editor de ziare şi al treilea între editorii de reviste din Germania.

293 Rudolf Karl Augstein (1923-2002), unul dintre cei mai influenţi jurnalişti germani, întemeietorul revistei Der Spiegel.

scutur, vreau să scutur!” Atunci viermii îl consolează prin morarul Matern şi îi prezic pentru luna iunie a anului cincizeci şi doi naşterea unei binefaceri publice: „Trei milioane de cititori analfabeţi îşi vor lua zilnic micul dejun cu ziarul *Bild1*”.

Imediat, înainte ca morarul să deschidă pentru a doua oară capacul ceasului de buzunar, acel domn vesel ca un senator cu puţin timp în urmă, cel căruia Axei Springer şi micul Augstein încearcă să-i copieze manierele, se arată dezorientat, aproape deznădăjduit, şi ţipă după ajutor. Noaptea, se confesează el pe tăbliţa de ardezie, are vise social-democrate, peste zi ia masa cu industria grea creştină, dar inima lui aparţine literaturii avangardiste; pe scurt, nu se poate hotărî. Atunci viermele de făină îl informează că amestecul acesta – noaptea stânga, ziua dreapta şi în inimă avangardist – e un adevărat amestec al vremii: prielnic, onorabil, liberal, curajos cu măsură, pedagogic şi lucrativ.

Acum ţâşnesc întrebări după întrebări – „Preţuri pentru publicitate? Cine va cvorumul minoritar în casa Ullstein[294][295]?” –, dar viermii de faină, reprezentaţi de morarul Matern, refuză să răspundă. Înainte să-şi ia politicos rămas-bun, cei trei domni au voie să-şi scrijelească numele pe stâlpul morii: frumosul Springer, Rudi cel stăpânit de *Weltschmerz*[296] şi domnul Bucerius[297], al cărui arbore genealogic îşi are rădăcinile în Evul Mediu

294 „Imagine“ (germ.), cel mai cunoscut tabloid german.

295 Editura Ullstein, fondată de Leopold Ullstein în 1877 la Berlin, una dintre cele mai mari edituri din Germania.

296 Termen creat de scriitorul romantic german Jean Paul Richter, care defineşte sentimentul născut din perceperea nepotrivirii dintre realitate şi cerinţele spiritului.

297 Gerd Bucerius (1906-1995), editor şi politician german, fondatorul ziarului Die Zeit.

luminat.

După o săptămână calmă – morarului Matern i se aşterne un covor sub picioare, portretul de sub sticlă al bătrânului preşedinte Hindenburg găseşte un sprijin temporar în levierul care pornea sau oprea cândva mişcarea oscilatorie a pâlniei de umplere după o săptămână de mici modificări casnice şi iniţiative organizatorice – Gură-de-aur pune să fie lărgit drumul până la moara de vânt dezafectată şi să se fixeze un panou indicator pe şoseaua dintre Viersen şi Diilken deci, după o săptămână de reculegere şi pregătire, pe drumul de acces proaspăt refăcut sosesc domni de la concerne sau reprezentanţii lor pe probleme de decartelizare, iar viermii de faină, odihniţi şi comunicativi, vindecă de îndată durerile de burtă ale complicatului grup Flick. Pe un taburet tare şade Otto-Emst Flick1 în persoană, reprezentându-l pe tatăl lui şi în căutare de sfaturi. Nu că morarul ar şti cine stă acolo, punând picior peste picior, de fiecare dată altfel; cu o amabilitate indiferentă, el îşi răsfoieşte revistele răscitite, în vreme ce tăbliţa de ardezie se umple cu întrebări urgente. Legea Aliaţilor privind decartelizarea îi cere tatălui Flick să se despartă fie de fier, fie de cărbune. Atunci viermii de faină strigă: „Scapă de mine!” Aşa se face că societatea Consolidation, decartelizată de Mannesmann, preia pachetul majoritar de la Steinkohlen-Bergwerke AG din Essen şi mai târziu, aşa cum vrea viermele de faină, revine la Mannesmann. După nouă ani, deci la cinci ani după eliberarea din închisoare înainte de termen, datată de viermii de faină, Flick senior poate reveni la societatea minieră Harpen, de data asta în calitate de acţionar majoritar.

De altfel, în acelaşi an dr. Ernst Schneider[298299], care s-a prezentat la moară puţin după Flick junior, se alătură băncii Trinkaus şi, odată cu el, intră tot grupul Michel – lignit lignit! – şi industria de acid carbonic, al cărei consiliu de administraţie îl prezidează el, prin bunăvoinţa viermilor de faină;

fiindcă, vorbind în graiul lui lat cât Vistula, morarul împarte posturi care fuseseră ocupate cu puţin timp în urmă de viermii de faină. Astfel, unui căpitan de cavalerie în retragere – viitoarea figură cheie a economiei înmugurinde – îi sunt promise douăzeci şi două de locuri în administraţie, printre care şase de preşedinte, pentru că, dacă vrea să rămână în şa, domnul von Biilow-Schwante1 trebuie să treacă întregul concern Stumm peste obstacolele pe care Aliaţii le-au pus în cale la înălţime şi la intervale mici, pe trasee complicate.

Un du-te-vino. Domnii se salută pe scara care duce la podul pentru faină şi la morarul Matern. Nume sonore încep să umple stâlpul morii, pentru că aproape fiecare vrea să devină nemuritor într-un loc important, fie că e vorba de Hoesch sau de concernul Bochum. Krupp îl trimite pe Beitz[300] şi Beitz află cum te poţi sustrage decartelizării, în timp ce vremurile capricioase lucrează în favoarea lui Krupp. Şi convorbirea decisivă dintre domnul Beitz şi R. Murphy, secretar de stat în U.S. State Departament, mijlocită de viermii de făină, are loc de

298 Otto-Ernst Flick (1916-1974), mare industriaş german, care, asemenea tatălui său, Friedrich Flick, a fost arestat şi pus sub acuzare la sfîrşitul războiului.

299 Ernst Schneider (1900-1977), întreprinzător german, preşedinte al Camerei de Comerţ şi Industrie din Germania postbelică.

300 Vicco Karl Alexander von Biilow-Schwante (1891-1970), diplomat german care după al Doilea Război Mondial a deţinut funcţii de conducere în consiliile de administraţie ale unor mari companii (concernul Stumm, Dr.-Hiller-AG, Henkell & Co. etc.).

timpuriu: viermii de făină vorbesc, ca mai târziu Beitz şi Murphy, despre credite pe termen lung pentru ţările subdezvoltate. Dar nu statul să deschidă buzunarele, ci Krupp trebuie să verse fonduri, în particular şi ţintit: viermii de faină proiectează uzine metalurgice în India, iar dacă li s-ar fi dat voie să rămână în Nickelswalde, în dreapta gurii de vărsare a Vistulei, ar fi făcut proiecte pentru Republica Populară Polonă, dar polonezii n-au vrut să se lase ajutaţi de viermele de faină est-german.

De aceea Siemens & Halske, Klockner şi Humboldt, petrol şi potasă oriunde înfloreşte sarea gemă. Această onoare îi este acordată morarului Matern într-o dimineaţă ploioasă de miercuri. Dr. Quandt[301] vine în persoană şi află în ce fel uzinele de potasă Burbach AG vor crea majoritatea la Wintershall AG. O tranzacţie în perspectivă la care asistă neapărat Gură-de-aur, care e interesat de o mină de potasă dezafectată dintre Sarstedt şi Hildesheim.

Dar în următoarea dimineaţă liberă de joi – încă mai plouă când morarul Matern bate cuie în pintenii de susţinere şi atârnă când ici, când colo tabloul bătrânului preşedinte al Reichului, Gură-de-aur, care voia doar să lase un teanc de reviste pentru plăcerea morarului, este iarăşi plecat. În schimb, a doua zi – ploaia persistentă de ţară nu i-a putut opri – vin la consultaţii toţi succesorii IG. Chiar aşa decartelizate cum sunt, Badische Anilin, Bayer şi Hoechst vin împreună şi lasă viermii de făină să le voteze politica pentru următorii ani: „Fără dividende, doar mărire de capital”. Însă acest cuvânt de ordine al viermilor de făină nu e valabil doar pentru industria chimică; oricine s-ar prezenta – Feldmiihle AG sau Esso, Haniels sau Norddeutsche Lloyd, toate băncile sau companiile de asigurări mari –, corul viermilor de făină repetă insistent:

301 Gunther Quandt (1881-1954), industriaş german; a pus bazele unui imperiu industrial care include BMW şi Altana.

„Renunţare la dividende pentru mărirea de capital!" în plus, mărunţişurile: cum poate fi transferat vechiul concern Hertie, asociat cu şi mai vechea firmă Tietz, în fundaţia familială Karg? Să introducă Brenninkmeyer1 credite pentru clienţi? Cum va arăta în viitor costumul bărbătesc – este vorba despre cel la două rânduri de nasturi, reactualizat la cererea clienţilor – pe care Peek & Cloppenburg urmează să-l scoată în curând pe piaţă?

Viermele de făină răspunde la toate întrebările după o plată în avans, cu sume fixe. El lustruieşte steaua Mercedes, îi prezice lui Borgward[302] ascensiunea şi decăderea, dispune de bani pentru Planul Marshall, participă când se întrunesc autorităţile Ruhrului, validează Constituţia înainte să fie acceptată de Consiliul Parlamentar, stabileşte data reformei monetare, numără voturile înainte să se ţină primele alegeri parlamentare, integrează iminenta criză coreeană în planul de construcţii navale al şantierelor navale Howaldt din Kiel şi Hamburg, iniţiază Acordul de la Petersberg1, îl declară pe un anume dr. Nordhoff[303] viitorul promotor al formării preţurilor şi, când îi convine – lui şi semenilor săi face presiuni înspăimântătoare asupra cursului monetar.

Dar în rest: tendinţă favorabilă, chiar dacă doamnele Thyssen[304] nu se sfiesc să facă drumul până la moara dezafectată. Este oare moara aceea o moară a întineririi? Se netezesc riduri şi se remodelează pulpe? Facilitează

302 Familie germano-olandeză, întemeietoare a lanţului internaţional de magazine C&A, cu îmbrăcăminte de serie.

303 Acord semnat la 22 noiembrie 1949 între înalţii Comisari ai Forţelor Aliate şi cancelarul Konrad Adenauer, prima iniţiativă importantă de restabilire a suveranităţii Germaniei de Vest.

304 Grupul Thyssen, important producător de oţel, a cărui reconstrucţie după cel de-al Doilea Război Mondial este susţinută de Amélie Thyssen şi fiica ei, Anita, contesă Zichy-Thyssen.

viermele de făină formarea unor cupluri? Unui vechi veteran *Stahihelme*[305], încă viguros, care salută prietenos-milităreşte fotografia preşedintelui Reichului – între timp ea s-a mutat din podul pentru saci în podul pentru făină –, i se recomandă să stabilească legături familial-prieteneşti cu figura cheie Biilow-Schwante, ca să facă să înflorească afacerile în construcţii – „Tu, fericit Portland-Zement, cunună-te!” –, fiindcă viermele de făină favorizează afacerile de familie.

Fireşte că aceia care vor să ajungă la viermele de făină trebuie să poarte la ei, ca bagaj, smerenie şi încredere copilărească. Astfel, indestructibilul Hjalmar Schacht[306], micul diavol cu guler tare, refuză învăţăminte, deşi adesea e de aceeaşi părere cu viermii de făină. Atât viermii, cât şi Schacht avertizează în privinţa exportului excedentar, a surplusului de devize, a inflaţiei monetare şi creşterii preţurilor. Dar numai viermii de făină dezvăluie soluţia problemelor care urmează să apară. Când se ivesc, separat, viitorul ministru Schäffer1 şi consilierul Vocke[307][308], li se recomandă să deschidă totuşi viitoarele două tezaure – ei vor intra în istorie! Ministrul să nu mai ţină deoparte surplusurile fiscale uriaşe; consilierul să pună în libertate cât mai repede grămezile de aur. Aici, ca şi în discuţia Krupp-Beitz-Murphy mediată de viermii de făină, cuvântul de ordine este „Credite în valută pentru ţările subdezvoltate!”

---

305 „Căştile de oţel“ (germ.), numele popular dat Uniunii Foştilor Luptători, cea mai importantă organizaţie paramilitară de după înfrîngerea Germaniei în Primul Război Mondial.

306 Hjalmar Horace Greeley Schacht (1877-1970) economist, bancher, politician liberal şi cofondator al Partidului Democrat German.

307 Fritz Schăffer (1888-1967), politician german, ministru de Finanţe şi apoi de Justiţie.

308 Wilhelm Vocke (1886-1973), finanţist şi bancher german.

Prima accelerare viguroasă. Achiziţii latino-americane susţin pieţele de lână. Iuta de Bremen recuperează. Avertisment faţă de fărâmiţarea dolarului canadian. O pauză de consolidare moderată, fixată de viermii de făină, împiedică ieşirea pieţei de sub control. Tendinţa rămâne favorabilă. Gură-de-aur pune să fie asfaltate drumurile de acces. Nişte smintite planuri de căsătorie ale morarului – se pare că alegerea ar fi fost o văduvă din Viersen – se fac ţăndări, fiindcă ar fi trebuit să se renunţe la o pensie. În continuare singur, dar nu solitar, morarul răsfoieşte revistele *Quick* şi *Kristall*, *Stern* şi *Revue* şi tot ce i se distribuie gratis şi cu recunoştinţă: *Frankfurter* şi *Münchner Illustrierte* şi *Hor Zu/*, ajuns deja în al patrulea an. Şi toţi cei care i-au fost credincioşi de la început, chiar şi cei care au găsit abia mai târziu calea spre adevărata credinţă, revin mereu sau vin, intimidaţi, pentru prima oară, îşi crestează sau îşi confirmă numele m şi pe impunătorul stâlp al morii, sunt atenţi şi fac mici cadouri, tuşesc atunci când soba scoate fum de la vântul din est: domni de toate categoriile, Miinnemann[309] şi Schlieker[310], Neckermann[311] şi Grundig[312], bătrânii vulpoi

309 Rudolf Miinnemann (1908-1982), finanţist german.

310 Willy H. Schlieker (1914-1980), mare industriaş german.

311 Josef Cari Peter Neckermann (1912-1992), proprietarul unei mari case de vînzări prin corespondenţă.

312 Max Grundig (1908-1989), fondatorul concernului de aparatură electronică Grundig AG.

Reemtsma1 şi Brinkmann[313][314], puternicii Abs[315], Forberg[316] şi Pferdmenges[317]. Mai întâi viitorul şi apoi prezentul Erhard vine cu regularitate şi i se dă voie să înghită un vierme de făină excedentar; acela trăieşte şi azi miraculos, făcând miracole într-un trup exemplar – expansiune expansiune! Viermele de faină insistă pe ideea economiei de piaţă liberă. Viermele a fost de la început în părintele miracolului economic, miraculos şi făcând miracole. „Nu-l ascultaţi pe vierme, în vierme e viermele!"

Aşa cobeşte opoziţia şi nu vine, nu plăteşte, nu tuşeşte când bate vântul dinspre est şi nu-l consultă pe morarul Matern. Conform deciziei luate de fracţiune, ea nu acceptă vrăjitorii diabolice medievale. Acei lideri sindicali care o iau totuşi în secret spre moară sunt scoşi pe linie moartă mai devreme sau mai târziu, chiar dacă indicaţiile lor, formulate de viermii de faină, influenţează decisiv poziţia de forţă a Uniunii Sindicale Germane – să ne amintim de soarta lui Viktor Agartz[318]. Pentru că toţi social-democraţii îi acuză de erezie pe morar şi pe clienţii lui, consiliaţi de viermii de făină. Avocatul Arndt[319] se alege

313 Philipp Fürchtegott Reemtsma (1893-1959), întreprinzător din industria tutunului şi protector al artelor.

314 Este vorba, de fapt, despre Wolfgang Ritter (1905-1993), aflat la conducerea fabricii Martin Brinkmann AG, specializată în produse din tutun.

315 Hermann Josef Abs (1901-1994), director de bancă şi ulterior purtător de cuvînt al Deutsche Bank AG.

316 Kurt Forberg (1900-1979), bancher german.

317 Robert Pferdmenges (1880-1962), bancher german, membru în Christlich Demokratische Union Deutschlands (CDU - Uniunea Creştin-Democrată).

318 Viktor Agartz (1897-1964), economist şi sindicalist de orientare socialistă, acuzat de trădare şi judecat în 1957.

319 Rudi Arndt (1927-2004), politician din aripa stîngă a Sozialdemokratische Partei Deutschlands (SPD - Partidul Social-

doar cu râsete, fiindcă în cursul unei sesiuni de dezbateri încearcă să dovedească în Bundestag că frecventarea consultativă a viermilor de faină lezează articolul doi din Constituţie, întrucât cultul crescând pentru viermii de făină pune în pericol dezvoltarea liberă a personalităţii individului. În baraca

SPD din Bonn se clocesc glume cinice la adresa viermilor şi, odată devenite publice, în chip de sloganuri electorale, ele fură partidului voturi decisive. Nu există discurs electoral al domnilor Schumacher1 şi, începând cu august o mie nouă sute cincizeci şi doi, Ollenhauer[320] care să nu toarne dispreţ şi batjocură peste orele de consultaţii din moara dezafectată. Funcţionari de partid vorbesc despre „cura de viermi capitalistă” şi rămân aşezaţi – cine să se mire? – pe banca opoziţiei.

Dar vine clerul. Nicidecum cu toate podoabele de ceremonie, avându-i pe Frângs[321] şi Faulhaber[322] în fruntea unor procesiuni de campanie; mai ales dominicani anonimi ajung la moara dătătoare de indicaţii, rareori motorizaţi, cel mai adesea pe jos, câţiva pe biciclete.

Mai mult toleraţi decât privilegiaţi, ei aşteaptă umili afară, sub capra morii, cu breviarele deschise până când un anume dr. Oetker[323] din Bielefeld află că pentru el

---

Democrat).

320 Dr. Kurt Schumacher (1895-1952), preşedinte al SPD şi liderul opoziţiei în Bundestag, unul dintre părinţii democraţiei postbelice din Germania.

321 Josef Richard Frings (1887-1978), cardinal al Bisericii Catolice, arhiepiscop de Köln.

322 Michael von Faulhaber (1869-1952), cardinal al Bisericii Catolice, arhiepiscop de München.

323 Companie germană de produse alimentare întemeiată de August Oetker în 1891, în care, după război, sînt încorporate o flotă, o editură, o casă de asigurări, o bancă, o fabrică de bere şi hoteluri în toată Europa.

imperativul momentului este: „Coace o flotilă cu praful de copt Oetker. Amestecă praful de budincă Oetker, lasă-l să dea în fiert, să se răcească, apoi răstoarnă-l cu grijă în toate cele şapte mări ale lumii – şi iată: toate petrolierele Oetker plutesc!” Mai târziu, după ce Oetker s-a eternizat pe stâlpul casei şi a plecat, *pater* Rochus[324], uşor uimit, trebuie să sufle peste ochelari, fiindcă de cum a citat catehismul, scârţâind cu creionul pe tăbliţa de ardezie – „Doamne, trimite Duhul tău şi faţa pământului fi-va înnoită... se şi vesteşte prin glasul viermilor de faină: unicmântuitoarea Biserică trebuie să năzuiască treptat, prin partidul creştin de guvernământ, la stări de lucruri gotice şi apoi târziu-romanice; cu puteri retroactive, imperiul lui Carol cel Mare trebuie reînnoit, la nevoie cu sprijin romanic; mai întâi să se înceapă fără tortură şi fără arderea pe rug a vrăjitoarelor, fiindcă ereticii precum Gerstenmaier1 şi Dibelius[325] îi vor ciuguli din palmă Sfintei Fecioare chiar şi fără a fi rugaţi: „Marie, ce cu Pruncul veghează, pe noi ne binecuvântează!”

Încărcaţi cu daruri, sfinţii părinţi se întorc acasă pe jos şi pe biciclete. În faţa morii de vânt ajung odată, direct şi decorativ, până şi şase franciscane venite de la mănăstirea din Aachen. Chiar dacă superioara novicelor, sora Alfons-Maria[326], cere şi ea informaţii de la morar vreme de o jumătate de oră, o vorbă să nu se sufle despre ceea ce au de spus viermii de faină călugăriţelor. Atât e sigur: viermii de făină catolici – morarul Anton Matern este drept-credincios – au întocmit, pentru orice eventualitate

324 Rochus Spiecker (1921-1968), publicist şi teolog dominican.

325 Eugen Karl Albrecht Gerstenmaier (1906-1986), teolog protestant, politician creştin-democrat, preşedinte al Parlamentului German.

326 Reprezentantă a congregaţiei catolice Surorile Mîntuitorului Ceresc, întemeiată de Elisabeth Alphonsa Maria Eppinger, sora Alfons Maria (1814-1867).

şi orice situaţie, scrisori pastorale. Se rosteşte în şoaptă numele unui ministru în ascensiune care – *nomen est omen*[327] – avea să se numească Würmeling[328] şi care, cu ajutorul familiilor catolice, va fonda un stat în stat; viermii de făină prezintă proiecte de legi; viermii de faină susţin şcoala confesională; din motive de credinţă, viermii de faină catolici se opun reunificării; viermii de faină guvernează Germania de Vest – fiindcă statul-fragment est-german îşi trimite prea târziu specialistul în planificare.

Înainte ca morarul cu sacul lui de douăzeci de livre cu făină de grâu – care, în treacăt fie spus, trebuie completat cu câteva livre din soiul Epp, obţinute cu greu din delta astăzi poloneză a Vistulei deci înainte ca morarul Matern, cu viermii lui de făină bine hrăniţi, să poată participa la planificarea combinatului siderurgic Stalinstadt1 pe terenurile mlăştinoase ale Oderului, la construirea complexului energetic Schwarze Pompe[329][330], la exploatarea de uraniu şi wolfram a temutei Wismuth AG[331] şi la crearea brigăzilor socialiste, nişte funcţionari în civil au asigurat perimetrul din jurul viermilor de faină

327 Numele este un semn (în lat. în orig).

328 Franz-Josef Wiirmeling (1900-1986), politician creştin-democrat al cărui nume este legat de aşa-numitul „permis Wuermeling“, care acorda familiilor cu mulţi copii reduceri la biletele pe căile ferate. în traducere din germană numele înseamnă „viermişor“.

329 Eisenhiittenstadt, oraş în districtul Oder-Spree, Brandenburg, la graniţa cu Polonia, întemeiat în 1950 sub numele Oraşul Stalin, ca model de oraş socialist.

330 „Pompa neagră“ (germ.), complex de uzine producătoare de energie electrică de lîngă Spremberg, Brandenburg.

331 întreprindere minieră din zona de ocupaţie sovietică, în R.D.G., situată pînă la reunificarea Germaniei pe locul al treilea în lume în ceea ce priveşte producţia de uraniu.

vorbitori; fiindcă dacă domnii Leuschner[332] şi Mewis[333] – Ulbricht[334] l-a trimis chiar şi pe Nuschke[335] – ar fi reuşit atunci să străpungă de câteva ori acel cordon de securitate pe care îl realizase un general împreună cu oamenii lui, Republica Democrată Germană ar sta acum altfel, ar avea o grămadă de cartofi şi clame de birou în exces – dar aşa nu are nimic, nici măcar destulă sârmă ghimpată.

Criticii miracolului economic, toţi la fel de înceţi, care, cu arătătorul ridicat, ratează figura simbolică a lui Erhard[336], pierd trenul spre Dülken. Domnul Kuby[337] şi toţi cabaretiştii cică ar fi avut săgeţi otrăvite, argumente şi cântecele caustice cât să zguduie un imperiu dacă s-ar fi dus în pelerinaj la morarul Matern la ora de consultaţii. Fiindcă am greşi dacă am presupune că viermii partinici l-ar fi avut mereu în minte doar pe acel unic Konrad1. Dimpotrivă! Vizitatorii timpurii ai viermilor de faină, domnii de la presă şi cei cu temeri privind decartelizarea vor confirma că în sacul de douăzeci de livre a domnit chiar de la început cea mai radicală atmosferă anti-Adenauer; nu pe primarul incapabil, care s-a dus la moară numai de patru ori şi doar cu probleme de politică externă,

332 Bruno Max Leuschner (1910-1965), membru în Comitetul Central al Partidului Unităţii Socialiste din R.D.G. (SED) şi preşedinte al Comisiei de Planificare a Economiei în R.D.G.

333 Karl Mewis (1907-1987), luptător împotriva naţional-socialismului, politician SED, preşedinte al Comisiei de Planificare a Economiei în R.D.G.

334 Walter Ernst Paul Ulbricht (1893-1973), preşedinte al Republicii Democrate Germane şi secretar general al Partidului Unităţii Socialiste din R.D.G.

335 Otto Gustav Nuschke (1883-1957), politician din zona de ocupaţie sovietică, respectiv R.D.G.

336 Ludwig Wilhelm Erhard (1897-1977), politician creştin-demo- crat, ministru al Economiei şi al doilea cancelar al R.F.G.

337 Erich Kuby (1910-2005), jurnalist şi publicist german.

l-au propus viermii de faină să fie primul cancelar federal, nu, el n-a avut votul lor; dimpotrivă, ei au strigat într-un glas: „Hans Globke[338] să fie, nezgomotosul luptător în Rezistenţă, care lucrează în culise”.

N-a fost să fie aşa şi dacă suporterii şcoliţi de viermii de faină, ţinând seama de cugetarea viermilor, n-ar fi făcut din dr. Hans Globke un cancelar din umbră, deci dacă n-ar fi obţinut ascultare pentru fracţiunea viermilor de faină din Bundestag, cât şi pentru anumiţi secretari de stat din cele mai importante ministere, multe – poate chiar totul – ar fi ieşit prost.

Şi morarul Matern? Ce onoruri i s-au acordat lui? Abonamentul gratuit la o revistă ilustrată sau alta, cadourile de Anul Nou – calendarele firmelor, de la Auto-union până la minele Hannover-Hannibal –, astea au fost singurul lui câştig? I-au revenit funcţii, decoraţii sau pachete de acţiuni? S-a îmbogăţit morarul?

Fiul lui, care îl vizitează cu câine ciobănesc negru în luna martie a anului patruş'nouă, nu vede deocamdată niciun pfenig coclit. Afară vântul de vest trage de aripile nemişcate ale morii. Neckarsulm[339] şi Vereinigte Kesselwerke din

Düsseldorf[340] tocmai au luat-o din loc în mare grabă: ora de consultaţii s-a încheiat. Sacul de douăzeci de livre se odihneşte în fişet de oţel. Piesa asta de mobilier – o donaţie de la Krauss-Maffei AG, care, devenită majoritară prin Buderus, ţine acum de grupul Flick – a fost instalată

338 Konrad Adenauer (1876-1967), jurist şi politician creştin-democrat, primul cancelar al Republicii Federale Germane după al Doilea Război Mondial.

339 Uzinele Neckarsulm (NSU), producătoare de biciclete, motociclete şi automobile.

340 Producător de cazane sub presiune şi componente specifice domeniului energetic, cu sediul în Düsseldorf.

de Gură-de-aur, fiindcă el a fost de părere că sacul nu era în siguranţă aşa, depozitat pur şi simplu în pâlnia de alimentare. Merită luate în seamă şi nişte achiziţii care nu folosesc la nimic: într-o colivie mare – cadou de la Wintershall AG – ciugulesc doi peruşi – un cadou de la concernul Gerling. Însă tatăl şi fiul stau faţă-n faţă, fără să-şi vorbească, dacă nu ţinem seama de nişte exclamaţii întâmplătoare precum „Ei bine" sau „Aşa deci!". Amabil, fiul deschide gura primul: „Ei, tată, ş-acu ce mai zice viermele de făină?"

Tatăl dă din mână a lehamite: „Ce tot zice mereu. Nimicuri, numa nimicuri".

Atunci, aşa cum se cuvine, fiul trebuie să întrebe de mama şi de mătuşa lui: „Şi mama? Şi mătuşa Lorrchen? Te-ai despărţit de ele?"

Morarul arată cu degetul mare spre pardoseala podului pentru făină: „S-or înecat pe drum".

Fiului îi vine în minte să întrebe de cunoştinţe vechi: „Şi Kriwe? Lührmann? Karweise? Pe unde-s Kabrunii? Bătrânul Folchert şi Hedwig a lu' L-au de la Schiewenhorst?"

Degetul mare al morarului arată iar spre bârnele din podea: „Înecaţi. Toţi s-or înecat pe drum".

Dacă mama, mătuşa şi toţi vecinii au căzut pradă Balticii, acum să fie puse întrebări şi despre moara paternă. Şi morarul trebuie să anunţe iarăşi o pierdere: „Asta o ars până la pământ ziua-n amiaza mare".

Fiul e nevoit să strige dacă vrea să afle ceva de la tatăl lui. îşi prezintă dorinţele mai întâi cu precauţie, apoi direct. Dar morarul nu pricepe nici cu urechea turtită şi nici cu cea depărtată de cap. De aceea fiul scrie dorinţe pe tăbliţă cu creionul de ardezie. Cere bani – „Parale! Parale!" –, e pârjolit şi el, ca şi moara de vânt de acasă: „Am avut ghinion, ruinat!"

Tatăl morar dă din cap cu înţelegere şi-şi sfătuieşte fiul să-şi ia de lucru, fie la mina de cărbuni, fie la el. „Fă-te trebuincios pe-aici. Mereu o să găseşti ceva de făcut. Şi-ndată o să trebuiască să mai şi construim pe-aici.w

Dar înainte ca Matern, fiul cu câine negru, să se hotărască să-i dea o mână de ajutor tatălui, el vrea să mai ştie, aşa, în treacăt, dacă morarul nu cunoaşte un mare fumător numit Gură-de-aur şi dacă acest Gură-de-aur, împătimit al ţigărilor, nu poate fi găsit cu ajutorul viermilor de făină: „Ia întreabă-i pe ăia”.

Atunci morarul încremeneşte. Viermii de faină tac în dulapul lor de oţel – Krauss-Maffei. Doar peruşii – concernul Gerling – sporovăiesc în colivia lor – Wintershall AG. Totuşi Matern fiul rămâne şi-i meştereşte câinelui Pluto o cuşcă sub capra morii oprite. Dacă aici ar exista o Vistula şi diguri de la un orizont la altul, atunci cătunul de colo ar fi Schiewenhorst şi aici, unde în fiecare zi, în afară de joi, vin cu maşina baronii cărbunelui şi acţionarii companiilor, s-ar afla Nickelswalde. Aşa, locul se va numi în curând Noul Nickelswalde.

Fiul Matern se instalează. Tatăl şi fiul semnează un contract de muncă în toată regula. De acum înainte câinele Pluto trebuie să păzească moara cu tot ce e în ea şi să anunţe prin lătrat vizitele de afaceri. Fiului îi revine reglementarea aspectelor exterioare care ţin de procesul economic dirijat de viermi, în calitate de administrator plătit peste barem, el cere să fie nivelat un loc pentru o parcare sub dealul morii, dar refuză amplasarea unei benzinării Esso. În timp ce pompele de benzină îşi găsesc locul acolo unde drumul de acces dă în şoseaua spre Diilken, el permite Poştei Federale şi întreprinderilor Blatzheim să construiască acolo. Însă parcarea are voie să fie închisă pe trei laturi doar de clădiri cu un singur etaj, astfel încât moara – devenită între timp un simbol ştanţat

pe o agrafă – să domine aşa cum trebuie activitatea înfloritoare de jos. Centrala telefonică şi secretariatul transmit şi formulează indicaţii-de-viermi şi logică-de-viermi. Clădirea principală adăposteşte un restaurant mai curând simplu, douăsprezece camere cu un singur pat şi şase camere duble, pentru ca gândirea vermială să-şi găsească odihna în somn.

În subsol se află barul unde, începând cu sfârşitul după-amiezii, mari specialişti în reglementări vermiculare – azi li se spune organe de conducere – stau lipiţi de taburetele înalte. Cu băuturi reci în faţă şi ciugulind migdale sărate, ei cultivă tendinţa de formare a monopolurilor, promovată de viermi, discută despre regulamentul verminat al concurenţei, vând sub preţ, plătesc dividende, susţin cu titlu provizoriu, tind fără grabă, reacţionează diferit, fac presiuni, contează şi înregistrează, urcă brusc preţuri şi zâmbesc spre un afiş alb pe fond roşu, pe care Matern, administratorul, l-a atârnat în barul din subsol: „TOATE ROŢILE S-OPRESC CÂND VIERMII NU MAI DORESC”.

Fiindcă şi Matern-fiul vorbeşte. Multe dintre frazele lui încep uniform: „Marxism-leninismul a demonstrat…” sau „Pe aripile socialismului se va…”

Marii specialişti în reglementări vermiculare – fiindcă n-au fost niciodată organe de conducere – tresar pe taburetele lor înalte când administratorul Matern arată spre afişul roş-alb, făcând vestitul gest al lui Lenin, şi vorbeşte despre colectivitatea viermilor de faină, despre structura vermială a socialismului victorios şi despre istorie ca proces vermicular dialectic. În vreme ce sus, în moara oprită, morarul cel strâmb, cu sacul de douăzeci de livre la ureche, ajută economia germană postbelică să capete prestigiu internaţional – colaborării şi toleranţei lui îi datorăm scrierea deschizătoare de drumuri a

teoreticianului într-ale economiei W. Eucken[341] *Sarcinile viermilor de făină de interes obştesc într-un stat de drept* –, jos fiul lui, administratorul, îi înfierează pe exploatatorii monopolişti ai viermilor de făină. Viermele viermuieşte în citate. Există insul cu conştiinţă de clasă şi cel fără clasă. Unii învaţă autoeducarea colectivă, alţii ţin un jurnal de brigadă. Deschizătorii de drumuri îi construiesc un edificiu socialismului. În condiţii sociale modificate capitalistul se converteşte la Epurează, elimină, triumfa. În timpul unor interminabile discuţii la bar – sus tatăl Matern doarme deja de multă vreme şi visează la cimitirele înecate în iederă din stânga şi din dreapta gurii de vărsare a Vistulei – fiul Matern, aplecat peste gin şi whisky, răspândeşte viermo-mituri marx-alimentate care trebuie să susţină teza necesităţii întregii evoluţii: „Fiindcă există viermi de planificare şi brigăzi de viermi care, pe aripile socialismului, păşesc pe drumul de la Eu la Noi”.

Matern, administratorul, nu-i un vorbitor nepriceput. În barul plin de fum, cu ţeasta curând cheală plasată sub lumina din tavan, el ţine strâns paharul de whisky, îşi agită băutura zornăitoare, arată spre viitor cu ades pictatul deget leninian şi interpretează piese educative în faţa unui public iubitor de teatru. Fiindcă cei care stau pe taburetele înalte, marile forţe vermiale Abs şi Pferdmenges, doamnele Thyssen şi Axei al lui Springer, directorul executiv Blessing1 şi juristul de firmă Stein[342][343], societarii cu răspundere şi consilierii înşeptiţi, toţi participă, deoarece

341 Walter Eucken (1891-1950), economist, părintele neoliberalismului şi unul dintre principalii susţinători ai economiei sociale de piaţă.

342 Karl Blessing (1900-1971), economist, membru în consiliul de conducere de la Deutsche Reichsbank (1937-1939) şi preşedinte la Deutsche Bundesbank (1958-1969).

343 Gustav Stein (1903-1979), jurist şi politician creştin-democrat.

fiecare – „Altfel unde am ajunge?” – are o opinie proprie şi ea se cere expusă. În plus, în tinereţe fiecare – „Cu mâna pe inimă, să n-am eu parte!” – a stat undeva în stânga. Doar suntem între noi: „Krauss-Maffei şi Rochling-Buderus!” Voi, vechi luptători: „Lubbert ş[344]i Biilow-Schwante, martorii lui Alfred ş[345]i moştenitorii lui Hugo!”[346] în fond, oameni cu care se poate discuta după miezul nopţii – aşa i se pare lui Matern, administratorul. Nu dorm cu toţii în paturi de roze. Fiecare, chiar şi văduva Siemens, are o povară de dus. Fiecare a fost nevoit să înceapă chiar de jos, chiar şi uzina metalurgică Gutehoffnung. [347]Nimic nu se face peste noapte, nici măcar Phoenix-Rheinrohr1. „Dar să reţinem un lucru, domnilor de la reasigurări şi de la asigurări de grindină, voi, cei care valorificaţi gudronul şi prelucraţi oţel, voi, mult ramificate şi până departe înrudite neamuri, voi, Krupp, Flick, Stumm şi Stinnes: socialismul va învinge! Sus paharele! Viermele de făină să aibă mână liberă! Noroc, Vicco! Tendinţă favorabilă! Eşti un tip a-ntâia, chiar dacă ai fost cândva ofiţer SS. Să ştergem cu buretele. Cândva cu toţii am. Fiecare în felul lui. Spune-mi Walter!”

Dar aceste înfrăţiri se produc sub moara oprită numai la miezul nopţii; în timpul zilei, când parcarea este supraaglomerată, centrala telefonică suprasolicitată şi orele de consultaţii total ocupate, domneşte micul război ideologic. Niciun misterios om din umbră nu-l finanţează pe administrator; cu mijloace proprii, el pune să fie tipărite

---

344 Erich Ferdinand August Lübbert (1883-1963), avocat şi industriaş german.

345 Alfred Krupp (1812-1887), fiul lui Friedrich Krupp, întemeietorul combinatului de oţel din Essen.

346 Hugo Stinnes (1870-1924), industriaş şi politician german.

347 „Buna Speranţă“ (germ.), importantă întreprindere metalurgică şi minieră din Bazinul Ruhrului.

manifeste al căror stil e deschizător de drumuri, fiindcă ele găsesc o întrebuinţare utilă unui scop.

În stânga alternează citate din Marx cu date din istoria familiei Matern; în dreapta, creioane cu reacţie rapidă notează capacitatea anuală prevăzută pentru plănuita uzină Rourkela din Orissa, India.

În stânga luptătorii de clasă Luxemburg[348] şi Liebknecht[349] fac să înflorească semne de exclamaţie; în dreapta, după două puncte, anunţul că peste numai câţiva ani Russelsheim[350] va plăti super-dividende de şaizeci şi şase de procente.

În stânga Simon şi Gregor Materna, conducătorii bandelor de tâlhari, înfiinţează încă de la începutul secolului al şaisprezecelea brigăzi înzestrate cu o conştiinţă colectivă; în dreapta se constituie Uniunea Cărbunelui şi Oţelului.

În stânga poate citi oricine vrea felul în care străbunicul administratorului, care credea în Napoleon, dar a vândut ruşilor scări de asalt şi, tocmai din cauza acestei dualităţi, a ajuns să aibă bani care aparţinuseră mai înainte militariştilor şi capitaliştilor; în dreapta se înşiră investiţiile şi amortizările de la Badische Anilinund Soda-Fabrik pentru încă îndepărtatul an cinci-cinci.

Pe scurt: în vreme ce pe partea stângă a unei foi volante complet roşii administratorul Matern se face cunoscut ca unul care vrea să grăbească sfârşitul ordinii sociale decadente din Vest, partea netipărită a aceleiaşi foi volante este acoperită de curbe ale costurilor, cotaţii de bursă, reglementări de cartel – ce anticipare clară a

348 întreprindere minieră şi metalurgică întemeiată în 1852.

349 Karl Liebknecht (1871-1919), susţinător al socialismului şi cofondator al Ligii Spartachiste şi al Partidului Comunist German.

350 Russelsheim, oraş în landul Hessa, reşedinţa uzinelor de automobile Opel.

coexistenţei actuale!

Şi ce plăcere ar fi ca, fără să te coste, să mai adaugi câte un *intermezzo* acum, când încheierea acestei cronici trage aer în piept; pentru că acum fiecare ar putea să spună anecdote. Să zicem, istorioara cu Ufa[351] care îşi trimite prea târziu consiliul de administraţie la Noul Nickelswalde. Fiecare ar putea slobozi acum un lamento. De pildă, litania păcatelor prin omisiune din cadrul agriculturii, chiar dacă viermii de făină trâmbiţează fără oprire şi din propriul lor mediu crizele agrare ce vor să vină. Oricine ar putea să-ţi pună imediat în faţă un almanah al bârfelor din societate. De pildă, alianţele hamburgheze, Rosenthal-Rowolt, motivele de divorţ ale lui Springer, critică socială plictisitoare. Să lăsăm asta şi s-o spunem pe scurt: din martie o mie nouă sute patruzeci şi nouă şi până în vara anului cinci-trei Walter Matern, venit să judece cu câine negru, îl serveşte ca administrator şi fiu nesupus pe tatăl său, Anton Matern, care a venit să dea sfaturi cu un sac şoptitor de douăzeci de livre. Răstimpul ăsta a devenit cunoscut în general drept perioada timpurie a miracolului economic. Celula germinativă a acestei epoci se numeşte Noul Nickelswalde. Multe – zvonuri despre trăgători de sfori şi legături internaţionale – trebuie să rămână şi vor rămâne nelămurite. De exemplu, Matern administratorul nu-l vede niciodată pe Gură-de-aur, despre care toţi ştiu ce, despre care nimeni nu ştie unde – nici măcar viermii de făină. Însă ei divulgă moartea lui Stalin înainte să devină oficială. Câteva săptămâni mai târziu, câinele de pază Pluto, lăsat liber noaptea, anunţă: foc sub moară! Incendiul este stăvilit repede. Trebuie înlocuite

---

351 Societatea Universum Film (UFA sau Ufa), principalul producător de filme în timpul Republicii de la Weimar şi al celui de-al Doilea Război Mondial. Aflată în zona de ocupaţie sovietică, compania a fost restructurată şi preluată de un consorţiu bancar.

doar patru scânduri de legătură mici din structura caprei. Stricăciunile la şa şi la grinzile de îmbinare de la podul pentru făină sunt nesemnificative. Prefectul de poliţie din Düsseldorf soseşte cu maşina. Incendiere dovedită! însă încercarea de a vedea legături între acest caz şi atacul petrecut asupra morii curând după aceea, care, trebuie s-o spunem, a şi reuşit, are ca rezultat doar o legendă, pentru că dovezile lipsesc şi azi. Iar cei care adulmecă vreo legătură între moartea lui Stalin şi incendierea eşuată, pe de-o parte, şi atacul reuşit şi revoltele din zona de ocupaţie sovietică, pe de altă parte, nu fac, de asemenea, decât să speculeze. Totuşi până în ziua de azi comuniştii sunt priviţi drept incendiatorii şi autorii răpirii.

Astfel că fiul morarului Matern trebuie să se supună unor săptămâni de interogatorii. Dar el cunoaşte încă de pe vremuri tonul ăsta. Dintotdeauna i-au plăcut jocurile de-a întrebatul şi răspunsul. Fiecare răspuns, crede el, ar trebui să-i aducă aplauze.

„Meseria învăţată?”

Actor”.

„Ocupaţia actuală?”

„Până în ziua atacului asupra terenului morii ce aparţine tatălui meu am fost administrator”.

„Unde vă aflaţi în noaptea în chestiune?”

„În barul de la subsol”.

„Cine poate să depună mărturie?”

„Domnul Vicco von Bülow-Schwante, preşedintele consiliului de administraţie de la concernul Stumm, domnul doctor Lübbert, partener cu răspundere limitată la firma Dyckerhoff & Widdmann, şi domnul Gustav Stein, director în Uniunea Federală a Industriei Germane”.

„Despre ce anume aţi vorbit cu martorii?”

„Mai întâi despre tradiţia regimentului de ulani în care a servit domnul Bülow-Schwante, apoi despre

participarea firmelor Lenz-Bau A şi Wayss & Freytag la reconstrucţia

Germaniei de Vest, iar la sfârşit domnul Stein mi-a explicat numeroasele asemănări existente între reprezentanţii culturii şi liderii din economie”.

Dar oricât de îndârjit ar rămâne în umbră adevăraţii făptuitori, fapt este că: în ciuda organizaţiei Gehlen1 şi a triplului cordon de apărare, în noaptea dinspre cincisprezece spre şaisprezece iunie a anului cinci-trei nişte necunoscuţi reuşesc să-l răpească pe morarul Anton Matern, domiciliat în moara dezafectată din Noul Nickelswalde. În afară de morar, în dimineaţa de şaisprezece iunie din moară mai lipsesc următoarele obiecte: în podul pentru saci – o fotografie sub sticlă şi înrămată a fostului preşedinte al Reichului, von Hindenburg, şi un aparat de radio Grundig; în podul pentru făină – numerele pe cinci ani ale revistei radio *Hor Zu*! *y* doi peruşi cu tot cu colivie şi un sac de douăzeci de livre cu făină de grâu, păstrat într-un dulap de oţel pe care făptaşii – se presupune că au fost mai mulţi – au reuşit să-l deschidă fără să-l forţeze.

Dar fiindcă în cazul sacului de douăzeci de livre este vorba despre un sac unde locuiesc viermi de făină de origine est-germană, care, printr-o conducere centralizată, au introdus o înflorire economică vest-germană care şi azi, când deja i se întrevede sfârşitul, încă se mai prelungeşte, stimulând conjuncturi, pierderea sacului şi a morarului aparţinător provoacă panică. De exemplu, în barul din subsol şi în parcare domnii care nu au voie să părăsească Noul Nickelswalde cât timp durează investigaţiile preliminare caută catastrofe comparabile în toată istoria germană şi cea apuseană. Sunt pronunţate cuvinte precum

Cannae, Waterloo şi Stalingrad. Demiterea lui Bismarck[352][353], prezentată într-una dintre caricaturile englezeşti ale acelor ani, devine un strigăt deznădăjduit de Casandră: „Căpitanul părăseşte nava!” Cel pentru care cuvintele acestea nu descriu situaţia cu suficientă putere le face mai convingătoare preluând unele din cunoscuta cugetare despre şobolani: „Căpitanul părăseşte nava care se scufundă!”

Dar opinia publică nu are voie să fie părtaşă la consternarea forţelor din conducere. Deşi nimeni nu dispune o blocadă a ştirilor despre cele întâmplate în Noul Nickelswalde, niciun ziar – nici măcar *Bild* – nu trage vreun semnal de alarmă cu litere de-o şchioapă: „Viermii de făină părăsesc Republica Federală!” – „Atac sovietic asupra unui centru economic vest-german!” – „Steaua Germaniei apune!”

În *Die Welt* nu apare nimic. Tot ce se cheamă ziar între Hamburg şi München nu relatează decât despre revolta muncitorilor constructori de pe Aleea Stalin. Totuşi Ulbricht, rezemat pe zgomot de tancuri, rămâne, în vreme ce morarul Anton Matern dispare fără acompaniament muzical.

Ca urmare, toţi cei care trăiesc de pe urma zicerilor lui vermiale colorate regional, Krupp, Flick, Stumm şi Stinnes, toţi cei care continuă să navigheze urmând cursul recomandat de viermi, *Bank deutscher Länder*[354] şi

---

352 Agenţie de spionaj stabilită în 1946 în zona de ocupaţie americană, denumită astfel după Reinhard Gehlen, general din armata germană recrutat după război de serviciile secrete americane.

353 Otto von Bismarck (1815-1898), supranumit „cancelarul de fier", a fost numit prim-ministru al Prusiei în 1862 şi a devenit cancelar al Imperiului German în 1871, odată cu crearea acestui imperiu. A fost demis în 1890 de împăratul Wilhelm al II-lea.

354 Bancă întemeiată în 1948, precursoarea actualei bănci naţionale germane, Deutsche Bundesbank.

biscuiţii Bahisen, toţi cei care stăteau la rând în faţa morii dezafectate – holdingurile şi camerele de comerţ, casele de credit şi uniunile federale –, toţi cei deviermi-ascultători lasă deoparte orele de consultaţii la morarul Matern. De acum înainte la discursuri festive inaugurări de poduri lansări de nave nu se mai spune „Această bunăstare ne-a inspirat-o în şoaptă viermele de făină. Pentru ceea ce deţinem îi suntem datori morarului şi sacului său de interes public de douăzeci de livre. Trăiască morarul Anton Matern!”, în schimb, pe vreme vântoasă sau liniştită, foştii specialişti în treburi vermiculare, deveniţi acum oratori plini de aere în situaţii festive, se aud vorbind despre: vrednicia germană. Despre: hărnicia poporului german. Despre: Phoenix din cenuşă. Despre: miraculoasa renaştere a Germaniei. Şi, în orice caz, despre: graţia divină, fără de care nu se întâmplă nimic.

Numai pe unul singur l-a făcut rătăcitor plecarea morarului. Matern, odinioară administrator, îşi scrâşneşte calea prin ţară, şomer cu câine negru. Orice bunăstare se stinge cu vremea. Orice minune poate fi lămurită. Înaintea fiecărei crize a fost avertismentul: „Nu-l ascultaţi pe vierme, în vierme e viermele!”

A optzeci şi opta Materniadă, sterilă

Tendinţă apatică: între timp pleşuv sus, ursuz masiv tot pe drum, dar sever cu câinele. Pluto îl ascultă şi nu mai e chiar aşa de tânăr. Cât de obositor e să îmbătrâneşti; fiindcă fiecare gară o vorbeşte de rău pe următoarea. Pe fiecare pajişte pasc deja alţii. În fiecare biserică, acelaşi Dumnezeu: *Ecce homo*! Priviţi-mă: cu ţeasta pleşuvă şi pe dinăuntru. Un dulap gol, plin cu uniforme de toate orientările. Am fost roşu, am purtat brun, am umblat cu negru, m-am vopsit: roşu. Scuipaţi-mă: îmbrăcăminte pentru orice vreme, bretele reglabile, cel de-nepus-la-pământ merge pe tălpi de plumb, pleşuv sus, gol înăuntru,

acoperit pe dinafară cu resturi de ţesături roşii brune negre – de scuipat! Dar Brauxel nu scuipă, ci trimite avansuri, dă sfaturi, vorbeşte în treacăt despre export-import şi despre sfârşitul lumii, care se apropie, în timp ce eu scrâşnesc: un cap pleşuv vrea dreptate. E vorba aici despre dinţi – treizeci şi doi. Cu ai mei niciun dentist n-a câştigat vreun ban. Fiecare dinte contează.

Tendinţă apatică. Nici gara centrală din Köln nu mai e ce-a fost. Iisus Cristos, cel care poate să înmulţească pâinea şi să întrerupă curentul de aer, a pus să fie închisă cu sticlă. Iisus Cristos, cel care ne-a iertat pe toţi, a pus să fie emailate din nou boxele din toaleta pentru bărbaţi. Nu mai există nume împovărate de vină, nici adrese trădătoare. Toată lumea vrea să fie lăsată în pace şi să mănânce cartofi proaspeţi în fiecare zi; doar Matern mai simte curenţi de aer şi nume dureroase săpate în inimă, splină şi rinichi, care vor să fie tăiate toate toate toate. O bere în sala de aşteptare. O dată, cu câinele în jurul domului, ca să-l pişe în toate cele treizeci şi două de colţuri. După asta, încă o bere peste drum.

Conversaţii cu vagabonzi care îl iau pe Matern drept vagabond. După asta, o ultimă încercare la toaletă pentru bărbaţi. Mirosul a rămas acelaşi, chiar dacă înainte berea era mai proastă şi mai subţiată. Ce absurd, să cumperi prezervative. Cu şale arcuite, ca un armăsar în picioare: evacuare în treizeci şi două de cuve, toate lipsite de nume. Matern îşi cumpără prezervative, zece pachete. Vrea să viziteze nişte vechi cunoştinţe în Mülheim. „Sawatzki? Ăştia nu mai locuiesc de multă vreme aici. Au început în Bedburg, de la mai nimic, cu haine pentru bărbaţi. Apoi au cumpărat şi au intrat în industria confecţiilor şi se zice c-ar fi deschis la Düsseldorf ceva impresionant, pe două etaje”.

Până acum a reuşit să evite centrul ăsta de molimă buboasă. Mereu a trecut doar prin el, nu s-a oprit

niciodată. Köln? Da. Şi Neuss, cu andrele. O săptămână, Benrath. Sectorul, de la Dortmund până la Duisburg. O dată, două zile în Kaiserswerth. Aachen, o amintire plăcută. Înnoptare la Büderich, dar niciodată în Hansens Penn1. Să sărbătoreşti Crăciunul în Sauerland, dar nu la saltimbanci. Krefeld, Düren, Gladbach, între Viersen şi Dülken, unde tata făcea minuni cu viermi de făină – era destul de rău peste tot, dar mult mai rău era abcesul ăla cu lipituri de sticlă bombată, ofensa adusă unui Dumnezeu inexistent, mânjitura de muştar rămasă să se usuce între Düssei şi Rin, berea aia de două etaje, stătută şi suprafermentată, avortonul ăla abandonat după ce Jan Wellern[355] a încălecat-o pe Loreley. Acum oraş al artei, oraş al expoziţiilor, oraş al grădinilor. Babei mic-burghez. Nor de gaze pe Rinul Inferior şi capitală de land. Protector al oraşului Danzig[356]. Oala cu muştar şi mormântul lui Hoppeditz[357]. Aici a suferit şi a luptat

Grabbe[358][359]. „Ăsta n-a rezistat. Cu el suntem chit. S-a uscat pe drum”. Fiindcă nici măcar Christian Dietrich n-are chef s-o mierlească aici, preferă la Detmold. Râsetdegrabbe: „Aş putea să omor Roma cu râsul meu, de

355 Fostă circiumă de pe Ratinger Straße, frecventată de studenţi şi artişti, care oferea clienţilor şi posibilitatea să înnopteze.

356 După al Doilea Război Mondial numeroase oraşe din Germania de Vest şi-au asumat patronajul unor oraşe din Est, ca expresie a responsabilităţii faţă de cetăţenii germani refugiaţi. Primarul oraşului Düsseldorf a semnat un astfel de act de patronaj pentru Danzig în 1954.

357 Hoppeditz, personaj fictiv, reînviat anual la 11 noiembrie, ora 11.11, cu prilejul celui mai important eveniment al oraşului

358D üsseldorf, carnavalul; îşi ţine discursul de deschidere a festivităţilor dintr-o oală cu muştar, fiind apoi „înmormîntat“ în parcul Muzeului Municipal în Miercurea Cenuşii.

359 Christian Dietrich Grabbe (1801-1836), dramaturg, reprezentant de seamă al realismului german.

ce nu Düsseldorful?” Lacrimidegrabbe, vechea oftalmie a lui Hannibal: „Plângeţi cum se cuvine, voi, prieteni ai sportului! La timpul cel mai potrivit, când aţi câştigat deja totul!” Dar fără aţâţarea poftei de râs şi fără gângănii în ochi, treaz, cu câine negru la picior, Matern vine să bântuie frumosul oraş Düsseldorf, care în vremea carnavalului e guvernat de garda alb-albastră a prinţului, în care banii se înverzesc, berea înfloreşte, arta face spumă, în care se poate trăi o viaţă întreagă: o veselie o veselie!

Dar tendinţa e apatică şi la familia Sawatzki. Inge spune: „Băiete, ce-ai mai chelit!” Ei locuiesc pe strada Schadow, deasupra magazinului, în cinci camere deodată, aranjate a-ntâia. Jochen, lângă acvariul de dimensiuni mijlocii, încastrat în perete, nu mai vorbeşte decât o germană fără cusur, surprinzător, nu-i aşa? Din bunele vremuri de la Mülheim – „îţi mai aduci aminte, Walter?” – a mai rămas acel dicţionar enciclopedic în treizeci şi două de volume pe care cei trei nu mai conteneau să le răsfoiască încă de pe când erau în Fliesteden: *A* de la apetit – „Nu vrei să mănânci cu noi, simplu de tot, din conserve?” *B* de la baracă – „Aşa am început la Bedburg, dar apoi”. C de la clavecin – „E italienesc, l-am destul de convenabil, la Amsterdam”. *D* de la Danzig – „Aici a fost de curând o întâlnire a refugiaţilor, dar Jochen nu s-a dus”. *E* de la echipă – „De când suntem căsătoriţi, marca nu mai valorează decât cincizeci de pfenigi”. *F* de la fanatic – „Ca tine. De ăştia nu s-alege niciodată nimic”. *G* de la gabardină – „Pipăie stofa asta, nimic scoţian, suntem pe picioarele noastre, de aceea e mai ieftin la noi decât”. *H* de la hăţiş – „Ne păzim din toate părţile”. *I* de la industrie – „Cei de la Camera de

Comerţ au vrut mai întâi să ne facă greutăţi, dar când Jochen s-a dus şi le-a pus poliţele în faţă”. *J* de la

joacă – „Şi, închipuie-ţi, de Paşti Walli merge deja la şcoală. Uite, aşa a trecut vremea”. *K* de la kaki – „Pe voi nu vă mai vor deloc”. *L* de la lichidare – „Ei, poate c-o să apară iarăşi cândva”. *M* de la menajeră – „Penultima pe care am avut-o s-a obrăznicit după numai două săptămâni”. *N* de la natură – „Terenul include două hectare de pădure şi un iaz cu raţe”. *O* de la Oskar – „Ăsta-i unul de pe la voi, a bătut o vreme la tobă în Zwiebelkeller1”. *P* de la perle – „Pe astea mi le-a dăruit Jochen la aniversarea căsătoriei noastre”. *Q* de la quark2 – „Amestecată cu cătină albă, asta mâncăm în ultima vreme la micul dejun”. *R* de la rută – „Şi anul trecut am fost în Austria, în Burgenland, să mai schimbăm şi noi”. *S* de la surprinzător – „E ieftin acolo şi încă rustic de-a binelea”. *T* de la textile – „Sugestia ne-a dat-o atunci Gură-de-aur”. *U* de la uzanţă – „Am pierdut-o de-o veşnicie”. *V* de la viaţă – „N-o avem decât pe asta”. *W* de la Walli – „Ăsta-i copilul nostru, Walter, de pretenţii nici nu poate fi vorba”. *X* de la xilofon – „Sau ţambal, la asta cântă la Czikos, ce-ar fi să mergem puţin acolo?” *Y* de la Yucatán – „Sau acolo? Au deschis de curând”. Z de la Zwiebelkeller – „Nu, mai curând la Morga. Aici trebuie neapărat să arunci o privire: totul e şocant în mod intenţionat. Grozav. Unic de îndrăzneţ. Sfidător. Sublim de idiot. Ciudat, oricum. Moriderâs. Medicalcasăzicemaşa. Fireştenudezbrăcat. Totul deasupra. Şimaiareşiclasă. Privitânansamblu. Ţisefacerăudeabinelea. Sadic bestial sinistru. Trebuia să fieinterzis. Damafost. Am fostdejadeicsori. Tuberculideignamădemestecat. Jochenplăteşte”.

De fapt Pluto ar trebui să rămână cu menajera în locuinţa de cinci camere şi s-o păzească pe copila Walli, care doarme, dar Matern insistă să fie însoţit de Pluto la restaurantul Morga. Sawatzki sugerează: „N-ar fi mai bine să mergem la Czikos?” Dar Inge vrea neapărat la Morga.

Pleacă toţi trei cu câinele. Pe Flingerstraße în sus, pe Bolkertstraße în jos. Bineînţeles că Morga, ca orice local autentic din Düsseldorf, se află în oraşul vechi. Nu se ştie cui îi aparţine restaurantul.[360]

Unii presupun că e al lui F. Schmuh, proprietarul de la Pivniţa de Ceapă. Şi Otto Schuster, patronul de la Czikos, ar intra în calcule. Mattner-cel-cu-filmele, cel cu Toff-Toff şi cu Datscha lui, care mai întâi trebuia să se numească Troika şi care azi e destul de bine situat, şi a mai deschis de curând un local, Talcioc – e încă neînsemnat şi abia pe cale să se lanseze la ora când Matern iese la hoinăreală cu Pluto şi cei doi Sawatzki. Cât merg pe Mertensstrabe, înainte să cuteze să intre la Morga, Inge Sawatzki îşi frământă mintea din capul de păpuşă îmbătrânită cu cinci ani: „Tare aş vrea să ştiu cui i-a venit ideea asta. Aşa ceva trebuie să-i treacă prin minte cuiva, nu? Deci Gură-de-aur… ăsta zicea uneori lucruri dintr-astea ciudate. Fireşte că noi n-am crezut niciodată ce tot trăncăneşte el. Numai în chestiuni de afaceri poţi să te bazezi pe el, da-n rest? De exemplu, voia să ne facă să credem că ar fi avut cândva o trupă de balet adevărată. Şi asta în timpul războiului, cu spectacole pe front şi aşa mai departe. Şi-n plus, sunt sigură că nu-i pursânge. Asta s-ar fi observat pe atunci. L-am întrebat de câteva ori: Spuneţi-mi, Gură-de-aur, de unde sunteţi de fapt? O dată a spus că-i din Riga, altă dată: astăzi se cheamă Swibno. Nu mi-a zis cum se chema înainte. Dar ceva tot trebuie să fie adevărat în treaba asta cu baletul. Poate că ăia chiar n-au observat nimic atunci. Cică şi Schmuh ar fi. Asta e cel cu Pivniţa de Ceapă. Cică în tot timpul ei ar fi fost un fel de paznic de adăpost antiaerian. Dar cei doi sunt singurii de felul lor pe care eu, mai îndeaproape. Şi tipici, amândoi. De aia şi zic, ceva ca Morga nu putea să-i treacă prin minte decât cuiva

360 Brînză de vaci subţiată, asemănătoare cu iaurtul (germ.).

care, ca şi Gură-de-aur. O să vezi. Sigur n-am exagerat. Nu-i aşa, Jochen? E chiar după Andreasgasse, peste drum de judecătorie, mai într-o parte”.

E drept că acolo stă scris MORGA cu litere albe pe-o placă funerară neagră, totuşi, privit în grabă, ar putea să treacă drept un simplu magazin de sicrie. De asemenea, în vitrină e un sicriu de copil, gol, de culoarea sidefului. Şi accesoriile obişnuite: crini de ceară şi garnituri de sicriu de-o frumuseţe deosebită. Postamente îmbrăcate în catifea neagră atrag privirea asupra unor fotografii de la înmormântări de primă clasă. De ele se sprijină coroane rotunde ca nişte colaci de salvare. În faţă este o urnă impresionantă din Epoca de Bronz, găsită – cum informează o plăcuţă – la Cocsfeld, în ţinutul Miinsterului.

În interiorul localului clienţilor li se aminteşte cu aceeaşi precauţie că oamenii sunt efemeri. Deşi cei doi Sawatzki n-au făcut rezervări, ei, împreună cu Matern şi câinele, primesc o masă lângă actriţa de film suedeză moartă într-un accident de maşină, pusă pe catafalc. Stă sub sticlă şi este, fireşte, din ceară. O cuvertură albă care nu scoate în evidenţă contururi şi ale cărei margini umflate sunt îndulcite de nori de dantelă o acoperă pe actriţă până la buric, însă în partea de sus, pornind de la părul negru, uşor unduit peste obraz, de la bărbie şi îmbinarea delicată cu gâtul, peste clavicula abia vizibilă, peste pieptul proeminent şi până la talie, jumătatea stângă este – e drept, din ceară – carne cu piele galben-rozalie; în schimb, în dreapta, cum se vede din locul unde stau Matern şi cei doi Sawatzki, se creează iluzia că un scalpel a despuiat-o; tot imitate, dar exact ca în realitate: inima, splina şi rinichiul stâng. Găselniţa e că inima bate aşa cum trebuie şi mereu se găsesc câţiva clienţi ai restaurantului Morga care stau în jurul raclei de sticlă, vrând să o vadă cum bate.

Ei se aşază şovăitori, Inge Sawatzki la urmă. Privirii care se plimbă de jur-împrejur i se oferă lămurit, în nişe din perete luminate indirect, unele părţi ale scheletului uman – braţul cu osul cubital şi radius, obişnuitul craniu şi, de asemenea, în borcane mari, etichetate, un plămân, creierul mic, creierul mare şi o placentă, de parcă ar urma să se ţină un curs. Şi o bibliotecă expune, la îndemână şi nu sub sticlă, cărţi cotor lângă cotor: literatura de specialitate uzuală, bogat ilustrată, apoi lucruri pretenţioase, pentru specialişti, cum ar fi experimentele din domeniul transplantului de organe sau o lucrare în două volume despre hipofiză. Iar între nişele din perete, mereu în acelaşi format şi înrămate cu gust, stau fotografii şi gravuri, portrete ale unor medici celebri: Paracelsus, Virchow1, Sauerbruch[361] şi Esculap, zeul roman al medicinei, sprijinit în toiagul lui, îi privesc pe clienţi cum mănâncă.

Nu se serveşte nimic neobişnuit: şniţel vienez, piept de vită cu hrean, creier de viţel pe pâine prăjită, limbă de vită în sos Madeira, rinichi de batal flambaţi, chiar şi vulgarul picior de porc şi obişnuiţii pui fripţi cu cartofi prăjiţi. Totuşi tacâmurile şi vesela merită o descriere mai amănunţită: Matern şi cei doi Sawatzki mănâncă picior de viţel cu ustensile sterile pentru disecţii, pe marginea farfuriilor, de jur-împrejur, se vede inscripţia „Academia de Medicină – Autopsie”, berea – normală, de Düsseldorf – face spume în pahare Erlenmeyer, dar în rest nimic nu e exagerat. Orice proprietar mediocru de restaurant sau reprezentanţii stilului târziu din Düsseldorf, cum ar fi, de exemplu, actualul Mattner-cel-cu-filmele şi decoratorii lui, ar fi făcut un lucru foarte bun dacă, de exemplu, ar fi lăsat să se audă de pe o bandă înregistrată zgomotele originale

361 Rudolf Virchow (1821-1902), medic german, fondatorul patologiei celulare.

din timpul unei operaţii: număratul lent, parcă încleiat cu gumă de mestecat, până când îşi face efectul anestezia, instrucţiuni sau comenzi şoptite, metalul pe metal, un ferăstrău care lucrează, ceva zumzăie pe un ton, altceva pompează tot mai încet, apoi iarăşi mai repede, comenzi mai scurte, sunete cardiace, sunete cardiace... Nimic de felul ăsta. Nici măcar o muzică de atmosferă, în surdină, nu umple Morga cu sunete oarecare. Se aude clinchetul uşor al ustensilelor de disecţie deasupra felului principal de mâncare. Conversaţie distribuită uniform la toate mesele – astea, dacă se face abstracţie de feţele de masă de damasc, sunt totuşi autentice: mese de operaţie pe roţi, de formă alungită şi reglabile, care nu sunt luminate fără milă de lămpi puternice, de sală de operaţii, ci sunt protejate de abajururi fermecător de demodate, cu siguranţă Biedermeier, şi învăluite într-o lumină caldă, intimă. Nici clienţii nu sunt medici în haine civile, ci, ca şi cei doi Sawatzki şi Matern, mai curând oameni de afaceri cu prietenii, ocazional deputaţi din parlamentul landului, câteodată străini cărora gazdele vor să le ofere ceva deosebit, rareori tineri, câte doi, dar în general consumatori dispuşi să cheltuiască ceva într-o seară, pentru că Morga – la început trebuia să se cheme Casa Funerară – nu e tocmai ieftină şi mai e şi plină de tentaţii. Astfel, la bar nu stau obişnuitele fete care stimulează consumul, nu e genul de animaţie de Rififi sau Tabu; nişte bărbaţi tineri, îmbrăcaţi corect – pe scurt, medici-asistenţi calificaţi stau la dispoziţie: e drept, nu să pună diagnostice definitive, dar totuşi să povestească la un pahar de şampanie lucruri instructive, însă general inteligibile, din cele învăţate de ei. Aici, departe de mult prea îngăduitorul medic de familie, mai există câte un client care să afle clar, pentru prima oară, că boala lui, oricum ai lua-o, se cheamă, să zicem, ateroscleroză. Depozite de grăsimi, cum

ar fi colesterolul, au provocat rigidizarea vaselor de sânge. Prietenos, dar fără familiaritatea discuţiilor de bar obişnuite, angajatul cu studii de la restaurantul Morga atrage atenţia asupra eventualelor consecinţe, infarct miocardic şi apoplexie, pentru ca apoi să-şi cheme cu un semn colegul care se răcoreşte cu o băutură în cealaltă parte, un expert în domeniul metabolismului lipidelor, un biochimist care îi povesteşte clientului – se rămâne la şampanie – despre grăsimile animale şi cele vegetale: „De aceea puteţi fi liniştit, în localul nostru sunt folosite numai grăsimi ale căror acizi reduc colesterolul: creierul de viţel pe pâine prăjită a fost preparat cu ulei pur de germeni de porumb. În rest, folosim ulei de floarea-soarelui şi, veţi fi uimit, chiar şi ulei de balenă, dar niciodată untură sau unt”.

Matern, care în ultima vreme se plânge de pietre la rinichi, este convins de cei doi Sawatzki, mai ales de Inge Sawatzki, să ia loc la bar, lângă un asemenea „doctor-animator”, cum zice Inge. Pentru că lui Matern nu-i place ideea să străbată localul, Sawatzki îi face semn să vină la masă unui domn care se prezintă drept urolog. Abia ce sunt rostite cuvintele „pietre la rinichi”, că tânărul insistă de îndată să se comande pentru Matern zeama a doua lămâi stoarse: „Vedeţi, până acum lumea era mulţumită dacă reuşea să provoace, prin cure anevoioase, eliminarea pietrelor mai mici, însă cura noastră cu lămâie este mai eficientă şi, una peste alta, mai puţin costisitoare. Noi dizolvăm pietrele foarte simplu şi, oricum, numai pe cele aşa-numite urice: după două luni rezultatul analizei de urină a clienţilor noştri este de regulă normal. Din păcate, din păcate, există o condiţie: abstinenţa la alcool!”

Matern pune jos berea pe care tocmai o luase. Urologul – a reieşit că studiase cu nişte somităţi din Berlin şi Viena – nu vrea să mai deranjeze şi îşi ia rămas-bun:

„Oricum, în ceea ce priveşte pietrele bogate în oxalaţi – le vedeţi acolo, în a doua vitrină din stânga – încă suntem neputincioşi. Totuşi cura noastră cu lămâie – poate îmi permiteţi să vă las prospectul – este în fond o poveste simplă: şi Herodot relatează despre curele cu lămâie ale babilonienilor împotriva pietrelor la rinichi. Totuşi atunci când vorbeşte despre unele mari cât un cap de copil, trebuie să luăm în calcul faptul că uneori lui Herodot îi plăcea să exagereze”.

Matern se împacă greu cu zeama dublă de lămâie. Ironii binevoitoare ale celor doi Sawatzki. Răsfoirea prospectului de la restaurantul Morga. Ce nu au ăştia? Specialişti pentru afecţiuni ale toracelui şi ale tiroidei. Un neurolog. Pe cineva specializat în probleme de prostată. Pluto stă liniştit sub masa de operaţie. Sawatzki îi salută de departe pe un comerciant de aparate radio pe care îl cunoaşte şi pe însoţitoarea lui. La bar este o activitate intensă. Doctorii-animatori nu se zgârcesc la ştiinţă. Piciorul de viţel a fost excelent. Şi acum? Brânză sau ceva dulce? Chelnerii vin fără să fie nevoie să-i chemi.

Aşadar, chelnerii – ăştia sunt ca în realitate. Poartă tunici albe de in încheiate până sus, pe care se văd urme discrete de clinică, şi, de asemenea, bonete albe de chirurg şi câte o mască albă, care le acoperă gura şi nasul şi îi face anonimi sterili silenţioşi. Bineînţeles că nu servesc cu degete neprotejate farfuriile cu piept de vită şi filé de porc în foitaj, ci, aşa cum le-o cere profesia, cu mănuşi de cauciuc. Asta-i deja prea mult. Inge Sawatzki nu, însă Matern găseşte că mănuşile sunt o exagerare: „Toată distracţia asta trebuie să aibă şi-un capăt undeva. Dar şi asta e tipic: dintr-o extremă în cealaltă – şi încearcă să-l înlocuiască pe dracu’ cu taică-său. Sunt negustori cinstiţi, aşa-i, numai că au prea puţină minte şi prea multă dorinţă de plăceri. Şi-n plus, nu-nvaţă nimic din istoria lor: mereu

spun că ceilalţi. Vor cu orice preţ să se abţină de la hotărâri pripite şi să nu lupte niciodată cu morile de vânt. Oriunde li se aude limba: fiinţa şi lumea însănătoşească-se. Solomoni ai Nimicului. Păşesc peste cadavre ca să ajungă în Ţara Nicăieri. Mereu şi-au greşit meseria. Vor neîncetat să se facă fraţi cu toţii şi să îmbrăţişeze milioane. Vin la ceas de noapte şi ceaţă cu fleacurile lor categorice. Orice schimbare îi sperie. Norocul n-a ţinut niciodată cu ei. Libertatea, oricare, sălăşluieşte pe nişte munţi prea înalţi. În orice caz, e numai o noţiune geografică. Încârligată într-o strâmtoare cumplită, umplută până la refuz. Revoluţii, întotdeauna doar în muzică şi niciodată în propriul cuib. Şi totuşi, cei mai buni infanterişti – în schimb, artileria, la francezi. Mulţi compozitori mari şi inventatori au. Copernic n-a fost de fapt polonez, ei. Chiar şi Marx a simţit că e. Dar mereu trebuie să meargă până la capăt. De pildă, mănuşile astea de cauciuc. Fireşte că trebuie să însemne ceva. Aş vrea să ştiu, proprietarul ce. Admiţând că el e unul dintre. Pentru că acum ţâşnesc din pământ restaurante greceşti, spaniole şi ungureşti. Şi în fiecare spelună cineva a scornit ceva deosebit. Tăiat de ceapă în Pivniţa de Ceapă, gaz ilariant în odăile Grabbe – iar aici mănuşile de cauciuc ale acestui chelner. Pe tipul ăsta îl ştii! Asta-i chiar. Dacă şi-ar lua cârpa aia albă de pe faţă. Atunci atunci. îl chema, hai, repede, cum îl chema, să dăm filele înapoi, nume nume, în inimă, splină şi...” Matern a venit să judece cu câine negru.

Dar chelnerul-chirurg nu-şi ia pânza de la nas şi gură. Anonim, cu privirile plecate discret, el strânge de pe masa de operaţie acoperită cu damasc resturile de picior de viţel disecate. Va reveni şi va servi desertul, tot cu mănuşi de cauciuc, între timp din castronelul în formă de rinichi se pot lua şi mesteca rădăcini de ignamă. Cică sunt bune pentru memorie. Matern are răgaz şi roade rădăcini

încovoiate: deci ăsta era chiar. Ce mai, el trebuie să fi fost, ticălosul de atunci. Din cauza lui şi a celorlalţi, tu. Cu ăsta aş mai avea o răfuială. Ăsta a fost – nu mi se năzare – numărul patru când noi, nouă oameni, am, dinspre pădure, peste gard. L-ajut eu să-şi aducă aminte. Oare Sawatzki îşi dă seama de ceva? Sau ştie şi nu zice nimic. Cu ăsta mă socotesc eu singur. Să vină aici cu mănuşi de cauciuc şi cu o cârpă albă pe faţă! Dacă ar mai fi şi neagră, ca la Zorro sau ca atunci când noi am. Fusese o draperie. Am, cu foarfecă, în nouă triunghiuri: unul pentru Willy Eggers, unul pentru Otto Warnke, unul şi încă unul pentru fraţii Dulleck, unul pentru Paul Hoppe, unul pentru încă cineva, Wollschläger, unul, unul pentru Sawatzki, uite-l cum stă acolo, făţarnicul, sau chiar nu observă nimic, şi al nouălea pentru ăsta de aici, ei, o să vezi tu! Şi aşa am sărit gardul pe terenul vilei de pe Steffensweg. Zi de zi, de ani de câine întregi, peste acelaşi gard. Ascunşi după nouă bucăţi de pânză negre, peste gard. Dar le-aveam legate altfel decât ăsta. Până deasupra ochilor, cu despicături pentru vedere. În timp ce ăsta: îi recunoşti ochii, nu-i aşa? Erau tone de zăpadă. Ăsta o făcea şi atunci pe chelnerul şi anume la Zoppot şi, mai târziu, la Eden. Acum vine cu budinca. Bublitz, e clar. îi smulg eu cârpa de pe faţă. Alfons Bublitz. Las că vezi tu, prietene!

Dar Matern, care a venit să judece şi să smulgă de pe faţă pânza-ascunzătoare, nu smulge şi nu judecă, ci priveşte fix budinca servită în boluri de plexiglas, cum folosesc dentiştii. Cu artă şi precizie, un cofetar – ăsta le e talentul – a reprodus în două culori o dantură umană: o gingie roz, curbată, ţine lalolaltă dinţii lucind, perlaţi puternici regulaţi. Dantura se împarte în treizeci şi doi de dinţi şi anume, de-o parte şi de alta, sus şi jos, câte doi incisivi, un canin, cinci molari – îmbrăcaţi în smalţ. Matern dă mai întâi să izbucnească într-un râsetdegrabbe, care,

după cum se ştie, poate să omoare Roma în râs şi să pustiască localul; dar cum Inge şi Jochen Sawatzki, gazdele din stânga şi din dreapta lui, adâncesc în danturile de budincă instrumente ca nişte spatule de dentist, râsetuldegrabbe, care îşi luase avânt, se chirceşte adânc în Matern, Roma şi localul Morga nu se năruie, în schimb în el, care deja îşi adunase suflul pentru o mare, rareori jucată, scenă de teatru, piciorul de viţel disecat se împotriveşte unui supliment alimentar dulce. Încet, el se dă jos de pe taburetul rotund. Cu greutate se desprinde de ţărmul mesei de operaţie acoperite cu alb. E nevoit să se sprijine de vitrina de sticlă în care bate netulburată inima actriţei suedeze. Păstrează cursul, fără pilot, printre mesele ocupate, unde costume de seară şi multoreamultebijuterii savurează frigărui de ficat şi momiţe de viţel pane. Glasuri în ceaţă. Doctori-animatori care stau de vorbă. Lumini de poziţie deasupra barului. În tangaj, urmat de Pluto, el trece pe lângă imaginile tulburi ale prietenilor omenirii, Esculap, Sauerbruch, Paracelsus şi Virchow. Intrarea în port: şi aceea este, exceptând reproducerea după vestita *Lecţie de anatomie* a lui Rembrandt, o toaletă cu totul normală. Vomită temeinic şi timp de ani în şir. Nimeni nu-i este martor, în afară de bunul Dumnezeu, fiindcă Pluto trebuie să rămână cu îngrijitoarea. Reunit cu câinele, el se spală pe mâini şi pe faţă.

După aceea Matern nu are mărunţiş la el şi îi dă îngrijitoarei o monedă de două mărci. „Nu-i chiar aşa gravu, comentează ea. „Mulţi păţesc aşa ceva când vin prima oară aici”. îi dă sfaturi pentru drumul de întoarcere: „Beţi o cafea ca lumea, tare, şi pe deasupra un păhărel de şnaps. Imediat vă pune pe picioare”.

Asta şi face Matern, ascultător: soarbe o cafea neagră din porţelan de clinică, din eprubete cilindrice

toarnă pe gât un prim rachiu de zmeură – mai bea un şnaps, altfel o să-ţi lipsească un şnaps – şi apoi încă unul.

Inge Sawatzki îşi face griji: „Da' ce-i cu tine? Nu-ţi mai prieşte nimic? Să-l chemăm iarăşi pe urolog sau, poate, pe altul care-i specializat în aşa ceva?”

Este acelaşi chelner, care, după piciorul de viţel, rădăcinile de ignamă şi dantura-budincă, serveşte cafeaua şi şnapsurile; dar Matern nu mai doreşte să şteargă un nume sau un prenume, care rămân sterile în spatele protecţiei albe pentru gură şi nas.

Într-o pauză întâmplătoare Sawatzki spune: „Nota de plată, chelner, sau, cum se spune, domnule profesor, domnule medic şef, ha-ha-ha!” Omul mascat prezintă un „Certificat de deces” imprimat pe care e nota de plată cu ştampilă, dată şi o semnătură indescifrabilă – mâzgălitura de doctor –, pentru impozite: „Se poate deduce. Sunt cheltuieli profesionale. Unde s-ar ajunge dacă nu s-ar cu regularitate? Poliţia fiscală ar prefera să te. Ei, tata-stat are el grijă să nu”.

Chelnerul costumat mimează mulţumiri şi îi conduce până la uşă pe cei doi Sawatzki şi pe oaspetele lor, împreună cu câine ciobănesc negru. De acolo Inge Sawatzki, dar nu şi Matern, mai aruncă o privire în urmă. Ea îi face semnul „pe curând” unuia dintre medicii-animatori, probabil biochimistului, gest cu totul nepotrivit, mai ales că uşa e autentică şi dublă. Întâi piele, apoi lac lucios deplasându-se pe şine. Dar nu trebuie împinsă; răspunde la presiune electrică. Chelnerul steril e cel care apasă pe buton.

De la garderoba normală, ajutându-se reciproc să-şi pună paltoanele, ei privesc înapoi. Deasupra uşii duble se vede o lumină roşie: „VĂ RUGĂM, NU DERANJAŢI – OPERAŢIE ÎN DESFĂŞURARE!”

„Ei, nu!” spune cu uşurare Jochen Sawatzki, dând de

aer proaspăt. „N-aş vrea să vin să mănânc aici în fiecare seară. Cel mult o dată la paisprezece zile, nu?”

Matern respiră adânc, ca şi cum ar fi vrut să absoarbă, bucată cu bucată, tot oraşul vechi, cu geamurile lui de sticlă bombată şi tingirile de cositor, cu turnul strâmb de la Sfântul Lambert şi feroneriile vechi-germane. Fiecare răsuflare poate fi şi ultima.

Cei doi Sawatzki îşi fac griji pentru prietenul lor: „Ar trebui să faci sport, Walter, altfel într-o bună zi o să cazi grămadă”.

A optzeci şi noua Materniadă, sportivă, şi a nouăzecea, acră de bere

9

Am fost sunt bolnav. Am avut am gripă. Dar nu mi-am băgat febra în pat, ci am dus-o la Töff Töff şi am sprijinit-o acolo de bar. E un local în stil renan-inferior târziu, făcut în întregime pe şine de cale ferată, cu vagoane-salon: mahon şi alamă. Între unul şi altul, adică până la ora patru patruzeci şi cinci, ţinut tot timpul bine în pahar acelaşi fel de whisky, observat gheaţa cum se face tot mai mică şi mai mică, între timp căscat gura pentru toţi cei şapte barmani. Vorbărie cu stâlpi de bar cam suspecţi despre F.C. Köln, primul club de fotbal, limita de viteză în localităţi, sfârşitul lumii de pe patru luna viitoare, despre toate împrejurările legate de tratativele privind Berlinul, şi brusc am avut scandal cu Mattner, fiindcă i-am zgâriat spoiala snoabă de pe perete cu un curăţător de pipă: totul numai o imitaţie! Trebuie să văd ce-i în spatele ei, nu-i aşa? Şi apoi, toată lumea aceea încârligată în strâmtoarea de vagon-salon. Îngrămădiţi în smochinguri şi echipaţi cu femeiuşti foşnitoare de celuloid: dichisite, deosebite, drăgălaşe. Da nimic pentru un număr ca lumea. Cel mult să satisfacă instinctul jocului masculin: armezi încet şi laşi să se descarce repede. Atunci se aude *Mica serenadă* nocturnă.

În final, sătul şi împlinit. Fiindcă Mattner a făcut cinste cu un rând de băutură, se zice că Franz Moor ar fi urlat, actul al cincilea, scena întâi: „Înţelepciunea prostimii, frica prostimii! – încă nu s-a lămurit până acum dacă trecutul n-a trecut cumva ori dacă e vreun ochi deasupra, care.

— Hm hm! Cine mi-a? E cineva acolo sus care osândeşte?

— Nu, nu!

— Da, da! Cumplite şoapte mă înconjoară: cineva sus! Să mă înfăţişez celui de sus încă în noaptea asta. Zic, nu! Nenorocitule, îndărătul tău se pustiu singur surd acolo sus...

— Dar dacă totuşi nu, nu este! Eu poruncesc, nu este!”

Ei au aplaudat cu mâini bune să ţină mape, iar ele au încercat să-l prindă pe Matern, clămpănind pudriere, *da capo*: „Poruncesc, nu este!”

Ce face un răzbunător când victimele lui îl bat familiar pe umăr: „Bine, bine, băiete. Am priceput: dacă tu porunceşti, atunci nu-i. Ştergem cu buretele. Să schimbăm placa. N-ai fost cândva planorist...? Ba da, ba da! Ai întru totul dreptate: eşti un antifascist a-ntâia, iar noi suntem cu toţii nişte nazişti mici şi răi. Ne-am înţeles? Deci n-ai fost odată şi n-ai făcut şi cineva mi-a povestit c-ai fost cândva un jucător de faus*tball de* prima mână, jucător la coardă, căpitanul echipei...”

Bronz, argint şi aur. Orice sportiv îşi lustruieşte trecutul. Orice sportiv a fost mai bun pe vremuri. În fiecare zi cei doi Sawatzki, înainte şi după masă: „Trebuie să faci mişcare, Walter. Fă alergări prin pădure sau înotânrin. Gândeşte-te la pietrele tale de la rinichi. Fă ceva. Ia bicicleta noastră din subsol sau cumpără-ţi un sac de box, pe cheltuiala mea”.

Nici gâdilat nu-l dai pe Matern jos de pe scaun. Stă

așezat, cu mâinile înfipte pe cei doi genunchi, una cu mobilierul, de parcă ar vrea să șadă nouă ani în cap, ca bunica lui, bătrâna Matern, care a stat nouă ani în șir țintuită pe scaun și care își rostogolea doar ochii. Și când te gândești câte au de oferit orașul Düsseldorf și lumea întreagă: treizeci și două de cinematografe, teatrul Gründgen, Königsallee, în sus și-n jos, bere suprafermentată, mult cântatul Rin, orașul vechi reconstruit, Hofgarten cu lebede oglindite, Societatea Bach Societatea de Arte Frumoase Sala Schumann, expoziții de confecții pentru bărbați, unsprezeceaunsprezeceaoraunsprezeceșiunsprezece, terenuri de sport terenuri de sport – cei doi Sawatzki i le enumeră pe toate: „Du-te o dată la Flingem și aruncă o privire la stadionul Fortuna, la tot ce se întâmplă acolo, nu numai fotbal”. Dar niciun sport din toate – și Sawatzki enumeră mai multe decât degetele de la mâini – nu-l scoală de pe scaun. Atunci, întâmplător – prietenii au renunțat deja –, apare cuvântul *faustball*. N-are importanță cine l-a susurat, Inge sau Jochen sau, poate, micuța Walli, cea drăgălașă de tot.

Oricum, el e deja în picioare de cum s-a rostit cuvântul. În momentul în care Düsseldorf și întreaga lume sunt pe cale să-l dea lipsă, Matern face pași mărunți pe covorul gros cât un portofel. Mișcări scurte de destindere. Pocnituri mirate ale încheieturilor. Acum vorbește vioi în cameră: „Copii, ce multă vreme a trecut: *faustballvA Anno* trei-cinci și trei-șase pe terenul Heinrich Ehlers. În dreapta, Școala Tehnică Superioară, în stânga, crematoriul. Am câștigat toate competițiile, i-am făcut praf pe toți: Clubul de Gimnastică și Scrimă – TCD-ul –, Schellmühl nouăzeci și opt, chiar și poliția. Am jucat la coardă la Tinerii Prusaci. Am avut un mijlocaș excelent. îmi ridica toate mingile și servea cu un calm de nezdruncinat.

Vă zic, cu o lovitură neabătută de antebraţ, cu un calm divin, el îmi lopăta minge după minge la înălţimea corzii, iar eu, numai cât să trag: lovituri precise de radius şi mingi lungi, de n-apucau ăia de dincolo. Cu puţin înainte de război am mai jucat o vreme aici, la Prietenii Sportului din Unterrath, până când m-au. Ei, da' mai bine să nu vorbim despre".

Nu-i foarte departe, îl iei pe doisprezece de la Schadowplatz spre Ratingen, urci Grafenberger Allee până la fabrica Haniel & Lueg, coteşti la stânga printre grădini de zarzavat, prin Mörsenbroich şi pădurea municipală, pe lângă căminul Caritas şi Ratherbroich, până la stadionul Rather, un teren de dimensiuni medii la poalele pădurii Aap. Bun loc e acela şi de acolo se vede, peste grădinile din apropiere, până în oraş, care-i învăluit în ceaţa obişnuită: bisericile şi industria alternează într-un fel memorabil. Locuri goale, şantiere de construcţii îngrădite şi, de cealaltă parte, masivă, firma Mannesmann. Acolo şi aici: activitate peste tot. Mereu se primeneşte în câte un loc pista de zgură. Juniorii de la handbal îşi dau pase lejere, alergătorii de la trei mii de metri vor să-şi bată recordul personal şi, pe un mic teren special, separat de stadion şi înconjurat de plopi din Renania Inferioară, joacă seniorii din Unterrath contra seniorilor din Derendorf. Probabil că e un meci amical. Terenul e ferit de vânt, dar Prietenii Sportului din Unterrath pierd. Matern cu câine îşi dă seama imediat. Vede şi de ce: jucătorul de la coardă este mizerabil şi nu se sincronizează cu jucătorul de la centru, care în alte circumstanţe nici măcar n-ar fi rău.

Fundaşii ar trebui să exerseze nişte lovituri cu dosul palmei trase peste cap, nu omul de la coardă. Înaintaşul de pe stânga e aşa şi-aşa, dar e mult prea puţin folosit. Ce-i lipseşte echipei e jucătorul care îi hotărăşte soarta, fiindcă cel de la centru – ăsta i se pare foarte cunoscut lui Matern,

poate din cauza echipamentului, şi, de regulă, mult prea mulţi i se par cunoscuţi –, deci mijlocaşul ăsta se mulţumeşte să ţină mingea sus cu lovituri puternice, după aia n-are decât să alerge până la el care cum vrea – cei doi fundaşi şi cel de la coardă –, nu-i de mirare că cei de la Derendorf, fără să fie de fapt o echipă nemaipomenită, adună puncte cu smeşuri în locurile rămase neacoperite. Numai înaintaşul de pe stânga – lui Matern i se pare că l-a văzut şi pe ăsta undeva-cândva – îşi păstrează locul şi reuşeşte, cel mai adesea cu dosul palmei, să salveze onoarea seniorilor de la Unterrath. Şi meciul retur al echipei locale se termină cu o înfrângere. E drept că au schimbat jucătorul de la coardă cu fundaşul drept, dar până la fluierul final nici celui nou nu-i reuşeşte vreo manevră salvatoare.

Matern cu câine stă la intrarea în teren: cine vrea la vestiar trebuie să treacă pe lângă el şi privirea lui cercetătoare; încă de cum vin, cu treningurile puse pe umăr, el e sigur. Inima-i tresare. Ceva îl apasă pe splină. Rinichi dureroşi. Ei sunt. Cândva, ca şi el, juniori la Unterrath: Fritz Ankenrieb şi Heini Tolksdorf. Şi pe vremuri, cuatâţişităţi ani de câine în urmă, Fritz era mijlocaş şi Heini stătea în faţă, pe stânga, în timp ce Matern juca la coardă: ce echipă de înaintaşi! Ce echipă în general, pentru că fundaşii de pe atunci – cum îi chema oare? – erau tot a-ntâia. Au dat gata chiar şi o echipă studenţească din Köln şi pe băieţii regimentului SS din Düsseldorf, dar apoi toată treaba s-a stricat brusc, fiindcă… Am să-i întreb pe băieţi dacă îşi mai aduc aminte de ce atunci şi cine m-a şi dacă n-a fost un anume Ankenrieb care m-a şi chiar şi Heini Tolksdorf a fost de acord ca eu…

Dar înainte ca Matern să le vorbească celor doi, am venit cu câine negru, Ankenrieb începe să-i turuie dintr-o

parte: „Oare-i posibil? Tu eşti sau…? Ia uite, Heini, cine s-a uitat la prăpăditul nostru de joc. Când am schimbat terenul, m-am şi gândit, pe ăsta-l ştii doar! Aşa cum stă, toată înfăţişarea lui.

Neschimbat, numai sus nu. Ei, da, niciunul dintre noi nu s-a făcut mai frumos. Pe vremuri am fost speranţa Prietenilor Sportului din Unterrath, azi încasăm înfrângeri una după alta. Doamne Dumnezeule, ce vremuri! La Wuppertal, la serbarea sportivă a poliţiei. Şi tu, la coardă. Mereu direct la picioarele curcanilor din Herne. Trebuie neapărat să vii la localul nostru, toate fotografiile şi diplomele sunt încă pe pereţi. Cât ai fost tu la noi în faţă, pe dreapta, nimeni nu putea, mai târziu, e adevărat, Heini, totul a luat-o rapid la vale. Nu ne-am revenit niciodată de-a binelea. Există o pedeapsă pentru toate. Politica asta de rahat!”

O formaţie de trei în jurul căreia ţopăie un câine negru. L-au luat la mijloc, vorbesc despre victorii şi înfrângeri, îi spun deschis în faţă că ei fuseseră atunci cei care, la conducerea clubului, pentru excludere. „Pur şi simplu nu erai în stare să-ţi ţii gura şi bineînţeles că de multe ori aveai dreptate”. Câteva comentarii făcute cu glas scăzut la vestiar au fost de ajuns. „Dacă ai fi zis asta la mine acasă sau în altă parte, mi-aş fi păzit urechile sau ţi-aş fi dat dreptate, dar uite c-aşa-i: politica şi sportul nu s-au împăcat niciodată, nici măcar azi”.

Matern citează: „Uite ce-ai zis tu, Ankenrieb: la un jucător de coardă care răspândeşte lozinci iudeo-bolşevice putem să renunţăm fără probleme! Nu-i aşa?”

Heini Tolksdorf sare în ajutor: „Eram întărâtaţi cu toţii, dragul meu. Până şi tu vorbeai când aşa, când aşa. Ne-au aruncat praf în ochi ani în şir. Pentru asta a trebuit să plătim. Fundaşii noştri, îţi mai aduci aminte, micul Riebnger şi Wolfehen Schmelter, amândoi au rămas în

Rusia. Doamne Dumnezeule! Şi toate astea pentru ce?”

Ca şi pe vremuri, cârciuma clubului se află în Flingern, în Dorotheenplatz. Între patru-cinci vechi cunoştinţe, Matern este constrâns prieteneşte să-şi amintească de meciul din Gladbach, de sferturile de finală din Wattenscheid şi de finala de neuitat de la Dortmund. Colţul cu masa rezervată Prietenilor Sportului nu e lipsit de ornamente: el poate să se admire ca jucător la coardă în douăsprezece fotografii ale echipei, toate înrămate şi puse sub sticlă. De la sfârşitul toamnei lui treizeci şi opt până la începutul verii lui treizeci şi nouă Matern a jucat – iată dovada, negru pe alb – la cei din Unterrath. Şapte luni, atât, au lăsat asemenea urme doldora de victorii. Ce păr des şi rebel avea! Mereu serios. Mereu în centru, chiar dacă juca pe extrema dreaptă. Şi diplomele: caligrafie de culoare brună sub vulturul suveranităţii din vremea aceea. „Da peste ăsta chiar că ar fi trebuit să lipiţi ceva. Nu mai suport să văd jivina aia. Amintirile mai treacă-meargă, dar nu stând sub lichidatul spectru al falimentului!”

E o propunere care merită discutată. La ceas târziu – băuturile se numesc bere şi Doornkaat – ei meşteresc un compromis exemplar: Heini Tolksdorf împrumută de la proprietar un tub de lipici Uhu şi, încurajat cu strigăte, lipeşte pe toate mărturiile onoarei nişte simple capace de bere Schwaben-Bräu, acoperind contestatul vultur al suveranităţii. Drept revanşă, Matern promite solemn – toţi Prietenii Sportului se ridică – să nu mai irosească vreodată un cuvânt despre povestea stupidă de atunci şi să fie iarăşi jucător de coardă – se bate palma – la seniorii de la Unterrath.

„Trebuie doar să ai bunăvoinţă. O scoatem noi la capăt. Ce ne desparte fie uitat, ce ne leagă fie onorat. Dacă fiecare cedează puţin, neînţelegerile şi cearta şi-au găsit naşul. Fiindcă adevărata democraţie e de neconceput fără

să accepţi compromisuri. Cu toţii suntem nişte păcătoşi şi am. Vrea careva, prima piatră? Cine poate să spună, eu n-am? Care dintre noi vrea să se fără pată? De aceea hai să noi, cei de la Unterrath, ne-am întotdeauna. De aceea mai întâi să pentru camarazii noştri, care, în pământul Rusiei. Şi apoi în sănătatea vechiului nostru, care azi, printre noi, dar la urmă şi pentru vechea şi noua prietenie dintre sportivi. Sus paharul!” Fiecare urare este ultima înainte de ultima. Fiecare rundă nu se mai sfârşeşte. Fiecare în parte e cel mai vesel dintre toţi.

Sub masă, câinele Pluto linge bere vărsată.

Aşa pare să se aranjeze totul. Inge şi Jochen Sawatzki se bucură când Walter Matern îşi prezintă echipamentul sportiv nou-nouţ: „Măi băiete, ce ţinută are!” Dar ţinuta este înşelătoare. Desigur, oricine trebuie mai întâi să se adapteze la joc. Ar fi o prostie să fie pus imediat la coardă. Dar ca fundaş e deocamdată prea lent – acolo trebuie s-o poţi lua repede din loc –, iar ca mijlocaş se dovedeşte nesatisfăcător, pentru că imediat vrea să domine terenul şi pentru că îi lipseşte darul de a scoate mingea constructiv din spate până la coardă. Nu-i ajută nici pe înaintaşul stâng şi nici pe jucătorul de la coardă. Socoteşte pasele fundaşilor ca şi cum ar fi ale lui, adică ia mingile propriilor jucători, pentru ca apoi să le rateze destul de des. Un artist al mingii evoluând solo, care, cu lovituri puternice, simple, le serveşte adversarilor prilejuri pentru smeşuri. Unde să-l pui dacă pentru coardă e încă prea devreme? „Trebuie pus la coardă”.

„Iar eu vă spun că mai întâi trebuie lăsat să zburde”.

„Un om ca ăsta poate fi folosit numai la coardă”.

„Atunci ar trebui să reacţioneze mai repede”.

„În orice caz, are statura unui jucător de coardă”.

„Ăsta trebuie să simtă întâi miros de sânge, abia atunci intră în viteză”.

„Mult prea ambiţios pentru centru”.

„Bine, bine, să-l punem în faţă, o să vedem”.

Dar nici din faţă, pe dreapta, nu-i reuşesc decât puţine mingi îndrăzneţe, izbite direct la picioarele adversarilor. Doar rareori îi surprinde pe seniorii din Oberkassel sau Derendorf cu câte o lovitură forfecată dificilă; însă atunci când mingea pasată razant sare imprevizibil în terenul advers, se poate bănui ce fel de jucător de coardă a fost cândva Matern. Impresionaţi, Ankenrieb şi Tolksdorf îşi fac semn din cap, „Mamă, ce tun era ăsta înainte! Păcat”, şi continuă să fie răbdători, îi dau pase bune şi ridică mingi pe care el le trimite aiurea. E o jale: „Dar să rămânem totuşi sportivi. Nu toată lumea îşi păstrează forma peste ani. În plus, el a şi fost rănit la picior. Nu se prea observă, dar totuşi. Fă-i o propunere rezonabilă, Heini. Cam aşa: «Ia zi, Walter, mi se pare că ţi-ai mai pierdut puţin din chef. E de înţeles. Dumnezeu ştie, sunt lucruri mai importante decât să la coardă, pentru Prietenii Sportului din Unterrath, dar oare n-ai putea să fii arbitru la următorul joc sau la cel de după, numai aşa, ca să te distanţezi puţin?» „Prietenii Sportului construiesc punţi de sprijin pentru Matern. „Vărog vărog! Cu cea mai mare plăcere. Să fiu mulţumit că voi mă mai. Fac tot ce vreţi: arbitru de tuşă, scorer, arbitru de teren. Să vă pregătesc o cafea sau să v-aduc o Coca-Cola? Am voie şi cu un fluier de arbitru veritabil?”

Matern şi-a dorit asta dintotdeauna. Asta e adevărata lui chemare, să ia decizii: „Mingea asta e afară. Scorul e acum nouăsprezece la doisprezece pentru Wersten. Serviciu ratat. Ştiu toate regulile de joc. Doar am, când mai eram ţânc, la noi acasă, pe terenul Heinrich Ehlers. Mamă, ce mijlocaş am avut! Un puştan gras, cu pistrui, dar iute de picior, ca mulţi grăsani, şi întruchiparea calmului. Nimic nu-l scotea dintr-ale lui. Şi întotdeauna bine dispus.

Ca şi mine, ştia toate regulile: la serviciu jucătorul trebuie să aibă picioarele în spatele liniei de serviciu. În clipa când pumnul jucătorului atinge mingea şi serveşte, el trebuie să ţină cel puţin un picior pe sol. Serviciul cu pumnul strâns sau cu degetul mare depărtat este neregulamentar. Mingea are voie numai o singură dată, de unul şi acelaşi jucător, în total el are voie doar de trei ori, înainte de fiecare lovitură are voie, solul, o singură dată, n-are voie, nici stâlpul, nici coarda, doar braţul şi pumnul au voie – ah, dacă aş mai putea, iarăşi cu Eddi, el la centru, eu la coardă! –, la orice încălcare a regulamentului mingea e anulată şi se semnalizează cu fluierătură dublă, ceea ce înseamnă «Minge moartă!» „Cine şi-ar fi închipuit? Matern, venit să judece cu câine negru, se afirmă ca arbitru de teren şi îşi dresează potaia ca arbitru de tuşă: Pluto latră fiecare minge ratată. Matern, care altminteri era mereu cu ochii pe duşman, nu mai cunoaşte adversari, ci numai echipe supuse aceloraşi reguli de joc, fără excepţie.

Ei îl admiră – vechii Prieteni ai Sportului, Fritz Ankenrieb şi Heini Tolksdorf. îl laudă pe Matern la şedinţele comitetului de conducere şi mai ales la juniori: „Puteţi să luaţi exemplu de la el. Când a văzut că nu mai e în formă, ca înainte, a renunţat la locul de la coardă fără o vorbă de împotrivire şi s-a oferit cu altruism să fie arbitru. Ăsta ar fi un antrenor pentru voi, un tip grozav. A făcut tot războiul. Rănit de trei ori. O grămadă de misiuni nimicitoare. Când povesteşte, uimirea voastră n-o să aibă capăt”.

Cine şi-ar fi închipuit? Matern, venit să-i judece pe seniorii Ankenrieb şi Tolksdorf, s-a transformat într-un arbitru nepărtinitor; când, printr-o binevoitoare încercare de ademenire, i se oferă la Mannesmann o slujbă cu jumătate de normă, care ar putea să hrănească pe

îndestulate stăpân şi câine, el refuză şi acum se află, incoruptibil, cu câinele la picior, între juniorii de la Prietenii Sportului din Unterrath. Băieţii, în treninguri albastre, formează un semicerc relaxat, iar el, în trening vişiniu, cu pumnul ridicat, pregătit pentru lovitură, le explică suprafeţele de lovire cu dosul şi cu interiorul palmei. În vreme ce, cu pumnul coborât, demonstrează care sunt suprafeţele de lovire pentru antebraţ şi degete, soarele de duminică dimineaţa zăboveşte pe ţeasta lui lipsită de păr: scânteiază. Tinerii din Unterrath abia aşteaptă să aplice tot ce le bagă în cap Matern: pumnul lui, ţinut orizontal, arată suprafeţele de lovire pentru dosul antebraţului şi pentru periculoasa lovitură prin rotire. Pe deasupra, după un joc de antrenament în ritm susţinut şi exerciţiile de start pentru fundaşi introduse de el, le povesteşte băieţilor istorii din vremuri de război şi de pace. Aşezate, treningurile de un albastru-închis formează un semicerc relaxat şi totodată fascinat în jurul lui, în jurul antrenorului îmbrăcat în vişiniu. În sfârşit unul care ştie să ia tineretul aşa cum trebuie. Pe gazonul terenului de *faustball* nu cade nicio întrebare care să nu aibă răspuns. Nimic nu-i este străin. Matern ştie cum s-a ajuns aici, cum s-a ajuns atât de departe, ce a fost şi ce ar putea să fie Germania, cea neîmpărţită, cine poartă toată vina pentru toate, unde stau azi iarăşi ucigaşii de atunci şi ce-i de făcut ca să nu se mai ajungă vreodată până acolo. Are tonul potrivit pentru tineri. Face din moliciunea de moluscă o evidenţă cioplită în lemn. Laitmotivele lui scot la iveală motive de omor. Simplifică labirinturi, făcând din ele drumuri drepte. Când antrenorul Matern zice „Şi ăsta este trecutul nostru, încă neînfrânt!”, toţi tinerii de la Unterrath văd în el, numai în el, pe unicul învingător autentic al trecutului. La urma urmei, el s-a tot antrenat de atâtea ori: „De pildă, când am cerut socoteală asesorului

de la acel tribunal special şi, mai târziu, domnului judecător de colo, cei doi neisprăviţi s-au făcut mici de tot, uite-aşa de mici, vă spun, şi acel conducător de grup local, Sellke, la Oldenburg, care înainte avea o gură aşa de mare, a plâns când eu şi câinele...” În general, referirile la câinele Pluto, care nu lipseşte niciodată când se lămuresc trecutul şi viitorul în semicercul lejer, sunt refrenul din lungul poem didactic al lui Matern: „Şi când eu şi câinele, pe Weser, în zona muntoasă. Câinele a fost de faţă când eu, în Altena-Sauerland. Câinele e martor că eu, în Passau”. Tinerii aplaudă când Matern îl dă iar gata pe vreunul „de dinainte”. Sunt entuziasmaţi. Model şi antrenor într-o singură persoană. Păcat doar că, zăbovind asupra salutarelor îngropăciuni de nazism, Matern nu se poate abţine să nu lase socialismul să triumfe, şi nu doar în câteva cuvinte.

„Ce treabă are Marx pe terenul de sport?” se întreabă într-un glas conducerea clubului.

„Se poate să permitem încurajarea propagandei estice pe terenurile noastre?” – aşa sună întrebarea administratorului terenului, înaintată în scris clubului Prietenii Sportului din Unterrath.

„Tineretul nostru sportiv nu e dispus să mai tolereze această situaţie”, susţine preşedintele de onoare în localul clubului din Dorotheenplatz. El îl cunoaşte pe Matern încă din vremurile de dinainte de război: „Aceleaşi probleme, încă de pe atunci. Nu se poate adapta. Otrăveşte atmosfera”. După părerea lui, însoţită de încuviinţări din cap şi un „Chiar aşa” rostit cu glas scăzut, un adevărat Prieten al Sportului din Unterrath nu trebuie doar să se dedice total şi cu bucurie disciplinei sportive pe care o reprezintă, ci trebuie să fie şi curat lăuntric.

După atâţiaşiatâţia ani de câine, pentru atâtaşiatâta oară în viaţa de lungime medie a lui Matern, un juriu de

onoare se ocupă de el. Exact ca Tinerii Prusaci din piaţa Heinrich Ehlers şi oamenii din compania SA optzeci şi patru, Prietenii Sportului din Unterrath hotărăsc să-l şteargă pentru a doua oară pe Matern de pe lista lor. Ca în *anno* treizeci şi nouă: excludere din club şi interdicţie de frecventare a terenului, acceptate fără niciun vot împotrivă. Numai Prietenii Sportului Ankenrieb şi Tolksdori se abţin, fapt primit cu o aprobare generală tacită. În cele din urmă preşedintele de onoare constată: „Să fie bucuros că toată povestea rămâne în interior. Atunci cazul a fost transmis mai departe şi anume pe Kavalleriestrabe, dacă asta vă spune ceva”.

SĂ NU FACI SPORT. SE FACE SPORT CU TINE.

O, Matern, câte înfrângeri mai ai de tăiat de pe listă ca fiind victorii? Care mediu nu te-a scuipat înapoi după ce l-ai subjugat? Fi-vor tipărite cândva nişte hărţi ale celor două Germanii şi desfăşurate în şcoli ca material didactic, pentru ca bătăliile tale, marcate cum se obişnuieşte – cu două săbii încrucişate –, să devină vizibile? Spune-se-va: Victoria lui Matern de la Witzenhausen era certă în dimineaţa de? Ziua care a urmat bătăliei de la Bielefeld văzutu-l-a pe învingătorul Matern la Köln pe Rin? Când Matern a învins la Düsseldorf-Rath, a fost reţinută ziua de trei iunie o mie nouă sute cincizeci şi patru? Ori poate că victoriile tale, nemarcate şi nenumărate, nu-şi vor găsi drum în istorie, ci, eventual, îşi vor aminti de ele bunicile în mijlocul nepoţilor, într-o formă pe jumătate adevărată: „Pe atunci, în anul de câine patruzeci şi şapte, a venit la noi un biet câine, însoţit de un câine negru, şi a vrut să-i facă necazuri bunicului. Dar atunci l-am luat pe omul ăla binişor deoparte, că altminteri nu era de lepădat, până s-a potolit cu totul şi a început să toarcă asemenea unui pisoi, aşa era de blând”.

Inge Sawatzki, de pildă, l-a ridicat şi l-a pus pe

picioare de multe ori pe încercatul învingător Walter Matern, ca şi acum, când trebuiau pansate rănile căpătate pe câmpul de bătălie de la Unterrath. Trebuia să se întâmple şi asta. Inge ştie să aştepte. Orice războinic se întoarce uneori acasă. Orice femeie întâmpină cu braţele deschise. Orice victorie cere să fie sărbătorită.

Asta e nevoit să recunoască până şi Jochen Sawatzki. De aceea îi spune soţiei lui, Inge: „Fă ce simţi că nu poţi să nu faci”. Şi cei doi, perechea clasică de mari îndrăgostiţi – Walter şi Inge –, fac ceea ce încă nu pot să nu facă. La urma urmei, locuinţa e destul de mare. De fapt acum, când el e cam uzat de bătălii, e mult mai distractiv decât în vremurile în care era de-ajuns să te uiţi la pomponul lui, că maşinăria se şi punea în mişcare şi ajungea la ţintă mai repede decât era nevoie. Mereu setea aceea de recorduri: „Am să-ţi arăt! Pot oricând – şi foarte repede. Şapte numere pot să-ţi dau şi apoi să urc imediat pe Feldberg. Aşa-s eu. Aşa au fost toţi Maternii. Simon Materna, de exemplu, avea mereu o bucată de carne în faţa lui, chiar şi când era pe cal, când se răzbuna între Dirschau, Danzig şi Elbing. Grozav bărbat. Şi despre fratele lui, Gregor Materna, se mai poate citi în arhiva oraşului

Danzig că, «după amar de urgii, ucideri şi vărsări de sânge creştinesc, în toamna venitoare Materna domnul făcutu-şi-a drum la Danezk, gând ascuns să făptuiască şi în ştreang să pună grumazul lui Claus Bartusch, iar furcă i-ar fi fost de-ajuns mădularul lui ţeapăn şi tare, de se uimeau toţi tâlharii şi negustorii». Uite aşa bărbat era el; iar mie, pe vremuri, la cătănie, de exemplu, ai fi putut să-mi atârni de rangă nu chiar un sac plin ochi cu piper, dar o greutate de zece kilograme da, şi ea tot te-ar fi servit repede şi temeinic”.

Gata, s-a dus vremea aceea în care să baţi cuie în perete cu o unealtă zdravănă. Acum ea îi arată ce şi cum,

încet, cu precauţie: „Fără panică, avem timp. Fiindcă ăştia sunt cei mai frumoşi ani din viaţă, când potenţa se normalizează şi devine preţioasă ca un carnet de economii. La urma urmei, mai sunt şi alte lucruri pe lumea asta, nu doar. De exemplu, putem să mergem la teatrul unde ai jucat şi tu pe scenă. Nu vrei? Bine, atunci la cinematograf sau mergem cu Walli să ne uităm la procesiunea de Sfântul Martin: lampion lampion, soare, lună şi stele. Drăguţ ar fi şi să bem o cafea la Kaiserswerth, cu vedere spre Rin. Putem să ne ducem la cursa de şase zile de la Dortmund şi de data asta îl luăm şi pe Sawatzki cu noi. N-am fost încă niciodată pe Mosela când se culege via. Ah, un an minunat cu tine. Multă vreme am să mă hrănesc de pe urma lui. Acum îmi pari mult mai echilibrat. Chiar şi pe câine îl mai laşi câteodată acasă. Bineînţeles, mai sunt şi excepţii, de exemplu la ultimul târg de confecţii pentru bărbaţi, când am dat peste un grăsan scund pe care îl chema Semrau: la început ţi-ai ieşit cu totul din fire şi ai discutat cu el şi cu Jochen în spatele standului nostru. Dar apoi aţi băut câteva beri împreună şi Jochen chiar a încheiat o afacere cu Semrau: un lot mai mare de dufflecoats1. Sau la Köln, la parada din Lunea Trandafirilor[362363]: coloana tot trece, mai bine de-o oră, şi deodată apare un car cu o moară adevărată pe el şi în jurul morii dansează numai călugăriţe şi cavaleri în armuri adevărate. Dar toţi fără capete. Pe acelea şi le ţin sub braţ. Sau şi le aruncă unii altora. Tocmai dau să te întreb ce simbolizează asta, dar tu ai şi luat-o din loc şi vrei să te repezi prin cordon direct la călugăriţe. Bine că nu te-au lăsat să treci. Cine ştie ce le-ai

362 Pardesiu scurt, cu glugă, confecţionat dintr-o stofa groasă, al cărei nume provine de la localitatea belgiană Duffel.

363 Punctul culminant al carnavalului de la Köln, marea paradă din ultima zi de luni, înainte de începerea postului pascal, numită şi Lunea Trandafirilor.

fi şi ei ce ţi-ar fi, fiindcă ăştia nu ştiu de glumă în Lunea Trandafirilor. De altfel, te-ai calmat imediat, iar la gara centrală a fost chiar vesel. Tu erai un luptător medieval, Sawatzki era un amiral cu un singur ochi, iar din mine aţi făcut o adevărată mireasă de tâlhar. Păcat că fotografia e aşa de neclară. Altfel ai putea să vezi ce burticică ai făcut, drăguţule. E de la buna îngrijire. Eşti de-a dreptul plinuţ de când nu mai faci sport. Astea nu-s de tine: cluburile şi adunările. Tu eşti şi rămâi un solitar. Şi cu Jochen te-mpaci numai pentru că face ce vrei tu. E chiar şi împotriva bombei atomice, asta fiindcă tu eşti împotrivă şi ai semnat. Da şi eu sunt împotriva ei acum, când e aşa de bine cu tine, mai bine crăp decât să fiindcă te iubesc. Nu mă lua-n seamă. Şi rahatul ţi l-aş fiindcă, auzi? Totul totul. Cum sfredeleşti tu pereţii cu privirile şi cum ţii strâns paharul. Când tai slănină pe degetul mare. Când vorbeşti ca pe scenă şi vrei să apuci nu ştiu ce cu mâinile. Glasul tău, săpunul tău de bărbierit sau când îţi, unghiile, sau mersul tău – mergi de parcă ai avea întâlnire cu un ştiu cine. Fiindcă uneori nu reuşesc să te înţeleg. Da' nu-i nimic. Chiar nu mă lua-n seamă când. Dar mi-ar plăcea să ştiu cum, cu Jochen, pe vremuri, cât eraţi împreună. Bine, nu-i cazul, iarăşi, imediat cu dinţii. Am zis doar, nu mă lua-n seamă. Ştii, pe pajiştea de lângă Rin e o serbare cu concurs de tir, auzi? Nu vrei să mergem? Mâine? Fără Jochen? Până la şase trebuie să fiu la filială, dincolo. Să zicem la şapte, la podul peste Rin. Pe partea cu Oberkassel".

Matern şi-a dat întâlnire fără câine. Bunul şi bătrânul Pluto nu mai are voie să iasă pe stradă atât de des, fiindcă ar putea să nimerească sub roţile unei maşini. Matern merge repede drept înainte, fiindcă are întâlnire la o anumită oră. Şi-a cumpărat cireşe, o livră întreagă. Acum scuipă sâmburi în direcţia locului de întâlnire. Oamenii

care-i vin din faţă trebuie să se ferească. Cireşele şi minutele se împuţinează. Când treci podul pe jos, îţi dai seama cât de lat e Rinul: de la planetariu, pe partea cu Düsseldorf, până la Oberkassel – lat cât o livră zdravănă de cireşe. El scuipă în vântul dintr-o parte, care împinge sâmburii de cireşe în direcţia Kölnului; dar Rinul îi duce cu el până la Duisburg sau chiar mai departe. Fiecare cireaşă ţipă după următoarea. Mâncatul de cireşe înfurie. Furia creşte de la o cireaşă la alta. Când i-a alungat din templu pe schimbătorii de bani, Iisus a mâncat, înainte să o livră de cireşe. Şi Othello a mâncat, înainte să o livră întreagă. Fraţii Moor, amândoi, zi de zi, chiar şi iarna. Şi dacă Matern ar trebui să-i joace pe Iisus, pe Othello sau pe Franz Moor, ar fi silit să mănânce o livră întreagă înainte de fiecare spectacol. Câtă ură se coace odată cu ele sau se adaugă la fiert, în borcane etanşe? Ele doar par rotunde; în realitate, cireşele sunt triunghiuri ascuţite. Mai ales vişinele îţi strepezesc dinţii. De parcă el ar avea nevoie de aşa ceva. El gândeşte mai scurt decât scuipă. În faţa lui, nişte bărbaţi care şi-au terminat serviciul îşi ţin pălăriile strâns în mâini şi nu îndrăznesc să se uite în urmă. Cine se uită în urmă are pe cineva în spatele lui. Doar Inge Sawatzki, care şi-a dat şi ea întâlnire, îl oglindeşte în ochişori, fără teamă şi punctual, pe Matern, care se apropie tot mai ameninţător. De unde să ştie ea că el a înghiţit aproape o livră de cireşe? Alb-proaspăt îi flutură rochia de vară, strâmtă sus, largă jos. Talia, tot cincizeci şi patru şi, oricum, cu cordon. îşi poate permite o aşteptare fără mâneci. În rochiadeinge vântul conturează genunchi-fremătători, genunchi-din-faţă: surâs-din-faţă şi venit-în-faţă, patru paşi mici şi jumătate în sandale italieneşti; atunci el o nimereşte între sâni-din-faţă, dar Inge Sawatzki, pe care nimic n-o doboară, rămâne vitează şi se opreşte: „Nu-i aşa că sunt punctuală? Pata de pe rochie

arată bine. Şi-aşa lipsea ceva roşu acolo. Au fost cireşe sau vişine?”

Punga şi-a risipit toată furia. Scuipătorul de sâmburi de cireşe o poate lăsa jos. „Să-ţi cumpăr altele, e un stand acolo”. Dar Inge Sawatzki ar vrea „ture în caruselul cu lanţuri, fără încetare”. Aşa că, pieziş peste pajiştea de lângă Rin, într-acolo. Odată cu mulţi alţii care vor să se repeadă în ce-i acolo, cu toţii înăuntru şi puşi la socoteală laolaltă. Dar fără descriere de mediu, fiindcă ea nu vrea îngheţată, să împuşte nu poate, *montagne russe* n-o amuză decât în întuneric, în gheretele de bâlci eşti mereu dezamăgit, nu vrea decât carusel cu lanţuri, fără încetare.

Mai întâi el îi câştigă la tir doi trandafiri şi o lalea. Apoi ea trebuie să se lase îmbrâncită cu el într-o maşinuţă. Între timp, ferecat, fără fisură pe dinafară, el cugetă la masa umană, la materialism şi transcendenţă. După aceea, cu trei aruncări la ţintă, capătă pentru Walli un urs mic şi galben, dar care nu poate să mormăie. Acum trebuie să bea două beri una după alta, de-a-n picioarelea. Acum îi cumpără migdale prăjite, cu sau fără voia ei. Repede, tir la ţintă: doi de opt, un zece. În sfârşit poate să se dea cu el în caruselul cu lanţuri, dar nu fără încetare.

Totul se învârte, aşa cum s-a promis. Caruselul e ocupat numai pe o treime şi, încetul cu încetul, se demodează. Dar Inge adoră lucrurile demodate. Ea colecţionează cutii muzicale, urşi dansatori, decupaje, jocuri de umbre, prâsnele şuierătoare, abţibilduri şi pare făcută anume pentru caruselul cu lanţuri. Rochia şi lenjeria şi le-a dat la cusut, special pentru călătoria asta în cerc. Părul lăsat în vânt, genunchi-din-faţă, nicidecum lipiţi unul de celălalt – fiindcă cine e încins ca Inge Sawatzki şi e nevoit să poarte mereu, ceas de ceas, o jucărioară încinsă vrea fără încetare s-o ţină şi să se ţină în vânt. Dar lui nu-i place să se supună legilor gravitaţiei. Două minute şi

jumătate în cerc, indiferent dacă te înfăşori şi apoi te desfăşori în sens contrar – în cerc, fără încetare, până se termină muzica. Dar atunci Inge vrea să se mai atârne în vânt: „Încă o dată, încă o dată!” Măcar o dată să nu strice jocul. Nu e cale mai ieftină s-o ameţeşti. Uită-te puţin împrejur în timp ce se învârte. Mereu unul şi acelaşi turn strâmb de la Sf. Lambert, care înseamnă că acolo e Düsseldorful. Mereu aceleaşi figuri schimonosite, cu sau fără îngheţată, cu ce au câştigat la tir şi la zaruri sau ce au cumpărat, care stau în cerc acolo jos şi aşteaptă întoarcerea lui Matern. Masa umană crede în el, tremură la apariţia lui. Înţelepciunea prostimii, frica prostimii!… toţi, fără deosebire, adunaţi la un loc, după aceeaşi reţetă. Cu rente în inimi, o junglă fără fălci, igienice beţii de dorinţe, nici buni şi nici răi, ci fenomenali, şi toţi – una şi aceeaşi zeamă. Mazăre împrăştiată. Dacă vreţi, stafide într-o prăjitură. Uitători-de-fiinţă caută un înlocuitor al transcendenţei. Plătitori de impozite croiţi la fel, cu excepţia unuia. Toţi identici; unul bate la ochi. Nu-i decât un defect de ţesătură, dar totuşi bate la ochi. De la o tură la alta, imposibil de ignorat. Şi-a pus pălăria unui club de tir, ca toţi cei asemenea lui, şi totuşi e, uite-l iar, iar dispare, iar apare, dispare: un trăgător cu totul special. O, voi, nume!, doar e, păi sigur, un moment!, dispare – apare… ăsta îmi lipsea; acuşi gata cu distracţia, frăţioare comandant de poliţie. Încetul cu încetul se termină şi plăcerile, comandant de poliţie Osterhues. Nu vrei să ne dăm o tură în caruselul cu lanţuri? Să vânăm motive de omor cu laitmotive? Heinrich, hai, spune, nu vrei să?

Câţiva trăgători de elită vor, dar cel special nu vrea. Voia înainte, dar acum, când cineva sare din carusel din mers şi îi strigă numele de se aude până la capătul lumii şi îi adaugă şi gradul învechit, Heinrich Osterhues, între timp deputat municipal şi trăgător de elită, nu mai vrea deloc,

nu mai vrea decât să se facă nevăzut. Nu-i place să audă aşa ceva: comandant de poliţie. Nici măcar vechii prieteni nu au voie să-l. Pentru că asta a fost cândva şi n-are ce căuta aici.

Trăit deja de multe ori şi filmat adesea: nimic mai uşor decât s-o ştergi pe un poligon de tir. Fiindcă peste tot stau pregătiţi dragii de trăgători cu pălării – pe jumătate pălării de pădurari, pe jumătate pălării marinăreşti pentru vântul de sud-vest – şi îl acoperă. Aleargă şi ei puţin şi ademenesc lupul pe o pistă falsă. îl păcălesc divizându-se şi aproape că desfac lupul în două, în patru. Înşaisprezecit ar trebui să pornească Matern în urmărirea lui Osterhues. Apucă, apucă! Laitmotivul vânează motivul de omor! Ah, dacă l-ar avea pe Pluto; el ar şti drumul până la Heinrich Osterhues. Ah, dacă l-ar fi însemnat pe el, pe comandantul de poliţie din aniiderupteoaste, şi nu rochiadeinge, cu sâmbure de cireaşă şi cu pată de cireaşă. „Osterhues Osterhues!” Nu te întoarce în drum, sâmburele de cireaşă bântuie acum.

Abia după o oră de strigat-Osterhues şi căutat-Osterhues – probabil apucase de nasturii de la uniformă un regiment întreg de trăgători, dându-le apoi drumul, dezamăgit – găseşte iarăşi urmă: culege din iarba strivită o fotografie călcată în picioare. Ea nu-l înfăţişează pe unul sau pe altul şi nici pe trăgătorul Osterhues, ci pe comandantul de poliţie Osterhues, cel învechit, cel care l-a interogat personal pe deţinutul Walter Matern în beciul prefecturii de poliţie de pe Kavalleriestrabe, *anno* trei-nouă.

Cu fotografia asta – probabil că i-a lunecat trăgătorului de elită fugar din haina de trăgător Matern ia la rând corturile cu bere: nimic! Ori poate că el o aruncase – dovadă incriminatorie! înarmat cu acest mandat, străbate în fugă barăci, scotoceşte pe sub rulote. Deja se lasă

întunericul pe pajiştea de lângă Rin – rochiadeinge albă îl urmează rugătoare, cu respect, şi vrea să urce în *montagne russe*, fără încetare *montagne russe* – când el intră într-un ultim cort cu bere, avid de Osterhues. În timp ce toate corturile burtoase, umflate, abia mai puteau să cuprindă gălăgia cântată, sub prelata asta domneşte liniştea. „Sst!” îi atrage atenţia omul de ordine de la intrarea în cort. „Tocmai facem fotografii”. Cu paşi căzniţi, Matern calcă pe rumeguş acrit de bere. Nici scaune pliante, nici şiruri de mese. Ochi căutători-de-Osterhues evaluează: ce imagine, ce fotografie plănuieşte fotograful serbării trăgătorilor de elită! în mijlocul unui gol fără nicio adiere, o platformă înalţă spre acoperişul cortului o sută treizeci şi doi de trăgători, aranjaţi pe nivele, ca într-o tribună. În faţă, în genunchi, apoi aşezaţi, în spate, în picioare şi în spate de tot, întrecându-i pe toţi ceilalţi. O sută treizeci şi doi de trăgători îşi poartă pălăriile, pe jumătate pălării de pădurari, pe jumătate pălării marinăreşti pentru vântul de sud-vest, uşor înclinate spre dreapta. Şnururi şi rozete de trăgători de elită sunt repartizate echitabil.

Niciunul mai argintat, niciun piept mai puţin împodobit; nu sunt o sută treizeci şi unu de trăgători şi un rege trăgător, ci o sută treizeci şi doi de fraţi trăgători de acelaşi rang îi zâmbesc ştrengăreşte binevoitor forţat lui Matern, care, dotat cu fotografia comandantului de poliţie, vrea să aleagă. Orice asemănare este pur întâmplătoare. Orice asemănare este contestată. Orice asemănare este admisă de o sută treizeci şi două de ori – fiindcă între platformă şi acoperişul cortului zâmbeşte aranjat pe nivele, ca într-o tribună, îngenunchează şade stă întrece îşi poartă pălăria de trăgător uşor înclinată spre dreapta este fotografiat printr-o singură expunere, de o sută treizeci şi două de ori, trăgătorul de elită Heinrich

Osterhues. Un portret de familie: o sută treizeci şi doi de fraţi îngemănaţi. „Gata, domnilor!” strigă fotograful de trăgători de elită. O sută treizeci şi doi de Heinrich se ridică discutând, anevoie, îngreunaţi de bere, coboară de pe platforma fotografiei festive şi vor de o sută treizeci şi două de ori să strângă mâna unei vechi cunoştinţe dintr-o sută treizeci şi două de vremuri de comandant de poliţie: „Ce mai faci? Te-ai întors? Toate coastele la locul lor? Au fost vremuri grele pe-atunci. Putem depune mărturie, noi, toţi o sută treizeci şi doi. Cine nu se supunea, fără iertare. Însă măcar băieţii cântau tot când erau prinşi la mijloc. Nu ca acum, cu metodele astea fără vlagă...”

Atunci Matern o ia la goană peste rumeguşul acrit de bere. „Încotro aşa repede, omule? Aşa o revedere trebuie udată!” Cortul pentru sărbătoarea trăgătorilor îl scuipă afară. O, tu, cer înstelat, învins la puncte! Neobosita rochiedeinge şi bunul Dumnezeu îl aşteaptă. Sub protecţia şi adăpostul lui, pe pajiştea Rinului se face dimineaţă la vremea când ea şi-a liniştit iubitul care clănţăneşte din dinţi.

A nouăzeci şi una Materniadă, întrucâtva limpede văzătoare

La ce-i foloseşte capul de fier forjat dacă pereţii de care trebuie să dea cu el sunt gata găuriţi din prevedere? E asta o meserie: să împingi uşi turnante? Să converteşti târfe? Să găureşti şvaiţer? Cine mai vrea să deschidă iarăşi răni vechi dacă deschiderea rănilor face plăcere? Sau să-i sapi groapa altuia, ca să te ajute mai apoi să ieşi din ea? Box cu propria umbră? Să îndoi ace de siguranţă? Să baţi cuie în duşmani de cauciuc compact? Să urmăreşti cărţi de telefon sau carnete cu adrese, nume după nume?... Lasă baltă răzbunarea, Matern! Nu-l mai momi de după sobă pe câinele Pluto. S-a denazificat destul! Fă pace cu lumea asta – sau leagă datoria de a asculta de inimă, splină şi rinichi

de siguranţa veniturilor lunare. Pentru că leneş nu eşti. Mereu ai fost ocupat tot timpul: să umbli, să ştergi, să umbli. De multe ori ţi-ai atins şi chiar ţi-ai depăşit limitele: femei de luat cu tine, femei de abandonat. Ce mai poţi face, Matern? Ce ai învăţat în faţa oglinzii şi stând în calea vântului? Să vorbeşti tare şi limpede pe scenă. Aşadar, strecoară-te în roluri, spală-te pe dinţi, bate la uşă de trei ori şi lasă-i să te angajeze: ca interpret de caracter, fenotip, Franz sau Karl Moor, după chef – şi spune-o spre toate lojile şi scaunele de la parter: „Dar curând păşi-voi în mijlocul vostru şi cruntă judecată am să ţin!"

Aiurea de tot! Matern încă nu e pregătit să facă din răzbunare o afacere care să merite cât de cât. În fotoliile lui Sawatzki el cloceşte forme ale nimicului, care se cască. Se târâie dintr-o cameră într-alta, cărând după el pietrele de la rinichi. Cei care-i sunt prieteni îl suportă. Iubita lui îl invită la cinematograf. Dacă iese la plimbare, cu câine sau cu treabă, nimeni nu îndrăzneşte să se întoarcă. Ce lovitură de ciocan trebuie să-l nimerească ca să înceteze să se mai ia de oameni, care îl aud în spatele lor pe el, Scrâşnitorul.

Atunci, în anul cinci-cinci, când toţi copiii născuţi în anul de pace patru-cinci împlinesc zece ani, e aruncat pe piaţă un articol ieftin, produs în masă. Un sistem de desfacere bine uns şi de aceea silenţios lucrează în taină, dar nu pe căi interzise. Niciun anunţ publicitar nu precede lovitura sezonului, el nu atrage privirea în nicio vitrină, articolul nu se vinde ca pâinea caldă în magazinele de jucării şi nici în marile magazine universale, nicio casă de comerţ prin poştă nu-l livrează cu scutire de taxe poştale, însă printre barăcile de bâlci, pe terenurile de joacă şi în faţa şcolilor stau nişte vânzători ambulanţi cu oferta lor; peste tot unde se adună copii, dar şi în faţa şcolilor profesionale, a căminelor pentru ucenici şi a

universităţilor, se poate obţine o jucărie destinată tinerilor cu vârste între şapte şi douăzeci şi unu de ani.

Este vorba – ca să nu facem încă un secret dintr-un misterios obiect de larg consum – de ochelari. Nu, nu nişte ochelari prin care poţi să studiezi lucruri necuviincioase în diferite culori şi poziţii. Niciun fabricant dubios şi rău intenţionat nu vrea să corupă tineretul postbelic vest-german. Nu este nevoie să fie atenţionată nici autoritatea federală de control competentă şi nici nu-s necesare dispoziţii provizorii. Niciun preot nu găseşte motiv să arunce din amvon pilde înfricoşătoare. Şi totuşi nu se oferă spre vânzare nici nişte ochelari surprinzător de ieftini, care să corecteze obişnuitele defecte de vedere. Acest soi de ochelari, care nici nu dăunează şi nici nu vindecă, ajung pe piaţă – suntem nevoiţi să ne bazăm pe estimări – în vreun milion patru sute de mii de exemplare; preţul: cincizeci de pfenigi. Mai târziu, după ce nişte comisii de investigaţie au trebuit să se confrunte cu articolul în cauză în landurile Hessa şi Saxonia Inferioară, estimările oficiale se dovedesc a fi corecte: o anume firmă Brauxel & Co. din Grob-Giesen, lângă Hildesheim, a produs un milion şapte sute patruzeci de mii de exemplare din modelul pe nedrept incriminat şi a reuşit să vândă exact un milion patru sute cincizeci şi şase de mii, plus încă trei sute douăsprezece produse de serie. Nu-i o afacere proastă, având în vedere cheltuielile mici de producţie: un articol din material plastic, obţinut prin ştanţare. Numai lentilele – deşi, asemenea geamurilor, ele nu pretind vreo şlefuire specială – trebuie să fie rezultatul unei îndelungate munci de cercetare: probabil că nişte opticieni calificaţi, formaţi la Jena, apoi fugiţi din republica democrată, şi-au pus competenţele în domeniu la dispoziţia firmei Brauxel & Co.; dar Brauxel & Co. – o firmă altminteri respectabilă – poate dovedi ambelor comisii de investigaţie că în

laboratoarele sale nu lucra niciun optician şi că, oricum, mica sticlărie ataşată întreprinderii topeşte un amestec special şi, de aceea, brevetat: la bine-cunoscuta combinaţie de nisip de cuarţ, sodă, sulfat de sodiu şi piatră de var se adaugă o doză de mică obţinută din gnaisuri, şisturi şi granituri micacee, cântărită la gram şi de aceea secretă. Deci niciun fel de preparat diabolic, nimic interzis; rapoartele unor chimişti competenţi confirmă datele ştiinţifice. Procedurile iniţiate de landurile Saxonia Inferioară şi Hessa sunt sistate. Şi totuşi ceva e cu obiectele astea – probabil că din cauza măruntelor oglinzi de mică –, dar numai tinerii, cei între şapte şi douăzeci şi unu de ani, pricep care-i secretul, fiindcă în ochelari e ascuns un secret pe care nu-l pot înţelege nici adulţii şi nici copiii mici.

Cum se numesc ochelarii? Circulă felurite denumiri, care n-au fost create de firma Brauxel & Co. Dimpotrivă, producătorii aduc articolul în mijlocul tinerilor ca jucărie anonimă, dar de îndată ce succesul în vânzări e limpede, ei adoptă unele denumiri ca sloganuri pentru vânzători.

Matern, care îşi dezmorţeşte picioarele, ţinând-o de mână pe mica Walli Sawatzki, deja în vârstă de opt ani, aude pentru prima oară de „ochelarii minune” la târgul de Crăciun din Düsseldorf, de pe Bolkerstraße. Între o baracă cu turtiţe de cartofi şi un stand unde se vând cozonaci de Crăciun, un omuleţ absolut banal, care ar fi putut la fel de bine să vândă turtă dulce sau stilouri excesiv de ieftine şi lame de ras, stă cu o cutie de carton pe jumătate plină.

Dar nici în stânga, unde mirosurile saturate de ulei ar trebui să ademenească, nici în dreapta, unde nu se face economie de zahăr pudră, nu se înghesuie atât de mulţi clienţi ca în faţa cutiei de carton, repede golită. Vânzătorul, cu siguranţă un sezonier, nu strigă, el şopteşte: „Ochelari minune de pus pe nas, ochelari minune pentru

văzut”. Însă numele ăsta, oricât de potrivit ar fi într-un basm, se adresează mai mult adulţilor, care au portmoneul, pentru că în rândurile tot mai dese ale tineretului deja s-a răspândit vestea despre ce minune e vorba: băieţii de treisprezece ani şi fetişcanele de şaisprezece îi numesc foarte des „ochelari de recunoaştere”; liceenii din ultima clasă şi mecanicii auto care tocmai şi-au încheiat ucenicia, ca şi studenţii din primul semestru, vorbesc despre „ochelari de cunoaştere”. Mai puţin uzuale şi, probabil, de altă origine decât cea infantilă sunt denumirile „ochelari de recunoaştere a tatii” şi „ochelari de recunoaştere a mamei” sau „demascatori de familie”.

Prin urmare, ca să pornim de la ultimele titulaturi, cu ajutorul acelor ochelari aruncaţi pe piaţă cu sutele de mii de Brauxel & Co., casa părintească devine transparentă. Tata şi mama, ba chiar mai mult, orice adult este descoperit, recunoscut şi chiar mai rău, demascat cu ajutorul ochelarilor de îndată ce împlineşte treizeci de ani. Doar cei care în anul cinci-cinci n-au încă treizeci sau au mai mult de douăzeci şi unu de ani rămân indiferenţi şi nu pot nici să demaşte, nici să fie demascaţi de fraţii mai tineri. Oare se rezolvă conflictele dintre generaţii prin asemenea calcule artificiale şi aproximative? Să fie cei indiferenţi, nouă serii complete de vârstă, scoşi din joc şi incapabili de cunoaştere primară? Are cumva firma Brauxel & Co. anumite ambiţii? Sau studiile de piaţă moderne au reuşit pur şi simplu să sesizeze şi să satisfacă cerinţele generaţiei de după război, aflată în creştere?

Şi în acest punct controversat jurisconsultul firmei Brauxel & Co. a putut să înainteze rapoarte de expertiză a căror obiectivitate, îmbogăţită sociologic, este în măsură să risipească îndoielile avute de două comisii de anchetă. „Relaţia produs-consumator”, se spune într-unul dintre rapoarte, „poate fi evaluată doar până în acel moment de

referinţă când consumatorul începe să producă independent şi transformă produsul dobândit în propriul său mijloc de producţie, cu alte cuvinte, în ceva inviolabil”.

Scepticul n-are decât să continue să clatine din cap; fiindcă, oricare ar fi fost motivele, când s-a luat decizia de a produce şi vinde ochelari minune, succesul acestui articol de sezon foarte căutat a fost limpede şi a modificat fundamental structura societăţii vest-germane, indiferent dacă această transformare, care afectează structura sau consumatorii, cum spune Schelsky[364], a fost intenţionată sau nu.

Tineretul începe să fie informat. Chiar dacă mai mult de jumătate din numărul de ochelari vânduţi este distrus imediat după cumpărare, fiindcă părinţii bănuiesc că e ceva în neregulă cu ei, tot mai rămân circa şapte sute de mii de purtători de ochelari care reuşesc să-şi facă în tihnă o imagine completă despre părinţi. Momentele favorabile apar, de exemplu, după cină, în excursiile cu familia, de la fereastră, în timp ce tata se învârte în cerc cu maşina de tuns iarba. Prezenţa ochelarilor se înregistrează pe întregul spaţiu al Republicii Federale, însă la concentraţii de-o densitate alarmantă se ajunge doar în landurile Renania de Nord – Westfalia, Hessa şi Saxonia Inferioară, pe când în sud-vest şi în landul Bavaria ochelarii ajung să fie comercializaţi uniform. Numai în landul Schleswig-Holstein există sectoare întregi – cu excepţia zonelor Kiel şi Lübeck – unde nu se poate repera nicio pereche de ochelari, fiindcă acolo, în districtele Eutin, Rendsburg şi Neumiinster, autorităţile n-au ezitat să confişte cutii întregi direct de la comercianţi. „Dispoziţia provizorie” a fost dată ulterior. E adevărat, firma Brauxel & Co. reuşeşte să i se recunoască validitatea pretenţiilor de despăgubire; dar

364 Helmut Schelsky (1912-1984), influent sociolog şi profesor universitar german.

ochelarii îşi găsesc o clientelă care să-şi facă o imagine, o imagine despre părinţi, numai în oraşe şi în împrejurimile localităţii Itzehoe.

Prin urmare, ce anume se vede prin ochelarii minune? Sondajele n-au scos prea multe la iveală. Cei mai mulţi dintre tinerii care şi-au făcut o imagine despre părinţi sau sunt pe cale să-şi îmbogăţească imaginea despre părinţi nu vor să vorbească. Cel mult recunosc că ochelarii minune le-au deschis ochii. Interviurile de pe terenurile de sport şi din faţa cinematografelor se desfăşoară cam aşa:

„Spuneţi-ne, tinere, ce efect a avut asupra dumneavoastră faptul că aţi purtat ochelarii noştri?"

„Ce-ar fi de spus? Deci, după ce mi-am pus ochelarii de câteva ori, văd destul de limpede în ceea ce-l priveşte pe bătrânu'".

„Ne referim la anumite detalii. Vorbiţi, vă rugăm, fără reţinere, liber şi deschis. Suntem de la firma Brauxel & Co. Şi este în interesul clienţilor noştri dacă perfecţionarea ochelarilor..."

„La ei nu mai e nimic de perfecţionat. Sunt întru totul în ordine. Am mai zis-o. Am privit de câteva ori prin ei şi acum văd limpede. Mai limpede de-atât nu se poate!"

Toţi cei întrebaţi se feresc, dar un lucru e sigur: ochiul neînarmat al unui tânăr îşi vede tatăl altfel decât un ochi tânăr care îşi fixează ţinta din dosul ochelarilor minune. În plus, se confirmă: ochelarii minune le arată tinerilor purtători de ochelari trecutul părinţilor, în imagini variabile şi, de asemenea – destul de des, deşi necesitând oarece răbdare –, în succesiune cronologică. Episoade care, dintr-un motiv sau altul, au fost trecute sub tăcere faţă de copii devin palpabil de clare. Şi în direcţia asta sondajele firmei Brauxel & Co., precum şi cele ale autorităţilor şcolare, s-au dovedit un efort zadarnic. Totuşi

– şi în mod surprinzător – s-a putut presupune că nu sunt divulgate îngrozitor de multe secrete erotice – totul se limitează la obişnuitele infidelităţi –, în schimb, în cele două cercuri ale ochelarilor cunoaşterii de tată se reiau acte de violenţă comise tolerate provocate în urmă cu unsprezece doisprezece treisprezece ani: omor, adesea însutit. Complicitate la Fumat de ţigări şi privit în vreme ce. Ucigaşi confirmaţi decoraţi aclamaţi. Motive de omor devin laitmotive. Cu nişte ucigaşi la aceeaşi masă, în aceeaşi barcă, în acelaşi pat şi club. Toasturi, ordine de acţiune. Consemnări în dosare. Suflat pe ştampilă. Uneori sunt numai semnături şi coşuri de hârtii. Multe drumuri duc la Cuvintele şi tăcerea pot. Orice tată are măcar unul de tăinuit. Multe rămân ca şi cum nu s-ar fi întâmplat, îngropate camuflate puse la păstrare, până când, în al unsprezecelea an de după război, apar pe piaţă ochelarii minune şi-i demască pe făptaşi.

Nu există cazuri izolate. Numai dacă un tânăr sau altul consimţea să fie folosite statistic cele aflate de la el; dar materialul existent este ţinut secret de fii şi fiice, la fel cum înainte taţii şi mamele au rămas discreţi până şi în visele lor. Ruşinea poate să joace un rol inhibitor. Cel ce-i seamănă tatălui la înfăţişare se teme de concluzii care privesc alte asemănări. În plus, liceenii şi studenţii nu vor să-şi tulbure mersul educaţiei finanţat de părinţi – adesea cu sacrificii – cerându-le socoteală. Cu siguranţă că nu firma Brauxel & Co., dar cineva, cel care a creat ochelarii minune, aşadar, cel care a desprins oglinjoare de mică din gnaisuri, adăugându-le amestecului obişnuit pentru sticlă, s-ar putea să fi văzut în acţiunea cu ochelarii atingerea unui ţel, ba chiar să fii şi sperat aşa ceva. Însă nu se ajunge la o revoltă a copiilor împotriva părinţilor. Spiritul de familie, instinctul de conservare, speculaţia rece şi dragostea oarbă faţă de cei demascaţi împiedică o

revoluţie care ar fi furnizat secolului nostru nişte titluri de primă pagină: „Cruciadele copiilor, reeditate!” „Adolescenţi organizaţi au ocupat aerodromul Köln-Wahn!” „Intră în vigoare legile privind starea de necesitate!” „în timpul confruntărilor sângeroase din Bonn şi Bad Godesberg forţele de poliţie şi unităţile armatei federale au reuşit abia la primele ore ale dimineţii”. „Postul de radio Hessa, cu excepţia câtorva clădiri anexă, se află”. „Până acum patruzeci şi şapte de mii de tineri, printre care şi copii de opt ani, au putut”. „Un val de sinucideri face ravagii printre cei înghesuiţi în zona Lauenburg, Elba”. „Franţa respectă tratatul de extrădare”. „Căpeteniile răzvrătiţilor, cu vârste între paisprezece şi şaisprezece ani, au mărturisit deja”. „După încheierea acţiunilor de epurare planificate, mâine, pe toate programele, vorbeşte”. „Continuă căutarea agenţilor comunişti care au declanşat şi condus revolta”. „După căderile iniţiale ale cursului, bursa pare să se”. „Acţiunile bursiere germane au din nou căutare la Zürich şi Londra”. „Ziua de şase decembrie este declarată zi de doliu naţional”.

Nimic de felul ăsta. Se raportează cazuri de îmbolnăviri. Un număr deloc neglijabil de tineri, fete şi băieţi, nu mai pot să suporte înspăimântătoarea imagine parentală. Ei fug: străinătate, Legiunea Străină, chestiile obişnuite. Unii se întorc. La Hamburg reuşesc, una după alta, patru tentative de sinucidere; două la Hanovra, şase la Kassel; asta determină firma Brauxel & Co. să oprească livrarea de ochelari minune cu puţin înainte de Paşti.

Trecutul se luminează din nou timp de câteva luni, pentru ca apoi să se stingă iar, pentru totdeauna, după cum e de sperat.

Numai Matern, despre care este vorba aici, în Materniade, înţelege, în ciuda opreliştilor; pentru că atunci, la târgul de Crăciun de la Düsseldorf, când îi

cumpără fiicei lui, Walli, o pereche de ochelari minune, copilul şi-i pune imediat. Cu o clipă înainte Walli încă mai râdea şi ronţăia turtă dulce, acum îl vede pe Matern prin ochelari, lasă să-i cadă turta dulce şi pachetele legate cu şnur auriu, ţipă şi fuge urlând.

Matern şi câinele, după ea. Dar amândoi – fiindcă Walli îl vede şi pe câine, real şi groaznic – devin tot mai înfricoşători pentru copil, pe care reuşesc să-l prindă cu puţin înainte de Poarta Ratinger. Trecătorii se îndură de fetiţa care urlă şi îi cer lui Matern să se legitimeze ca tată. Complicaţii! Deja cad vorbe precum: „Precis c-a vrut să se dea la copil! Uitaţi-vă la el. I se citeşte pe faţă! Ticălosule!" Atunci, în sfârşit, un poliţist risipeşte mulţimea. Se stabileşte identitatea. Nişte martori pretind să fi văzut sau nu una-alta. Walli ţipă şi încă mai poartă ochelarii. O maşină de poliţie care patrulează îi depune pe Matern, pe câinele Pluto şi pe copilul îngrozit la părinţii Sawatzki. Dar nici în locuinţa familiară, înconjurată de multele ei jucării scumpe, Walli nu vrea să se liniştească, întrucât copilul încă mai are ochelarii la ochi: Walli nu-i vede altfel, precis şi înspăimântători, numai pe Matern şi pe câine, ci şi pe Jochen şi Inge Sawatzki. Ţipetele astea îl mână pe Pluto sub masă, îi încremenesc pe adulţi şi umplu camera copilului. Din când în când, cuvinte, mutilate de urlete şi totuşi pline de semnificaţii. Walli îngaimă ceva despre multă zăpadă şi despre sânge care curge în zăpadă, despre dinţi care, de asemenea, despre acel biet om gras pe care tati şi cu unchiu' Walter şi alţi bărbaţi care arată groaznic îl lovesc, îl lovesc întruna, îl lovesc cu pumnii, cel mai mult unchiu' Walter, întruna, pe bietul, dragul de grăsan, care nu mai stă în picioare, ci în zăpadă, pentru că unchiu' Walter... „N-ai voie aşa ceva! Asta nu se face. Să loveşti şi să fii crud cu oamenii florile animalele. E interzis peste tot. Cine face aşa ceva nu mai ajunge în cer. Bunul Dumnezeu

le vede pe toate. Încetează încetează...”

Abia când Inge Sawatzki îi ia copilei dezlănţuite ochelarii de pe nas, ea reuşeşte să-şi mai vină puţin în fire, dar plânsul cu sughiţuri nu conteneşte nici la câteva ore după aceea, când e deja în pat, înconjurată de toate păpuşile ei. Se verifică şi se constată febră. Trebuie chemat un medic. El nu vorbeşte nici de o gripă incipientă şi nici de obişnuitele boli ale copilăriei, ci crede că trebuie să fi fost un şoc care i-a declanşat criza, ceva imprevizibil, astfel că el recomandă odihnă. Adulţii trebuie să se ţină deoparte. Dacă starea nu i se îmbunătăţeşte, copilul trebuie transferat într-o clinică.

Ceea ce se şi întâmplă. Timp de două zile şi două nopţi temperatura nu vrea să scadă şi zămisleşte, neîncetat şi fără teamă de repetiţii, imaginea hibernală: zăpadă pe jos, picură sânge, nişte pumni vorbesc, omul gras cade, se prăbuşeşte iar şi iar, unde?, în zăpadă, fiindcă unchiu’ Walter şi tati, în zăpadă, şi-s scuipaţi atât de mulţi dinţi, unu doi cinci treisprezece treizeci şi doi!... nimeni nu mai poate să-i numere. De aceea Walli, împreună cu cele două păpuşi favorite, este transportată la spitalul Sfânta Maria. Nu lângă patul de copil, insuportabil de gol, stau bărbaţii Sawatzki şi Matern; la bucătărie stau ei şi beau din pahare pentru apă până ce cad de pe scaune. Jochen şi-a păstrat preferinţa pentru atmosfera de bucătărie-cameră de zi: peste zi este om de afaceri, învelit exemplar în stofe aproape neşifonabile, seara îşi târşâie papucii de la frigider la aragaz şi se trage de bretele. Peste zi îşi vorbeşte germana abilă de afaceri, căreia urmele de limbaj militar îi dau expresivitate şi o concizie care face economie de timp: „Nu vrem cu picătura, ci în forţă!”, asta spunea cândva Guderian, ge[365]niul militar, când voia să

365 Heinz Wilhelm Guderian (1888-1954), general şi teoretician militar, specialist în tancuri în Germania nazistă.

atace în forţă cu tancurile, asta îndrugă azi Sawatzki, imitându-l, când vrea să inunde piaţa cu un lot de haine la un singur rând; însă spre seară, în bucătărie şi-n papuci, se îndoapă cu turte crocante de cartofi şi vorbeşte dezlânat şi fără capăt despre „pe vremuri, în mai, şi cum o fost de frig la noi acas, w. Şi Matern învaţă să aprecieze senzaţia de protecţie pe care o dă bucătăria. Cei doi camarazi se bat lăcrimoşi pe umăr. Înduioşarea şi rachiul nesubţiat le fac ochii să clipească. Rostogolesc încoace şi-ncolo pe masa de bucătărie semisentimente de vinovăţie şi se ceartă numai când e vorba de date exacte. Matern e de părere că una sau alta s-a petrecut în iunie treizeci şi şapte.

Sawatzki îl contrazice: „O fost exact în septembrie. Cine ne-ar fi susurat atunci că tre' să se termine aşa de prost?" Dar amândoi cred că ei ar fi fost împotrivă încă de pe atunci: „Ştii, compania noastră SA o fost de fapt aşa, un fel de azil al emigrării interioare. îţi mai aduci aminte cum tot făceam filosofie la tejgheaua de la bar? Willy Eggers era de faţă, şi fraţii Dulleck, de altfel şi Frănzehen Wollschläger, Bublitz, Hoppe şi Otto Warnke. Şi tu ai vorbit ş-ai tot vorbit de fure pin ne-am cherchelit cu toţii. *Ei wei, schalle machei*! Ş-acu? Ş-acu ce-i? Acu îţi vine propriu copil şi uite ce zice: Ucigaşu ucigaşu!"

După un asemenea lamento atmosfera din bucătărie rămâne de fiecare dată cufundată în tăcere vreme de un minuţel – cel mult se aude apa pentru cafea intonându-şi cântecelul pios –, până când Sawatzki începe iar: „Şi, la urma urmei, ia zi acu, Walterchen, am meritat noi aşa ceva? Aşa ceva...? Nu, îţi zic! Niciodată, da chiar niciodată".

Când Walli Sawatzki este externată, după exact patru săptămâni, aşa-numiţii ochelari minune au dispărut din casă. Nici Inge Sawatzki nu ia la găleata cu gunoi, nici Jochen şi Walter nu iau în bucătărie; probabil că i-a

sfărâmat înghiţit digerat câinele. Dar Walli nu pune întrebări despre jucăria dispărută. Copila stă tăcută la masa ei de scris şi, pentru că a pierdut mult la şcoală, trebuie să recupereze mult. Gravă şi acum cam ascuţită, Walli ştie deja să înmulţească şi să adune. Toţi speră că a uitat motivul pentru care s-a ascuţit şi a devenit gravă şi n-a rămas rotunjoară şi nostimă. Fiindcă de asta a fost Walli la spital: o bună îngrijire, ca să uite. Comportamentul ăsta devine din ce în ce mai mult regula principală de viaţă a tuturor celor implicaţi: să uite! Pe batiste, prosoape, feţe de pernă şi căptuşeli de pălărie sunt brodate tot felul de cugetări: Orice om trebuie să poată uita. Uitarea este ceva firesc. Memoria ar trebui să fie ocupată de amintiri plăcute şi nu de hidoşenii chinuitoare. E greu să-ţi aminteşti în chip pozitiv. De aceea fiecare trebuie să aibă ceva în care să poată crede: de exemplu, în Dumnezeu; şi, dacă nu în El, atunci să creadă în frumuseţe, în progres, în bunătatea din om sau în altă idee oarecare. „Noi, aici în Vest, noi credem dintotdeauna şi cu tărie în libertate”.

Aşadar, activitate! Uitarea ca activitate productivă. Matern îşi cumpără o radieră mare, se aşază pe un scaun de bucătărie şi începe să şteargă toate numele, tăiate sau nu, din inimă, splină şi rinichi. Şi pe câinele Pluto, o bucată de trecut pe patru labe, slăbit de bătrâneţe, dar totuşi umblând de colo colo, ar vrea să-l vândă, să-l dea la un azil pentru animale, să-l radieze; dar cine cumpără o potaie bătrână? În plus, mama şi copilul sunt împotrivă: Inge Sawatzki n-ar vrea cu niciun preţ. S-a obişnuit între timp cu câinele. Walli plânge şi promite să se îmbolnăvească din nou dacă. Aşa că el rămâne, negru şi de netrecut cu vederea. Chiar şi numele se împotrivesc cu înverşunare radierei lui Matern. De pildă: când îl şterge pe unul şi suflă firimiturile de radieră de pe splină, se împiedică, la lectura ziarului, de un altul, care scrie articole despre teatru. Aşa

se întâmplă când ştergi cu radiera şi în acelaşi timp mai faci şi altceva. Orice articol are un autor. Ăsta este de meserie. El şi-a croit calea spre cunoaştere şi spune şi scrie: „La fel cum omul are nevoie de teatru, şi teatrul are nevoie de oameni”. Dar curând după aceea el deplânge: „În această stare, de tot mai accentuată înstrăinare, se află astăzi omul”. Totodată, ştie cu exactitate: „Istoria omenirii îşi găseşte corespondentul optim în istoria teatrului”. Dacă însă, aşa cum anticipează el, „teatrul tridimensional ar urma să fie redus din nou la banala scenă clasică”, acel domn, care îşi semnează articolul cu R.Z., nu poate decât să-l aprobe pe Lessing şi să exclame: „La ce bun atâta trudă amară la forma dramatică?” Articolul său cuprinde un avertisment şi, în acelaşi timp, un îndemn: „Teatrul nu dispare când omul încetează să mai fie om. Dimpotrivă: închideţi teatrele şi omul va înceta să mai fie om!” în special cuvântul „om” l-a fascinat pe domnul Rolf Zander – Matern îl cunoaşte din anii lui de teatru. De pildă, „omul deceniilor ce vin”. Sau „Toate astea provoacă la o dezbatere dură privind omul”. Şi, polemic: „Teatru dezumanizat? Niciodată!” Să mai spunem că R.Z. sau doctorul în ştiinţe umaniste Rolf Zander – înainte a fost consilier la teatrul municipal Schwerin – nu mai e însărcinat să-şi îndeplinească direct „misiunea teatrală”; în ultima vreme exercită funcţii de consiliere la radioul vest-german, o activitate care nu-l împiedică să scrie articole pentru suplimentele de sâmbătă ale mai multor cotidiene importante: „Nu este suficient să-i arăţi omului catastrofa. Orice cutremurare rămâne un scop în sine dacă nu duce la exegeză, până când efectul purificator al catharsisului smulge coroana nihilismului şi dă un sens haosului”.

O salvare face uman cu ochiul printre rânduri. Acesta este un om căruia ar trebui să i se adreseze Matern cel atât de plin de haos, mai ales că îl cunoaşte chiar bine, de

pe vremuri; de aceea poartă cu el numele de Rolf Zander crestat pe undeva: ori în inimă, ori în splină, ori ca inscripţie în rinichi. Nicio radieră, nici cea nou cumpărată, nu poate să-l şteargă.

Orice om locuieşte. La fel şi R. Zander. El lucrează în noua şi frumoasa clădire a radioului din Köln şi locuieşte – aşa şopteşte cartea de telefon – în Köln-Marienburg.

Într-acolo, cu sau fără câine? Într-acolo, ca să ţină judecată sau ca să ceară sfat într-o situaţie umană haotică dificilă? În bagaj, răzbunare sau o mică întrebare umană? Amândouă. Matern nu poate să renunţe. El caută în acelaşi timp muncă şi răzbunare. Sfat şi lovitură nimicitoare, două porniri care dormitează în acelaşi pumn. El vizitează prieten şi duşman cu câine uniform-negru. Să nu se creadă că se duce întins acolo şi zice „Iată-mă-s, Zander, la bine şi la rău!” Se furişează de mai multe ori – nu vă întoarceţi – în jurul vechiului teren de grădină şi are de gând să lovească – dacă nu pe fostul consilier teatral, măcar copacii din parcul lui.

Într-o seară fierbinte şi furtunoasă de august – toate datele corespund: era în august, era foarte cald şi se apropia o furtună – Matern cu câine se saltă peste zid şi aterizează pe pământul moale din parcul zanderian. El nu duce cu sine un topor sau un ferăstrău, ci un prăfuleţ alb. O, Matern se pricepe să umble cu otravă! A adunat experienţă în domeniul ăsta: trei ore mai târziu, Harras era mort. Nu ochi de corb, pentru otrăvire – simplă otravă de şobolani. De data asta e una care atacă plantele. El se furişează iute de la copac la copac, cu umbră de câine. Un mic dans întru slăvirea naturii. Menuete şi gavote dictează înlănţuirea paşilor prin parcul zanderian crepuscular, sălaş de spiriduşi, de nouă ori verde, de nimfe îmbietor, cu împletituri de crengi experte în ştiinţele iubirii. Reverenţe se prelungesc în întinderi de mână: el îşi presară pulberea

pe rădăcini de grosimea unor dragoni, fără să murmure vrăji. Oricum, Matern scrâşneşte ca de obicei: Nu vă întoarceţi în drum.

Scrâşnitorul e-aici acum.

Dar cum ar putea copacii să se întoarcă? Ei nu vor nici măcar să foşnească, fiindcă pe sub cerul sufocant nu-i nicio adiere. Nicio coţofană nu avertizează. Nicio gaiţă nu anunţă, îngeraşii în stil baroc, acoperiţi de muşchi, n-au chef să chicotească. Nici măcar Diana, cu câine de vânătoare la picioru-i sprinten, nu vrea să se întoarcă şi să-şi încordeze arcul infailibil. Dintr-o crepusculară grotă a meditaţiei, domnul Zander însuşi îşi îndreaptă cuvântul către entuziastul ce presară prafuri: „Văd bine oare? Matern, dumneavoastră sunteţi? Doamne, şi cărei îndeletniciri binevoitoare vă dedicaţi: împrăştiaţi îngrăşăminte chimice pe rădăcinile uriaşilor din parcul meu! Nu vi se par îndeajuns de mari? Dar această atracţie pentru gigantic v-a evidenţiat şi pe vremuri. Îngrăşăminte chimice! Ce inutilitate şi totuşi câtă amabilitate! Numai că nu ţineţi seama de vreme. În scurt timp se va dezlănţui o furtună peste noi – oameni şi parc. Încă de la prima aversă, mărturiile avântului dumneavoastră grădinăresc vor fi nimicite şi spălate. Dar să nu mai zăbovim! Rafale de vânt vestesc deja furtuna. Cu siguranţă că acolo sus s-au slobozit deja primii stropi, ei vin, vin… îngăduiţi-mi să vă poftesc în umila mea casă, odată cu acest minunat exemplar canin!”

Aşadar, cel fără tragere de inimă e prins uşor de braţ şi condus spre acoperişul ocrotitor. Ultimii paşi, de-acum pe aleea de pietriş, trebuie grăbiţi. Abia pe verandă ajung să vorbească din nou: „Doamne, ce mică e lumea! De câte ori nu m-am gândit la dumneavoastră: oare ce mai face Matern? Acest copil al naturii, acest – dacă-mi daţi voie – băutor extatic? Şi, iată, acum sunteţi aici, printre cărţile

mele, îmi atingeţi mobila, vă lăsaţi privirea să cutreiere, la fel şi câinele dumneavoastră, amândoi aruncând umbre în lumina lămpii, aşadar, o prezenţă caldă şi umană... Bun venit!”

Menajera domnului Zander se grăbeşte să facă un ceai tare, bărbătesc. Coniacul e la îndemână. Mediul, nedescris, se impune din nou. În timp ce afară furtuna străbate scena – ca să folosim termenii domnului Zander în fotolii uscate, îndelung folosite, porneşte un util dialog despre teatru: „Dar, preaîndrăgit prieten... E bine că vă expuneţi pe larg şi fără întârziere problemele... totuşi vă înşelaţi şi-mi faceţi o mare nedreptate. Recunosc: eu am fost – cum-necum, aşa trebuia să fie – cel care a desfăcut înainte de vreme contractul dumneavoastră cu teatrul municipal Schwerin. Numai că motivul pentru care vi s-au făcut toate astea n-a fost, cum credeţi azi, unul politic, ci – cum să mă exprim? – ţinea pur şi simplu de alcool. Aşa ceva nu era tolerabil. Sigur, tuturor ne plăcea să bem un păhărel. Dar înclinaţia dumneavoastră spre exagerare! S-o spun de-a dreptul: şi azi, în mica noastră Republică Federală, pe jumătate democrată, orice director, consilier teatral şi regizor cu simţ de răspundere ar trebui să procedeze la fel: veneaţi beat la repetiţii, beat şi fără text, şi îmi distrugeaţi spectacolele. O, da, cum să nu-mi amintesc de zicerile dumneavoastră răsunătoare! Nimic – nici măcar atunci – împotriva conţinutului şi a forţei expresive, dar totul – atunci, la fel ca şi azi – împotriva locului şi momentului grandioaselor dumneavoastră declamaţii. Cu toate astea, aveţi respectul meu: dumneavoastră rosteaţi de sute de ori ceea ce noi oricum gândeam, dar nu îndrăzneam să recunoaştem public. Toată admiraţia, atunci şi acum, faţă de minunatul dumneavoastră curaj, fiindcă numai şi numai faptul că spuneaţi unor lucruri gingaşe pe nume într-o stare de

ebrietate avansată a văduvit fapta dumneavoastră de efect. Denunţurile, mai ales ale maşiniştilor, s-au tot înmulţit pe biroul meu; am ezitat, am intermediat şi până la urmă am fost totuşi nevoit să intervin, nu în ultimul rând pentru a vă proteja, da, da, pentru a vă proteja, fiindcă dacă nu v-aş fi oferit eu prilejul ca, printr-o simplă procedură disciplinară, să părăsiţi Schwerinul, un loc devenit între timp cam riscant, Doamne, nici nu îndrăznesc să-mi închipui ce s-ar fi întâmplat cu dumneavoastră. Ştiţi, Matern, că pe atunci oamenii aceia n-aveau obiceiul să glumească atunci când înhăţau. Omul ca individ n-avea nicio valoare!”

Afară tunetele teatrale nu ratează nicio intrare. Înăuntru Matern meditează la ce s-ar fi întâmplat cu el dacă n-ar fi existat dr. Zander, filantropul. Afară o ploaie sănătoasă spală otrava nimicitoare de plante de pe rădăcinile copacilor seculari şi atoateştiutori din parc. Înăuntru Pluto răsuflă zgomotos, pierdut în vise canine. Afară o ploaie shakespeariană curge strună. Fireşte că acum, la adăpost, ticăie un ceas, nu, ticăie simultan trei ceasuri scumpe, fiecare pe alt ton, în tăcerea dintre fostul consilier teatral şi fostul tânăr erou principal. Izbucnirile tunetelor nu trec de marginea scenei. Umezirea buzelor. Masarea pielii de pe frunte. Luminat înăuntru de la fulgerele de afară. Rolf Zander, o gazdă experimentată, reîncepe discuţia: „Doamne, Matern! Vă mai aduceţi aminte cum v-aţi prezentat la noi? Franz Moor, actul al cincilea, scena întâi: înţelepciunea prostimii, frica prostimii!… Aţi fost minunat. Nu, nu, chiar aşa, ne-aţi dat gata! Nici măcar un Iffland1 n-ar fi putut să stoarcă din el ceva mai înfiorător. O revelaţie, direct de la Danzig, care ne-a dat deja nişte excelenţi mimi – gândiţi-vă la Sohnker,

chiar la Dieter Borsche, d[366]a[367]că vreţi. Proaspăt şi promiţător, aşa aţi venit la noi. Dacă nu mă înşel, bunul Gustav Nord, un om şi coleg cu adevărat fermecător, care avea să se stingă atât de jalnic la sfârşitul războiului, v-a fost profesor. Staţi puţin: mi-aţi atras atenţia într-o piesă oribilă de-a lui Billinger. Nu eraţi fiul Donatei Opferkuch? Exact, şi Maria Bargheer a salvat seara cu Donata ei. Pe cine mai aveaţi acolo…? Fireşte, excelenta punere în scenă la Croitoru*l Wibbel, cu Car*[368]i Bruckel în rolu[369]l principal. De un comic zdrobitor, dacă mă gândesc la Fritzehen Blumhoff, care l-a interpretat pe prinţul din Arcadia – cred că în treizeci şi şase, treizeci şi şapte – cu încântătorul lui accent saxon. Şi apoi Carl Kliewer şi inepuizabila Dora Ottenburg. Heinz Brede, pe car[370]e mi-l amintesc într-un spectacol foarte curăţel cu Nathan, *şi, di*n nou, profesorul dumneavoastră: ce Polonius sclipitor! în general un interpret de roluri shakespeariene şi, de asemenea, extraordinar când era vorba să declame un text de Shaw. Un adevărat act de curaj din partea teatrului municipal să pună în scenă Ioana în *trei*[371]zeci şi opt. Nu pot decât să subliniez: dacă n-ar fi existat provincia! Cum era numită clădirea în graiul de prin partea locului? Exact! Râşniţa de Cafea! Se zice că e complet distrusă, chiar şi în ziua de azi. Dar am aflat că, în acelaşi loc şi în acelaşi stil clasic, se intenţionează. Mereu uimitori, polonezii. Şi inima oraşului

366 August Wilhelm Iffland (1759-1814), actor, dramaturg şi director de teatru german.

367 Hans Albert Söhnker (1903-1981) şi Dieter Borsche (1909-1982), actori germani.

368 Titlul unei piese de teatru scrise de Hans Müller-Schlösser.

369 Karl Brückel (1881-1980), actor, regizor şi cîntăreţ german.

370 Nume de actori populari în Danzig în acea epocă.

371 Sfinta Ioana (Saint Joan), piesă din 1924 a dramaturgului britanic George Bernard Shaw.

vechi vor s-o de asemenea. Se pare că pe Langgasse, Frauengasse şi Jopengasse se construieşte deja. Doar şi eu vin din acelaşi colţ de lume: Memel. Dacă m-aş înapoi? Nu, dragul meu. Nu iei de două ori aceeaşi nevastă. Spiritul care se face simţit pe scena vest-germană chiar nu mă poate. Misiune teatrală? Teatrul ca mijloc de comunicare în masă? Scena ca simplu concept generic? Şi omul, ceea ce-i mai bun? Acolo unde totul rămâne un scop în sine şi nimic nu duce la exegeză? Purificare? Limpezire? Catharsis? Astea au trecut, dragă Matern – sau poate că nu, fiindcă munca la radio mă mulţumeşte întru totul şi-mi lasă timp să mă ocup de lucrări eseistice mai mici, care aşteaptă să fie scrise de ani de zile. Şi dumneavoastră? Nu mai aveţi chef? Actul al cincilea, scena întâi: înţelepciunea prostimii, frica prostimii!”

Matern stă morocănos şi bea ceai. Înnodate înăuntrul lui, strângându-i inima, splina şi rinichii torturaţi, zăngănesc mătăniile: Părtaş! Nazist potenţial! Fals! Părtaş! Nazist potenţial!… însă peste marginea ceştii se aude un glas potolit: „Teatru? Iarăşi? Niciodată! Lipsă de încredere în mine? Posibil. Şi-n plus, vechea rană de la picior. E drept, nu se prea observă, dar pe scenă…? în rest, toate la locul lor: glas, forţă şi chef. O, da, dar lipseşte prilejul”.

Atunci, după ce trei ceasuri Empire au voie să ticăie nestingherite vreme de un minuţel, din gura lui Rolf Zander ies cuvintele mântuitoare. Cu glas scăzut, bărbatul acela mai curând fragil umblă încoace şi-ncolo prin camera adecvată, vorbind înţelept şi profund. Afară copacii din care picură amintesc de viaţa efemeră a furtunii de august. În vreme ce dr. Zander vorbeşte, mâna lui mângâie cotoarele cărţilor de pe rafturile late; sau scoate un volum, îl deschide, ezită, transmite un citat care se potriveşte firesc în discursul lui, pune cartea la loc cu tandreţe bibliofilă. Afară amurgul face copacii să se adune laolaltă.

Înăuntru Zander rămâne în faţa exemplarelor salvate ale unei pasiuni de colecţionar vechi de mai multe decenii – măşti de dans balineze, marionete chinezesc-demonice, dansatori moreşti coloraţi – fără să-şi întrerupă şuvoiul de cuvinte. De două ori vine menajera cu ceai proaspăt şi prăjituri; şi ea este o piesă rară, ca şi ceasurile Empire, ediţiile princeps şi instrumentele muzicale hinduse. Matern rămâne în fotoliu. Lampadarul corespondează cu craniul său lucios. Pluto doarme zgomotos: un câine la fel de bătrân precum copacii de afară, din parc. Înăuntru Zander vorbeşte despre munca lui de la radio. El se ocupă de primele ore ale dimineţii şi de cele de la culcare: programe radio pentru copii şi program de noapte. Pentru Zander nu sunt o contradicţie, ei. El vorbeşte de tensiuni, de punţi create între. Trebuie să regăsim calea, ca să pe vremuri şi Matern a avut voie uneori să dea glas emisiunilor pentru copii. A fost lupul din Scufiţa Roşie; el mânca cei şapte iezi. „Ei, uite!”, leagă Zander firele între ele. „Vocile ne lipsesc, vocile ca a dumneavoastră, Matern. Voci care să umple spaţiul. Voci care metamorfozează elementele. Voci care rezistă şi întind arcul. Voci care dau glas trecutului nostru. De pildă, noi pregătim o nouă serie de emisiuni, pe care vrem s-o denumim *Discuţie cu trecut*ul său, mai bine, *DISCUŢIE CU TRECUTUL NOSTRU*. Un tânăr colaborator, de altfel un compatriot de-al dumneavoastră – înzestrat, aproape primejdios de înzestrat –, e pe cale să dezvolte noi forme de transmisie radiofonică. Mi-aş imagina că tocmai dumneavoastră, dragul meu Matern, v-aţi putea integra la noi într-o activitate care să corespundă înzestrării dumneavoastră. Căutarea urgentă a adevărului. Eterna întrebare despre om. De unde vin, încotro mă îndrept. Acolo unde până acum tăcerea a zăvorât totul, cuvântul să deschidă larg poarta! Ce ziceţi, vreţi?”

Atunci străvechiul Pluto se trezeşte şovăind şi Matern vrea.

— Ne-am înţeles?

— Ne-am înţeles.

— Poimâine, la zece dimineaţa, în clădirea radioului?

— Poimâine la zece.

— Dar punctual.

— Punctual şi treaz.

— Pot să vă chem un taxi? Dr. Rolf Zander poate, pe cheltuiala radioului vest-german. Orice cheltuială poate fi dedusă. Orice risc e scutit de impozit. Orice Matern îşi găseşte un Zander.

A o sută Materniadă, discutată public

El vorbeşte tună urlă. Vocea lui ajunge în orice casă. Matern, apreciata voce de la emisiunile radio pentru copii. Micuţii îl visează – pe el şi vocea lui, care dă glas tuturor spaimelor şi care va mai vui şi atunci când copiii, ajunşi nişte moşnegi chirciţi, vor sta la taclale: „În tinereţea mea era unul care spunea poveşti, a cărui voce m-a mă forţa, îmi lua, îmi dădea un, încât şi azi, uneori, dar la fel li se întâmplă multor maternoizi care pe atunci”. Însă acum adulţii, care erau marcaţi de alte voci, folosesc vocea lui Matern ca mijloc de educaţie. Când puştii nu vor să asculte, mama ameninţă: „Să dau iar drumul la radio şi să-l las să vorbească pe nenea cel rău?”

Pe unde medii şi scurte poţi să-ţi aduci în casă un baubau. Organul lui are căutare. Şi alte posturi de radio vor să-l lase pe Matern să vorbească, să tune şi să urle în studiourile lor. E drept, colegii şuşotesc cu palma la gură că nu ştie să vorbească cum trebuie, adică şcolit, dar sunt totuşi nevoiţi să admită că glasul lui nu e lipsit de acel „ceva”: „Fluidul ăsta, diformitatea asta barbară, naivitatea de animal de pradă care în ziua de azi, când ne-am săturat de perfecţiune, valorează întreit oriunde”.

Matern îşi cumpără o agendă, fiindcă în fiecare zi, când ici, când colo, şi la anumite ore fixe glasul lui e pus la conservat. El vorbeşte tună urlă mai ales la radioul vest-german, adesea la cel din Hessa, niciodată la cel bavarez, ocazional la cel nord-german, cu multă plăcere şi în dialect german inferior la postul de radio Bremen, de curând şi la postul de radio sud-german de la Stuttgart şi, când timpul i-o permite, la cel de sud-vest. Evită călătoriile spre Berlinul de Vest. De aceea

RIAS1 şi emiţătorul Berlinul Liber trebuie să renunţe la producţiile proprii, cărora vocea lui Matern le-ar conferi o notă deosebită, însă ei preiau în cadrul programului de schimb emisiunile pentru copii de la radioul vest-german din Köln, acolo unde organul lui supradotat este la el acasă.

S-a instalat, locuieşte: clădire nouă, două camere, tobogan de gunoi, chicinetă, dulapuri încastrate, bar, pat de două persoane – pentru că la sfârşit de săptămână vine, singură sau cu Walli, neînstrăinabila femeie-Inge. Sawatzki, decoratorul de bărbaţi, transmite salutări. Câinele deranjează. La urma urmei, câteodată vrei să mai ai parte şi de intimitate. Javra e sâcâitoare ca o babă care se scapă pe ea. Cu toate astea, e încă promptă, bine dresată. Cum să te simţi în largul tău cu animalul de faţă? Ochi lăcrimoşi, s-a îngrăşat cam tare, dar pielea de pe gât e vlăguită. Cu toate astea nimeni nu zice: „Ar trebui să scăpăm de el”. Dimpotrivă, Matern, femeia-Inge şi copilul-Walli sunt de aceeaşi părere: „Să-şi roadă şi el tainul liniştit. Oricum Pluto al nostru n-o mai duce mult. Dacă ne-ajunge nouă, o să ne-ajungă şi pentru el”; şi Matern îşi aminteşte în faţa oglinzii de bărbierit: „Mi-a fost mereu prieten la nevoie. Mi-a fost alături pe vremea când îmi mergea rău, când eram agitat şi n-aveam un loc al meu, când vânam o fantomă care avea multe nume şi totuşi nu

se lăsa prinsă. Dragonul. Răul. Leviatanul. Nimicul. Rătăcirea”.

Totuşi câteodată, în ciuda vestelor în carouri mici pe care le poartă, Matern suspină la masă, deasupra omletei. Atunci ochiul lui de vânător o evită pe femeia-Inge şi cercetează pereţii, căutând inscripţii pe tapet. Însă modelul Bauhaus[372] este evident, iar reproducerile de artă înrămate nu destăinuie nimic, în ciuda modernităţii lor cu multe înţelesuri. Sau se aud bătăi în calorifere: Matern ciuleşte urechea, Pluto se clinteşte, semnalele încetează şi suspinele fac iarăşi bulbuci mari. Abia la începutul primăverii, de îndată ce încep să se urnească primele muşte, el îşi mai găseşte o ocupaţie, care îl face să uite de suspine ore întregi. Şi croitoraşul cel viteaz a luat mai întâi pliciul de muşte şi abia apoi a prins inorogul. Nimeni nu va afla vreodată cum numeşte el ceea ce prinde pe geamuri, ce fel de nume striveşte între degete, cum îi cheamă pe duşmanii lui metamorfozaţi, cărora le smulge fără regrete picior de muscă după picior de muscă şi, la urmă, aripile. Oftatul rămâne, se trezeşte odată cu Matern, merge cu el la culcare, stă cu el la măsuţa de la cantina radioului în timp ce el trebuie să mai citească o dată rolul de răufăcător. Fiindcă înregistrarea începe îndată. Matern trebuie să vorbească tune urle. La jumătatea asta de bere va trebui să renunţe. De jur-împrejurul lui, jumătatea mai bună a următoarelor emisiuni: De la femeie la femeie. Vocea agricultorului. Muzica după-amiezii. Cuvântul de duminică. Muzică de fanfară. Un sfert de oră de meditaţie. Fraţii şi surorile noastre de dincolo de Cortina de Fier. Ştiri din sport şi rezultatele la tragerile loto. Poezia de la miezul nopţii. Cotele apelor. Jazz. Orchestra Glirzenich. Emisiunea pentru copii. Colegi şi colegi ai: ăsta sau ăsta

372 Abreviere de la Rundfunk im amerikanischen Sektor (germ.), staţia de radio din sectorul american, cu sediul în Berlinul de Vest.

sau ăla în cămaşă cadrilată, fără cravată. Da îl cunoşti. Sau s-ar putea să-l cunoşti. N-a fost el cel care te-a în anul patru-trei, pe frontul de pe Mius? Sau ăla în alb-negru, cu un *milkshakel* Nu ăsta te-a atunci? Ori: nu el te-ar fi, atunci? Toţi toţi toţi! Muşte în carouri şi în alb-negru. Muscoi graşi, la *skat* şah cuvinte încrucişate. Interşanjabili. Tot cresc din urmă. O, Matern, nume care se cicatrizează lent încă îţi mai dau mâncărimi! Atunci oftează în cabina radio senin-plictisită, iar un coleg, care aude oftatul împovărat venind ca din miezul pământului nostru, îl bate pe umăr pe colegul Matern: „Ei, Matern! Ce poate fi aşa de grav ca să oftaţi? Aveţi toate motivele să fiţi mulţumit. Sunteţi ocupat din plin, ca să zic aşa. Ieri am dat drumul la radio aşa, din întâmplare, şi pe cine aud? Azi-dimineaţă arunc o privire în camera copiilor. Şi-au mutat radioul acolo. Şi cine se aude din chestia aia, de rămân ştrengarii cu pliscurile căscate? Cât de norocos sunteţi!”

Matern, bubuitorul radio-pedagog, vorbeşte tună urlă ca veşnic tâlhar, lup, răzvrătit şi Iuda. Răguşit, în chip de explorator la Polul Nord, într-o furtună de zăpadă. Mai intens decât viteza vântului de gradul doisprezece. Prizonier care tuşeşte, zăngănind lanţuri radiofonice. Miner nemulţumit, cu puţin înainte de cumplita explozie a gazelor de mină. Alpinist ros de ambiţii, într-o expediţie insuficient pregătită în Himalaya. Căutător de aur, evadat din Est, exploatator nemilos, zbir SS, mercenar în Legiunea Străină, blasfemator, paznic de sclavi şi ren în poveşti de Crăciun – rolul ăsta l-a mai rostit cândva, chiar şi pe scenă, ca actor.

Compatriotul lui, Harry Liebenau, care, îndrumat de dr. R. Zander, coordonează programele pentru copii, îi spune: „Înclin să cred că asta a fost prima mea întâlnire cu dumneavoastră: Teatrul Municipal. Reprezentaţia pentru copii. Micuţa Brunies, vă amintiţi, dansa în rolul reginei

gheţii şi dumneavoastră eraţi renul vorbitor. M-a impresionat teribil, chiar m-a marcat. Un punct de reper, într-o oarecare măsură. Experienţă decisivă din copilărie. Multe pornesc de acolo”.

Băgăciosul ăsta, cu memoria lui pe sertăraşe! Pune în ordine, oriunde merge stă şade, bileţele scrise mărunt. Nu-i temă la care să nu-i vină în minte ceva: Proust şi Henry Miller; Dylan Thomas şi Karl Kraus1; citate din Adorno[373] şi cifre de tiraj; colecţionar de detalii şi căutător de referinţe; spectator obiectiv şi revelator de esenţe; copoi de arhive şi cunoscător de mediu; ştie cine e în stânga şi cine a scris în dreapta; scrie el însuşi, dintr-o suflare, texte despre dificultăţile scrisului; orientat spre trecut şi conservator de timp; mereu neîncrezător şi atoateştiutor – dar niciun congres al scriitorilor fără talentul lui în formulare, nevoia lui de recuperare, capacitatea lui de aducere-aminte. Şi cum se mai uită la mine: un caz interesant! Crede că sunt un subiect bun pentru el. Mă fixează pe bileţele scrise mărunt. îşi închipuie că ştie totul fiindcă atunci m-a ca ren vorbitor şi, eventual, de două ori în uniformă. Era prea tânăr ca să când eu şi Eddi, el avea cel mult. Dar cei de soiul lui vor, totul cu exactitate. Capacitatea asta de a asculta cu răbdare, abilitatea asta de iscoadă cu surâs ştiutor: „În ordine, Matern. Ştiu bine. Dacă m-aş fi, câţiva ani mai devreme, ăia m-ar fi păcălit şi pe mine, ca şi pe dumneavoastră. Sunt cu siguranţă ultimul care vrea să facă morală. Ştiţi, generaţia mea e, cu toate alifiile. Şi-n plus, aţi dovedit cu prisosinţă că dumneavoastră, şi altfel. Toate astea ar trebui, odată şi-odată, în spiritul adevărului şi fără obişnuitele resentimente. Să zicem, în seria plănuită de noi, «Discuţia». Ce părere aveţi? Poveştile astea de la emisiunile pentru copii, oricât de utile ar fi ele, nu pot să

373 Karl Kraus (1874-1936), scriitor, ziarist, poet şi pamfletar austriac.

ne pe termen lung. Un ajutor radiofonic zgomotos de trimis copiii la culcare. La urma urmei, nu-i decât o făcătură zeloasă. Orice semnal de pauză e mai convingător. Să emitem şi ceva plin de viaţă. Nouă faptele ne lipsesc. Să vă goliţi odată sufletul. Să spuneţi ce-aveţi pe inimă. Ceva ce se lasă la rinichi!" Doar splina mai lipseşte. Şi cum se îmbracă, găoaza! Pantofi englezeşti făcuţi la comandă şi pulover de schi. Pe deasupra, o mai fi şi homo. Dacă mi-aş putea aminti cine-i individul! Trăncăneşte întruna de verişoara lui şi-mi face cu ochiul: ambiguu. Zice că ar fi fost fiul tâmplarului cu câinele: „Ei, ştiţi doar! Şi verişoara mea Tulla – în realitate o chema Ursula – era nebună de-a binelea după dumneavoastră, ei, atunci, în bateria de coastă, şi mai târziu, la Kaiserhafen". Cică l-aş fi instruit chiar eu – „K şase deserveşte mecanismul de reglare a focosului" – şi cică l-aş fi familiarizat cu zicerile de almanah ale lui Heidegger – „Fiinţa se sustrage când în fiinţare..." Individul a adunat la tema Matern mai multe informaţii decât ar putea să scoată de la el Matern însuşi. Altfel, aparent degajat şi îndatoritor. Are treizeci de ani împliniţi, e deja rotunjit în jurul bărbiei şi mereu pus pe glume. Asta ar fi fost pe vremuri un copoi bun la Gestapo. Mai nou dă buzna peste mine – chipurile, să ne uităm împreună la un rol – şi ce face? îl apucă pe Pluto de bot şi îl caută la dinţi – sau la ce-a mai rămas din ei. Ca un expert în câini. Şi-n timpul ăsta, misterios: „Ciudat, cât se poate de ciudat. Şi deasupra botului, şi pe linia dintre greabăn şi crupă. Oricât de bătrân ar fi animalul – pariez că-s douăzeci de ani biblici de câine sau şi mai mulţi –, îţi dai seama imediat după forma labelor din faţă şi după poziţia încă impecabilă a urechilor. Spuneţi-mi, Matern, de unde aţi pescuit animăluţu? Nu, mai bine chiar, o să discutăm întrebarea asta în public. După părerea mea, avem aici un caz care – doar am vorbit deja despre proiectul meu

preferat – ar trebui dezvoltat dinamic în faţa publicului larg. Dar nu conform unui naturalism plat. Avem nevoie de idei privitoare la formă. Cine vrea să-şi captiveze publicul trebuie să-şi pună intelectul cu susu-n jos şi totuşi să-l facă să declame. Aproape o dramă clasică, dar redusă la un singur act. Totuşi structura consacrată: expoziţiune peri*peteia cât*[374]astrofă. îmi închipui decorul în felul următor: un luminiş într-o pădure, fie şi de fag, ciripit de păsări... în mod sigur vă aduceţi aminte de pădurea Lăschkental. Deci luminişul din jurul monumentului lui Gutenberg. Excelent! Pe bătrânul Gutenberg îl dăm afară. Dar păstrăm micul templu. Şi în locul primului tipograf vă punem pe dumneavoastră. Da, da, pe dumneavoastră, acolo îl depunem înainte de toate pe fenotipul Matern. Bun, deci dumneavoastră staţi sub acoperiş, aveţi privirea îndreptată spre Erbsberg – optzeci şi patru de metri deasupra nivelului mării –, însă n-arătăm Steffensweg, care, vilă lângă vilă, se întinde dincolo de Erbsberg; doar luminişul, într-un act. Pentru public punem să se ridice, faţă-n faţă cu fostul monument Gutenberg, o tribună de lemn pentru, număr rotund, treizeci şi două de persoane. Numai copii şi tineri între al zecelea şi al douăzeci şi unulea an de viaţă. În partea stângă ar putea să fie o mică platformă pentru cel care conduce discuţia. Şi Pluto – uimitor animalul şi de o asemănare neliniştitoare –, câinele deci are voie să ia loc lângă stăpânul lui”.

Aşa şi nu altfel, aproape fără muzică, individul îşi pune spectacolul pe picioare. Zander este în culmea entuziasmului şi nu mai vorbeşte decât despre o „formă de transmisie radiofonică emoţionant de nouă”. „Dincolo de radiofonie”, el adulmecă imediat existenţa unor posibilităţi pentru teatru: „Nici scena clasică, niciuna tridimensională.

374 Răsturnare de situaţie, punct de răscruce într-o poveste (în elină, în orig.).

Parterul şi platforma scenei se topesc definitiv. După un monolog de sute de ani, omenirea regăseşte calea spre dialog; mai mult decât atât, marea discuţie apuseană ne îngăduie să sperăm la exegeză şi catharsis, la interpretare şi purificare”.

În lungi articole, Rolf Zander arată spre viitor; dar atoateştiutorul n-are în minte decât prezentul. El nu vrea să elibereze teatrul din starea de stagnare subvenţionată, ci să-l răstignească pe Matern cu câine. Tot ţese la o capcană, dar în schimb, dacă e întrebat ce intenţii are, susură pe un ton generos şi confidenţial: „Credeţi-mă, vă rog, Matern, cu ajutorul dumneavoastră vom dezvolta o modalitate legitimă de găsire a adevărului. Nu numai pentru dumneavoastră, ci şi pentru toţi ceilalţi oameni e o necesitate vitală, indispensabilă, să-şi croiască drumul printre om şi câine, să proiecteze o fereastră care să ne permită să vedem iarăşi prin ea; fiindcă nici măcar eu – puteţi să vă daţi seama de asta din modestele mele încercări literare – nu am suficientă vitalitate în acţiune, lipseşte bucata de realitate crudă, priceperea formală n-are substanţă, acel aşa-a-fost aruncător de umbre nu vrea să se instaureze, ajutaţi-mă, Matern, altminteri o să mă pierd în condiţional!”

Şi acest teatru se desfăşoară sub copaci. Individul a reuşit să facă rost până şi de fagi, şi de un mic templu de fontă în care fenotipul Johannes Gutenberg îşi aşteaptă înlocuirea. Timp de şase săptămâni, fără să mai punem la socoteală repetiţiile, Matern şi câinele sunt stor şi până la ultima picătură de un public care se tot schimbă. Iată cum se înfăţişează la lectură manuscrisul final, la care au meşterit, din motive pur artistice, atoateştiutorul şi al său dr. Rolf Zander. Matern trebuie – „Căci, la urma urmei, sunteţi actor!” – să înveţe pe de rost acest rol principal, pentru ca la data înregistrării să poată vorbi, tuna şi urla.

O discuţie publică

Producător: Radioul Vest-German, Köln.

Manuscris: R. Zander şi H. Liebenau.

Data transmisiunii: (preconizată) opt mai o mie nouă sute cincizeci şi şapte.

Participanţi la discuţie:

Harry L. – moderatorul discuţiei.

Walli S. – asistenta cu ochelari minune.

Walter Matern – subiectul discuţiei.

Alături de el: câinele ciobănesc german negru Pluto.

La discuţia publică mai participă, cu mai mult sau mai puţin zel, treizeci şi doi de tineri din generaţia postbelică. Nimeni nu are mai puţin de zece ani; niciun tânăr nu a depăşit vârsta de douăzeci şi unu de ani.

Momentul discuţiei: cu aproximativ un an în urmă, când aşa-numiţii ochelari minune sau ochelari ai cunoaşterii au fost retraşi din comerţ.

Locul discuţiei: un luminiş oval într-o pădure de fag. În partea dreaptă se înalţă o tribună cu patru niveluri unde iau loc, după bunul-plac, copii şi tineri, băieţi şi fete. În partea stângă, pe un postament, se află o masă în spatele căreia stau moderatorul discuţiei şi asistenta lui. În lateral, o tablă de şcoală. Între tribună şi postament, uşor împins spre fundal, se găseşte un mic templu de fontă înălţat pe trei trepte de granit, cu ghirlande de lanţuri şi un acoperiş ca o ciupercă.

În interiorul templului rotund nişte lucrători de la Transporturi dau jos o statuie de fontă – evident, a lui Johannes Gutenberg – care e apoi învelită în pături de lână şi dusă de-acolo. Muncitorii îşi strigă „Heirup!” învălmăşeală de voci de copii şi tineri.

Moderatorul discuţiei îi stimulează pe muncitori cu îndemnuri precum: „Vrem să începem, domnilor! Cu siguranţă că bătrânul nu-i mai greu ca un pian Bechstein.

Puteţi să vă luaţi micul dejun după ce-aţi golit templul”.

Deasupra tuturor, ciripit de păsări.

În vreme ce cărăuşii ies, în luminiş intră Matern, însoţit de câine ciobănesc negru.

Asistenta Walli S., o fetiţă de zece ani, scoate dintr-un toc nişte ochelari, dar nu şi-i pune.

Un tropăit entuziasmat al tinerilor participanţi la discuţie îl întâmpină pe Matern, care nu ştie unde să se aşeze.

Corurile de voci ale copiilor şi tinerilor şi mâna moderatorului discuţiei îi indică templul: „În a lui Gutenberg casă e Matern azi acasă! Pe-al lui Gutenberg loc de şedere e Matern azi la vedere! Răspunde cu drag la-ntrebări: Matern! Subiect de discutat, acolo unde şi Gutenberg a stat! Cu oameni şi-animale aşteptăm acum să discutăm! Matern a sosit. Bun venit! Bun venit!”

Aplauze şi tropăieli înlocuiesc versurile de întâmpinare. Matern cu câine stă în micul templu. Asistenta se joacă cu ochelarii. Moderatorul discuţiei se ridică, şterge cu un gest orice zgomot în afară de glasurile păsărilor şi deschide discuţia:

MODERATORUL DISCUŢIEI: Participanţi la discuţie! Tineri prieteni! Cuvântul s-a întrupat din nou şi a venit să locuiască printre noi. Altfel spus: ne-am adunat să discutăm. Discuţia este mijlocul de exprimare adecvat al generaţiei noastre. Şi înainte s-a mai discutat la mesele de familie, în cercurile de prieteni sau în curţile pentru pauze: în taină, pe înfundate sau în joacă, fără niciun scop; dar noi am reuşit să eliberăm marea, dinamica, interminabila discuţie dintre cei patru pereţi, unde era captivă, şi s-o aducem în aer liber, sub cer, între copaci!

PARTICIPANT LA DISCUŢIE: Moderatorul discuţiei a uitat păsările!

CORUL PARTICIPANŢILOR:

Cu oameni şi-animale aşteptăm acum să discutăm!

MODERATORUL DISCUŢIEI: Exact! Şi ele, vrăbiile, mierlele şi porumbeii sălbatici ne dau un răspuns. Gru-gru-gru, gru-gru-gru! Totul vorbeşte. Toate vor să se informeze. Orice piatră ne dă informaţii.

CORUL PARTICIPANŢILOR:

Azi piatra cine-i, spune!

Şi pietrele au nume!

DOI PARTICIPANŢI: Fritz de-l cheamă, să se ducă, Ducă-se ca o nălucă.

Botezat, Emil de-i spune.

Dacă-i Walter, va rămâne!

MODERATORUL DISCUŢIEI: El e. Walter Matern a venit la noi ca să-l putem discuta în amănunt pe el – şi când spun „pe el”, mă gândesc la acel „el” care aruncă umbre, lasă urme, acel „aici-fiind”-ul ei.

PARTICIPANT LA DISCUŢIE: A venit de bunăvoie?

MODERATORUL DISCUŢIEI: Fiindcă trăim, discutăm. Noi nu acţionăm, noi…

CORUL PARTICIPANŢILOR: … discutăm!

MODERATORUL DISCUŢIEI: Noi nu murim…

CORUL PARTICIPANŢILOR: Noi discutăm moartea!

PARTICIPANT LA DISCUŢIE: întreb: Matern a venit de bunăvoie?

MODERATORUL DISCUŢIEI: Noi nu iubim…

CORUL PARTICIPANŢILOR: Noi discutăm iubirea!

MODERATORUL DISCUŢIEI: De aceea nu suntem confruntaţi cu nicio temă pe care să n-o putem discuta dinamic. Dumnezeu şi asigurarea de răspundere personală, bomba atomică şi Paul Klee, trecutul şi Constituţia nu ne ridică probleme, ci teme de discuţie. Numai cel deschis la discuţii merită…

CORUL PARTICIPANŢILOR: … să fie membru al societăţii omeneşti.

MODERATORUL DISCUŢIEI: Doar cine primeşte cu bucurie discuţia va deveni, discutând, om. De aceea a fi om înseamnă…

CORUL PARTICIPANŢILOR: … să vrei să discuţi!

PARTICIPANT LA DISCUŢIE: Dar Matern vrea oare?

CORUL PARTICIPANŢILOR:

Rinichii vrea Matern cu noi să şi-i discute?

DOUĂ FETE: Curioase-s fetele să ştie de-a inimii lui Matern poezie.

DOI PARTICIPANŢI: Vrem să facem analiză splinei lui, cu expertiză.

CORUL PARTICIPANŢILOR: Din buzunare camuflate vrem fapte pe gustate.

DOUĂ FETE: Vrem s-aflăm iarăşi, după, cum gândurile se pupă.

CORUL PARTICIPANŢILOR: De zice Matern că se învoieşte, starea de fapt nu mai lipseşte!

MODERATORUL DISCUŢIEI: Aşadar, vă întrebăm, Walter Matern, vreţi să fiţi deschis, neîncifrat şi străbătut de un curent de aer dinamic? Vreţi să gândiţi ceea ce spuneţi, vreţi să daţi la iveală ce-aţi îngropat? Cu alte cuvinte: vreţi să fiţi subiectul acestei discuţii publice dinamice? Dacă da, răspundeţi tare şi limpede: Eu, Walter Matern, sunt gata să discut!

PARTICIPANT: Nu vrea. Am spus-o şi mai înainte: nu vrea!

PARTICIPANT: Sau încă n-a priceput.

PARTICIPANT: Nu vrea să priceapă!

CORUL PARTICIPANŢILOR: Refuză Matern să priceapă, Cu sila faceţi-l să-nceapă!

MODERATORUL DISCUŢIEI: Mă văd silit să vă rog să vă formulaţi comentariile fie în cor, fie în scris. Emoţiile primitive nu-şi au locul într-o discuţie publică… Vă întreb, aşadar, pentru a doua oară: Walter Matern, simţiţi nevoia

să vă deschideţi în faţa noastră, astfel încât opinia publică să poată participa? (*Murmure printre participanţi. Matern rămâne mut.*)

PARTICIPANT: Atunci închideţi templul, dacă nu vrea!

PARTICIPANT: Să trecem la discuţie silită. Cazul Matern este universal valabil şi trebuie discutat.

MODERATORUL DISCUŢIEI (*spre asistentă*): Excluderea din discuţie a participanţilor paisprezece şi douăzeci şi doi, pentru obstrucţionarea discuţiei. (*Walli S. notează ambele numere pe marginea tablei.*) În spiritul dinamismului spre care tindem, moderatorul discuţiei ia totuşi la cunoştinţă comentariile formulate inadecvat şi, dacă subiectul discuţiei rămâne şi în continuare ostil discuţiei, va decreta starea de discuţie silită. Asta înseamnă că asistenta noastră va recurge la mijlocul executiv, la aşa-numiţii ochelari ai cunoaşterii, şi ne va furniza starea de fapt necesară ca bază de discuţie. CORUL PARTICIPANŢILOR:

Cei care tac – prin pielea lor se vede tot, din cauza ochelarilor.

MODERATORUL DISCUŢIEI: De aceea adresăm întrebarea pentru a treia oară lui Walter Matern: sunteţi de acord ca în acest mic templu de fontă, în care până de curând se afla statuia lui Johannes Gutenberg, inventatorul tiparului, să ne staţi la dispoziţie ca subiect de discuţie, adică să daţi seamă şi să răspundeţi? într-un cuvânt, acceptaţi bucuros discuţia?

MATERN: Deci (*pauză*) … la naiba!… sunt (pauză) … pe *Satan*a şi Sfânta Fecioară: sunt doritor de discuţie!

(Walli S. scrie pe tablă: „El este doritor de discuţie”.)

CORUL PARTICIPANŢILOR: El zice „O fac”, adică în joc cu noi se implică.

MATERN: Ca la cea de Apoi Judecată, unde oricine

vorbeşte odată.

Eu am, eu am fost, am vătămat fără rost, am tras în oglindă-ndoit – nimerit! –, oglinda din aţipeal-am trezit.

DOI PARTICIPANŢI:

Matern, trăgând la unt cam tare, pin apă a ţâşnit, striga: „Trădare!”

MATERN:

Am aruncat porumbelul din turn, de sus, adânc sub ţărână viermele l-am pus. DOI PARTICIPANŢI:

Odată a ucis o sobă cu şişu şi când vedea sobă, vedea roşu.

DOI PARTICIPANŢI:

Matern şi-a sugrumat prosopul la mânie, Ghimpe mereu prosopu-a fost să-i fie.

MATERN:

Înăbuşit-am piatra şi sarea-am îndulcit, iar caprei behăitul i l-am tăiat din gât.

CORUL PARTICIPANŢILOR:

Pe-a mâţei casă, cu creta, Matern scris-a bine: „Să moară mâine chiţcanul în ruşine!”

MATERN:

Stau azi în mijloc de discuţie, însă deja se ştie o concluzie!

(Aplauze şi tropăieli ale participanţilor. Moderatorul discuţiei se ridică şi, cu o mişcare a mâinii, cere să se facă linişte.)

MODERATORUL DISCUŢIEI: Cu mare bucurie şi interes tocmai am aflat: Walter Matern vrea să se împărtăşească. Dar înainte ca întrebare şi răspuns – la-nceput un mic pârâu, apoi un fluviu lat în umeri – *să ne ducă departe, pe el şi pe noi, să spunem o rugăciune*! (*Participanţii* şi asistenta se ridică în picioare şi îşi împreunează palmele.) O, Tu, mare Creator al discuţiei universale, dinamice şi eterne, care ai făurit întrebarea şi

răspunsul, care dai sau iei cuvântul, fii alături de noi şi ne sprijină când vrem să discutăm în amănunt subiectul de discuţie Walter Matern, care doreşte să discute. O, Domn al tuturor discuţiilor...

PARTICIPANŢI: ... dă-ne nouă astăzi atottrebuincioasa maturitate a discuţiei.

MODERATORUL DISCUŢIEI: O, înţelept şi atoateştiutor Creator al vorbirii, care faci stelele din univers să discute...

CORUL PARTICIPANŢILOR: ... dezleagă şi limbile noastre.

MODERATORUL DISCUŢIEI: O, Tu, Creator al marilor şi sublimelor subiecte de discuţie, Tu însuţi cel mai sublim subiect de discuţie, dezleagă şi limba doritorului de discuţie Walter Matern...

CORUL PARTICIPANŢILOR: ... dezleagă şi limba lui.

MODERATORUL DISCUŢIEI: Şi îngăduie-ne să pornim în numele Tău această discuţie, *întru cinstirea Ta şi numai a Ta*...

CORUL PARTICIPANŢILOR: Amin.

(*Toţi se aşază*. *Şoapte înăbuşite*. *Matern vrea* să ceară cuvântul. Moderatorul discuţiei face un gest de refuz.)

MODERATORUL DISCUŢIEI: Prima întrebare le revine participanţilor şi nu subiectului discuţiei. Dar înainte să începem cu obişnuitele întrebări-test, v-o prezint pe Walli S., asistenta moderatorului discuţiei, şi mulţumesc de asemenea firmei Brauxel & Co., care, printr-un gest de bunăvoinţă, ne-a pus la dispoziţie o pereche de ochelari ai cunoaşterii, *deveniţi între timp o raritate*, deoarece au fost retraşi din comerţ. (Aplauze ale participanţilor.) însă de acest mijloc vom face uz numai în caz de necesitate şi pe baza unei solicitări susţinute de majoritate, mai ales că subiectul discuţiei s-a declarat doritor să discute, iar

controlul permanent al mersului discuţiei, prin intermediul ochelarilor brauxelieni ai cunoaşterii, este oportun numai în situaţia discuţiei silite. Cu toate acestea – şi pentru a defini prezenţa reală şi utilitatea ochelarilor –, moderatorul discuţiei o roagă pe Walli S. să le explice proaspeţilor participanţi şi subiectului discuţiei ce-i cu aceşti ochelari ai cunoaşterii şi, de asemenea, cum a găsit Walli S. prima oară prilejul să folosească dinamic ochelarii cunoaşterii.

WALLI S.: De prin toamna anului trecut şi până cu puţin înainte de sărbătoarea Paştelui din anul curent, firma Brauxel & Co. a produs aproximativ un milion patru sute patruzeci de mii de ochelari, care au apărut pe piaţă în intervalul menţionat sub numele de ochelari minune şi s-au bucurat de o vânzare fulgerătoare. Aceşti ochelari minune, numiţi azi ochelari ai cunoaşterii, costau cincizeci de pfenigi bucata şi îi permiteau cumpărătorului să-i cunoască pe toţi adulţii de peste treizeci de ani, cu condiţia ca el să nu fi avut mai puţin de şapte sau mai mult de douăzeci şi unu de ani.

MODERATORUL DISCUŢIEI: Vă rugăm, Walli, dacă aţi vrea, să ne spuneţi mai clar ce se putea cunoaşte când, de pildă, v-aţi pus dumneavoastră ochelarii.

WALLI S.: Unchiul meu, Walter, care azi este subiectul discuţiei de aici şi căruia, fiindcă ştiu atât de multe despre el, îi datorez onoarea de-a avea voie să particip ca asistentă la moderarea discuţiei, în ciuda vârstei mele fragede – deci unchiul meu, Walter, a mers cu mine în cea de-a treia zi de Advent din anul trecui la târgul de Crăciun din Düsseldorf. Acolo erau multe reclame luminoase şi gherete unde puteai să cumperi orice: turtă dulce şi marţipan, arme antitanc şi cozonaci de Crăciun, grenade de mână, articole de menaj, covoare de bombe, pahare de coniac şi misiuni sinucigaşe, laitmotive şi motive de omor, suporturi pentru brazi de Crăciun şi agrafe

pentru lupta corp la corp, păpuşi cu păr lavabil, camere pentru păpuşi, leagăne pentru păpuşi, sicrie pentru păpuşi, piese de schimb pentru păpuşi, accesorii pentru păpuşi, telecomenzi pentru păpuşi…

CORUL PARTICIPANŢILOR: La chestiune! La chestiune!

WALLI S.: Şi acolo se puteau cumpăra şi aşa-numiţii ochelari minune. Unchiul meu, Walter – cel de colo! –, mi-a cumpărat o pereche. Mi-am pus ochelarii imediat, fiindcă eu trebuie să probez imediat totul, deci m-am uitat la el prin ochelari şi l-am văzut cât se poate de clar, aşa cum fusese el înainte: pur *şi simplu îngrozitori* Fireşte că am început să ţip şi am fugit. (Ţipă scurt.) Dar cel de faţă – unchiul meu, Walter – a fugit după mine şi m-a prins la Poarta Ratinger. Avea câinele cu el. Numai că, pentru că nu mi-a scos ochelarii, am continuat să-l văd şi l-am văzut şi pe câine, cu tot trecutul lui, *ca pe un monstru îngrozitor şi nu mă mai puteam opri din ţipat*. (*Ţipă din nou.*) Mai târziu, pentru că nervii îmi erau afectaţi, a trebuit să fiu dusă şi ţinută patru săptămâni la spitalul Sfânta Maria. Acolo mi-a plăcut mult, chiar dacă mâncarea nu era cine ştie ce. Fiindcă infirmierele – pe una o chema Walburga, ca pe mine, pe cealaltă o chema Dorothea, iar pe sora de noapte o chema…

CORUL PARTICIPANŢILOR: Te rugăm, la chestiune!

PARTICIPANT: Fără poveşti din spital!

PARTICIPANT: Cu totul inutile, digresiunile astea.

WALLI S.: Aşadar, astea sunt experienţele mele cu ochelarii minune, pe care mi-i voi pune azi ca ochelari ai cunoaşterii dacă subiectul discuţiei face declaraţii menite să împiedice discuţia. Ochelarii cunoaşterii de la Brauxel îşi au locul în orice discuţie publică. Dacă vorbirea va da greş…

CORUL PARTICIPANŢILOR: … ochelarii cunoaşterii

de la Brauxel nu dau greş niciodată!

WALLI S.: Cel care este subiectul discuţiei, cum e unchiul meu…

CORUL PARTICIPANŢILOR: … să nu uite niciodată că ochelarii cunoaşterii de la Brauxel sunt mereu la îndemână.

WALLI S.: Mulţi credeau că ce-a trecut e bun trecut…

CORUL PARTICIPANŢILOR: … dar ochelarii cunoaşterii de la Brauxel pot să facă trecutul prezent.

WALLI S.: Dacă acum, de pildă, îmi pun ochelarii ca să mă uit la unchiul meu Walter, ar trebui să ţip iarăşi îngrozitor, aşa, pe loc, ca în a treia zi de Advent din anul trecut… Să-i pun?

(Matern şi câinele încep să fie nelinişţiţi. Matern bate uşor gâtul câinelui. Moderatorul discuţiei îi face semn lui Walli S. să se aşeze.)

MODERATORUL DISCUŢIEI (*amabil*): Iertaţi-ne, domnule Matern, participanţii o mai iau razna uneori, ajung la starea lor normală, copilărească până la tinerească. Atunci ceea ce ar trebui să fie muncă riscă să devină o joacă; dar, pentru liniştirea dumneavoastră şi a noastră, moderatorul discuţiei va şti să împiedice preponderenţa glumelor înfricoşătoare… Ridicând interdicţia la discuţie pentru participanţii paisprezece şi douăzeci şi doi, deschidem acum discuţia cu întrebări-test, deocamdată simple şi cât se poate de directe. Vă rog să vă înscrieţi la cuvânt!

(Mai mulţi participanţi ridică mâna. Moderatorul discuţiei îi solicită pe rând.)

PARTICIPANT: Prima serie de întrebări-test adresate subiectului discuţiei: Câte staţionări?

MATERN: Treizeci şi două.

PARTICIPANT: Şi numărate invers?

MATERN: Treizeci şi două.

PARTICIPANT: Pe câte dintre ele le-aţi uitat?
MATERN: Treizeci şi două de bucăţi.
PARTICIPANT: Deci încă vă amintiţi exact...
MATERN: ... treizeci şi două de bucăţi cu totul.
PARTICIPANT: Mâncarea dumneavoastră preferată se numeşte...?
MATERN: Treizeci şi doială.
PARTICIPANT: Numărul dumneavoastră cu noroc este...?
MATERN: Treizeci şi doi ori treizeci şi doi.
PARTICIPANT: Şi numărul cu ghinion?
MATERN: Acelaşi/
PARTICIPANT: Stăpâniţi tabla înmulţirii?
MATERN: Opt – şaisprezece – douăzeci şi patru – treizeci şi doi...
PARTICIPANT: Mulţumesc! Prima serie de întrebări-test se consideră încheiată.
MODERATORUL DISCUŢIEI: A doua serie, vă rog.
PARTICIPANT: Puteţi forma propoziţii simple care să înceapă cu pronumele nehotărât „orice”?
MATERN (repede): Orice dinte contează. Orice vrăjitoare arde mai bine. Orice genunchi doare. Orice gară spune lucruri rele despre următoarea. Orice Vistulă curge în memorie printr-o albie mai lată decât a oricărui Rin. Orice cameră de zi e întotdeauna prea pătrată. Orice tren o ia din loc. Orice muzică începe. Orice eveniment îşi aruncă umbră. Orice înger e peltic. Orice libertate sălăşluieşte pe munţi prea înalţi. Orice minune poate fi explicată. Orice sportiv îşi curăţă trecutul. Orice nor a plouat deja de mai multe ori. Orice cuvânt poate fi ultimul. Orice sirop e prea dulce. Orice pălărie se potriveşte. Orice câine stă central. Orice secret e iritabil...
MODERATORUL DISCUŢIEI: E suficient, mulţumesc. Şi acum a treia şi ultima serie de întrebări-test. Vă rog!

PARTICIPANT: Credeţi în Dumnezeu?

MATERN: Cer să fie eliminată această întrebare, având în vedere că întrebarea referitoare la Dumnezeu nu poate fi considerată întrebare-test.

MODERATORUL DISCUŢIEI: întrebarea referitoare la Dumnezeu, cât timp nu este formulată cu adaosuri de tipul „Treime” şi „singurul adevărat”, este admisă ca întrebare-test.

PARTICIPANT: Deci credeţi?

MATERN: în Dumnezeu?

PARTICIPANT: Desigur, credeţi sau nu în Dumnezeu?

MATERN: Vreţi să spuneţi dacă eu… în Dumnezeu?

PARTICIPANT: Exact: în Dumnezeu!

MATERN: în Dumnezeu cel de sus?

PARTICIPANT: Nu numai de sus, de peste tot.

MATERN: Deci în ceva acolo sus şi în alte locuri…

PARTICIPANT: Nu vorbim despre ceva, ci clar şi răspicat: Dumnezeu! auziţi, da sau nu? în Dumnezeu!

CORUL PARTICIPANŢILOR:

Foarfec sau pietroi, da sau nu apoi!

MATERN: Orice om, fie că vrea ori nu, orice om, indiferent de educaţia primită, de culoarea pielii, de ideile pe care le susţine, orice om, zic, care gândeşte, simte, se hrăneşte, respiră, acţionează, deci trăieşte…

MODERATORUL DISCUŢIEI: Domnule Matern, întrebarea participanţilor adresată subiectului discuţiei sună aşa: credeţi în Dumnezeu?

MATERN: Eu cred în Nimic. Fiindcă uneori mă văd obligat să mă întreb cu toată seriozitatea: de ce există Fiinţare şi nu mai curând Nimic?

PARTICIPANT: Un citat din Heidegger, cunoscut nouă.

MATERN: Poate că Fiinţa pură şi Nimicul pur sunt unul şi acelaşi lucru?

PARTICIPANT: Ah, iarăşi Heidegger!

MATERN: Nimicul neagă necontenit.

PARTICIPANT: Heidegger!

MATERN: Nimicul este originea Negării. Nimicul este mai aproape de origine decât Nimicul şi Negarea. Nimicul e confirmat.

CORUL PARTICIPANŢILOR:

Heidegger zis! Heidegger, zău!

Acum întrebarea: tu crezi în Dumnezeu?

MATERN: Totuşi câteodată nici măcar eu nu pot să cred în Nimic; apoi cred din nou, aş putea să cred în Dumnezeu dacă…

PARTICIPANT: Nu-i nevoie să mai repetăm întrebarea. Da sau nu?

MATERN: Deci (*pauză*) … în numele Sfintei Treimi: nu.

MODERATORUL DISCUŢIEI: Se consideră că s-a dat răspunsul la a treia şi ultima întrebare-test. Să rezumăm: numărul cu noroc şi cu ghinion al subiectului discuţiei este treizeci şi doi. Subiectul discuţiei poate să formuleze nelimitat propoziţii care încep cu pronumele nehotărât „orice”. El nu crede în Dumnezeu. Acest ansamblu – treizeci şi doi, orice, Dumnezeu – permite o întrebare-test suplimentară. Vă rog!

(Walli S. notează rezultatul întrebărilor-test.)

MATERN (*revoltat*): Cine stabileşte aceste reguli de discuţie? Cine dirijează şi trage sforile aici, cine?

MODERATORUL DISCUŢIEI: Discuţia purtată de participanţii doritori de discuţie a produs din ea însăşi oportunitatea unei anumite orientări a discuţiei care să-i garanteze panta dinamică necesară – adică tendinţa spre catastrofă în stilul clasic tradiţional. De aceea, vă rog, întrebarea-test suplimentară, bazată pe rezultatul întrebărilor-test: treizeci şi doi, orice, Dumnezeu.

PARTICIPANTĂ: Iubiţi animalele?

MATERN: E pur şi simplu ridicol! Doar se vede: am un câine.

PARTICIPANTĂ: Asta nu răspunde la întrebarea mea test suplimentară.

MATERN: Câinele e bine întreţinut. Corespunzător şi, de asemenea, dacă e nevoie, cu stricteţe.

PARTICIPANTĂ: De fapt nu-i nevoie de o repetare; cu toate astea, mai întreb o dată: iubiţi animalele?

MATERN: Uitaţi-vă aici, domnişoară. Ce vedeţi? Un câine bătrân, pe jumătate orb, greu de hrănit, pentru că dantura lui e mai mult decât incompletă, şi totuşi…

O FATĂ: Iubiţi animalele?

MATERN: Câinele ăsta…

MODERATORUL DISCUŢIEI: Obiecţii ale moderatorului discuţiei. Întrucât subiectul discuţiei se eschivează vizibil şi cu intenţie, în cadrul întrebării-test suplimentare sunt permise întrebări adecvate scopului. Vă rog!

PARTICIPANT: Aţi ucis vreodată un animal cu propria mână?

MATERN: Recunosc: un canar, cu mâna asta, fiindcă proprietarul păsării – asta era la Bielefeld – era un vechi nazist, iar eu, ca antifascist…

PARTICIPANT: Aţi împuşcat vreodată un animal?

MATERN: în armată, iepuri şi ciori, dar în timpul războiului toată lumea trăgea în animale, iar ciorile astea…

PARTICIPANT: Aţi omorât vreodată animale cu cuţitul?

MATERN: Ca orice băiat de îndată ce deţine un briceag: şobolani şi cârtiţe. Briceagul mi-l dăruise un prieten şi cu acest cuţit amândoi ne-am…

PARTICIPANT: Aţi otrăvit vreodată un animal?

MATERN (după o pauză): Da.

PARTICIPANT: Ce fel de animal?

MATERN: Un câine.

CORUL PARTICIPANŢILOR:

Şi era alb, albastru sau lila?

Roşu, verde, galben ori lila?

MATERN: Era un câine negru.

CORUL PARTICIPANŢILOR:

Spitz, teckel sau pechinez? Saint-Bernard, boxer sau pechinez?

MATERN: Era un câine ciobănesc german cu păr negru, care răspundea la numele de Harras.

MODERATORUL DISCUŢIEI: întrebarea-test suplimentară, îmbogăţită cu întrebări adecvate scopului, a arătat că subiectul discuţiei, Walter Matern, a omorât un canar, mai mulţi iepuri, ciori, cârtiţe, şobolani şi un câine. De aceea repet întrebarea-test suplimentară fundamentată pe formula „treizeci şi doi – orice – Dumnezeu”: iubiţi animalele?

MATERN: Indiferent dacă mă credeţi sau nu: da!

(Moderatorul discuţiei îi face un semn asistentei Walli S. Ea scrie cu creta pe tablă „iubitor de animale”.)

MODERATORUL DISCUŢIEI: Constatăm că, pe de-o parte, subiectul discuţiei a otrăvit un câine ciobănesc negru şi că, pe de altă parte, întreţine exemplar un câine ciobănesc negru. Deoarece susţine că iubeşte animalele, câinele – care e şi în acest caz un ciobănesc negru – pare să devină un reper al subiectului discuţiei. Pentru siguranţă, vă rog să formulaţi întrebări-test care să verifice rezultatul extrem de dinamic al expunerii şi anume „câine ciobănesc german cu păr negru”, deci al eventualului reper. Vă rog!

(Walli S. notează pe tablă rezultatul expunerii.)

PARTICIPANT: De pildă: vă e frică de moarte?

MATERN: Eu sunt un de-nepus-la-pământ.

PARTICIPANT: înseamnă că, probabil, aţi vrea să trăiţi o mie de ani?

MATERN: O sută de mii, fiindcă sunt de-nepus-la-pământ.

PARTICIPANT: Dacă totuşi muriţi, aţi prefera să muriţi în cameră sau în aer liber, în bucătărie, în baie sau în beci?

MATERN: Unuia de-nepus-la-pământ îi este cu totul indiferent.

PARTICIPANT: Ce preferaţi: o boală sau un accident de circulaţie? Sau vă convine mai mult lupta deschisă, duelul ca formă de existenţă, războiul drept cauză, revoluţia ca posibilitate sau o încăierare ca lumea?

MATERN (*bine dispus*): Dragă prietene, pentru un de-nepusla-pământ, aşa cum sunt eu, toate astea sunt doar ocazii să-şi arate talentele de-nepus-la-pământ. Puteţi să mă discutaţi şi răsdiscutaţi cu cuţite şi arme de foc, puteţi să mă prăvăliţi de sus, de pe turnuri de televiziune, şi chiar dacă aţi vrea să mă îngropaţi adânc de tot şi să mă împovăraţi cu argumente tari ca granitul, mâine aş fi din nou în picioare pe tălpile mele de plumb. De-nepus-la-pământ, ridică-te!

CORUL PARTICIPANŢILOR:

Jos îngropat şi fără preget, făcut-am noi prinsoare: jos îngropat, nu iese iarăşi la lumină, scăpărare, cu lingura nici învârtit şi nici mâncare;

MATERN:

fiindcă şi lingura zăcea în beci, de tot topită, însă când afară bezna gonit-a Aurora cu şuiere de fluier, el era:

CORUL PARTICIPANŢILOR:

Matern pe tălpi din plumb turnate, cu inimă splină rinichi; flămând era, cu lingura mânca, se uşura şi apoi dormea.

MATERN:

Temeinică lovire, din turn căzut-am.

Pe porumbei nimic nu i-a clintit. Rămas eram pe-asfalt, doar o inscripţie lată, şi trecătorii o citeau cursiv:

CORUL PARTICIPANŢILOR:

Aici zace şi zace şi zace lat, zace, căzut de sus, cel care-aicea zace; ploaia nu-l spală, nimic n-au a-i face nici grindina şi nici scrisori, darmite gene sau chiar vreo pubbcă discuţie, nu te teme;

MATERN:

dar vine Aurora pe două picioare şi-asfaltul loveşte unde eu zac, se scoală cureaua şi apoi şi băiatu' stropeşte, concepe şi de râs s-a strâmbat. CORUL PARTICIPANŢILOR:

A fost împuşcat, ciuruit întru totul; şi aveau de gând să facă un tunel şi, străbătându-l, pe tocmai împuşcatul trecut-a în curând şi un tren.

MATERN:

Trenuri speciale, regi, prin mine trebuiau să treacă dacă voiau pe regii ce-mi stăteau la spate să-i viziteze – apoi până şi papa vorbit-a-n nouă limbi prin gaura asta. CORUL PARTICIPANŢILOR:

Pâlnie, tunel, cornet, asta a fost – şi vameşi verzi stăteau la cele două margini;

MATERN:

abia când Aurora cu-al ei greu, vestit ciocan al reînvierii m-a astupat în faţă şi în spate, s-a ridicat şi Matern, cândva abia-mpuşcat, şi respira vorbea trăia striga! (*Pauză*.) (*Walli S. scrie pe tablă „de-nepus-la-pâminti* (...) MODERATORUL DISCUŢIEI: Aşadar, cu alte cuvinte: nu vă este teamă să muriţi?

MATERN: Şi cei de-nepus-la-pământ au momentele lor de slăbiciune.

MODERATORUL DISCUŢIEI: Atunci poate că n-aţi vrea să trăiţi o mie de ani şi mai bine?

MATERN: Pentru Dumnezeu! Nici nu bănuiţi cât de supărătoare pot fi tălpile de plumb.

MODERATORUL DISCUŢIEI: Prin urmare, în situaţia dată şi presupunând că aţi putea alege între moartea în pat şi moartea în aer liber…

MATERN: La aer proaspăt, oricând!

MODERATORUL DISCUŢIEI: Boală de inimă, accident sau urmări ale războiului?

MATERN: Aş vrea să fiu omorât.

MODERATORUL DISCUŢIEI: Cu arme de foc sau cuţite? Vreţi să fiţi spânzurat sau electrocutat? Sufocat sau înecat?

MATERN: Aş vrea să fiu otrăvit şi să mă prăbuşesc în faţa publicului la premieră, într-un teatru în aer liber, aşa, deodată!(*Mimează prăbuşirea.*)

CORUL PARTICIPANŢILOR:

Auziţi! Iarăşi otravă!

Matern jură pe otravă!

PARTICIPANT: La ce otravă se referă?

PARTICIPANT: Ochi de broască, în stil vechi?

PARTICIPANT: Venin de şarpe?

PARTICIPANT: Cumva arsenic sau ciuperci otrăvitoare: pânişoare piperate pălăria-şarpelui ghebe pucioase hribul-dracului?

MATERN: Simplă otravă de şobolani.

MODERATORUL DISCUŢIEI: Moderatorul discuţiei pune întrebarea intermediară: când l-aţi otrăvit pe câinele ciobănesc negru Harras, la ce fel de otravă aţi recurs?

MATERN: Cât se poate de simplu: la otravă de şobolani!

CORUL PARTICIPANŢILOR:

Fenomenal, face furori: otravă de şobolani de două ori!

MODERATORUL DISCUŢIEI (*către Walli S.*): Poate că

trebuie să reţinem şi aceste fapte; sub „de-nepus-la-pământ" să notăm: „dorinţă de moarte, două puncte, otravă". În dreapta facem o ramificaţie: „moarte de câine Harras, două puncte, otravă de şobolani". (*Walli S. scrie cu majuscule.*) Însă decât să urmărim mai întâi prima confirmare a reperului „câine ciobănesc negru", mai bine vă solicit o a doua întrebare-test menită să verifice reperul. Vă rog!

PARTICIPANT: Sub ce semn zodiacal v-aţi născut?

MATERN: N-am idee sub care. Nouăsprezece aprilie.

WALLI S.: în calitate de asistentă, trebuie să-i atrag atenţie subiectului discuţiei că declaraţiile false declanşează pe loc discuţia silită: unchiul meu, deci subiectul discuţiei, s-a născut la douăzeci aprilie o mie nouă sute şaptesprezece.

MATERN: Ah, copilu' ăsta! Aşa scrie în paşaportul meu, dar mama a susţinut mereu că m-am născut pe nouăsprezece – şi anume cu zece minute înainte de ora douăsprezece. Se pune întrebarea: cui îi dă lumea crezare mai curând, mamei mele sau paşaportului meu?

PARTICIPANT: Pe nouăsprezece sau douăzeci aprilie, tot aia e; oricum v-aţi născut sub semnul Berbecului.

CORUL PARTICIPANŢILOR:

Paşaport sau poala mamei.

E totuna, tot Berbec.

PARTICIPANT: Ce oameni vestiţi s-au născut, în afară de dumneavoastră, când soarele se afla sub semnul Berbecului?

MATERN: Ce ştiu eu? Profesorul Sauerbruch.

PARTICIPANT: Aiurea! Sauerbruch era Rac.

MATERN: Atunci John Kennedy.

PARTICIPANT: Un Geamăn tipic.

MATERN: Atunci predecesorul lui.

PARTICIPANT: între timp probabil că s-a răspândit

vestea că generalul Eisenhower s-a născut când soarele era sub semnul Balanţei.

MODERATORUL DISCUŢIEI: Domnule subiect al discuţiei, Walter Matern, concentraţi-vă, vă rog. Cine s-a născut, asemeni dumneavoastră, sub semnul Berbecului?

MATERN: Cârpaci ce sunteţi, atoateştiutori de rahat! Asta nu e discuţie publică, asta degenerează într-un sabat al vrăjitoarelor. Dar eu ştiu unde vreţi să ajungeţi. Aşa că, poftim: în aceeaşi lună şi, aşa cum scrie în paşaport, tot la un douăzeci aprilie a fost fătat Adolf Hitler, cel mai mare criminal din toate timpurile.

MODERATORUL DISCUŢIEI: Obiecţie! Se ia la cunoştinţă doar numele (*Walli S. scrie*), nu şi completarea irelevantă. Noi n-am venit aici să insultăm, ci să discutăm. Moderatorul discuţiei constată: subiectul discuţiei, Walter Matern, s-a născut în aceeaşi zodie şi în aceeaşi zi de douăzeci aprilie ca şi nu demult discutata temă de discuţie „Adolf Hitler, constructorul de autostrăzi din Reich”. Aşadar, în Berbec!

PARTICIPANT: Mai aveţi ceva în comun cu nativul în Berbec Adolf Hitler?

MATERN: Toţi oamenii au ceva în comun cu Hitler.

PARTICIPANT: Subliniem faptul că nu „toţi oamenii” şi nici „omenirea”, ci dumneavoastră şi numai dumneavoastră sunteţi subiectul discuţiei.

WALLI S.: în caz de nevoie, ştiu eu ceva. Aş putea să depun mărturie fără să fie nevoie să-mi pun ochelarii cunoaşterii. Face asta chiar şi în somn şi la bărbierit. Ca să facă aşa ceva, n-are nevoie nici măcar să sugă o lămâie înainte.

MATERN: Ei bine, la şcoală, ba chiar şi după aceea, mi se spunea Scrâşnitorul, pentru că uneori, când lucrurile nu merg aşa cum vreau eu, scrâşnesc din dinţi, uite-aşa! (*Scrâşneşte îndelung în microfon.*) Şi cică asta ar fi făcut

uneori şi Hitler ăla: scrâşnet din dinţi!

(Walli S. notează „scrâşnet din dinţi sau Scrâşnitorul”.) CORUL PARTICIPANŢILOR:

Nu vă întoarceţi în drum!

Scrâşnitorul bântuie acum.

PARTICIPANT: Alte asemănări cu constructorul de autostrăzi din Reich?

CORUL PARTICIPANŢILOR:

Nu te du în pădure, în pădure-i pădure.

Cine-n pădure-i plecat şi caută copaci în pădure nu mai e căutat.

PARTICIPANT: Dacă subiectul discuţiei Walter Matern, numit Scrâşnitorul, are şi alte asemănări cu tema de discuţie deja tratată Adolf Hitler – asta vrem noi să ştim.

CORUL PARTICIPANŢILOR:

Nu avea frică, frica miroase a frică.

Cine miroase a frică, pe acela-l miros

Eroii, care de eroi au miros.

PARTICIPANT: Subiectul discuţiei îşi umezeşte buzele. CORUL PARTICIPANŢILOR:

Nu bea din mare.

Marea dă gust de mai mare.

Din mare de bei, de-acum înainte doar de ocean ţi-e sete, ţine minte! PARTICIPANT: La orizont, fără dâre de fum, se conturează ameninţarea discuţiei dinamice silite.

CORUL PARTICIPANŢILOR:

Nu-ţi face o casă, c-aşa eşti acasă.

Şi cine-i acasă s-aşteaptă la oaspeţi târzii şi deschide.

PARTICIPANT: Asistenta noastră Walli S. scoate deja documente din geantă: cărţi poştale, urme de sânge, atestate, probe de scaun, certificate, cravate, scrisori…

CORUL PARTICIPANŢILOR:

Să nu scrii scrisori, c-ajung la arhivări.

Cine scrisoarea o scrie subscrie la ce-a fost el să fie.

PARTICIPANT: El, care a stat mereu central, fenotipul, de-nepus-la-pământ, Scrâşnitorul, el, a cărui moştenire o vom examina încă din timpul vieţii lui, el crede că încă stă central.

CORUL PARTICIPANŢILOR:

În lumină nu sta.

Lumina nu te va vedea.

DOI PARTICIPANŢI:

Să n-ai curaj.

Curajului îi trebuie curaj.

DOUĂ FETE:

Să nu cânţi în foc. În foc nu se cântă deloc.

DOI PARTICIPANŢI:

Să nu cazi în tăcere.

C-aşa ai să rupi tăcerea.

CORUL PARTICIPANŢILOR:

Nu vă întoarceţi în drum!

Scrâşnitorul bântuie acum.

MATERN: Ca să vedeţi clar: vorbesc din nou! Ce vreţi să ştiţi, auziţi, cereţi să vi se dea?

PARTICIPANT: Fapte. Asemănări cu celălalt născut în Berbec. Despre scrâşnitul din dinţi am auzit deja.

CORUL PARTICIPANŢILOR: Nu vă întoarceţi în drum!

MATERN: Ca să fiţi mulţumiţi: iată câinele. Hitler ăsta iubea, ca şi mine, câinii ciobăneşti germani cu păr negru. Şi acel ciobănesc negru Harras, care îi aparţinea unui meşter tâmplar…

MODERATORUL DISCUŢIEI: Iată reperul, câine ciobănesc negru, confirmat definitiv. Doresc participanţii să pună totuşi, pentru siguranţă, întrebări suplimentare?

(Walli S. notează şi subliniază reperul.)

PARTICIPANT: Reperul „câine ciobănesc” să mai fie

testat măcar din punct de vedere erotic.

PARTICIPANT: Participantul douăzeci şi opt se referă cu siguranţă la conţinutul sexual al reperului „câine ciobănesc cu păr negruw.

MODERATORUL DISCUŢIEI: întrebarea-test suplimentară poate fi formulată. Vă rog!

PARTICIPANT: Cu ce femei celebre aţi întreţinut sau aţi fi vrut să întreţineţi relaţii sexuale?

MATERN: în anul o mie opt sute şase, de două ori consecutiv, cu regina Luise a Prusiei. Pe atunci fugea de Napoleon şi a înnoptat cu mine în moara de vânt a tatălui meu, care era păzită de un ciobănesc negru pe nume Perkun.

PARTICIPANT: Numita regină este în mare măsură necunoscută cercului de participanţi...

MODERATORUL DISCUŢIEI: Totuşi vă rog, Walli S., să-l notăm pe câinele de pază Perkun, dar să adăugăm şi „legendar, semnul întrebării”.

MATERN: în plus, de la sfârşitul verii lui treizeci şi opt şi până în primăvara lui treizeci şi nouă am întreţinut relaţii destul de regulat cu Fecioara Maria.

PARTICIPANT: Orice bun catolic poate să tot reia relaţia fictivă cu Fecioara Maria; în plus, această repetare îi este la îndemână oricărui aşa-numit necredincios.

MATERN: în orice caz, ea a fost cea care m-a convins să-l otrăvesc pe ciobănescul Harras cu otravă de şobolani, pentru că Harras ăsta...

MODERATORUL DISCUŢIEI: Prin urmare, la cererea subiectului discuţiei, notăm în faţa reperului „moarte de câine Harras: otravă de şobolani”, între paranteze, „influenţă marianică”.

PARTICIPANT: Ne mai lipseşte un caz limpede şi neîntemeiat pe iraţional.

MATERN: Uite, o acadea pentru voi: m-am culcat cu

Eva Braun pe vremea când era deja amanta lui.

PARTICIPANT: Descrieţi-ne, vă rog, desfăşurarea copulaţiei, cu toate amănuntele.

MATERN: Un bărbat adevărat nu vorbeşte despre aventurile lui din pat!

PARTICIPANT: Nu-i corect. La urma urmei, aici discutăm deschis.

O FATĂ: O asemenea secretoşenie murdară e neavenită în prezenţa participantelor.

CORUL PARTICIPANŢILOR:

Deja-i prevestită discuţia silită!

MODERATORUL DISCUŢIEI: Obiecţie a moderatorului discuţiei: subiectul discuţiei a răspuns îndeajuns la întrebarea referitoare la copulaţia cu femei celebre. În cele din urmă, după relaţia legendară cu partenera de sex Luise, regina Prusiei, în mare măsură necunoscută aici, după mărturisită relaţie fictivă cu Fecioara Maria, el a recunoscut copulaţia cu domnişoara Eva Braun. De aceea întrebările referitoare la modul de desfăşurare a relaţiilor sunt de prisos; totuşi subiectul discuţiei poate fi întrebat dacă actul sexual dintre partenerii Matern şi Braun s-a desfăşurat cu spectatori sau fără. Vă rog!

PARTICIPANT: Era cumva de faţă şi constructorul de autostrăzi din Reich?

MATERN: El şi câinele lui negru preferat, Prinz, precum şi fotograful Führerului, Hoffmann.

MODERATORUL DISCUŢIEI: întrebarea-test a primit răspuns şi a confirmat conţinutul sexual al reperului „câine ciobănesc cu păr negruM, deja recunoscut ca atare. Poate că trebuie să mai notăm şi numele câinelui Prinz. Pe fotograf putem, nu-i aşa, să-l lăsăm deoparte. (*Walli S. notează.*) înainte să discutăm cum se cuvine starea de posesie a câinelui prezent aici, care subiectului discuţiei

nu-i este doar un reper, ci chiar îi stă la picior, subiectul discuţiei are dreptul la o întrebare adresată participanţilor.

MATERN: Ce vor să-nsemne toate astea? De ce stau eu aici, în locul lui Johannes Gutenberg? De ce acest interogatoriu public se cheamă discuţie publică? De ce dinamică, dacă eu, cel căruia i s-ar potrivi un demers dinamic, trebuie să stau liniştit între coloane? Pentru că eu, ca actor şi fenotip, în chip de Karl Moor şi de Franz Moor – „înţelepciunea prostimii! Frica prostimii!” –, solicit să fac paşi încoace şi-ncolo, să intru în scenă brusc şi pe neaşteptate, s-arunc cuvinte de la rampă şi să ies, lăsând să se aştepte o nouă apariţie, una grozavă: „Dar curând păşi-voi în mijlocul vostru şi cruntă judecată am să ţin!” în loc de asta, statistici şi jocuri cu întrebări.

Şi cu ce drept mă interoghează obraznicii şi mai bine-ştiutorii ăştia? Sau, dacă vreţi: de ce se discută aici?

MODERATORUL DISCUŢIEI: Ultima întrebare este valabilă.

PARTICIPANT: Discutând aşa, ne informăm.

PARTICIPANT: în orice democraţie discuţia publică îşi are locul ei legitim.

PARTICIPANT: Ca să prevenim înţelegerea eronată: discuţia publică democratică, fiind purtată în public, se deosebeşte fundamental de spovedania catolică.

PARTICIPANT: De asemenea, ar fi greşit să facem vreo paralelă între eforturile noastre şi aşa-zisele mărturisiri publice ale vinovăţiei din ţările cu guvernare comunistă.

PARTICIPANT: Mai ales că discuţiei publice democratice nu-i urmează nicio dezlegare de păcate, nici în sens laic, nici religios; dimpotrivă, ea nu se încheie definitiv, adică discuţia autentică nu se termină deloc, pentru că, după marea discuţie publică, noi discutăm în cercuri restrânse rezultatul discuţiei şi căutăm subiecte de

discuţie importante pentru viitoarele discuţii publice.

PARTICIPANT: De exemplu, după subiectul de discuţie Walter Matern, vrem să discutăm şcoala confesională sau ne vom apleca asupra întrebării: A devenit iarăşi atractiv sistemul de economisire încurajat fiscal?

PARTICIPANT: Noi nu ştim ce-s tabuurile!

PARTICIPANT: De curând l-am discutat pe filosoful Martin Heidegger, omul şi opera. Cred că-mi pot permite să afirm că acest subiect de discuţie nu mai are nicio taină pentru noi. CORUL PARTICIPANŢILOR:

Scufia cu ţugui zice doar glume metafizice.

PARTICIPANT: Fiindcă, în fond, dacă ai răbdare, toate problemele se rezolvă ca de la sine – de pildă, problema evreiască. Aşa ceva nu i s-ar fi putut întâmpla generaţiei noastre. Noi am fi discutat şi tot discutat cu evreii până când ar fi emigrat de bunăvoie şi întru totul convinşi. Noi dispreţuim orice formă de violenţă. Chiar dacă trecem la o discuţie silită, rezultatul discuţiei nu rămâne definitiv pentru subiectul discuţiei silite: e treaba lui dacă după încheierea discuţiei se spânzură sau se duce să bea o bere. La urma urmei, trăim într-o democraţie.

PARTICIPANT: Trăim ca să discutăm.

PARTICIPANT: La început a fost dialogul!

PARTICIPANT: Noi discutăm ca să nu fim nevoiţi să monologăm.

PARTICIPANT: Fiindcă aici, doar aici, se creează legăturile noastre sociale… Aici nimeni nu e singur!

PARTICIPANT: Nici ideile despre lupta de clasă, nici economia naţională burgheză nu pot să înlocuiască modelul de stratificare din sociologia aplicată, şi anume discuţia publică.

PARTICIPANT: La urma urmei, eficienţa concretă a aparatului nostru existenţial depinde de mari organizaţii

sociale precum organizaţia mondială a participanţilor liberi şi entuziaşti.

PARTICIPANT: Discuţia înseamnă dominarea existenţei.

PARTICIPANT: Sociologia modernă a dovedit că într-un stat popular modern numai discuţia publică oferă ocazia formării unor personalităţi apte de discuţie.

CORUL PARTICIPANŢILOR: Suntem o unică familie publică, internaţională, independentă, care discută dinamic!

DOI PARTICIPANŢI: Dacă n-am fi doritori de discuţii, n-ar exista democraţia, libertatea şi, deci, nici viaţa într-o societate de masă liberă şi democratică.

PARTICIPANT: Aşadar, să rezumăm. (*Toţi se ridică în picioare.*) Am fost întrebaţi de subiectul discuţiei de ce discutăm. Răspunsul nostru este: discutăm ca să dovedim existenţa subiectului discuţiei. Dacă tăcem, n-ar mai exista un subiect de discuţie Walter Matern!

CORUL PARTICIPANŢILOR:

De-aceea vrem să spunem ferm: fără noi nu există Matern!

(Walli S. notează.)

MODERATORUL DISCUŢIEI: Cu asta considerăm că s-a răspuns la întrebarea subiectului discuţiei. Întrebăm: solicitaţi o întrebare suplimentară?

MATERN: Hai, continuaţi. Acum cam ştiu despre ce este vorba şi o să intru în joc fără reţineri.

MODERATORUL DISCUŢIEI: Ne întoarcem, aşadar, la reper: câine ciobănesc negru – care a fost confirmat de trei ori, ultima oară în conţinutul lui sexual.

MATERN (cu patos):

Dacă vreţi să vomit totul, prieteni, atunci ţineţi-mi un lighean aici!

Fără să preget, vă voi da pe faţă Mazărea ce cu ani

de câine-n urmă am înghiţit.

MODERATORUL DISCUŢIEI: Acum ar trebui lămurită şi discutată starea de posesie a unui ciobănesc negru. MATERN:

Cartofi, înfulecaţi cu ani de câine în urmă, azi să vă dovedească vor că şi pe-atunci erau cartofi.

Motivele de-omor din cele vremuri sunt laitmotivele de-acum.

MODERATORUL DISCUŢIEI: Concret, vă vom întreba despre un ciobănesc negru care reprezintă *în persona* reperul „ciobănesc negru”.

MATERN:

Fiindcă aici nu mai sunt oprelişti. Ce-atunci îmi plăcea mă face să râgâi acum.

Ce-a luat calea asta până sus, în Caucaz, până jos, la palul lac Ladoga, verse-se înapoi – după un plan pe jumătate digerat, amar de fiere, şi aprig să miroasă până în gură acru vi se face.

MODERATORUL DISCUŢIEI: Aşadar, vă rog să puneţi întrebări legate de starea de posesie a ciobănescului prezent aici.

MATERN: Omor, cuvânt demodat!

PARTICIPANT: Cum se numeşte ciobănescul negru prezent aici?

MATERN:

Înălţător şi cătare.

Albul la ochi.

Să cuprinzi inspirând şi strângând. PARTICIPANT: Repet întrebarea referitoare la numele câinelui prezent aici.

MATERN:

Cadavre, cine mai numără cadavre?

Oasele sunt toate valorificate.

Sângele curge pe scenă.

Inimile ţin ritmul, moderate.
Moartea n-are voie să intre acolo! (*Pauză.*)
Iar câinele se cheamă – cine nu ştie?
— Pluto.

PARTICIPANT: Cui îi aparţine Pluto?

MATERN: Celui care-i dă să mănânce.

PARTICIPANT: L-aţi cumpărat pe câinele Pluto?

MATERN: A venit singur la mine.

PARTICIPANT: Aţi cercetat cui i-a aparţinut înainte Pluto?

MATERN: A venit la mine la puţin timp după sfârşitul războiului. Pe-atunci umblau peste tot mulţi câini fără stăpân.

PARTICIPANT: Bănuieşte subiectul discuţiei cui ar fi putut să-i aparţină câinele Pluto, probabil sub un alt nume?

MATERN: Vreau să spun ce mâncam, pipăiam, făceam, trăiam, dar refuz să pun în discuţie bănuielile mele.

MODERATORUL DISCUŢIEI: Deoarece, din motive ostile discuţiei, subiectul discuţiei vrea să sustragă discuţiei bănuielile sale, participanţii au voie să-l întrebe direct pe ciobănescul negru Pluto, deoarece câinele aparţine, efectiv şi ca reper, subiectului discuţiei. îi vom pune câinelui trei teme muzicale. Vă rog, propuneri!

(Walli S. notează: „interogare muzicală a câinelui Pluto”.)

PARTICIPANT: Poate ar fi bine să începem interogarea muzicală cu *Mica serenadă*!

(Walli S. pune discul. Pentru puţin timp se aude muzică.)

MODERATORUL DISCUŢIEI: Constatăm că Pluto, câinele, nu reacţionează la muzica lui Mozart. A doua propunere.

PARTICIPANT: Ce-ar fi să încercăm cu Haydn? Sau

ceva asemănător – poate *Deutschlandlied*[375]?

(Walli S. pune discul. Câinele dă din coadă de îndată ce se aude muzica.)

MODERATORUL DISCUŢIEI: Câinele reacţionează, arătând bucurie, şi dovedeşte prin această reacţie că fostul lui proprietar a fost cetăţean german. Astfel, este cert că nu poate fi considerat proprietatea celor din armatele de ocupaţie de atunci. Aşadar, putem renunţa la muzica lui Händel şi la motivele din opera franceză *Carmen*. La suita *Spărgătorul de nuci* şi la *Cazacii de pe Don*. La fel, ne dispensăm degospel şi de melodiile populare din vremea pionierilor americani. A treia propunere, vă rog!

PARTICIPANT: Ca să ne scutim de ocolişuri, propun un drum direct: ceva tipic de Wagner, motivul Siegfried sau corul marinarilor…

PARTICIPANT: Atunci mai bine direct *Amurgul zeilorl*
CORUL PARTICIPANŢILOR:

Amurgul zeilor!

Amurgul zeilor!

(Walli S. pune discul. Muzica din Amurgul zeilor se aude mult timp. Câinele urlă îndelung.)

MODERATORUL DISCUŢIEI: Astfel s-a demonstrat suficient că Pluto, câinele, trebuie să-i fi aparţinut unui admirator al lui Wagner. Ţinând cont de rezultatele obţinute până acum în discuţie – vă rog să observaţi notaţiile noastre –, nu greşim când presupunem că fostul cancelar al Reichului, Adolf Hitler, pe care l-am discutat de curând în chip de constructor de autostrăzi în Reich şi de a cărui preferinţă pentru muzica lui Wagner suntem informaţi, este proprietarul de drept al ciobănescului negru aici de faţă, numit în prezent Pluto. Pentru a nu

375 Cîntecul germanilor, imnul naţional al Germaniei, pe muzica lui Joseph Haydn şi versurile lui August Heinrich Hoffmann von Fallersleben.

încetini inutil desfăşurarea discuţiei publice, să trecem acum la confruntarea dinamică: ciobănescul negru – portretul lui Hitler. Vă rog.

MATERN: O iniţiativă inutilă. Câinele e aproape orb.

MODERATORUL DISCUŢIEI: Instinctul unui câine nu orbeşte niciodată. Tata, de pildă, onorabilul meşter tâmplar, ţinea drept câine de pază un ciobănesc – unul negru, dacă tot veni vorba – care se numea Harras şi care a fost otrăvit cu otravă de şobolani. Cum moderatorul discuţiei a crescut, ca să zicem aşa, odată cu acest câine Harras, se încumetă, fără a fi practicat chinologia ca ştiinţă, să se considere capabil să evalueze destul de bine câinii, mai ales ciobăneştii germani negri. Vă rog, confruntarea!

(Walli S. se ridică şi întinde pe tablă o fotografie mare, în culori, a lui Hitler. Apoi împinge tabla în prim-plan şi o pune faţă-n faţă cu micul templu de fontă. O pauză mai lungă. Câinele dă semne de nelinişte. Adulmecă spre fotografie, se smulge brusc de la locul lui, scânceşte în faţa fotografiei, se ridică în două labe şi începe să lingă faţa în culori a lui Hitler. La un semn al moderatorului discuţiei, Walli S. face sul fotografia. Câinele continuă să scâncească şi numai cu greu se lasă dus înapoi la micul templu de către Walli S. Tabla e dusă la loc. Agitaţie printre participanţi.)

PARTICIPANT: Un caz limpede.

PARTICIPANT: Confruntarea dinamică s-a dovedit iarăşi un mijloc de stimulare a discuţiei.

CORUL PARTICIPANŢILOR:

Astfel confruntat, el s-a pus pe lătrat.

Şi ce a surprins cu limba a lins.

MODERATORUL DISCUŢIEI: Confruntarea a produs un rezultat care, făcând abstracţie de importanţa lui pentru desfăşurarea discuţiei, a prezentat toate semnele

unui eveniment istoric. De aceea vă rugăm să vă ridicaţi şi să reflectaţi la această situaţie într-un scurt moment de meditaţie: O, mare Creator al veşnicei discuţii universale, o, Tu, făuritor al sublimelor subiecte de discuţie… (Pauză *prelungită, tăcere. Participanţii sunt pătrunşi de solemnitatea momentului.)* Amin! Participanţii să se aşeze din nou. Între timp din arhiva discuţiei au rezultat următoarele fapte.

WALLI S. (*care nu a participat la rugăciune, ţine nişte hârtii*): în crescătoria de câini a fostului cancelar al Reichului Adolf Hitler s-a remarcat, printre mai mulţi câini ciobăneşti, un ciobănesc negru cu numele Prinz. Acesta a fost un dar făcut cancelarului de către Adolf Forster, *Gauleiter* în Danzig. După ce şi-a petrecut primele luni de viaţă în crescătoria de câini a poliţiei din Danzig-Langfuhr, câinele Prinz a fost dus la reşedinţa Führerului, aşa-numita Berghof. Până la începutul războiului, el a avut voie să zburde acolo nestingherit, în libertate, în natură. Apoi însă evenimentele din război l-au dus dintr-un cartier general al Führerului într-altul, până la mutarea definitivă în buncărul *Führer-uhii* din cancelaria Reichului.

MODERATORUL DISCUŢIEI: Şi aici se întâmplă următoarele…

WALLI S.: La douăzeci aprilie o mie nouă sute patruzeci şi cinci…

PARTICIPANT: Aşadar, într-o zi când constructorul de autostrăzi din Reich şi subiectul discuţiei noastre, Walter Matern, îşi sărbătoresc ziua de naştere…

WALLI S.: în timpul ceremoniei de prezentare a felicitărilor, la care au luat parte feldmareşalul general Keitel, locotenent-colonelul von John…

PARTICIPANT: căpitanul de corvetă Liidde-Neurath…

PARTICIPANT: amiralii Voss şi Wagner…

PARTICIPANT: generalii Krebs şi Burghorf…

WALLI S.: colonelul von Below, *Reichsleiter*-ul Bormann, legatul Hewel de la Ministerul de Externe…

PARTICIPANT: domnişoara Braun!

WALLI S.: căpitanul SS Giinsche şi generalul SS Fegelein…

PARTICIPANT: doctorul Morell…

WALLI S.: şi domnul şi doamna doctor Goebbels, cu toţi cei şase copii ai lor – aşadar, în timp ce încă se felicită, ciobănescul german negru Prinz fuge de la stăpânul lui.

PARTICIPANT: Şi? E identificat, prins, împuşcat?

PARTICIPANT: L-a văzut cineva fugind? Trecând dincolo?

PARTICIPANT: Şi la cine a trecut?

WALLI S.: După o scurtă chibzuială, câinele s-a hotărât să asculte de imperativul momentului şi să se retragă spre vest. Deoarece la vremea fugii sale, plănuită şi dusă la îndeplinire, de jur-împrejurul capitalei de atunci a Reichului se duceau lupte finale violente, câinele Prinz n-a mai putut fi prins, în ciuda intervenţiei neobosite a unor detaşamente special constituite pentru căutare-de-câine. La opt mai o mie nouă sute patruzeci şi cinci, la ora patru patruzeci şi cinci dimineaţa, câinele Prinz a trecut înot Elba mai sus de Magdeburg şi şi-a căutat un nou stăpân la vest de râu.

CORUL PARTICIPANŢILOR:

Drept al său nou stăpân el l-a ales pe Matern.

WALLI S.: Dar fiindcă prin testamentul său din ziua de douăzeci şi nouă aprilie din anul de fugă-de-câine, *FIX – hrer*-ul de atunci, totodată cancelar al Reichului, a lăsat în dar ciobănescul german Prinz poporului german…

MODERATORUL DISCUŢIEI: … constatăm că subiectul discuţiei, Walter Matern, nu poate fi proprietarul legal al câinelui ciobănesc Prinz – azi Pluto. În cel mai bun caz, îl putem considera administratorul bunului succesoral

„câine ciobănesc negru” din proprietatea *Führerului.*

MATERN: Ce jignire! Eu sunt antifascist.

MODERATORUL DISCUŢIEI: De ce n-ar fi un antifascist administratorul bunurilor succesorale din proprietatea *Führerului*? Aici am vrea să auzim părerea participanţilor.

MATERN: Am fost la Şoimii Roşii, iar mai târziu membru cu carnet în P.C...

PARTICIPANT: Subiectul discuţiei, în calitate de administrator al moştenirii lăsate de *Führer*, poate să prezinte însuşiri care îl predestinează pentru această îndatorire istorică...

MATERN: Până în treizeci şi şase am împărţit manifeste...

PARTICIPANT: De exemplu, e născut în Berbec, aceeaşi zodie ca şi a fostului proprietar de câine.

MATERN: Când am intrat ulterior în SA, n-a fost decât un *intermezzo* de un an.

PARTICIPANT: Administratorul de câine Matern poate, de asemenea, să scrâşnească din dinţi la fel ca defunctul proprietar de câine.

MATERN: Apoi mi-au tras un şut, naziştii! Tribunal de onoare!

PARTICIPANT: Dar nu trebuie să aducem drept contraargument faptul că actualul administrator de câine Matern a otrăvit deja o dată un câine negru?

MATERN: Şi anume cu otravă de şobolani, fiindcă acel câine nazist, care-i aparţinea meşterului tâmplar, s-a împreunat la crescătoria de câini a poliţiei cu o căţea care mai târziu...

PARTICIPANT: Şi totuşi subiectul discuţiei pretinde că iubeşte animalele.

PARTICIPANT: Propunem să discutăm reperul „câine ciobănesc negru” şi reperul de posesie „câine ciobănesc

negru Prinz”, acum Pluto, raportându-ne la arborele genealogic al ciobănescului negru Pluto şi la trecutul dinamic al subiectului discuţiei.

MATERN: Ca antifascist, protestez vehement împotriva acestei asocieri de factori întâmplători!

MODERATORUL DISCUŢIEI: Obiecţie admisă. Rectificăm astfel: reperul şi arborele genealogic al câinelui vor fi discutate dinamic, raportându-ne la trecutul antifascist al subiectului discuţiei.

PARTICIPANT: Dar abia rezultatul final al discuţiei poate arăta dacă actualul administrator de câine este vrednic de încredere pentru administrarea lui Prinz – astăzi Pluto –, bun moştenit din proprietatea *Führer – uhii*.

MODERATORUL DISCUŢIEI: Propunerea participanţilor este admisă. Dată fiind presupunerea că ar exista şi un alt reper, moderatorul discuţiei solicită întrebări care să nu atingă direct nici reperul şi nici calitatea de posesor de „câine ciobănesc negru”. Vă rog!

(Walli S. notează: „reper doi, două puncte”.)

O FATĂ: Subiectul discuţiei poate să ne enumere evenimentele importante din copilărie care l-au marcat?
MATERN: Concrete sau mai mult de atmosferă?

O FATĂ: Putem obţine fapte stimulatoare de discuţii de la orice nivel al conştientului.

MATERN (*cu un gest larg al mâinii*): Aici, Nickelswalde – acolo, Schiewenhorst.

Perkunos Pikollos Potrimpos!

Douăsprezece călugăriţe fără cap şi doisprezece cavaleri fără cap.

Gregor Materna şi Simon Materna.

Uriaşul Miligedo şi tâlharul Bobrowski.

Grâu de Kujavia şi grâu Urtoba.

Menoniţi şi ruperi de diguri…

Şi Vistula curge, şi moara macină, şi micul tren

merge, şi untul se topeşte, şi laptele se îngroaşă – puţin zahăr deasupra –, şi lingura stă drept, şi feribotul vine, şi soarele dispare, şi soarele revine, şi nisipul mării se duce, şi marea linge nisipul… desculţi desculţi aleargă copiii şi găsesc afine şi caută chihlimbar şi calcă pe scaieţi şi dezgroapă şoareci şi se caţără desculţi în sălcii găunoase…

Dar cel care caută chihlimbar, calcă pe scaieţi, sare în salcie şi dezgroapă şoarecele va găsi în dig o fată moartă, uscată cu totul: e fiica ducelui Svantopolk, care săpa mereu în nisip, căutând şoareci, care muşca cu doi incisivi, care nu purta vreodată nici ciorapi şi nici încălţări…

Desculţi desculţi aleargă copiii şi sălciile se clatină şi Vistula tot curge întruna şi soarele când e plecat, când aici, şi feribotul vine sau pleacă sau e ancorat şi scrâşneşte, în vreme ce laptele se îngroaşă până ce stă lingura dreaptă în el şi încet merge trenul care dă semnale rapide în curbă. Şi moara pârâie când vântul, opt metri pe secundă. Şi morarul aude ce vorbeşte viermele de faină. Şi dinţii scrâşnesc când Walter Matern, de la stânga la dreapta, cu dinţii. La fel şi bunica: o fugăreşte prin toată grădina pe biata Lorchen. Neagră şi borţoasă, Senta îşi face drum printr-un spalier cu bobi. Fiindcă se apropie, cumplită, ridică braţul îndoit şi-n mâna de la capătul braţului e înfiptă lingura de lemn, îşi aruncă umbra asupra lui Lorchen cea creaţă şi se face tot mai mare, tot mai grasă, mai mult şi mai mult… Dar şi Eddi Amsel…

PARTICIPANT: Acest Eddi Amsel este un prieten al subiectului discuţiei?

MATERN: Mi-a fost singurul.

PARTICIPANT: Prietenul a murit?

MATERN: Nu pot să-mi închipui că Eddi Amsel e mort.

PARTICIPANT: A fost abia-numitul Eddi Amsel

prieten intim?

MATERN: Eram fraţi de sânge! Cu unul şi acelaşi briceag ne-am braţul stâng…

PARTICIPANT: Ce s-a întâmplat cu briceagul?

MATERN: Habar n-am.

MODERATORUL DISCUŢIEI: întrebarea se repetă cu insistenţă: soarta briceagului?

MATERN: De fapt voiam să arunc un *zellack* în Vistula; aşa se numeau pietrele la noi.

PARTICIPANT: Aşteptăm briceagul!

MATERN: Deci, piatră sau *zellack*, eu căutam una în amândouă buzunarele, dar n-am găsit decât…

PARTICIPANT: … briceagul.

MATERN: Trei lame, un sfredel, un ferăstrău şi un dorn…

PARTICIPANT: … avea briceagul…

MATERN: Cu toate astea l-am aruncat…

PARTICIPANT: … briceagul!

MATERN: în Vistula… Ce duce un fluviu cu el? Apusuri de soare, prietenii, bricege! Ce intră-n amintire, înotând pe burtă cu ajutorul Vistulei? Apusuri de soare, prietenii, bricege! Nu toate prieteniile sunt durabile. Râuri care vor să ajungă în infern se varsă în Vistula…

MODERATORUL DISCUŢIEI: Şi de aceea dorim să reţinem: subiectul discuţiei Walter Matern şi prietenul lui, Eddi Amsel, au încheiat, pe când erau copii şi cu ajutorul unui briceag, o frăţie de sânge. Acelaşi briceag a fost aruncat de Matern în Vistula pe când era copil. De ce briceagul? Pentru că nu avea nicio piatră la îndemână. Dar de ce a trebuit s-o facă?

MATERN: Pentru că Vistula curgea întruna drept înainte. Pentru că soarele apunea dincolo de digul de pe partea cealaltă, pentru că sângele prietenului meu Eddi, după ce încheiaserăm frăţia de sânge, curgea în mine,

pentru că – pentru că...

PARTICIPANT: Prietenul dumneavoastră era cumva negru, ţigan sau evreu?

MATERN (*cu zel*): Doar pe jumătate evreu. Tatăl lui era. Mama lui nu era. Avea părul blond-roşcat al mamei lui şi doar foarte puţin de la tatăl lui. Chiar era un tip grozav. V-ar fi plăcut, băieţi. Mereu bine dispus şi cu nişte idei a-ntâia. Dar era cam gras şi adesea trebuia să-l apăr. Însă cu toate astea l-am iubit, l-am admirat, şi azi aş mai...

PARTICIPANT: De exemplu, dacă eraţi supărat pe prietenul dumneavoastră, ceea ce cu siguranţă se întâmpla uneori, ce fel de epitete injurioase foloseaţi?

MATERN: Deci, în cel mai rău caz, îl făceam porc gras, fiindcă era diform. Ca să râd de el, îi ziceam: rahat de muscă! Avea peste tot nenumăraţi pistrui. îi mai spuneam pasmantier, dar mai mult în glumă şi nu când eram certaţi, fiindcă făcea mereu, din vechituri, nişte figuri ciudate, pe care ţăranii şi le puneau ca sperietori în grâu.

PARTICIPANT: Vă mai aduceţi aminte şi alte epitete injurioase?

PARTICIPANT: Speciale?

MATERN: Asta era tot.

PARTICIPANT: De exemplu, când voiaţi să-l supăraţi sau să-l jigniţi tare de tot?

MATERN: N-am intenţionat niciodată niciuna, nici alta.

MODERATORUL DISCUŢIEI: Trebuie să-i atragem atenţia subiectului discuţiei că aici nu sunt discutate intenţii, ci fapte. Aşadar, injuria majoră urâtă supremă distrugătoare dinamică?

CORUL PARTICIPANŢILOR:

Un mic cuvânt să auzim noi îl rugăm, altfel silit va trebui să-l întrebăm.

WALLI S.: Până la urmă poate că tot ar trebui să

apelez şi la ochelarii cunoaşterii şi să scrutez situaţii petrecute demult, pe parcursul cărora subiectul discuţiei, unchiul meu *Walter, nu s-a putut stăpâni*.

MATERN (face un semn de împotrivire): Atunci... atunci când nu mă puteam stăpâni, pentru că iarăşi sau pentru că nu mai termina cu sau pentru că Eddi... atunci îi ziceam Iţic.

MODERATORUL DISCUŢIEI: Vom face o pauză de discuţie până când va *fi evaluat cuvântul insultător Iţic*. (*Pauză străbătută de murmure uşoare. Walli S. se ridică.*) Vă rog să acordaţi puţină atenţie asistentei noastre, Walli S.

WALLI S.: Iţic, pronunţat cel mai adesea cu un „e" surd, dar nu de puţine ori şi mai sonor, s-a format de la prenumele

Isaac, folosit adesea de evrei, iar Vitshak apare şi este utilizat ca denumire batjocoritoare a evreilor începând cu mijlocul secolului al nouăsprezecelea. A se compara şi cu Gustav Freytag, *Credit şi debit*\ şi apoi cu cântecelul popular apărut abia în secolul al douăzecilea...

CORUL PARTICIPANŢILOR:

Iţic evreul.

Nas ca un cioc.

La genunchi adunat şi la dos cu rahat.

PARTICIPANT: Dar prietenul pe care subiectul discuţiei îl insulta spunându-i Iţic era gras şi rotund.

MODERATORUL DISCUŢIEI: După cum am putut constata în discuţiile publice anterioare, injuriile nu sunt întotdeauna folosite după o logică riguroasă; de exemplu, americanii îi numesc pe toţi germanii *Krauts*, chiar dacă nu toţi germanii mănâncă des şi cu plăcere varză murată. De aceea cuvântul piţigăiat Iţic poate să se refere şi la un evreu – sau, în cazul nostru, la unul pe jumătate evreu – care tinde spre corpolenţă.

PARTICIPANT: în ambele cazuri trebuie totuşi să notăm înclinaţia subiectului discuţiei spre exprimări antisemite.

MATERN: Protestez ca om şi ca filosemit declarat. Chiar dacă mânia m-a împins câteodată la asemenea izbucniri necontrolate, l-am protejat mereu pe Eddi când alţii îl insultau spunându-i Iţic. De pildă, când dumneavoastră, domnule Liebenau, susţinut de mucoasa de verişoară, l-aţi insultat grosolan pe prietenul meu în curtea tâmplăriei tatălui dumneavoastră numai pentru că îl desena pe câinele de curte Harras, atunci m-am pus în faţa prietenului meu şi v-am respins învinuirile infantile, dar totuşi jignitoare.

PARTICIPANT: Subiectul discuţiei doreşte în mod evident să lărgească baza discuţiei, expunând istorii private legate de moderatorul discuţiei noastre.

PARTICIPANT: Vorbeşte despre verişoara moderatorului discuţiei şi-i zice mucoasă.[376]

PARTICIPANT: Pomeneşte curtea tâmplăriei unde a crescut, aşa cum ştim, moderatorul discuţiei noastre şi unde s-a bucurat de o copilărie fără griji între magazia de lemne şi oalele cu clei.

PARTICIPANT: De asemenea, aminteşte de câinele de pază Harras, care aparţine atelierului de tâmplărie şi care este identic cu acel câine ciobănesc Harras otrăvit mai târziu de subiectul discuţiei.

MODERATORUL DISCUŢIEI: Deoarece moderatorul discuţiei se vede nevoit să aprecieze atacurile lansate împotriva lui într-o formă injustă, personală, ca fiind doar o dovadă a felului nestăpânit în care poate reacţiona uneori subiectul discuţiei, ne îngăduim o contra-întrebare: a

376 Gustav Freytag (1816-1895), scriitor german, criticat după cel de-al Doilea Război Mondial pentru presupusele tendinţe antisemite din romanul său Credit şi debit (Soli und Haben).

existat vreo legătură între legendarul câine Perkun, deja notat, căţeaua Senta, de asemenea notată, care aparţinea tatălui subiectului discuţiei, adică morarului Matern, şi ciobănescul negru Harras, care îi aparţinea tatălui moderatorului discuţiei – deci vreo altă legătură în afară de aceea că fiul morarului Walter Matern, pe de-o parte, şi Harry Liebenau, fiul meşterului tâmplar, împreună cu verişoara lui, Tulla Pokriefke, pe de alta, îl etichetau pe prietenul subiectului discuţiei cu numele de Iţic?

MATERN: O, voi, ani de câine care vă muşcaţi cozile unii altora! La început a existat o lupoaică lituaniană. Ea a fost încrucişată cu un dulău ciobănesc. Din acest fapt nefiresc a rezultat un mascul al cărui nume nu-i trecut în niciun arbore genealogic. Şi el, anonimul, l-a zămislit pe Perkun. Şi Perkun a zămislit-o pe Senta…

CORUL PARTICIPANŢILOR: Şi Senta l-a fătat pe Harras…

MATERN: Şi Harras l-a zămislit pe Prinz, care azi, sub numele de Pluto, poate să-şi molfăie tainul bătrâneţilor lângă mine. O, voi, ani de câine urlaţi până la răguşeală! Cel care a păzit moara unui morar şi a slujit drept câine de pază al unei tâmplării, cel care, în chip de câine preferat, s-a frecat de cizmele constructorului vostru de autostrăzi din Reich, a venit la mine, un antifascist. Pricepeţi pilda asta? Vă iese socoteala blestemaţilor de ani de câine cu şapte cifre? Sunteţi mulţumiţi? Mai aveţi ceva de zis? Are voie Matern să plece cu câinele lui şi să bea o bere?

MODERATORUL DISCUŢIEI: Chiar dacă acest important rezultat parţial al discuţiei publice dinamice purtate aici, care se apropie deja cu paşi repezi de final, ne dă prilejul unei mândrii îndreptăţite, nu vrem totuşi să ne considerăm satisfăcuţi înainte de vreme. E nevoie să mai legăm câteva fire. Să ne amintim! (*Face un semn înspre tabla de şcoală.*) Subiectul discuţiei a omorât multe

animale…

PARTICIPANT: A otrăvit un câine!

MODERATORUL DISCUŢIEI: Şi totuşi a pretins…

PARTICIPANT: … că iubeşte animalele…

MODERATORUL DISCUŢIEI: … că e un iubitor de animale. Deocamdată ştim că subiectul discuţiei, căruia îi place să se considere antifascist şi filosemit, l-a apărat, pe de-o parte, pe prietenul lui pe jumătate evreu Eddi Amsel de hărţuielile unor copii neştiutori şi, pe de altă parte, uneori l-a insultat, l-a rănit, zicându-i Iţic. Aşadar, întrebăm:

CORUL PARTICIPANŢILOR:

Matern iubeşte animalele; iubeşte Matern şi evreii?

MATERN (*patetic*): Pe Dumnezeu şi pe Nimic! Multă nedreptate li s-a făcut evreilor.

PARTICIPANT: Răspundeţi scurt şi clar: iubiţi evreii aşa cum iubiţi animalele sau nu iubiţi evreii?

MATERN: Cu toţii le-am făcut o mare nedreptate evreilor.

PARTICIPANT: O ştie toată lumea. Statisticile vorbesc de la sine. Repararea nedreptăţii, o temă discutată de noi nu demult, se desfăşoară de mai mulţi ani. Dar noi vorbim despre ziua de azi. Azi îi iubiţi sau tot nu?

MATERN: în caz de nevoie, mi-aş pune viaţa la bătaie pentru orice evreu.

PARTICIPANT: Ce înţelege subiectul discuţiei prin „caz de nevoie”?

MATERN: De exemplu, într-o zi rece de ianuarie prietenul meu Eddi Amsel a fost bătut zdravăn de nouă oameni din SA fără ca eu să pot să-l ajut.

PARTICIPANT: Cum îi chema pe cei nouă bătăuşi din SA?

MATERN (*cu jumătate de glas*): De parcă numele ar desemna făptaşi! (*Cu glas tare*:) Dar poftim: Jochen

Sawatzki. Paul

Hoppe. Franz Wollschläger. Willy Eggers. Alfons Bublitz. Otto Warnke. Egon Dulleck şi Bruno Dulleck.

CORUL PARTICIPANŢILOR (*care a numărat pe degete*): Am numărat doar opt, al nouălea cine era?

Nouă şvabi, nouă corbi fost-au, nouă simfonii, nouă sfinţi magi văzut-am, plecatu-şi-au genunchii!

MODERATORUL DISCUŢIEI: Participanţii au numărat doar opt nume, deşi le-au fost promise nouă nume de bătăuşi. Ne este îngăduit să presupunem, pentru a preveni discuţia dinamică silită, că subiectul discuţiei a fost cel de-al nouălea bătăuş?

MATERN: Nu! Nu! N-aveţi niciun drept...

WALLI S.: Avem chiar şi ochelarii cunoaşterii! (îşi pune ochelarii şi se apropie la jumătatea distanţei de templu.)

Nouă sărit-au gardul grădinii, unchiul meu era şi el cu ei.

Nouă au strivit zăpada de ianuar, unchiul meu, în zăpadă, cu ei.

O cârpă neagră pe fiecare chip, unchiul meu, mascat, ca şi ei.

Nouă pumni lovit-au al zecelea chip, pumnul unchiului a izbit odată cu ei.

Şi când nouă pumni au ostenit, pumnul unchiului a mai lovit cu temei. Şi când toţi dinţii fost-au scuipaţi, unchiu' şi-a înăbuşit strigătul, hei.

Şi Iţic Iţic Iţic era litania unchiului meu printre ei.

Nouă oameni fugit-au peste gard şi unchiul meu era şi el cu ei.

(Walli S. îşi scoate ochelarii, se întoarce la tablă şi desenează nouă omuleţi.)

MODERATORUL DISCUŢIEI: Astfel ne mai rămân doar întrebările:

PARTICIPANT: Care companie SA?

MATERN (*crispat*): Langfuhr-Nord optzeci şi patru, brigada şase SA.

PARTICIPANT: Prietenul dumneavoastră s-a apărat?

MATERN: La început a vrut să ne facă o cafea, dar noi n-am vrut.

PARTICIPANT: Deci care a fost scopul vizitei dumneavoastră?

MATERN: Voiam să-i administrăm o mică lecţie.

PARTICIPANT: De ce v-aţi mascat feţele?

MATERN: Pentru că ăsta e stilul: mascaţii administrează lecţii!

PARTICIPANT: Şi sub ce formă i-aţi administrat-o dumneavoastră?

MATERN: Nu s-a stabilit deja?… Bătaie, asta a primit Iţic! Ei w*ei, sc*ha*lle mac*h*ei! Nu*mai peste bot.

PARTICIPANT: Prietenul dumneavoastră şi-a pierdut dinţii?

MATERN: Pe toţi treizeci şi doi!

CORUL PARTICIPANŢILOR:

Numărul nu e nou pentru noi: treiş'doi rămâne treiş'doi.

MODERATORUL DISCUŢIEI: Aşadar, constatăm că acel număr cu noroc şi cu ghinion al subiectului discuţiei, aflat prin intermediul primei serii de întrebări-test, este identic cu numărul de dinţi care i-au fost scoşi prietenului său Eddi Amsel de cei nouă membri SA mascaţi, printre care şi subiectul discuţiei. De acum înainte ştim că, în afară de reperul „câine ciobănesc negru", mai există încă un reper de unde poate fi privit dinamic subiectul discuţiei Walter Matern: numărul treizeci şi doi! (*Walli S. notează cu majuscule.*) o dată în plus, forma de discuţie publică dinamică şi-a găsit pe deplin confirmarea.

PARTICIPANT: În final, cum am putea să

caracterizăm subiectul discuţiei?

MODERATORUL DISCUŢIEI: Dacă ar fi întrebat, cum s-ar caracteriza pe sine subiectul discuţiei?

MATERN: Trăncăniţi, faceţi pe deştepţii, faceţi ce vreţi! Eu, Matern, am fost şi voi fi un antifascist ferm. Am dovedit-o de treizeci şi două de ori şi fără oprire…

MODERATORUL DISCUŢIEI: Aşadar, noi vedem în subiectul discuţiei Walter Matern un antifascist care alimentează moştenirea lăsată de Adolf Hitler, pe câinele ciobănesc negru Pluto – odinioară Prinz. De aceea, dacă rezultatul discuţiei e de-acum stabilit, haideţi să mulţumim şi să ne rugăm. (*Participanţii se ridică şi îşi împreunează mâinile.*) O, Tu, mare diriguitor şi creator al perpetuei discuţii dinamice universale, care ne-ai dat un subiect de discuţie dispus să discute şi un rezultat de discuţie general valabil, îngăduie-ne s-aducem mulţumire înălţând de treizeci şi două de ori un imn de slavă ciobănescului negru german. Asta a fost, asta este el:

CORUL PARTICIPANŢILOR: Cu trup alungit, păr sârmos, urechi drepte şi coadă lungă.

DOI PARTICIPANŢI: Are un bot puternic, cu buze bine strânse şi uscate.

CINCI PARTICIPANŢI: Doi ochi întunecaţi, puţin oblici, privesc.

UN PARTICIPANT: Urechile ridicate sunt uşor aplecate în faţă.

CORUL PARTICIPANŢILOR: Gât ferm, fără încreţituri şi fără piele atârnând.

DOI PARTICIPANŢI: Lungimea trunchiului depăşeşte înălţimea umerilor cu şase centimetri.

PARTICIPANTE: Din orice parte-l priveşti, picioarele îi sunt mereu drepte.

CORUL PARTICIPANŢILOR: Degetele, bine strânse. Crupa alungită, coborând uşor. Tălpi, tari cât trebuie.

DOI PARTICIPANŢI: Umeri, coapse, articulaţii:

O PARTICIPANTĂ: puternice, bine îmbrăcate în muşchi.

CORUL PARTICIPANŢILOR: Şi fiecare fir de păr, drept, lipit de trup, aspru şi negru.

CINCI PARTICIPANŢI: Negru şi puful de dedesubt.

DOUĂ PARTICIPANTE: Fără culoare de lup, închisă, pe fond cenuşiu sau galben.

UN PARTICIPANT: Nicidecum – peste tot, până la urechile drepte, puţin înclinate în faţă, pe pieptul adâncit, cu vârtej, de-a lungul coapselor îmbrăcate moderat în blană, părul lui luceşte negru.

TREI PARTICIPANŢI: Negru-umbrelă, negru-tablă-şcolară, negru-popă, negru-văduvă…

CINCI PARTICIPANŢI: negru-SS, negru-falangă, negrumierlă, negru-Othello, negru-Ruhr…

CORUL PARTICIPANŢILOR: negru-viorea, negru-tomată, negrulămâie, negru-faină, negru-lapte, negru-zăpadă…

MODERATORUL DISCUŢIEI: Amin! *Discuţia se dizolvă*.

A o sută una Materniadă, pusă pe fugă

Matern citeşte la cantina radioului această versiune definitivă a unei discuţii publice. Dar peste douăzeci şi cinci de minute – participanţii nu şi-au recitat încă rugăciunea de final şi Matern este deja chemat prin difuzoare la studioul patru, pentru înregistrări – el părăseşte împreună cu Pluto clădirea nou-nouţă a radioului, ieşind prin uşa de sticlă. Nu vrea să vorbească. Limba lui nu are chef. El crede că Matern nu este un subiect care poate fi discutat public. Nişte băgăcioşi şi atoateştiutori de rahat i-au clădit din zeloase participări la discuţii o căsuţă etanşă, în care el nu vrea să locuiască niciodată şi pe parcursul nici unei emisiuni; însă mai are

dreptul la un onorariu considerabil, câştigat cu un glas popular în emisiunile pentru copii. Mica hârtie doveditoare, binecuvântată cu o semnătură, poate fi prezentată la casierie: bancnotele foşnesc a nou cu puţin înainte ca el să părăsească Radio Köln.

La început, când Matern călătorea ca să pedepsească, gara centrală din Köln şi domul din Köln îi fuseseră parteneri convingători; acum, cu ultimul onorariu în buzunar şi iarăşi doritor de călătorii, el renunţă la triunghiul gară centrală – dom – clădire a radioului. Matern fuge, se retrage, evadează.

Şi îşi oferă motive de fugă cu carul: în primul rând acea respingătoare discuţie dinamică; în al doilea rând s-a săturat de statul ăsta parţial, vest-german, capitalist, militarist, revanşist şi înţesat de vechi nazişti – pe el îl atrage Republica Democrată Germană, doritoare de reconstrucţie, pacifistă, aproape fără clase, sănătoasă şi aflată la răsărit de Elba; şi în al treilea rând Inge Sawatzki – târâtura vrea să divorţeze de dragul de Jochen – îl calcă pe nervi destul cât să-l pună pe fugă.

Rămas-bun de la furca gotică dublă, hrănitoare de porumbei. Rămas-bun de la sala gării, în care tot mai este curent, îi rămâne timp să bea o bere de adio în sfânta sală de aşteptare din Köln, printre penitenţi şi nesimţitori. Timp cât să-şi lase ultima oară udul în toaleta bărbaţilor, pardosită cu dale, caldă, cu miros înţepător-dulceag, catolică. O, nu! Fără sentimentalisme. La dracu' şi la echivalentele lui filosofice cu toate numele acelea scrijelite în boxe care îi făceau inima să-i sară, splina să i se umfle, rinichii să-l doară. Un fenotip cere să fie înlocuit. Un de-nepus-la-pământ vrea să-şi schimbe culcuşul. Un administrator de moştenire nu se mai simte dator. Matern, care a străbătut lagărul vestic pentru a ţine judecată cu câine negru, se mută în lagărul păcii din Est, fără câine:

fiindcă pe Pluto, alias Prinz, îl lasă la misiunea din gară. La care? Sunt două care îşi fac concurenţă. Dar cea protestantă este mai iubitoare de animale decât cea catolică. O, între timp Matern se pricepe la religii şi ideologii: „Vă rog, fiţi amabili şi ţineţi-mi câinele o jumătate de oră. Sunt rănit în război. Legitimaţia mea. Tocmai sunt în trecere. Şi acolo unde vreau eu să mă duc, din motive profesionale, câinele n-are voie. Dumnezeu vă va. Cafea cu lapte? Când mă întorc, cu plăcere şi cu multă bucurie. Să fii cuminte, Pluto. Numai o jumătate de oră!”

Despărţire şi la nemaivedere. Să răsufle uşurat în curenţii iuţi de aer ai trenului. Să ardă corăbii în gând, cuvânt şi faptă. Să scuture praful în fugă: peronul patru. Trenul interzonal Düsseldorf, Duisburg, Essen, Dortmund, Hamm, Bielefeld, Hanovra, Helmstedt, Magdeburg, în direcţia Berlin-Grădina Zoologică şi Berlin-Gara de Est, e gata de plecare. Vă rugăm închideţi uşile, atenţie la tren!

O, certitudine fumătoare de pipă! în vreme ce câinele probabil că îşi lincheşte laptele la misiunea protestantă din gară, Matern pleacă fără câine, cu clasa a doua. Nicio oprire până la Düsseldorf. Să-şi ia o privire inocentă şi să adopte un aer străin; ar putea să urce Prieteni ai Sportului, trăgători de elită, neamuri ale familiei Sawatzki, care să-l oblige să coboare numai prin prezenţa lor. Dar Matern reuşeşte să rămână aşezat şi să-şi poarte pe umeri, nemodificat, capul de actor de caracter. Nu se călătoreşte prea comod cu încă şapte călători interzonali în acelaşi compartiment. Toţi iubitori de pace, află el repede. Niciunul dintre ei nu vrea să rămână în Vest, chiar dacă e mult mai aurit decât.

Pentru că fiecare are rude dincolo. Dincolo este întotdeauna acolo unde nu te afli. „Cutare a fost dincolo până în mai, apoi a trecut dincoace. Cei de dincolo rămân, ştiu ei de ce. Şi tot ce eşti nevoit să laşi în urmă dincolo.

Aici, dincoace, găseşti pastă de roşii italienească, la noi, dincolo, câteodată, bulgărească". Discuţii până după Duisburg: din cerul-gurii, domoale, smiorcăite, prudente. Numai bunica de dincolo tot cârteşte: „La noi, dincolo, a lipsit o vreme aţa cafenie. Ei, şi atunci ginerele a zis: luaţi cu voi cât puteţi, cine ştie când mai veniţi dincoace. La început nu m-am putut obişnui dincoace. Totul e atât de aglomerat. Şi reclamele. Şi-apoi, când am văzut preţurile. Voiau să mă reţină dincoace: bunico, hai, rămâi. Ce mai vrei dincolo dacă poţi dincoace, la noi. Dar eu le zic: nu-s decât o povară pentru voi, iar la noi, dincolo, poate că, treptat, or să se îmbunătăţească lucrurile. Tinerii se adaptează mai repede. Când am venit dincoace ultima oară, am zis imediat: ei, v-aţi aranjat bine aici. Şi atunci soţul celei de-a doua mi-a zis: sigur, bunico. Ce era dincolo nu se mai chema viaţă. Dar niciunul, nici celălalt nu cred în reunificare. Cică şeful celei de-a doua, care a reuşit să vină încoace abia cu patru ani în urmă, ar fi spus: în fond, rusul şi americanul au căzut de acord. Dar fiecare spune altceva, nu numai la noi, dincolo, ci şi aici, dincoace. Şi la fiecare Crăciun îmi zic: ei, Crăciunul viitor. Şi în fiecare toamnă, când adun din grădină şi fac conserve, îi spun surorii mele Lisbeth: oare de Crăciun o să ne mâncăm prunele uniţi şi-n pace? Ei, de data asta le-am adus dincoace două borcane, conservate. S-au bucurat şi au zis: au gustul de acasă. Şi totuşi ăştia de dincoace au tot ce-şi doresc, cu grămada. În fiecare duminică, ananas!"

Muzica asta în urechile lui Matern, în vreme ce afară rulează un film: decorul industriei în plină activitate sub semnul economiei de piaţă. Fără comentariu. Coşuri de fum vorbesc de la sine. Cine vrea poate să numere. Niciunul nu e de carton. Toate îndreptate spre cer. E Cântarea Cântărilor pentru muncă. Susţinută dinamică serioasă: cu furnalele nu e de glumit. Salarii de referinţă,

până la noi ordine. Partenerii de contract tarifar, ochi în ochi. Carbochimie fier-şi-oţel Rin-şi-Ruhr.

— Nu te uita pe fereastră, c-ai să vezi o fantasmă! Această distracţie pentru ochi începe deja în bazinul carbonifer şi se amplifică la şes. În compartimentul pentru fumători, muzică tânguită, din cerul-gurii: „Ginerele meu de dincolo zice, iar fiică-mea de dincoace, a doua, vrea să”, în vreme ce afară – Nu te uita pe fereastră! – se extinde insurecţia, începând cu grădinile de zarzavat şi continuată pe câmp, cu cereale verde-de-mai. Mobilizare – dinamică de fantasme – mişcarea sperietorilor. Ele aleargă în timp ce trenul interzonal circulă fără întârziere. Nu că l-ar ajunge din urmă. Nicio urcare fantomatică imprudentă, din mers. O simplă cursă necontenită. În vreme ce bunica din compartimentul pentru fumători spune „Fără soră-mea n-am vrut să vin dincoace, chiar dacă ea mi-a zis de zece ori: hai, du-te dincolo, cine ştie cât mai avem voie”, afară – Nu te uita pe fereastră! – sperietorile se smulg din locurile hărăzite lor. Nişte suporturi pentru haine, îmbrăcate conform scopului, părăsesc straturile de salată şi griul înalt până la genunchi. Araci de fasole încheiaţi hibernal până sus o iau din loc şi sar peste obstacole. Tot ceea ce binecuvânta până acum, cu mâneci largi, nişte tufe de agrişe zice „Amin” şi o ia la trap. Dar nu e o evadare, ci mai curând o cursă de ştafetă. Nu-i ca şi cum toate ar vrea să treacă dincolo, în Est, în lagărul iubitor de pace, ci mai curând de parcă ar exista ceva de transmis dincolo, o veste sau un cuvânt de ordine; pentru că sperietorile se dezrădăcinează din grădinile lor de legume şi dau mai departe altor sperietori ştafeta în care e făcut sul teribilul text. Astea păziseră până atunci secara în creştere şi acum, fiindcă sperietorile de la legume îşi trag sufletul în secară, sprintează pe lângă trenul interzonal până când dau peste alte sperietori, care, pregătite de start în orzul

bine pornit, preiau ştafeta fantomatică, despovărând de misiune nişte sperietori de secară cu sufletul la gură, şi care, având carouri mari şi sprinteneala aracilor de fasole, ţin pasul cu mersul trenului până când alte sperietori de secară, împodobite cu modele gen os de peşte, fac iarăşi schimbul de ştafetă. Una, două, şase sperietori – fiindcă nişte echipe luptă pentru victorii – duc şase scrisori făcute sul, uşor de ţinut, un original şi cinci copii… sau şase variante diferite redau sensul perfid al unuia şi aceluiaşi mesaj? La ce adresă? Dar niciun Zatopek1 nu înlocuieşte vreun Nurmi. N[377]i[378]ci un costum sportiv nu îngăduie concluzii: alb-albastrul Wersten e în faţă, dar deja apar cei de la Prietenii Sportului din Unterrath, îi lasă în urmă pe băieţii de la Derendorf, luptă piept la piept cu Lohhausen zero-şapte… Aici distanţele sunt depăşite în civil şi potrivit oricărei mode: sub pălării de catifea, bonete de noapte şi coifuri de toate felurile flutură haine de vizitii, mantale Bliicher şi covoare rupte de cine ştie cine, ies craci de pantaloni care intră în galoşi şi pantofi cu catarame, cizme şi sandale. Un duffleco*at înlocui*eşte un husar Glasenapp. Un lod[379]en bun pe orice vreme dă ştafeta unei croieli raglan. Mătasea artificială, muselinei. Stofa stacojie, fibrei sintetice. Poplinul, pânzei cu balene. Nanchinul şi pichetul trimit la drum brocartul şi tulul. Boneta olandeză şi trenciul rămân în urmă. Un palton ulster g*reu* trece pe lângă un neglijeu umflat de vânt şi un Second E*mpire.*

377 Emil Zatopek (1922-2000), vestit atlet ceh.

378 Paavo Johannes Nurmi (1897-1973), vestit atlet finlandez.

379 Baronul von Glasenapp (1717-1800), locotenent-colonel şi întemeietor al regimentului de husari Glasenapp.

Direct[380]oi*re şi Refo*[381]rma dau ştia[382]feta mai departe anilor douăzeci şi unor mode răsuflate. Un Gainsborough autenti[383]e şi principele Piickler-Muskau demonst[384]rează schimbul clasic de ştafetă. Balzac revine în forţă. Sufragetele rămân pe poziţii. Şi apoi o mică fustă princess*e rămâne m*ult timp în faţă. O, voi, culori tari şi pale, cu luciri schimbătoare, în tonuri pastelate: policromie! O, voi, imprimeuri: risipă de floricele şi dungi decente. O, voi, tendinţe ce se înlocuiesc unele pe altele: cea în stil vechi devine funcţională, nuanţa militărească se transformă într-una lejeră. Talia coboară iarăşi mai jos. Inventarea maşinii de cusut contribuie la democratizarea modei feminine. Crinolinele şi-au trăit viaţa. Dar Makart1 deschide toate cuferele şi eliberează catifeaua şi pluşul, canafii şi ciucurii: priviţi cum aleargă – Nu te uita pe fereastră, c-ai să vezi o fantasmă! – în timp ce în compartimentul pentru fumători – o, tu, poveste fără capăt! – bunica de dincoace şi de dincolo povesteşte, până când, cu uşurinţă de sperietoare, peisajul din Westfalia transmite ştafeta, ca să ajungă de dincoace până dincolo, peisajului din Saxonia Inferioară, care tocmai începe. Fiindcă sperietorile nu cunosc graniţe: paralel cu Matern, mesajul sperietorilor călătoreşte spre lagărul păcii, scutură praful, lasă în urmă secara capitalistă, este preluat de

380 Al Doilea Imperiu Francez (în fr., în orig.), sistemul constituţional şi politic instaurat în Franţa de Napoleon al III-lea la 2 decembrie 1852.

381 Directorat (în fr., în orig.), numele perioadei istorice asociate formei de guvernămînt adoptate de Prima Republică Franceză în 1795, care presupunea reconsiderarea valorilor Romei republicane.

382 Mişcare de reformare a Bisericii Romano-Catolice din secolul al XVI-lea.

383 Thomas Gainsborough (1727-1788), pictor britanic din secolul al XVTII-lea.

384 Fiirst Hermann LudwigHeinrich von Piickler-Muskau (1785-1871), nobil şi ofiţer prusac, arhitect peisagist şi scriitor.

sperietori înzestrate cu conştiinţă de clasă din ovăzul proprietate a poporului; de dincoace, dincolo, fără control şi permis de trecere, fiindcă sperietorile nu sunt controlate, dar Matern este, ca şi bunica aceea care a fost dincolo şi care se întoarce iarăşi dincoace.

Matern ar vrea să respire uşurat: o, cât de diferit miros cârnăciorii în lagărul socialist al păcii! S-a terminat pentru totdeauna cu orice miros capitalist de curry. Inima lui Matern sparge cercuri de fier: Marienborn! Ce frumoşi sunt oamenii aici, chiar şi barăcile, şi cei din VP[385][386], şi lădiţele cu flori, şi scuipătoarele. Şi cât de saturat de roşii se încrucişează steguleţele şi se umflă pancartele cu lozinci. După toţi anii aceia răi, cu câine negru la picior, în sfârşit socialismul e victorios. Matern ar vrea – cât nici nu se pune bine în mişcare trenul interzonal – să le comunice şi celorlalţi cât de îmbucurată de roşu este inima lui. Dar de cum vorbeşte şi începe să laude pacea din lagărul socialist, compartimentul de fumători se goleşte încetul cu încetul, cu cărătură de bagaje. Cică fumul ar fi prea gros; cu siguranţă se mai găsesc locuri în compartimentul de nefumători. Fără supărare – şi călătorie plăcută în continuare.

Toţi călătorii care merg la Oschersleben, Halberstadt şi Magdeburg îl părăsesc. Ultima e bunica, ea are la Magdeburg legătura spre Dessau. Rămas singur, Matern cade pradă ritmului şinelor de cale ferată: fereastră fantasmă, fereastră fantasmă.

Grele de mesaje, ele au pornit iarăşi la drum. De-acum îmbrăcate neîngrijit sau în costum spartachist1. Pichete de grevă dau ştafeta mai departe. Sanculoţii[387]

385 Hans Makart (1840-1884), pictor şi decorator austriac.

386 Abreviere de la Volkspolizei, Poliţia Populară din Republica Democrată Germană.

387 Referire la Liga Spartachistă (Spartakus Bund), mişcare

adulmecă sânge. Lui Matern i se pare că vede proletari răzvrătiţi chiar şi în pădurile mixte. Nişte păduri scuipă sperietori în vindiacuri. Pâraiele nu sunt o oprelişte. Mărăcinişurile, luate din zbor. Cu picioare lungi peste valuri de pământ. Înghiţite, apoi iar aici. Fără ciorapi, cu încălţări de lemn şi bonete frigiene. Sperietori direct de pe câmp, sperietori de pădure şi păşune, sperietori de Război Ţărănesc[388]: Bundschuh[389] şi Sărmanul Konrad[390], vagabonzi şi oameni de mină, purtători de sutane şi anabaptişti, micul călugăr Pfeiffer[391], Hipler[392] şi Geyer, furia din Allstedt[393], cei din Mansfeld şi Eichsfeld, Balthaser şi Bartel, Krumpf şi

Velten, porniţi spre Frankenhausen, unde curcubeul de zdrenţe şi cerşetori, din laitmotive şi motive de omor… Atunci Matern schimbă perspectiva; dar, dincolo de geamurile glisante şi pe partea culoarului din trenul interzonal, e îngrozit de aceleaşi fantasme, care nu cunosc decât o singură direcţie.

Să coboare! Jos, în orice gară unde trenul nu opreşte.

---

revoluţionară marxistă din Germania în perioada imediat următoare încheierii Primului Război Mondial.

388 Importantă revoltă ţărănească germană (1523-1526), care a inclus treptat şi alte pături sociale.

389 „Opinca“ (germ.), nume atribuit unei serii de revolte ţărăneşti din sud-estul Germaniei, premergătoare Războiului Ţărănesc.

390 Denumire dată alianţelor ţărăneşti secrete care s-au ridicat în 1514 împotriva seniorului lor feudal, ducele Ulrich von Württemberg.

391 Heinrich Pfeiffer (înainte de 1500-1525), călugăr din ordinul cistercian, ulterior predicator protestant, participant şi susţinător al Războiului Ţărănesc.

392 Wendel Hipler (1465-1526), secretar şi cancelar al contelui von Hohenlohe; a condus la Heilbronn marele Parlament al Ţăranilor în timpul Războiului Ţărănesc.

393 Thomas Müntzer (1469-1525), teolog protestant, pastor la biserica Sf. Ioan din Allstedt, figură de revoluţionar marcantă din timpul Războiului Ţărănesc German.

Neîncrederea încolţeşte. Orice tren are altă destinaţie. Oare lagărul păcii chiar mă va primi cu prietenie atunci când locomotiva asta de dinaintea dorinţelor mele, legată de clasa întâi şi a doua, va zice în sfârşit „Amin”? Matern îşi verifică biletul: totul corespunde şi e plătit. Ceea ce se întâmplă afară şi se vede prin ferestrele glisante se întâmplă gratis. Cine se va gândi la ceva rău dacă vede câteva banale sperietori alergând? La urma urmei, cea străbătută în goană de nişte sperietori dinamice este câmpia roditoare a Magdeburgului, proprietatea poporului, bogată în sfeclă de zahăr, şi nu pustiul capitalist Nevada. În plus, ea a existat aici dintotdeauna. N-a fost el primul şi nu va fi nici ultimul care săle, cu zecile, din haine vechi şi sârmă pentru flori. Dar astea de aici – o privire pe fereastră – ar putea fi de la el. Stilul lui. Produsele lui. Degetele pricepute ale lui Eddi!

Atunci Matern fuge. Unde poate fugi cineva într-un tren interzonal aflat în mers, pe care nişte ferestre glisante, majoritatea blocate, îl fac transparent în stânga şi în dreapta, dacă nu la closet? Acolo poate să-şi golească maţele şi să-şi motiveze astfel şi fuga. Relaxează-te! Simte-te ca acasă. Lasă orice frică; fiindcă ferestrele toaletelor din toate trenurile aflate în mers, rapid şi lent, au de obicei geamuri de sticlă mată. Ferestrele cu sticlă mată neagă fantasmele. O, tu, idilă paşnică. Aproape sfântă şi la fel de catolică precum acea toaletă de gară care îl întâmpina la Köln când venea şi căuta la Köln un loc liniştit. Şi aici scrijelituri pe vopseaua deteriorată. Cele obişnuite: versuri, mărturisiri, propuneri de a face ceva într-un fel sau altul, nume necunoscute lui; fiindcă nici inima, nici splina şi nici rinichii nu-i tresar în timp ce încearcă să descifreze inscripţiile individuale. Dar când îi sare în ochi desenul cât palma, haşurat cu linii dese – câinele negru desenat Perkun Senta Harras Prinz Pluto sare peste un

gard de grădină –, numai se întunecă, splina purpurie i se tulbură, zeama din rinichi i se coagulează. Matern fuge din nou, de data asta din faţa unui câine desenat perfect.

Dar unde poţi să fugi într-un tren interzonal aflat în mişcare când părăseşti singurul adăpost pe care nişte ferestre de sticlă lăptoasă îl apără de spectacolul fantasmelor? Mai întâi, logic, vrea să coboare la Magdeburg, dar apoi, asemenea unui iepure hipnotizat, rămâne fidel destinaţiei de pe bilet şi speră să-l salveze râul Elba. Elba se pune de-a curmezişul. Elba este bariera naturală a lagărului păcii. Fantasmele sperietoare de păsări – şi oricine altcineva ar mai bate drumurile la fel ca ele – îşi vor pierde curajul la malul vestic al Elbei şi-şi vor trimite spre cer, fantomatic, ţipătul de sperietoare sau vreun alt urlet în vreme ce trenul interzonal va trece grăbit podul peste Elba, care încă nu-i reparat în întregime.

Dar când Matern şi trenul interzonal, între timp pe jumătate gol – cei mai mulţi călători au coborât la Magdeburg –, au lăsat deja în urmă evenimentul salvator, podul de pe Elba, din stuful de pe malul estic al Elbei se repede un rău şi mai mare; nu doar sperietorile obişnuite, grele de ştiri, se zoresc ca între Maraton şi Atena, ci şi, cu blana încă udă de Elba, un câine cu un luciu negru profund nu ştie decât o singură direcţie: pe urmele trenului interzonal! începe o cursă umăr la umăr cu acel tren rapid care goneşte prin lagărul păcii. Curând câinele o ia înaintea trenului uşor întârziat – trenul mergând după orar nu are voie să se grăbească prea tare, fiindcă infrastructura şinelor din lagărul păcii e şubredă –, apoi animalul rămâne iarăşi în urmă, pentru ca Matern să se uite pe săturate la negreala aceea.

O, de l-ai fi lăsat pe câinele Pluto la misiunea catolică din gară şi nu la concurenţa iubitoare de animale! De i-ai fi dat otrava cea de nădejde sau ai fi mânuit cum trebuie o

bâtă, i-ai fi tăiat javrei pe jumătate oarbe cheful de vânătoare şi de sărituri! Dar aşa, un ciobănesc negru întinereşte cu ani de câine între Genthin şi Brandenburg. Ridicăturile de pământ îl înghit. Defileurile îl scuipă înapoi. Gardurile îl înşaisprezecesc. Mişcare frumoasă, regulată, în alergare. Contact suplu cu solul. Trenul posterior, puternic. Numai el sare aşa. Linia asta de la greabăn spre crupa uşor coborâtoare. Cu opt, douăzeci şi patru, treizeci şi două de picioare. Pluto se apropie şi conduce mulţimea de sperietori. Soarele asfinţitului tiveşte siluete decupate cu foarfecă. Armata a douăsprezecea înaintează spre Beelitz. Amurgul zeilor. Structura finalului. De-ar fi aici un aparat de filmat: tăiaţi tăiaţi! Plan general fantasme! Plan general victorie finală! Plan general câine! Dar nu e permis să filmezi lagărul păcii din mersul trenului. Fără filmare, formaţiunea de luptă Wenck, deghizată în armată de sperietori, şi un câine pe nume Perkun Senta Harras Prinz Pluto rămân la acelaşi nivel cu scrâşnitorul din dinţi Walter Matern, aflat dincolo de ferestrele glisante: Cară-te, câine! *Go ahead, dog*! La o parte, *kyont*

Doar după Werder, înainte de Potsdam, aliindu-se între imensa întindere de lacuri şi întunericul care înghite pământul, sperietorile şi câinele se pierd. Matern stă lipit de capitonajul din vinilin al locului său de clasa a doua şi priveşte ţintă la fotografia înrămată din faţa lui: în format transversal, ea elogiază peisajul despicat al munţilor de gresie ai Elbei. Drumeţii prin Elveţia saxonă. Să fie şi ceva diferit, mai ales că printre stânci nu umblă nici sperietori, nici Pluto. Ghete de drumeţie solide şi comode; dacă se poate, cu tălpi duble. Ciorapi de lână, totuşi necârpiţi. Rucsac şi hartă cu trasee. Depozite mari de granit, gnais şi cuarţ. Brunies coresponda pe vremuri cu un geolog din Pirna şi făcea cu el schimb de gnaisuri şi granit micaceu. În plus, e multă gresie de Elba. Acolo vrei să te duci. Acolo

e mai multă linişte. Acolo nu te mai ajunge nimic, venind din urmă. Acolo n-ai fost încă niciodată, nici cu, nici fără câine. În general, ar trebui să te duci numai acolo unde n-ai fost încă niciodată: de exemplu, până la Flurstein şi apoi pe Knotenweg în sus şi pe Ziegenriickstrabe, până la Polenzblick, un platou de stâncă fără parapet, care îţi oferă o privelişte minunată spre valea Polenz: acolo valea Amsel duce la cascada Amsel şi la Hockstein. Mai târziu, popas la micul castel din valea Amsel. Nu-s din partea locului. Matern? N-am auzit niciodată. De ce se cheamă valea Amsel valea Amsel şi cascada Amsel cascada Amsel? Denumirile astea n-au absolut nimic de-a face cu prietenul dumneavoastră cu acelaşi nume. În plus, aici există şi grota Amsel, şi piatra Amsel. Trecutul dumneavoastră nu ne interesează. Avem alte griji, socialiste. Participăm la reconstrucţia frumosului oraş Dresda. Vechiul palat Zwinger, cu gresie nouă de Elba. Confecţionăm elemente de faţadă pentru lagărul păcii în cariere de piatră, proprietatea poporului. Acolo le trece tuturor, şi dumneavoastră, scrâşnitul din dinţi. De aceea arătaţi-ne legitimaţia şi depuneţi permisul de trecere. Evitaţi oraşul de front Berlin Vest. Traversaţi fără oprire până la Gara de Est şi apoi vizitaţi-ne munţii de gresie ai Elbei, doritori de reconstrucţie. Rămâneţi la locul dumneavoastră când trenul trebuie să oprească în gara instigatorilor la război şi a revanşiştilor. Aveţi răbdare până când gara Friedrichstrabe vă urează bun-venit. Doamne fereşte să coborâţi la gara Zoo!

Dar cu puţin înainte ca trenul interzonal să oprească în gara Grădina Zoologică, Matern îşi aduce aminte că are la el restul consistent din onorariul lui de vorbitor la radio. Vrea neapărat, aşa, în trecere, să-şi schimbe mărcile din Vest în mărci din Est la un curs capitalist profitabil de unu la patru şi apoi să ajungă cu trenul urban în lagărul păcii.

În plus, trebuie să-şi cumpere un aparat de ras şi lame, două perechi de şosete şi o cămaşă de schimb; cine ştie dacă cei de dincolo au în stoc strictul necesar.

Cu astfel de dorinţe modeste, el coboară. Odată cu el, şi alţii, care au cu siguranţă dorinţe mai mari. Rude se salută între ele fără să-l ia în seamă pe Matern, pe care nu-l aşteaptă nimeni din familie. Astea îi sunt gândurile, pe jumătate amare; însă cineva a avut grijă şi de întâmpinarea lui Matern. Întâmpinarea sare la el cu labele din faţă. Întâmpinarea îl linge cu o limbă lungă. Lătrat bucuros. Entuziasm chelălăit. Nu mă recunoşti? Nu mă mai iubeşti? Să fi rămas până la moartea mea de câine în acea jalnică misiune de gară? N-am voie să fiu credincios ca un câine?

Bada bada! în ordine, Pluto! Acum eşti iarăşi cu stăpânul tău. Lasă-mă să mă uit la tine. Este el şi nu este el. Un câine de prăsilă evident negru răspunde la numele de Pluto, dar dantura îi este fără lipsuri la pipăit. Au dispărut insuliţele cenuşii de deasupra botului, iar ochii nu mai sunt lăcrimoşi. Ei bine, cânele are cel mult opt ani. Întinerit şi nou. Doar medalionul de identificare a rămas acelaşi. S-a pierdut, a fost regăsit; şi – aşa cum se întâmplă în gări – uite că se prezintă şi cinstitul găsitor: „Mă scuzaţi, este câinele dumneavoastră?”

Îşi scoate borsalina de pe părul pieptănat lins: un ins subţire şi afectat, răguşit de tot şi care mai şi suge dintr-o ţigară: „Animalul a venit la mine şi m-a tot îmboldit până la gara Zoo, după care m-a târât prin sala cu ghişee şi în sus pe scări până aici, unde sosesc de obicei trenurile de cursă lungă”.

Oare vrea o recompensă sau încearcă să-şi facă nişte relaţii? Tot cu pălăria în mână, insul nu-şi cruţă deloc corzile vocale: „Fără a vrea să par insistent, mă bucur că v-am întâlnit. Numiţi-mă cum doriţi. Aici, la Berlin, cel mai

des mi se spune Gură-de-aur. E o aluzie la răguşeala mea cronică şi la substituentul de dantură cu multe carate pe care sunt silit să-l port în gură”.

Atunci în Matern se produce controlul de gestiune: monede de toate felurile zornăie în dezordine laolaltă. Inima lui, cu o clipă în urmă încă inflamată de roşu, se îmbracă în foiţă de aur. Splina şi rinichii cântăresc greu, ca ducaţii: „Ei, asta da surpriză! Şi încă la gară. Nu ştiu ce ar trebui să mă uimească mai tare: regăsirea lui Pluto al meu – l-am pierdut la Köln – sau întâlnirea aceasta, daţi-mi voie s-o spun, semnificativă”.

„Plăcerea e de partea mea!” „Şi nu avem cunoştinţe comune?” „Ce vreţi să spuneţi?” „Ei, pe cei doi Sawatzki. Ar fi uluiţi dacă!” „Da, atunci am de-a face – dacă nu mă înşel – cu domnul Matern?” „în carne şi oase. Dar trebuie să udăm întâmplarea asta”. „De acord”. „Ce local propuneţi?” „Unde doriţi dumneavoastră”. „Sunt străin de locurile astea, ca să zicem aşa”. „Atunci să ne începem micul tur la Barfuß”. „Sunt de acord cu orice. Dar mai întâi aş vrea – călătoria mea a survenit pe neaşteptate – să-mi cumpăr o cămaşă de schimb şi un aparat de ras. La picior, Pluto! Ia uitaţi-vă cum se bucură câinele”.

A o sută două Materniadă, rezistentă la foc

Iată-l pe dansatorul-animator al lui Dumnezeu, cu unica lui recuzită...! Individul chiar învârte prin aer, între paşi afectaţi, micul baston de abanos cu mâner de fildeş. Cunoscut şi salutat în orice gară, ca şi în asta: „Salut, Gură-de-aur! Din nou pe-aici? Cum mai stai cu amorul?”

Şi fumează întruna şi foarte repede Navy Cut. În timp ce în clădirea gării – acolo, în zona comercială, magazinele sunt deschise până târziu – Matern îşi cumpără vitalul aparat de ras şi lamele potrivite, tipul fumează fără oprire şi, pentru că i se termină chibriturile, cere un foc de la un poliţist de serviciu: „Bună seara, domnule gardian!” Acela

execută un salut în faţa fumătorului care se plimbă degajat.

Şi întreaga lume îi face cu ochiul şi-i se pare lui Matern – arată spre el şi spre câinele întinerit: între fraţi. Consens. Minunat, Gură-de-aur! Ce pasăre grozavă ai prins!

Că tot veni vorba de păsări! Când Matern se întoarce cu două perechi de şosete de lână şi cu cămaşa de schimb, cinci-şase băieţandri îl înconjoară pe noul lui amic. Şi ce fac? Se prostesc în spaţiul dintre ghişeele de bilete şi vitrinele din spatele librăriei Heine, dansează în jurul lui şi al bastonului de abanos, care bate tactul uşor, ciripesc ca liniile de înaltă tensiune, pârâie şi ţârâie un fundal sonor, îşi întorc hainele pe dos şi seamănă aşa, cu căptuşeala în afară, cu membrii acelei familii de sperietori care organiza curse de ştafetă pe ambele laturi ale trenului interzonal tocmai intrat în gară – ca şi cum ar fi avut de gând să aducă la cunoştinţă, să transmită şi să anunţe cu glas tare, încă înainte de sosirea trenului în Berlin, gara Grădina Zoologică, o ştire, un mesaj, un cuvânt de ordine: „Vine! Vine! Ajunge îndată şi trebuie să-şi cumpere un aparat de ras şi şosete şi o cămaşă de schimb”.

Dar toţi puştii se evaporă de îndată ce Matern se apropie de Gură-de-aur cu câine întinerit şi un pacheţel legat cu şnur: „Ei, mergem?”

Nu e mult până acolo. Azi locul nu mai există, dar atunci când cei trei traversează Hardenbergstraße, el se află vizavi de Aki, care există şi azi, dar în altă parte. Nu intră în magazinul universal Bilka, ci traversează Joachimstaler pe verde, fac doar câţiva paşi în sus pe Kantstraße şi, în spatele magazinului de articole sportive Skihütte, deasupra obişnuitei reclame Berliner Kindl, nişte litere luminoase spun: ANNA HELENE BARFUSS. Azi ea spală pahare în spatele tejghelei cereşti, însă acum, când

se apropie trioul, domneşte în spatele casei de marcat terestre. Asta a fost odinioară o cârciumă pentru birjari. Acum aici vin poliţai de la circulaţie după încheierea programului. Şi profesori de la Arte din Steinplatz, şi perechi pentru care n-a început încă filmul. Uneori apar persoane care trebuie să-şi schimbe des ocupaţia. Stau la tejghea şi, între două pahare, îşi mută greutatea de pe un picior pe altul. Ca supliment, ar mai trebui pomenită o mătuşă agitată care, mereu sub aceeaşi pălărie, profită de o masă gratuită, pentru care trebuie să-i dea raportul Annei Hélène despre ce se întâmplă la Volksbühne, de la ultimul Adamov1 şi până la cele mai recente aplauze la scenă deschisă pentru Elsa Wagner[394][395]; fiindcă Barfuß nu poate să meargă niciodată la teatru, atât de insistent sună la ea casa de marcat.

Şi aici este cunoscut Gură-de-aur. Comanda lui, „O limonadă fierbinte, vă rog!”, nu uimeşte pe nimeni în afară de Matern: „Din cauza gâtului, nu-i aşa? Rea răceală aţi mai prins. O fi mai curând un catar de fumător. Teribil de mult fumaţi”.

Gură-de-aur ascultă cu mare atenţie glasul ăsta. Se conectează printr-un pai la limonada fierbinte. Dar să-l asculte pe

Matern şi să sugă limonadă sunt doar două activităţi; a treia e să fumeze o ţigară după alta: aprinde una nouă de la ultima treime a celei de dinainte şi aruncă mucul aprins în spate – la care Barfuß, de la masa cu mâncare gratuită, unde e absorbită de acţiuni teatrale repovestite, îi face chelnerului un semn din sprâncene să strivească mucul cu piciorul după ce domnii au plătit două beri, o limonadă fierbinte şi trei chiftele. Fiecare pentru el, Matern pentru

394 Arthur Adamov (1908-1970), dramaturg francez de origine rusă, nume de referinţă în teatrul absurdului.

395 Elisabeth Wagner (1881-1975), actriţă de teatru şi film.

câine.

Însă Gură-de-aur şi Matern împreună cu recent recuperatul Pluto n-au mult de mers: în sus pe Joachimstaler, peste Ku'damm[396] pe zebră, iar la colţul cu strada Augsburger intră la Maurul Alb. Acolo consumă: Matern, două beri şi două rachiuri de cereale; Gură-de-aur ţocăie o limonadă fierbinte până la ultimele rămăşiţe dulci; câinelui i se pune în faţă o porţie de sângerete proaspăt – făcut în casă! în total, chelnerul are de strivit patru mucuri de ţigară în spatele fumătorului. De data asta nu stau lipiţi de tejghea, ci la mese unde berea se bea în picioare. Fiecare stă faţă-n faţă cu celălalt. Matern numără şi el când chelnerul reduce la tăcere ceea ce Gură-de-aur, fumegând, aruncă în spate cu un bobârnac. „Dar nu mai fumaţi atât de necugetat de mult dacă tot sunteţi aşa de răguşit”.

Însă fumătorul avertizat de atâtea ori îşi spune în treacăt părerea: nu fumatul zelos e pricina răguşelii lui cronice; cu mult timp înainte, pe vremea când încă era nefumător şi se supunea unei discipline sportive, ceva, un cineva i-a înăsprit corzile vocale: „Ei, dar cu siguranţă vă amintiţi. S-a întâmplat la început de ianuarie”.

Însă oricât se străduieşte Matern să agite restul de bere în pahar, nu poate să-şi amintească: „Ce să-mi? Vreţi să mă luaţi peste picior? Dar, lăsând gluma la o parte, chiar n-ar trebui, întruna. O să vă glasul, cu totul. Chelner, plata. Şi-acum încotro?”

De data asta Gură-de-aur plăteşte totul – şi sângeretele pentru câinele proaspăt recuperat. Fireşte că nici acum nu poate fi vorba să facă prea multă mişcare. La o aruncătură de minge în susul străzii Augsburger. Scene de salut învăluite de aerul de mai, care cu greu îşi

396 Formă prescurtată de la Kurfurstendamm, unul dintre cele mai vestite bulevarde din Berlin.

păstrează dulceaţa în lupta cu mirosul de curry de la gheretele cu gustări din jur. Nişte doamne neînsoţite se bucură, fără să devină insistente, „Gură-de-aur încoace, Gură-de-aur încolo!”, şi aceeaşi cântare le-o oferă Paul’s Diele, unde se aşază pe taburete de bar, întrucât canapeaua circulară de la masa celor de-ai casei e ocupată: antreprenori din transporturi, însoţiţi, şi istorii interminabile, pe care până şi aclamata sosire a lui Gură-de-aur n-a reuşit să le întrerupă decât puţin şi anume prin interesul cuvenit câinelui. „Al meu – şezi, Hasso! – a împlinit deja zece ani”. Dat cu părerea şi curiozitate: „Asta e câine de rasă. De unde-l aveţi?” Ca şi cum nu Matern ar fi proprietar de câine, ci acel fumător care, fiind mai presus de toate întrebările, face comanda: „Repede, Hannchen! O bere Tucher pentru domnul. Mie, ca de obicei. Domnului şi un rachiu de cereale. N-aveţi... Atunci un Doornkaat, dacă se poate”.

Se poate. Numai să nu le amestece. Prudenţă înainte de toate, aşa încât capul să rămână limpede şi mâna calmă în caz că apar probleme, nu se ştie niciodată.

Matern îşi primeşte tot tacâmul. Gură-de-aur ţocăie cu paiul din ce bea el de obicei. Câinele, recent recuperat şi considerat de rasă de unul dintre antreprenorii din transporturi, este servit cu un ou fiert tare, pe care Hannchen i-l cojeşte cu mâna ei în spatele barului. Tonul familiar permite un schimb de întrebări, răspunsuri şi comentarii cam îndoielnice, de la masă la masă şi de la bar la masa rotundă. O masă cu trei doamne, lângă ventilator, vrea să ştie dacă Gură-de-aur s-a întors acolo din motive profesionale sau personale. Masa rotundă, al cărei fundal este împodobit cu fotografii de luptători de *câtch* sau boxeri, majoritatea în picioare, aşteptând priza pe ceafa sau schimbul de pumni, se interesează cum îi merg afacerile lui Gură-de-aur, fără să lase să lâncezească

discuţia internă. Sunt pomenite necazuri cu Finanţele. Gură-deaur se plânge de termene de livrare prea lungi. „Un tur de forţă, la câte comenzi aveţi la export!” se ripostează de pe canapeaua circulară. Cum merge treaba cu amorul, vrea să ştie Hannchen. O întrebare pe care a pus-o deja animata gară Zoo şi la care Gură-de-aur răspunde aici, ca şi acolo, cu o ţigară, fumegând insolent.

Dar şi în acest local, unde toţi sunt la curent, doar novicele Matern nu, fumătorul nu renunţă la obiceiul de a azvârli mucurile în spate cu un bobârnac ori de câte ori Matern împinge scrumiera spre el: „N-am ce zice, frumoase maniere aveţi! Mă rog, oamenii ăştia vă cunosc deja deprinderile. Nu vreţi şi una cu filtru? Sau să încercaţi să combateţi asta cu nişte gumă de mestecat? E doar nervozitate, atâta tot. Şi chestia asta cu gâtul. Oricum, nu-i treaba mea. Dar, în locul dumneavoastră, aş înceta cu totul, două săptămâni. Zău că sunt îngrijorat”.

Gură-de-aur e încântat să audă în atâtea cuvinte că Matern se arată îngrijorat. Dar asta îi aduce necontenit aminte că răguşeala lui cronică nu vine de la fumatul fără măsură, ci că poate fi datată cu exactitate „într-o după-amiază de ianuarie, cu ani în urmă. Vă amintiţi cu siguranţă, dragă Matern. Era foarte multă zăpadă”.

La care Matern răspunde că de obicei în ianuarie e multă zăpadă. Că asta e o scuză stupidă, menită doar să distragă atenţia de la consumul de ţigări, fiindcă ele, cuiele de sicriu, se află la originea problemelor cu gâtul, nu cine ştie ce răceală de iarnă de demult, întru totul normală.

Următorul rând este plătit de masa rotundă, iar Matern se simte obligat să comande rachiuri de ienupăr pentru antreprenorii din transporturi şi însoţitoarele lor – „Eu de-acolo vin, de unde vine şi ăsta! Din Nickelswalde, iar Tiegenhof era reşedinţa districtului”. Însă, în ciuda bunei-dispoziţii în creştere, Gură-de-aur, Matern şi recent

recuperatul câine nu prind rădăcini nici la Paul’s Diele. Oricât ar insista masa de trei doamne – ale cărei ocupante se schimbă des –, masa neschimbătoare a antreprenorilor din transporturi şi mult îndrăgita Hannchen ca domnii să mai rămână – „Mereu veniţi pe fugă. Şi de multă vreme n-aţi mai povestit una bună” –, ei se hotărăsc pentru „Plata!”, ceea ce nu înseamnă că Gură-de-aur – deja lângă ventilator, cu Matern şi câinele – nu are de oferit o istorie.

„Ia povestiţi cum v-aţi ocupat de balet!”

„Sau din timpul ocupaţiei, când eraţi aşa-zis ofiţer cultural”.

„E bună şi aia cu viermii”.

Dar de data asta Gură-de-aur are chef de altceva. El lansează spre masa rotundă, tangenţial faţă de masa de trei şi având-o în vedere şi pe Hannchen, vorbe răguşite pe care antreprenorii din transporturi le încarcă, dând din cap: au greutate, au greutate.

„O poveste scurtă de tot, fiindcă, aşa de bine împreună. Au fost odată doi băieţi. Unul i-a dăruit celuilalt, din prietenie, un minunat briceag. Băiatul care a primit darul făcea una şi alta cu briceagul dăruit şi o dată, cu unul şi acelaşi briceag, a făcut o scrijelitură pe braţul lui şi una pe cel al băiatului darnic din prietenie. Şi aşa, cei doi băieţi au devenit fraţi de sânge. Dar într-o zi, când băiatul căruia îi fusese dăruit briceagul a vrut să arunce o piatră într-un râu şi n-a găsit nicio piatră de aruncat în râu, a aruncat briceagul în râu. Şi dus a fost pentru totdeauna”.

Asta e o poveste care-l lasă pe Matern pe gânduri. Iată-i deja din nou la drum: în sus pe Augsburger, peste Nürnberger. Fumătorul e deja pe punctul s-o ia la dreapta, să intre pe Rankestraße şi să-i facă o vizită unuia pe care îl numeşte principele Alexander, când observă întunecata îngândurare a lui Matern şi consideră că el, Matern şi câinele recent recuperat trebuie să-şi dezmorţească

picioarele: pe Fuggerstraße în sus, străbătând piaţa Nollendorf, şi apoi la stânga, pe Bülowstraße. Se poate fuma şi în aer liber.

„Ştiţi” – ăsta e Matern –, „mie povestea asta cu briceagul mi se pare foarte cunoscută”.

„Nu-i de mirare, dragă prietene”, răspunde răguşitul Gurăde-aur. „E, ca să zicem aşa, o poveste de carte de citire. Oricine o ştie. Până şi domnii de la masa rotundă dădeau din cap unde trebuia, fiindcă ştiau povestea”.

Matern bănuieşte că aici se ascunde mai mult şi sfredeleşte găuri adânci, ca să extragă sensul şi conţinutul enigmei: „Şi conţinutul simbolic?”

„Aiurea! O poveste cât se poate de obişnuită! Zău aşa, dragă prietene: doi băieţi, un briceag şi un râu! E o povestioară pe care o puteţi găsi în orice carte germană de citire. Morală şi uşor de reţinut”.

Chiar dacă povestea îl apasă mai puţin de când a hotărât s-o considere pilduitoare, Matern simte iarăşi nevoia să contrazică: „Supraestimaţi întru totul calitatea cărţilor de citire germane. Acolo găseşti aceleaşi mizerii ca şi înainte. Nu-i nimeni care să lumineze cum se cuvine tineretul asupra trecutului şi aşa mai departe. Numai minciuni! Nimic altceva decât minciuni”.

Gură-de-aur zâmbeşte în jurul ţigării: „Dragul, bunul meu prieten, şi povestea mea de carte de citire, deşi întru totul morală şi uşor de reţinut, e o minciună. Ia să vedem. Finalul poveştii zice: băiatul a aruncat briceagul în râu. Şi dus a fost pentru totdeauna... Dar ce am eu aici? Ei! Cercetaţi cu atenţie. Nu mai arată bine după atâţia ani. Ei?”

În palma întinsă stă, apărut ca din aer, un briceag ruginit. Felinarul sub care stau Matern, câinele şi Gură-de-aur se apleacă deasupra obiectului: cândva avea trei lame, un sfredel, un ferăstrău şi un dorn.

„Şi ziceţi că e acelaşi care apare şi în povestea dumneavoastră?”

Vesel şi mereu gata să-şi arate priceperea în mânuirea bastonului de abanos, Gură-de-aur confirmă totul: „Briceagul poveştii mele din cartea de citire! Vă rog, pentru nimic în lume să nu mai spuneţi ceva critic la adresa cărţilor de citire germane. Nu-s aşa de rele. Cele mai multe poveşti cu tâlc, tocmai cum e aceea a briceagului regăsit, au trebuit omise din cauza adevărului lor insuportabil, care poate să rănească un suflet de copil. Dar ele miros bine, cărţile de citire germane – morale şi uşor de întipărit în minte”.

În scurt timp Biilow-Klause îşi deschide braţele în întâmpinarea celor trei, Gură-de-aur e deja pe cale să redea aerului – spaţioasa lui cameră de recuzită – briceagul regăsit, imaginaţia grăbită îi vede deja pe cei trei şezând la tejghea sau în salonul verde, Biilow-Klause deja încearcă să îi apuce, ca să le dea drumul abia spre zori – fiindcă niciun local din preajma bisericii Sfinţii Apostoli nu are un stomac aşa de bun pentru păstrarea clienţilor –, însă atunci pe fumător îl năpădeşte cheful să facă daruri.

În timp ce traversează bulevardul, pentru ca apoi s-o ia la dreapta, în sus, şi să se supună străzii Potsdam, se formulează oferta-donaţia-darul Gură-de-aur: „O clipă, drag prieten. Noaptea – aproape fără nori şi prevăzută cu risipitor de multă lună – mă face să fiu generos: luaţi-l! Sigur că niciunul dintre noi nu mai e copil şi ar fi şi periculos să ne scrijelim braţele cu nişte lame atât de ruginite, adică să încheiem o frăţie de sânge… Cu toate astea, luaţi-l. E din inimă”.

Târziu în noapte – luna îmbogăţeşte încă toate aleile şi cimitirele, grădina zoologică şi parcul Kleist – Matern, după ce a recuperat deja un câine întinerit, primeşte în dar un briceag cu greutate – şi, după cum e nevoit să constate,

înţepenit. El mulţumeşte aşa cum se cuvine, dar nu se poate abţine, ca un fel de răsplată, să-şi exprime o reală îngrijorare faţă de gâtul extrem de răguşit al lui Gură-de-aur: „Ca să-mi faceţi o favoare. Nu sunt o brută şi nu cer nimic imposibil, dar ar trebui să vă refuzaţi fiecare a treia ţigară. Nu vă cunosc decât de câteva ore, dar totuşi. S-ar putea să vi se pară că sunt ridicol şi sâcâitor. Totuşi sunt serios îngrijorat”.

Ce folos că fumătorul numeşte mereu drept adevărată sursă a răguşelii sale cronice acel ianuarie rece al cărui ger s-a transformat brusc în dezgheţ? Matern continuă să învinovăţească ţigările, pe care Gură-de-aur le consideră inofensive şi totuşi vitale: „Nu azi, dragă prietene! Faptul că ne-am cunoscut mă stimulează. Dar mâine, da, mâine vom trăi în abstinenţă. De aceea haideţi să intrăm undeva. Fiindcă, recunosc, o limonadă fierbinte i-ar face bine gâtului meu. Acolo, în baraca aceea de scânduri, cu siguranţă un local provizoriu şi, totodată, un loc unde vom fi primiţi, noi şi câinele. Dumneavoastră o să vă luaţi berea şi păhărelul cu tărie, eu voi fi servit ca de obicei, pe dragul de Pluto îl vor hrăni cu nişte chiftele sau cârnăciori vienezi, ouă tari sau un cotlet în aspic… câte bogăţii nu sunt pe lumea asta!”

Ce decor! în fundal ameninţă Palatul Sporturilor, un hambar din care griul a fost treierat deja. Prim-planul e ocupat, cu goluri din loc în loc, de gherete din scânduri, dedicate feluritelor meşteşuguri. Una promite chilipiruri. A doua oferă şaşlâc şi cârnaţi prăjiţi, alături de nemuritorul miros de curry. Dincolo, peste zi, doamnele pot să-şi dea la remaiat ochiurile fugite de la ciorap. A patra baracă oferă speranţe de câştig la pariuri sportive. Iar cel de-al şaptelea astfel de coteţ făcut din bucăţi de baracă adunate – numit Chez Jenny – urmează să devină noul mediu al celor trei.

Dar, înainte să intre, în Matern se încheagă o

întrebare care refuză să iasă în a şaptea baracă, care vrea să se depene în blândul aer de mai: „Spuneţi-mi, briceagul – acum îmi aparţine, nu-i aşa? – de unde-l aveţi? Nu pot să-mi închipui c-ar putea fi vorba de acelaşi pe care l-ar fi aruncat în râu băiatul acela – vorbesc de cel din poveste”.

Fumătorul agaţă deja mânerul uşii cu cârja de fildeş a bastonului – aşa a intrat în toate localurile, la Anna Hélène Barfuß, la Maurul Alb al lui Lauffersberger, la Paul’s Diele şi cât pe ce s-o facă şi la Bülow-Klause –, iar Jenny, proprietăreasa localului nu degeaba numit Chez Jenny, începe deja să se bucure că-i vin clienţi noi, bănuieşte cine vine şi se apucă să stoarcă lămâi, şi atunci corzile vocale înăsprite ale lui Gură-de-aur scot cuvinte lămuritoare: „Încercaţi să mă urmăriţi, dragă prietene! Am vorbit şi vorbim de briceag. Orice briceag este cândva, chiar la început, nou. Apoi orice briceag fie e folosit drept ceea ce este şi ar trebui să fie, fie este îndepărtat de funcţia lui şi îşi găseşte o utilizare ca prespapier, contragreutate sau – în lipsa unui obiect de aruncat din piatră – ca obiect de aruncat. Orice briceag este pierdut într-o bună zi. Este furat, uitat, confiscat sau aruncat. Numai că o jumătate dintre bricegele existente în lumea asta e formată din bricege găsite. Astea pot fi iarăşi împărţite în pur şi simplu găsite şi preferenţial regăsite; din această categorie face parte, într-adevăr, cel pe care l-am găsit ca să vi-l predau dumneavoastră, posesororiginardebriceag. Sau vreţi cumva să susţineţi – aici, la colţul dintre străzile Pallas şi Potsdamer, în prezenţa Palatului Sporturilor, istoric şi actual, aici, înainte ca baraca asta de scânduri să ne înghită –, aşadar, să susţineţi că n-aţi avut niciodată vreunul, apoi că n-aţi pierdut, uitat sau aruncat niciodată vreunul şi, în final, că n-aţi regăsit de curând unul…? Iar eu chiar am avut dificultăţi în pregătirea acestei mici sărbători a regăsirii.

În povestea din cartea mea de citire scrie: briceagul a căzut în râu şi dus a fost pentru totdeauna. «Totdeauna» este o minciună! Fiindcă există peşti care înghit bricege şi o sfârşesc, vizibili, pe masa din bucătărie. Mai mult, există drage obişnuite care scot la lumină totul, inclusiv bricegele aruncate. În plus, mai există şi întâmplarea, dar ea n-a jucat niciun rol... Ani în şir – ca să vorbesc de ostenelile mele –, ani în şir, fără să ţin seama de cheltuieli, am făcut cerere după cerere, nu m-am sfiit să mituiesc înalţi funcţionari de pe la comisiile de regularizare a cursului râului, iar în cele din urmă – şi mulţumită bunăvoinţei autorităţilor poloneze – am primit autorizaţia dorită: la gura de vărsare a Vistulei – pentru că briceagul a fost aruncat, aşa cum ştim amândoi, în Vistula – o dragă pusă la treabă special pentru mine de un serviciu central din Varşovia a scos la lumină obiectul cam pe acolo unde îşi luase rămas-bun de la lumină în martie sau aprilie o mie nouă sute douăzeci şi şase: între satele Nickelswalde şi Schiewenhorst, dar mai aproape de digul de la Nickelswalde. Ce descoperire incontestabilă! Să nu mai spun că ani în şir, la cererea mea, s-a dragat de-a lungul coastei de sud a Suediei şi în Golful Botnik şi că zona aluvionară a peninsulei Hela a fost săpată şi răssăpată pe cheltuiala şi sub supravegherea mea. Prin urmare, ca să încheiem tema obiectului găsit, putem să spunem pe drept cuvânt: nu are sens să arunci bricege în râuri. Orice râu restituie necondiţionat bricegele. Da, şi nu numai bricegele! La fel de lipsită de sens a fost scufundarea în Rin a aşa-numitei comori a Nibelungilor. Fiindcă dacă ar veni careva interesat de-adevăratelea de avuţiile adunate de acest popor agitat, aşa cum m-a preocupat pe mine soarta briceagului, comoara Nibelungilor ar ieşi la lumină şi – spre deosebire de briceag, al cărui posesor legitim se află printre cei vii – ar ajunge în muzeul landului respectiv.

Dar am vorbit destul aşa, în pripă. Fără mulţumiri, vă rog! Eventual, răbdare, ca să ascultaţi un sfat mărunt: fiţi mai grijuliu cu recent recuperata proprietate. N-o aruncaţi în Spree, cum aţi aruncat-o pe vremuri în Vistula, chiar dacă râul Spree înapoiază bricege, opunând mai puţină rezistenţă decât acea Vistulă pe malurile căreia aţi crescut – se simte şi acum în accentul dumneavoastră”.

Şi iarăşi stă Matern – câinele la picior – la o tejghea şi se ţine strâns de paharul de bere în stânga şi de un rachiu de cereale dublu în dreapta. În vreme ce chibzuieşte – oare de unde ştie el, oare de unde a...? –, Gură-de-aur şi proprietăreasa localului altminteri gol joacă scena reîntâlnirii, în care denumiri precum „Jennyainimiimele, Jennymângâiereamea şi preaiubită Jenny” arată că persoana uscată din spatele tejghelei înseamnă pentru Gură-de-aur mai mult decât pot să cuprindă patru pereţi de baracă. Cât timp scheletul acela veşted, îmbrăcat cu un pulover lăbărţat, stoarce zeama unor jumătăţi de lămâie, Matern este asigurat că, printre altele, această Jenny este o Jennydeargint şi, în plus, o regină a gheţii: „Dar noi n-o vom numi totuşi Angustări, pentru că acest nume al ei, cel adevărat, o face să devină melancolică şi îi aduce aminte de Bidandengero, dacă aţi auzit cumva vreodată vorbindu-se de acest domn”.

Matern, care în sinea lui tot n-a ajuns să se împace cu briceagul, refuză să-şi încarce memoria cu nume ţigăneşti impronunţabile şi să aprecieze un inel de argint subţiat de atâta purtat. Pentru el în slăvi ridicata Jenny nu e – doar se vede dintr-o privire! – decât o dansatoare de varieteu scăpătată, o observaţie pătrunzătoare, confirmată de decorul din baracă: dacă în Paurs Diele ornamentele erau nişte fotografii de boxeri şi luptători de *câtch* cu nasuri turtite, Jenny şi-a decorat şandramaua cu un *corps de ballet* de papuci de balet uzaţi în dans; roz-pal, cândva-

argintii şi albi-lac-de-lebede, ei atârnă de tavanul scund. Fireşte, sunt şi fotografii ale unor felurite Giselle. Gură-de-aur îşi îndreaptă un deget de cunoscător spre *attitudes* şi *arabeques*: „Jos, în stânga, este Deege. Mereu lirică, mereu lirică! Acolo, Svea Koller, Skorik, Maria Fris în primul ei rol mare: Dulcineea. Şi acolo, lângă nefericita Leclerq, Jenny Angustări a noastră cu partenerul ei, Marcel, pe care, în vremea când Jenny interpreta rolul fiicei de grădinar, îl chema, simplu şi uşor de reţinut, Fenchel”.

Aşadar, un local al artiştilor. După spectacol mai treci puţin pe la Chez Jenny, unde îi întâlneşti, dacă ai noroc, pe micul Bredow sau pe Reinholm, pe surorile Vesco, pe Kläuschen Geitel sau pe Rama, fotograful balerinilor, cel care a retuşat cele mai multe dintre fotografiile expuse aici, pentru că pe niciun gât nu trebuie să se observe încordare şi orice curbură a piciorului vrea să fie cât mai pronunţată.

Ah, câtă ambiţie şi câte secunde de frumuseţe au consumat în dans pantofii ăştia de balet! Acum, în ciuda robinetului de bere şi a băuturilor de la Reidemeister1, în ciuda rachiului Mampe-Koem[397] şi a rachiului de ienupăr de la Stobbe, localul continuă să miroasă a cretă, sudoare şi tricouri înăcrite. Şi, pe lângă toate astea, faţa aceea de capră posacă din spatele barului, despre care Gură-de-aur susţine că poate să facă cea mai bună limonadă fierbinte, care lui îi prieşte cel mai mult. Imediat după primele sorbituri nesăţioase – aşa se entuziasmează fumătorul –, în gâtul lui se răspândeşte o alinare şi glasul lui – în copilărie cânta înalt, cât un turn de biserică – îşi aminteşte ariile cele mai avântate ale lui Mozart; puţin mai lipseşte, doar câteva pahare pline cu limonadăjenny de jennyfierbinte, până va deştepta îngerul dinăuntrul său şi-l va lăsa să-şi

397 Marcă de vinuri şi spirtoase.

cânte bucuria.

Chiar dacă Matern are auzul îndeajuns de bun ca să perceapă în glasul lui Gură-de-aur câteva tonuri oarecum netezite, el se simte nevoit să-şi exprime iar grija: „Poate că limonada de aici e deosebit de bună şi, treacă de la mine, chiar gustoasă. Cu atât mai multe motive aţi avea să rămâneţi la zeama asta şi să vă opriţi din fumatul nemăsurat, aproape cinic, aş zice”.

Iată-i ajunşi la vechea temă: „Nu mai fuma mult, altfel fumezi prea mult!” La care fumătorul desface cu o unghie exersată un nou pachet de Navy Cut, nu le oferă nici lui Matern şi nici lui Jenny, se serveşte doar pe el şi renunţă la chibrit, aprinzându-şi încă o feştilă cu rămăşiţa de la cea care şi-a încheiat serviciul: zvârrr! mucul zboară peste umăr pe scândurile pardoselii, i se dă voie să licărească acolo în continuare, să se stingă sau să-şi găsească hrană – cine ştie?

Pentru că de data asta niciun chelner nu se mai furişează în spatele lui Gură-de-aur şi nu striveşte cu tocul tocit strâmb excrementele incandescente ale unui client special. Aşa îşi numeşte Gură-de-aur mucul-dejecţie zvârlit în spate cu un bobârnac: „Astea, dragă prietene, reprezintă, ca să zicem aşa, defecaţia mea existenţială. N-am nimic împotriva cuvântului şi a procesului indispensabil. Deşeuri deşeuri! Dar oare nu suntem? Sau nu devenim? Oare nu din ele trăim? Priviţi, vă rog, fără oroare paharul ăsta cu limonadă fierbinte. Vă voi împărtăşi un secret – nu-i aşa, dragă Jenny? Fiindcă ceea ce face din acest pahar plin cu chestiile obişnuite ceva deosebit nu sunt lămâile selecţionate şi nici apa specială: în pahar este adăugat un vârf de cuţit de praf de mică, obţinut din gnaisuri micacee şi granit micaceu – uitaţi-vă cu atenţie, vă rog, la peştişorii argintii! –, după care – şi acum vă divulg o reţetă ţigănească – trei picături dintr-o esenţă scumpă şi

delicioasă, pe care draga mea de Jenny o are oricând pregătită pentru mine, dau băuturii mele favorite o calitate miraculoasă, care o face să-mi curgă pe gât ca un balsam. Bănuiţi deja. Vă stă pe limbă cuvântul urât şi totuşi grandios şi presupuneţi prezenţa unei esenţe similare în berea dumneavoastră galbenă, vreţi să întoarceţi spatele şi, cu scârbă la colţurile gurii, să strigaţi oripilat: Urină! Urină! Urină de femeie!... Numai că Jenny a mea şi cu mine suntem obişnuiţi să fim suspectaţi de lucruri necurate, iar dumneavoastră – nu-i aşa, Jenny? – aţi fost deja iertat; pe noi buna înţelegere ne reuneşte deja, încă o dată, sub un cer de pantofi de balet uzaţi în dans până la epuizare; deja, şi nu pentru ultima oară, paharele se umplu iar. Oaspetelui meu îi priesc berea şi apa-de-grâu limpede, pe câine îl fericesc nişte chiftele, însă mie, care fumez ca să înţeleagă toată lumea – priviţi, încă există, fiindcă încă fumează –, mie, cel căruia o vreme de dezgheţ instalată brusc într-o după-amiază de ianuarie i-a înăsprit glasul, mie, cel căruia niciun briceag nu-i rămâne de negăsit, mie, căruia poveştile din cartea de citire îi sunt familiare – ca aceea despre gâsca de botez care se ardea, cea despre anghilele băutoare de lapte şi cea despre doisprezece cavaleri şi douăsprezece călugăriţe fără cap, ca şi acea poveste profund morală despre sperietorile făcute toate după chipul omului –, mie, supravieţuitorului fumător ţigară de la ţigară, care aruncă în spate ce tocmai îi stătea arzând în colţul gurii – excremente excremente! –, mie, Gură-de-aur, care încă din copilărie şi-a dorit să aibă în gură treizeci şi doi de dinţi de aur în locul dinţilor normali, plictisitori, deci mie, fumătorului cu dinţi de aur – un prieten m-a ajutat să ajung în posesia lor, mântuindu-mă de dantura crescută natural –, mie, mântuitului, să-mi umple paharul acea limonadă fierbinte, la care biotitul şi muscovitul au contribuit cu un vârf de cuţit de oglinjoare

scânteietoare, o limonadă înnobilată cu esenţa lui Jenny, ca să putem ciocni – pentru ce oare? – pentru prietenie, pentru Vistula mereu curgătoare, pentru morile de vânt care merg şi cele care stau, pentru un pantof de lac cu cataramă, care era al fetei primarului din sat, pentru vrăbii – iibărv! –, pentru lanuri întinse cu grâu unduitor, pentru grenadierii din garda celui de-al doilea Friedrich al Prusiei, căruia îi plăcea prea mult piperul, pentru nasturele de la uniforma unui dragon francez care din adânc, de sub biserica Sfintei Treimi, oferea mărturii ale istoriei, pentru broaşte care sar şi cozi zvâcnitoare de salamandre, pentru schl*agball, jo*cul german, nu, pentru Germania în general, pentru sosul destinului german şi găluştile de nori din Germania, pentru budinca primordială şi lăuntricitatea făcută tăieţei, de asemenea pentru barza Adebar, care aduce copii, ca şi pentru cosaşul care a inventat clepsidra, dar şi pentru berăria Adler şi zepelinul de deasupra terenului de sport Heinrich Ehlers, pentru meşterul tâmplar şi pianistul de concert, pentru bomboanele de malţ şi zvârluga din clei de oase, pentru lambriurile de stejar şi maşinile de cusut ale lui Singer, pentru Râşniţa de Cafea orăşenească şi o sută de broşuri Reclam pline de roluri, pentru Fiinţa lui Heidegger şi Timpul lui Heidegger şi, de asemenea, pentru opera fundamentală a lui Weininger, deci pentru cântat şi pentru ideea pură, pentru simplitate, pudoare şi demnitate, pentru sfiala de dinainte şi cutremurarea de după, pentru onoare şi erotism profund, pentru îndurare iubire umor, pentru credinţă, pentru stejar şi motivul Siegfried, pentru trompetă şi compania SA optzeci şi patru – deci pentru omul de zăpadă din acea zi de ianuarie, care m-a eliberat ca să supravieţuiesc fumând, fumez, deci exist! Pentru mine şi pentru tine, Walter, hai să ciocnim! Sunt eu, aşa că hai să ciocnim! Tu spui că arde; cu toate astea, să ciocnim! Tu crezi că ar trebui chemaţi

pompierii; să ciocnim fără pompieri! Tu spui că excrementele mele, pe care le numeşti mucuri, ar fi incendiat acest azil al pantofilor de balet obosiţi, pe care îl insulţi numindu-l şandrama; te rog, nu stânjeni incendiul şi hai să ciocnim odată, ca să pot bea: limonadă fierbinte, delicios de fierbinte limonadă!” Acum prietenii ciocnesc, în vreme ce focul de pe duşumea face progrese şi începe să lingă pereţii barăcii. Paharul cu bere şi paharul cu limonadă se întâlnesc şi clincăne ascultătoare în timp ce, în căldura tot mai mare, pantofii de balet chinuiţi până la moarte îşi încep dansul sub tavan: *échappé croisé, échappé effacé, assemblé assemblé, petits battements sur le cou-de-pied. Ce* maestru de balet încântător poate fi focul! însă abia limonada fierbinte e cea care produce miracolul cu adevărat vrednic de aplauze; picăturile lui Jenny şi vârful de cuţit de praf de mică scânteietoare au un efect miraculos: cu un glas dulce, puţin prea înalt, mai curând în surdină şi acoperit preţ de cuvinte întregi de sunetele focului încurajator de balet, Gură-de-aur, care, în ciuda mediului cuprins de flăcări, tot nu renunţă la ţigări, istoriseşte palpitante poveşti de carte de citire, cu sau fără tâlc. Matern, fără să stea degeaba şi fără să se lase mai prejos, spune poveşti de-ale lui, care completează golurile din istoriile lui Gură-de-aur. Şi femeia de la bar, Jenny, ştie poveşti. În jurul acestui cvartet în care toţi se distrează unii pe alţii – fiindcă şi câinele Pluto stă şi ascultă – focul spune o poveste care îi place baletului cu aer fierbinte de sub tavan; corpul de balet reacţionează cu pas *de chat precis* şi nu vrea să se oprească din paşii alternativi: pas *de bourrée, pas de bourrée! Şi* în timp ce fotografiile pline de atti*tudes şi* arab*esques încep* să devină maronii, pornind de la marginile de jos, în timp ce la bar povestea lui Gură-de-aur, susţinută de Matemiade, trece într-o povestedelenny fierbinte ca limonada, deci în timp ce toate

fotografiile se văluresc şi apoi se chircesc, în timp ce nişte poveşti nu-şi mai găsesc sfârşitul, iar baletul dezlănţuit de deasupra focului execută glisade îndrăzneţe, pompierii încep să-şi spună afară povestea lungă cât un furtun de grădină.

Presto! Gură-de-aur trebuie să se grăbească cu spusul poveştilor cu sperietori; Matern ar trebui să-şi depene mai repede poveştile lui cu câini; Jenny ar face bine să-şi ducă mai repede la capăt, până la serbarea finală şi ospăţul cu arici, legendele cu gnaisuri micacee, în care husari de pădure şi *măngische*, deci ţigani şi ţigănci, pornesc la vânătoare de arici; fiindcă nici Gură-de-aur, nici proprietăreasa, nici Matern, pentru care câinele are valoare de simbol, nu pot să povestească atât de repede pe cât de iute înghite focul lemnul. Deja *attitude* şi *arabesque* au trecut de la rigiditate fotografică la joc de flăcări. Coregrafia ingenioasă amestecă deja paşii *assemblés* ai grupului de dansatoare pe poante cu amplii *pas jeté* ai flăcărilor masculine. Pe scurt: toată baraca, cu excepţia unui fragment de bar obsedat de poveşti, e deja cuprinsă de flăcări. De aceea, repede şi povestea despre intervenţia sperietorilor în bătălia de la Leuthen. Imediat după, povestea lui Matern despre cum a otrăvit un câine negru cu ajutorul Fecioarei Maria. Jenny, femeia de la bar – cât de bine îi stă focul, cum o avantajează căldura pe acea Giselle deja ofilită, făcând-o să înflorească din nou! –, o frumuseţe aprinsă iarăşi brusc, poate povesti în cuvinte iuţi, împodobite cu mică lucitoare, cât de puţine ingrediente transformau o limonadă fierbinte obişnuită într-un elixir al vieţii pentru Gură-de-aur. „Povestiţi, copii, povestiţi!” – aşa însufleţeşte Gură-de-aur, ţinând mereu altă ţigară, acea societate care acum, împreună cu un câine aţipit, e aşezată pe tejghea. „Să nu se rupă firul, copii! Fiindcă atâta timp cât spunem poveşti, noi trăim.

Cât timp ne vine ceva în minte, cu sau fără tâlc, poveştidespreciini, poveştidespreanghile, poveştidespresperietori, poveştidespreşobolani, poveştidespreinundaţii, poveştidesprereţete, poveşticuminciuni şi poveştidincărţidecitire, atâta timp cât poveştile mai au puterea să ne bucure, niciun infern nu poate să ni se pară atractiv. E rândul tău, Walter! Povesteşte cât ţi-e dragă viaţa!”

Dus e baletul şi înlocuit de aplauze trosnitoare. Flăcări cu nouă cozi se agită şi se împerechează. Lemnul barăcii îşi întâmpină menirea. Pompierii îşi îndeplinesc misiunea. Căldura ar deveni copleşitoare dacă Matern n-ar da drumul poveştii de ianuarie scârţâind de ger: „Asemenea ierni reci nu erau decât în est. Şi când cădea zăpada acolo, atunci cădea ca lumea, zile-n şir. Acoperea totul, aşa să ştiţi! De aceea oamenii de zăpadă din est erau şi pe vremuri mai mari decât cei din vest. Şi când începea dezgheţul, atunci aveai ce face, aşa să ştiţi! Chiar şi strămoşii mei, pe care încă îi mai chema Materna, preferau ca în ianuarie, când gheaţa ţinea de la Hela până la gurile Vistulei...”

O, Matern ştie cum să ajungă departe în trecut când lumina e prielnică. Focul îşi ia cel de-al doilea fel de mâncare, scuipă ciolane roase, sfărâmicioase, şi cuie incandescente, înfulecă cu zgomot, lipăie bere care se revarsă, face să explodeze baterii de sticle: Reidemeister şi rachiul de ienupăr al lui Stobbe, urcioare Steinhäger şi rachiu dublu de ienupăr, tărie de mâna a doua şi alcooluri fine, rachiu de zmeură şi Bisquit uşor, vinars din cupaj şi arac autentic, lichior Halb und Halb de la Mampe, cel cu trăsură şi cal alb, *sherry*, *blackberry*, *chartreuse* şi gin, finul *kümmel1*, *curaçao* cel atât de dulce, Ettaler Kloster, lichior Husarenkaffee... Spirtoase! Ce cuvânt frumos, care mângâie transcendenţa. Spiritul se aprinde de la alt spirit,

în vreme ce Matern, întorcându-se departe în trecut, înşiră Materniade după Materniade: „Erau, vasăzică, doi fraţi. Şi cu Gregor Materna începe povestea în anul paişpeoptopt. În anul acela, venind de la Danzig, el a fost ofensat la Londra în legătură cu nişte sare prost cântărită. După care a curs sânge, da, da! Atunci s-a întors şi a cerut să i se facă dreptate, dar nu i s-a făcut. Şi atunci a făcut tărăboi în faţă la Artushof, u[398]n[399]de nimeni n-avea voie să poarte arme, dar el purta şi s-a folosit de ele. După care a fost surghiunit, da, da! Dar el, fără să stea pe gânduri, şi-a căutat tovarăşi: rămăşiţele acelei bande risipite care, sub ochiul calfei de măcelar Hans Briger, stârnise incendii cum e ăsta şi săvârşise omoruri; i s-au alăturat Bobrowski şi Hildebrand Berwald, ca să-i numim numai pe câţiva. De aceea, pe scurt, la Subkau s-a întâmplat una, la Elbing a reuşit alta, în ţara Ordinului a umblat de colo colo pe frig de ianuarie, i-a retezat suflarea consilierului Martin Rabenwald, umplându-l cu plumbi, şi apoi, fiindcă frigul nu mai voia să dea înapoi, s-a specializat în incendieri: Langgarten, odată cu biserica Sfânta Barbara şi spitalul Sfânta Barbara, plin de ţipete, au izbucnit în flăcări. Apus la pământ frumoasa Breitgasse, cea vesel pictată. În cele din urmă a fost prins şi spânzurat de Zantor, voievodul din Posen. La paisprezece septembrie, aşa să ştiţi, cinşpezerodoi. Dar cine crede că istoria se opreşte aici greşeşte şi trebuie să ardă. Fiindcă acum vine fratele Simon Materna, care-l răzbună pe Gregor Materna şi, fie iarnă, fie vară, dă foc caselor de paiantă şi hambarelor cu creste semeţe. Întreţine în golful Putzig un depozit de smoală, gudron şi sulf, punând la treabă peste trei sute de fete, care trebuie să fie numaidecât fecioare şi care răsucesc fitile. Plăteşte mănăstirile Oliva şi Karthaus

398 Băutură alcoolică din chimion.

399 Clădire din centrul oraşului Danzig, loc de întîlnire al negustorilor.

pentru ca harnicii călugări să confecţioneze torţe. Echipat astfel, el lasă să ardă Petersiliengasse şi Drehergasse cu flăcări pin la cer. Prăjeşte la foc pus dinadins şi lasă să prindă crustă douăsprezece mii de cârnaţi de porc, o sută trei batali şi şaptesprezece boi – fără să mai punem la socoteală păsăretul, gâştele de Werder şi raţele caşubiene –, ca să poată fi hrăniţi săracii oraşului, amărâţii din Hakelwerk, ologii din spitalul Sfântul Duh, tot ce ajunge şchiopătând din Mattenbuden şi din Oraşul Nou, aşa să ştiţi! Lasă să fumege şi să clocotească în roşu încins casele patricienilor. În elementul condimentat cu saci de piper fierbe înăbuşit hrana pentru cei flămânzi şi bolnavi. O, Simon Materna, el ar fi pus foc întregii lumi – doar că l-au prins şi l-au spânzurat – ca să poată da oricărei creaturi înrobite friptură zemoasă de pe frigare. Şi din el, primul incendiator cu conştiinţă de clasă, mă trag eu, da, da! Socialismul va învinge, aşa să ştiţi!”

Aceste strigăte şi, imediat după aceea, râsetele care nu mai contenesc – Gură-de-aur a dat drumul câtorva poveşti de carte de citire comice – pot să adauge, aşa, văzute din afară, un prisos de grozăvie infernală; fiindcă nu doar curioşii obişnuiţi, pradă uşoară oricăror superstiţii, sunt cuprinşi de groază, ci până şi pompierii din Berlinul de Vest – deşi buni protestanţi din naştere – nu vor decât să-şi facă iute cruce. Următorul val de râsete infernale mătură toate cele patru detaşamente de pompieri. Oamenii cu căşti abia de au timp să strângă preţioasele furtune. Pompierii lasă în pace incendiul de la baracă – ciudat, dar el nu vrea să se întindă şi să înghită întregul şir de barăci – şi pleacă cu larma lor obişnuită. Nici măcar un paznic de incendii nu se prezintă să supravegheze focul, fiindcă toate urechile sunt pline până la refuz de groază; în inima cuptorului petrec nişte oaspeţi infernali, care zbiară cu rândul sloganuri procomuniste şi

apoi izbucnesc în râsete animalice, lăsând la sfârşit să intre în scenă un tenor care poate să cânte mai înalt şi mai clar decât jeturile de flăcări şi strălucirea focului: cuvinte latineşti, cum se cântă în bisericile catolice, profanează Potsdamer Straße de la clădirea Comisiei de Control până dincolo de Bülowstraße.

Palatul Sporturilor n-a mai apucat să vadă aşa ceva: un *Kyrie* care scoate scântei, un *Gloria in excelsis deo* care învaţă flăcările cu degete lungi cum să-şi împreuneze palmele. Aceste arii sunt oferite de Gură-de-aur. Cu un glas zvelt-delămâie şi înţesat de fulgi de mică, în timp ce focul şi-a terminat şi al treilea fel de mâncare şi tot mai ronţăie flămând la desert, el crede copilăreşte şi făţiş *în unum Deum*. După mlădiosul *Sanctus* urmează un *Osana* la care Gură-de-aur reuşeşte să realizeze o polifonie de ecou. Dar fiindcă în acel *andante* dens *Benedictus* întrece recordurile de înălţime, Matern, ai cărui ochi au rezistat la tot fumul, nu-şi mai poate reţine lacrimile: „Cruţă-ne de *Agnus Dei*\u însă abia veselul cântec prinde într-o batistuţă mătăsoasă tulburarea lui Matern, care vrea să pună stăpânire pe câinele Pluto şi pe Jenny: Gură-de-aur cântă *Dona nobis* până când recunoscătorii ascultători îşi vin din nou în fire şi toate flăcările, flăcăruile şi scânteile s-au dus la culcare. Un *amen* cu multe spirale se întinde *pianissimo*, aproape ca o cuvertură, peste grinzi carbonizate, sticlă topită şi baletul de aer fierbinte ostenit până la cenuşă.

Şi, cuprinşi la rândul lor de oboseală, ei părăsesc locul adormit al incendiului, trecând peste tejgheaua rămasă neatinsă. Pas cu pas, precauţi, cu câinele în frunte, ajung pe Potsdamer Straße – pustie, păzită doar de felinare. Jenny spune cât de obosită este şi vrea să ajungă imediat în pat. Mai trebuie făcută plata. Gură-de-aur se declară gazdă. Jenny ar vrea să meargă singură acasă: „Oricum nu-mi face nimeni nimic”. Dar domnii insistă s-o

protejeze. Pe Mansteinstraße, vizavi de Leydicke, îşi spun noapte bună. În faţa uşii, Jenny, fiinţa asta care rămâne mereu pe dinafară, zice: „Duceţi-vă şi voi la culcărică. Hoinarilor ce sunteţi. Şi mâine e o zia.

Însă pentru celelalte două fiinţe, mai înclinate să supravieţuiască decât să rămână pe dinafară, noaptea nu s-a sfârşit încă. Şi creatura nemuritoare se ţine vioaie şi atentă pe patru labe: „Pluto, la picior!"

Fiindcă mai este un rest şi el vrea să fie gustat. În timp ce, pe de-o parte, este vorba despre un rest de ţigări care, aprinse una de la alta, vor să-şi urmeze calea pe Yorckstraße în sus, pe lângă Biblioteca Memorială, trebuie să se vorbească, pe de altă parte, şi despre un rest lipsit de obiect: el stă între dinţi şi îi toceşte pe toţi treizeci şi doi.

Însă Gură-de-aur îndrăgeşte muzica asta: „Ce bine îmi face, dragă Walter, să te aud scrâşnind din nou, ca în binecuvântatele vremuri ale lui Amsel".

Lui Matern, dimpotrivă, nu-i place să se audă. În lăuntrul lui – întrucât scrâşnitorul are un lăuntru – el organizează lupte. Peste podul Zossen, de-a lungul portului Urban, luptătorii de *câtch* sunt în poziţie de priză. Naiba ştie cine pune jos pe cine. Probabil că tot neamul Materna se chinuie în ring: numai voinici neînvinşi, în căutare de adversari demni de ei. Oare Gură-de-aur e apt pentru ring? Iarăşi vorbeşte atât de cinic şi fumează de-a dreptul cinic nişte ţigări care pun totul sub semnul întrebării. Ceea ce în focar exulta limpede într-un *credo* se desface în apropiere de podul Admirai în nişte *dacă* şi *însă* care sună fals şi răguşit. Pentru el nimic nu e pur. Şi toate valorile sunt puse cu susu-n jos, de s-alunece pantalonii în vine. Tema lui preferată: „Prusacii în general şi germanii în special". Numai cuvinte de laudă perfidă pentru poporul ăsta, în care lui i-a fost dat să sufere înainte şi după omul de zăpadă. Asta nu se cade, Gură-de-aur! Chiar dacă e luna

mai şi mugurii plesnesc. Cum poţi să fii îndrăgostit de ucigaşii tăi?

Dar şi iubirea lui pentru Germania – trebuie doar să asculţi atent – împleteşte lauri cinici, desfăcuţi de pe coroane de ceară pentru înmormântări. De pildă, Gură-de-aur presară mărturisiri deasupra canalului Landwehr: „Am descoperit, crede-mă pe cuvânt, că între Etsch şi Belt, Maas şi Memel, asta doar aşa, ca să ne ţinem de vorba cântecului[400], se produce şi se foloseşte cea mai bună şi mai rezistentă cerneală de ştampile, adică una care nu se şterge niciodată”.

Cu un glas din nou răguşit, fumătorul agaţă cugetări în spaţiile înarmate cu gheare de pe cheiul Maybach. Cuiul de sicriu care se plimbă dintr-un colţ al gurii în celălalt vorbeşte şi el: „Nu, dragă Walter, oricât de mânios ai fi tu pe marea ta patrie, eu totuşi îi iubesc pe germani. Ah, cât sunt de misterioşi şi de plini de o uitare plăcută lui Dumnezeu! Aşa că îşi fierb sup şoara de mazăre pe flăcări albastre de gaz şi în timpul ăsta nu se gândesc la nimic. Şi-n plus, nicăieri în lume nu se fac nişte sosuri de faină atât de brune şi de groase ca în ţara asta”.

Însă apele canalizate se bifurcă, curgând lent şi în linie dreaptă: în stânga merg spre portul din Est; în faţă e graniţa cu sectorul sovietic; în dreapta, în aval, se află canalul navigabil Neukölln. Aşadar, cum stau ei, cu câine credincios, într-un loc important – dincolo se află Treptow: cine nu cunoaşte monumentul? –, Gură-de-aur îşi îngăduie un discurs care, ce-i drept, este demn de canalul bifurcat şi totuşi duce cu el lucruri rele. Matern e nevoit să audă: „Desigur că ne este îngăduit să spunem: din orice om se poate face o sperietoare; fiindcă la urma urmei – şi asta n-ar trebui să uităm niciodată – sperietoarea este creată după chipul omului. Dar dintre toate popoarele care îşi duc

400 Cîntecul germanilor.

traiul ca nişte arsenale de sperietori, poporul german e înzestrat în cea mai mare măsură – mai mult chiar decât cel evreu – cu tot ce trebuie ca să dăruiască într-o bună zi lumii sperietoarea arhetipală”.

Matern nu scoate niciun cuvânt. Chiar şi păsăruicile care s-au trezit se prefac că dorm iar. Obişnuitul scrâşnet al dinţilor se face auzit. Căutare la întâmplare, cu pantoful, pe asfaltul plat: nicio piatră. Eu cu ce să? Nicăieri vreun *zellack*. Poate cămăşile şi şosetele de schimb? Am lăsat aparatul de ras în coşmelia aia afumată. Atunci trebuie să sau mă car dincolo, în sector. Şi aşa voiam, şi tot lipit aicea sunt. Am să…

Deja îşi repede palma închisă spre spate şi îşi ia avânt: ce atitudine frumoasă, plină de forţă, de aruncător! Gură-de-aur e încântat de armonia mişcării. Pluto se încordează. Şi Matern aruncă departe de el – ei, oare ce? – regăsitul briceag. Ceea ce Vistula a dat înapoi, nu fără să se împotrivească, dă el canalului berlinez Landwehr, acolo unde se bifurcă. Dar nici n-a apucat briceagul să arunce stropi, cum se întâmplă, şi să piară, aparent pentru totdeauna, că Gură-de-aur şi sare cu soluţii bine intenţionate: „Ei, dragă Walter, nu-ţi face griji. Pentru mine asta-i o nimica toată. Porţiunea de canal care intră în calcul ca loc al căutărilor va fi secată. Aici curentul e slab. În cel mult paisprezece zile vei avea iarăşi bunul şi vechiul tău briceag… Ştii doar, el ne-a făcut fraţi de sânge”.

O, tu, neputinţă care cloceşti ouă din care va ieşi furia – golaşă şi fără puf! Matern slobozeşte un cuvânt. O, tu, omenească furie, care mereu cauţi cuvinte şi în cele din urmă găseşti unul! Matern lansează un singur cuvânt, care ţinteşte şi loveşte. Tu, mânie, omenească, niciodată sătulă, care acumulezi repetiţii ca să te amplifici! De mai multe ori, succesiv, cuvântul. Câinele stă. Canalul se bifurcă. Gură-de-aur uită să-şi aprindă ţigara de la cea aproape

terminată. Laitmotivul se strecoară în motivul de omor. Matern ţinteşte şi zice: „Iţic!”

Vrăbiile se trezesc definitiv. O, frumoasă, blândă dimineaţă de mai, care începi sub un cer împărţit în două! O, tu, noapte, ai trecut şi ziua încă nu a sosit! O, ceas de trecere, când cuvântul „Iţic” este rostit şi nu vrea să cadă la pământ, vrea să mai plutească puţin!

Matern e cel care se lasă la pământ. Şi-a supraestimat forţele. A şi fost prea mult: „Întâi călătoria interzonală, cu toată agitaţia ei. Apoi turul cârciumilor. Schimbarea de aer. Bucuria revederii. Nu oricine face faţă la toate. Orice explicaţie vizează doar circumstanţele. Orice cuvânt e de prisos. Fă ce vrei cu mine!”

Prin urmare, bastonul de abanos al lui Gură-de-aur cheamă un taxi: „Aerodromul Tempelhof. Plecări, vă rog. Domnul de acolo, câinele şi cu mine ne grăbim. Vrem să luăm primul avion spre Hanovra. Avem de vizitat o întreprindere situată sub pământ: firma Brauxel & Co. Vă spune ceva?”

A o sută treia Materniadă, cea mai de jos

Cel care vrea să călătorească sub pământ să-şi facă vânt prin aer: aşadar, cu British European Airways, până la Hanovra-Langenfeld. Restul distanţei pe suprafaţa plană este redus de maşina întreprinderii: pe lângă vaci şi şantiere de construcţii, dirijaţi prin devieri şi căi de acces printr-un peisaj verde-de-mai cam palid. Remarcabilă de departe, destinaţia stă bine înfiptă la orizont: muntele conic de steril, clădirile dreptunghiulare de cărămidă roşie – laboratorul, ghereta, sala cazanelor, administraţia, depozitul – şi, întrecând în înălţime toate acoperişurile şi muntele de steril, cu tot cu instalaţia de basculare: turnul de extracţie suit pe catalige.

Cine ar mai vrea să înalţe catedrale, când cerul se reazemă pe un asemenea decor! Este firma Brauxel & Co.,

care, deşi este înregistrată la Asociaţia Potasă-Hanovra şi depinde de Oficiul Minelor de acolo, nu extrage nici măcar o tonă de potasă şi totuşi coboară echipe în trei ture: supraveghetorul minei, şeful de tură, şefii de sectoare din mină, oamenii de la aeraj, lucrători autorizaţi de la havare şi extracţie – în total –, o sută optzeci şi doi de mineri.

Şi, cât timp moletele din turnul de extracţie asigură transportul pe cablu, cel care coboară primul din BMW-ul proprietate a întreprinderii nu va mai fi numit de-acum înainte Gură-de-aur, ci „domnul director" sau „domnul Brauxel"; aşa vorbeşte şoferul, aşa vorbeşte portarul.

Iar cel care părăseşte după Brauxel maşina proprietate a întreprinderii tot nu e Matern, ci un câine ciobănesc mare, pe care cei doi, Brauxel şi Matern – care în sfârşit coboară –, îl strigă Pluto.

Dar când trec poarta de fier forjat a uzinei, montată încă de pe vremea când se extrăgea potasă, portarul îşi scoate şapca, salutându-l pe domnul director Brauxel. Prin urmare Matern, căruia o noapte plină de miracole şi deloc săracă în discuţii uimitoare şi un zbor minunat de senin prin coridorul de aer Berlin-Hanovra nu i-au răpit capacitatea înnăscută de a se mira, simte nevoia să întrebe: „Cum se face că portarul care lucrează aici seamănă teribil de bine cu tatăl meu, morarul Anton Matern?"

La care directorul de mină Brauxel, care îşi conduce oaspetele direct la vestiarul de la gura minei şi îl fluieră la picior pe câinele Pluto ca şi cum ar fi fost al lui, are răspunsul final: „Portarul Anton Matern nu seamănă cu morarul Matern, el este morarul, el este tatăl".

La care Matern, care îl fluieră şi el pe câinele Pluto la picior, deşi fără succes, trage concluzia neclară, dar sonoră: „Până la urmă orice tată devine portarul oricărui fiu".

Apoi supraveghetorul vestiarului de la gura minei pune în faţa lui Matern o hârtie care trebuie semnată. Căci, conform regulamentului de la Poliţia Minelor, persoanele străine de mină care doresc să întreprindă o coborâre sub pământ în scopul vizitării întreprinderii trebuie să-şi confirme această intenţie prin semnătură. Matern semnează, este condus într-o cabină de baie unde trebuie să-şi depună îmbrăcămintea de călătorie lângă o cadă fără apă şi să îmbrace o salopetă de doc deschisă la culoare, şosete de lână, ghete solide, cu şireturi, un şal de lână şi o cască de protecţie nouă, lăcuită cu galben, care nu i se potriveşte perfect. îşi schimbă hainele, bucată cu bucată, şi, prin peretele dinspre cabina alăturată, îl întreabă pe directorul de mină Brauxel: „Dar Pluto unde este?”

Şi Brauxel, care, chiar dacă e director, tot trebuie să-şi scoată hainele de drum, bucată cu bucată, şi să-şi pună ţinuta de lucru, răspunde prin acelaşi perete: „Pluto e cu mine. Unde altundeva să fie?”

Şi astfel Brauxel şi Matern, urmaţi de Pluto, părăsesc vestiarul. Amândoi ţin în mâna stângă lămpi cu carbid. Aceste lămpi şi, de asemenea, salopetele de doc şi dubla cască de protecţie galbenă şterg deosebirile dintre directorul de mină şi persoana străină de mină. Însă când trec pe lângă clădirea administraţiei, la intrare se iveşte un omuleţ cocoşat, pe care apărătoarele de mâneci îl identifică drept contabil şef şi care îi obligă pe cei la-fel-îmbrăcaţi să facă un popas. La solicitarea presupusului contabil şef, Brauxel trebuie să dea nişte semnături, scadente în perioada în care lipsise. Contabilul se bucură să-l cunoască pe domnul Matern junior şi, cu salutul „Noroc bun!”, eliberează calea către turnul de extracţie.

Şi amândoi, Matern şi Brauxel, urmaţi de câine, traversează curtea întreprinderii, unde nişte buldozere

prevăzute cu dispozitive de încărcare transportă încoace şi-ncolo o mulţime de lăzi bătute în cuie; dar ceea ce e depozitat, încărcat sau deja în containere de mari dimensiuni nu este potasă.

Şi când ajung la piciorul turnului de extracţie şi Brauxel dă să urce primul pe treapta de fier care duce la rampa superioară a puţului, Matern pune întrebarea: „Şi câinele urmează să coboare?” Brauxel nu glumeşte când spune: „Orice câine vine de jos şi în final trebuie să se întoarcă acolo”.

Matern are obiecţii: „Animalul n-a mai fost niciodată sub pământ”.

La care Brauxel, ferm: „Câinele aparţine întreprinderii şi va trebui să se obişnuiască”.

Matern nu poate să se împace cu pierderea asta – cu numai câteva ore în urmă era încă proprietar de câine: „Este câinele meu. La picior, Pluto!” Dar Brauxel fluieră şi ciobănescul negru urcă înaintea lor treapta spre rampa superioară, fixată la jumătatea înălţimii eşafodajului de extracţie. Pe platformă e curent. Amplasat dedesubt, pieziş, troliul pune în mişcare moletele prin intermediul roţilor Koepe: cablul superior şi cel inferior se tensionează şi lasă doar să se ghicească deplasarea pe cablu.

Nişte bătăi de clopot – de patru ori, semnalul pentru „încetineşte!” – anunţă colivia care urcă de la rampa de încărcare şi atunci Matern vrea să facă o propunere înainte să fie prea târziu: „Ce-ar fi dacă l-am lăsa pe Pluto aici, pe rampa superioară? Cine ştie cum suportă el o coborâre atât de rapidă! Iar jos probabil că e o căldură infernală”.

Abia când ei îngreunează colivia – Pluto se ţine între Brauxel şi Matern –, directorul de mină se consideră gata să răspundă.

Nişte grilaje închid colivia. Semnalizatorul anunţă cu

trei bătăi „Terminat!”, cu cinci bătăi „Coborâre!” şi Brauxel zice: „Orice infern are clima lui. Câinele va trebui să se obişnuiască”.

Deja şi ultima rază de lumină a zilei a rămas sus. Odată cu coborârea de pe platformă – treizeci şi cinci de metri deasupra solului – până la rampa de încărcare, situată la orizontul principal de exploatare – opt sute cincizeci de metri sub nivelul solului –, începe vizitarea oficială a întreprinderii, organizată pentru călătorul Walter Matern, ca acesta să se instruiască la faţa locului.

Şi el e sfătuit să deschidă gura şi să respire regulat. Presiunea din urechi se explică prin viteza de coborâre, iar mirosul slab de ars, prin frecarea dintre colivia care cade şi ghidajul instalaţiei de transport. Curentul de aer venit de jos îşi mişcă degetele tot mai spre sud şi se fofilează în salopeta de doc prin crăcii pantalonilor. Matern pretinde că ar fi observat că Pluto tremură, dar Brauxel susţine că toţi cei care au de coborât atât de mult doar într-un minut tremură.

Şi, înainte să ajungă la rampa de încărcare, el îl lămureşte pe Matern, ca să-şi facă o imagine, asupra randamentului exploatării în vremurile de extracţie a potasei şi asupra vremurilor pe care firma Brauxel & Co. le-a lăsat în urmă. Cuvinte precum „masă proprie” şi „încărcătură utilă” cad odată cu ei – cincisprezece metri pe secundă. În timpul aceleiaşi viteze de coborâre se vorbeşte despre pauze de alimentare şi verificări ale cablurilor: de şapte ori câte treizeci şi două de fire de sârmă şi un miez de oţel înfăşurat în fir de cânepă-sisal formează cablul portant. Slăbirea exterioară a sârmei, care suprasolicită miezul cablului, deformările în spirală, aşa-numitele laţuri şi toroane plesnite sunt motivele principale ale rupturilor de cablu, care – asta trebuie spus – se întâmplă foarte rar. A nu se uita nici rugina care roade cablul chiar şi în timpul

funcţionării. De aceea la cablu e nevoie de vaselină, dar de o vaselină fără acid, şi anume pe zona uscată; niciodată vaselină pe toată lungimea, ci doar la fiecare o sută de metri, astfel ca pe roţile Koepe să nu ajungă vaselină proaspătă, fiindcă acest cablu care ne coboară este sufletul întregii întreprinderi, cheia şi lacătul, el scoate la lumină şi duce sub pământ; de aceea, Doamne fereşte, dacă.

Aşa că lui Matern nu-i mai rămâne răgaz să dea vreo atenţie obişnuitei gâdilituri din stomac, observată şi în deplasările normale cu liftul. Presiunea în tâmple şi bulbucarea ochilor rămân neluate în seamă, pentru că Brauxel îi descrie schematic puţul, de la acoperişul moletelor până jos, la colacul contracablului şi la aşa-numitul vârtej al puţului.

Şi semnalizatorul pune capăt, cu patru bătăi de avertizare şi o bătaie pentru oprire, acelei lecţii pe care Brauxel a reuşit să i-o toarne în cap, în doar un minut, străinului-de-mină Matern; într-atât sporeşte căderea pe cablu capacitatea fiinţei umane de a recepta şi de a reţine.

Aşadar, rampa de încărcare are lumină: electrică. Şi, de îndată ce ajung la orizontul de transport – câinele Pluto e în faţă –, ei întorc salutul „Noroc bun!” şefului de sector Wernicke, cel care, conform instrucţiunilor primite de la suprafaţă, a părăsit talpa de rambleiere, unde avea de controlat uşile de aeraj, ca să îi ofere străinului-de-mină Matern o imagine asupra minei.

Însă Brauxel, căruia toate galeriile de abataj şi de subetaj, toate compartimentările şi puţurile oarbe îi sunt la fel de cunoscute ca şi acel întortocheat oraş vechi în care mersese la şcoală, îl avertizează pe şeful de sector: „Dar fără digresiuni, Wernicke! începeţi, aşa cum se obişnuieşte aici, cu o descriere a situaţiei după patruzeci şi cinci şi apoi ajungeţi la chestiunea principală şi anume la oprirea extracţiei de potasă şi la începutul exploatării de produse

finite prevăzute cu marca firmei Brauxel & Co”.

Avertizat astfel şi susţinut de activitatea desfăşurată pe cele trei linii de pe rampa de încărcare, şeful de sector începe să schiţeze imaginea minei: „Deci după patruzeci şi cinci, cum a spus deja domnul director, ne rămăseseră doar treizeci şi nouă de procente din producţia de potasă de dinainte de război. Restul minelor – şi, trebuie s-o spun, cele mai moderne şi mai mari mine de potasă la acea vreme – erau la dispoziţia Germaniei centrale, aflată sub ocupaţie sovietică. Dar dacă la început situaţia părea nefavorabilă pentru noi, la mijlocul anului cincizeci şi trei întrecuserăm deja producţia din Est, chiar dacă în momentul acela mina noastră oprise exploatarea potasei şi scotea produse finite. Dar să revenim la extracţia de potasă: aici aveam de-a face cu zăcăminte de săruri care se întindeau de la exploatarea Salzdetfurth, în partea răsăriteană a pădurii Hildesheim, trecând prin Groß-Giesen, unde extrăgeam noi, şi până la Hasede, Himmelsthür, Emmerke şi Sarstedt. Acestea sunt straturi de sare care în mod normal se află la trei mii de metri adâncime, dar care aici sunt înălţate prin compresiune în cute acoperite doar cu un strat de gresie. Dreptul nostru de exploatare acoperea aproximativ nouăsprezece kilometri, urmărind axul anticlinalului; până când firma Brauxel & Co. a sistat exploatarea de potasă, s-au executat lucrări miniere pe aproximativ şase virgulă cinci kilometri. Mina noastră dispune de două puţuri, la o distanţă de trei kilometri unul de celălalt, care duc la orizontul principal de exploatare, la opt sute cincizeci de metri. Cele două puţuri, unul de exploatare, transport şi aeraj, celălalt de evacuare a aerului, sunt legate între ele în linie dreaptă de patru orizonturi. Pe aceste orizonturi sunt deschise galerii care duc la galeriile de tavan. Odinioară orizontul principal de exploatare era la şapte sute treizeci şi patru de metri.

Acolo a fost exploatat generosul zăcământ Ronneberg, cu o lăţime de până la douăzeci de metri – în principal silvinit de douăzeci şi patru la sută şi exact paisprezece la sută carnalit. Când au început lucrările de forare şi detonare la zăcământul Staßfurt, Wintershall SA a preluat în februarie cincizeci şi doi minele de potasă Burbach şi, sub pretextul că zăcământul Staßfurt avea un potenţial redus, mina noastră a fost mai întâi arendată temporar şi apoi transferată firmei Brauxel & Co. Dar cea mai mare parte a personalului a rămas totuşi la mină, pentru că, pe lângă contractul de bază şi prima de miner neimpozabilă de două mărci cincizeci pe tură, ne-a fost promisă şi o compensaţie suplimentară pentru activitate non-minieră. Însă abia din iunie cincizeci şi trei, după ce am făcut o grevă de două săptămâni, ne-a fost plătit cu regularitate acest bonus. Ar mai fi de adăugat că o centrală termică a întreprinderii, cu turbine de abur şi mecanisme de comutare, ne furnizează energie electrică şi căldură. Dintre cele şaizeci şi opt de galerii de tavan, exploatate doar parţial, treizeci şi şase au trebuit umplute cu steril din motive de securitate; celelalte treizeci şi două, după săptămâni întregi de verificări făcute de Poliţia Minelor de la Oficiul Minelor, au fost declarate corespunzătoare pentru obiectul activităţii desfăşurate de firma Brauxel & Co. Chiar dacă nouă, mineri calificaţi, la început ne-a fost greu să renunţăm la exploatarea obişnuită a galeriilor de abataj, la deservirea rostogolurilor, screperelor şi jgheaburilor oscilante, ne-am obişnuit totuşi cu noile condiţii de muncă, cu totul străine mineritului, după cum am crezut la început, mai ales că, mulţumită atitudinii ferme a domnului Brauxel faţă de Oficiul Minelor, am rămas înscrişi în asociaţia minerilor”.

Aici Brauxel, directorul minei, spune: „E-n ordine, Wernicke! Şi nimeni să nu îndrăznească să plaseze potasa, cărbunele şi minereurile deasupra produselor noastre

finite. Ceea ce scoatem noi la lumina zilei poate fi privit din orice parte vrei!”

Dar întrucât călătorul străin-de-mină Walter Matern întreabă de ce, a ce şi de unde miroase aşa pe rampa de încărcare, din ce amestec rezultă mirosul, directorul de mină şi şeful de sector sunt nevoiţi să admită că predomină încă mirosul vremurilor când se extrăgea potasă: „Se amestecă emanaţiile leşiei saturate de sare, aşa cum le degajă sterilul jilav, cu izul de pământ al gresiei şi cu mirosul rămas de la fumul de la detonări, care conţine salpetru, fiindcă înainte, la deschiderea galeriilor de tavan, se folosea Gelatine Donarit. În plus, compuşii sulfuroşi rezultaţi din alge şi microorganisme marine, amestecaţi cu ozonul generat de scânteile locomotivelor electrice cu fir de tracţiune, impregnează aerul la toate nivelurile şi în galeriile de tavan. Alte componente ale mirosului sunt: praf salin din atmosferă sau depus, fum de carbid de la lămpi, urme de bioxid de carbon… Şi vaselina are miros. Iar când ventilaţia lasă de dorit, se poate bănui ce fel de bere s-a băut aici pe vremea extracţiei de potasă şi încă se mai bea în vremea produselor finite ale lui Brauxel: Herrenhäuser Pilsner, bere la sticlă cu un cal din Saxonia Inferioară pe etichetă”.

Şi străinul-de-mină Matern, informat asupra mirosului predominant în toate galeriile bine ventilate şi în camerele slab ventilate, găseşte nu numai că miroase înţepător, ci şi că la rampa de încărcare ajunge un curent apăsător de cald, venit dinspre orizontul principal de exploatare, deşi la suprafaţă se găseşte din plin aer proaspăt de mai.

Dar când pornesc – nu-l lasă în urmă pe câinele Pluto ei se deplasează mai întâi orizontal, cu drezina electrică, înaintând pe orizontul de exploatare, apoi abrupt, pe verticală, în colivie, ajungând la galeria de rambleiaj – şase

sute treizeci de metri sub nivelul solului –, şi nimeresc într-o zăpuşeală de august cu miros greu, al cărei conţinut îl constituie leşia de sare în partea de sus, sub ea, combinaţiile sulfuroase, şi jos de tot, fumul străvechi de la detonări şi ozonul recent, de la vehiculele tractate cu cabluri. Sudoarea se usucă mai repede decât iese prin piele.

Atunci Matern zice: „Dar ăsta-i chiar infernul!”

Însă şeful de sector Wernicke îl corectează: „Aici doar se prepară materialele destinate prelucrării. Şi anume, conform programului prevăzut pentru vizita noastră, în prima galerie de tavan sunt compromise materiale noi, solicitate de la suprafaţă”.

Şi ei intră prin culoarul îngust – cu câinele în faţă – în prima galerie de tavan. Înainte li se deschide o hală mare cât naosul unei biserici. Straturile de sare – sus, acoperişul, în laterale, peretele masivului, jos, culcuşul de mină –, marcate cu găuri de forare corect înjumătăţite, duc spre peretele frontal al galeriei, unde s-ar putea presupune existenţa unui altar, într-atât de sacru-solemn se înfăţişează. Dar acolo nu se înşiruie decât nişte căzi de mare capacitate, de înălţimea unor paturi, câte şaisprezece pe fiecare parte, de la intrarea îngustă şi până la peretele din capăt, lăsând la mijloc un spaţiu de deservire. La ele lucrează cu o prăjină cu lingură la capăt Hinrich Schrotter, cândva miner artificier.

Şi cel care se ocupă de toate băile cu leşie din prima galerie de tavan îl informează pe Matern cel străin de mină: „Prelucrăm mai ales bumbac, celofibră, poplin, gradel şi stambă, flanel care se contractează repede, de asemenea tricot, tafta şi tul, dar şi mătase artificială şi naturală – de curând, un lot mai mare de catifea lavabilă şi douăsprezece baloturi de moar –, iar uneori ni se cer cantităţi mici până la medii de caşmir, batist, şifon – la

metru. Astăzi, de la începutul turei de noapte, se află în primul stadiu de compromitere opt baloturi de in irlandez, lăţimea unu douăzeci înainte de tratament, şi, de asemenea, un lot de piei, mai ales mânz, astrahan şi capră africană; iar în ultimele trei căzi, sus, în stânga, se află nişte brocart, apoi un sortiment de dantelă de Bruxelles, dar şi cantităţi mici de pichet, crepdeşin şi piele întoarsă. Celelalte căzi de mare capacitate compromit căptuşeli, doc, saci pentru ceapă, pânză englezească pentru vele şi frânghii de orice grosime. Lucrăm în special cu leşii cu descompunere la rece, provenite din obişnuita leşie de steril, în care se adaugă nişte clorură de magneziu. Doar când ni se cere o compromitere puternică a materialelor noi, compromitem cu leşie fierbinte de silvinit, cu adaos de bromură de magneziu. Toate băile de leşie, în special cele care conţin bromuri, necesită de fapt un aeraj bun, peste medie. Dar, din nefericire – şi domnul Wernicke, şeful de sector, o va confirma –, orizontul de şase sute treizeci n-a avut un aeraj regulamentar nici înainte, când încă se mai deschideau galerii de tavan”.

Însă Brauxel, directorul, nu prea ia în seamă observaţia privind aerajul insuficient: „Totul va fi mai bine, copii, când vor veni ventilatoarele centrifuge şi aerajul se va accelera”.

Şi ei părăsesc prima galerie de tavan, unde fâşii albe de aburi se încolăcesc deasupra leşiilor, şi, urmându-l pe şeful de sector, care ţine lampa ridicată, ajung în a doua galerie de tavan, în care sunt compromise pe uscat stofe trecute prin leşii şi stofe noi. Un screper, pus în mişcare de un troliu cu cablu, rostogoleşte un munte de materiale peste nişte steril rămas acolo din vremurile când se extrăgea potasă.

Dar când ajung în cea de-a treia galerie de tavan, cu câinele vioi în frunte, zgomotul de screper nu se mai aude,

nu mai sunt nici aburi de clorură de magneziu; în schimb, în nişte containere asemănătoare dulapurilor sunt lăsate să fie roase în tihnă de molii haine bărbăteşti şi felurite uniforme. Confecţiile compromise aici necesită atenţie doar o dată pe săptămână. Dar şeful de sector Wernicke are cheile în stăpânire şi deschide unul dintre dulapurile speciale: imediat apare un nor argintiu de molii. Uşa se închide la loc.

Şi în galeria a patra, după ce primesc explicaţii referitoare la un parc de maşini manevrate de foşti vagonetari şi mineri, care pe de-o parte rup încă o dată ţesături compromise de leşii, screpere şi molii, le supun unor temperaturi arzătoare şi le înseamnă cu pete de ulei, cerneală şi vin, iar pe de altă parte croiesc după tipare ţesături compromise definitiv, le căptuşesc şi le cos, directorul şi câinele, şeful de sector şi străinul-de-mină Matern sunt preluaţi de cea de-a cincea galerie, destul de asemănătoare cu un atelier mecanic.

Deşeuri metalice, aşa cum se obţin la suprafaţă, unde totul se uzează, cum le adună cimitirele de maşini şi le zămislesc războaiele, cum rămân de pe urma demontărilor, deşeuri sortate după explozii de cazane – o întreagă antologie de deşeuri strânse în grămezi circulă pe benzi rulante, este descâlcită de aparate de tăiat cu flacără, face băi care îndepărtează rugina şi se ascunde puţin, ca să apară din nou, galvanizată, pe banda rulantă: montajul progresează, articulaţiile sferice se rotesc, nisipul de la probe nu opreşte mecanismele, molete apucătoare, cu lanţuri reglabile şi cârlige, alcătuiesc un sistem de transport pe care se deplasează containere goale. Biele, ambreiaje, mufe, culbutori şi alte asemenea mărunţişuri dau ascultare motoarelor electrice. Pe schele de înălţimea unui om sunt suspendaţi monştri mecanici. În nişte schelete pline de activitate, ascensoare se mişcă

şovăielnic, în ritm greoi, de la un palier la altul. În piepturi bombate şi rigide, mori cu ciocane au preluat nesfârşita misiune de a sfărâma cu zgomot bile de oţel. Ce larmă asurzitoare!

Ea continuă şi în cea de-a şasea galerie din vizita instructivă făcută în întreprindere. Şi urechile lor sunt supuse la ceea ce lui Pluto îi creează o stare de nelinişte şi-l face apoi să urle în galeria abruptă, în stil gotic târziu.

Atunci Matern cel străin de mină spune: „Asta chiar că e infernul! Ar fi trebuit să lăsăm câinele sus. Animalul suferă”.

Dar Brauxel, directorul, e de părere că urletul de câine înălţat vertical în galerie se amestecă admirabil cu sistemul electronic, testat în prealabil, destinat armăturilor aflate în procesul de producţie: „Ceea ce este numit cu nesocotinţă infern oferă totuşi, la fiecare tură, leafa şi pâine la treizeci de mineri instruiţi de metalo-plasticieni recunoscuţi la nivel internaţional şi acusticieni cu studii superioare. Şeful nostru de sector, bunul domn Wernicke, va confirma că minerii care lucrează de douăzeci de ani în mină tind să vadă infernul oriunde la suprafaţă, negăsind vreo confirmare că infernul ar fi sub pământ – nici măcar când aerajul este insuficient”.

Şeful de sector, un cunoscător-de-mină, încuviinţează din cap de mai multe ori şi îi conduce pe director, al cărui câine continuă să urle, şi pe călătorul străin-de-mină spre ieşirea din galeria a şasea, în care zgomotul nu se poate întrece pe sine, prin culoarul aburind şi apoi pe galeria de exploatare, unde se face tot mai linişte.

Şi ei se ţin după zumzăitoarea lui lampă cu carbid până la acel puţ de exploatare care i-a dus la începutul vizitei de la orizontul principal de exploatare la talpa de rambleiere şi la cea de reglare a aerajului.

Şi iarăşi are loc o coborâre, numai că scurtă, până la

galeria de subetaj, pe care şeful de sector o numeşte, după tradiţie, „vatra de abataj”, însă directorul îi spune „galerie a disciplinelor de prim rang”.

Într-a şaptea, a opta şi a noua galerie de tavan străinului-de-mină îi sunt prezentate, pentru instruire, trei emoţii de bază şi efectul lor de ecou.

Şi iarăşi Matern se avântă să exclame „Asta e infernul, zău aşa!”, deşi plânsul, în toate variantele lui omeneşti, e fără lacrimi. Emoţii pe sec transformă galeria de tavan într-o Vale a Plângerii. Nişte armături, care cu puţin timp înainte erau încă deşeuri şi care apoi, înviate sub formă de schelete şi înzestrate cu mecanisme silenţioase sau zgomotoase, trebuiau să facă faţă unor teste mecanice şi acustice, stau acum pe solul răzuit al galeriei, înfăşurate în linţolii compromise, şi formează cercuri în care plânsetul circulă de jur-împrejur. Şi fiecare cerc şi-a propus o altă sarcină lacrimogenă, care rămâne totuşi uscată ca nisipul deşertului. Aici începe. Cercul învecinat nu încetează cu scânceala. Cercul de aici plânge cu suspine adânci. Bocete crescătoare şi descrescătoare umflă şi dezumflă cercul de colo, deformându-l. Plâns înăbuşit, ca în pernă. Smiorcăială ca şi cum s-ar fi ars laptele. Văitat cu batista între dinţi. Jalea e molipsitoare. Spasmodic şi sub ameninţarea sughiţului. De la văicăreţ la plângăreţ: bocitoarea şi plângăcioasa. Şi peste zguduitul umerilor, izbitul în piept şi plânsul mut, în sine, un glas jeluitor, mai-mai să dea în plâns, spune nişte poveşti lăcrimoase, poveşti de muci şi ape, poveşti care să moaie pietrele: „Şi atunci guvernatorul cel rău i-a spus micuţei florărese îngheţate. Dar când bietul copil şi-a ridicat rugător mâinile spre ţăranul bogat. Însă cum lipsurile erau tot mai mari, regele porunci ca fiecărui al treilea supus din ţara lui. Atât de singură se simţea bătrâna cea oarbă, încât credea că ar trebui. Şi când tânărul şi vajnicul luptător

zăcea atât de vrednic de milă într-o baltă de sânge. Atunci jalea s-a aşternut ca un giulgiu peste ţară. Ciorile croncăneau. Vântul se căina. Caii şchiopătau. În grinzi ticăia viermele morţii. Vai vouă! Vai vouă! Asta fi-vă-va soarta! Piatră pe piatră nu va mai sta şi niciun ochi nu va mai rămâne uscat! Vai vouă!”

Dar cine e supus disciplinei plânsului în cea de-a şaptea galerie de tavan nu dispune de glande care să deschidă zăgazurile apei din ochi. Nici măcar zeama de ceapă n-ar ajuta la nimic. Automatele plâng, e drept, dar bănuţii refuză să zornăie. Şi cum ar putea acest antrenament desfăşurat sub un acoperiş de sare, pe un sol de sare, între pereţi de sare, să facă să izbucnească nişte izvoare ale căror reziduuri ar fi cristaline şi ar putea să seducă o capră?

Şi, după atâta zădărnicie, directorul cu câine şi şeful de sector, urmaţi de cel străin de mină, părăsesc a şaptea galerie a primei emoţii şi îşi continuă în tăcere drumul pe animata galerie de exploatare până când lampa şefului de sector îi conduce prin culoar în cea de-a opta galerie, care pare aproape prea strâmtă ca să cuprindă atâta veselie.

Din nou Matern nu-şi poate reţine exclamaţia: „Ce râs infernal!” însă în realitate – directorul Brauxel atrage imediat atenţia asupra acestui fapt – în încăperea a opta sunt adunate doar variantele celei de-a doua emoţii, cea a râsului omenesc. Cunoaştem scala, de la chicotit la murit de râs. „Trebuie să atragem atenţia” – aşa vorbeşte şeful de sector Wernicke – „că, din cauza zdruncinăturilor permanente şi în rafale, din toată întreprinderea, a opta galerie de tavan este singura care a trebuit asigurată împotriva prăbuşirii tavanului cu trei şiruri de stâlpi de susţinere din cel mai bun lemn de mină”.

Este de înţeles: nişte armături care cu puţin timp în urmă exersau jalea şi durerea, înfăşurate în pânză de sac,

se aud acum nechezând hohotind râzând, îmbrăcate în tartane şi cămăşi de cowboy, de asemenea compromise. Se încovoaie, se trântesc, se rostogolesc. Mecanismele pe care le au îngăduie ţinutul de burtă, plesnitul peste coapse şi tropăitul. Şi, în vreme ce membrele se mişcă independent, printr-o deschizătură cât pumnul izbucneşte: râs de boală sau de leac, râs de moşneag, iscat din butoaie cu bere sau crame, râs de casa scărilor şi de anticameră, râs obraznic, fără rost, satanic, sardonic, da, nebunesc şi deznădăjduit. Asta răsună în domul împădurit cu stâlpi şi se amestecă împerechează multiplică; un cor care abia reuşeşte să mai respire. Aici rid compania, regimentul, armata, toate găinile, zeii – homeric –, toţi oamenii din Renania, toată Germania râde de cu, în ciuda, fără oprire: râsul ei de sperietoare.

Călătorul străin-de-mină Walter Matern e cel care rosteşte pentru prima oară cuvântul definitoriu. Şi, pentru că nici directorul, nici şeful de sector nu-l corectează, aşa cum l-au corectat când a vorbit de „râs infernal", el dă un nume glumelor care circulă încoace şi-ncolo între automatele dornice de râs, care trebuie numite sperietori: glume de sperietori. „Pe-asta o ştii? Două mierle şi un graur se întâlnesc în gara centrală din Köln… Sau pe asta? O ciocârlie vrea să plece cu trenul interzonal la Berlin, la săptămâna Verde, şi când ajunge la Marienborn… Sau pe asta, că-i nou-nouţă: trei mii două sute treizeci şi doi de vrăbioi vor să meargă împreună la bordel şi, când ies de acolo, unul dintre ei are gonoree. Care dintre ei oare? Greşit! Fiţi atenţi încă o dată: trei mii două sute treizeci şi doi de vrăbioi…"

Atunci străinul-de-mină Matern spune că genul ăsta de umor e prea cinic ca să fie pe gustul lui. După el, umorul are un efect eliberator, vindecător, da, adesea mântuitor. Zice că el simte lipsa căldurii omeneşti, chiar şi

a bunătăţii, a omenescului. Asemenea calităţi i se promit într-a noua galerie de tavan. După care toţi, împreună cu Pluto, câinele, care nu râde niciodată, părăsesc râsul de sperietori şi merg pe firul galeriei de exploatare până la un culoar care o ia la stânga, vestind sala unde se află cea de-a treia emoţie principală.

Şi Matern oftează, fiindcă prevestirea gustului unei mâncări încă nepuse pe masă îi amărăşte cerul gurii. Atunci Brauxel se vede nevoit să-şi ridice felinarul curios şi să întrebe ce motive de oftat ar fi. „Mi-e milă de câine, care nu poate să zburde sus, unde luna mai e verde, care trebuie să stea la picior aici jos şi să suporte infernul ăsta organizat în amănunt”.

Însă Brauxel, care nu poartă obişnuitul său toiag de munte, ci un baston delicat de abanos, cu cârjă de fildeş, care cu doar câteva ore în urmă îi aparţinea încă unui fumător fără măsură care îşi zicea Gură-de-aur, nu fumează deloc sub pământ, ci spune: „Dacă această întreprindere a noastră trebuie numită neapărat infern de o persoană străină de mină, atunci se cuvine să aibă şi un câine al infernului. Priviţi numai cum lampa noastră învaţă câinele s-arunce o umbră infernală, care devorează galeria: culoarul îl absoarbe deja. Trebuie să-l urmăm!”

Ura cu ochii apropiaţi, furia care nu se oxidează niciodată, răzbunarea rece şi cea înfierbântată ţin aici lecţii. Sperietori care, îmbrăcate în iută, deserveau o pompă de lacrimi mereu uscată, sperietori care, în carouri multicolore şi picăţele stridente, dădeau drumul generatorului de umor încorporat poartă acum costume de luptă umflate de vânt de mai-mai să crape, cărora compromiterea repetată cu leşii le-a injectat urme de la şapte bătălii de încercuire, şi stau în sala golită, fiecare sperietoare de una singură. Astea sunt deci teme impuse furiei, urii şi răzbunării: răngi adulte trebuie încovoiate şi

făcute semne de întrebare, precum şi alte asemenea încolăceli. Furia, lipită deja în multe locuri, trebuie să crape şi să se umfle din nou de la suflarea propriilor plămâni. Ura, cu ochii apropiaţi, trebuie să-şi sfredelească propriul genunchi cu arzătorul. Însă răzbunarea rece şi cea înfierbântată trebuie să umble – Nu vă întoarceţi în drum, răzbunarea bântuie acum! – şi să macine scrâşnind între dinţi pietricele de cuarţ servite cu lingura.

Acesta e sunetul mâncării al cărei gust şi-l prevestise Matern cel străin de mină. Alimentaţie de şcoală. Regim de sperietoare. Fiindcă şi furia, şi ura, cărora nu le ajunge crăpatul şi sfredelitul cu arzătorul, pentru care încovoierea de răngi nu e destul de expresivă, furia care face să explodeze ventile şi ura tăietorului cu flacără se îndoapă din troace în care doi muncitori de la firma Brauxel & Co. lopătează la fiecare oră pietriş dintr-acela care stă grămezi la suprafaţă, unde e verde-de-mai, drept hrană pentru scrâşnitul din dinţi.

Atunci Matern, care încă din copilărie scrâşnea din dinţi de îndată ce îl apuca furia, de îndată ce ura îl silea să privească într-un punct anume şi răzbunarea îl făcea să umble de colo colo, şi-a întors capul dinspre acele sperietori care îi înălţau propriile însuşiri la rangul de disciplină universal valabilă.

Iar şefului de sector, care îi conduce cu lampa ridicată din încăperea a noua în galeria de exploatare, îi spune: „Îmi închipui că aceste sperietori extrem de expresive se vând bine. Omenirii îi place să-şi vadă imaginea ieşită orbeşte din fire!”

Dar Wernicke, şeful de sector, ripostează: „E drept că modelele noastre cu acustică dentară au fost cândva, la începutul anilor cincizeci, foarte cerute în ţară şi în străinătate, dar azi, când deceniul a ajuns la maturitate, nu mai comercializăm sortimente bazate pe a treia emoţie

fundamentală decât în noile state africane”.

La care Brauxel, cu un zâmbet fin, îl bate uşor pe gât pe câinele Pluto: „Nu vă faceţi griji în privinţa problemelor de comercializare ale firmei Brauxel & Co. Ura, furia şi răzbunarea colindătoare vor fi din nou la modă într-o bună zi. La urma urmei, o emoţie principală, care stimulează scrâşnitul din dinţi, nu este un succes oarecare, de sezon. Cine vrea să suprime răzbunarea se răzbună totodată pe răzbunare”.

Astea sunt cuvintele care urcă împreună cu ei în drezina electrică şi cer să fie rumegate pe parcursul drumului lung, care trece prin două uşi de aeraj, pe lângă puţuri oarbe cu gratii şi galerii de tavan umplute cu steril. Abia când ajung la destinaţie, unde şeful de sector le promite vizitarea galeriilor de la zece la douăzeci şi doi, fraza lui Brauxel despre răzbunarea care nu poate fi suprimată cade în uitare, însă fără să-şi piardă concizia.

Pentru că în galeriile a zecea, a unsprezecea şi a douăsprezecea, unde se ţin antrenamentele sportive, religioase şi militare – adică alergările cu ştafetă, procesiunile catolice dansante şi schimburile de gardă –, furia, ura şi răzbunarea cea mereu umblătoare şi, de aceea, de nestârpit din lume, ca şi zadarnica pompă de lacrimi şi generatorul de umor încorporat, pe scurt, plânsul, râsul şi scrâşnitul dinţilor, aşadar emoţiile principale, formează deja acea bază profundă de pe care sperietorile sportive, sperietorile penitente şi sperietorile proaspăt recrutate pot apropia de recorduri săritura cu prăjina, mersul pe mazăre uscată şi lupta corp la corp. Felul cum se întrec la o lungime de cap de sperietoare, cum duc la capăt într-un timp tot mai scurt înălţarea unei cruci după norme de sperietoare, cum înving îngrăditurile de sârmă, nu cu ajutorul unui cleşte demodat, ci înghiţindu-le cu tot cu ghimpi şi eliminându-le apoi netede,

prin metode de sperietoare, aşa ceva merită să fie şi este înscris în tabele: salariaţi ai firmei Brauxel & Co. măsoară şi înregistrează timpuri record de sperietoare şi lungimi de rozarii. Trei galerii de tavan, deschise pe vremea când aici se exploata potasă şi mărite până la lungimea sălilor de sport, la înălţimea unui naos de biserică şi la lărgimea unui buncăr antiaerian lat în umeri, oferă în fiecare tură unui număr de peste patru sute de sperietori cu spirit de echipă, sperietori aleluia şi sperietori perseverente până la capăt spaţiul necesar pentru desfăşurarea de forţe acţionate electronic. Deocamdată teleghidate – centrala se află acolo unde era odinioară platforma troliului –, deci întreceri sportive de sală, servicii pontificale şi manevre de toamnă dirijate de la distanţă sau altminteri: sport pentru recruţi, servicii divine de campanie şi binecuvântarea armelor de sperietoare, numai bune pentru deşeuri, umplu orarele, pentru ca mai târziu, într-un aşa-numit caz de urgenţă, orice record să fie bătut, orice eretic să fie demascat şi orice erou să aibă parte de victoria lui.

Şi directorul cu câinele lui şi cu străinul-de-mină, împreună cu Wernicke, şeful responsabil de sector, părăsesc prietenii sportului compromişi cu leşii, sperietorile cu rase de călugări compromise de molii şi acel doc compromis de screper, care trebuie să meargă târâş, să se apropie târâş de duşman, în vreme ce duşmanul-sperietoare se târăşte şi el, pentru că în orar stă scris: „Mers târâş. Înaintare târâş. Înaintare târâş spre celălalt”.

Dar cum vizitarea întreprinderii avansează, sunt examinate galeriile treisprezece şi paisprezece, iar colecţiile de sperietori incluse în programul de instruire nu mai sunt îmbrăcate în costum sportiv, în roşu de băiat de altar şi în uniforme de camuflaj; dimpotrivă, în ambele încăperi totul se desfăşoară în civil. Fiindcă în galeria

familială şi în cea administrativă sunt dezvoltate, educate şi puse în folosul practicii, adică al existenţei civile cotidiene, virtuţile democratice ale statului-sperietoare, a cărui constituţie este întru totul echitabilă faţă de necesităţile civile. Sperietorile stau în bună armonie la masă, în faţa televizorului şi în corturi de camping compromise. Familii de sperietori – fiindcă ele sunt celula germinativă a statului! – sunt instruite asupra tuturor articolelor din constituţie. Nişte difuzoare proclamă ceea ce familiile repetă pe mai multe voci, adică preambulul-de-sperietoare: „Pe deplin conştientă de responsabilitatea sa faţă de Dumnezeu şi de oameni, animată de voinţa de a conserva unitatea-de-sperietoare naţională şi politică...” Apoi articolul unu, despre demnitatea sperietorilor, care este inviolabilă. Apoi dreptul consemnat în articolul doi, cel de dezvoltare neîngrădită a personalităţii-sperietoare. Apoi una şi alta şi, în sfârşit, articolul opt, care conferă tuturor sperietorilor dreptul de a se aduna în mod paşnic, neînarmate, fără un anunţ sau o autorizaţie prealabile. Şi articolul douăzeci şi şapte – „Toate sperietorile cu sânge german sunt prevăzute unitar cu însemnul comercial al firmei Brauxel & Co”. – e respectat de familiile de sperietori cu încuviinţări din cap; la fel, şi articolul şaisprezece, alineatul doi, e primit fără împotrivire: „Persecutaţii politic au dreptul la azil politic sub pământ”. Şi toată această educaţie cetăţenească, de la „libertatea universală de a insulta” şi până la „expatrierea forţată”, este exersată în cea de-a paisprezecea galerie de tavan: sperietorile cu drept de vot se îndreaptă spre urne; sperietorile amatoare de discuţii discută despre riscurile statului social; sperietorile a căror înzestrare jurnalistică se condensează într-un ziar cu apariţie zilnică fac trimiteri la libertatea presei, articolul cinci; parlamentul se întruneşte; Curtea Superioară a sperietorilor respinge în

ultimă instanţă; opoziţia susţine partidul de la guvernare în chestiuni de politică externă; se exercită disciplina de partid; Fiscul stă cu palma întinsă; libertatea de asociere creează legături între galerii situate la orizonturi de exploatare diferite; conform articolului unu b, al*i*neatul trei a, analizarea sperietorilor cu detectorul de minciuni introdus de firma Brauxel & Co. este considerată anticonstituţională; statul înfloreşte; nimic nu îngrădeşte comunicarea; autoadministrarea sperietorilor, garantată prin articolul douăzeci şi opt a, al*i*neatul trei, începe sub pământ şi se extinde la suprafaţă – plană sau cu relief – până la câmpurile cu grâu din Canada, până la plantaţiile de orez indiene, până la vastele regiuni ucrainene cultivate cu porumb – peste tot unde produsele firmei Brauxel & Co., adică sperietorile de un tip sau altul, îşi îndeplinesc misiunea, stăvilind prădăciunile păsăreşti.

Însă după ce galeriile treisprezece şi paisprezece şi-au arătat competenţele civile şi cetăţeneşti, Matern, străinul-de-mină, repetă de mai multe ori: „Doamne, ăsta e infernul! Adevăratul infern!”

În consecinţă, pentru a combate părerea străinului-de-mină, şeful de sector Wernicke îi conduce, cu lampa ridicată, pe Walter Matern şi pe directorul cu câine ascultător în galeriile cincisprezece, şaisprezece şi şaptesprezece, care adăpostesc erosul dezlănţuit, erosul inhibat şi narcisismul falie.

Căci aici e luată în derâdere orice disciplină uniformă, orice demnitate civilă, iar ura, mânia şi răzbunarea umblătoare, care cu puţin înainte încă păreau îmblânzite, fiind supravegheate administrativ, înfloresc iarăşi, acoperite cu piele compromisă, dar roz precum carnea. Pentru că toate sperietorile dezlănţuite, inhibate şi de sine iubitoare rod din aceeaşi coptură, a cărei reţetă face din toate poftele un aluat, care însă nu îndestulează

pe nimeni, indiferent cât de asiduu regulează, smucit şi în orice poziţie, şi apoi împroaşcă acea adunătură de dosuri dezgolite. Oricum, asemenea rezultate nu pot fi înregistrate decât în a cincisprezecea galerie, unde erosul dezlănţuit nu îngăduie nici unei sperietori înfierbântate să-şi curme erecţia, care durează deja de mai multe ture. Niciun cep nu face faţă acestei revărsări. Niciun clopoţel de pauză pentru acest orgasm perpetuu. Nestăvilit se varsă mucăria de sperietoare, un produs care, după cum explică Wernicke, şeful de sector, conţine silvină, fiind obţinut în laboratoarele firmei Brauxel & Co. Şi injectat cu agenţi patogeni asemănători gonococilor, pentru ca iritaţiile şi mâncărimile, aşa cum apar ele în gonoreea obişnuită, să fie în avantajul dezlănţuitelor sperietori-cu-jet-continuu. Totuşi această molimă are voie să se răspândească numai în galeria a cincisprezecea, nu şi într-a şaisprezecea şi a şaptesprezecea. Pentru că în niciuna dintre acestea nu se ajunge la vreo slobozire, ba chiar în încăperea inhibată nu se ajunge nici măcar la indispensabila erecţie. Iar în încăperea narcisist falică sperietori solitare se străduiesc, tot zadarnic, oricât le-ar veni în ajutor o muzică lascivă, pusă pe texte deocheate, şi oricât de cărnoase ar fi scenele de film care umplu ecranele întinse pe pereţii frontali ai galeriilor inhibate şi narcisiste. Nicio sevă nu urcă. Fiecare şarpe doarme. Toată satisfacţia a rămas la suprafaţa pământului; pentru că Matern, care vine de la suprafaţă, străin-de-mină, zice: „Este împotriva naturii. Astea sunt chinuri infernale! Viaţa, aceea adevărată, are mai multe de oferit. Ştiu asta. Eu am savurat-o”.

Pentru că şeful de sector Wernicke este de părere că acolo jos, sub pământ, străinului-de-mină îi lipseşte spiritul, îl conduce – ca şi pe directorul de mină, care zâmbeşte uşor, ca pentru sine, şi-l ţine relaxat de zgardă

pe câinele Pluto – în galeriile optsprezece, nouăsprezece şi douăzeci, aflate la următorul orizont, la şapte sute nouăzeci de metri, fiecare dintre ele acordând spaţiu cunoaşterii, cuceririlor şi, respectiv, antinomiilor filosofice, sociologice şi ideologice.

Nici nu ajung bine la acest orizont, că Matern se întoarce în loc: străinul-de-mină nu mai vrea, infernul îl oboseşte, şi-ar dori să respire iar la suprafaţă. Dar Brauxel, directorul, ciocăneşte sever cu acel baston de abanos care acum câteva ceasuri îi aparţinuse unui anume Gură-de-aur şi se referă la ceva ce Matern ar fi făcut la suprafaţă: „Oare a uitat cumva străinul-de-mină circumstanţele în care, în zorii zilei de azi, a aruncat un briceag în canalul Landwehr, care traversează Berlinul, oraş situat la suprafaţa însorită? a

Prin urmare străinul-de-mină Matern nu are voie să se întoarcă; trebuie să intre prin culoarul de acces, trebuie să facă faţă cunoaşterii filosofice care se manifestă, bogată în cuvinte, în galeria a optsprezecea.

Dar nu Aristotel, nici Descartes sau Spinoza – nimeni de la Kant până la Hegel. De la Hegel la Nietzsche: un gol! Nici neokantieni, nici reprezentanţi ai neohegelianismului, nici

Rickert1 cel cu coamă leonină, nici Max Scheler[401402], nici fenomenologia vreunui Husserl cu barbă ascuţită nu umplu cu elocvenţă galeria, lăsându-l pe străinul-de-mină să uite ce chinuri infernale oferea erosul brut, niciun Socrate nu meditează sub pământ la lumea de deasupra… ci El, presocraticul, El însutit, El, cu acea de o sută de ori

---

401 Heinrich John Rickert (1863-1936), filosof german, reprezentant al neokantianismului şi susţinător al filosofiei valorilor.

402 Max Scheler (1874-1928), filosof german, cunoscut în primul rînd pentru contribuţiile sale în domeniul fenomenologiei, filosofiei valorilor, sociologiei cunoaşterii şi antropologiei filosofice.

compromisă cu leşii scufie cu ţugui, cândva alemană, pusă pe cap, El, în pantofi cu catarame şi în halat de in: de o sută de ori El, tot pe drum pe drum! Şi gândeşte. Şi vorbeşte. Are o mie de cuvinte pentru fiinţă, pentru timp, pentru esenţă, lume şi temei, pentru cu ş*i* pentru acum*, pe*ntru Nimic şi pentru sperietorime ca ansamblu. Astfel: speriere, stare-de-speriere, sperie-structură, speri-expunere, ne-speriere, însperiere, contra-speriere, de-sperietoare, de-speriatul, situare-afectivă-de-sperietoare, dezsperiat, speriere-finală, naştere-de-sperietoare, întreg-desperietoare, sperie-temei şi Legea sperietorimii. „Fiindcă esenţa sperietorilor este tripla dispersare transcendental-izvorătoare a sperietorimii în proiectarea-de-lume. Menţinându-se în Nimic, sperietorimea a depăşit deja cu totul de-speriatul..."

Aşadar, în cea de-a optsprezecea galerie transcendenţa picură din scufii cu ţugui. O sută de filosofi compromişi cu leşii sunt de una şi aceeaşi părere: „Fiinţarea de sperietorime înseamnă menţinere în Nimic". Şi întrebarea temătoare a străinului-de-mină Matern, care îşi lansează vocea în interiorul galeriei, „Dar omul, după al cărui chip se proiectează sperietoarea?", poate primi răspuns de la unul şi de la o sută de filosofi: „Întrebarea referitoare la sperietorime ne pune pe noi înşine – întrebătorii – sub semnul întrebării". Atunci Matern îşi retrage vocea. O sută de filosofi asemenea umblă pe solul de sare şi se salută unii pe alţii în mod esenţial: „Sperietorimea există în vederea ei".

Cărări au făcut, tot umblând cu învechiţii lor pantofi cu cataramă. Uneori tac, iar atunci Matern le aude mecanismele. Vorbele despre sperietorime îşi iau din nou avânt.

Dar înainte ca de o sută de ori prezentul, de-molii-screper-şi-leşii-compromisul filosof să deruleze iarăşi

banda magnetică din interiorul lui, Matern se salvează, ieşind pe rampa de exploatare, şi ar vrea să fugă de acolo, dar nu poate, fiindcă este tot străin-de-mină şi cu siguranţă ar lua-o pe căi greşite: „De-speriatul e petrecut în rătăcirea în care sperierea umblă rătăcitoare, ctitorind astfel eroarea”.

Aşadar, depinzând de cunoscătorul-de-mină Wernicke, şeful de sector, şi amintindu-şi mereu de infern din cauza lui Pluto, câinele negru, el este condus prin galerii ale căror numerotări arată că nu e cruţat de niciuna.

Sub al nouăsprezecelea tavan sunt adunate cunoştinţele sociologice. Formele însingurării, teoria stratificării sociale, metoda introspectivă, nihilismul practic al valorii şi comportamentul non-reflexiv, stări de fapt şi analize conceptuale, de asemenea statica şi dinamica, dar şi dublul aspect şi totalitatea structurilor stratificate, sunt reprezentate în mişcare. Compromitere diferenţiată: societatea globală modernă ascultă conferinţe pe tema conştiinţei colective. Sperietori-din-obişnuinţă devin sperietori-de-mediu-social. Sperietori secundare corespund normei sperietoriale. Sperietori determinate poartă cu cele nedeterminate o controversă al cărei rezultat nu vrea să fie aşteptat nici de străinul-de-mină Matern, nici de directorul cunoscător-de-mină Brauxel, însoţit de câine şi de şeful de sector, fiindcă într-a douăzecea galerie sunt reprezentate toate antinomiile ideologice – o ceartă între sperietori pe care Matern poate s-o urmărească, pentru că în el domneşte un talmeş-balmeş asemănător. Aici, ca şi în interiorul lui Matern, întrebarea e: „Există un infern? Ori el este deja pe pământ? Ajung sperietorile în cer? Sperietoarea se trage din îngeri sau au existat sperietori încă înainte ca îngerii să fie concepuţi? Sperietorile sunt deja îngeri? Cine a

inventat pasărea, îngerii sau sperietorile? Există Dumnezeu sau este Dumnezeu sperietoarea originară? Dacă omul este făcut după chipul lui Dumnezeu şi sperietoarea, după chipul omului, nu înseamnă că sperietoarea este leită lui Dumnezeu?”... O, Matern ar vrea să răspundă cu Da l*a* fiecare întrebare şi să asculte totodată douăsprezece alte întrebări la care să răspundă cu Da: „*T*oate sperietorile sunt egale? Sau există sperietori de elită?

Sperietorile sunt proprietatea poporului? Sau orice ţăran poate face uz de dreptul de a poseda o sperietoare? Din ce rasă sunt sperietorile? Este cea germanică superioară celei slave? Are voie o sperietoare germană, la una evreiască? Oare evreilor nu le lipseşte darul? Poate fi ea măcar concepută – sperietoarea semită? Iţic-sperietoare! Iţic-sperietoare!” Şi Matern se refugiază din nou în galeria de exploatare, care nu pune întrebări la care să fie nevoit să răspundă afirmativ orbeşte şi la toate odată.

Alinător, ca şi cum directorul de mină şi şeful de sector ar vrea să-i aplice un pansament epuizatului străin-de-mină, în faţă i se deschide a douăzeci şi una galerie de tavan ca o delectare pentru ochi, care trebuie contemplată în tăcere. Aici sunt sperietorizate momentele istorice de cotitură. Compromisă şi totuşi dinamică, istoria cu înfăţişare de sperietoare se derulează cursiv, debitând ani, defenestrări şi tratate de pace. Fibula franconă veche şi pălăria Wellington, gulerul Stuart şi îndrăzneaţă pălărie calabreează, dalmatica1 şi bicornul de corăbier întrupează, după o baie de leşii şi un ospăţ de molii, clipe cruciale şi ani fatali. Toate se învârt şi fac plecăciuni după moda vremii lor. Contradansuri şi valsuri, poloneze şi gavote leagă între ele decenii. Cuvinte celebre – „Aici guelfi, aici

ghibelini...” „în[403] statul meu fiecare poate, după fasonul lui...” „Daţi-m[404]i un răgaz de patru ani...!” – plutesc î[405]n încăpere şi sunt înlocuite de altele. Şi toate imaginile impresionante, parţial statice, parţial pantomimice. Baia de sânge de la Verden1. Victoria de la Lechfeld. Drumul se[406]r[407]e Canossa. Tânărul Konradin îşi conţinu[408]a drumul călare. Madone gotice nu fac economie de falduri. Zibelina predomină atunci când consiliul elector statuează la Rhens. Cine a că-l[409]cât pe trena houppelandei*, lungă de m*[410]ai mulţi coţi? Husiţii şi turcii schimbă obiceiurile. Cavaleri şi rugină se împreunează. Fastuoasa Burgundie dă tuturor roşul, brocartul şi corturile de mătase căptuşite cu catifea. Dar cum capacele ruşinii se tot umflă şi braguette-le *abia mai re*[411]uşesc să cuprindă harul

---

403 Veşmînt liturgic tivit cu dantelă.

404 Jeder soli nach seiner Fasson selig werden (germ.), „Fiecare să fie fericit după fasonul lui“, cuvinte atribuite regelui prusac Friedrich al II-lea ca răspuns la întrebarea referitoare la necesitatea desfiinţării dăunătoarelor şcoli romano-catolice.

405 Cerere formulată de Hitler în aprilie 1937 pentru realizarea planului de eradicare a şomajului.

406 Presupusa masacrare a 4500 de saxoni în anul 782, în timpul Războaielor Saxone, la ordinul împăratului Carol cel Mare.

407 Bătălia de la Lechfeld (10 august 955), cea mai importantă victorie militară a regelui Otto cel Mare, a pus capăt incursiunilor maghiare în Europa de Vest, fiind considerată adesea momentul naşterii naţiunii germane.

408 Konrad (1252-1268), ultimul descendent al dinastiei Staufer, duce de Suabia, rege al Ierusalimului şi al Siciliei.

409 întrunirea principilor electori din 16 iulie 1338, la Rhens, ca urmare a conflictului nerezolvat dintre împăratul Ludwig al IV-lea şi papa Benedict al XH-lea.

410 Houppelande - veşmînt lung şi cu mîneci largi, uneori tivit cu blană, purtat atît de femei, cît şi de bărbaţi în Europa Evului Mediu Tîrziu.

411 Element vestimentar masculin folosit ca protecţie pentru zona

testicular, călugărul îşi pune tezele pe uşă. O, tu, buză[412] habsburgică, a cărei umbră acoperă un secol! Bundschuh umblă de colo colo şi jupoaie imagini de pe pereţi. Însă Maximilian tolerează e[413]amăşile despicate, mantalele scurte, îmblănite, şi baretele mai mari decât nimburile sfinţilor. Peste negrul spaniol stau gulere creponate, întreit apretate, născute din spumă. Sabia e înlocuită de spadă şi declanşează Războiul de Treizeci de Ani, care schimbă moda după chef. Penaje străine de ţară, pieptare de piele şi cizme răsfrânte se încartiruiesc pentru iarnă. Şi nici n-au proiectat bine războaiele de succesiune perucile cu bucle lungi, că tricornul devine tot mai auster în timpul Războaielor Sileziene. Nici punguţele pentru păr, canapelele baigneuse1 şi parşivele trompeuse nu *protejea*[414]ză pe nimeni de ascuţitori de foarfeci şi sanculoţi: sfecla trebuie să cadă! Situaţie reprezentată reuşit în mişcare într-a douăzeci şi una galerie de tavan. Şi totuşi, cu tot albul spălăcit al Bourbonilor, din Directoire s*e strecoar*ă Restauraţia înflorată. Congresul dansează în[415] fuste-pantalon şi în nanchin strâns pe pulpe. Fracul supravieţuieşte cenzurii şi neliniştitei luni martie. Bărbaţii

genitală.

412 Se spune că pastorul Martin Luther (1483-1546), primul reformator protestant, ar fi afişat la 31 octombrie 1517 pe poarta bisericii din Wittenberg cele 95 de teze referitoare la interzicerea comerţului cu indulgenţe.

413 Maximilian I (1459-1519), împărat al Sfîntului Imperiu Roman.

414 Canapea din perioada Empire, cu spătar înclinat şi capete rotunjite, destinată odihnei pe timpul zilei.

415 Congresul de la Viena (1 noiembrie 1814-9 iunie 1815), conferinţă a statelor europene desfăşurată după încheierea războaielor napoleoniene cu scopul de a restaura ordinea existentă înaintea izbucnirii Revoluţiei Franceze şi de a înlătura, prin stabilirea de noi graniţe, urmările ocupaţiei franceze în Europa.

d[416]în biserica Sf. Paul îşi vorbesc[417] în jobene. În sunetele Marşului lui *Yorck sunt escala*[418]date fortificaţiile Diippler. Depeşa de [419]la Ems, copilul în[420]bit al tuturor profesorilor de istorie. Cancelarul a demisionat într-o manta.[421]

Apar în redingotă: Caprivi, Hohenlohe şi Biilow1. *Kulturkampf*[422][423], Tripla Alianţă[424] şi revolta *herero*[425] furnizează tablouri în culori saturate. A nu se uita dolmanul roşu al husarilor lui Zieten la Mars-la-Tour[426].

---

416 Revoluţia de la 1848 din Germania, cunoscută şi ca Revoluţia din Martie (Mărzrevolution).

417 Adunarea Naţională de la Frankfurt, parlamentul naţional german întrunit în mai 1848 în biserica Sf. Paul, într-o încercare eşuată de a crea un stat unitar german şi de a adopta o constituţie.

418 Marş militar compus de Ludwig van Beethoven.

419 Fortificaţii care securizau trecerea spre insula Alsen şi oraşul Sonderborg (Danemarca), unde, în aprilie 1864, s-a dus lupta decisivă în războiul germano-danez.

420 Telegrama de la Ems, adresată de regele Wilhelm I al Prusiei lui Otto von Bismarck şi publicată de acesta cu modificări, a constituit pretextul declanşării războiului franco-prusac (1870- 1871).

421 Trimitere la cancelarul Otto von Bismarck, demis de împăratul Wilhelm al II-lea în 1890.

422 Georg Leo, conte de Caprivi (1831-1899), Chlodwig Cari Viktor, principe de Hohenlohe-Schillingsfurst (1819-1901), Bernhard Heinrich von Biilow (1849-1929) s-au succedat în funcţia de cancelar al Germaniei după demiterea lui Bismarck şi pînă în 1909.

423 „Lupta între culturi“ (germ.), sintagmă ce se referă la lupta dusă de Otto von Bismarck pentru aducerea sub controlul statului a Bisericii Catolice din proaspăt fondatul imperiu german.

424 Alianţă încheiată între Germania, Austro-Ungaria şi Italia împotriva Franţei, la iniţiativa lui Bismarck.

425 Războiul colonial dintre trupele germane şi populaţiile herero şi nama în partea germană a Africii de Sud-Vest (Namibia de azi) între 1904 şi 1908.

426 Bătălia de la Mars-la-Tour (16 august 1870) din timpul războiului franco-prusac, încheiată cu victoria strategică a Prusiei.

Atunci în mediul balcanic compromis de molii se aud focuri de armă. Clopotele sună în caz de victorie. Micul râu se numeşte Marna. Casca de oţel înlocuieşte coiful cu vârf ascuţit. Masca de gaze nu mai poate fi scoasă din minte. Cu crinoline de război şi cizme cu şnur, împăratul pleacă în Olanda, fiindcă, din spate, pumnalul[427]. Urmează consilii de soldaţi fără cocarde. Kapp[428] încearcă un puci. Liga Spartachistă[429] se ridică la luptă. Banii de hârtie foşnesc. Costumul Stresemann[430] votează legea împuternicirii depline. Parade cu torţe. Ard cărţi. Pantaloni de uniformă bruni. Brunul ca idee. Brunul predomină. Un tablou de noiembrie: un caftan umplut cu paie1. Apoi serbări în costume folclorice. Apoi dungi de deţinuţi. Apoi cizme militare comunicate speciale ajutor de iarnă apărători pentru urechi pelerine albe pentru zăpadă costume de camuflaj comunicate speciale... Şi, în final, orchestra simfonică din Bamberg, î[431]m[432]brăcată în ţinută de lucru brună, interpretează un fragment din Amur*gul zei*l*or. As*ta se potriveşte mereu şi bântuie ca laitmotiv şi motiv de

427 Legenda loviturii de pumnal, o teorie a conspiraţiei conform căreia înfrîngerea Germaniei în Primul Război Mondial s-ar fi datorat social-democraţilor, altor grupări democratice civile şi evreilor.

428 Wolfgang Kapp (1858-1922), magistrat şi jurnalist, iniţiatorul unui puci (eşuat) menit să ducă la căderea Republicii de la Weimar.

429 Revolta Spartachistă sau Revolta din Ianuarie, greva generală şi luptele armate de la Berlin din 5-12 ianuarie 1919.

430 Gustav Stresemann (1878-1929), politician, fondator şi lider al Partidului Popular German, cancelar şi ministru de Externe al Germaniei. A susţinut, printre altele, legea împuternicirii depline, financiare şi politice, a guvernului în vederea reabilitării economice a Germaniei după Primul Război Mondial.

431 Aluzie la Noaptea de Cristal, pogromul împotriva evreilor din Germania nazistă şi Austria (9-13 noiembrie 1938).

432 Vestită orchestră simfonică din Bavaria, întemeiată în 1946 şi alcătuită din instrumentişti veniţi din Europa de Est.

omor prin istoria devenită imagine, reînviată sub formă de sperietori şi care umple a douăzeci şi una galerie de tavan.

Atunci Matern, străinul-de-mină, îşi dezgoleşte capul şi îşi şterge perlele de pe ţeastă cu fularul din proprietatea întreprinderii. Încă de când era la şcoală, datele istorice i se rostogoleau din carte, cădeau pe duşumea şi dispăreau printre crăpături. Numai istoria familiei lui îl face priceput la date. Dar aici sperietorile nu mimează Materniade regionale, aici au loc Disputa pentru învestitură[433] şi Contrareforma[434]; întru totul mecanic şi prin intermediul unor motoare electrice cât pumnul, se negociază Pacea Westfalică[435]; în stil sperietoricesc se adună ce, când, unde, cu cine, împotriva cui, fără Anglia, se proclamă ceva, se proscrie imperial altceva şi, în general, se face istorie, de la moment crucial la moment crucial, în costume adecvate epocii.

Atunci, când hora începe iarăşi, după moda cea veche, bântuie peste Lechfeld spre Canossa şi pune pe cal tânăra sperietoare Hohenstaufen, străinul-de-mină nu reuşeşte să-şi decapiteze concluzia, mereu la îndemână: „Un infern! Ăsta-i infernul!”

Şi stăpâneşte vorbe la fel de infernale atunci când ei, împreună cu câinele, părăsesc cea de-a douăzeci şi una galerie, care, în comparaţie cu un sediu de bursă, pare prea strâmtă pentru expansiunea economică, adică pentru forţele de conducere investitoare, cuceritoare de pieţe de

433 Punctul culminant al unui conflict politic din Europa medievală (1076-1122) între puterea religioasă şi cea laică, legat de numirea demnitarilor bisericii.

434 Contrareforma sau Reforma Catolică, mişcare iniţiată în anul 1545 de papa Paul al III-lea împotriva răspîndirii reformei protestante declanşate de Martin Luther.

435 Tratat de pace încheiat în anul 1648, prin care s-a pus capăt Războiului de Treizeci de Ani.

desfacere, care înfierbântă conjunctura economică. Simpla imagine a formării de carteluri cu agilitate de sperietoare, a încântării acustice la uşoarele fluctuaţii de curs, a şedinţei consiliului de administraţie, dusă până la monumental, îi smulge lui Matern exclamaţia străină-de-mină: „Infernul! Companii de infern!”

Cu nimic mai bogat în vorbe îl evacuează galeria a douăzeci şi treia, a cărei înălţime maximă atinge şaisprezece metri şi care, între rocile saline de sus şi de jos, îşi oferă spaţiul unei discipline extrem de acrobatice, care se numeşte „emigraţie interioară”. S-ar putea crede că doar sperietorile pot să se înnoade atât de încurcat, că doar sperietorilor le este dat să se târască până în propriile măruntaie, că numai sperietorimea e în stare să dea condiţionalului un trup în interior şi îmbrăcăminte în exterior. Dar fiindcă – aşa sună regulamentele – sperietorile oglindesc imaginea omului, probabil că şi pe senina suprafaţă a pământului umblă condiţionale asemănătoare.

Glasul călătorului străin-de-mină s-a încărcat cu sarcasm: „Pe nimeni n-a uitat infernul vostru. Nici măcar viespile parazite ale emigraţiei!”

Atunci Brauxel, directorul, îi răspunde, cu micul baston aruncător de umbre din lemn de abanos: „Ce să facem? Cererea e mare. Cataloagele noastre, trimise în toată lumea, strălucesc prin integralitate. Nu ştim ce înseamnă marfa nevandabilă, în special galeria a douăzeci şi treia constituie un factor important în planul nostru de export. Încă se mai emigrează spre interior. Acolo e cald, acolo cunoşti locul, acolo nu te tulbură nimeni”.

Însă mai puţin pe-loc-şezător şi cu o oarecare sprinteneală se desfăşoară lucrurile în încăperea a douăzeci şi patra, cea a oportuniştilor compromişi. Acolo este pusă la încercare capacitatea de reacţie. Nişte lămpi

atârnate de tavan, asemănătoare semafoarelor de la suprafaţă, fac să clipească pentru un anumit timp culori distincte, dar şi simboluri create de stat, iar sperietori dezbrăcate, cărora mecanismul înnăscut le e prins în schelet, la vedere, trebuie să-şi schimbe repede hainele, zorite de secundarul ceasului, şi să-şi facă şi o cărare prin părul compromis de leşie: o dată pieptănătura e aranjată pe stânga, apoi cărarea se poartă pe dreapta, acum are iarăşi căutare cărarea pe mijloc şi după aceea vin toate variaţiile, pe jumătate pe stânga, pe jumătate pe dreapta, şi chiar o pieptănătură fără cărare poate sau ar putea avea căutare.

Acest număr de dresură îl înveseleşte pe Matern – „Ce distracţie infernală!" –, mai ales că galbentăcuita lui cască de protecţie apără o ţeastă căreia acele furtunoase şi adesea efemere schimbări de opinie de la suprafaţă i-au prelungit mai întâi fruntea, pentru ca apoi, cu ajutorul femeilor – Matern e nevoit s-o recunoască –, să-i interzică întregii pajişti să mai crească. Tare bucuros e străinul-de-mină că nu i se mai poate cere niciodată să-şi schimbe pieptănătura, adică să-şi mute cărarea după cum o cer vremurile. „Dacă aţi mai încercat şi alte asemenea farse, aş putea vedea infernul ca pe o sală de spectacol".

Matern se obişnuieşte cu viaţa sub pământ. Dar Wernicke, şeful de sector, înalţă lampa susurătoare cu carbid şi, pe orizontul de şapte sute nouăzeci de metri, mai are de oferit un singur spectacol de groază, în galeria douăzeci şi cinci. Această piesă într-un act, aproape fără intrigă, inclusă în program încă din vremea extracţiei de potasă şi având titlul *îndărătnicim atomare*, înăbuşă dendată buna dispoziţie a lui Matern, chiar dacă fundalul acţiunii mute îl alcătuiesc vorbe clasice de poet. Ceea ce lumea de deasupra numeşte absurd are sub pământ un gust real: braţe şi picioare acţionează independent. Capete

săltăreţe, pentru a căror îndărătnicire până şi gâtul era deja prea mult, nu reuşesc să se scarpine. Pe scurt: ceea ce face ca un trup să aibă mai multe membre continuă să trăiască separat. Braţ şi picior, mână şi tors pozează pe cuvinte grandioase, care – altminteri rostite în faţa rampei – aici sunt declamate din spatele cortinei: „Dumnezeule! Dumnezeule! însoţirea e cumplită... dar pe vecie!” „Bun venit, preacinstiţi prieteni! Ce-mprejurare vă mână la mine în număr atât de mare?” „Dar curând păşi-voi în mijlocul vostru şi cruntă judecată am să ţin!”

Numai că acum la Schiller stă între paranteze „Pleacă cu toţii tremurând”, însă îndărătnicitele fragmente de sperietori sunt mimi pe termen lung şi nu părăsesc niciodată scena. O inepuizabilă comoară de citate îngăduie îndoiri solitare de genunchi. Mâini solo vorbesc pentru ele însele. Capete stau grămadă, ca nişte bolovani, cu jeluire corală în guri: „Nu e durere mai mare decât să-ţi aminteşti de vremuri fericite la ceas de nenorocire”.

Abia în timpul coborârii – două bătăi de clopot anunţă nivelul cel mai de jos, unde se află rampa de încărcare şi, prin urmare, speranţa că infernul s-ar putea să se fi terminat şi că se decide urcarea –, abia aici, între director şi şef de sector, cu tot cu câine, prins în înghesuiala din colivia de transport, Matern este informat că în ultima vreme cele tocmai văzute, fragmentele mobile de sperietori, sunt foarte solicitate, mai ales în Argentina şi Canada, unde întinderile de lanuri de grâu necesită o dispunere eşalonată a sperietorilor.

Şi, cum stau acum toţi trei cu câine la orizontul de opt sute cincizeci de metri, şeful de sector vorbeşte, fiindcă directorul i-a făcut semn să rostească acel text necesar ca introducere la faza finală a vizitei în întreprindere: „După ce am urmărit procesul de producţie la cele trei orizonturi aflate deasupra noastră şi am fost,

aşadar, martori la feluritele tipuri de compromiteri, apoi la montaj, după ce am încercat să lămurim că toate disciplinele, de la cea sportivă la cea atomar îndărătnică, se bazează pe cele trei motive principale, nu ne mai rămâne decât să arătăm felul în care toate sperietorile sunt familiarizate cu îndatoririle pe care le vor avea de îndeplinit la suprafaţă. În galeriile douăzeci şi şase, douăzeci şi şapte şi douăzeci şi opt vom fi martori la exerciţiile cu obiectul, examene de la care nicio sperietoare produsă de firma Brauxel & Co. nu s-a putut sustrage până acum”.

„Asta e cruzime faţă de animale!” zice Matern încă înainte să se deschidă a douăzeci şi şasea galerie. „Încetaţi cu cruzimea faţă de animale!” strigă el în sus, spre tavan, când aude că vrăbiile, pe care Brauxel le numeşte „dragii mei cetăţeni discreţi ai lumii”, nu se pot abţine să nu ciripească chiar şi sub pământ.

Şi directorul spune: „Aici sperietorile noastre de export sunt familiarizate atât cu vrăbiile, cât şi cu acele varietăţi de cereale pe care trebuie să le protejeze în curând de prăduirea păsărilor. Fiecare sperietoare care trebuie testată – iată aici un set de sperietori pentru secară de Zeelanda, al căror sector de activitate va fi zona de sud-vest a Africii de Sud – trebuie să ofere protecţie faţă de incursiunile vrăbiilor de control pe o rază de testare bine delimitată, pe care semănăturile de secară o fac atractivă. Pe parcursul acestei ture vor fi testate, din câte văd, şi următoarele seturi: douăsprezece sortimente de sperietori Odessa, care trebuie să-şi dovedească abilităţile atât faţă de grâul Girka din sudul Rusiei, cât şi faţă de griul ucrainean Sandomir. Apoi vin sperietorile noastre La Plata, extrem de solicitate, care au ajutat culturile de grâu argentiniene să atingă recolte record. Apoi opt sortimente de sperietori Kansas sunt familiarizate

cu protejarea soiului Kubanka, un grâu dur, de vară, care de altfel se cultivă şi în statul Dakota. Loturi mai mici de sperietori de grâu trebuie să asigure distanţa între vrăbiile de control şi polonezul Sandomirka, dar şi faţă de griul cu barbă de Banat, rezistent la ger. Aici, ca şi în galeriile douăzeci şi şapte şi douăzeci şi opt, sunt testate seturi solicitate pentru orzul Poltava cu spic pe două rânduri, orzul pentru bere din nordul Franţei, ovăzul paniculat, porumbul moldav, porumbul Cinquantino şi soiurile de porumb nord-americane şi sovietice din sudul Rusiei şi din şesurile fluviului Mississippi. Aşadar, în vreme ce în această încăpere trebuie ţinute departe de raza de testare exclusiv vrăbiile, în camera următoare sperietorile de export supuse testării sunt confruntate cu columbidele şi în special cu porumbeii de câmp, dăunători şi pentru seminţele de rapiţă, mazăre şi în Din când în când sunt admise ca obiecte de testare şi ciorile, stăncuţele şi ciocârliile, în vreme ce în galeria a douăzeci şi opta sturzii şi mierlele supun verificării sperietorile noastre de livadă, iar graurii, pe cele de vie. Putem totuşi să-l asigurăm pe străinul-de-mină că toate păsările noastre de control, de la vrăbii şi porumbei până la cinteze, ciocârlii şi grauri, sunt aduse aici de la suprafaţă cu aprobarea autorităţilor. Asociaţiile pentru protecţia animalelor din Hanovra şi Hildesheim verifică la fiecare trei luni cele trei galerii de testare. Noi nu suntem duşmanii păsărilor. Noi colaborăm cu păsările. Arma cu aer comprimat, nuielele unse cu clei şi plasele de prins păsări le sunt suspecte sperietorilor noastre. Da, pe bună dreptate a protestat firma Brauxel & Co. de mai multe ori şi în mod public împotriva capturării barbare a păsărilor cântătoare din Italia. Reuşitele noastre pe toate continentele, sperietorile noastre Ohio şi Maryland, sperietorile noastre siberiene pentru Urtoba, sperietorile noastre de deasupra griului canadian

Manitoba, sperietorile pentru orez, care protejează orezul de Java şi sortimentul italian Ostiglione, cultivat lângă Mantova, sperietorile de păpuşoi, care au ajutat recoltele sovietice de porumb să ajungă aproape la nivelul recoltelor record americane, toate sperietorile noastre, orice ar păzi ele de lăcomia păsărilor – secară autohtonă, orz Hanna de Moravia, ovăz Milton originar din Minnesota, vestitul grâu de Bordeaux, orezăriile indiene, porumbul sud-peruan Cuzco sau meiul chinezesc şi hrişcă scoţiană –, toate-toate produsele firmei Brauxel & Co. sunt în armonie cu natura, sunt ele însele natură. Păsări şi sperietori se armonizează, da; dacă n-ar exista sperietorile, n-ar exista nici păsări; şi amândouă, pasăre şi sperietoare – creaturi făcute de mâna Domnului –, contribuie la rezolvarea problemelor tot mai mari ale alimentaţiei mondiale: pasărea ciugulind acarieni, molii de grâu, gărgăriţe negre ale griului şi dăunătoarea sămânţă de muştar sălbatic, sperietoarea alungind de deasupra griului care se coace orice cântat de pasăre, uguit de porumbel şi trăncăneală de vrăbii, izgonind graurii din vie ori mierlele şi sturzii din cireşi”.

Totuşi, oricât de elocvent laudă directorul Brauxel acea armonie stabilită între păsări şi sperietori, cuvintele „cruzime faţă de animale” îi tot ies din gură lui Matern, străinul-de-mină. Acum, când e nevoit să audă că, în procesul de reducere a cheltuielilor, firma a început să lase vrăbii, porumbei de câmp şi mierle să-şi facă cuib, să clocească şi să scoată pui în mină, când începe să priceapă că generaţii întregi de păsări nu cunosc lumina zilei şi că pentru ele roca salină a tavanului înseamnă cerul, el vorbeşte de chinurile infernale ale unor păsări infernale, chiar dacă în toate trei galeriile e vioiciune şi veselie de mai, ca în cântec: ciripit de cinteze, cântec de ciocârlii, uguit de porumbei, muzică de stăncuţe, larmă haotică de vrăbii – pe scurt, cele trei încăperi sunt pline de efectele

sonore ale unei zile de mai, stimulatoare de seve, şi numai rareori, când mai scade ventilaţia orizontului de la opt sute cincizeci de metri, angajaţii firmei Brauxel & Co. sunt nevoiţi să culeagă creaturi cu pene cărora amestecul de aer de sub pământ le-a răpit cheful de viaţă.

Străinul-de-mină se arată indignat. Creează tautologia „ruşine de infern”. Dacă şeful de sector nu i-ar promite că în a douăzeci şi noua galerie este capătul întregii instruiri a sperietorilor, adică petrecerea finală, marea întâlnire a sperietorilor, el ar alerga orbeşte la rampa de încărcare şi acolo – dacă ar ajunge vreodată – ar striga după lumină şi aer, după lumina zilei şi după luna mai.

Dar aşa, el consimte şi priveşte de pe margine vesela petrecere. În spectacolul acesta de sperietori sunt reprezentaţi toţi candidaţii la confirmare, instruiţi în toate galeriile. Sperietori aleluia, sperietori de luptă corp la corp şi tot ce poate să ofere starea civilă: familii numeroase de sperietori, cu cocoşul-sperietoare în frunte. Sperietori masculi dezlănţuiţi, inhibaţi, de sine iubitori. Sosesc în bulendre compromise la o şuetă de sperietori, la un tam-tam de sperietori, sperietorimea cu scufie ţuguiată şi sperietori secundare standardizate, sperietori de elită angelice şi tot ce are de oferit istoria: nas burgund, buză habsburgică, guler *à la* Schiller şi cizme Suvorov, negru spaniol şi albastru de Prusia; ici şi colo, samsarii economiei de piaţă liberă, emigranţi greu de remarcat, fiindcă sunt retraşi în propriile măruntaie. Cine vorbeşte acolo sperietoricesc-energic? Cine se ocupă de atmosfera sperietorială şi de evoluţia sperietorială? Sunt atotîndrăgiţii oportunişti, care pe sub brun poartă roşu şi îndată se vor strecura în negru-de-biserică. Şi în serbarea populară – pentru că esenţa statului este reprezentată aici de cetăţeanul mediu – se amestecă îndărătnicirile atomare

şi, astfel, iubitoare de teatru. Zvăpăiată benchetuială: sperietor-colorată. Îndrăgita germană de sperietoare creează contacte. Muzica de sperietoare domoleşte ura, furia şi răzbunarea mereu umblătoare, aşadar, emoţiile principale prăsite în galerii, care gresează mecanismele fiecărei sperietori şi care, în chip de serviciu de ordine, agită biciul de sperietori: „Vai şi-amar dacă! Vai şi-amar de voi dacă!”

Însă candidaţii la confirmare se poartă cuviincios, chiar dacă sunt mereu puşi pe farse. Sperietori hârca-n-cârcă necăjesc sperietori de misiune care cântă. Sperietoarea erete nu se poate abţine să nu prade. Grupului istoric „moartea lui Wallenstein”[436] i s-au alăturat infirmiere cu paloare de spital. Cine s-ar fi gândit că sperietorimea presocratică, purtătoare de scufie cu ţugui, ar putea intra în dialog cu acrita teorie a stratificării sociale? încep să se iţească flirturi. Râsul învăţat într-a opta galerie, numit pe nedrept „râs infernal”, se combină cu plânsul dintr-a şaptea galerie şi cu scrâşnetul dinţilor dintr-a noua – pentru că unde s-a mai pomenit vreodată o petrecere la care să nu se fi râs la glume, să nu se fi plâns la pierderea unei poşete şi să nu fi fost îngropată, cu scrâşnit de dinţi, o ceartă stârnită, dar rapid aplanată?

Dar când candidaţii la confirmare, reuniţi pentru serbarea finală şi însoţiţi, în spatele şefului de sector, de directorul de mină cu câine şi de străinul-de-mină, sunt conduşi în apropiata galerie treizeci, imediat se instalează tăcerea.

Ruşinea îi porunceşte lui Matern să-şi întoarcă faţa,

436 Albrecht Wenzel Eusebius von Wallenstein (1583-1634), nobil german fidel împăratului Ferdinand al II-lea şi Ligii Catolice în lupta împotriva forţelor protestante pe timpul Războiului de Treizeci de Ani. Căzut în dizgraţie, a fost ucis de ofiţerii împăratului. A fost imortalizat de Friedrich Schiller în trilogia dramatică Wallenstein.

întrucât sperietoricimea adunată – teleghidată, după cum ştie, şi „automată fără suflet...”, după cum spune – depune jurământul firmei Brauxel & Co. Şi sperietorile cutează să repete: „Aşa să-mi ajute Dumnezeu”. Ceea ce începe cu obişnuitul „Jur pe...” se încheie, după ce sperietoarea a jurat ca niciodată să nu-şi nege originea, adică adâncul minei, nicicând să nu părăsească, din nechibzuinţă, câmpul repartizat, ci să-şi îndeplinească menirea primordială, tăind întotdeauna cu severitate, dar fără părtinire, poftele păsărilor, se încheie deci cu El, cel al cărui ochi veghează şi sub pământ: „Aşa să-mi ajute Dumnezeu!” Mai trebuie adăugat doar că în galeria treizeci şi unu sunt ambalate sperietorile, separat şi pe seturi, şi, odată culcate în lăzi, li se dă avizul de export, iar în a treizeci şi două galerie se etichetează lăzile, se emit hârtiile de însoţire a mărfii şi se încarcă vagonetele.

„Cu astaw, spune şeful de sector Wernicke, „iată-ne ajunşi la capătul lungului proces de producţie. Sperăm că aţi reuşit să vă faceţi o imagine aproximativă. Accesul în toate laboratoarele de la suprafaţă, la automatizări şi în atelierele electrice nu este permis în cadrul vizitării întreprinderii. Şi pentru sticlărie este necesară o autorizaţie specială. Poate dacă vreţi să-l rugaţi pe domnul director”.

Însă călătorului străin-de-mină Walter Matern îi este de ajuns. Ochilor lui le vine să vomite. El se zoreşte să iasă la lumină mai repede decât poate drezina să ajungă pe rampa de încărcare. Matern este sătul peste măsură.

De aceea nici nu reuşeşte să protesteze când Brauxel, directorul, îl ia de zgardă pe câinele Pluto şi-l pune în lanţ acolo unde a început vizitarea întreprinderii, unde se desăvârşeşte imaginea asupra minei, unde, conform indicaţiei lui Brauxel, e locul panoului cu vesela inscripţie minerească „Noroc bun!”, dar unde, conform

propunerii lui Matern, ar trebui să scrie „Lăsaţi orice speranţă, voi ce intraţi aici”[437].

Deja se deschide cuşca pentru urcare, când străinul-de-mină mai găseşte nişte cuvinte rămase: „De fapt ăsta e câinele meu”.

La care Brauxel spune cuvintele finale: „Ce obiectiv demn de a fi păzit ar putea să-i ofere unui câine ca acesta senina suprafaţă a pământului? Aici e locul lui. Aici, unde puţul de exploatare spune amin şi gurile de aeraj expiră aerul de mai, venit de sus. Paznic să fie el aici şi totuşi nu Cerber să-i fie numele. Orcus e acolo sus!”

O, tu, urcare în doi, pe şeful de sector l-au lăsat jos.

O, voi, cincisprezece metri câştigaţi la fiecare secundă.

O, tu, simţământ familiar pe care îl inspiră orice ascensor.

Vâjâitul în care ei tac înfundă cu vată fiecare ureche. Şi oricine miroase că miroase a ars. Şi fiecare rugăciune imploră cablul să rămână întreg, pentru ca lumina, lumina zilei, luna mai întreţesută cu soare, încă o dată…

Dar când păşesc pe platforma rampei de descărcare, afară plouă şi amurgul se târăşte peste ţinut, venind dinspre Harz.

Şi Acesta şi Acela – cine mai vrea să-i numească Brauxel şi Matern? –, eu şi el, noi păşim cu felinarele stinse spre vestiarul personalului din mină, unde paznicul ne preia căştile de protecţie şi lămpile cu carbid. Ne conduce, pe mine şi pe el, în cabinele în care au fost păstrate hainele lui Matern şi ale lui Brauxel. Eu şi el ieşim din hainele de mină. Căzile de baie au fost umplute pentru mine şi pentru el. Dincolo îl aud pe Eddi plescăind. Acum intru şi eu în cadă. Apa ne curăţă în profunzime. Eddi

437 Faimoasă inscripţie de la intrarea în Infern, ce apare la Dante în Divina Comedie, „Infernul“, cîntul III.

fluieră ceva nelămurit, încerc să fluier ceva asemănător. Dar e greu. Amândoi suntem goi. Fiecare se scaldă pentru sine.

Cuprins

În seria de autor „Günter Grass” au apărut:

Cuvintele Fraţilor Grimm Ani de câine

Redactor: Radu Pavel Gheo Coperta: Radu Răileanu Tehnoredactor: Vasilica Zevoi

Bun de tipar: septembrie 2014. Apărut: 2014 Editura Polirom, B-dul Carol I nr. 4 P.O. BOX 266 700506, Iaşi, Tel. & Fax: (0232) 21.41.00; (0232) 21.41.11; (0232) 21.74.40 (difuzare); E-mail: officepolirom.ro Bucureşti, Splaiul Unirii nr. 6, al. B3A, sc. 1, el. 1, sector 4, 040031, O.P. 53 Tel.: (021) 313.89.78; E-mail: office. bucureştipolirom.ro

IMPRIMERIA ARTA GRAFICA

Contravaloarea timbrului literar se depune în contul Uniunii Scriitorilor din România Nr. R044RNCB5101000001710001 BCR UNIREA

1. Prima clasă de gimnaziu, a V-a în şcoala românească actuală, în general, fără a lua în seamă feluritele modificări aduse legislaţiei specifice, numerotarea claselor în învăţământul secundar